ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 3 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4593 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4894

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1954էՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ

—o—

1954, Նոյեմբեր 1·— Ալժերական ապստամբութիւնը կը սկսի Մուհամմէտ Պէն Պելլայի ղեկավարութեամբ՝ Թունուզի սահմանին մօտ Օրէսի լեռնային շրջանին մէջ:

1955, Փետրուար 5·— Մենտէս - Ֆրանսի կառավարութիւնը կ'իյնայ՝ ալժերական բարեփոխումներու ծրագրին պատճառաւ :

Սեպտեմբեր 20·— Ֆրանսայի պատուիրակը կը հեռանայ ՄԱԿի Ընդհ· ժողովէն՝ բողոքելու համար Ալժերիոյ հարցին քննութեան դէմ : Ընդհ· ժողովը կը հրաժարի այս հարցը քննելէ :

1956, Փետրուար 6·— Կի Մոլէ վարչապետ կը դառնայ ալժերական ազատական ծրագրով մը : Ալժերիոյ Ֆրանսացիները զինք կ'ընդունին փտած լոլիկներ նետելով գլխուն : Կ'որոշէ ալժերական աւելի խիստ քաղաքականութիւն մը վարել :

Ապրիլ 21·— Ֆերհաթ Ապպաս եւ ուրիշ «չափաւոր» ալժերացի ազգայնականներ կը յարին Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին :

Հոկտեմբեր 22·— Պէն Պելլայի եւ Ալժերիոյ Ազատ· Ճակատի չորս ուրիշ ղեկավարներու Ռապաթէն Թունուզ գացող օդանաւին կը պարտադրուի Ալժէի վրայ էջք կատարել : Հինգ բանտարկեալները կը փոխադրուին Ֆրանսա :

1957, Յունուար 9·— Կի Մոլէ կ'առաջարկէ կռիւներուն վերջ տալ՝ ազատ ընտրութիւններ կազմակերպելէ առաջ : Ալժ· Ազատ· Ճակատը կը մերժէ :

1958, Մայիս 13·— Ալժերիոյ բանակն ու Եւրոպացիները կը գրաւեն Ալժէն : Չորրորդ Հանրապետութիւնը վտանգի մէջ է :

Յունիս 1·— Զօր· տը Կոլ վարչապետ կը դառնայ : Կը յայտնէ թէ իր ծրագիրն է փոխել ֆրանսական քաղաքական կազմակերպութիւնը եւ վերջ տալ Ալժերիոյ պատերազմին :

Օգոստոս 24·— Տը Կոլ Ափրիկէի Ֆրանսական հողամասերուն կ'առաջարկէ անկախութեան տիրանալ՝ Նոր Սահմանադրութեան համար շուտով կազմակերպուելիք հանրաքուէին «ոչ» պատասխանելով : Այս առաջարկը Ալժերիոյ համար չէ, քանի որ օրինապէս Ֆրանսայի անքակտելի մէկ մասնիկը կը կազմէ :

Սեպտեմբեր 28·— Տը Կոլ հանրաքուէի կը դնէ Ե. Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը որ ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կ'ընդունուի :

Հոկտեմբեր 9·— Տը Կոլ կը փորձէ բանակը իր հսկողութեան տակ առնել, բարձրաստիճան սպաներուն հրահանգելով, որ ալժերական քաղաքականութեամբ չզբաղին :

Հոկտեմբեր 14·— Զօրավար Մասիւ եւ տասնըմէկ այլ զինուորականներ կը հրաժարին Մայիս 13ին կազմուած ալժերական Հանրային փրկութեան կոմիտէէն

Հոկտեմբեր 23·— Տը Կոլ հրաւէր կ'ուղղէ Ալժ· Ազատ· Ճակատի ղեկավարներուն, որ «քաջերու հաշտութիւնը» կնքելու համար Ֆրանսա գան :

Հոկտեմբեր 25·— Ֆերհաթ Ապպաս հրաւէրը կը մերժէ, զայն նկատելով «առանց պայմանի անձնատուութեան պահանջ», սակայն բաց դուռ կը ձգէ «խրախոյսի» կան լուծման» մը ձգտող բանակցութեանց համար :

1959, Սեպտեմբեր 16·— Առաջին անգամ ըլլալով տը Կոլ մէջտեղ կը դնէ ալժերական անկախութեան մը կարելիութեան հարցը (ինքնորոշում) : Ալժերացիներուն կ'առաջարկէ մինչեւ չորս տարուան պայմանաժամի մը մէջ իրենց քաղաքական ապագան որոշել՝ հանրաքուէով :

Սեպտեմբեր 28·— «ԱՀԱԿ»ը բանակցութիւններ սկսելու պատրաստակամութիւն կը յայտնէ : Սակայն կռիւները դադրեցնելու նախապայմանը կը մերժէ : Տը Կոլ չընդունիր բանակցութիւններ ըսկսիլ ցորչափ կռիւները դադրած չեն :

1960, Յունուար 24·— Ալժէի Եւրոպացիները կ'ապստամբին Զօր· Մասիւի պաշտօնազրկման պատճառաւ : Փողոցներուն մէջ պատնէշներ կը բարձրացնեն : Բանակը, Զօր· Մորիս Շալի հրամանատարութեան տակ, կը մերժէ ժողովուրդին վրայ կրակ բանալ, սակայն ապստամբները կը պաշարէ :

Յունուար 29·— Տը Կոլ բանակին կը հրահանգէ կարգ - կանոնը վերահաստատել : Ժողովուրդը, բանակին հետ առանց բախում ունենալու, հետզհետէ կը լքէ պատնէշները : Շարժման քաղաքային ղեկավարները, Փիէր Լակայարտի գլխաւորութեամբ, կը ձերբակալուին : Անհնազանդ զինուորականները կը հեռացուին Ալժերիայէն :

Յունիս 14·— Առաջին անգամ ըլլալով, տը Կոլ ուղղակի կոչ կ'ընէ «ԱՀԱԿ»ին, որ խաղաղութեան բանակցութիւնները սկսին :

Հոկտեմբեր 23·— Ֆերհաթ Ապպաս կը մերժէ զէնքերը վար դնել, մինչեւ որ Ալժերիոյ քաղաքական ապագային մասին համաձայնութիւն չգոյանայ : Կը յայտնէ թէ «Չինաստանի եւ Խ· Միութեան մօտ գտած ենք մեզի անհրաժեշտ օժանդակութիւնը » :

Նոյեմբեր 4·— Տը Կոլ կ'ընդունի անկախ Ալժերիոյ մը գաղափարը, «ազատագրուած Ալժերիա մը՝ ուրոյն կառավարութեամբ, վարչութեամբ եւ օրէնքներով» : Սակայն բանակցութեանց նախապայման կը դնէ միշտ՝ կռիւներու դադարումը : «ԱՀԱԿ»ը կը պահանջէ որ ՄԱԿը հսկէ ընտրութեանց արդարութեան ու ազատութեան վրայ :

Նոյեմբեր 16·— Աջակողմեան ընդդիմադրութեան որպէս պատասխան, տը Կոլ կ'որոշէ Յունուար ութին հանրաքուէի դնել ալժերական իր քաղաքականութիւնը : Կ'ուզէ ցոյց տալ թէ Ֆրանսայի ու Ալժերիոյ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը իրեն հետ է :

Դեկտեմբեր 11·— Տը Կոլ Ալժերիա կ'այցելէ : Փողոցներու մէջ ցոյցեր տեղի կ'ունենան : Առաջին անգամ ըլլալով մահմետականներն ալ փողոց կ'իջնեն · Հարիւրէ աւելի մահմետականներ կը սպանուին, ու իրենց հետ նաեւ՝ Ֆրանսեւմահմետական եղբայրութեան առասպելը, որ ծնունդ առած էր 1958 Մայիս 13ին : Կը յայտնուի, որ մահմետականներէն շատեր անկախութեան կողմնակից են :

1961, Յունուար 8·— Ալժերիոյ ինքնորոշման իրաւունք տալու կոչեան ծրագիրը հանրաքուէի կը դրուի : Ֆրանսայի մէջ ժողովուրդին 75·2 առ հարիւրը եւ Ալժերիոյ մէջ 65·4 առ հարիւրը համաձայն են :

Մարտ 17·— «ԱՀԱԿ»ը կ'ընդունի խաղաղութեան համար բանակցութիւններ սկսիլ :

Ապրիլ 7·— Էվիանի մէջ սկսելիք բանակցութիւնները կը յետաձգուին : «ԱՀԱԿ»ը կը մերժէ գալ, որովհետեւ Ֆրանսա կ'ուզէ խօսիլ նաեւ Մեսալի Հաճի Ալժերական Ազգային Շարժման հետ :

Ապրիլ 11·— Տը Կոլ մամուլի ասուլիս մը կուտայ որ շատ մը դժգոհութեանց դուռ կը բանայ : Նախագահը կ'ըսէ թէ Ֆրանսա պաշարինով կրնայ ընդունիլ Ֆրանսայէն բաժնուած Ալժերիայի մը գաղափարը, թէ Ալժերիա արդէն սուղի կը նստի Ֆրանսայի եւն· եւն· :

Ապրիլ 12·— Տը Կոլ շրջապտոյտ կը կատարէ Ֆրանսայի մէջ՝ ալժերական իր քաղաքականութիւնը բացատրելով : Ալժ· Ազատ· Ճակատին համար կարեւոր դեր մը նախատեսելով հանդերձ, կը յուսայ թէ վաղուան անկախ Ալժերիան սերտ կապեր պիտի պահէ Ֆրանսայի հետ :

Ապրիլ 22·— Ալժէի ֆրանսական բանակը տը Կոլի դէմ կ'ըմբոստանայ եւ իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԷ

Ալժէի եւ արուարձաններուն մէջ մեծ թափով յառաջ կը յարուին խուզարկութիւնները՝ ըմբոստութեան չորս օրերուն ընթացքին քաղաքայիններու բաժնուած զէնքերը եւ թեթեւ կնդացիրները ժողվելու, աչքառու մասնակիցները ձերբակալելու եւ մանաւանդ՝ փախստական զօրավարներուն եւ գնդապետներուն թաքստոցները երեւան հանելու համար : Արդարեւ, իրաւասու շրջանակներու մէջ այն համոզումը կը տիրէ, թէ ըմբոստութեան կազմակերպիչները Ալժէէն չեն հեռացած եւ համակիր ժողովուրդին մեղսակցութեամբ՝ ապահով թաքստոցներու մէջ ապաստանած են :

Մեծ թիւով քաղաքապետներ, թաղապետական խորհրդատուներ եւ ոստիկանութեան պաշտօնեաներ ձերբակալուած են կամ պաշտօնանկ եղած է : Ֆրանսայի մէջ եւս ձերբակալութիւնները կը շարունակուին · այսպէս՝ օդային բանակի զօրավար Պիկօ եւ Զօր · Փըթի Սանթէի բանտը առաջնորդուած են : Ձերբակալուած է նաեւ Զօր · Նիքօ որ երկրին օդանաւային պաշտպանութեան պատասխանատու է : Կ'ամբաստանուի որ արգելք չէ հանդիսացած ըմբոստ զօրավարներուն Ալժէ մեկնումին :

× Փաստաբանական Առիկի ընդունեցաւ պաշտպանել Շալը որ տեսակցութիւն մը ունեցաւ նաեւ իր կնոջ հետ :

× Ալժերիոյ նախարարը՝ Ժոքս, եւ բանակներու նախարարը՝ Մեսմէր, որոնք Ալժէ կը գտնուէին կարգ կանոնի վերահաստատման գործողութեանց վրայ հսկելու համար, Փարիզ մեկնելէ առաջ մամուլի ասուլիս մը տուին : Ժոքս յայտարարած է ի միջի այլոց՝ «Վրէժխնդրութեան հարց չկայ, այլ՝ արդարութեան : Վճռած ենք պատժել «յանցաւորները ·ու նաեւ այնպէս ընել, որ թոյլերն ու պարզապէս տատամսողները պատասխանատու պաշտօններու վրայ չգտնուին այլեւս » :

Բանակներու նախարարն ալ բանակին ուղղուած կարգախօսի մը մէջ կ'ըսէ՝ « գործուած ոճիրները խստութեամբ պիտի պատժուին · սխալները պիտի սրբագրուին : Որքան ալ ցաւալի ըլլայ այս հեռանկարը, բանակը հաւատքով պէտք է դիմագրաւէ ապագան : Երկիրը պէտք է գիտնայ, թէ պէտք է հաւատք ունենայ բանակին վրայ» :

× Ալժէի եւ Ալժերիոյ միւս քաղաքներուն մէջ Մայիս մէկի օրը բազմաթիւ ռումբեր պայթեցան : Կոնստանդինի մէջ 27 հոգի վիրաւորուած է այսպիսի պայթումէ մը : Օրանի մէջ անհարեկչական արարքներու զոհ գացած են ֆրանսացի սպայ մը եւ մահմետական խանութպան մը :

Կիրակի օր Ալժէի ժողովուրդը բողոքի ցոյց մը ըրաւ չմասնակցելով պատարագներուն : Արդարեւ յայտարարուած էր որ հոն պիտի կարդացուէր գերապայծառ Տիւվալի (Ալժէի Առաջնորդ) հովուական մէկ թուղթը որ կը դատապարտէ ըմբոստները : Կաթողիկէները զայրացած, որոշեցին Եկեղեցի չերթալ մինչ «զաղտնի Բանակի Կազմակերպութեան » մէկ թռուցիկը կ'ըսէր « Աստուած մեզի կը հասկնայ, Աստուած մեզի կը ներէ » :

× Ֆրանսական նաւատորմին այն միաւորները, որոնք ըմբոստութեան օրերուն Ալժերիա ուղարկուած էին, կիրակի օր ճամբայ ելած են Թուլոնի իրենց կայանը վերադառնալու համար :

× Ալժէի չորս օրաթերթերէն միայն «Ժուրնալ տ'Ալժէն» է որ կը հրատարակուի : Միւս երեքը առ այժմ արտօնութիւն չունին հրատարակուելու :

× Մատրիտի պաշտօնական շրջանակները կը հաստատեն, թէ Փիէր Լակայարտ հեռացած չէ Սպանիայէն : Ալժէի դէպքերուն երկրորդ օրը լուր տարածուած էր, թէ Լակայարտ յաջողած է Ալժերիա անցնիլ եւ բանակին մէջ որպէս կամաւոր արձանագրուիլ :

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ

Մոսկուայի մէջ աւանդական շուքով տեղի ունեցած է Մայիս մէկի աշխատանքի տօնը · միլիոններու հասնող ժողովուրդը երեք ժամ շարունակ տողանցած է խորհրդային ղեկավարներուն առջեւ : Այս տարի, պաշտօնական անձնաւորութեանց առաջին շարքին, Խրուշչեւի կողքին տեղ գրաւած էր նաեւ Կակարին : Մառեշալ Մալինովսքի, յանուն կառավարութեան ու համայնավար կուսակցութեան, խօսած է աւանդական ճառը : Յիշեցուցած է, որ բանուորներու, կոլխոզականներու եւ մտաւորական աշխատաւորներու շնորհիւ է, որ Խ· Միութիւնը դարձած է այն ինչ է այսօր, ու յաջողած է տանիլ դարուս մեծագոյն յաղթանակը՝ անջրպետի յաղթանակը :

Աւելցուցած է, որ Խ· Միութիւնը կը պայքարի յանուն խաղաղութեան , ժողովուրդներու բարեկամութեան, խաղաղ համակեցութեան : Աշխարհակալութեան մութ ուժերը Գերմանիոյ մէջ կը հրահրեն աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող հրդեհի օճախ մը, եւ թերաճ ժողովուրդներու մէկ մասը ստրկութեան մէջ պահել կ'ուզեն : «Խ · Միութիւնը չի կըրնար անտեսել այս սպառնալիքները · պաշտպանողական ուժեղ բանակ մը, ամէնէն կատարելագործուած զէնքերն ու աշխարհի ամէնէն հայրենասէր բանակն ունի» :

× Քուպայի մէջ Մայիս մէկը հակամերիկեան բնոյթ ստացած է : Հաւանայի մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան կիզած են Քենըտիի պատկերը, որ կը ներկայացնէր Մ · Նահանգներու նախագահը՝ մէկ ձեռքը՝ տոլարներէ շինուած ջահ մը, եւ գլխուն՝ թնդանօթներէ շինուած պսակ մը :

Մայիս մէկը այլապէս կարեւոր թուական մը կը դառնայ Քուպայի եւ Ամերիկեան աշխարհամասի պատմութեան մէջ, քանի որ Ֆիտէլ Քասթրօ պաշտօնապէս յայտարարեց, թէ Քուպա կը դառնայ «Ժողովրդավար Հանրապետութիւն» մը : Քասթրօ արդէն ստացած է իր վարձատրութիւնը · արդարեւ, Մոսկուա իրեն շնորհած է Լենինեան Խաղաղութեան Մրցանակը, զոր պիտի բաժնէ Սէքու Թուրէի, տիկին Նեհրուի, Լիբանանցի ճարտարապետ Ժորժ Թապէթի եւ քանի մը ուրիշներու հետ :

× Փարիզի մէջ Մայիս մէկը անցաւ համեմատաբար հանդարտ մթնոլորտի մէջ : Աշխատանքի Ընդհ · Դաշնակցութիւնը (համայնավար) ցոյց մը կազմակերպած էր Աշխատանքի Սակարանին առջեւ : Աշխատաւորական միւս կազմակերպութիւնները չմասնակցեցան այս ցոյցին :

ԼԱՈՍ

Երկու հակառակորդ բանակներուն միջեւ զինադադարի սկզբունքը տակաւին չէ գործադրուած Փաթէթ Լաոյի համայնավարներուն կողմէ :

Քենըտի եւ ամերիկեան ազգային ապահովութեան խորհուրդը քանիցս նիստ գումարեցին այս հարցին քննութեան համար : Հարիման այժմ Լաոս կը գտնուի , չէզոք կառավարութեան մը կազմութեան մասին համաձայնելու համար բոլոր կողմերուն հետ :

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 85ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Իր բարբառագիտական ուսումնասիրութիւններուն համար Աճառեան օգտագործեց թէ՛ մինչեւ իր ժամանակները հրատարակուած աշխատասիրութիւնները եւ թէ՛ մանաւանդ իր խոր ծանօթութիւնները հայ բարբառներու մասին եւ իր դիտողութիւնները անոնց կապակցութեամբ: «Հայ բարբառագիտութեան» մէջ կատարած իր զեկուցումներէն կը հետեւին կարգ մը տեսութիւններ, որոնք կատարելապէս ճիշդ են, բայց այնտեղ կ'երեւան նաեւ կարգ մը հակասութիւններ: Ըստ Աճառեանի, բարբառները կը ներկայացնեն տուեալ լեզուի մը ճիւղաւորումները, հետեւաբար հայ բարբառները դասական հայերէնի կերպարանափոխումներն են, որոնք տեղի ունեցած են զանազան դարաշրջաններու եւ վայրերու մէջ: Ան կը փորձէ համեմատական մեթոտով հաստատել, թէ ի՛նչ կը ներկայացնէ բարբառներուն մէջ գրաբարէն առնուած ժառանգութիւնը, ինչպէս նաեւ թէ ի՛նչ պահպանուած է բարբառներու մէջ նախահայերէնէն: Հր. Աճառեան կը հաւաստէ, թէ Ե. դարուն գոյութիւն չեն ունեցած բարբառներ, այլ միայն ենթաբարբառներ, քանի որ փաստօրէն բարբառները կազմուած ըլլալու են հազիւ Ը.–Թ. դարերուն կամ աւելի ուշ: Ան կը ճշդէ, թէ Ե. դարուն գոյութիւն ունէին բարբառներ, բայց անոնց միջեւ տարբերութիւնները շատ խոր չըլլալով՝ զանոնք պայմանադրական կերպով պէտք է անուանել ենթաբարբառներ: Այնուամենայնիւ պիտի նշենք հակասութիւնը, որ կայ «Հայոց լեզուի պատմութեան մէջ» (2: էջ 134, մէջբերում Փրոֆ. Էդ. Աղայանի), ուր պարբերութեան մը մէջ Աճառեան կը յայտնէ, թէ Ե. դարուն բարբառներ յիշուած են Մեծ Հայքի եւ Փոքր Հայքի մէջ, որոնց վրայ դեռ կրնանք աւելցնել արեւելեան եւ արեւմտեան բարբառը, բայց անոնց միջեւ եղած տարբերութիւնները էական չէին: Բարբառներու զարգացումը մնայուն է, ինչպէս կ'ըսէ շատ իրաւացի կերպով: Ուրեմն բարբառներու սաղմերը պէտք է գոյութիւն ունեցած ըլլան Ե. դարէն առաջ, երբ գոյութիւն ունէր լեզուն:

Աճառեանի բարբառագիտական աշխատասիրութիւնները կը հանդիսանան լիակատար վերլուծում մը հնչաբանութեան, հնչաբանական կերպարանափոխութիւններու, ձեւաբանական դրութեան եւ համադրական երեւոյթներու նկարագրութեամբ: Գրախօսելով «Քննութիւն Նոր Նախիջեւանի (Խրիմ) բարբառի» աշխատասիրութիւնը, որ 464 էջերով լոյս տեսաւ 1925ին (դժբախտաբար վիմագըրուած միայն յիսուն օրինակ), Մեյէ կ'ըսէր թէ Հր. Աճառեանի նկարագրած հայ բարբառները հնդեւրոպական լեզուներու արդի զարգացումին համեմատութեան համար առանձին տիպեր են, եւ շատ հետաքրքրական՝ դիտողութիւններու եւ ուսումնասիրութիւններու համար: Աճառեանի նկարագրած այս բարբառին ուսումնասիրութիւնը շատ խորացուած է եւ կը ներկայացնէ ամբողջական գաղափար մը իր բոլոր առանձնայատկութիւններուն մասին:

Աճառեանի «Քննութիւն Մարաղայի բարբառի» (456 էջ, հրատարակուած 1926ին) գործին կապակցութեամբ Մեյէ գրած է նաեւ շատ կարեւոր գնահատական մը բարբառագիտութեան ճիւղին մէջ Աճառեանի կատարած աշխատանքին մասին: Ան կ'ըսէ.— «Ոչ ոք հայ բարբառագիտութեան համար ըրաւ այնքան շատ բան, որքան Աճառեան: Ու կարելի է ըսել, թէ քիչ են անոնք, որոնք երբեւիցէ որեւէ լեզուի բարբառագիտութեան ուսումնասիրութեան համար ըրած ըլլան այնքան շատ բան, որքան ըրաւ Աճառեան, որուն ուսումնասիրութիւնները գրուած են իրեն յատուկ ճշգրտութեամբ ու մանրակրկիտ եղանակով»:

Բարբառագիտութեան իր կարգ մը գործերը Աճառեան հրատարակեց Երեւանի համալսարանի փրոֆէսէօր եղած ատեն, 1923էն մինչեւ իր մահը (1953): Իր գործունէութեան այս ժամանակաշրջանը, ուրեմն երբ հայկաբանութեան եւ հայերէնի համեմատական քերականութեան դասատու էր, կը հանդիսանայ Աճառեանի ստեղծագործութեան ամենաբեղնաւոր շրջանը: Այս ժամանակամիջոցին է որ հրատարակեց իր երկու հարիւր աշխատասիրութիւններու ամենամեծ մասը:

Հր. Աճառեան զբաղեցաւ հայագիտութեան բոլոր բաժիններով եւ աշխատութիւններ հրատարակեց բոլոր բնագաւառներուն մէջ: Մենք պիտի զբաղինք միայն անոր կարգ մը արժէքաւոր գործերով:

Ցարդ համառօտ ներկայացուցինք հայ բարբառագիտութեան իր կարգ մը գործերը: Ասոնց կարգին հրատարակեց նաեւ բազմաթիւ աշխատասիրութիւններ երկու այլ ճիւղերու վերաբերեալ, եզակի արժէք ունեցող բառարաններ եւ համեմատական բանասիրութեան աշխատասիրութիւններ:

Կանգ առնենք հայ լեզուի համեմատական քերականութեան իր ուսումնասիրութիւններուն վրայ: Այս ուսումնասիրութիւններէն մէկը՝ «Լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզուի» կը ներկայացնէ հայ լեզուի ընդարձակ հետազօտութիւնը ծրագրուած տասը հատորներով: Ցարդ լոյս տեսած են Ա.— Դ. հատորները (1952 – 1959 Երեւան), Ներածութեան հատորը (1955 Երեւան) հրատարակուած Փրոֆ. Էդ. Աղայանի խմբագրութեամբ, որուն պարտականութիւն տրուեցաւ, Աճառեանի մահէն ետքը, հրատարակել աշխատասիրութիւնը լաւագոյն պայմաններու մէջ: Լոյս տեսած ստուար հատորներէն ոմանք ունին մօտաւորապէս հինգ հարիւր տպագրական էջ, ուրիշներ՝ վեց հարիւր էջ, իսկ երրորդ հատորը աւելի քան հազար էջ:

Կարեւոր է «Ներածութիւն» հատորը, որուն մէջ արտայայտուած են Հր. Աճառեանի լեզուաբանական ըմբռնումները: Ան Ֆրանսայէն եկաւ իբրեւ Ա. Մեյէի աշակերտը եւ աւանդեց ֆրանսական ընկերաբանութեան դպրոցին ըմբռնումները, ներկայացուած՝ Ա. Մեյէի կողմէ: Այս դպրոցին ըմբռնումները ան պահեց մինչեւ իր կեանքին վերջը:

Պիտի նշենք, նոյնպէս, իր երկհատոր աշխատասիրութիւնը, «Հայոց լեզուի պատմութիւն» (հատոր Ա. 1940, հատոր Բ. 1951), երկուքը միասին մօտ հազար էջ: Հայերէն լեզուի պատմութեան նուիրուած հայերէն առաջին աշխատասիրութիւնն է այս: Այս երկերուն մէջ, ուր Հր. Աճառեան կը սահմանէ հայ լեզուի հնդեւրոպական նկարագիրը, կը շեշտէ թէ հայերէն քերականութիւնը պահած է իր հնդեւրոպական դիմագիծը, բայց հարստացուցած է իր բառապաշարը նոր բառակազմութիւններով, շնորհիւ սեփական միջոցներու, կամ փոխառութիւններով՝ մեծ մասամբ ոչ–հնդեւրոպական լեզուներէ: Այս ձեւով ժխտեց Գր. Ղափանցեանի պաշտպանած տեսութիւնը թէ հայերէն լեզուն «խառն լեզու» մըն է: Հնդեւրոպական շրջանակին մէջ հայ լեզուի ունեցած դիրքին կապակցութեամբ, Աճառեան կ'ընդունի Մեյէի ըմբռնումները: Ան հայ լեզուն կը նկատէ իբրեւ ամենամօտը յունական, պալթեան–սլաւական եւ իրանեան լեզուներուն:

ՓՐՈՖ. Վ. ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

(2 Շար.)

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

"ՄՂՁԱՒԱՆՋԻ ՁԻՆԱՍՏԱՆԸ"

Լիւսիէն Պոտար, որ Եանկ Ցէ Քիանկ գետի ափին Զունկ Քինկի մէջ ծնած է, ոչ միայն լաւ կը ճանչնայ Ձինաստանը, այլեւ կարող լրագրող մըն է: Այս երկու պատճառներով, վերջին տարիներուն ընթացքին երկու անգամ ուղարկուած էր Համայնավար Ձինաստան: Առաջին ճամբորդութենէն վերադարձին (1956) հրատարակութեան յանձնած էր հատոր մը, որ կը կոչուէր «Մեղմութեան Ձինաստանը»: Այս վերնագիրը կրնայ տարօրինակ թուիլ, սակայն պէտք չէ մոռնալ, որ գրուած է այն շրջանին, երբ Մաօ Ցէ Թունկ կը ջանար անուշութեամբ եւ համոզելով համայնավարութիւն տարածել Ձինաստանի մէջ: Իր այս փորձը նոյնիսկ կոչած էր «Հարիւր ծաղիկներ», ըստ որուն՝ համայնավար կուսակցութեան անդամները կը հրաւիրուէին ինքնաքննադատութեան, իսկ իւրաքանչիւր Ձինացի ալ իրաւունք կը տրուէր իր ցաւերը ու բողոքները լսելի դարձնել:

«Ուրեմն, կը գրէ Լիւսիէն Պոտար, ամբողջ ամիս մը մարդիկ ողջագուրուեցան, իրենց սիրտը բացին, խօսելու ազատութիւն վայելեցին, ապրելու երջանկութիւնն ունեցան գրեթէ: Ժողովրդային Հանրապետութիւնը դարձած էր կարմիր բարութեան դաշտահանդէս մը:

Մաօ Ցէ Թունկ համոզուած էր, որ հըմայքի իր այս փորձը ժողովուրդը պիտի գրաւէ եւ պիտի ստեղծէ տեսակ մը ընկերվարական դիւթանք՝ ի շահ ազգային արդիւնաբերութեան եւ Պետութեան բարգաւաճման:

Սակայն Մաոյի հաշիւները սխալ դուրս եկան, «Հարիւր ծաղիկներ»ու արկածախնդրութիւնը ժողովուրդին մէջ պահ մը արթնցուց մտածելու ազատութեան մոռցուած ձեւերը, եւ բացարիկ ուժգնութեամբ հակահամայնավարութեան հով մը բարձրացուց:

Կուսակցութեան ղեկավարները, ապշահար վկաներն եղան բողոքի եւ աններելակայելի ատելութեան այն կանչերուն, որոնք կը հասնէին մինչեւ իրենց: Հակազդեցութիւնը չափազանց խիստ եղաւ: Կառավարութիւնը յայտարարեց, թէ այս բոլորը լարուած ծուղակ մըն էր, որպէսզի ժողովուրդին թշնամիները իրենք զիրենք մատնեն:

Այսօր, Մաօ Ցէ Թունկ որոշ չափով աչքէ ինկած է: Պետութեան ղեկը կը գտնուի Լիու Շաօ Շիի ձեռքը, որ «Հարիւր Ծաղիկներ»ու քաղաքականութեան գլխաւոր հակառակորդը եղած էր ատենին: Այն, որ Առանց Դէմքի Մարդը կը կոչեն, ամբողջ ժողովուրդ մը անհացնելու վրայ է այս պահուս: Կը շարժէ, կախել ու գնդակահարել կուտայ, կը բնաջնջէ Թիպէթցիները, առանց նոյնիսկ արթնցնելու քաղաքակիրթ աշխարհին մէջ՝ անտարբերութենէ զատ ուրիշ զգացում մը:

Առանց դէմքի մարդ մըն է Լիու Շաօ Շի: Շատ քիչեր միայն զինքը կը ճանչնան. բազմութիւնները կ'անգիտանան նոյնիսկ անոր գոյութեան բայց եւ այնպէս իր տրամադրութեան տակ ունի առանց հոգիի ու առանց մտքի մեքենաներու վերածուած 700 միլիոն մարդիկ, որոնց վրայ մեծ յոյս դրած է՝ ամբողջ մարդկութիւնը իր իշխանութեան ենթարկելու համար:

Լիւսիէն Պոտար, Ձինաստան կատարած իր երկրորդ եւ նոր պտոյտէն ներշնչուելով, վերջերս հրատարակութեան յանձնեց նոր գիրք մը, որ, այս անգամ առանց այլեւայլի կը կոչուի՝ «Մղձաւանջի Ձինաստանը» (*): Արտասովոր սարսափի ազդեցութեան տակ գրուած գիրք մըն է, որուն մէջ հեղինակը ճիգ կը թափէ յիմարութեան սահմաններէն ...

(*) Կալիմար հրատ:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ "ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ"Ը

«Դաւիթը ետ ետ էր գնում, իսկ Սատանը գնաց եւ սկսեց բարձրանալ սանդուխով: Բայց շուտով կորցրեց կողմնորոշումը եւ թեքեց ընթացքը: Նա որոնում էր, շօշափում էր օդը, խարխափում: Ի՞նչ էր ուզում անել... Ոչնչացնե՞լ՝ բռնելով մէկին իր արիւնաներկ ձեռքերով: Դա չէր այնքան զարհուրելի, որքան նրա լռութիւնը, ոգեկան սպառնալի ուժը, որով նա սառեցրեց, գամեց ամէնքին տեղներում: Մոգպետը նայեց նրան հիազարհուր, բերանաբաց, եւ վեր թռաւ ընդոստացած:

— «Բռնեցէք դրան... Ահրիմանն է»:

«Վարդանանք»ի գլխաւոր հերոս Վարդան Մամիկոնեանը վէպին մէջ կ'երեւի իբրեւ մեծ զօրավար, պետական գործիչ եւ իր շրջապատին մէջ ամէնէն կրթուած անձնաւորութիւնը, բոլորովին հակառակը ցարդ մեզի ծանօթացուած Վարդաններուն, ինչպէս կրօնական մոլեռանդութենէն կուրացած իշխանի մը: Դերենիկ Դէմիրճեան զայն կը ներկայացնէ բոլորովին տարբեր դիմագիծով մը:

Հմուտ քաղաքագէտ մըն է ան, ըստ Դերենիկ Դեմիրճեանի: Հայոց սպարապետը շատ ճիշդ է հասկցած Յազկերտի եւ Միհրներսեհի քաղաքական նպատակները, որոնք դաւանափոխութեան միջոցով կը փորձէին ձուլել Հայերը. եւ Հայաստանը դարձնել Պարսկաստանի մէկ գաւառը: Վարդանը, իբրեւ փորձուած զօրավար, շատ լաւ գիտէ որ Հայերը մինակ պիտի չկրնան դիմադրել Պարսից զօրութեան, ուստի այդ կռիւին կը հրաւիրէ Վրացիները, Աղուանները, դաշինք կը կնքէ Յոյներու հետ, նոյնիսկ Հոներու հետ: Այդ փաստերը անշուշտ կան պատմութեան մէջ: Սակայն, Դերենիկ Դեմիրճեան պատմաբան չէ, այլ վիպասան: Պահպանելով պատմական անձնաւորութեան դիմագիծը, Դերենիկ Դեմիրճեան իր Վարդանով ստեղծած է կենդանի մարդ մը, գրական հազուագիւտ տիպար մը:

Դերենիկ Դեմիրճեան Վարդան Մամիկոնեանը կը ներկայացնէ նաեւ իբրեւ չափազանց բարի ու ժողովրդասէր մարդ մը: Մամիկոնեան մեծազօր իշխանը կը սիրէ յաճախ մուտք գործել ռամիկ շըրջաններէ ներս, տեսակցութիւններ ունենալ հասարակ մարդոց հետ, հարցաքննել չինականները եւ անոնց կարծիքները կը սիրէ իմանալ օրուան անցուդարձերուն եւ առհասարակ անոնց վարած կեանքի պայմաններուն մասին:

Միայն նոր Վարդանի տիպարին ստեղծագործումով չէ բաւականացած սակայն Դերենիկ Դեմիրճեան: Անիկա ստեղծած է համակրելի, հաղորդական, քնքոյշ, խիզախ, կորովի ու հաստատամիտ տիպարներու լեգէոն մը: Ընթերցողը կարծես կը փոխադրուի 5րդ դարը եւ կը տեսնէ, դէմ յանդիման կուգայ այդ շըրջանին, ապրած հայ մարդոց՝ յանձին չինականներուն, Վարդանին, անոր մօր՝ Մամիկոնեան Մեծ Տիկնոջ, Արտակ Մոկացիին, Անահիտին, Զոհրակին, Աստղիկին, Շուշանիկին, Ատոմին, Ներշապուհին, Արսէնին, Գարեգինին նոյնիսկ դաւաճան նախարարներուն եւ Հայոց այրուձիին, որուն Քուշանաց աշխարհի ընդմէջէն անցքը կը կազմէ վէպին գեղեցիկ հատուածներէն մէկը:

Գեղեցիկ են նաեւ գուսանական երգերը, մանաւանդ կռուի դաշտին մէջ հընչեցուած հետեւեալ երգը.—

Չկայ կռւում յաղթող երկո՛ւ
Մէ՛կն է յաղթող,, պարտուող մէ՛կը.
Քաջն է յաղթում, պարտւում հէքը՝
Ժամը ժամից — տարաժամեց,
Յաղթի, պարտի գամը գամեց.
Զարկին զա՛րկ առաւել,
Մահին մա՛հ առաւե՛լ...

«Վարդանանք» վէպի ամէնէն յայտուն դէմքերէն մէկը աւելորդ է ըսել որ Վասակն է: Իր ընտանիքին եւ ժողովուրդին հանդէպ Սիւնեաց իշխանը կը ներկայանայ մեզի իբրեւ անգութ բռնակալ մը: Իր զաւակներուն խստիւ կը հրամայէ որ մոռնան հայերէնը ու սորվին պարսկերէն: Իր հրամանով կը սպաննուի իր որդին Բաբիկը, որ Պարսկաստանէն պատանդ էր փախչելով վերադարձած Հայաստան՝ Պարսիկները մորթազերծ ըրած իր միւս զաւակը՝ Ներսիկը: Սիւնեաց իշխանին կինը՝ Փառանձեմը, բոլորովին հակապատկերն է իր ամուսնոյն. Հակառակ Վասակի խիստ արգելքին, Փառանձեմ Սիւնեաց իշխանուհին իր զաւակներուն ամէն օր կը կարդայ հայկական մագաղաթներէն հատուածներ եւ անոնց կը ջամբէ հայկական դաստիարակութիւն:

Դերենիկ Դեմիրճեան քորնէյլեան հարազատ ոճով մը կը նկարագրէ իր հրամանով սպաննումը պատանի Բաբիկին որ Պարսկաստանէն փախած է:

Վասակ կ'իմանայ որ իր զաւակը փախած է, յաջողած է ազատուիլ իր պատանդութենէն եւ վերադառնալ Հայաստան. այս լուրը կը զայրացնէ դաւաճան պարսկասէր իշխանը եւ սակայն միւս կողմէ կ'ուրախանայ իր հայրական սիրտը, վասնզի որդիական կարօտը երկար ատենէ ի վեր կ'այրէր ու կը մրկէր զինքը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷՔԵԱՆ

(4 Շար.)

կողմ մնալ, այնպէս՝ ինչպէս անդունդի մէջ գահավիժող մը յուսահատօրէն կը կառչի բոլորովին անհաստատ քարի մը:

Լիւսիէն Պոտար հապճեպ եզրակացութիւններ չի հաներ. կը զգացուի թէ ինչպէս ապրած է այնտեղ, կարդացած, մըտիկ ըրած, դիտած, նօթագրած, բաղդատած՝ մեծ համբերութեամբ, մէկ վայրկեանէն միւսը փոխուելու կարող երկրի մը մասին իր եզրակացութիւնները հանելէ առաջ:

Գիրքը յաճախ հրէշային իրողութեանց շարունակութիւն մըն է: Կը նկարագրէ թէ ինչպէս անհատը միշտ ենթակայ է անտեսանելի վարչաձեւի մը, որուն մասին ոչ ոք բան գիտէ, բայց որ ամէն բան գիտէ անհատին մասին: Նոյնիսկ երբ կը կարծէք առանձին ըլլալ, աչքի փախուսիկ արտայայտութիւն մը իսկ չէք կրնար ունենալ առանց որ այս արտայայտութիւնը անմիջապէս արձանագրուի, հաղորդուի ուրուական պաշտօնեաներու, որոնք զայն կ'արձանագրեն՝ ձեր թղթածրարին մէջ:

Քանի քանիներու կեանքը խորտակուած է, որովհետեւ փողոցին մէջ Մաօ Ցէ Թունկի մէկ լուսանկարին առջեւէն անցած ժամանակ, իրենց դէմքին վրայ չէ ծագած մեծ երջանկութիւն մը արտայայտող բաւարար լոյս: Լիւսիէն Պոտար կը նմանի այն մարդուն, որ ահռելի երազէ մը արթննալէ ետքն իսկ անոր առթած սարսափին տակ կը գտնուի տակաւին:

«Մաօ»ականութեան գլխաւոր նպատակներէն մէկը կը կայանայ մարդ էակը այնպիսի կատարեալ փոփոխութեան մը ենթարկելուն մէջ, որ կորսնցնէ անհատական իրականութեան ամէնէն դոյզն նշոյլը իսկ:

Դասական իմաստով մարդը պէտք է հոգեպէս անէացուի եւ վերածնի՝ անխառն համայնավարութեան փլազմային մէջ: Կինդ կամ ամուսինդ սիրելու, հայրդ ու մայրդ յարգելու, զաւկիդ կապուելու, գաղափար մը ունենալու, առարկայի մը տէրն ըլլալու հարց չկայ այլեւս: «Ամբողջ Չինաստանը դարձած է ուղեղներու հսկայ հիւանդանոց մը, ուր գործողութիւնները կը կատարուին մըտային չարչարանքով». կ'ըսէ Լիւսիէն Պոտար:

Առանց գութի կը քայքայեն ներհակ կեանքի ամէն երեւոյթները եւ մարդկային մտքին մէջ միայն անհուն պարապ մը կը ձգեն: Ապա, կուսակցական քարոզչութեան շնորհիւ, ամայացուած ուղեղին մէջ կը թխմեն համայնական հոգեբանութիւն:

«Մաօ»ականութեան այս գործունէութեան բաղդատմամբ՝ նոր մարդ մը կերտելու ուղղութեամբ Ռուսերու կատարած աշխատանքները քաղքենիական վախկոտ փորձեր են միայն: Մաօ եւ Լին պիտի յաջողի՞ն իրենց այս ծրագրին մէջ: Լիւսիէն Պոտար վստահ չէ: Մերթ իր լաւատեսութիւնը կը քայքայուի, երբ կը տեսնէ կուսակցութեան ի գործ դրած անհաւատալի ճիգերը: Մերթ յոյսի նշոյլ մը կ'ունենայ՝ չինացի ժողովուրդին դիմադրական ոգիին ի տես:

Այս ուղղութեամբ, անհաւատալի պատմութիւն մը կը պատմէ: Հոնկ Քոնկի մէջ ապրող Չինացի մը, զանազան մեղսակցութիւններու շնորհիւ կը յաջողի իր մօտ բերել Չինաստան մնացած իր կինը: Քանի մը օր ետք, կինը լալով կը յայտնէ թէ կ'ուզէ Չինաստան վերադառնալ: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ կինը կորսնցուցած էր ազատ ապրելու սովորութիւնը. ամէնէն անկարեւոր խնդրի մը համար իսկ, պէտք չունէր միտք յոգնեցնելու. որոշումը կուգար վերէն, պատասխանատուներէն: Հոնկ Քոնկի մէջ տիրող առատութիւնը, ազատութիւնը, որոշում տալու պարտադրութիւնը անհաւատալի բարդութիւններ կը ստեղծէին ստրուկի հոգեբանութիւն ստացած կնոջ մէջ: Ոչ մէկ փափաք, ոչ մէկ նախընտրութիւն կրնար ունենալ. քանի որ Մաօ Ցէ Թունկի աշխարհին մէջ իրեն սորվեցուցած էին, թէ ընտրութիւն ընելու իրաւունք չունի:

Ամիսներու վերադաստիարակութենէ ետք է միայն, որ այդ կինը այժմ դարձեալ սկսած է կեանքէն հաճոյք առնել, իր երթալիք տեղը, կարուելիք հագուստին կերպասը, ուտելիք կերակուրը ընտրելու ուժ ունենալ:

«Մղձաւանջի Չինաստանը» նորանոր տեղեկութիւններ կուտայ Լիու Շաօ Ծիի Չինաստանին, իր անգութ փորձերուն, իր թշուառութեան, օրական 14էն 20 ժամ աշխատելու դատապարտուած ժողովուրդին մասին, որուն ղեկավարները ամէն ինչ հաշիւ կ'ընեն. մեծ խղճմտութեամբ կը հաշուեն նոյնիսկ, թէ ի՞նչ արժած են գնդակահարեալի մը մարմնին մէջ տեղաւորուած գնդակները, եւ ճիշդ փոխարժէքը կը գանձեն անոր ընտանիքէն . . . :

ԹՈՒՐՔԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

''ԽԵԼՔԸ ՎԱՐԻ ՅԱՐԿԻՆ ՎՐԱՅ''

—օ—

«Միլլիյէթ»ի մէջ Ջեթին Ալթան կը գրէ. —

Սեռային խաթարումի մը, սեռային վայրենութեան մը մէջ կը գտնուինք: Մեծ քաղաքին համալսարանականին ծածուկ անօթութիւնը կինն է, գաւառի ամուրի պաշտօնեային ծածուկ տուայտանքն ալ կինն է: Շոգենաւի, ճաշարանի, զբօսարանի մէջ, մեր այրերը կիներուն կը նային այնպէս՝ ինչպէս ոչ մէկ քաղաքակիրթ երկրի մէջ կը տեսնուի, — ուտելու պէս: Մեր քովի կինը մեր պատիւին ամենափափուկ կէտն է, բայց մեր քովը չեղող կինը մեր ամէն տեսակ զգացական յարձակողականութեան ամենաչափազանցեալ թիրախն է: Արդէն մեր քովի կնոջ համար այդքան նախանձախնդիր ենք անոր համար որ լաւ գիտենք թէ մենք ինչպէս կը նայինք ուրիշ կիներու:

Կարդացէք Թրքական Զորուհ բեռնատար նաւուն խայտառակութիւնը: 11 Թուրք աղջիկներ բեռնատարով վերադարձեր են Ամերիկայէն, որպէսզի աւելի աժան ըլլայ: Նաւաստիները խմբեր խմբեր յարձակեր են աղջիկներուն վրայ: Նաւու մը մէջ՝ որ պետութեան մը դրօշը կը կրէ, բոլորին կեանքը եւ պատիւը այդ պետութեան երաշխիքը պէտք է վայելեն: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ մենք մեր նաւուն մէջ մենք մեր հայրենակիցներուն պատիւը կը բռնաբարենք ծովուն մէջտեղը: Ասիկա — ձգենք մարդկութիւնը — անասուններու անգամ չի վայելեր: Անասուններու մօտ բռնի սէր չկայ:

Այս լուրին համաշխարհային եւ Թուրք մամուլին մէջ գտած արձագանգները հազիւ մեր երեսին կը բախէին ամօթի ալիքներով, երբ իմացանք թէ կառախումբի մը մէջ, որ Տիարպաքըրէն Իզմիր կուգար, շոգեկառքի պաշտօնէութիւնը կնոջ մը սպառնալով որ զաւակը պատուհանէն դուրս կը նետեն՝ բռնաբարեր են զայն:

Անոնք՝ որ ակնարկութեան մը անգամ չեն հանդուրժեր իրենց պատիւին, ի՞նչպէս կրնան այս տեսակ ոճիր մը գործել ուրիշին կնոջ եւ աղջկան, որոնք իրենց յանձնուած են:

Այս զարհուրելի, այս նախնական, այս վայրենի անյագութիւնը կը ծնի այն իրողութենէն թէ կինը դեռ չէ կրցած գըրաւել իր տեղը ընկերային կազմին մէջ: Կինը այնքան ատեն որ տնտեսապէս ազատութեան չտիրանայ՝ հակառակ իր բոլոր իրաւական ազատութիւններուն, գերի է հաւաքականութեան մէջ: Եւ հաւաքականութեան մը մէջ՝ ուր կիները գերի են, սեռային ներդաշնակութիւն չի կրնար հիմնուիլ: Այս անյագութեան արտայայտութեան առջեւ կինը չի կրնար մէջտեղ ելլել ու իր կեանքը ապրիլ:

Երբ կինը չի կրնար իր սրտին ուզած ձեւով կեանք մը վարել, սեռային անօթութիւնը կ'աւելնայ: Երբ մէկ կողմէ այրերը ամէն կնոջ կը ցանկան, միւս կողմէ ամուսնութեան պահուն կը փընտռեն մարդ մը՝ որ հոտոտուած չըլլայ, եւ երբ կինն ալ ապրուստի համար ամուսնանալու եւ ամուսնանալու համար ալ ինքզինք անեղծ պահելու ստիպուած ըլլայ, նաւերն ալ, կառախումբերն ալ, ճամբաներն ալ պատիւի սպանդանոցի կը վերածուին:

Սեռային անհաւասարակշռութիւնը քաղցկեղի մը պէս դժբախտաբար այնպէս պաշարած է մեր հաւաքականութիւնը, որ այս տաղնապին մէջ դժուար է պարկեշտ եւ քաղաքակիրթ ընթացք ակընկալել:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—օ—

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ, Ապրիլ 15ին տեղի ունեցաւ Արամ Խաչատուրեանի «Սպարտակ» պարախաղին ներկայացումը: Պարախաղը առաջին անգամ ներկայացուած էր Լենինկրատ, ապա՝ յաջորդաբար Խ. Միութեան այլ քաղաքներու թատրոններուն մէջ: Երեւանի ներկայացումը եղած է շատ յաջող, հայ դերակատարները իրենց շնորհալի պարերով յաջող կերպով գործադրած են այդ հիանալի պարախաղը: «Ես անսահման երջանիկ կը լինեմ, եթէ «Սպարտակ» բալետն ու նրա երաժշտութիւնը դուր գան հայրենակիցներիս» գրած էր Արամ Խաչատուրեան: Հետեւելով Երեւանի ներկայացումին կարելի է ըսել անվարան .— Դուր եկաւ:

ՌԻ. ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ «Սիրտս լեռներուն մէջ է» թատերգութիւնը մեծ յաջողութիւն գտաւ Երեւանի մէջ: Թարգմանութիւնը կատարած է «Խողեատն» վէպի հեղինակը՝ Խ. Դաշտենց: Բեմադրութեան մասնակցեցան ականաւոր դերասաններ՝ Հրաչեայ Ներսիսեան, Ա. Աւետեան եւայլն:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Միչընկըն քաղաքի շեփորախումբը (փանփար) գացած է Հայաստան եւ մեծ յաջողութիւն արձանագրած Երեւանի մէջ:

ԵՐԵՒԱՆԷՆ զատ, Հայաստանի 21 քաղաքներու եւ աւաններու մէջ բնակող 9 հազար ընտանիքներ կը գործածեն հեղուկ կազը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ կը յուսայ այս տարի ընդունիլ 7500 զբօսաշրջիկներ, որոնք պիտի այցելեն երկրին հին ու նոր քաղաքները, տեսարժան վայրերը, եւ պատմական յուշարձանները: Ընդլայնուած են Հայաստանի բանուկ երթուղիները, իրագործուած է Մցխէթ – Թումանեան – Սեւան – Երեւան – Գաղրա նոր երթուղին: Օտար հիւրերուն համար պիտի կազմակերպուին պտոյտներ, ծանօթ վայրերու մէջ:

ԵՐԵՒԱՆԻ եւ Լենինականի միջեւ օդային հաղորդակցութիւն հաստատուեցաւ: Ճամբորդութիւնը կը տեւէ կէս ժամ: Հայաստանի մէջ կը գործեն 11 օդակայեր՝ ներքին եւ արտաքին:

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ լոյս տեսած են: Գեղամ Սարեանի «Երկերի ժողովածու»ին երկրորդ հատորը՝ 408 էջ, տպաքանակ՝ հինգ հազար: «Ժամանակակիցները Կոմիտասի մասին», յուշեր եւ յօդուածներ՝ 350 էջ, տպաքանակ՝ 10.000: Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի «Տաղեր»ը, երկու հարիւր էջ, տպաքանակ՝ 10.000: Մենագրութիւն մը Վահան Թոթովենցի մասին Սեւակ Արզումանեանի կողմէ, 312 էջ, տպաքանակ՝ երեք հազար: Սարմէնի «Բանաստեղծի աղբիւրը», 503 էջ, տպաքանակ՝ հինգ հազար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (188)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Խաղաղութիւնը, հարկաւ, բարիք է, քահանայապետ, դա ցանկալի է միշտ եւ յաւիտեան: Սակայն խաղաղութեամբ ես չեմ կարող պատժել խռովարարներին, — ասաց Արշակը շարունակ նայելով կաթողիկոսին: — Եւ միթէ դու կը ներե՞ս քեզ դէմ ընթացող եպիսկոպոսներին կամ վարդապետներին: Չես ների բնաւ: Իսկ ինչո՞ւ կամենում ես, որ ես ներեմ եւ չպատժեմ:

— Բայց, արքայ մի քանի յանցաւորի փոխարէն տուժում են շատերը եւ ի զուր ճակատում միմեանց դէմ: Ես զանցառու եպիսկ. պատժելու համար բանակ չեմ հանում նորա դէմ. հրամանագրում եմ ապաշխարութիւն, եւ ամէն ինչ աւարտւում է սրանով, ինչ եւ թելադրում է եկեղեցու սուրբ կարգը:

—Այդպէս, եւ քմծիծաղը ծռեց Արշակի շուրթերը: Այո, քո եպիսկոպոսները բանակ չեն հանում քո դէմ, իսկ իմ նախարարները... եւ դու եկել ես ասելու, որ ներո՞ղ լինեմ: Երբեք: Նոցա այպանելու փոխարէն՝ եկել գթութի՞ւն ես հայցում:

— Ոչ արքայ, ես գթութիւն չեմ հայցում: Ցանկանում եմ միայն, որ եղբայրասպանութիւնը դադարի:

— Եղբայրասպանութիւնը ես չեմ սկսել, տէր քահանայապետ:

Այստեղ եղաւ մի պահ, որ Ներսէսն ուզեց յիշեցնել Թագաւորին, թէ ժամանակին արհամարհեցիր իմ զգուշացումը եւ ահա եղաւ ցաւալին, բայց եւ անմիջապէս զգաց, որ դա կարող է ի զուր յարուցել նրա բարկութիւնը եւ ձախողել իր առաքելութիւնը, ուստի եւ բարւոք համարեց նկատել.

— Խաղաղութիւնն է մայր բարեաց, արքայ:

Արշակը նորից՝ այս խօսքերից զգաց, որ Նախարարների վիճակը ծանր է հաւանաբար, ուստի եւ, կամենալով փրկուել պատժից, կաթողիկոսին ուղարկել են միջնորդ. եւ նա ուզեց պարզել այդ:

— Սակայն ինչո՞ւ, տէր հոգեւոր, հաշտութեան քո առաջարկով չես դիմում Նախարարներին:

« Եթէ ասի՝ եղել է Նախարարաց մօտ, ուրեմն ուղարկուած է Նոցա կողմից », — մտածեց Արշակը, բայց Ներսէսը վրայ բերաւ հանդիստ.

— Արքայ, ես գերադասեցի ստանալ նախ քո համաձայնութիւնը, քանզի երկրիս տէրը դու ես, քո ձեռքին է ներելու եւ պատժելու իրաւունքը ...

Արշակը իրեն շոյուած զգաց, բայց եւ այնպէս խիստ ձեւացաւ:

— Ուստի եւ պէտք է նզովես սինլքորների վարմունքը, — ասաց նա դարձեալ կաթողիկոսին փորձելու համար:

Բայց Ներսէսը նորից ելք գտաւ:

— Արքայ, նզովել միշտ կարելի է, դրանով հաշտութեան եւ խաղաղութեան չենք հասնի այժմ:

Արշակն ինքն զգում էր արդէն, որ կռիւներից օգուտ չունի ոչ ինքը, ոչ երկիրը, զգում էր, որ հարեւանները կ'ուրախանան անշուշտ, որ Հայոց Աշխարհը տկարանում է, ուստի եւ կը ցանկանան, որ կռիւը երկարի աւելի եւ մի օր ներս խուժեն անարգել եւ կատարեն այն, ինչ ապստամբ նախարարներն են ցանկանում ... Զգալով այս նա միաժամանակ մտածում էր, որ կռուից ոչինչ չշահելով հանդերձ, իր քաղաքը կը մնայ առանց վերականգնելու. ու գտնում էր, որ հաշտութիւնը առաւել շահաւէտ է իրեն ... Բայց միանգամից համաձայնելը՝ կը համարուէր թուլութեան նշան:

— Ոչ, տէր հոգեւոր, ես պէտք է պատժեմ եղեռնագործներին: Եթէ իմ զինեալ ուժերս չբաւեն՝ ես զօրք եմ բերելու վրաց երկրից, — աւելացրեց նա՝ ձեռքը բռունցք չինելով եւ աչքերի սպիտակուցները փայլեցնելով:

— Սակայն, արքայ, դու որ կամենում ես հզօրացնել Հայոց Աշխարհը, որպէսզի նա թշնամու առաջ չլինի թոյլ ու տկար, չե՞ս խորհում արդեօք, որ ներքին կռիւը այս տկարացնում է քեզ... Չէ՞ որ, արքայ, այս կռուի մէջ դու չես պատժում ոճիր նիւթողին, այլ քո ժողովրդեան, որ պէտք է պաշտպանի քեզ եւ երկիրը մեր դրսի թշնամուց:

« Ճշմարիտ է ասում, — մտածեց Արշակը: — Ըմբռնում է անիրաւը, խելացի է: Ասում է այն, ինչ ես եմ մտածում: Այս սինլքորները չեն պատժւում, տուժում են ուրիշները »:

Մտածելով՝ նա կարծես սթափուեց եւ հարցրեց.

— Եւ ուրեմն ի՞նչ է առաքելութեանդ նպատակը, քահանայապետ:

— Հաշտութիւն արքայ ...

Արշակը լռեց մի վայրկեան՝ գլուխն իջեցնելով, ապա մէկէն բարձրացրեց այն:

— Ես վճռել էի չարաչար պատժել նոցա, — խօսեց նա խստաձայն, — եւ դարձնել փոշի:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Օննիկ Քէօլէեանէ հազար Ն. Ֆ., առատաձեռն եւ սրտաբուխ նուէրը ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան։

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.—

Պ. Յակոբ Թորիկեանէ յիսուն Ն. Ֆ., երիտասարդ Ալպէռ Տէր–Սարգիսեանի վաղահաս մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները եղած են եկեղեցւոյ շինութեան.—

Տիկին Բագարատ Մակարեանէ յիսուն Ն. Ֆ., Փարիզէն Պ. Արամ Պարոնեանէ քսան, Մարսէյլէն Պ. Աւետիս Տէր Մարկոսեանէ քսան, Մարսէյլէն Պ. Բ. Կիւլէսեանէ երեսուն, Տիկին Հայկանոյշ Մանուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Ոմն տասը Ն. Ֆ.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ
ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Կը փնտռուի Գարեգին Սարիբէկեան, Հօր անունը՝ Յովհաննէս։ Ծննդավայրը՝ Զակասպիսկի Կրայ քաղաքը, Աշխաբատ։ Ծննդեան թուականն է 1925։

Ռուսաստանի Օրիոլ քաղաքին մէջ, Գերմանացիներու կողմէ բռնի կերպով կ'ուղարկուի Գերմանիա, 1942ի Ապրիլին, պարտադիր աշխատանքի։ Աշխատանքի վայրն էր Պրեսլաուի գաւառներէն Շփանսպերկ։

1943ի Օգոստոսին կ'անհետանայ աշխատանքի վայրէն եւ մինչեւ այսօր անհետ կը մնայ։

Երկրորդ աշխարհամարտի լրումէն ետք, զինք տեսած են Ֆրանսայի մէջ։ Կ'ենթադրուի որ փոխած ըլլայ իր անունը։

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմիջապէս տեղեակ պահել հայրը,— Երեւանի գաւառի Սեւքար գիւղէն Յովհաննէս Սարիբէկեան։

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դիմել «Յառաջ»։

Ծիշդ տեղեկութիւն տուողը, փնտռըւող Գարեգին Յովհաննէսի Սարիբէկեանի առաջին նամակէն յետոյ կը ստանայ կարեւոր նուէր մը։

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը նկատի կ'առնէ միայն կանխիկ վճարուած ազդերը։ Բոլոր ազդերու համար հարկ է նախապէս պայմանադրուիլ վարչութեան հետ։ Ստորագրութիւն չկրող եւ վարչութեան հետ համաձայնութիւն չունեցող կազմակերպութեանց ազդերը նկատի չեն առնուիր։

Թիւրիմացութեանց եւ սխալներու առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը որոշած է հեռաձայնով ազդ չընդունիլ։ Ստիպողական բացառիկ պարագաներու՝ Յառաջի խմբագրութիւնը պատասխանատու չէ եթէ վրիպակներ պատահին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին արձանագրութիւնները կը սկսին, այս Երկուշաբթի (Ապրիլ 24)։ Դիմել Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի, Ուրբաթ և Շաբաթ օրերը, ժամը 16էն 19, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Րիւ Պլէօ։ Համաձայն պետական օրէնքին կ'ընդունուին աղջիկներ՝ 7էն 14 տարեկան, մանչեր՝ 7էն 13 տարեկան։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ—Ս. ՂԱԶԱՐ—ՀՌՈՄ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ։

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Surprise Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խանաւոր խումբի կողմէ։ Այս Կիրակի ժամը 17էն սկսեալ, ի նըպաստ Հայաստան ամսաթերթին։ Մշակութային Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ։

Bar Buffet

ՈՒՐԱԽ ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԳԻՆԵՋՕՆ

Կազմակերպութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Փարիզի մարմիններու։ Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Կը հրաւիրուին շրջանի ընկերները։

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ռււ. Միութեան ժողովը Մայիս 5ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Պանեէօ – Քաշանի Կրթ. Մարմինը կազմակերպած է դպրոցական տարեվերջի հանդէսը, խնամուած յայտագրով, Յունիս 4 Կիրակի օր։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ
ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
երգչախումբին կողմէ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ
Կիրակի, Մայիս 7, ժամը 15·30ին

Alfortville, Salle des Fêtes

Յայտագրին մէջ, Կոմիտասի, Ալթունեանի, Ալէմշահի, Սարեանի եւ այլ հեղինակներու գործերը, որոնցմէ շատեր՝ առ աջին ունկնդրութիւն։

ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ.—
ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (թենոր)
ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ (պարիթոն)

Հանդէսին կը յաջորդէ, երգչախումբին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Իսքեճնտիպ նուագախումբ

ՄՈՒՏՔ.— Համերգ եւ պարահանդէս՝ 5 Ն. Ֆ.։
Նախապէս ապահովել տեղերը, հեռաձայնելով

TRI. 77-22 Poste 62
Օր. Այտա Զաւրէնեանի

Autobus 103, Charenton-Ecoles, descendre Rue de l'Union - Parking

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
4
ՄԱՅԻՍ

JEUDI
4 MAI
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4594 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4895

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՐՄԻՐ ՎՏԱՆԳԻՆ ԴԷՄ

Թումբ կանգնել կարմիր վտանգին դէմ: Ա՛յս է եղած տիրական գիծը արեւմուտքի «ազատ աշխարհ»ի քաղաքականութեան՝ սկսեալ այն օրէն, երբ բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը բռնակալական վարչաձեւ մը պարտադրեց Ռուսիոյ ընդարձակածաւալ կայսրութեան բնակիչներուն, չատ չանցած իր լուծին ենթարկելով աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը:

«Կարմիր վտանգը» կը ներկայանար երկու երեսներով, — գաղափարական եւ ծաւալապաշտական:

Եթէ «համաշխարհային յեղափոխութիւն»ը հիմնական նպատակն էր Լենինի, աշխարհակալութիւնը առաջին գծին վրայ անցաւ Ստալինի օրերէն սկսեալ եւ կը շարունակուի մինչեւ այսօր:

Միջնաւոր Արեւելքը իր աշխարհագրական եւ ազգագրական կառուցուածքով, մանաւանդ ռազմագիտական կարեւորութեամբ ու բնական հարստութիւններով — որոնց չարքին նաւթային անսպառելի մթերքներով — մեծապէս կը շահագրգռէ աշխարհի ճակատագիրը վարող հակամարտ երկու ճակատներն ալ:

Ա՛յդ է պատճառը, որ անիկա միշտ ալ եղած է խառնարան մը միջազգային քաղաքականութեան համար, երէկ Ռուսիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ — որ կ'ուզէր ապահովել Հնդկաստանի ճամբան, այսօր Խորհրդային Միութեան եւ Ատլանտեան Ուխտի երկիրներուն միջեւ:

Արագութեան դարուն մէջ կ'ապրինք: Սահմանները ջնջուած են: Օդանաւերը քանի մը ժամէն կը կտրեն կ'անցնին ովկիանոսներն ու անծայրածիր ցամաքամասերը:

Ատլանտեան Ուխտի սահմանները կ'երկարին՝ մէկ կողմէ մինչեւ Սկանտինաւեան երկիրները, միւս կողմէն մինչեւ Ասիոյ սիրտը, — Փաքիստան, անցնելով Թուրքիայէն ու Իրանէն:

Երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ Խ. Միութիւնը օղակուած էր դրացի պետութեանց երեք խմբակցութիւններով, — Փոքր Համաձայնութիւն, Պալքանեան Համաձայնութիւն եւ Սաատապատի Ուխտ:

1939ին տեսանք թէ ինչպէս կաւէ արձաններու նման փլան բոլորն ալ, առանց մէկ գնդակ պարպելու:

Սաատապատի Ուխտին մաս կը կազմէին Թուրքիա, Իրան, Իրաք եւ Աֆղանիստան:

Այս խալամական խմբակցութիւնը վերակենդանացնելու փորձ մը կատարուեցաւ 1955 Փետրուար 24ին, նախաձեռնութեամբ Անգլիոյ, Իրաքի մայրաքաղաքին մէջ:

Կեանքի կոչուեցաւ «Պաղտատի Ուխտը», որուն մաս կազմեցին չորս իսլամ պետութիւններ — Թուրքիա, Իրան, Իրաք եւ Փաքիստան (Սաատապատի Աֆղանիստանին փոխարէն):

Համայնավարական գաղափարախօսութիւնը խորթ է իսլամական վարդապետութեան:

«Պաղտատի Ուխտ»ին հեղինակները այս պարագան եւս նկատի էին առած անշուշտ, երբ նախաձեռնարկ կ'ըլլային անոր կազմութեան:

Սակայն իրենց գլխաւոր նպատակն էր ռազմական անխորտակելի ուժ մը ստեղծել Խորհրդ. Միութեան ծաւալումին դէմ, ապահովելով մէկ կողմէն Թուրքիոյ, միւս կողմէն Իրանի թիկունքը, առաջինը Իրաքով, երկրորդը Փաքիստանով — երկու երկիրներ, որոնք սահմանակից չեն Ռուսիոյ հետ:

«Պաղտատի Ուխտ»ին դէմ առաջին օրէն իսկ դիրք բռնեցին արաբական պե–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

ՇԱԼԻ ԴԱՏԸ ԱՄՍՈՒ ՎԵՐՋ

ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Մայր հայրենիքի եւ Ալժէրի մէջ, խուզարկութիւնները եւ մաքրագործումները կը շարունակուին: Ալժէրի մթնոլորտը հեռու է պայծառ ըլլալէ եւ տեղական մամուլը իր խորագիրներով իսկ կը խոստովանի թէ անհանգստութիւն մը կը տիրէ քաղաքին մէջ: Երկուշաբթի օր Բ. Գրասենեակի մէկ պաշտօնեայինանձնասպանութիւնը աւելի լարեց մթնոլորտը: «Աքթիվիսթ»ի մը այս ձեւով «տեղի տալը» որոշ յուսալքում յառաջ բերած է եւրոպական շրջանակներու մէջ: Ուսանողները կը շարունակեն սակայն գործադուլը եւ Ընդհանուր պատուիրակութիւնը կը պահէ միշտ լուսարգելը դրութիւնը եւ Ալժէրացիները իրենց տունը կը փակուին ամէն իրիկուն ժամը 21ին:

Բոլոր խուզարկութիւնները եւ ձերբակալութիւնները չեն բաւեր սակայն, ըսելու համար թէ ամէն ինչ վերջացած է եւ կացութիւնը ապահով է: Զորեքշաբթի օր Զօր. տը Կոլ կարգ մը բարեփոխումներ կ'ընէր նախարարական շրջանակներու մէջ, որովհետեւ ամէն ինչ մէկ հաստատ համոզում տուաւ բոլորին, այն է թէ Ալժէրի ըմբոստական շարժումին պարագլուխները օժանդակութիւն ստացած են շատ մը կողմերէ. — բանակ, ոստիկանութիւն, պաշտօնական եւ նոյնիսկ կառավարական շրջանակներէ: Մտահոգիչ է նաեւ այն պարագան որ Ալժէրի ըմբոստութեան վերջ գտնելէն 48 ժամ ետք «գաղտնի բանակի կազմակերպութեան» Թռուցիկները կրկին մէջտեղ կ'ելլէին եւ «աքթիվիսթներու» գործունէութիւնը վերջ չէ գտած: Միւս կողմէ մահմետական աչարեկչական արարքները վերսկսած են Ալժէրի մէջ:

Մօրիս Շալի դատավարութիւնը պիտի սկսի մինչեւ ամսու վերջ եւ տեղի ունենայ Արդարութեան Պալատին Վերաքննիչ Ատեանի Ա. դատարանին մէջ ուր դատուեցան նաեւ Մառեշալ Փեթէն եւ Փիէր Լավալ: Ցարդ յայտնի չէ թէ նիստերը դռնփա՞կ պիտի ըլլան թէ ոչ հանրութիւնը պիտի կարենայ ներկայ ըլլալ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Զօր. տը Կոլ կ'ուզէ «հանրային մեծ դատ մը», բայց նոյնիսկ այս պարագային շատ հաւանական է որ կարգ մը նիստեր դռնփակ ըլլան:

× Ամերիկեան Գաղտնի Սպասարկութեան պետը Ալըն Տըլըս վճռապէս հերքեց այն լուրը որուն համաձայն Ամերիկացիները խոստացած էին օժանդակել Շալի շարժումին: Այս լուրը, որ քանիցս կրկնուեցաւ առանց արժանանալու ֆրանսական շրջանակներու պաշտօնական հերքումին, հիմնուած էր հետեւեալ «դիպուածներուն» վրայ: Թունուզի «լաւատեղեակ» շաբաթաթերթը՝ Աֆրիք — Աքսիոն կ'ըսէ թէ ամերիկացի գործակալները որոշ վախ մը ունէին համայնավար այն վտանգին նկատմամբ զոր Ալժ.

տութիւնները: Ֆրանսա նոյնպէս ո՛չ մէկ համակրութիւն ցոյց տուաւ անոր հանդէպ:

Անգլիա չուզելով մինակըստանձնել այս խմբակցութեան պարտադրած նիւթական զոհողութիւնները, անոր ծիրին մէջ առաւ Միացեալ Նահանգները:

Ի՞նչ վիճակ ստեղծուեցաւ յետագային:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԶԻՆԱԴՈՒԼ ԼԱՈՍԻ ՄԷՋ

—o—

Լաոսի օրինական կառավարութեան Արտաքին նախարարը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ համաձայնութեան հասած են Փաթեթ Լաոյի համայնավարներուն հետ՝ առժամեայ զինադուլի մը հարցին շուրջ: Լաոսեան երկու ընդդիմադիր բանակներուն ներկայացուցիչները հանդիպում ունեցած են՝ վերջնական համաձայնութիւն մը կնքելու եւ կռիւներուն վերջ տալու համար:

Միւս կողմէ, Փաթեթ Լաոյի հսկողութեան տակ գտնուող «Լաոսի Ձայնը» ձայնասփիւռի կայանը հաղորդած է, թէ համայնավարները պիտի յարգեն կնքուած համաձայնութիւնները: Այս հաստատումը ըրած է նաեւ համայնավար Չինաստանի լրագրական գործակալութիւնը: Անմիջապէս, որ զինադադարը ընդհանուր ըլլայ եւ բոլոր ճակատներուն վրայ կռիւները դադրին, Խ. Միութիւն եւ Անգլիա պիտի միջամտեն՝ դիւանագիտական գետնի վրայ եւս համաձայնութիւն մը կնքելու համար:

Ցայտնի է, թէ Հնդկաստանի, Քանատայի եւ Լեհաստանի ներկայացուցիչներէն բաղկացած միջազգային յանձնախումբը, որ պարտականութիւն ունէր Լաոսի հարցը դիւանագիտական գետնի վրայ լուծելու, ցարդ դրական որեւէ գործ չէր կրցած տեսնել: Կը կարծուի թէ այս յանձնախումբը, որ Հնդկաստան կը գտնուէր, շուտով պիտի մեկնի Լաոս:

Միւս կողմէ, Լաոսի Թագաւորը՝ Սավանկ Վաթանա յայտարարած է, թէ Ազգային Միութեան կառավարութիւն մը պիտի կազմէ Մայիս 11ին:

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները շատ գոհ են, մանաւանդ որ անգլիական կառավարութիւնը բաւական կարեւոր դեր խաղաց Լաոսի խնդրին լուծման մէջ: Ամերիկացիներն ալ, առանց չափազանցեալ լաւատեսութեան, մեծ յոյս ունին թէ Լաոսի հարցին կարգադրութիւնը մօտալուտ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախագահը, Պուրկիպա, կը գտնուի Հիւս. Ամերիկա: Պաշտօնապէս հրաւիրուած է Քանատա եւ Մ. Նահանգներ:

ՊՈԼՍՈՅ արուարձաններէն Ճէվիզլիի մօտերը երկաթուղիի մեծ արկած մը պատահած է: Կառախումբ մը ուժգին բախում ունեցած է գծին վրայ կանգ առած ուրիշ կառախումբի մը հետ: 16 մեռեալ եւ 47 վիրաւոր կայ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՀԻՒՍԷՅՆ Թագաւորը նշանուած է անգլիացի գնդապետի մը աղջկան հետ, որ մահմետականութիւն ընդունած է:

ՔԱՆԱՏԱ առեւտրական կարեւոր համաձայնութիւն մը կնքած է Համայնավար Չինաստանի հետ, որուն պիտի ծախէ ցորեն, ալիւր եւ գարի:

Ազատ. ճակատը կը ներկայացնէ իրենց համար: Ցետոյ ուզած են նաեւ հրապարակէն հեռացնել տը Կոլը որ խոչընդոտ մըն է Ատլանտեան Կազմակերպութեան համար: Ասոնք ենթադրութիւններ են, որոնց կը միանան կարգ մը «դէպքեր»: Անցեալ Դեկտեմբերին, Ժագ Սուսթել տեսակցութիւն մը ունեցած է Նիւ Եորքի մէջ, ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց մէկ տնօրէնին հետ: Կարգ մը ուրիշ հանդիպումներու մասին ալ կը խօսուի, բայց Ամերիկացիները կը պնդեն թէ այս ամբողջը Իզվեստիայի մէկ յօղուածին արդիւնքն է:

ՔՈՆԿՕ

«Քոնկոյի Դաշնակցային Հանրապետութեան» «Նախագահը», Քազավուպու, միշտ կը շարունակէ ձերբակալուած պահել Քաթանկայի վարչապետը՝ Չոմպէն: Քաթանկայի կառավարութիւնը, որ ցարդ կը մերժէր հեռացնել պելժ խորհրդականները, եւ չէր ընդունէր ՄԱԿի հեղինակութիւնը, միջազգային այս կազմակերպութեան միջամտութիւնը խնդրած է, որպէսզի Չոմպէ ազատ արձակուի: Արդարեւ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Համըրշոլտի ուղղուած նամակի մը մէջ, Քաթանկայի կառավարութիւնը կը յայտնէ, թէ կ'ընդունի երկրէն հեռացնել պելժ խորհրդականները, պայմանաւ որ Չոմպէ ազատ ձգուի ու իր երկիրը վերադառնալու արտօնութիւն ստանայ:

Լէոփոլտվիլի կեդրոնական կառավարութիւնը, սակայն, կրնայ չընդունիլ այս առաջարկութիւնը: Նախագահ Քազավուպու այնքան ալ մեծ վստահութիւն չունի Քաթանկայի կառավարութեան խօսքին վրայ, եւ կը թուի թէ կ'ուզէ միանգամ ընդմիշտ հաստատել կեդրոնական կառավարութեան հեղինակութիւնը՝ Քոնկոյի բոլոր նահանգներուն վրայ:

Միւս կողմէ, Քազավուպու Սթանլէվիլ ղրկած է զինուորական պատուիրակութիւն մը, որուն պաշտօնն է լումումպական ինքնահռչակ «Թագաւոր» Կիզենկան կամայ – ակամայ Լէոփոլտվիլ բերել: Քազավուպու կ'ուզէ, որ Քոնկոյի բոլոր նահանգներուն ղեկավարները մասնակցին Լէոփոլտվիլի ժողովին եւ միանգամ ընդ միշտ ընդունին «Դաշնակցային Հանրապետութեան» գաղափարն ու անոր Նախագահին (Քազավուպու) հեղինակութիւնը:

ՊԵԼԺԻՈՅ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պելժիոյ նոր կառավարութեան վարչապետը, Թէօ Լըֆէվր, Երեսփ. Ժողովին առջեւ կարդաց ընկերային քրիստոնեայ — ընկերվարական խառն դահլիճին յայտարարութիւնը, շեշտելով թէ երկու կուսակցութիւններն ալ համաձայնութիւն գոյացուցած են երկիրը յուզող գլխաւոր հարցերուն շուրջ:

Պելժիա հաւատարիմ կը մնայ միջազգային իր բոլոր յանձնառութեանց — Պենելիւքսի, Վեցերու Եւրոպային, Ատլանտեան Ուխտին:

Ինչ կը վերաբերի Քոնկոյի, Պելժիա որոշած է բարեկամական յարաբերութիւններ պահել կեդրոնական կառավարութեան հետ եւ կարելի աջակցութիւնը բերել անոր՝ եթէ փափաք յայտնուի: Պելժիա որոշած է նաեւ գործակցիլ ՄԱԿին, պահանջելով որ Քոնկոյի հանրապետութեան անկախութեան սկզբունքները բացարձակ կերպով յարգուին:

Ներքին գետնի վրայ, կառավարութիւնը պիտի ջանայ հարթել Վալոններն ու Ֆլամանները իրարմէ բաժնող հարցերը, ելմտական նոր ծրագիր մը մշակել, տուրքերու օրէնքը բարեփոխել եւ ընկերային նոր օրէնքներ մշակել:

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Մեր խմբագրատունը այցելեցին, Պէյրութի Լը Սուար եւ Այգ օրաթերթերու Տէր եւ Տնօրէն Պ. Տիգրան Թօսպաթ, որ Փարիզ եկած է Լիբանանեան ժողովրդական պարախումբին ներկայացումներուն առթիւ (Ազգերու Թատրոն):

Տէր եւ Տիկին Ալան – Յովհաննէս, ամերիկահայ ծանօթ երաժիշտը որ շարք մը նուագահանդէսներ կուտայ Եւրոպայի մէջ: Պ. Ստեփան Սրապեան (Միլանօ), Օր. Սալեան (Պրիւքսէլէն) եւ Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան Պուլկարիայէն, որ Ամերիկա կ'երթան:

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ
(ԾՆՆԴԵԱՆ 85ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Դ. եւ վերջին մաս)

Աճառեան աշխատասիրութիւններ հըրատարակեց նաեւ բառամթերքի բնագաւառին մէջ: Եօթը հատորներով իր «Հայերէն արմատական բառարան»ին միջոցաւ Աճառեան յայտնի դարձաւ բոլոր հայագէտներուն եւ ամբողջ աշխարհի մէջ լեզուներու բաղդատութեամբ զբաղող հեղինակութեանց: Մեյէ ցոյց տըւաւ խիստ բարդ նկարագիրը հայերէն բառամթերքին, որ դեռ չէր գտած իր հետազօտիչը:

Հայերէն բառամթերքին հարստութիւնը իր հազարաւոր արմատներու անյայտ ծագումով, — որովհետեւ կատարուած էին միայն ստուգաբանական մեկնաբանութեան երկչոտ եւ անյաջող փորձեր, — շփոթութեան կը մատնէր հայագէտները: Եկաւ մեծ կարեւորութիւն ունեցող առաջին փորձը՝ Հիւբշմանի «Հայերէն քերականութիւն»ը, ապա եկաւ Ա. Մեյէ, որ բազմաթիւ յօդուածներու մէջ ուսումնասիրեց հայերէն ստուգաբանութիւնը: Վերջապէս եկաւ Աճառեան, որ իր ստուգաբանական բառարանով հոյակապ երկ մը ստեղծեց, որուն վրայ աշխատեցաւ քառասուն տարի: Ոչ միայն Մեյէ ցոյց տուաւ, թէ ինչ կը նշանակէ այս աշխատասիրութիւնը հայ լեզուի ուսումնասիրութեան համար, այլ եւ բոլոր հայագէտները համամիտ էին անոր արժէքին գնահատմանը մէջ: Մեյէ կ՚ըսէ տեղ մը.— «Աճառեան այս ստուգաբանական բառարանով յուշարձան մը կանգնեցուց իր լեզուին համար: Ոչ մէկ լեզու ունի այսքան լիակատար ստուգաբանական բառարան»: Հ. Ներսէս Ակինեան բսաւ, թէ կը գտնուի հսկայ գործի մը առջեւ: Մեյէ այնքան կարեւոր համարեցաւ Աճառեանի այս գործը, որ ուզեց ֆրանսերէնի թարգմանել զայն եւ նոյնիսկ սկսաւ աշխատիլ անոր վրայ, ինչպէս մեզի կը հաղորդէ իր աշակերտը՝ Հ. Մարիէս, բայց գործը կանգ առաւ Մեյէի մահուան պատճառով: Աճառեան այս բառարանի սկզբնակներուն մէջ յաձախ ցոյց կուտայ այն ամէն ինչ որ կը պարտի Մեյէի մեթոտին: «Ուղիղ մեկնեց Մեյէ» կ՚ըսէ ան: Այս բառարանին մէջ Աճառեան ցոյց տուաւ հայերէն բառամթերքին փոխառական բնոյթը, անոր վրայ դրոշմուած օտար կարգ մը քաղաքակրթութիւններու ազդեցութիւնը:

Աշխատասիրութիւնը այնքան ընդարձակ է, որ պիտի չհաւատայինք թէ այս գործը մէկ մարդու գործ է, եթէ ծանօթ չըլլայինք իրականութեան: Իւրաքանչիւր բառին կը տրուի այն գործածութիւնը, զոր ունի ան հին հայերէնի բնագիրներուն մէջ: Ցոյց կը տրուին անոր բացայայտիչ տարրերն ու ածանցները, այնպէս որ նկարագրութիւնը շատ մանրամասն է:

1926ին, երբ լոյս տեսաւ առաջին հատորը, գոյութիւն չունէին կարելիութիւններ տպագրելու այս ձեւի բառարան մը, որուն մէջ արաբերէն, հրէերէն, վրացերէն, եւ այլ լեզուներու տառերուն ծանօթ Աճառեան կը սօթագրէր այն բառերը, զորս կը գործածէր համեմատութեան համար նոյնիսկ համապատասխան լեզուներու կողմէ օգտագործուած կրաֆիկ տառերով: Այս պատճառով Աճառեան ձեռքով գրեց եւ վիմագրեց վեց հատորները, որոնց վրայ կ՚աւելնայ եօթներորդ լրացուցիչ հատորը:

Այսօր, իր տեսակին մէջ եզակի եւ այնքան ձեռնհասութեամբ գրուած, բայց միայն 550 օրինակով վիմագրուած այս բառարանը շատ հազուագիւտ է:

Հր. Աճառեանի մէկ ուրիշ արժէքաւոր աշխատասիրութիւնն է Հայոց անձնանուններու բառարանը, որմէ լոյս տեսած են միայն չորս հատորներ: Պիտի հրատարակուի Ե. հատորն ալ: Այս բառարանին մէջ հեղինակը հաւաքած է բոլոր անձնական անունները, որոնք ծանօթ են ամենահին բնագիրներէն մինչեւ ԺԵ. դար, մեզի ցոյց կուտայ ոչ միայն պատմական ժամանակագրութիւնը հետազօտուած անուններու կրող անձնաւորութիւններուն, այլ եւ այն բնագիրները, որոնց մէջ կ՚երեւան այդ անունները:

Կ՚ուզեմ նշել նաեւ ուրիշ երկու աշխատասիրութիւններ, որոնք կը հանդիսանան նախապատրաստական աշխատանքներ: Խօսքը նախ եւ առաջ «Հայերէն գաւառական բառարան»ի մասին է, աւելի քան 1400 էջերով աշխատասիրութիւն մը, որ լոյս տեսած է Թիֆլիսի մէջ 1913ին: Անոր մէջ ներկայացուած ու քննարկուած են քառասուն բարբառներէ հաւաքուած երեսուն հազար գաւառական բառեր: Այս աշխատասիրութենէն առաջ ուրիշ գործեր ալ լոյս տեսած են, սակայն Աճառեանի գործը լաւագոյնն է: (ԽՄԲ.— Շատ քննադատուած է այս գործը, Ամատունիի «Բառ ու բանը» աւելի արժէքաւոր է, թէեւ ոչ ամբողջական):

Նշելու արժանի ուրիշ աշխատասիրութիւն մըն է՝ Վենետիկի մէջ լոյս տեսած երկհատոր «Հայերէն նոր բառեր հին մատենագրութեան մէջ» (1913ին՝ առաջին հատորը, 1926ին՝ երկրորդ հատորը): Այս երկու հատորներուն մէջ Աճառեան կը մեկնաբանէ եւ կուտայ բազմաթիւ բառերու ստուգաբանութիւնը, որոնք մտած էին մինչ այդ հրատարակուած բառարաններուն մէջ եւ որոնք աւելի ուշ միայն պիտի մտնէին «Հայերէն արմատական բառարան»ին մէջ:

Ա. Մեյէ կը վերլուծէ այս աշխատասիրութիւնը գրախօսականի մը մէջ, ու կ՚ըսէ թէ Աճառեանի աշխատասիրութիւնները կը բերեն նոր իրողութիւններ, կը հիմնուին անձնական ակնառու հետազօտութիւններու վրայ, գիտութեան տրամադրութեան տակ կը դնեն անոր խոր գիտելիքները տեղական բարբառներու մասին, այնպէս որ, Աճառեանի գիտական ստեղծագործութեան հարստութիւնը երեւան կուգայ գրեթէ հրաշքի մը նման:

Դեռ կարելի է խօսիլ բազմաթիւ աշխատասիրութիւններու գիտական արժէքին մասին, բայց թերթին ծաւալը չի թոյլատրէր: Աճառեանի գիտական աշխատանքը եղած է բազմակողմանի: Ֆրանսական եւ գերմանական հանդէսներու մէջ հրատարակեց ոչ միայն հնչաբանութեան, ստուգաբանութեան, բարբառագիտութեան վերաբերեալ ուսումնասիրութիւններ, այլ եւ ցուցակագրեց Թաւրիզի, Էրզրումի, Նոր Բայազէտի, Թեհրանի մէջ գտնուող հայերէն ձեռագիրները (մօտաւորապէս երկու հարիւր էջնոց գործ մը): Յօդուածներով աշխատակցեցաւ Վիէննայի եւ Վենետիկի Մխիթարեաններուն, հայերէն պարբերաթերթերու, ինչպէս նաեւ Փարիզի, Գերմանիոյ եւ այլ լեզուաբանական հանդէսներու:

Սակայն ցարդ անտիպ մնացած են անոր մօտ 25 աշխատասիրութիւնները, անոնց մէջ են նաեւ «Հայոց լեզուի լիակատար քերականութեան» չհրատարակուած հատորները, ապա Ե. հատորը «Հայոց անձնանուններու բառարան»ին, «Հայ գրականութեան պատմութիւն» (425 էջ) խորագրով աշխատութիւնը, «Պատմութիւն Հայոց գաղթականութեան» (մօտ 1200 էջ), «Քննութիւն Կիլիկիոյ բարբառի» (մօտ 600 էջ) եւ դեռ շատեր: Մեռնելէ առաջ, գիտնական փրոֆէսէօրը այս ձեռագիրներու հրատարակութեան հոգը յանձնեց իր աշակերտ էդ. Աղայանին:

Մեծ կարեւորութիւն ունեցող աշխատասիրութիւններու մէջ հաւաքուած գիտական իր ստեղծագործութիւնը տարածեց իր համբաւը այն բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր կ՚ուսումնասիրուի հայագիտութիւնը: Իր հեղինակութիւնը անդրադարձաւ նաեւ իր հայրենիքին գիտութեան վրայ: Փրոֆ. Հր. Աճառեան ունեցաւ մեծ թիւով աշակերտներ, մէկ քանին դարձան երեւելի գիտնականներ, ինչպէս ակադեմական Արարատ Ղարիբեան, գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից անդամներ էդ. Աղայեան, Գ. Սեւունց, Գէորգ Ճանքեան եւ Ա. Ա. Առմաղուլեան, չորսն ալ փրոֆէսէօրներ Երեւանի համալսարանի մէջ եւ ուրիշներ, ապա թղթակից անդամ ու Թիֆլիսի ձեռագիրներու հիմնարկութեան տնօրէն՝ Ի. Աբուլաձէ: Ասոնք կը շարունակեն իրենց վարպետին գործը:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՅԻԱՆՈՒ

1895Ի ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՋԱՐԴԸ

—o—

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՅՈՒՇԵՐԸ)

—o—

Մաղաքիա Արք. Օրմանեան, որ Էրզրումի թեմին առաջնորդ նշանակուած էր 1880 թուականին, երկու տարի չըրացած, յանկարծ կը մեկնի Պոլիս, ցոյցի մը հետեւանքով, որ տեղի ունեցաւ Էրզրումի մէջ, 1882ին: Օրմանեանի կը յաջորդէ Շիշմանեան առաջնորդը, որ շատ լաւ կառավարեց Էրզրումի թեմը, մինչեւ 1885ի ջարդը: Նշանաւոր էին իր քարոզները, շատ սիրուած էր ժողովուրդէն, նոյնպէս Էրզրումի կուսակալէն:

1885ին ութ տարեկան էի եւ կ՚ուսանէի Էրզրումի Արծնեան վարժարանը:

Հայրս եւ հօրեղբայրս կը դրաղէին կերպասեղէնի վաճառականութեամբ, եւ ունէին ծանօթներ թուրք գինուորականներու մէջ, որոնք գնումներ կ՚ընէին մեր խանութէն, եւ գաղտնի խօսակցութիւններ կ՚ունենային հօրս եւ հօրեղբօրս հետ:

Իսկ ես, խիստ հետաքրքիր, այս խօսակցութիւններուն կը հետեւէի, եւ իմ պզտիկ խելքովս, կը զգայի թէ մեծ վըտանգ մը կը սպառնար Հայերուս:

Հայրս կառավարական պաշտօնեայ էր եւ մեծ յարգանք կը վայելէր Տաճիկներուն կողմէ: Նոյնիսկ կուսակալը, երբ Ուրբաթ օրերը եկեղեցւոյ շուկան ելլէր, անպատճառ մեր խանութը կ՚այցելէր: Միշտ կասկածոտ արտայայտութիւն մը ունէր, շարունակ հարցումներ կ՚ուղղէր հայրիկիս: Երեկոյեան՝ երբ տուն կը վերադառնայինք, հայրս սովորութիւն ունէր օղի խմելու: Երբ կը տեսնէի թէ բաւական զուարթացած է, կը մօտենայի եւ հարցումներ կ՚ընէի, թէ կուսակալը, Մէհմէտ Ալի փաշան, ինչո՞ւ բարկացած կը խօսէր: Յանկարծ հայրս լուրջ դէմք մը առած, կը բարկանար թէ «քեզի վե... րաբերեալ խնդիրներ չեն»:

Սոյն թուականին առաջնորդ Շիշմանեան վարդ. կը բնակէր տաճարին փող... ցը, մեր տունին կից ափարթըմանի մը մէջ, իր քրոջ՝ Օր. Սոֆիին հետ: Օրիորդը շատ վայելուչ եւ գեղեցիկ էր, միա... գամայն հիւրասէր, միշտ շաքարեղէն... ներով կը հիւրասիրէր զիս: Հայրս գրե... թէ շաբաթը երկու անգամ կ՚այցելէր առաջնորդին, ինձ տանելով միասին:

Վարդապետին եւ հայրիկիս խօսակ... ցութիւնը մտիկ ընելով միշտ կասկածի կ՚ենթարկուէի: Մանաւանդ երբ հայրս առաջնորդին կը հարցնէր.— Եթէ ըլլայ, ի՞նչ պիտի ընենք: Վարդապետը կը հանգստացնէր ըսելով. «Կուսակալին հետ խօսեցայ, որ եւ է վտանգ չկայ»:

Այս խօսակցութիւններէն անկախ, միշտ սրտիս մէջ վախ մը կար, որովհետեւ դուրսը եւս, շուկան եւ դպրոցին մէջ, կ՚ըսէին թէ Ուրբաթ օրը երբ մըզկիթէն ելլեն, ջարդը պիտի սկսի: Այն... քան կը մտածէի այդ փոքր հասակիս մէջ, որ Գիշերները անքուն կը մնայի, մանաւանդ երբ Ուրբաթը կը մօտենար եւ ես կը հարցնէի ես ինծի, արդեօք կովերուն պէս մեզ պիտի մորթե՞ն ու կը սարսափէի:

Օր մը, Սեղրակ Փաստրմաճեանը հարըս հրաւիրեց իրենց սպանդանոցը որտեղ տարին մէկ անգամ հինգ հարիւր կով կը մորթէին ապուխտ պատրաստելու համար: Հայրս չուզեց ինձ միասին տանիլ, բայց Սեղրակ էֆ. երբ լսեց տեսաւ, թեւէս բռնեց եւ կառքը դրաւ: Վերջապէս հասանք նշանաւոր սպանդանոցը, բացօթեայ դաշտի մը վրայ, 500 կովեր իրենց վիզերը ճանալի մը առջեւ երկընցուցած որ արիւնը մէջը հոսի: Յանկարծ կը տեսնեմ կարճահասակ գիրուկ հայ մարդ մը, խոշոր դանակ մը ձեռքը կը սկսի մորթել կովերը: Դանակը վզին դնելէ առաջ՝ թուրքերէն խօսք մը կ՚ըսէր. «պիսմիլլահ», եւ դանակը վըզին դնելով մէկ վայրկեանի մէջ կը վերջացնէր: Տեսարանը ինձ սոսկում պատճառեց: Մանաւանդ ջարդի խօսակցութիւնները նոր լսած էի: Մօտենալով հայրիկիս՝ հարցուցի թէ Տաճիկները մեզ ալ այս կովերուն պէս պիտի մորթե՞ն: Այս հարցումիս վրայ, դարձեալ ապտակ մը ստացայ եւ երբ կուլայի, Սեղրակ էֆ. բարկացաւ հայրիկիս.— «Ինչո՞ւ կը զարնես տղուն»: Թէյ խմցնելով սիրտս առին, ես ալ ձայնս կտրեցի:

Եւ սակայն ջարդը սկսաւ: 1895 Մայիս ամսուն էր, Ուրբաթ օրը, երբ Տաճիկները մզկիթէն ելան եւ գործի ձեռնարկեցին: Մզկիթը ոսկերչանոցին շատ մօտ ըլլալով, առաջին յարձակումը ոսկերիչները ստացան: Բարբարոսները զինուած էին դանակներով, կացիններով եւ զանազան տեսակի հին զէնքերով: Ժամուան մէջ ամբողջ ոսկերչանոցը թալանելէ ետք, հրոյ ճարակ ըրին շուկան, սպաննելով մօտաւորապէս հարիւր հոգի: Փախչողները անցան եկեղեցւոյ շուկան...

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ
''ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ''Ը

—o—

Իր մօտ են ժողովի պարսիկ իշխաններ Պերոզը, Միհրներսեհը, Մոգպետը եւ այլ պարսիկ մեծամեծներ:

Վասակ կ՚ուզէ իր հիւրերուն քով արդարանալ եւ անոնց ներկայութեան կը մտադրէ կշտամբել Բաբիկը իր անհնազանդութեան համար:

Կը հրամայէ իր գործակատար Վռամին որ Բաբիկին բերեն իրենց ներկայութեան:

Սակայն կ՚ուշանան Վռամը եւ Բաբիկը եւ Վասակ անհանգիստ է: Այստեղ բանանք «Վարդանանք»ի 525րդ էջը, կարդալու համար Դերենիկ Դեմիրճեանի ցընցող նկարագրութիւնը.—

«... Վերջապէս գիշերը եկաւ Վռամը երկու զինուորի հետ. նրանք ներս բերին Բաբիկին եւ քանդեցին կապանքը: Բաբիկը առաջ եկաւ ինքնաբերաբար: Վասակի աչքերը մթնեցին: Նա կորցրեց իրեն: Անզուսպ կարօտը մղում էր նրան վազել գրկել զաւակին, բայց զսպեց իրեն: Ամէն բան կը վտանգուէր: Միհրներսեհը ծամածուռ ժպիտով նայեց Բաբիկին:

« — Զմնացիր տանը, զաւակս, չարութիւն արիր:

« — Իմ տունն այստեղ է,— կոշտ պատասխանեց Բաբիկը, — ես եկայ տուն:

« — Դու պիտի սպասէիր արքայի հրամանին, զաւակս: Բոլորս նրա հրամանով ենք շարժւում, ասաց Միհրներսեհը:

« — Ինձ համար արքայ չկայ, — հանգիստ ասաց Բաբիկը:

« — Բաբիկ, մռմռաց Վասակը:

« — Ապա ի՞նչ են ուզում ինձանից ... ես եկել եմ տուն, ես չեմ ուզում Պարսկաստան ապրել:

« — Դու պատանդ ես,— ասաց Վասակը՝ խայթելով Միհրներսեհին:

« — Չեմ ուզում պատանդ լինել: Այ, Ներսիկը մնաց պատանդ, ի՞նչ արին: խոտ լցրին մէջը:

« Վասակը սեւացաւ յուզմունքից:

« — Մենք բոլորս արքայի ծառաներն ենք, մարդպանի զաւակ, — մի փոքր լրջացաւ Միհրներսեհը, — Նրա կամքը սուրբ է մեզ համար:

« — Մի՛ տար չան անունը,— գոչեց Բաբիկը,— ես արքայ չեմ ճանաչում:

« — Ես սպարապետի զինուորեալն եմ, վախ չունեմ ոչ քեզանից, ոչ սրանից: Թքել եմ սրանց վրայ էլ, Յազկերտի վըրայ էլ ...

« — Մեղայ, մեղայ, մըլտաց Միհրներսեհը եւ կատաղած նայեց Վասակին — պատասխանիր ...

»Վասակը նշան արեց Վռամին եւ հա... կացրեց որ տանի դուրս եւ վերջացնի Բաբիկին: Դա կատաղութեան, ցաւի, խղճի խայթի, սարսափի, անձնական բար... մորթապաշտութեան եւ պետական բա... ձըր հաշիւների մի վայրկեան էր: Նա... մօտ էր իր կուրծքը խրելու սուրը:

« Վռամը Բաբիկին տարաւ:

« Պարսիկները աղօթքի խօսքեր էին ... սում, փարատելու համար այն չարը ... դուրս էր եկել դժոխքից եւ կանգնել ի... րենց դիմաց:

« ... Վասակն սպասում էր, որ ամ... րոցում կը բարձրանայ այն սարսափ... ողբասացութիւնն ու իրարանցումը, ... լինում է նման դէպքերում: Բայց ամ... տեղից լսուեցին խեղդուած ձայներ եւ ... մէն ինչ լռեց: Նա հասկացաւ, որ Բա... բիկը չկայ այլեւս ...»:

Դերենիկ Դեմիրճեանի «Վարդանան... ք»ին մէջ խոշոր բաժին մըն է տրու... սիրոյ զգացումին:

Արդարեւ հեղինակը ստեղծած է երկու երիտասարդ զոյգեր՝ Արտակն ու Անա... հիտը եւ Աստղիկն ու Զոհրակը՝ վար... դան Մամիկոնեանի անդրանիկ զաւակը:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹ...

(5 Շար.)

եւ սարսափահար կը պոռային՝ Խանութները փակեցէք եւ տուն գացէք, որովհետեւ խուժանը կուգայ։ Հինգ վայրկեանէն ամբողջ եկեղեցւոյ շուկան փակուեցաւ, եւ ժողովուրդը սարսափահար տուն մտաւ։

Խուժանը, որ հինգ հազար հոգիէ կը բաղկանար, սկսաւ խանութները կոտրել եւ թալանելէ ետք կրակի տալ։

Ժամը հազիւ թէ հինգն էր, Թոփ–Տաղի կողմէն հազարաւոր զինուորներ, Ակիրիճի զօրանոցէն իջնելով, սկսան հուրի եւ սուրի մատնել քաղաքին անմեղ Հայութիւնը,— ջարդ, բռնաբարութիւն, թալան։ Կիներու աղաղակները, մանուկներուն լացը մինչեւ եկեղեցւոյ բակը լսելի էին։

Ժամը վեցին, մեզ դպրոցէն հանելով եկեղեցի տարին եւ պատուիրեցին որ խելօք կենանք։ Թէ շուտով մեզի փիլաւ եւ ոչխարի միսով խորոված պիտի բերէին Սանասարեան վարժարանէն։ Իսկ Հռիփսիմեան վարժարանի աղջիկները երկու օր փակուած մնացին դպրոցին մէջ։

Եկեղեցւոյն մէջ ամէնքս 150 աշակերտ էինք։ Շատերը սկսան լալ եւ կ'ուզէին երթալ իրենց ծնողքներուն մօտ։ Մեր ուսուցիչներէն Պ. Բարթող, որ խիստ մէկն էր, բարկանալով՝ ամէնքին ձայնը կըտրելէ ետք խոստացաւ մեզ յաջորդ առտու յանձնել մեր ծնողքներուն, եթէ հանգիստ մնայինք։

Լացերը վերջ գտան եւ ընկերներս ամէնքը անկիւն մը քաշուած սկսան քնանալ, իսկ ես միշտ պատճառ մը կը փընտռէի պարտէզ երթալու, հասկնալու համար թէ ինչ կը կատարուի։ Եկեղեցւոյ արեւմտեան դուռը կը բացուէր Սանասարեան դպրոցին պարտէզին մէջ։ Կամաց մը դուռը բանալով՝ ինչ տեսնեմ,— հինգ հոգի, զինուած, դուռին առջեւ կը սպասէին։ Թէեւ շատ վախցայ, բայց ստուգեցի որ մէկը Արուլեանն էր, միւսները Մատաթեանը, Սողիկեանը, Խաչատրեանը եւ Ոսմիկեանը, որոնք զինուած էին որսի հրացաններով եւ այսպէս մեզ պաշտպանեցին մինչեւ առտու։

Այլեւս չէի վախնար կարծես։ Եկեղեցի մտնելով, բարձրացայ գմբէթը՝ տեսնելու համար թէ ի՞նչ կը կատարուի քաղաքին մէջ։ Կը լսեմ լացի ձայներ։ Հայկական թաղերուն մէջ հրդեհ, որու բոցերէն լուսաւորուած էր ամբողջ քաղաքը, կը տեսնեմ մզկիթները, քաղաքին զանազան կողմերը հրացանաձգութիւն տեղի կ'ունենայ։ Դուրսէն լուր եկաւ թէ Ծէրմանեանին տունը թալանելէ ետքը ինքը սպաննած են, մատանին ձեռքէն չեն կրցած հանել, մատը կտրելով առած են։

Յանկարծ Զայղարայի կողմէն զէնքի ձայները կը լսուին։ Այստեղ կը բնակէր Կորկոտեան, զինագործ մը։ Ամբողջ գիշերը կռուելով ութ տաճիկ զինուոր կը սպաննէ, փամփուշտները հատնելէ ետք անձնասպան կ'ըլլայ։ Տաճիկները կատղած՝ ամբողջ թաղը կրակի կուտան։

Յաջորդ օրը, լուսաբացին, մունետիկը պոռալով կ'անցնի հայկական թաղերէն, ըսելով թէ կայսերական ներում շնորհուած է, ամէն մարդ պէտք է խանութները բանայ եւ իր գործերով զբաղի։ Ի մէջ այլոց կ'ըսէ նաեւ թէ պէտք է ձեր մեռածները հաւաքէք։ Անմիջապէս չորս ժամկոչ եւ Խալաս Կարապետը, Տիշմանեան վարդապետին փոքրաւորը, կը սկսին հաւաքել 900 անմեղ դիակներ, այլանդակուած եւ անճանաչելի դարձած։ Զանոնք մեծ գերեզմաննոցը տանելով խոշոր փոս մը կը բանան 15 մեթր երկար եւ 10 մեթր լայն, ուր կը թաղեն։ Կարենալով ինքզինքս զատել՝ եկեղեցիէն փախայ գերեզմաննոց։ Ընկերներէս ոչ մէկը կրցաւ այդ քայլը առնել։ Երբ հետաքրքրութեամբ կը դիտէի թէ ինչպէս դիակները սարտինի նման կը շարէին, եւ վըրան քիչ մը հողով կը ծածկէին, ոչ ոք կը նկատէր, զիս։ Բան մը ըսող չեղաւ։ Միայն եռեւէս ապտակ մը ստացայ։ Այս անգամ Խալաս Կարապետն էր։ Տօ, դուն ի՞նչ գործ ունիս այստեղ, շուտ եկեղեցի վազէ։ Մէկ վայրկեանէն շունչս եկեղեցի առի։

Երկրորդ անգամ մունետիկը պոռաց, յետոյ ոստիկանները եկան եւ սկսեցին որ դուռները բացուին, որպէսզի դպրոցականները ապահով տուն փոխադրեն։ Շատ կանոնաւոր մեզ մեր տուները փոխադրեցին։ Բայց Հայերը մէկ շաբաթ խանութ չբացին։ Եթէ խանութ գալու ըլլային, քանի մը ժամ կենալէ ետք տուն կը փախչէին։

Ջարդէն մէկ շաբաթ ետք, երբ ժողովուրդը քիչ մը հանդարտած էր, մեծ իրարանցում մը եղաւ։

Ամէն մարդ խանութը գոցելով փակուեցաւ տուներուն մէջ, մինչ ոստիկանները կը պոռային, բան չկայ, մի փախիք։ Բայց եւ այնպէս դարձեալ փախչողներէն տասը հոգի սպաննեցին։

1895 թուականին այս ջարդէն ետք, ժողովուրդը յուսահատած էր։ Ամէնկողմէ Վանէն, Պիթլիզէն, Էրզրումէն մեկնեցան եւ գացին Ամերիկա։ Մնացած Հայերը եկեղեցիին կապուելով՝ Տիշմանեան առաջնորդին քաջալերական քարոզներով կը մխիթարուէին։

Այս ահի եւ դողի շրջանը տեւեց մինչեւ 1907 թուականը։ Առաջնորդ Տիշմանեան վաղուց Պոլիս մեկնած էր։ Անոր յաջորդեց Զաւէն առաջնորդը։ Ան ալ չկըցաւ երկար մնալ, խնդրոյ մը պատճառաւ՝ Էրզրումի ժողովուրդը պաշտօնանկ ընելով Պոլիս արտաքսեց զինք։

Զաւէնի յաջորդեց Սմբատ Արք. Սաադէթեան, շատ բարի առաջնորդ մը որ իր ժողովուրդին հետ նահատակուեցաւ տեղահանութեան շրջանին։

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎԱՍԻԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

ԹՈՒՐՔԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

''ԽԵԼՔԸ ՎԱՐԻ ՅԱՐԿԻՆ ՎՐԱՅ''

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սեռային անհաւասարակշռութիւնը քաղցկեղի մը պէս դժբախտաբար այնպէս պաշարած է մեր հաւաքականութիւնը, որ այս տագնապին մէջ դժուար է պարկեշտ եւ քաղաքակիրթ ընթացք ակընկալել։

×

Նոյն նիւթին անդրադառնալով, Մուզաֆֆէր Սօյսալ, որ Իսրայէլ կը գտնուի ներկայիս, հետեւեալը կը գրէ «Ենի Իսթանպուլ»ի մէջ.—

Թել–Ավիվէն քանի քմ. հեռացեր էինք։ Ժամը կէսգիշերի մօտ էր։ Խաւար ճամբուն վրայ, մեր ինքնաշարժին լոյսին մէջ, դեփ դեղին մազերով, պլուզին հագած 18ամեայ, սպիտակամորթ աղջիկ մը ելաւ մեր դէմը։ Օթօսթոփ ըրաւ։ Զայն առինք մեր կառքը։ Խօսեցանք։ Ն. Եորքցի հրեայ գործի մարդու մը աղջիկն է եղեր։

Որոշեր է Իսրայէլի մէջ ուսանիլ։ Ցերեկը հիմնարկութեան մը մէջ աման կը լուայ եղեր, գիշերը կը յաճախէ Համալսարանի դասընթացքները։ Իսկ այդ ժամերուն ի՞նչ գործ ունէր ամայի ճամբուն վրայ։ Ան կը խնդայ մեր հարցումին։ Ընկերներուն հետ ժամադրութիւն ունի եղեր եւ գիշերային զբօսարան մը պիտի երթան եղեր պարելու։ Առտուն ալ պիտի վերադառնայ դարձեալ օթօսթոփի միջոցով կամ օթօպիւսով։

Ժամի տարբերութիւն չկայ Իսրայէլի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Բայց Իսրայէլի մէջ 18ամեայ աղջիկ մը կէսգիշերին անտառէն կ'ելլէ, ձեր ինքնաշարժին ճամբան կը կտրէ, առանց սոսկալու ձեր քովը կը նստի, յետոյ կ'իջնէ, մութին մէջ կը կորսուի, առանց մոռնալու սրտանց շընորհակալութիւն յայտնել ձեզի։ Թուրքիոյ մէջ, մարդ մը որ ինքնաշարժով Պոլսի անտառներէն անցնի կէս գիշերին, երբ այսքան գեղեցիկ աղջիկ մը տեսնէ իր դէմը, տարօրինակ հիսթերիայի մը անձնատուր կ'ըլլայ, իր մէջի սատանային դէմ պայքարիլ կը ջանայ։ Թուրքիոյ մէջ միայն ասիկա չի պատահիր սակայն։ Անցեալ օր բոլորս ամօթով կարդացինք առանձին ճամբորդող կնոջ մը արկածախնդրութիւնը կառախումբին մէջ։ Երկաթուղիի պաշտօնեաները, գըլխաւորութեամբ քոնտուքթէօրին, կարգով բռնաբարեր են կինը, ետքն ալ ուսուցիչ մը հրաւիրեր են նոյն «ճաշկերոյթ»ին, եւ ուսուցիչն ալ նոյն արարքը գործեր է «սփոփման տակ»։

«Արեւմտեան քաղաքակրթութիւն» կը հոլովենք անդադար, Թանզիմաթէն ի վեր։ Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը գործարան հիմնել, ռամկավարութեան փորձեր ընել կարծեր ենք, բազմակնութիւնը արգիլեր, երեսփոխանուհի ընտրեր ենք։ Բայց Իսթանպուլի պէս Թուրքիոյ ամենաքաղաքակիրթ քաղաքին մէջ կիները տէր չեն իրենց ազատութեան։ Ձեր կինը կամ քոյրը գիշերը առանձին կրնա՞ն փողոց ելլել։ Մէկ կողմ ձգեցէք անտառի ճամբաները, միթէ կրնա՞ն Պէյօղլուէն անցնիլ առանց նշաւակ դառնալու զինուորներու թացիկութիւններուն։ Լոքոմոթիվ շիներ ենք, ինչի՞ կը ծառայէ՝ երբ անոր ետեւի վագոններուն պաշտօնեաները ճամբորդ կնոջ մը վրայ կը յարձակին։ Շոգենաւ ունինք եղեր, ի՞նչ ընենք՝ երբ նաւազներն ու նաւապետները զինովնալով կը սպառնան քսան կնոջ եւ իրենց անկողինը կ'առնեն զանոնք։

×

«Հաւուն պատիւը» խորագրին տակ, «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ Պաշքութ կ'անդրադառնայ այն լուրին թէ անհաւասարակըշիռ մը դրացիին հաւը բռնաբարած է, եւ կը գրէ.

Կը տեսնենք թէ ոչ միայն մեր ընտանիքին, մեր թաղին, մեր դրացիին պատիւը, այլ մեր հաւուն պատիւն ալ մեզի կը վերաբերի եղեր։ Հաւուն տէրը քննել տուեր է բռնաբարուած հաւը, տեղեկագիր առեր է, դանգատ ներկայացուցեր է ոստիկանութեան մօտ։ Ամէն տեսակով ծիծաղելի դէպք մը, որուն վրայ զանազան մտածումներ պէտք է ունենալ։ Ձգեցէք այդ հիւանդ մարդը որ հաւը կը բռնաբարէ, բայց արդեօք Պոլսոյ ոստիկանական ուժերը եւ անասնաբոյժները ուրիշ ընելիք գործ չունի՞ն որ զօրաշարժի կ'ենթարկուին պաշտպանելու համար հաւուն այն մասը, ուրկէ հաւկիթ կ'ելլէ դուրս։

Ահա այսպէս, սիրելի ընթերցողներ, մենք թաղին պատիւը կ'ըսենք, դրացիին պատիւը կ'ըսենք, հաւուն պատիւը կ'ըսենք, այս անհամար պատիւները այնքան կը զբաղեցնեն մեզ որ ատեն չենք գտներ զբաղելու նաեւ մեր պատիւով։ Մեր ձեռքերով կը ծածկենք մեր վարի մասը, յետոյ կը ստենք, կը զրպարտենք, կ'ուրանանք մեր խօսքը, մեր ստորագրութիւնը, եւ կը շարունակենք պատուաւոր դաւանիլ բարձրագլուխ եւ հանգիստ սրտով։ Այսպիսի տարօրինակ մարդիկ ենք։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՌԱՐԱՆ ֆրանսերէնէ հայերէն, Մեսրոպ Նուպարեանի։ Հրատարակութիւն Ազդակ, Պէյրութ 1955։

ՉՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ, հայերէնէ անգլերէն (նամակագրութիւն, քերականութիւն, կարեւոր գիտելիքներ եւ ընթերցանութիւն)։ Հրատարակութիւն Մատենաշար՝ «Ազդակ», Պէյրութ 1961։

ՀԱՄԱՍՏԵՂ (մենագրութիւն), գրեց Գրիգոր Շահինեան, տպարան Մշակ, Պէյրութ 1961։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (189)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Սակայն, քանզի ժամանել ես, չէի ցանկայ մերժել քեզ։ Զիջանում եմ քո աղերսին։ Թող զէնքը վար դնեն եւ զըղջումով խոստովանեն իրենց յանցանքը, ապա եւ յանձնառու լինեն, որ կը նորոգեն իրենց աւերածը։

— Արքայ, այդ կը լինի հաշտութիւնից յետոյ, — ասաց Ներսէսը եւ մտածեց. «Փառք Աստուծոյ, կոպիտ խօսքեր չասաց այս անգամս»...

— Եւ որպէսզի, — շարունակեց Արշակը, — չկրկնուեն վարմունքներ նոյնանման՝ կը ցանկանայի, այդ հաշտութիւնը կատարուի յատուկ պարտաւորիչ մի հանդիսով։ Թող ամէնքը ժողովուեն մի վայր եւ երդուեն սուրբ խաչի առջեւ, որ այսուհետ կը լինեն հնազանդ, եւ դու, քահանայապետ, կ'օրհնես այդ հաշտութիւնը...

Արշակը դարձեալ լռեց մի փոքր, ապա շարունակեց.

— Այս կարի անհրաժեշտ է, որ հաշտութիւնը լինի անքակտելի։ Այլապէս վստահ չեմ նոցա խօսքին։

— Անտարակոյս, արքայ, այդպէս եւ կը լինի, — համաձայնեց Ներսէսը։

— Եւ ուրե՞մն...

— Այժմ թոյլատիր, արքայ, սոյն այս առաքելութեամբ մեկնել նախարարաց մօտ։

Ներսէսի գնալուց յետոյ Արշակը մտածում էր, թէ նախարարները կը հաւատա՞ն իր խօսքին եւ կը համաձայնե՞ն արդեօք հաշտութեան, քանզի պիտի զգան, որ կատարել են չարագործութիւն աններելի... Միւս կողմից, նրան թըւում էր, որ եթէ շարունակի կռիւը՝ նըրանք կը միանան աւելի, անգամ կարող են դիմել օտարի օգնութեան, բայց իր մեծահոգութիւնը կը թուլացնի նրանց։

Մինչ Թագաւորն ու Ներսէսը խօսում էին վրանում — արքունի զինուորները տարբեր տեղեր խմբուած նայում էին վրանի կողմը. բոլորը հետաքրքիր էին, թէ ինչո՞ւ է եկել կաթողիկոսը, եւ կարծում էին, որ նրա գալը անտարակոյս կապ պիտի ունենայ հաշտութեան հետ։

Բայց հաշտութիւն կարո՞ղ է լինել, երբ թագաւորն ու նախարարները այնքան թշնամացած են... Քաղաքացիները, յատկապէս տիրափախները, որ կռուելով հասել էին այդտեղ եւ դաղարների ժամանակ միշտ հաւաքւում էին եւ զրուցում, այսօր մանաւանդ հետաքրքրուած էին կաթողիկոսի ժամանումով։ Մի խումբ զինուորներ, դրանց մէջ նաեւ Թորգոմը եւ ընկերներ Յովսէփն ու Վարդանը, սարի ստորոտում կանգնած խօսում էին այդ մասին։

— Ի՞նչպէս կարող են հաշտուել, երբ յարձակուել են թագաւորի քաղաքի վըրայ, — ասում էր Թորգոմը, — այնքան մարդ են սպանել, այնքան տուն են վառել... Վարազ իշխանին սպանեցին... Ոչ, կը վախենան, չեն հաշտուի...

— Եւ, թագաւորն էլ չի ների նրանց եւ չի հաշտուի, մինչեւ չպատժի, — համաձայնում էր Յովսէփը։ Իսկ զինուորներից մէկ երկուսը գտնում էին, որ եթէ չհաշտուեն աւելի վատ կը լինի. Նորից մարդիկ կը սպանուեն, նորից չէներ կ'աւերուեն...

— Չհաշտուեն՝ մենք էլ կը սպանուենք մի օր։ Չէ, լաւ է հաշտուեն՝ գնանք ամէնքս մեր տուն, մեր հարազատներին։

Թորգոմը լսում էր եւ բարկութիւնը զսպած, նայում էր հաշտութիւն ցանկացողներին, իսկ երբ խօսողն աւարտեց ասելիքը, նա չհամբերեց.

— Հաշտուել առանց մեղաւորների՞ն պատժելու... ինչպէս կարելի է... Թագաւորը ների՞ իր քաղաքը աւերողներին։

— Չի ների... Բայց եթէ կաթողիկոսը պահանջի՝ թագաւորն ի՞նչ կարող է անել։

— Էհ, կաթողիկոսը թագաւորից մե՞ծ է, որ պահանջի...

— Հապա ինչ, — միջամտեց մի այլ զինուոր։ — Չէ՞ որ թագաւորին կաթողիկոսն է օծում, — ասաց նա բանագէտի լրջութեամբ։

— Այդպէ՞ս է, — զարմացաւ Յովսէփը։ Նրա հետ զարմացան եւ ուրիշները։ Իսկ Թորգոմը լռեց դժգոհ։ Նրան յայտնի չէր այդ պարագան, ուստի եւ վշտացաւ.— Ուրեմն քաղաքն աւերող նախարարները պիտի մնան անպատի՞ժ, եւ թագաւորը պիտի ների՞ նրանց, — խորհրդածում էր նա մտայոյզ։ Եթէ ների՝ ուրեմն թագաւորը վախկոտ է...

Այստեղ նրանց զրոյցն ընդհատուեց, որովհետեւ այդ պահին կաթողիկոսը դուրս եկաւ թագաւորի վրանից, եւ, արքայի սենեկապետի ու պահակապետի ուղեկցութեամբ, գնաց դէպ իրեն սպասող հոգեւորականները, որ ձիերից իջած եւ մի տեղ խմբուած զրուցում էին հանդարտ։

Կաթողիկոսին տեսնելով՝ զինուորները ջանացին, հեռուից հեռու, նրա դէմքից կռահել մի բան, եթէ ուրախ լինէր՝ ուրեմն հաշտութիւն կը լինէր. եթէ տըխուր՝ ոչինչ, կռիւը պիտի շարունակուէր...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Պ. Համբարձում Ջահրճեան, Օր. Այտա Ջահրճեան, Տէր եւ Տիկին Արման Ջահրճեան եւ աղջիկը Շաքէ, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ՋԱՀՐՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ստեփանեան)

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 30ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Ուրբաթ ժամը 16·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան եւ իր որդիները՝ Քրիստափոր եւ Գէորգ, կը ծանուցանեն Մարսէյլի հայ գաղութին, թէ այս Կիրակի, Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ, առաւօտեան ժամերգութեան հետ, պատարագ–հոգեհանգիստ պիտի մատուցուի՝

Ողբացեալ ԱՐԱՄ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ հոգւոյն եւ յիշատակին համար:

(Նախագահ՝ Համազգային Մշակութային Ընկերութեան՝ Մարսէյլի մասնաճիւղին, Փարիզի Մշակութային Տան՝ Մարսէյլի մասնաճիւղին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին, Անթալի Հայրենակցականին եւն.):

Ներկայ ազդը կոչ մըն է՝ հանգուցեալին յիշատակը յարգողներուն համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տէր եւ Տիկին Վահագն Իչգալաթեանէ հարիւր Ն. Ֆ., փոխան ծաղիկի ողբացեալ երէցկին, Վեհանոյշ Մերճանեանի մահուան առթիւ: Տիկին Աստղիկ Աչըքկէօզեանէ յիսուն Ն. Ֆ. իր quiկին, Տօքթ. Ռոպէր Աչըքկէօզեանի գինուորութենէ վերադարձին առթիւ:

ՖՐԱՆՍԱՀ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

Գրիգոր Զօհրապի ծննդեան հարիւրամեակը, Երկուշաբթի (Մայիս 8) ժամը 21ին, Ազգ. Տան թատերասրահը: Ֆրանսահայ լսարանը կը մասնակցի այս տօնակատարութեան:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը խնջոյք մը կը սարքէ իր դպրոցական աշակերտ–աշակերտուհիներուն համար, Համբարձման տօնին օրը: (Մայիս 11):

Այս առթիւ կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բոլոր համակիրները:

ՀԱՅԿ. ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչութեան կողմէ:

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի:

Ի նպաստ Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Մայիս 20, Շաբաթ ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, Մարսէյլ:

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

(Ազգ. յուզիչ օփերէթ, 4 արար)

Պարերու եւ խնջոյքի տեսարաններուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը:

Արեւելեան «Սազանդար» նուագախումբը կը ղեկավարէ թառիստ ՊԱՐՈՅՐ:

Դաշնակահար Պ. ԱԲԻԿ:

Սրինգ՝ Պ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Փրովտիվէն (Պուլկարիա), Տիկին Անգնիւ Քէսէճեան (ծնեալ Կարմիրեան) Պոլսեցի կը փնտռէ իր զարմիկը Պ. Կարպիս Շիշմանեան որ նախապէս Փարիզ կը բնակէր եւ հասցէն էր 20 Րիւ Լէօն Ժիրօ, Փարիզ (19): Զինք ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպութեամբ Առնուվիլ–Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Փարիզի մարմիններու: Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը հրաւիրուին շրջանի ընկերները:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
Surprise Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խառնասեռ խումբի կողմէ: Այս Կիրակի ժամը 17էն սկսեալ, ի նպաստ Հայաստան ամսաթերթին: Մշակութային Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ:

Bar Buffet

ՈՒՐԱԽ ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԵՆԵՏԻԿ - ԹԻՐՈԼ - ՎԻԷՆՆԱ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան 4 յոբելեաններուն առթիւ:

Օգոստոս 11 — Սեպտեմբեր 4

Ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ և խումբը կ'առաջնորդէ Հ. Սամուէլ Վ. Արամեան:

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել՝

Առաւօտուն, ժամը 9 – 13՝

10 bis, Rue Thouin - PARIS (5e)

Tél. : ODEon 02-12

Կէսօրէ ետք, ժամը 13 – 17՝

E. DJEZIRIAN

27, Fbg. Montmartre, Paris (9e)

Tél. : PRO. 35-85

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ, յառաջիկայ Մայիս 11ին Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր, Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի նախագահութեան տակ:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ հանդիսաւոր Ս. պատարագին եւ մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան:

Կը հրաւիրուի նաեւ Հայ հաւատացեալ հասարակութիւնը:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ուս. Միութեան ժողովը Մայս 5ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ օր ժամը 21ին, Մշակ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

երգչախումբին կողմէ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 7, ժամը 15·30ին

Alfortville, Salle des Fêtes

Յայտագրին մէջ, Կոմիտասի, Ալթունեանի, Ալէմշահի, Սարեանի եւ այլ հեղինակներու գործերը, որոնցմէ շատեր՝ առ աջին ունկնդրութիւն:

ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ.—

ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (թենօր)

ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ (պարիթօն)

Հանդէսին կը յաջորդէ, երգչախումբին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ինքնատիպ նուագախումբ

ՄՈՒՏՔ.— Համերգ եւ պարահանդէս՝ 5 Ն. Ֆ.:

Նախապէս ապահովել տեղերը, հեռաձայնելով

TRI. 77-22 Poste 62

Օր. Այտա Ջահրէճեանի

Autobus 103, Charenton-Ecoles, descendre Rue de l'Union - Parking

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 5 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4595 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4896

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

1958 Յուլիս 14ը պատմական դարձակէտ մը հանդիսացաւ «Պաղտատի Ուխտին» համար :

Նոյն օրը Անգարայի մէջ պիտի գումարուէր Ուխտի տարեկան համաժողովը: Իրաքի երիտասարդ Թագաւորը Ֆէյսալ Բ. կը պատրաստուէր մեկնելու դէպի Թուրքիոյ մայրաքաղաքը, երբ երիտասարդ զինուորականներու անակնկալ յեղափոխութիւնը վերջ տուաւ Հաշէմիներու հարստութեան :

Հանրապետական Իրաքի առաջին գործերէն մէկն եղաւ հրաժարիլ Պաղտատի Ուխտէն, որուն դէմ բուռն պայքար կը մղէին արաբական երկիրներու ազգայնական տարրերը :

Այդ թուականէն ասդին Ուխտը անունը փոխեց եւ կոչուեցաւ Սէնթօ :

Անցած շաբաթ Անգարայի մէջ տեղի ունեցաւ Սէնթոյի համաժողովը՝ մասնակցութեամբ անդամ երկիրներու արտաքին նախարարներուն :

Երկու օր տեւող ժողովներու ընթացքին Թուրքիոյ, Իրանի եւ Փաքիստանի ներկայացուցիչները գանգատեցան, որ ցարդ ո՛չ մէկ դրական քայլ առնուած է՝ իրականացնելու համար նախապէս տրըուած որոշումները: Մանաւանդ Անգլիա եւ Ամերիկա չեն գործադրած տնտեսական օժանդակութեան համար իրենց կատարած խոստումները :

Միացեալ Նահանգները մինչեւ այսօր չէին ուզեր «ամբողջական բաժին»ով մասնակցիլ այս Ուխտին: «Ամերիկեան դիտող» մը միշտ ներկայ կ'ըլլայ ժողովներուն, առանց պատասխանատուութիւն ստանձնելու տրուելիք որոշումներուն մէջ: Նիւթական օժանդակութենէն անդին չէր անցներ ամերիկեան մասնակցութիւնը, Այզընհաուըրի օրով :

Այս անգամուան ժողովին անձամբ մասնակցեցաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարար Տին Ռըսք, որ խոստացաւ դրամական աջակցութիւն ընծայել Ուխտի ծրագիրներու իրագործման համար, առանց ճշդելու գումարը, որ պիտի որոշուի խորհրդարանին կողմէ :

Տրուեցաւ կարեւոր որոշում մը: Այն է՝ ստեղծել զինուորական սպայակոյտի հրամանատարութիւն մը, որուն ղեկավարութիւնը պիտի ստանձնեն Ամերիկացիք :

Ամբողջ վեց տարի դիտողի դերին մէջ մնալէ ետք, այժմ ամերիկեան կառավարութիւնը ոտքով ձեռքով կը մխրճուի Մերձաւոր Արեւելքի այս Ուխտին մէջ, որուն գլխաւոր նպատակն է, ինչպէս տեսանք, Թումբ կանգնել կարմիր վտանգին դէմ :

Քենըտի աւելի մեծ կարեւորութիւն կու տայ ուրեմն արեւելքի գործերուն:

Հիւլէական զէնքերով ալ պիտի օժտուին խնդրոյ առարկայ երկիրները, որոնք խճուղիի եւ երկաթուղիի ռազմագիտական ցանցերով պիտի կապուին իրարու հետ : Այս աշխատանքներուն համար կը նախատեսուի 5 – 6 միլիոն տոլարի ծախք: Գումարը պիտի հոգան անշուշտ Անգլիա եւ Ամերիկա :

Այսպէս հետզհետէ աւելի կը բիւրեղանան դերքերը: Ամերիկայի դեմոկրատ կառավարութիւնը կ'ուզէ աւելի գործօն դեր մը խաղալ միջազգային քաղաքականութեան մէջ, առաւելապէս արգելք հանդիսանալու համար բոլշեւիկեան ծաւալապաշտական ծրագիրներուն՝ Մերձաւոր Արեւելքի ճակատին վրայ :

«Սէնթօ»յի առանցքը կը կազմէ Թուրքիա, որ երկու չուանի վրայ կը խաղայ: Ինչպէս կարելի է վստահիլ անոր :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱԼԺԷԻ ՄԷՋ

ԱՆԿԱԽՆԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԸ ՀՐԱԺԱՐԵՑԱՒ

Չորեքշաբթի օր Նախարարաց Խորհուրդը կարճ զեկոյց մը հրատարակեց, որով կը պարզէր տրուած կարգ մը որոշումները: Ինչպէս յայտնի է այդ որոշումները միշտ խիստ են եւ եթէ մէկ կողմէն ցոյց կու տան կառավարութեան վճռականութիւնը, միւս կողմէ ապացոյց են նաեւ թէ ամէն ինչ վերջացած չէ : Կառավարութիւնը որոշեց լուծել Ալժէի փաստաբաններու դասը, ինչ որ մեծ ընդվզում յառաջ բերած է : Փարիզի դասին փաստաբանապետը՝ Առիկի չատ խիստ բողոք մը ներկայացուցած է այս առթիւ: Այս որոշումը ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշներ կը տրուին միշտ թիւ 16 յօդուածին հիման վրայ: Խորհուրդը որոշած է նաեւ ցնոր տնօրինութիւն արգիլել Էքօ տ'Ալժէ օրաթերթին հրատարակութիւնը : Ուրիշ երեք օրաթերթեր եւս արգիլուած կը մնան: Տեղեկատուութեանց նախարարը՝ Թերնուար յաւելեալ կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ: Այսպէս, յայտնեց թէ Էվիանի բանակցութիւնները պիտի սկսին ի մօտոյ, մաքրագործումները կը շարունակուին բանակին մէջ եւ Նախագահը որոշած է պահել 16րդ յօդուածին իրաւասութիւնները ցորչափ կարգադրուած չըլլայ ալժերական հարցը :

Ալժէի մէջ, մթնոլորտը միշտ լարուած է: Լուսարգելէն ետք, ժամը 21, տեղացիները կը սկսին իրենց երեկոյեան «նըւագահանդէսը» սաներով եւ դգալներով «Ֆրան-սա-կան Ալժեր-իա» եղանակին վրայ: Գետնախնձոր կը տեղան ոստիկանական ուժերուն վրայ եւ «գաղտնի բանակի կազմակերպութեան» թռուցիկները չեն պակսած: Ըստ ասոնց Շալ «դաւաճան» մըն է քանի որ յանձնուեցաւ, մինչ Սալան գաղտնի ուժերու գլուխը անցած է Ալժերիոյ մէջ: Այս իսկ պատճառով, Ալժէ աննախընթաց գիշեր մը անցուց, Չորեքշաբթի: Մայր Հայրենիքէն եկած էին Ապահովութեան Հանրապետական Գունդեր (Սէ – Էռ – Էս) որ քաղաքը ամբողջ «վերագրաւեցին» եւ շրջապատեցին որպէսզի ոչ մէկը կարենայ հեռանալ քաղաքէն եթէ ցարդ հոն է: Արդարեւ կը փնտռուին հինգ հարիւր հոգի որ մասնակցած են ըմբոստական շարժումին եւ մէջտեղ չկան, կը փնտռուին միւս զօրավարները, կը փնտռուի նաեւ 800 միլիոն ֆրանքի գումար մը որ մաս կը կազմէ աքթիվեսթներու պիւտճէին :

Այս ամբողջը տարօրինակ մթնոլորտ մը ստեղծած են Ալժէի մէջ, մինչ խստօրէն կը քննադատուին Նախարարաց Խորհուրդին որոշումները: «Դատական պատմութեան մէջ, աննախընթաց է փաստաբաններու դասի լուծումը» կ'ըսէ մէկը, մինչ Էքօ տ'Ալժէի արգիլումին առթիւ կ'ըսուի.— «Կը նմանի այն մարդուն պատմութեան որ նախընտրեց օդաչափը կոտրել, որովհետեւ գէշ օդ ցոյց կու տար»: Ալժերացի Լրագրողներու Արհեստակցական Ընկերակցութիւնը բողոքեց այս առթիւ, քանի որ 70 լրագրողներ եւ հինգ հարիւր բանուորներ անգործ կը մնան :

Նախարարաց Խորհուրդը յայտնեց նաեւ թէ երկու հարիւր սպաներ պաշտօնանկ եղած են, երկու հարիւր պաշտօնեաներ նոյն ճակատագրին ենթարկուած են, 115 Հանրապետական գունդեր Օրանի շրջանի լուծուած են, Մայր Հայրենիքի մէջ 342 ձերբակալութիւններ եւ 850 խուզարկութիւն կատարուած են:

ԱՆԿԱԽՆԵՐՈՒ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անկախներու Ազգ. Կեդրոնին ընդհ. քարտուղարը Ռոժէ Տիւշէ իր հրաժարականը տուաւ առջի օր: Ծանօթ է որ կուսակցութիւնը կարծիքներու միասնականութիւն չունի վերջերս եւ քանիցս թելադրուած է Տիւշէի որ քաշուի: Ի վերջոյ տեղի տուաւ: Խորհրդարանական խմբակցութիւնը եւ տնօրէն կոմիտէն կ'ուզեն որ քաղաքական ուղղութեան պատասխանատուութիւնը հաւաքական ըլլայ եւ քարտուղարութիւնը պարզապէս վարչական բնոյթ ունենայ: Հաւանական է որ այս տեսակէտը կրկին մէջտեղ դրուի: Տիւշէ Լէ Մոնտ թերթին մէջ «ճշդում» մը հրատարակած է ուր կ'ըսէ. — «Տարիներ շարունակ, Պուրժէս – Մոնուրիի, Լաքոստի, Լըժէօնի, Պայէի, Ժիւլ Ռոմէնի նման մարդոց կողքին պաշտպանած եմ Ալժերիան Հանրապետութեան մէջ: Իրաւունքս էր, պարտականութիւնս էր որովհետեւ այն համոզումն ունէի թէ Ալժերիան անհրաժեշտ էր՝ Ֆրանսայի, միացած Եւրոպայի, Արեւմուտքի : Անցեալ Յունուարին ժողովուրդը արտայայտուեցաւ : Համակերպեցայ իր վճիռին : Դադրեցուցի պայքարը: Ոչ մէկ դաւի մէջ եղած եմ, ոչ 1958 Մայիս 13ին դաւին, որ սակայն բաւական մարդոց թոյլ տուաւ որ փայլուն ասպարէզ ունենան Ե. Հանրապետութեան մէջ, ոչ ալ 1961 Ապրիլ 22ին, որուն մէջ ոչ մէկ «չափաւոր» խնդրոյ առարկայ է»:

× Զօր. տը Կոլ ընդունած է ընկերվարական ընդհ. քարտուղար Կի Մոլէ :

× Պուրկիպա որ Ամերիկա կը գտնուի տեսնուած է Նախագահ Քենըտիի հետ : Թունուզի Նախագահը յայտարարած է «եւրոպացի ծայրայեղները միջազգային համայնավարութեան կը նպաստեն եւ կը դիւրացնեն անոր թափանցումը հիւսիսային Ափրիկէէն ներս »:

× Զօր. Ֆրանքօ կարգ մը սպաներու առջեւ յայտարարած է.— «Կարգ մը օտար թերթեր կ'ուզեն մեզի խառնել այնպիսի խնդիրներու որոնք բոլորովին կապ չունին մեզի հետ, որովհետեւ զօրավարներէն մէկը խաղի բերած է մեր ոստիկանութիւնը, մինչ Ֆրանսան ինք չէր կրցած արգելք հանդիսանալ ուրիշ զօրավարներու Ալժէ մեկնումին: Եթէ մտահոգ ենք համայնավար քաոսի տարածումէն Ափրիկէի մէջ, ալ աւելի մտահոգ կ'ըլլայինք եթէ տեսնայինք որ ան կը տեղաւորուի Փիրէնեաններու հիւսիսը »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍ ՈՒՂՂԱՓԱՌ եկեղեցին պաշտօնապէս դիմում ըրաւ որպէսզի «Եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդին» մաս կազմէ: 1948ին Մոսկուայի Պատրիարքարանը բոլորովին մերժած էր որեւէ շփում: Այս ձեւով Մոսկուայի եկեղեցին բարելաւած կ'ըլլայ իր յարաբերութիւնները Հռոմի հետ, քանի որ Վատիկանի եւ Տիեզերական Խորհուրդի կապերը լաւ են: Տիեզերական Խորհուրդը ուղղափառ, բողոքական եւ անկլիքան 178 Եկեղեցիներէ բաղկացած է :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ երեւան հանուած է Իսրայէլի ի նպաստ գործող լրտեսական ցանց մը, որուն ղեկավարը, ըստ «Լը Մոնտ»ի, Հայ է ծագումով՝ Ժան – Լէօն Թոմա :

ՄԱՏՐԻՏԻ, Քորտուի եւ Կրանատայի մէջ, բազմաթիւ համայնավարներ ձերբակալուած են, Ֆրանքոյի Անտալուզիա կատարած ճամբորդութեան առթիւ :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ ցոյցերը կը շարունակուին ուսանողական շրջանակներու մէջ : Առջի օր ոստիկանութիւնը կրակ բացած էր ուսուցիչներու վրայ որոնք բողոքի ցոյց մը կ'ընէին Խորհրդարանին առջեւ:

ՍԱԼԱԶԱՐ կրկին փոփոխութիւններ կատարեց Փորթուկալի դահլիճին մէջ : Զօրս նորեր կը նշանակուին, Ներքին, Արտաքին, Կրթական եւ Ընկերային Նախատեսութեան նախարարութեանց գլուխը: Այս փոփոխութիւնները ցոյց կու տան թէ վարչապետ Սալազար բաւական դժուարութիւններ ունի իր քաղաքականութիւնը պարտադրելու համար :

ՔԱՍԱՅԻ (Քոնկօ) գետին մէջ ՄԱԿի ղանացի 24 զինուորներու գլխատուած դիակները գտնուեցան :

ԵՈՒՐԻ ԿԱԿԱՐԻՆ Փարիզ հրաւիրուեցաւ, Մայիս 27ին, օդնաւային ցուցահանդէսին բացումին առթիւ:

ԱՆԳԼԻՈՅ Թագուհին եւ ամուսինը խանդավառ ընդունելութեան կ'արժանանան Հռոմի մէջ :

ԱՆՋՐՊԵՏԻ «առաջին» ճամբորդին գաղտնիքը ցարդ չէ լուսաբանուած : Իլիուշին համայնավար Չինաստան կը գտնուի ուր, ըստ Իզվեստիայի կը խնամուի, կառքի արկածէն ստացած վէրքերէն ...:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԻՆՉԵ՞Ր ԽՕՍԱԾ Է ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՏ

ԿԻՒՐՍԷԼ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԱԾ Է ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԿԵԱՆՔՈՎ

Պոլսոյ Պատրիարք Գարեգին Արք. Խաչատուրեան ընդունուած է Թուրքիոյ նախագահ Զօր. Կիւսէլլի կողմէ: Այդ առթիւ, Պատրիարքարանի կողմէ հրատարակուած է հետեւեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը. —

« Սրբազան Պատրիարք Հայրը ընկերակցութեամբ Ազգ. Սահմանադիր Ժողովի անդամ Օր. Հերմինէ Գալուստեանի, երէկ այցելեց Վսեմ. Նախագահ Ճեմալ Կիւրսէլլի, Ֆլորիայի իր բնակարանին մէջ: Նորին Վսեմութեան յայտնեց իր եւ բոլոր հայ հայրենակիցներուն սրտագին խնդակցութիւնը, ապաքինմանը համար այն հիւանդութենէն՝ որ նոյնքան ցաւ պատճառած էր բովանդակ Ազգին :

« Պատրիարք Սրբազանը մեծ ուրախութեամբ գտած է զինքը հոգւով քաջարի եւ կորովով անընկճելի : Ապա տեսակցութիւնը եղած է յոյժ սիրալիր եւ հաճելի որուն մասնակցած է Օր. Հ. Գալուստեան: Երկրին Պետը, ի մէջ այլոց, պարզած է ընկերային չատ առողջ գաղափարներ եւ սկզբունքներ ազգերու փոխյարաբերութեանց մասին, ձեռք բերել կարենալու համար իրական խաղաղութիւնը, փոխադարձ վստահութեամբ եւ համագործակցութեամբ : Համաձայն է, որ իւրաքանչիւր անհատի մէջ, ամէն բանէ առաջ, հարկ է տեսնել եւ յարգել ՄԱՐԴԸ, առանց ցեղի եւ կրօնի խտրութեան, իրականացնելու համար համեղբայրութեան տեսիլը, ըլլալու «Մէկ հօտ եւ մէկ հովիւ»:

Նորին վսեմութիւնը հետաքրքրուեցաւ նաեւ մեր համայնքին կեանքով :

«Աւելի քան կէս ժամ տեւող այս ջերմիկ խօսակցութենէն յետոյ, այցելուները, արեւշատութեան եւ յաջողութեանց բարեմաղթութիւններով հրաժեշտ առին Նորին Վսեմութենէն :

« Պատրիարք Սրբազանը իր տպաւորութիւնը, այս երկրորդ անգամ աւելի խորացած, յայտնեց այսպէս. «Մեր Պետը ազատախոհ, ողջամիտ տիպար մարդասէր մը եւ հայրենասէր մըն է միանգամայն: Այս է իր կառավարչական չինարար եւ անխախտ ոգին »:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

ՄԱՔՍԱՆԵՆՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՍԷՐՆԵՐԸ

ԽԱՅՏԱՌԱԿՈՒԹԻՒՆ

Այս քանի օրս Հայկական Պէյրութի ընտանիքներէն ներս եւ դուրսը խօսակցութեան առարկան Հայաստանից վերադարձած ուխտաւորների գլխին պայթած անակնկալ փորձանքն է :

Վերջին տարիները Երեւան ճամբորդելը շահաւէտ գործ էր դարձած «Հայաստանասէրների» համար : Հոգեւորական թէ աշխարհական՝ Հայաստան կ՛երթային իրենց պայուսակները ծանրաբեռնած նայլըն գուլպաներով, լիփսթիքներով, կանանց արդուզարդով, ժամացոյցներով ու ոսկիներով, սուղ գնով կը ծախէին Երեւանի պճնասէր համայնավարներին եւ աժան գներով կը հաւաքէին ու Հայաստանէն դուրս կը հանէին ադամանդ, թանկարժէք նկարներ ու գրքեր, լուսանկարչական գործիքներ եւ արտասահմանի շուկայի վրայ մեծ արժէք ներկայացնող առարկաներ: Հէ՛մ հայրենասիրութիւն, հէմ ալիշ – վէրիշ :

Ամէն տարի մէկ – երկու անգամ Հայաստան ճամբորդելով աշխարհական եւ հոգեւորական «Հայաստանասէրները» թէ իրենց հայրենասիրական բուռն զգացումներին յագուրդ էին տալիս եւ թէ նիւթական լաւ շահ ապահովում :

Այս տեսակէտից առանձին ճարպիկութիւն էր ցոյց տալիս այժմ Խափշիկների առաքեալ ծանօթ մի եպիսկոպոս, որ մասնագիտացած էր Երեւանի գեղեցկուհիներին գուլպաներ, շրթունքի ներկ եւ ներքին արդուզարդ մատակարարելով :

Սովետական իշխանութիւնը, իր հաշիւներից դրդուած, աչք էր գոցում նըման «հայրենասիրական» երեւոյթների վրայ: Մաքսատուների մէջ «Հայաստանասէրների » վալիզները ներողամիտ վերաբերումի էին արժանանում :

Մաքսատան պաշտօնեան հարցնում էր.

— Ի՞նչ կայ ձեր պայուսակի մէջ :

— Հէ՛չ, պատասխանում էր «Հայաստանասէրը» առանց կարմրելու, քանի մը նուէրներ Վեհափառին :

Հայաստան ուխտի գնացողը, բնականաբար, էջմիածին էլ պիտի այցելէր, նուէրներ էլ պէտք է տանէր Վեհափառին :

Եւ մաքսատան պաշտօնեան դուրս էր հանում պայուսակից նայլըն գուլպայի, շրթունքի ներկի եւ աւելի պերճախօս առարկաների կապոցներ :

Մաքսատունը աչք էր գոցում: Ալիշ–վէրիշը պարգանում էր անարգել: Հայաստանասիրութիւնը» ոմանց համար դարձել էր շահի աղբիւր: Բայց ահա...

Պէյրութից մեկնած մի խումբ ուխտաւորներ, լեցուն պայուսակներով, հասնում են Մոսկուայի մաքսատունը : Բոլոր ճամբորդները առնւում են խիստ հսկողութեան տակ եւ երեկոյից մինչեւ լուսաբաց, ամբողջ գիշերը, տեղի է ունենում խուզարկութիւն: Քանդում են պայուսակները, կտրտում են փայտեղէն մասերը, փրցնում են կօշիկների կրունկները, այր թէ կին մերկացնում են եւ մարմնի բոլոր անկիւնները խուզարկում: Մաքսաւորները վարժ են նման գործերի: Հագուստի ամէն գրպան, ամէն ծալք, ամէն առարկայ շատ ուշադիր քննութեան է ենթարկւում :

Ե՛ւ արդի՛ւնքը.—

Շուրջ ութ հազար դեղին ոսկի արգիլուած դրամ է խլւում ճամբորդներից եւ ուրիշ արգիլուած իրեր: Մէկ «սպեկուլեանտի» մօտից գրաւում են 2500 դեղին ոսկի: Մէկ պնդուաշուք տիկնոջ մօտից առնւում է 250 ոսկի: Ուրիշներից՝ հարիւր, յիսուն եւ նուազ արժէքով ոսկի :

Երեք «Հայաստանասէրների» արգիլւում է Հայաստան մեկնել: Խեղճերը առանց Մասիսը տեսնելու վերադառնում են իրենց տեղերը՝ վրայ տալով իրենց ոսկիները եւ չունեցած պատիւը :

— Այս զզուելի սպեկուլեանտները արժանի չեն տեսնելու Հայաստանը, ասել է Մոսկուացի մաքսատան մի հայ պաշտօնեայ: Եւ ես լրիւին համաձայն եմ մաքսատան այդ Հայի : Ով էլ լինի, գարշելի է տղրուկի պէս հայրենիքի արիւնը խմող գիշատիչը՝ աշխարհական թէ հոգեւորական :

Նոր չէ սպեկուլեանտ – Հայաստանասէրի տիպը: Անցեալից էլ ծանօթ է մեզ այդ թշուառական արարածը, միայն Սովետական վարչաձեւի տակ աւելի զարգացած եւ կատարելագործուած է, հինչական դարին վայել ձեւեր ու չափեր է ստացել: Աւելի աներես եւ լկտի դարձել :

Ես յիշում եմ, Հանրապետութեան օրերից, մի քանի չնաղայլեր,— անունները չտանք սողերին չգրգռելու համար,— որոնք հայրենասիրութեան դիմակ հագած, չտապել էին «ազատ հայրենիք» գալ եւ Երեւանում սմսարների միջոցով ադամանդ ու զորդ էին հաւաքում չնչին գնով՝ արտասահմանում տասնապատիկ արժէքով ծախելու համար: Եւ երբ կառավարութիւնը արգելք էր դնում, դուրսը, այն օրերի «Հայաստանասէր» թերթերում չնական ստեր ու զրպարտութիւններ էին հրատարակում Հայաստանի կառավարութեան «բռնութիւնների» դէմ :

Յիշում եմ Հանրապետութեան Պաթումի հիւպատոսի մէկ զեկուցումը արտաքին նախարարութեան, արտասահմանից «ազատ հայրենիք» ուխտի եկած մի «Հայաստանասէր», որ վերջը բաւական աղմկեց դուրսը, Երեւանից գաղտնի փախցրել է ադամանդներ եւ որ Պաթումի վրայ մաքսատան մէջ բռնուել է : Ադամանդից զատ պայուսակից դուրս են եկել արուեստի թանկագին առարկաներ՝ գողցուած Թիֆլիզի թանգարանից : Վըրաց իշխանութիւնները, բնականաբար, այդ ամէնը գրաւել էին, եւ «Հայաստանասէրը» դիմել էր Հայաստանի հիւպատոսի պաշտպանութեան :

Պատահում էին, այո՛, «Հայաստանասէր» չնաղայլեր եւ մեր օրերին, բայց չեմ յիշում մէկ դէպք, որ բարձրաստիճան եպիսկոպոսներ Սուրէնեան կաթողիկոսին մեռաքսէ կանանց գուլպաներ եւ շրթունքի կարմիր ներկեր նուէր բերէին: Հայ խմբագիրներն ու գրողներն էլ արտասահմանից Հայաստան էին գալիս ո՛չ թէ «Արարատ» գործարանի քոնեակի ու շամպանիայի գովքն հիւսելու կամ արտասահմանում իրենց չծախուող գրքերի վերհրատարակութեան համար պարարտ հոնորարներ ապահովելու եւ կամ իրենց պայուսակները հազուագիւտ գրքերով ու թանկագին նկարներով լեցնելու համար, որպէսզի արտասահմանում սուղ գներով ծախեն, այլ իսկապէս հայրենասիրական անկեղծ զգացումից մղուած :

Թեմփորա մութանթուր ?

Ժամանակները փոխւում են, այո՛, փոխւում են եւ բարքերը, բայց մարդկային ընչաքաղցութիւնը դժբախտաբար մնում է անփոփոխ :

Կարծում էք Մոսկուայի մաքսատան մէջ խայտառակուած եւ առանց Հայաստանի երեսը տեսնելու իրենց տեղերը վերադարձած «Հայաստանասէրները» ամօ՞թ պիտի զգան: Ինչպէ՛ս չէ: Հերոսի եւ նահատակի դէմքով պիտի ներկայանան ձեզի եւ պիտի դատապարտեն Մոսկուայի մաքսատունը, որ այդպէս անխիղճ վարուել է իրենց հետ : Եւ կարծում էք պաշտպաններ եւ համակիրներ պիտի չգտնե՞ն ուրիշ «Հայաստանասէրների» կողմից: Պիտի գտնե՛ն:

«Հայաստանասէր» մամուլը պիտի չմերկացնէ ու պիտի չդատապարտէ այդ խայտառակների խայտառակ արարքը: Դրանում էլ կարող էք վստահ լինել : Նորէն մերկացնողն ու դատապարտողները մե՛նք պիտի լինենք,— Հայաստանի «թշնամիներս», որոնց համար Հայաստանը հայրենիք է եւ ոչ թէ ալիշ – վէրիշի շահաստան :

— Ո՛վ դարք, ո՛վ բարք, պիտի ասէր Օրմանեանը :

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԼԻԲԻԱՆ

«Առանց բախումներու ապագաղթակալումի» այս դարուն, շատ աղմուկ կը յարուցուի ձախողութեանց վրայ, բայց մարդ չի խօսիր արձանագրուած յաջողութեանց մասին: Լիբիան, որ այս ձեւի ապագաղթակալումի լաւագոյն օրինակներէն մին է, թերթերու առաջին էջերուն վրայ, զգայացունց լուրերու բաժնին մէջ տեղ չունի :

Մուսոլինիի այս նախկին գաղթավայրը, որ Միջերկրականի ափին կը տարածուի Եգիպտոսի եւ Թունուզի միջեւ, խաղաղ համակեցութեան երկիր մը դարձած է: Մայրաքաղաք Թրիփոլիի մէջ, տեղացի ժողովուրդին կողքին կ՛ապրին 35.000 Իտալացիներ, իսկ Հուիլուս Ֆիլտի եւ Հոմսի ամերիկեան եւ անգլիական ծովային կայաններու նաւաստիները խումբ առ խումբ մայրաքաղաք կուգան՝ իրենց ռոճիկները մսխելու համար :

Թրիփոլիի մէջ զիրար կը հրմշտկեն սպիտակ տանիքներով տուներ, արեւելեան շուկաներ, իտալական ճաշարաններ, հրապարակներուն մէջ հանրային աղբիւրներ, ցուցափեղկերուն մէջ անգլիական եւ իտալական ապրանքներ, Պանքօ տի Ռոմա, Պանքօ տի Նափոլի :

Վիթթորիօ – էմմանուէլ պողոտան այժմ կը կոչուի Անկախութեան պողոտայ: Ուրիշ գլխաւոր փողոցներ վերամկրտուած են՝ Ճաքարթայի փողոց, Պիրմանիա փողոց, Կալկաթա փողոց: Բայց Օսման էլ Սայէտի կառավարութիւնը չէզոք վերապահ քաղաքականութիւն մը կը վարէ, Արեւելքէն ու Արեւմուտքէն հաւասար հեռաւորութեան վրայ. ու նաեւ Գահիրէի արեւելասէր ու Թունուզի արեւմտասէր չէզոքավարութիւններէն հաւասար հեռաւորութեան վրայ : Ու եթէ երբեմն պաշտօնական բողոք կը բարձրացնէ Ալժերիոյ պատերազմին դէմ, պէտք չէ շատ պահանջկոտ ըլլալ. ազգայնական արաբ կառավարութիւն մը չի կրնար ասկէ նուազ չէզոք ըլլալ :

Թերթավաճառներու կրպակներուն մէջ բարի դրացնութիւն կ՛ընեն Նասրի կողմնակից, արեւմտասէր, անգլիագիր ու իտալերէն թերթեր :

Թագաւորը, Իտրիս Ա., շատ հազուադէպ առիթներով Թրիփոլի կուգայ: Տարուան մեծ մասը կ՛անցընէ իր երկրորդ մայրաքաղաքին՝ Պէնկազիի մէջ (Սիրէնայիքի նահանգ), Թրիփոլին վրդովել փորձող քաղաքական թոհուբոհէն հեռու :

Սակայն այսօրուան Լիբիոյ, բարեմիտ դէմքը փոխուելու վտանգին ենթարկուած է: Փոփոխութեան երկու գլխաւոր ազդակներն են՝ քարիւղը եւ գահին ժառանգութեան խնդիրը :

Իտրիս Ա. մանչ զաւակ չունի, իսկ իր անուղղակի ժառանգորդները անհամաձայն են իրարու հետ : Հաւանական է, որ Իտրիս Բ. մը չըլլայ այս թագաւորին մահէն ետք, ու վերջ դրուի թագաւորութեան : Արդարեւ, Սիրէնայիքի ծովեզրէն հարիւր քիլմ. ներս գտնուած քարիւղի կարեւոր երակներ արդէն իսկ ըսկըսած են թունաւորել ընկերային յարաբերութիւնները: Թրիփոլիի նահանգը նախանձով լեցուած է Սիրէնայիքի նահանգին հանդէպ, չարաշահութիւնը ծայր տուած է, քաղքենի դասակարգը կ՛ուզէ ձերբազատուիլ թագաւորական իշխանութենէն, բանուորները սկսած են իրենց կարեւորութեան գիտակցութիւնը ունենալ եւ կը կազմակերպուին: Քարիւղի ընկերութիւններն ալ խուլ պայքար կը մղեն իրարու դէմ, եւ ոչ միշտ ի շահ Լիբիոյ :

Հիւսիսային Ափրիկէի ամէնէն աղքա[illegible]

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ

"ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ"Ը

—o—

Այս երկու զոյգերը խանդակաթ սիրով մը կը սիրեն զիրար : Պատերազմի թոհուբոհին, հայրենիքին սպառնացող ահաւոր մղձաւանջին մէջ, այս սիրակարօտ սիրտերը չեն վարանիր զոհել իրենց սէրը եւ նախընտրութիւնը տալ հայրենիքի սիրոյն :

Գեղեցիկ են բազմաթիւ այն հատըն – տիր էջերը որոնք կը նկարագրեն այս հերոսներուն զոհաբերութիւնը անգամ մը եւս ցայտուն կերպով երեւան բերելով անոնց մաքրամաքուր շուշանային տիպարները:

Հարկ է մասնաւոր նկատառումի ենթարկել «Վարդանանք»ի լեզուն :

Դերենիկ Դեմիրճեան գործածած է գըրեթէ գրաբարախառն լեզու մը, այդպէսով թերեւս ուզելով իր գործին ընծայել Ե. դարու քոլէօր – լոգալ մը, տեղական երանգ մը՝ եթէ կարելի է այդպէս անուանել :

Եւ Դերենիկ Դեմիրճեանի այս գիւտը ոչինչով ստուեր կը բերէ իր երկին, այլ ընդհակառակն անոր կուտայ մասնաւոր հետաքրքրութիւն մը:

×

Թերիներ ունի՞ Դերենիկ Դեմիրճեանի վէպը :

Արուեստը անսահման է ու անծայրածիր: Արուեստը այն անհասանելի հորիզոնն է որուն քանի մօտենաս այնքան կը հեռանայ : Կատարելութիւնը, արուեստին մէջ, ըլլայ ան գրականութեան կամ ուրիշ արուեստներու մէջ, անհնարին է :

Այս ըմբռնումով, անշուշտ որ «Վարդանանքը» կրնայ ունենալ թերութիւններ: Մեր հայրենիքին մէջ բազմաթիւ քննադատներ վերլուծելով Դ. Դ.ի այս գործը, ցոյց տուած են քանի մը քննադատելի կէտեր: Ատոնցմէ մէկը Հ. Մկրտիչեանն է, որ իր «Գրական Դէմքեր» հատորին մէջ, անդրադառնալով Դերենիկ Դեմիրճեանի վէպին, կը գրէ. «Այնուամենայնիւ, Դ. Դ.ը չի խուսափել սխալներից : Վարդանի ծայրայեղ ռամկասիրութիւնը կատարելապէս անհասկանալի պիտի լինէր 5րդ դարի այդ ազնուականի համար, որքան էլ նա իր ժամանակակիցների նկատմամբ առաջադէմ մարդ լինէր»: Քննադատութիւնը հոս ալ կը կենայ եւ աւելի առաջ չերթար :

Կ՛արժէ քննութեան առնել այս «քննադատութիւն»ը եւ խորհիլ թէ ի՞նչ ըսել կ՛ուզէ Հ. Մկրտիչեան երբ քննադատելի կը գտնէ Դերենիկ Դեմիրճեանի կողմէ Մամիկոնեանց մեծազօր իշխան եւ Հայոց սպարապետ Վարդան Մամիկոնեանի վերագրուած «ծայրայեղ ռամկասիրութիւն»ը :

Քննադատը արդեօք «արջու ծառայութի՞ւն» մատուցանել կ՛ուզէ նոր օրերու նոր հոգեբանութեան մը, ըստ որում Ե. դարու հայ ազնուական իշխաններուն մօտ անկարելի էր հանդիպիլ ժողովրդասէր, մարդասէր եւ ռամկասէր տիպարներու :

Ինչքան ալ Մկրտիչեանները նկրտին ռամկասիրութիւնը եւ ժողովրդասիրութիւնը նոր կարգերու կողմէ հայ ժողովուրդի արիւնին պատուաստուած նորութիւն մը ներկայացնել, պատմութիւնը մեզի կ՛աւանդէ թէ աշխարհի առաջին քրիստոնեաները հանդիսացող արմենական ցեղին հոգիին մէջ, ի վաղուց անտի կար ու կը մնար այդ զգացումը :

Նոյնիմաստ քննադատութիւն մը կ՛ընէ, դարձեալ Հայաստանի գրողներէն Մ. Նալբանդեան, այս անգամ քննադատութեան ենթարկելով Վարդան Մամիկոնեանի մօր՝ Մեծ Տիկնոջ տիպարը :

Նալբանդեան եւս, կարծես մղուած Մկրտիչեանի մօտեցումէն, Մամիկոնեան Մեծ Տիկնոջ վերագրուած հայրենասիրութիւնը, ժողովրդասիրութիւնը եւ մարդասիրութիւնը անբնական կը գտնէ: Դերենիկ Դեմիրճեան Մեծ Տիկինը կը ներկայացնէ իբրեւ իր շրջապատին վրայ բարոյական մեծ ազդեցութիւն գործող տիպար մը: Անոր բոլոր հրամանները պատգամներ են, նոյնիսկ Հայոց սպարապետ մեծազօր Վարդանը իր մօր ներկայութեան կը դառնայ ազազուն յարգելի մը: Նալբանդեան անիմաստ կը գտնէ այս բոլորը եւ ի վերջոյ այս գմայլելի տիպարը կը ձաղկէ հետեւեալ կերպով.— «Մեծ Տիկնոջ կերպարը գեղարուեստական տեսակէտից մեծապէս տուժում է միստիցիսմի ակնյայտ չեղումի պատճառով: Երբեմն նա աւելի շատ յիշեցնում է անդրշիրիմեան էակի, քան կենդանի մարդու »:

Ի՞նչ է սակայն գրական քննադատութիւնը: Թող ներուի ինծի այստեղ յայտարարել թէ գրական քննադատութիւն յաճախ հիմնուած է առաւելապէս տրամադրութիւններու, զաւանանքներու համակրութիւններու եւ հակակրութիւններու վրայ :

Թերեւս տարօրինակ եւ յանդուգն թուի ձեզի իմ այս յայտարարութիւնս՝ բայց փաստեր չեն պակսիր :

Կ՛ընդունի՞նք որ մեծ անգլիացին Ուիլեըմ Շէյքսփիր համամարդկային անծայր դաւթոր ծովերուն մէջ նաւարկող մեծ նաւապետ մըն է:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(6 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շաբաթ 22 Ապրիլ երեկոյեան Մարսիլահայ գաղութը խուռներամ բազմութեամբ լեցուցած էր Մանոյի ընդարձակ սրահը : Լեցուած էին նաեւ նրբանցքները : Բազմութեան մէջ աչքի կը զարնէր մասնաւորաբար երիտասարդութիւնը, որ յարգանքի եւ պաշտամունքի իր տուրքը տալու եկած էր, յիշատակին աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայերուն, որոնք զոհեցին իրենց կեանքը յանուն հայրենիքի, յանուն ազգութեան եւ յանուն հաւատքի :

Հանդէսին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էին Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը եւ երեք յարանուանութեանց պետերը :

Կը նախագահէր Պ. Վահագն Սահաթճեան : Խօսք առին՝ Աւետարանական համայնքին կողմէ Պատուելի Ղազարոսեան, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան կողմէ՝ Պ. Կ. Ճանիկեան, Լուսաւորչական համայնքին կողմէ Եղիշէ քհնյ. Փանոսեան : Կաթողիկէ Հայերուն կողմէ պիտի խօսէր Զուհաճեան Ծ. վրդ., որ անհանգստութեան պատճառաւ ներկայ չկրցաւ ըլլալ :

Բոլոր խօսողներն ալ պարզեցին այն չար ծանր հարուածը՝ որուն ենթարկուեցաւ հայ ժողովուրդը : Իւրաքանչիւր բանախօս իւրայատուկ կերպով վերլուծեց եղեռնապատումը, յաճախ յուզիչ դրուագներ պատմելով սեւ օրերէն : Բոլորն ալ իրենց հաւատքը յայտնեցին հայ ժողովուրդի կենսունակութեան մասին եւ թելադրեցին ներկաներուն, մանաւանդ երիտասարդութեան, որ վառ պահեն ազատութեան լուսաւոր ջահը :

Ունէինք օրուան պատշաճ ճոխ յայտագիր մը : Բեմին ճիշդ ճակտին, պաստառի մը վրայ, Ա. Ահարոնեանի անմահ պատգամը «Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, Թող ողջ աշխարհ Հայերին կարդայ նախատինք » :

Բեմին վրայ կար դամբան մը, «Յարգանք նահատակներուն » մակագրութեամբ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Ա. Գալֆայեան որ դաշնակի վրայ նուագեց՝ Շոփէնի «Մահերգը» եւ Ալպինոնիի «Ատաճիօն» : Օր. Արզումանեան գեղեցիկ կերպով երգեց «Մայր Արաքսի ափերով» : Օր. Ս. Թիւթիւնճեան ապրումով արտասանեց Դ. Վարուժանի « Ճանապարհ խաչին » , Պ. Համօ Նաճարեան Սիամանթօյէն գեղեցիկ կտոր մը : Պ. Վահրամ Ճառայեան արտասանեց անմահն Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը :

երկիրը, Լիբիան, հարուստ դառնալու ճամբան բռնած է : Բայց մեծ վախ կայ, որ մէկ կողմէն հարստացած պահուն, միւս կողմէն վրայ տայ իր անդորր կեանքը :

Սգահանդէսի վերջաւորութեան ներկայացուեցան Ս. Պարթեւեանի «Անմահ վրէժի բոցը» , տրամայէն տեսարաններ, ուր ցոյց կը տրուէր հայ կնոջ անհուն զոհողութիւնը յանուն իր ընտանիքին եւ պատւին : Հայ կնոջ դերը վերցուցած էր տաղանդաւոր արուեստագիտուհի՝ Օր. Ալիս Շահմիրեան, իսկ տրամայի ղեկավարութիւնը ստանձնած էր Տիկին Մանուշ Շահմիրեան :

Մ. Մ.

×

ՔԱԶԱՊԼԱՆՔԱ.— Այս տարի հինգերորդ անգամն է որ կը տօնուի Մեծ Եղեռնի նահատակներուն տարեդարձը Մարոքի մէջ : Գաղութին Հայերը հրաւիրուած էին Կիրակի 23 Ապրիլ, Քազապլանքայի Սէնթ Մարկըրիթ եկեղեցին, ազգային ու կրօնական արարողութեան ներկայ գտնուելու :

Պատարագի ընթացքին Ֆրանսացի ժողովրդապետը, Հայր Փօթերան, պատշաճ կերպով տեղեկութիւններ տուաւ հայ ժողովուրդին մարտիրոսներուն մասին : Իսկ Աւետարանին ընթերցումէն ետք քարոզեց թէ հայերէն եւ թէ ֆրանսերէն՝ պատարագիչ վարդապետը :

Երգուեցան պատարագին ընթացքին «Հայր Մեր »ը, «Սուրբ Սուրբ»ը եւ «Տէր ողորմեա »ն : Հաւանաբար օտարազգի հաւատացեալները առաջին անգամն է որ կը լսէին հայ եկեղեցւոյ եղանակները : Երգեցին Տիկին Պերճ Վարժապետեան ու Պ. Շնորհքեան : Երգեհոնին վրայ նուագեց Տիկին Թորոսեան :

Կրօնական արարողութենէն ետք, Մարոքահայ հասարակութիւնը եւ իր բարեկամները հաւաքուեցան Սէնթ Մարկըրիթ ժողովրդապետութեան դահլիճին մէջ՝ սեղանի մը շուրջ : Անոնք այնտեղ գտան իրենց տրամադրութեան տակ հայերէն ու ֆրանսերէն գիրքեր, Հայոց գրականութեան ու պատմութեան մասին :

Այդ օրը ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ Ապրիլեան նահատակներուն տարեդարձին առթիւ :

Մեր հայրենակիցները եւ օտար հիւրերը գնահատեցին հայ ժողովուրդին աւանդութիւնները : Բոլորը բաժնուեցան յուզուած, բայց գոհունակ սրտով :

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ԽԱՉԵՐԵԱՆ

×

Ն Ի Ս

ԽՄԲ.— Նիսի մէջ եւս կատարուած է ազգային սգահանդէսը, որու մասին մեզի հասան դժգոհութեան ձայներ : Դժգոհներուն գրութիւններէն կը հասկցուի որ կարգ մը մարդիկ շատ «զօռ» տուած են իրենց քաղաքագիտութեան, Ռուսը չվշտացնելու, Թուրքը չվշտացնելու, Ֆրանսացին չվշտացնելու անհամ խորհուրդներով : Միայն չվշտացնելու խնդիր չէ, Ռուսը կամ Թուրքը սիրաշահելու, շողոքորթելու եւ անուշաբանելու վարժութիւն մըն ալ կը տեսնուի այդ քաղաքականութեան մէջ : Նահատակներու արիւնը ի վաճառ հանելու փորձ մը : Պարզ խօսքով,— ոճրագործութիւն մը կատարուած է, — չխօսիլ ոճրագործութեան մասին եւ ստանալ ... փոխարինութիւն մը, ահա Նիսի քաղաքագէտներուն հանճարեղ գիւտը, որու համար «Նիս – Մաթէն»թերթին մէջ տրուած է սա յայտարարութիւնը.— «Նիսի եւ շրջակայքի հայ գաղութը կազմակերպած է ցերեկոյթ մը 1915ին պատահած քաղաքական դէպքերուն առթիւ »: Քաղաքակա՛ն դէպք, — հայկական ջարդերը ... քաղաքակա՛ն դէպք : Թուրքը չէր որ գտաւ այս բացատրութիւնը, այլ Հայուն տաղանդը, որ վատաբար սպաննուած Հայոց սպանդը կը կոչէ քաղաքական դէպք եւ Թուրքին հրէշութիւնը, գազանութիւնը կը ծածկէ « քաղաքական դէպք» բացատրութեամբ :

Անոնց՝ որոնք կը վախնան թէ կը վշտանայ Թուրքը, կամ Ռուսը, կամ Ֆրանսացին, կամ Ամերիկացին, կամ Անգլիացին՝ երբ խօսուի հայկական ջարդերու մասին, կը յայտարարենք հրապարակաւ.— Կորսուեցէ՛ք, եթէ կը վախնաք՝ մի խօսիք ու կորսուեցէք, դեռ կան մարդիկ որ կրնան գազան կոչել գազանը :

ՏԱՐԱԲԱԽՏ ԲԻՒԶԱՆԴԻ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քառասուն օրեր առաջ սարսռազդեցիկ արկածի մը զոհ կ'երթային Մարսէյլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մեր վարչական երկու եղբայրները, Բիւզանդը եւ Վահէն :

Բիւզանդը, ո՞վ չէր ճանչնար այդ համեստ ու ազնիւ եղբայրը, իր անունը նոյնացած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի չորս գիրերուն հետ :

Իր ցեղին սեւ ճակատագրին ենթակայ, թափառականի ցուպը ձեռքին, այրի մօրը ձեռքէն բռնած, կը հասնէր ու կը հաստատուէր Մարսէյլ : Հազիւ տուն տեղ եղած, առաջիններէն կ'ըլլար Հ. Մ. Ը. Մ.ի շարքերուն մէջ արձանագրուող :

Սկաուտի տարազով կ'երդնուր ծառայել ազգին ու հայրենիքին : Այսպէս բարձրացաւ եւ բարձրացուց Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշը :

Պատեհապաշտ տարրեր եկան եւ անցան հովի պէս միութեան շարքերէն, միակ նպատակ ունենալով կորզել նախագահի ու պատուոյ նախագահի տիտղոսներ, թոյն ու աւեր սերմանելով Միութենէն ներս : Բիւզանդ մնաց միշտ պատուոյ գիրքերուն վրայ, ասոր համար զինք կը կոչէինք Հ. Մ. Ը. Մ.ի «տիպլոմաթը» :

Քառասուն տարի, առանց ընկրկումի եւ վհատութեան քալեց նոր սերունդին հետ, բարձր բռնելով մեր խորհրդանիշը.— «Բարձրացիր ու Բարձրացուր»ը : Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ. Շրջ. վարչութիւնը արձանագրած է արդէն իր անունը 1918–1960ի յուշամատեանին մէջ : Պիտի չմոռնանք քեզ, սիրելի Բիւզանդ, որովհետեւ չմոռցուելիք երիտասարդ մըն էս դուն :

Ս. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ ԿԱՏԱԿՆԵՐԷՆ

—o—

Ռէյմոն Քարթիէ, որ Խ. Միութեան մէջ կատարած իր ընդարձակ շրջապտոյտին մասին խիստ շահեկան յօդուածաշարք մը հրատարակած էր «Փառի – Մաչ»ի մէջ, ի միջի այլոց արձանագրած է նաեւ Երեւանի ձայնասփիւռին քանի մը կատակները, որոնք Խ. Միութեան մէջ կը պատմուին բերնէ բերան :

Ձայնասփիւռի ունկնդիր մը հարց տուած է, — Խրուշչեւ ինչո՞ւ կ'ուզէ Լուսին երթալ :

Խօսնակին պատասխանը՝

— Եգիպտացորեն ցանելու համար :

Ուրիշ ունկդիր մը հարցուցած է.

— Խրուշչեւ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ, երբ կը յայտնէ թէ համայնավարութիւնը հորիզոնին վրայ է :

Պատասխան՝

— Բացէք Ընկերվարական Մեծ Համայնագիտարանը. հորիզոն բառին դիմաց գրուած է՝ «Երեւակայական գիծ, ուր երկինքը կը միանայ Երկրին, բայց որ քանի մօտենանք, այնքան կը հեռանայ» :

Ուրիշ կատակ մը՝ ռուսեւամերիկեան սիրալիր բարեկամութեան օրերէն մնացած :

Խրուշչեւ բարեկամական այցի գացած էր Մ. Նահանգներ. Քէմփ Տէյվիտի մէջ գլուխ գլխի տեսակցեցաւ Այզընհաուըրի հետ. «Երկուքն ալ սկսան մեծ մեծ փչել : Այք յայտնեց, թէ մեռեալները ողջնցնող բժիշկ մը ունի, իսկ Նիքիթա, ետ չմնալու համար ըսաւ, որ Խ. Միութեան մէջ մարդ մը կայ, որ ժամական հարիւր քիլմ. արագութեամբ կը վազէ : Եւ խօսք տուած է Այզընհաուըրին, որ երբ Մոսկուա այցելէ՝ արագասոյր այս մարդը պիտի ներկայացնէ իրեն : Երեւանի ձայնասփիւռ, ի՞նչ խորհուրդ կու տաս Խըրուշչեւին, որ այս նեղ կացութենէն դուրս ելլէ » :

Պատասխան.

— Պարզ է. Այզընհաուըրին թող ըսէ, որ մեռեալները ողջնցնող բժիշկը հետը բերէ : Բժիշկը թող երթայ Լենին – Ստալինի դամբարանը, եւ ողջնցնէ Պեխաւռը : Այն ատեն Այք կը տեսնէ, թէ ո՞վ հարիւր քիլմ. արագութեամբ կը վազէ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Լիբանանահայ երիտասարդ նկարիչ ԿԻՒԼ (Կիւլերճինեան) իր գործերը կը ցուցադրէ Օտէոն սրահին մէջ՝ 11, ռիւ տը լ'Օտէօն : Բացումը կատարուեցաւ Ապրիլ 28ին, հովանաւորութեամբ Փարիզի Լիբանանեան դեսպանին՝ Վիքթոր Խուրի : Երիտասարդ արուեստագէտին գործերը առաջին օրէն իսկ ջերմ գնահատութեան արժանացած են եւ ցուցադրուած պաստառներուն մեծամասնութիւնը արդէն ծախուած :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (190)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Բայց որքան էլ նայեցին՝ քահանայապետի դէմքից ոչինչ գուշակել չկարողացան, մանաւանդ որ նա երկար չմնաց այդտեղ. անմիջապէս, ձի հեծնելով, շտապեց դէպի նախարարների բանակը : Նրան ուղեկցում էին դարձեալ իր չքախումբը կազմող երեք եպիսկոպոսը եւ երեք վարդապետը : Ներսէսը մի երկու խօսքով միայն յայտնեց նրանց իր բանակցութեան արդիւնքը, այն, որ առել է արքայի համաձայնութիւնը հաշտութիւն խօսելու... ուստի եւ նրանք գոհ էին, որ իրենց քահանայապետի առաքելութիւնը յաջողում է :

— Դժուարինը արքային համոզելն էր, — ասում էր նա ճանապարհին իր եպիսկոպոսներին :— Նախարարաց համոզելը կը լինի առաւել դիւրին :

Ներսէսը լիովին վստահ էր, որ յաջողութիւն կ'ունենայ եւ նախարարների մօտ : Եթէ կարողացաւ համոզել Արշակի նման յամառ մարդուն, կարող է եւ նախարարներին : Բաւական է սպառնայ «յաւուր դատաստանով »՝ նրանք տեղի կուտան անտարակոյս, — մտածում էր նա, — Վերջապէս, նրանք եւս կարիք են զգում այժմ հանգստի եւ խաղաղութեան. չի կարող պատերազմը տեւել անվերջ... Տեղի կուտան, եթէ մանաւանդ ինքը երաշխաւորի նրանց անվտանգութիւնը հաշտութիւնից յետոյ ...

Երկու հակառակորդ բանակները իրարից բաժանողը մի ժամուայ ճանապարհ էր, երբեմն — որոշ տեղեր — մի նետընկէց տարածութիւն : Երբ նախարարական բանակից նկատեցին դէպ իրենց գնացող հոգեւորականներին՝ նուազած նետաձգութիւնը ի սպառ դադարեց :

Այդտեղ մէկի փոխարէն եկան երկու հեծեալ եւ հետաքրքրուեցին, թէ ուր են գնում ... Իմանալով եկողը կաթողիկոսն է եւ կամենում է տեսնել իշխան Կամսարականին՝ նրանք իջան նժոյգներից եւ գլուխները խոնարհեցին, ապա առաջնորդեցին նրան Կամսարականի վրանը, որն իր մեծութեամբ պակաս չէր Թագաւորի վրանից :

Դա նոյնպէս գտնւում էր կուռի դաշտից հեռու, Արանց գիւղի վերեւը, իշխող մի սարալանջի, որտեղից, ինչպէս եւ Թագաւորի վրանից, երեւում էր ամբողջ հովիտը՝ իր շէներով, ցանքերով ու միակ գետով :

Իշխանի վրանը գնալու համար պէտք էր անցնել Արանց գիւղի միջով : Երբ շինականները տեսան հոգեւորականների հեծեալ խումբը՝ մեծ ու փոքր դուրս թափուեցին նրանց նայելու. «Ինչի՞ են եկել, ո՞ւր են գնում» ,— ասես հարցընում էին նրանց հայեացքները : Իսկ առաջնորդող հեծեալներից մէկը կէս ճանապարհից սլացաւ դէպի իշխանի վրանը :

Եկողներին նկատելով՝ իր վրանից դուրս եկաւ ինքը Կամսարականը —ռազմի կիպ հագուստներով եւ երկար, մինչեւ ծնկները հասնող մոյկերով, սաղաւարտը գլխին : Կաթողիկոսին տեսնելով նա սաղաւարտը վերցրեց, խոնարհումով համբուրեց նրա աջը, ապա օգնեց ձիուց իջնելու :

Նոյնն արին եւ նրա մօտ գտնուող նախարարները, որ դուրս եկան վրանից : Իրենց ձիերից իջան նաեւ եպիսկոպոսներն ու վարդապետները. իսկ դպիր Փաւստոսը, ինչպէս Թագաւորի վրանի մօտ, այնպէս էլ այստեղ, նախ գաւազանը տուեց կաթողիկոսին, ապա շտկեց նրա փէշերը :

Ներսէսը մի հայեացքով նկատեց, որ Կամսարականի տեսքն աւելի խոժոռ էր, քան անցեալ տարի՝ Գառնի եկած ժամանակ : Նա մինչեւ իսկ զրահներ էր հագել վերնոցի տակ : Այդպէս զրահների մէջ էին եւ նրա վրանից դուրս եկողները .

— Ահա, տէր հոգեւոր, ուր հասցրեց Արշակի յամառութիւնը , —խօսեց Կամսարականը վրդով : —

Ես զգուշացրի հրովարտակի հետեւանքներից, վկայ ես ինքդ քահանայապետ : Բայց նա արհամարհեց եւ շարունակեց հրապուրել մեր ծառաներին ...

Մինչեւ Կամսարականը, խօսելով, հրաւիրում էր կաթողիկոսին եւ յարգանքով նստեցնում նրան վրանի բազմոցին միւս մուտքի առաջ :

Նրանց հետաքրքրութիւնը գրգռում մանաւանդ այն հանգամանքը, որ քահանայապետը գալիս էր Թագաւորի մօտից : Ինչո՞ւ էր եկել արդեօք, ի՞նչ լուր էր բերել, ի՞նչ էր խօսել Թագաւորի հետ կամ ի՞նչ էր ասել Թագաւորը , — կարդացւում էր բոլորի դէմքին :

Այս ընդհանուր հետաքրքրութիւնը նըկատելով՝ Կամսարականը հարցրեց .

— Հայր հոգեւոր, իմ բարեկամներս կարո՞ղ են ներկայ լինել մեր զրոյցին :

— Կարող են ամենքեան, — թոյլատրեց Ներսէսը : — Ես գաղտնիքներ չեմ խօսելու, տէր Կամսարական :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Իփքրանեան յիշում Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ս. Թէհլիրեան սրահին, իրենց նահատակ ծնողքին յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Անտիլիի հանգստեան տան տնօրէնութիւնը իր եւ պատսպարեալներուն կողմէ ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պարգեւ քհնյ. Մերձանեանի իր կնոջ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 25 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ալֆորվիլի եկեղեցիին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Գեղանոյշ Զօլաքեան եւ զաւակները Ժագ եւ Նուպար կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ Տիկին Խոսրուվուհի Զիլտիրեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թորունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Շիրինեան եւ զաւակները, Վարդան, Դաւիթ Գրմըզեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Միհրան Ղազարեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Ղազարեան եւ զաւակները (Տէսին), Պ. Յակոբ Թորունեան (Ամերիկա), Տիկին Սանդուխտ Թորունեան – Ռաֆայէլեան (Ամերիկա), կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հօրեղբօր աղջկան, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՌԵՖԵԿԱ ԳՐՄԸԶԵԱՆԻ մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան եւ իր որդիները՝ Քրիստափոր եւ Գէորգ, կը ծանուցանեն Մարսէյլի հայ գաղութին, թէ այս Կիրակի, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ, առաւօտեան ժամերգութեան հետ, պատարագ – հոգեհանգիստ պիտի մատուցուի՝

Ողբացեալ ԱՐԱՄ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ հոգւոյն եւ յիշատակին համար:

(Նախագահ՝ Համազգային Մշակութային Ընկերութեան՝ Մարսէյլի մասնաճիւղին, Փարիզի Մշակութային Տան՝ Մարսէյլի մասնաճիւղին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին, Այնթապի Հայրենակցականին եւն.):

Ներկայ ազդը կոչ մըն է՝ հանգուցեալին յիշատակը յարգողներուն համար:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գարբիէլեան կը ծանուցանեն իրենց զաւկին՝

ՐԱՖՖԻ – ԹԱԹՈՒԼԻ

ծնունդը, Փարիզ, Ապրիլ 28, 1961:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Պայծառ Շիրինեան կը նուիրէ հարիւր Ն. Ֆ. Աղքատախնամին՝ իր քրոջ Ռեբեկա Գրմզեանի եւ մօրեղբօր Նշան Գալտընեանի մահուան քառասունքին առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Surprise Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խառնուր խումբի կողմէ: Այս Կիրակի ժամը 17էն սկսեալ, ի նըպաստ Հայաստան ամսաթերթին: Մշակութային Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ:

Bar Buffet

ՈՒՐԱԽ ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խնջոյք, կազմակերպուած Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի կողմէ, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, այս Կիրակի ժամը 3ին: Կը խօսի Տիկին Վարդանոյշ Հազարեան (Մարսէյլէն):

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը խնջոյք մը կը սարքէ իր դպրոցական աշակերտ – աշակերտուհիներուն համար, Համբարձման տօնին օրը: (Մայիս 11):

Այս առթիւ կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բոլոր համակիրները:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, որու ընթացքին պիտի օծուի Ս. Աստուածածնայ իւղաներկ նոր նկար մը, գործ Պ. Յովհաննէս Թորոսեանի: Բազմաձայն երգեցողութիւնները պիտի ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Ն. Սերգոյեան: Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ Տիկին Էլիզ Էսմէրեանի եւ Էսմէրեան ընտանիքին համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լիոնի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ նախաձեռնութեամբ եւ քրիստոնեայ զանազան միացեալ ուժերով պիտի ներկայացուի՝

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ — ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐ

Թատերգութիւնը Լիոնի Զ. Թաղապետարանի սրահը, Մայիս 13ին, ժամը 20.45ին: Նոյն ներկայացումը՝ Վիէնի մէջ Մայիս 14ին, ժամը 15ին, Սերքլ Կաթոլիք սրահը:

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ, յառաջիկայ Մայիս 11ին Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր, Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի նախագահութեան տակ:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ հանդիսաւոր Ս. պատարագին եւ մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան:

Կը հրաւիրուի նաեւ Հայ հաւատացեալ հասարակութիւնը:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Մայիս 8, ժամը 21ին

Ազգ. Տան (32 Րիւ տը Թրէվիզ) Թատերասրահին մէջ

Գեղարուեստական բաժինով

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ռուբէն Ռս. Միութեան ժողովը Մայս 5ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ օր ժամը 21ին, Մշակ. Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԳԻՆԵՋՕՆ

Կազմակերպութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Փարիզի մարմիններու: Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ:

Կը հրաւիրուին շրջանի ընկերները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբին կողմէ

ՂԵԿ. Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Մայիս 7, ժամը 15.30ին

Alfortville, Salle des Fêtes

Յայտագրին մէջ, Կոմիտասի, Ալթունեանի, Ալէմշահի, Սարեանի եւ այլ հեղինակներու գործերը, որոնցմէ շատեր՝ առաջին անկունդրութիւն:

ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ.—

ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (թենօր)

ԱՐԱ ՍԵՐՈԲԵԱՆ (պարիթօն)

Հանդէսին կը յաջորդէ, երգչախումբին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ինքնատիպ նուագախումբ

ՄՈՒՏՔ.— Համերգ եւ պարահանդէս՝ 5 Ն. Ֆ.:

Նախապէս ապահովել տեղերը, հեռաձայնելով

TRI. 77-22 Poste 62

Օր. Այտա Զաիրէճեանի

Autobus 103, Charenton-Ecoles, descendre Rue de l'Union - Parking

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐՆԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

13 ՄԱՅԻՍ 1961

ժամը 22էն մինչեւ արշալոյս

LE CLUB

51, Rue Grignan, 51

Նուագախումբ

EDDY TOURNEL

Ուրախ ... զուարթ ... ժամեր ...

եւ

(?) ... ՇԱՏ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ ... (?)

Խորհուրդ մը՝ Կանխաւ սեղան ապահովել

Խնդրանք մը՝ Երեկոյթի պատշաճ զգեստ

Տոմսերու համար դիմել.—

ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ՝ 1, Bd. d'Athènes — Tél. 20.33.80

ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱԶԵԱՆ՝ 11, Rue Filégier — Tél. 62.31.59

ՓԻԼԻՊ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ 3a, Rue Lafayette — Tél. 62.42.89

եւ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻՒՍ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ
6
ՄԱՅԻՍ

SAMEDI
6 MAI
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4596 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4897

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՊԱՀՊԱՆԱ՞Յ

Ցունուար 8ի հանրաքուէն իր փայլուն արդիւնքով մեծապէս ամրապնդած էր Հանրապետութեան Նախագահին դիրքը։ Ֆրանսայի ժողովուրդը իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ վաւերացուցած էր անոր ալժերական քաղաքականութիւնը։

Ապրիլ 22ի վիժած յեղափոխութիւնը անգամ մը եւս եկաւ ապացուցանելու, որ ըմբոստ զօրավարներն ու իրենց հետեւորդները չէին փոքրամասնութիւն մըն էին եւ չէին վայելեր ժողովուրդին վստահութիւնը։

Առաջին անգամը չէ անշուշտ, որ խլրտումներ առաջ կուգան Ալժերիոյ գինուորական շրջանակներուն մէջ։

Գաղտնիք չէ, որ Զօր. տը Կոլի ազատամիտ քաղաքականութիւնը հաճելի չէ որոշ դասակարգի մարդոց, որոնք վանգան շահեր ունին Ալժերիոյ մէջ։ Անոնք իբրեւ վահան կը գործածեն «Ֆրանսական Ալժերիա» նշանաբանը։ Ապաստանած են «Թունդ ազգայնական»ութեան պիտակին ետեւ։ Թափանցիկ է սակայն իրենց միտ բանին։

Զօրավարը իշխանութեան գլուխ եկաւ Ալժերիոյ զինուորականներուն փափաքով։ Եւ յաջողեցաւ կարգ մը հիմնական բարեփոխումներ մտցնել Ֆրանսայի պետական կարգուսարքին մէջ։

Հինգերորդ Հանրապետութիւնը իր նոր Սահմանադրութեամբ հաստատեց նոր վարչաձեւ մը, ամէն բանէ առաջ ապահովելով կառավարութեան տեւականութիւնը։

Այս պարագան զանցառելի առաւելութիւն մը չէ երկրի մը համար, ուր երրորդ եւ չորրորդ Հանրապետութեանց օրով դահլիճները կը տապալէին դիւրութեամբ, ստեղծելով նախարարական տագնապներ, յաճախ տկարացնելով Ֆրանսայի միջազգային դիրքը։

Զօրավար տը Կոլի «գաղթային» քաղաքականութիւնը մեծապէս գնահատուած է արտասահմանի մէջ։ Ազատութիւն եւ անկախութիւն շնորհելով ափրիկեան գաղթավայրերու ժողովուրդներուն, Ֆրանսա շահած է բոլորին համակրութիւնը, միջազգային չափանիշով։

Հակառակ կացութեան պարտադրանքին, Հանրապետութեան նախագահը հաստատրիմ կը մնայ ժողովրդավարական սկզբունքներուն։ Կը բաւականանայ մի այն օգտագործելով Սահմանադրութեան 16րդ յօդուածը, որ բացառիկ իրաւունքներ կը շնորհէ իրեն։

Անդորրութիւնը վերահաստատելու եւ բանակին մէջ կարգապահութիւնը վերականգնելու համար, Զօրավարը չվարանեցաւ ամենախիստ միջոցներու դիմելու, բանտարկելով եւ դատի ենթարկելով բարձրաստիճան զինուորականներ, որոնք տակաւին երէկ իր բացարձակ վստահութիւնը կը վայելէին, սակայն սայթաքեր էին վերջին պահուն, չի գիտցուիր ինչ Թաքուն պատճառներով։

Կարգապահութիւն ամէն բանէ առաջ։ Ինչպէս որեւէ կազմակերպութեան, առաւել եւս պետութեան մը ուժը կարգապահութեան մէջ է։ Այլապէս անիշխանութիւնը կրնայ գլուխ ցցել, պատճառ դառնալով անդարմանելի աղէտներու։

Վերջին դէպքերը աւելի եւս պայծառացուցին կացութիւնը։

«Ալժերիոյ Հանրապետութեան Առժամեայ Կառավարութիւն»ը համոզուած է այլեւս, որ Զօրավարը անկեղծ է իր ծրագրին մէջ եւ կ'ուզէ յանգիլ պատուաւոր կարգադրութեան մը, երկուստեք ընդունելի։ Մարոքի եւ Թունուզի պատասխանատու վարիչներն ալ ճնշում կը բանեցնեն «ԱՀԱԿ»ի վրայ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱԼԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՔ ՕՐ ՊԻՏԻ ՏԵՒԷ

ԷՎԻԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՅԻՍ 11ԻՆ

Մորիս Շալ, բանակի նախկին զօրավար, Ալժերիոյ նախկին հրամանատար, Ատլանտեան Ուխտի Կեդրոն — Եւրոպա Ուժերուն նախկին հրամանատար, պատուոյ լեգէոնի մեծ-խաչ, հինգ ժամ հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ առջի օր, դատաւոր Թերէի կողմէ։ Իրեն տրուած հարցումները կարելի է խտացնել մէկ հարցումի մէջ.— «Բացատրուեցէ՛ք»։ Եւ Շալ պատմեց, իր երկար եւ փայլուն ասպարէզը, մանաւանդ Ալժերիոյ մէջ։ Նկարագրած է թէ ի՛նչ էր մթնոլորտը երբ Ափրիկէ էր եւ յանգած այն եզրակացութեան թէ միջամտութիւնը այլեւս անհրաժեշտ դարձած էր. «գործեցի այնպէս ինչպէս համոզուած եմ որ պատմութեան իսկական իմաստն է»։ Շալի պատասխանները ծանօթ չեն մամուլին եւ հանրութեան, եւ տեղական թերթերուն գրածներն ալ հիմնուած են ենթադրութեանց եւ նրբանցքներուն մէջ լըսուածներու վրայ։ Կը թուի սակայն թէ Շալ ծանրացած է իր առանձնած պատասխանատուութեանց վրայ եւ շեշտած թէ ոչ ոք իրմէ լաւ ծանօթ է Ալժերիոյ կացութեան։ Զինուորական, կը թուի թէ Շալ դէմ էր քաղաքական բնոյթ տալու ապստամբական շարժումին, ինք միշտ ուզած էր ինչպէս կը գրէ Տոմինիք Փաստօ, Սոռռի մէջ, Ալժերիա մը Ֆրանսայի հետ, որովհետեւ այն համոզումն ունէր թէ բանակին մեկնումով Ալժերիան համայնավար գաղթավայր մը կը դառնայ եւ Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը կը վտանգուի։

Շալի հարցաքննութիւնը պիտի տեւէ մինչեւ կիրակի, իսկ դատավարութիւնը պիտի վերջանայ երեք օրէն։ Տը Կոլ արագ վճիռ մը կ'ուզէ։

Ալժէի մէջ մթնոլորտը միշտ լարուած է եւ խուզարկութիւնները կը շարունակուին առանց դադարի։ Եւրոպացի տարրը զանազան ձեւերով իր դժգոհութիւնը կը յայտնէ եւ ձերբակալութիւններ տեղի կ'ունենան։ Կը յայտնուի թէ Փարիզ հասած լուր մը պատճառ դարձած էր Ալժէի պաշարման։ Արդարեւ «Ընդհանուր տեղեկատուութեանց» գրասենեակէն հեռագիր մը կը հասնէր Ալժէ յայտնելով թէ «գաղտնի բանակի կազմակերպութիւնը» ընդհանուր շարժումի մը պիտի ձեռնարկէ։ Զօր. Կամպիէ կ'որոշէր անմիջապէս քաղաքը պաշարել։

× Ալժէի ժողովուրդը հակառակ անոր որ ծարաւի է լուրերու, կը շարունակէ պոյքոթի ենթարկել լոյս տեսնող միակ արտօնուած օրաթերթը։

Պարպըրուսի բանտը տակնուվրայ ըրին ապահովութեան ուժերը, որովհետեւ մէկը ըսած էր «երբ գիտնաք թէ ո՞ւր կը պահուի Սալան, խնդալէն պիտի մեռնիք»։ Բայց Սալանը բանտը չէր ...։

× Էվիանի բանակցութիւնը հաւանաբար սկսի Մայիս 11ին։ Կը կարծուի թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատուիրակութիւնը պիտի գլխաւորէ Քրիմ Պելքասէմ որուն ապաքինումը վերջացած է։ «ԱՀԱԿ» մտահոգ է սակայն բանակցութեան թշնամիներու գործունէութենէն։ Կը քննէ տը Կոլի հակադդեցութիւնները, որ, ըստ Պելքասէմի «քաղաքականութեան մէջ կարելիին կամ աւելի ճիշդ ինչ որ կարելի կը թուի, անոր մարդն է»։

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Թունուզի նախագահը մեծ պատիւներով ընդունուեցաւ Ուաշինկթըն։ Առջի օր երկու ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցաւ նախագահ Քենըտիի հետ, ապա խօսք առաւ ամերիկեան խորհրդարանին առջեւ։ Այցելեց նաեւ Լինքըլնի եւ Ուաշինկթընի յիշատակարանները եւ Առլինկթընի ազգային գերեզմանատունը։ Ամերիկեան խորհրդարանին մէջ ընդունուեցաւ ծափերով եւ Քենըտի բարի գալուստ մաղթեց, ֆրանսերէն։ Ամերիկեան խորհրդարանին առջեւ դիտել տուաւ, թէ երբ վերջ գտնէ Ալժերիոյ պատերազմը եւ ալժերացի ժողովուրդը Թունուզի նման ստանայ իր ինքնիշխանութիւնն ու անկախութիւնը նոր դարաշրջան մը պիտի բացուի ոչ միայն Հիւսիսային Ափրիկէի, այլ նաեւ ամբողջ Ափրիկէի համար, ու մանաւանդ Միջերկրականեան աւազանի շուրջ բոլորուած երկիրներուն համար։

Հին հակամարտութիւնները եւ թշնամութիւնները, ըստ Պուրկիպայի պիտի վերջ գտնեն ու պիտի ստեղծուի հաստատակաց համագործակցութիւն մը Եւրոպայի եւ ափրիկեան իր նախկին գաղթավայրերուն միջեւ, շահագործելու համար բնական աղբիւրները եւ միասնաբար ստեղծելու համար լաւագոյն աշխարհ մը։

Պուրկիպա այս առթիւ յայտարարեց, թէ «մեր երկիրը դեռ ենթարկուած է դժբախտ տիրապետութեան մը վերջին հետքերուն»։

Խօսքը Պիզերթի համար էր. որ «միշտ գրաւուած կը մնայ ֆրանսական ուժերու կողմէ, հակառակ մեր կամքին»։

Քենըտի Պուրկիպան նմանցուց Ժորժ Ուաշինկթընի, որ ինչպէս Թունուզի նախագահը «յեղափոխական մըն էր, եւ սակայն երբ իշխանութեան գլուխ անցաւ իմաստութիւնը եւ ուժը ունեցաւ խաղաղութիւն բերելու իր ժողովուրդին եւ դրացի երկիրներուն»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԿՈՅԻ (Նախկին – Ֆրանսական) նախագահը Աբբա Ֆիւլպէր Եուլու սրտագին կոչ մը ուղղեց Չոմպէն ազատելու համար եւ աւելցուց.— «Երբ Չոմպէ իր ազատութիւնը վերագտնէ, բոլոր քոնկոցի պետերը կը հրաւիրեմ որ իրենց ժողովը Պրազավիլ ընեն, հոս ոչ ձերբակալութիւն կայ, ոչ սպանութիւն»։ Էլիզապէթվիլի մէջ (Չոմպէի մայրաքաղաքը), ցուցատախտակներու վրայ գրուած է.— Մեզի համար կը տառապի, արժանի եղէ՛ք։

ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց թէ քահանաներու մեծ մասը «անպիտաններ են»։ «Ըսել չէ թէ Քուպացիները հաւատացեալներ չեն, բայց կը խորհին թէ քահանաները անպիտաններ են»։ Քասթրօ յայտնեց թէ սպանացի հինգ քահանաներ ձերբակալուած են եւ պիտի արտաքսուին «ֆաշիստներ են բայց պիտի չգնդակահարենք։ Չենք ուզեր մարտիրոսներ ստեղծել որ վերջը սրբանան»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ այն քաղաքացիները, որոնք «մակաբոյծի կեանք կը վարեն», այլ խօսքով «գործէ կը փախչին» աշխատանքի արգելարաններ պիտի աքսորուին, հաղորդեց Թաս գործակալութիւնը։ «Կարմիր Աստղ»ը կը հաղորդէ, որ «ճակատամարտ մը տեղի ունեցած է խորհրդային սահմանապահ զինուորներու եւ խումբ մը լրտեսներու միջեւ»։ Թերթը ոչ թուականը եւ ոչ ալ վայրը կը յիշէ։

ՄՕՐԻՍ–ՄԵՐԼՕ ՓՈՆԹԻ ծանօթ փիլիսոփայ մեռաւ, 53 տարեկանին։ Աշակերտը, ապա բարեկամը եղած է Սարթրի, բայց հեռացած էր անկէ զայն չափազանց համայնավարամիտ դատելով, թէեւ ինք ալ ձախ է իր ըմբռնումներով։

ԱՐԱԲ Միացեալ Հանրապետութեան արտաքին փոխ – նախարար Հիւսէյն Զուլֆիքար Սապրի Ազգ. Ժողովին առջեւ յայտարարեց թէ սխալ է որ Հիթլեր եւ Նացիները վեց միլիոն հրեայ ջարդած ըլլան։ Նախարարը կը պատասխանէր երեսփոխան Սէյտ Կալալի հարցումին այն միջոցներուն մասին զորս կառավարութիւնը կը խորհի ձեռք առնել Այխմանի դատավարութեան առթիւ։ Սապրի յայտնեց թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը պիտի չարտայայտուի այդ մասին որովհետեւ նման միջամտութիւն մը կրնայ այն տպաւորութիւնը թողուլ թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը կը ճանչնայ Իսրայէլը։ Նախարարը աւելցուց.— «Ըստ հրէական վիճակագրութեանց, Հրեաները 11 միլիոն էին, 1939ին։ 1948ին 16 միլիոն էին, ինչ որ կը նշանակէ թէ ինը տարուան մէջ հինգ միլիոն աւելցած են։ Նացիները ոչ վեց միլիոն ոչ ալ մէկ միլիոն հրեայ ջարդած են։ Հիթլեր թոյլ կուտար Հրեաներուն երկրէն հեռանալ որոշ գումարի մը փոխարէն։ Գալով աղքատներուն, արգելարանի մը մէջ կը հաւաքէր եւ սիոնականութեան ներկայացուցիչներուն հետ կը բանակցէր որպէսզի գումար մը ապահովէ պատերազմը շարունակելու համար»։ Ըստ եգիպտացի Նախարարին «սիոնականները խոստումներ ըրին բայց տէր չեղան իրենց խօսքին, ստիպելու համար Հիթլերը որ ոճիրներ գործէ եւ կարենան ստեղծել առասպել մը, ի վերջոյ յանգելու համար Իսրայէլի պետութեան ստեղծումին»։

ԹԱԹԱՌ ՆՈՐՄԱՆՏԻԻ ՎՐԱՅ

—o—

ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ, ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ, ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՄԵԾ ՎՆԱՍՆԵՐ 6

Բացառիկ ուժգնութեամբ թաթառի մը ենթարկուեցաւ Նորմանտիի շրջանը, առջի իրիկուն ժամը 19ին։ Մասնաւորապէս զօրաւոր եղած է Էօր նահանգին մէջ, ուր նիւթական մեծ վնասներու կարգին, պատճառ դարձած է երեք հոգիի մահուան եւ մօտ վաթսուն ուրիշներու ծանր վիրաւորման։ Էվրէօյի մէջ բազմահարիւր բնակիչներ անպատսպար մնացած են. երդիքները քանդուած ըլլալով։ Քալվատոսի կարգ մը շրջաններուն մէջ հազարաւոր ծառեր արմատախիլ եղած են։ Կան նաեւ վիրաւորներ։ Շրջանին վնասներու գումարը կը հաշուեն աւելի քան մէկ միլիոն Ն. Ֆ.։

Զօրաւոր թաթառի ենթարկուեցան նաեւ Սէն է Ուազի եւ Սէն է Մառնի շրջակայքը, ուր նիւթական կարեւոր վնասներ եղան, յատկապէս Ռուժոյի անտառը մեծ վնասներու ենթարկուեցաւ։

Վերջին պաշտօնական լուրերուն համաձայն հաղորդակցութիւնները բնականոն դարձած են Քալվատոսի ճամբաներուն վրայ։

Անգլիոյ հարաւային շրջաններն ալ իրենց կարգին ենթարկուեցան տեղատարափ անձրեւներու եւ փոթորիկներու։ Հրշէջները բազմահարիւր դիմումներ ստացած են, (միայն Լոնտոնի մէջ 260), փրկելու համար ողողուած տուները եւ մառանները։

ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ

ՓԵԼՄԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ ՍՏԱՑԱՒ

Լիբանահայ ծանօթ վիպագիր Վահէ Քաչա, առջի օր մամուլի Փելման մրցանակը ստացաւ որուն արժէքն է 3000 Ն. Ֆ.։ Վահէ Քաչա այս մրցանակին արժանացաւ Ֆրանս – Սուարի մէջ հրատարակած իր յօդուածաշարքին համար կոյրերու աշխարհին նուիրուած։

ԿՐԹԱԿԱՆ, ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

—o—

Գրական եւ գեղարուեստական հարցերը միշտ այժմէական ըլլալուն պատճառով, կրթական եւ մանկավարժական հարցերը մոռացութեան կը տրուին յաճախ: Սակայն եւ այնպէս մեր եւ ուրիշներուն հետաքրքրութիւնն ալ պէտք է գոհացում գտնէ:

Սփիւռքի իրականութեան մէջ ներկայիս ոչ մէկ մանկավարժական պարբերաթերթ լոյս կը տեսնէ, մինչ տարիներ առաջ Հալէպահայ Ուսուցչական Միութիւնը իր երկամսեայ հանդէսն ունէր «Բուրաստան» անունով, մանկական-պատանեկան բովանդակութեամբ, առանց երբեք չօշափելու, ուսուցիչները հետաքրքրող մանկավարժական, դասատիարակչական եւ հոգեբանական տեսական խնդիրները:

Նման պահանջներ գոհացնող հանդէս մը, իբրեւ տեւական հրատարակութիւն, դրեթէ ունեցած չենք: Նոյնիսկ մանկական-պատանեկան հրատարակութիւններն ալ մնայուն արժէք մը ներկայացուցած չեն, որովհետեւ այդ մասնագիտութեան համար անհատներ պատրաստուած չեն: Ուսուցչական համագումարներուն կապուած, եւ ժամանակաւոր գոհացում տուող ձեռնարկներն ալ երկար կեանք ունեցած չեն: Նոյնիսկ յիսնամեակ մը առաջ, արեւմտահայ դպրոցին եւ ուսուցչութեան համար Ուսումնական խորհուրդները երբեք մտահոգուած չեն:

Այս է պատճառը որ Հայաստանի Գրողներու Օրկան «Գրական Թերթ»ին մէջ երբեմն լոյս տեսնող մանկավարժական, դպրոցավարական եւ հոգեբանական այժմէական յօդուածները նոյնքան հետաքրքրութեամբ կը դիմաւորեմ որքան գրական քննադատութեան նուիրուած յօդուածները:

Նոյն պարբերականին 7 եւ 14 Ապրիլ թիւերուն մէջ (15, 16), երկու մասնագիտական յօդուածներ կային «Ընդդէմ տրաֆարետի եւ պատրաստի ֆորմուլաների» խորագրով:

«Տրաֆարետ» ըսելով ի՞նչ ուզած է ըսել յօդուածագիրը Գ. Ստեփանեան:

Ստ. Մալխասեանի հայերէն բացատրական բառարանին մէջ այս բառին դէմ կը գտնենք հետեւեալ բացատրութիւնը.— «փոխաբերական իմաստով, խօսք կամ գործ, որ ասվում է կամ կատարվում է պատրաստ ձեւով, առանց ինքնուրոյն մտածողութեան, ... սովորական դարձած, ինքնուրոյնութիւնից զուրկ»:

Այս բացատրութիւնը իր ամփոփ վիճակին մէջ շատ բան կ'ըսէ, ինչ որ կը վերաբերի աշակերտներուն, որոնք պատրաստ տարազներու հետամուտ են առանց ինքնուրոյն մտածողութեան, առանց նախաձեռնութեան:

Անոնք որ ուսուցչական ասպարէզին հետեւած են, կրնան իրենց յիշողութեանը դիմել եւ աշակերտներու կեանքէն օրինակներ բերել: Որովհետեւ մինչեւ հիմա, աշակերտութիւնը չի պատրաստուիր իր մտածումին տէրը դառնալու նոյնիսկ նախակրթութեան տարիներուն, երբ աշակերտներուն ապագայ հիմերը կը դրուին:

Մեր ուսուցիչները անգամ մըն ալ կրնան վերյիշել, եւ անդրադառնալ մանաւանդ աշակերտներուն կարողութիւնները գնահատելու հարցին, երբ ստիպուած են նօթեր տալ, թուանշաններով ճշդել ամէն մէկուն առօրեայ կամ շաբաթական ինչպէս նաեւ քննութիւններուն արդիւնքը: «Գրական Թերթ»ին մէջ մեր յիշած յօդուածը «տոկոս» բացատրութիւնը կու տայ, փոխանակ նօթի կամ թուանշանի: Այս այնքան կարեւորութիւն ունեցող հարցին նուիրուած է արդէն Գ. Ստեփանեանի գրութիւնը եւ նոյն յօդուածին իբրեւ պատասխան՝ Արմէն Վարդանեանի լրացուցիչ տեղեկութիւնները «Գրական Թերթ»ի թիւ 16ին մէջ:

Ուսուցչական կեանքի փորձառութիւններէն առաջնորդուելով, կը խոստովանիմ որ չէ գտնուած որեւէ ուսուցիչ, որ աշակերտներուն կարողութիւնները գնահատելու եւ որեւէ նօթ կամ թուանշան տալու պահու, խղճահարութիւն ունեցած չըլլայ: Ո՞վ կրցած է այդ գնահատանքը չափել թիւերով: Նոյնիսկ ուսուցչական ժողովներուն մէջ յաճախ վէճի եւ տաբաձայնութեան տեղի տրուած է:

Հակառակ իր անպատեհութիւններուն սակայն, ուսուցչական-մանկավարժական ժողովներն ու համագումարները ստիպուած են տակաւին, անշուշտ չըջահայեցութեամբ, կապուած մնալ այդ դրութեան, որովհետեւ, ինչպէս կեանքի մէջ վարձատրութեան սկզբունքը կայ, աշակերտութիւնն ալ իր ակնկալութիւններն ունի ամէն մէկ դրական աշխատանքի կապուած:

Արդէն դպրոցական կեանքի մէջ ընդհանրապէս պահպանողականութիւնը տիրապետող է եւ բարեփոխութիւնները ծանր քայլերով կը յառաջանան: Հիմնական խնդիր մըն է նաեւ քննութիւններու հարցը: Բոլորն ալ գիտենք թէ ինչպէս յաճախ խառնուիկ արդիւնք ձեռք կը բերենք: Ամբողջ տարին լաւագոյն արդիւնք տուող աշակերտ մը, քննութեան ատեն կը ձախողի, նայելով թէ ինչ պայմաններու եւ հոգեկան ի՞նչ վիճակի մէջ կը գտնուի: Եւ ընդհակառակն, անընդունակ եւ ոչ աշխատասէր աշակերտ մը, իրեն ուղղուած հարցումի մը յաջողութեամբ կը պատասխանէ եւ լաւագոյն նօթի մը կ'արժանանայ, նպաստաւոր կարծիք եւ տրամադրութիւն ստեղծելով:

Ասոնք կարեւոր խնդիրներ են, որոնց մով պէտք է յաճախ զբաղին կրթական եւ ուսուցչական ժողովները, նոյնիսկ մեր իրականութեան մէջ, երբ այս մարմիններուն դերը սահմանափակ եւ նուազագոյն չափի մը վերածուած է:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՈՒՐՈՒԿՈՒԷՅԻ ՄԷՋ

—o—

ՄՈՆԹԷՎԻՏԷՕ, Ապրիլ... (Յառաջ).— Ուրուկուէյի Հայութեան ազգային-հանրային կեանքը սկսած է զարգանալ 1925-30էն ասդին: Ներկայիս մեր հայրենակիցներու թիւը ութ հազարի կը հասնի: Նման սփիւռքի միւս երկիրներու Հայութեան, մենք ալ կ'ապրինք ազգային նոյն ցաւերով, յուզումներով, ցանկութիւններով եւ առաջադրութիւններով:

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին ունի վարչութիւն մը՝ «Ուրուկուահայ Թեմի կեդրոնական վարչական խորհուրդ» անունով, համապատասխան ծրագիր-կանոնագրով:

Այս Վարչական Խորհուրդը գաղութիս վերին մարմինն է: Երկու տարին անգամ մը կ'ընտրուի: Ունի շուրջ հինգ հարիւր անդամներ: Աւելի քան քսան տարիէ ի վեր այս ընտրութիւնները կը կատարուին եւ Վռամեան ակումբի թեկնածուները կը շահին: Արդէն ընդդիմադիր ճակատը հաշտուած է այս կացութեան հետ, եւ չի մասնակցիր ընտրութիւններուն: Վարչութեան նախագահը քաղաքիս հոգեւոր հովիւ վարդապետն է: Էջմիածնի պատկանեալ թեմ ըլլալով Հայրապետութիւնը կը տանի թեմական աշխատանքները, կեդրոնը Պուէնոս Այրէսն է:

Կեդր. վարչութիւնը կը վարէ գաղութիս եկեղեցական կրթական աշխատանքները: Ունի 4300 մեթր ընդարձակ սեփական հող որուն վրայ կառուցուած է հրապարակային զանազան ձեռնարկներու համար հայ մշակութային սրահը: Այս տարի պիտի սկսի նաեւ եկեղեցւոյ շինութիւնը: Դպրոցը ունի 110 աշակերտ, հինգ պաշտօնեաներով: Հայկական նախակրթարանի ծրագրով տեղի կ'ունենան դասաւանդութիւնները:

Մեր գաղութին մէջ ալ ունինք ամէն կարգի կազմակերպութիւններ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէն ունի սեփական ընդարձակ հող 4000 քառ. մեթր տարածութեամբ, որուն վրայ կառուցուած է Վռամեան ակումբի պատուաբեր սրահը՝ ձեռնարկներու համար: Ունի նաեւ պասքէթ-պոլի մեծ դաշտ, առանձին ժողովի սենեակներ եւ գրադարան: Այս ակումբը որ մէջտեղ եկաւ մեծ զոհողութիւններով, կեդրոնավայրն է «Արմենիա Երիտասարդաց Միութեան» եւ Հայ Օգնութեան Միութեան: Հ. Յ. Դ. Վռամեան ակումբի հովանաւորութեան տակ ունինք նաեւ ամէնօրեայ «Կոմիտաս» ձայնասփիւռի ժամը: Գաղութիս մէջ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելեն այս երեք կազմակերպութիւնները, իրենց ազգանուէր գործունէութեամբ:

Կան անունով հնչակեաններ, որ երբեմն կենդանութեան նշաններ ցոյց կու տան: Քանի մը տարիէ ի վեր շաբթական ժամ մը ձայնասփիւռի լսարան ունին:

Բարեգործականը ունի սեփական շէնք եւ 25-30 աշակերտէ բաղկացած դպրոց:

«Հայ Կեդրոն» անունի տակ կ'աշխատին հայ համայնավարները, ունին ակումբ եւ դպրոց, 20-25 աշակերտներով: Կիրակի առտուները կը պահեն ձայնասփիւռի ժամ մը:

Ասոնցմէ զատ զանազան Հայրենակցական Միութիւններ կան: Ամէնէն բազմանդամն է Մարաշցիներունը, որոնք ունին սեփական սրահ եւ ակումբ:

Տիկնանց Միութիւնը Հայուհեաց Բարեխնամ անունով ի նպաստ եկեղեցւոյ եւ դպրոցներու համար ձեռնարկներ կու տայ: Իսկ Կարմիր Խաչը (Հայ Օգնութեան Միութիւնը) ունի արծուիկներու խումբ եւ կ'աշխատի գաղութիս մէջ յարատեւ վառ պահելու ազգային գիտակցութիւնը:

Կաթողիկէ համայնքը փոքրաթիւ է: Ունի վարդապետ մը եւ եկեղեցի:

Կայ նաեւ Աւետարանական եկեղեցին, «Պիրատէր»ներ, Շաբաթապահներ եւն.:

Այս բոլորէն դուրս կայ նաեւ «Ռատիօ Արմէնիա» հայ անունի տակ անհատական ձայնասփիւռի ամէնօրեայ լսարան մը, որ գաղութիս մէջ շատ տխուր դեր կը կատարէ: Կը նուագէ թրքական եղանակներ: Տէրը շահու աղբիւրի վերածած է զայն եւ խառնակիչի աշխատանքի լծուած է:

Մեծ պատուութիւն կայ այս երկիրներուն, մասնաւորապէս Ուրուկուէյի մէջ Ռատիօ ժամ ունենալու: Կայանները կը պատկանին անհատներու, որոնք շահու համար կը վարձեն իրենց ժամերը: Ուրիշ երկիրներու պէս պետական չէ ձայնասփիւռը: Մօտ 28 ռատիօ կայաններ կան, որոնք աժան գին վարձու ժամեր ունին:

Այս պատեհութենէն պէտք եղածին պէս չենք օգտուած: Մեր գաղութը կը տառապի մտաւորական ուժերու պակասէն: Սակայն այս հայկական ժամերը ծառայած են Մշակոյթի տարածման եւ հայ երաժշտութեան զարգացման:

Մեր Կոմիտաս ձայնասփիւռը մեծ դեր կատարած է այս ուղղութեամբ: Ունինք Արմենիա Երիտասարդաց Միութեան քառաձայն երգչախումբը: Մեր միջնադարեան բաւական շնորհալի ուժեր եկած են մէջտեղ: Գնահատելի ուժեր ունինք բեմական եւ գեղարուեստական:

ՄԻՍԱՔ ՍՎԱՃԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Երբ վարագոյրը կը բացուի, խոնկի դուլաներու մէջէն կ'երեւին, պատուանդանի վրայ, աւերակներ ու գերեզմաններ անծայրածիր, անոնց մէջտեղը խաչ մը գլխահակ, հայ ցեղի բիւրաւոր նահատակները սգացող: Հեռուն՝ Մասիս ու Արարատը՝ հսկայ ու յաղթապանծ, եւ յետոյ վերտառութիւն մը՝ «Ցիչեցէ՛ք 1915ը»:

Փարիզի հայ գաղութը յիշած էր 1915ը, լեցնելով Քառէի սրահը ծայրէ ծայր, Կիրակի գիշեր, Ապրիլ 23ին, իր յարգանքի տուրքը տալով անհամար ու անթաղ մեռելներուն, որոնք իրենց աչքերը փակեցին հայ ցեղի դարերու երազած ազատութիւնը չտեսած:

Պահը յուզիչ էր: Ժողովուրդը յաղթական, նուագախումբը կը հնչեցնէ Շոփէնի մահերգը: Խոր լռութիւն կը տիրէ: Բոլորին երեւակայութիւնը այդ պահուն փոխադրուած է Տէր Զոր, Մէսքէնէ, Րաքքա: Ու ո՞վ չունի տխուր յիշատակ մը այդ վայրերէն, ո՞վ չէ ապրած զարհուրանքը Սուրիոյ անապատներուն մէջ կատարուած հրէշային ոճիրներուն:

Օրուան նախագահ ընկեր Կարօ Մէհեան իր ինքնայատուկ շեշտով սկսաւ բացման խօսքը:

Սեղմ գիծերով պատկերացուց Եղեռնը բնորոշող պաստառ մը՝ տաղանդաւոր նկարիչէ մը պատրաստուած: Յիշեց «Ամենայն Հայոց Բանաստեղծը» որ հերոսներ կը գտնէր Հայաստանեայց աշխարհի լեռներուն վրայ, հոգեհանգիստ կարդալու համար: Յիշեց նաեւ Շ.Ն., որ «միշտ իրեն յատուկ պատկերաւոր ձեւով մը ժողովուրդին կէսը իր միւս կէսին յուղարկաւոր» կ'որակէր: Գրեթէ կէս դար անցած է, ըսաւ, ու դեռ կը շարունակենք յուղարկաւորներ մնալ: «Մեր

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ "ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ"Ը

Եւ սակայն, գտնուեցաւ մէկը որ անողոք ու անգութ քննադատութեան մը ենթարկեց անգլիացի մեծ բանաստեղծը: Լեւ Թոլսթոյն էր ան, ուրիշ խորաթափանց մտածող մը, համաշխարհային նկարագիրներու ուրիշ մեծ ճարտարապետ մը որ Համլէթը անուանեց մտացածին ու անհեթեթ տիպար մը, Արքայ Լիրը հռչակեց անտրամաբանական ու թեթեւսոլիկ երեւոյթ մը, իսկ Օթելլօն տարաւ հասցուց մինչեւ աղբանոց:

Մեր իրականութեա՞ն մէջ: Օրինակները չեն պակսիր՝ Օշական անողոք կերպով խարազանեց մեր օրերու մեծ բանաստեղծը Զարենց, անոր համար ըսելով.— «Զարենց բանաստեղծ է, սակայն՝ ապերասան, անփոյթ, ոչ-ճարտարապետ եւ բարձունքներու ապերախտ ճանապարհին դժբախտ ուղեւորն է: Բառերու եւ տարազներու գործաւորն է, հետեւակ մը եւ սովորական երգիչ մը, որ մեծխօսիկ արկածախնդրութեան մը մէջ ինկեր է պատմելու համար մեզի պատերազմի տպաւորութիւններ կամ խաղաղութեան ուռուցիկ երգեր»:

Յովհաննէս Թումանեանի — Հայոց Ամենայն բանաստեղծին համար, դարձեալ Օշականն է որ կը գրէ.—

«Ժամանակակից իմաստով քնարերգակ մը չէ, հակառակ իր փափաքին ան չէ կրցած սիրտը դնել իր քերթուածներուն մէջ, իբրեւ դիւցազնավէպ Սասունցի Դաւիթը հաճելի, արագ, մանկունակ էջ մըն է միայն ...», եւն.:

Ուրիշ քննադատութիւն մը, այս անգամ սրբապղծութեան հաւասար: Շիրվանզադէն չէ՞ր որ «պոռնկագիր» անուանեց Հայ դասական բանաստեղծութեան տիտան Վարուժանը:

Ինծի համար ուրեմն, քննադատութիւնը, նոյնիսկ արժէքաւոր գործերու եւ հեղինակներու նկատմամբ, երբեմն եղած է անողոք եւ անարդար, մղուած, ինչպէս ըսի անձնական հակակրութիւններէ:

Դերենիկ Դեմիրճեանի «Վարդանանքը» մեր ժողովուրդի գրականութեան պատմութեան մէջ պիտի մնայ իբրեւ մատեան սրբութեանց:

Անոր հայրենասիրական հզօր շունչը, անոր տիպարներու զմայլելի ստեղծագործութիւնը, պատկերներու եւ անցքերու մերթ սահմռկեցուցիչ, մերթ խիզախ ու անվեհեր, մերթ ալ կարկաչահոս աղբիւրներու զուլալ ջուրերուն նման ընթացող սահանքը, զինքը կրնան դասել նոյնիսկ համաշխարհային գրականութեան կոթողներէն մին:

«Վարդանանքի» վերջաբանը, ճիշդ տասը տողնոց հատուած մը, ուր Դերենիկ Դեմիրճեան բոլորովին հեռացած պատմութենէն ալ, անոր ժամանակագրական եւ այլ ճշգրտութիւններէն ալ, թռիչք կու տայ իր երեւակայութեան: Այդ տասը տողը եղրափակումն է բովանդակ գործին հայրենասիրական շունչին, որ հեղինակը կ'ուզէ հաղորդել ապագայ սերունդներուն, իբրեւ թանկագին ժառանգ.—

«Մենաւոր մի դամբարան է ծածկուած իր տակին ամփոփուած մի հոգու յաւիտենական հանգիստը:

«Ասում են Վարդանն է այդտեղ: Ճի՞շտ, թէ՞ սխալ. մարի՞տ է դա — դժուարին է ասել: Բայց դաշտավայրի վճիտ լռութեան մէջ երբեմն մըն կը լսես մի կոկորդային մեղեդի [illegible] մեղմաձայն դեղդեղանքը: Դա մի վանական է թերեւս, կամ այլ անցորդ, կամ մի խումբ մարդիկ: Այդ մեղեդին երգւում է այն պահին, երբ ոտը դնում են Աւարայրի դաշտավայրը՝ դարերի երգն է դա Վարդանանց նուիրուած:

«Ահա, այդ յաւերժական երգի մէջ է, արդէն ճշմարտօրէն ամփոփուած Վարդանը եւ Վարդանանք»:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(7 եւ վերջ)

ցաւը այն չէ թէ Թուրքը տեւապէս կոտորեց մեզ: Այլ մանաւանդ այն, որ օտարներ իրենց նենգ շահամոլութեամբ, իսկ մենք մեր կրաւորականութեամբ իրեն ներշնչեցինք այն համոզումը, թէ ինք կարող է ջարդել մեզ: Իբրեւ մէկը որուն պարտականութիւն է տրուած այս երեկոյ թարգմանն ըլլալ ձեր բոլորին զգացումներուն, սխալած չեմ ըլլար, եթէ յայտարարեմ որ մեր յարգանքի տուրքը կ'երթայ ոչ միայն անոնց՝ որոնք իրենց մահացող աչքերուն մէջ իսկ ցեղին դարաւոր երազը կենդանի պահեցին, այլ եւ անոնց՝ որոնք ահաւոր այդ տագնապին մէջ իսկ, հերոսաբար կռուեցան Վանի, Շապին Գարահիսարի, Ուրֆայի, Մուսատաղի եւ անոնց շարունակութիւնը կազմող Սարտարապատի մէջ՝ «իմացեալ մահով մը անմահանալով», իրենց սրբազան աճիւններով մեր ցեղին ներկան կամրջեցին անոր փառաւոր անցեալին հետ»:

Սգահանդէսը կազմակերպուած էր ՋՈՄի կողմէ որ իբրեւ Ապրիլեան Սեպունդի պարտականութիւն կը նկատէ նախաձեռնարկ ըլլալ այդ յիշատակի օրուան:

Նուագախումբը, որուն դաշնակով կ'ընկերակցէր Օր. Ֆարչեան՝ Պ. Մեսումենցի ղեկավարութեամբ, նուագեց օրուան յատուկ կտորներ եւ ընկերացաւ մեներգներուն:

Յաջող մեներգներ ըրին Օր. Շաքէ Պէնկեան եւ Պ. Ա. Քիւփէլեան նուագի ընկերակցութեամբ:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Հրաչ Հանտալեան, որ իբրեւ Ապրիլեան եղեռնի ականատես, եւ ինքն ալ անապատէ ու ջարդէն հրաշքով ազատուած որբերէն նկարագրեց Ապրիլ 24ի մեծ եղեռնը, տուաւ սարսռազդեցիկ դրուագներ եւ պատկերալից վկայութիւններ: Բացատրեց օրուան տօնին իմաստը, աւելցնելով որ այսօր մենք չենք եկած հոս սգալու, այլ ոգեկոչելու մեր անթիւ մեռելներու յիշատակը եւ անգամ մը եւս գօտեպնդուած՝ հետապնդելու մեր արդար իրաւունքները եւ մեր պահանջները ջարդարար Թուրքէն, որ գազանօրէն ու պատմութեան մէջ նմանը չտեսնուած վայրագութեամբ ուզեց բնաջնջել հայ ցեղը:

Օր. Մարգրիտ Նահապետեան յաջողութեամբ արտասանեց «Եկեղեցին հայկական»ը Վ. Թէքէեանի, իսկ Օր. Գաբոյեան ինչպէս միշտ այս անգամ եւս իր զգայուն շեշտերով յուզեց ներկաները, արտասանելով Սիամանթոյի «Պարը»:

Յունաստանէն հիւրաբար քաղաքս գտնուող դերասան Յ. Նալճեան յուզումով արտասանեց Ա. Իսահակեանի «Ողբ»ը: Խօսնակի պարտականութիւնը կատարեց Ե. Գրիգորեան:

Սգահանդէսը վերջ գտաւ նախագահին փակման հետեւեալ խօսքերով.— «Մեր ժողովուրդի արժանիքներէն մին այն եղաւ որ, թէեւ լալու պատճառներ շատ ունեցաւ, բայց երբեք չունեցաւ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԼԻՈՆ.— Նախորդ տարիներուն նման այս տարի եւս մեր գաղութը անխտիր եկած էր իր յարգանքի տուրքը տալու մէկուկէս միլիոնէ աւելի հայ նահատակներու յիշատակին: Եկած էին հաղորդուելու մեծով պզտիկով, մեր նահատակներու Սուրբ պատգամով, այն է Հայ ապրիլ եւ Հայ մեռնիլ: Վէրքը որ բոյն դրած է վերապրողներու սիրտին մէջ 46 տարիներ առաջ՝ դեռ կը կոտտայ եւ պիտի կոտտայ այնքան ատեն, որ Արդարութիւնը չէ գործադրուած, եւ Թրքահայութեան պատմական հողերը չեն կցուած Հայաստանին: Արդարեւ ի՞նչ կը նշանակէ Ապրիլեան Սգատօն՝ եթէ ոչ Թըրքահայ Դատ:

Վեցերորդ Թաղապետարանին սրահը լեցուած էր ծայրէ ի ծայր: Ժամը չորսին վարագոյրը բացուեցաւ: Բեմին ճակատը կը կարդանք. «Յարգանք Ապրիլեան Նահատակներուն»: Ձախ կողմը Յուշարձան մը Ապրիլ 11–24 խորհրդանշող, իսկ բեմին խորքը՝ մեծկակ պաստառի մը վրայ մեր յաւիտենական զոյգ Արարատները, հետեւեալ վերտառութեամբ, «Կեցցէ վերածնող Հայաստանը»: Եւ խաչեր, անհամար խաչեր:

Պ. Կիւլպէնկեան իր բացման խօսքին մէջ մասնաւորապէս շեշտեց. «Արդեօք ի՞նչ էր պատճառը, որ Թուրքը սարքեց այդ զարհուրելի կոտորածը: Իսկապէս պատերազմի ընթացքին հայ ժողովուրդը վտա՞նգ մըն էր Թիկունքին: Բայց չէ՞ որ հայ երիտասարդութիւնը ամբողջովին զինուորագրուած էր Թրքական բանակին մէջ եւ մնացած էին միայն տարեց այրեր, կիներ եւ երախաներ: Պատճառը ուրիշ էր, Թուրքը կը նախանձէր մեր յառաջդիմութեան: Եւ առիթի կը սպասէր: Եւ ահա համաշխարհային առաջին պատերազմը առիթ տուաւ: Բայց Թուրքը այդ Թուականէն 46 տարի վերջն ալ նոյնն է: Անիկա չինել չի գիտեր, այլ քանդել միայն: Հայը այդ ահաւոր կոտորածէն ետքը ոտքի է կանգնած, ունինք Հայաստան մը, որ կը ծաղկի, ունինք Սփիւռքի Հայութիւնը, անմասն չէ մնացած քաղաքակրթութեան, — փառք հայ ժողովուրդին»:

Օրուան նախագահ Պ. Թաղէոսեան կարգով բեմ հրաւիրեց օրիորդներ Թ. Սալլապալեան, Պարտաղճեան, Յասմիկ աւագեան, որոնք օրուան պատշաճ արտասանութիւններ ըրին: Հայ եկեղեցւոյ կողմէ աւուր պատշաճի ուղերձ մը կարդաց Վռամշապուհ քհնյ. Ղարիպեան:

Տիկին Մարի Կարապետեան (Տէսինէն) երգեց «Տէր Կեցո դու զՀայս»: Լիոնի Նոր Սերունդին կողմէ Օր. Շաքէ Միրզէխօր յուզումով արտասանեց Ահարոնեանի «Ուխտաւոր»ը, յուզելով բոլորը: Յետոյ Պ. Թաղէոսեան կարդաց այն շնական հեռագիրը, զոր ինվէր ուղղած էր Հալէպի կուսակալութեան:

Պ. Օֆլազեն երգեց «Տէր Ողորմեա»ն, իսկ Պ. Մովսէս Զափարեան արտասանեց Սիամանթոյէն «Գիշեր մը», յետոյ խօսքը տրուեցաւ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչ Փրոֆ. Խայիկեանի, որ մասնաւորապէս ծանրացաւ նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան եւ հայ ընտանեկան սրբութիւններն անաղարտ պահելու վրայ. «եթէ կ'ուզենք որ մեր նահատակներու յիշատակը միշտ վառ մնայ, յարգենք կտակը որ մեզի ձգեցին,— հայ լեզուն, հայ մշակոյթը եւ հայ ընտանեկան սրբութիւնները փոխանցել նոր սերունդին: Եթէ կրցանք ընել, այն ատեն լաւագոյնս յարգած կ'ըլլանք մեր մեռելները»:

Հայ Կաթողիկէ համայնքին կողմէ Մոմճեան վրդ. կարդաց օրուան տօնին նուիրուած ուղերձ մը, ծանրանալով եկեղեցասիրութեան եւ ազգասիրութեան վրայ: Այս տարի սգատօնին գեղարուեստական բաժինը գրեթէ ամբողջութեամբ Տէսինի Կապոյտ Խաչի գպրոցի աշակերտներու յանձնուած էր, իրենց ուսուցիչին Պ. Թրագօշի ղեկավարութեամբ:

Սգատօնին վերջաւորութեան, երկու կենդանի պատկերներ ցուցադրուեցան, մասնակցութեամբ Սաղաթէլեան, Կիւրկէնեան, Պառաւեան եւ Ազատուհի Պապիկեանի:

«Ծաղկի՛ր, Ազատ իմ Հայրենիք» երգով վերջ գտաւ մեր մեռելներուն նուիրուած Ապրիլեան Սգատօնը:

Կիրակի առաւօտ մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Ապրիլեան զոհերու յիշատակին, թէ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ եւ թէ Ֆուրվիէրի եկեղեցւոյ մէջ:

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԵԱՆ

«Լացի Պատ»: Մենք պարտաւոր ենք պատասխանելու հարցումի մը, ընկճուի՞լ չարիքէն, թէ դիմագրաւել զայն: Նիւթական ճոխութիւններու մէջ դառնալ հոգեպէս թշուա՞ռ զանգուած մը, թէ շարունակել հարազատ ու հաւատարիմ հետեւորդներ ըլլալ ու մնալ մեր ցեղի անցեալին ու մեր նախնիքներուն: Սխալած պիտի ըլլայինք հետեւելով անոնց որոնք դամբանաքարեր կը տեսնէին մեր դաշտին վրայ: Մեզի վիճակուած ողբերգութիւնը Հայու լուսատենչ ու ազատատենչ ոգիին եւ Թուրք գազանային բնազդին միջեւ գոյութիւն ունեցող պայքարն էր, այդ գոյութեան ու բարգաւաճումի պայքարը իր ձեւը փոխած է այսօր բայց բնաւ չէ դադրած»: Ապա յիշեց հէքեաթ մը՝ հնադարեան ժողովուրդի մը կեանքէն, որ կռուի ատեն անշնչացածներու նիզակները կը ցցէր կռիւը շարունակողներուն միջեւ, թելադրեց մեր զոհերը քալեցնել տեւապէս մեզի հետ, ներշնչուելու համար անոնց ոգիներով:

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ԲԺ. ՆՈՐԱ ՏԱՄԼԱՄԵԱՆ
ԵՒ
Պ. ՏՈՐՔ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Օրհնութեամբ Կաթ. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Փարիզ, 1961, Ապրիլ 30

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի դրասենեակը քննութեան առած է Հայաստանի թերթերուն մէջ երեւցած յաճախակի քննադատութիւններու պարագան: «Սով. Հայաստան»ի Ապրիլ 16ի թիւին մէջ, երեք երկար սիւնակներով կը ներկայացուի կարգ մը պարագաներ՝ արժանի ուշադրութեան: Համայնավար կեդրոնական կոմիտէն նկատած է, որ որոշ պարագաներու տակ սխալ տեղեկութիւններ տրուած են: «Թէ ինչ ցոյց տուեցին փորձնական գնումները» յօդուածի առթիւ իր տուած պատասխանում ընկեր Մանասարեան շտապեց խմբագրութեանը հաղորդել, թէ սովետական առեւտրի կանոնների խախտման մէջ մեղաւոր անձինք հեռացուել են աշխատանքից: Ընկ. Մանասարեանի պատասխանը հրապարակուեց թերթում, սակայն շուտով պարզուեց, որ այդ մարդիկ մինչեւ օրս էլ շարունակում են մնալ իրենց տեղերում»: Այնուհետեւ կեդր. կոմիտէն կը մատնանշէ պարագաներ, երբ թերթեր փակուած եւ խմբագիրներ իրենց պաշտօնէն հեռացուած են, որովհետեւ այս վերջինները համարձակած են քննադատել սխալներ եւ սայթաքումներ.

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ կոլտնտեսութիւններու եւ սովխոզներու այս տարուան սահմանուած պարտաւորութիւններն են՝ արտադրել 51·4 հազար թոն միս, 212·6 հազար թոն կաթ, 3·27 հազար թոն բուրդ, 56 միլիոն հաւկիթ: Պէտք է արտադրեն նաեւ 270·000 թոն հացահատիկ, 111·8 հազար թ. բամպակ, 11·6 հազար թոն ծխախոտ, 110 հազար թոն ճակնդեղ, 107 հազար թոն բանջարեղէն եւ 95 հազար թոն գետնախնձոր:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԼԻՔ (ամսագիր), առաջին տարի, թիւ 1, 2, 3 Յունուար, Փետրուար, Մարտ 1961: Հրատարակութիւն «Ալիք»ի, Թեհրան 1961:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (191)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Այնքանը բաւական եղաւ անմիջապէս ...րար ետեւից ներս մտան Վահունեաց ...ւհէ իշխանը՝ իր ծուռ քթով ու խու... ...րկու աչքերով, Համունի իշխան Դա...ւէլը, որ եղբօր մահից յետոյ ինքն էր ...մարւում տոհմի տանուտէրը, Բասէնի ...անեճը, Վանանդի տէրը եւ միւսները:

— Ժամանումս բարենպատակ է, իշ...ան, — սկսեց Ներսէսը խոշոր թափան... ...ող աչքերով հաւաքուածներին զննելով ...ւ նրանց հարցասէր հայեացքները տես...ելով: — Իբրեւ քրիստոնէից հովիւ՝ ե...ել եմ ձեզ հաշտութիւն խօսելու եւ ...յսում եմ, որ կ'անսաք ձեր քահանայա...պետի խօսքին:

Ներսէսն այստեղ խօսում էր աւելի ա...ատ, քան Թագաւորի մօտ, խօսում էր հեղինակաւոր շեշտով, իբրեւ մեծ եւ հրամայող, որին տհաճ է այն, ինչ կատարւում է, ինչ անպատուաբեր, անվայել է քրիստոնեաներին:

— Հաշտութիւն: Ցանկալի, բայց ուշացած ցանկութիւն,— ասաց Կամսարականը: — Ի՞նչ պայմանով սակայն, տէր հոգեւոր,— հետաքրքրուեց նա փոքր լռելուց յետոյ, յարգալից ուշադրութեամբ նայելով կաթողիկոսի յոգնած, խորշոմած դէմքին:

— Պայմանը, իշխան սիրելի, կը լինի այն, որ դու եւ զինակիցներդ թողութիւն խնդրէք արքայից՝ քաղաքը վնասելու համար եւ յայտնէք հնազանդութիւն:

Կամսարականն ուշադիր նայեց նախ կաթողիկոսին, ապա իր զինակիցներին. սրանք ամէնքը լուռ էին, բայց մտայոյզ: Կամսարականն առեւս հասկացաւ նրանց եւ ասաց առվայրկեան լռելուց յետոյ, կարծես փորձելու համար:

— Իսկ խորքում խաբէութիւն չկա՞յ, տէր հոգեւոր:

Ներսէսը գլուխ բարձրացրեց:

— Երբեք, իշխան, չեմ եղել ես խաբէութեան գործիք, եւ չեմ լինի ցմահ, — ասաց նա գրեթէ վիրաւորուած: — Մի՞թէ Կամսարականաց տէրը այդպէս է ճանաչում իր քահանայապետին:

— Լիովին հաւատում եմ քեզ, հայրապետ, — սաստ արդարանալ ուզեց Կամսարականը,— սակայն Արշակն ինքը ...

Այս անգամ Ներսէսը հերթով նայեց գորգին նստած իշխաններին եւ ասաց՝ հանդիսաւոր շեշտով:

— Ես արքայական խօսք եմ առել, տէր Կամսարական, եւ երաշխաւոր եմ: Ահեղ դատաստանին պարտական կը լինի, եթէ ...

— Իսկ ճշմարի՞տ է, քահանայապետ, որ Արշակը վրացական գնդեր է բերում մեր դէմ: Եթէ այդպէս է՝ մենք վար չենք դնի մեր զէնքը:

Ներսէսը քաղաքագէտ էր եւ հոգեբան. գիտէր որտեղ ինչ պիտի ասի:

— Այո, լսել եմ, որ կռիւը շարունակուի, մտադիր է բերել գնդեր վրացական ...

Ու շարունակեց այս ոգով: Ինքը արքային համոզել է արդէն, որ ներքին կռիւները կը վնասեն երկուստեք, ուստի պէտք է մեծահոգի լինի եւ այլն:

Ներսէսը ոգեւորուած էր իր առաքելութեամբ. եղբայրասպան սրերը դնել պատեան — կա՞ր դրանից աւելի մեծ, քրիստոսավայել գործ, — մտածում էր նա, — մի գործ, որ կը բարձրացնէր իր անունը «յաչս ժողովրդեան»: Եւ մինչ նա խօսում էր՝ Կամսարականն ու իր համախոհները անխօս հետեւում էին նրա խօսքին, իսկ երբ նա վերջացրեց՝ ամէնքը գրեթէ միաժամանակ նայեցին իրենց առաջնորդ Կամսարականին, ասես դէմքից գուշակելու նրա միտքը, իրենք եւս, մտքերի մէջ խորասոյզ, թւում էր կշռադատում էին կաթողիկոսի առաջարկը, թէ լաւ կը լինէ՞ր արդեօք ընդունել այն ... մանաւանդ որ կաթողիկոսն ասաց եւ այն, թէ նախարարները պէտք չէ մոռանան, որ թագաւորն աւելի զօրք ունի, քան իրենք, աւելի փորձ կռուողներ, քան իրենք, որ Արշակն ի վիճակի է անգամ զօրագնդեր բերել Վրաց աշխարհից ...

Կաթողիկոսի խօսքից յետոյ լռութիւն իջաւ. այժմ իւրաքանչիւրը խորհում էր մենակ եւ երբեմն նայում հարեւանին: Ինքը Կամսարականը մի քանի վայրկեան շօշափեց մօրուքը մտածումների մէջ եւ, ասես անյարմար լռութեանը վերջ տալու համար, հարցրեց.

— Իսկ այսուհետ Արշակը չի՞ պահանջի մեր բերդերը, մեր մարդերը:

Իսկ ծեր Վահեւունին վրայ բերաւ ծուռ քիթը հեգնանքից աւելի ծռելով:

— Ու նորից չի՞ փորձի կարճել մեր իրաւունքները ...

Այս հարցումները բացին միւսների բերանը, եւ իրար հետեւից խօսեցին բոլորը՝ իրենց իրաւունքների, կալուածների, ծառաների անձեռնմխելիութեան մասին ... Ներսէսը թէեւ այս հարցերի մասին չէր խօսել Թագաւորի հետ, բայց անհրաժեշտ համարեց ասել:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Վահագն Մութաֆեան, Պ. Տիգրան Մութաֆեան, ինչպէս նաեւ Մկրպլեան, Մութաֆեան, Կիւրեղեան, Կիւրճեան, Նեվրուզ եւ Խրիմեան ընտանիքները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, եղբօր զաւկին, քրոջ զաւկին եւ ազգականին՝

ՉԱՒԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 21 տարեկանին, Ալժերիոյ ճակատը, Մարտ 28ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Մայիս 9) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ տարաբախտ երիտասարդին մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռի Հին – Գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Մութաֆեանի։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թորոսեան իրենց զաւկին Հրայրի ծննդեան տարեդարձին առթիւ, մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն։—

ԳԻՆԵՉՕՆ

Կազմակերպութեամբ Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի եւ հովանաւորութեամբ Փարիզի Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Փարիզի մարմիններու։ Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ։

Կը հրաւիրուին շրջանի ընկերները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Գեղանոյշ Զօլաքեան եւ զաւակները Ժագ եւ Նուպար կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝ Տիկին Խոսրովուհի Ջիլտիրեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

×

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թորունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Շիրինեան եւ զաւակները, Վարդան, Դաւիթ Գրմըզեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Միհրան Ղազարեան (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Ղազարեան եւ զաւակները (Տէսին), Պ. Յակոբ Թորունեան (Ամերիկա), Տիկին Սանդուխթ Թորունեան – Ռաֆայէլեան (Ամերիկա), կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց հօրեղբօր աղջկան, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՌԵԲԵԿԱ ԳՐՄԸԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։ Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՅԵՐԵԿՈՅԹ
Surprise Party

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խառնասոր խումբի կողմէ։ Այս Կիրակի ժամը 17էն սկսեալ, ի նըպաստ Հայաստան ամսաթերթին։ Մշակութային Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ Փարիզ։

Bar **Buffet**

ՈՒՐԱԽ ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Խնջոյք, կազմակերպուած Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի կողմէ, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, այս Կիրակի ժամը 3ին։ Կը խօսի Տիկին Վարդանոյշ Հազարեան (Մարսէյլէն)։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը խնջոյք մը կը սարքէ իր դպրոցական աշակերտ – աշակերտուհիներուն համար, Համբարձման տօնին օրը։ (Մայիս 11)։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բոլոր համակիրները։

ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Հայկուհի Թէրզիպաշեան եւ իր որդիները՝ Քրիստափոր եւ Գէորգ, կը ծանուցանեն Մարսէյլի հայ գաղութին, թէ այս Կիրակի, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին մէջ, առաւօտեան ժամերգութեան հետ, պատարագ – հոգեհանգիստ պիտի մատուցուի՝

Ողբացեալ ԱՐԱՄ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆԻ հոգւոյն եւ յիշատակին համար։

(Նախագահ՝ Համազգային Մշակութային Ընկերութեան՝ Մարսէյլի մասնաճիւղին, Փարիզի Մշակութային Տան՝ Մարսէյլի մասնաճիւղին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին, Այնթապի Հայրենակցականին եւն.)։

Ներկայ ազդը կոչ մըն է՝ հանգուցեալին յիշատակը յարգողներուն համար։

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի, որու ընթացքին պիտի օծուի Ս. Աստուածածնայ իւղաներկ նոր նկար մը, գործ Պ. Յովհաննէս Թորոսեանի։ Բազմաձայն երգեցողութիւնները պիտի ղեկավարէ երաժշտապետ Պ. Ն. Սերգոյեան։ Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ողբացեալ Տիկին Էլիզ Էսմէրեանի եւ Էսմէրեան ընտանիքին համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

ԾԱԽՈՒ Է

Տէսինի մէջ, մեկնումի պատճառով ծախու է խանութ մը, որ ամէն տեսակ առեւտուրի կրնայ յարմարիլ։ Բնակարան, հինգ սենեակ, կառատուն եւ մթերանոց մը։ Յարմար պայմաններ։

Հեռաձայնել.— 495158 (Տէսին – Եղեռի նահանգ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ապրիլեան եւ Բ. Համաշխարհային պատերազմի հայ նահատակներու համար, Համբարձման տօնին առթիւ Փոնտը Շէրիւի Ազգ. Միութեան կողմէ Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Տէսինէն Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի։ Այս Հինգշաբթի առաւօտ Ս. Գրիգոր մատրան մէջ։ Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի յարգելու նահատակներու յիշատակը։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի կառավարենց խումբը երկու հարիւր Ն.Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ օր ժամը 21ին, Մշակ. Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 7 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4597 37EME ANNEE

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4898

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՀՐԵԱՆԵՐԸ

Հէնրի Մորկընթաու, Պոլսոյ ամերիկ-եան դեսպանը առաջին աշխարհամարտի ընթացքին, իր յիշատակներուն մէջ ման-րամասնօրէն կը ծանրանայ հայկական ջարդերու եւ տարագրութեանց վրայ եւ կը պատմէ իր հայանպաստ դիմումները ոճրագործ Իթթիհատի գլխաւոր վարիչ-ներուն՝ Թալէաթի եւ Էնվէրի, ինչպէս նաեւ գերման դեսպան Վանկէնհայմի, դիմումներ, որոնք ո՛չ մէկ արդիւնք են տուած :

Գերմանները ո՞ր ատրճան մեղաւոր էին Մեծ Եղեռնին համար :

Ֆրանսացի պատմագէտ Ռընէ Փինոն, որ շատ լաւ ուսումնասիրած էր Արեւել-եան խնդիրը, « Հայերու բնաջնջումը » անուն իր գրքոյկին մէջ կ'ըսէ թէ յղա-ցումը գերմանական էր, գործադրութիւ-նը՝ թրքական :

Մորկընթաու իր կողմէ կը գրէ, որ Թուրքերը անցեալին յաճախ Հայ ջար-դած էին, բայց երբեք չէին տարագրած : Տարագրութիւնը գերմանացիք յղացած եւ թելադրած էին Թուրքերուն :

Տարագրութեան նպատակն էր արմա-տախիլ ընել Հայերը իրենց դարաւոր հայրենիքէն՝ միանգամ ընդ միշտ լուծե-լու համար Հայկական Հարցը :

Անգամ մը Վանկէնհայմ ըսած է իրեն. « Պիտի օգնեմ սիոնականներուն, բայց բան մը պիտի չընեմ Հայերուն համար» :

Մորկընթաու հրեայ էր եւ Վանկէն-հայմ ի զուր կարծեր էր, որ հաճոյք պի-տի պատճառէր իրեն այդ խօսքով :

Իսկ ուրիշ անգամ մը ըսեր է. «Հայերը այս պատերազմին մէջ իրենք զիրենք իր-բեւ թշնամի ցոյց տուին Թուրքերուն : Շատ բացորոշ է , որ երկու ժողովուրդ-ները չեն կրնար ապրիլ նոյն երկրին մէջ : Ամերիկացիք պէտք է մաս մը Հայեր Միացեալ Նահանգները տանին, մենք Գերմաններս ալ անոնցմէ մաս մը Լե-հաստան կը ղրկենք, ու իրենց տեղ լեհ Հրեաներ կը ղրկենք հայկական նահանգ-ները — այսինքն, եթէ խոստանան հրա-ժարիլ իրենց սիոնական ծրագիրներէն» :

Մորկընթաու «Պատմութեան ամէնէն սեւ էջը» կ'որակէ հայկական ջարդերը եւ կը կարծէ որ եթէ Գերմանները ուզէին, կրնային արգիլել զանոնք :

×

Երուսաղէմի մէջ ներկայիս կը դատուի Ատոլֆ Այխման, իբրեւ պատասխանա-տու Հրեաներու ջարդին :

Իսրայէլի վարչապետ Պէն Կուրիոն « պատմութեան մէջ աննախընթաց » ո-ճիր կ'որակէ Հրեաներու հանդէպ եղա-ծը վերջին աշխարհամարտին :

Միջազգային մամուլը յայնօրէն ար-ձագանգ կը հանդիսանայ այս դատավա-րութեան :

Ոչ ոքի մտքէն կ'անցնի սակայն յիշել նախընթաց ցեղասպանութիւնը, որ կա-տարուեցաւ Հայերուն դէմ քառասունեւ-վեց տարի առաջ Թուրքին կողմէ, մեղ-սակցութեամբ իր գերման դաշնակցին :

Պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն, Հիթլէր երբ ջարդել կուտար Հրեաները, հանդարտ խիղճով խօսած իր մէկ ճառին մէջ յանձնապատան կերպով կ'ըսէր .

— Այլեւս ո՞վ կը խօսի հայկական ջարդերուն մասին :

Իրաւունք ունէր : Հայերը ուրացուե-ցան եւ մոռցուեցան շատոնց : Ամէնէն առաջ իր «բարեկամ»ներէն :

Հրեաները չեն մոռցուած սակայն :

Որովհետեւ ունին անկախ հայրենիք եւ պետութիւն :

Ունին նաեւ պաշտպաններ աշխարհի ա-մէն կողմը :

Գերման կառավարութիւնը միլիոննե-րով հատուցում կուտայ Իսրայէլի , քա-ւելու համար Նացիներու մեղքերը :

Իսկ ո՞վ հատուցում տուաւ Հայերուն : Թո՞ւրքը թէ Գերմանը :

Ո՞ւր է մեր անկախ պետութիւնը : Ո՞ւր են մեր պաշտպանները :

Ի՞նչ ըրաւ Երեւան, որ այսօր կը տօնէ Հայաստանի խորհրդայնացման քառաս-նամեակը :

Ի՞նչ ըրաւ Մոսկուա, որուն ուղղած են իրենց աչքերը մեր խայտառակ «Հա-յաստանասէր»ները :

Հարցումներ , որոնց պատասխանը ո՛չ ոք կրնայ տալ , աւա՜ղ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՊԱՏԱԿ ՉՈՒՆԷԻՆՔ Կ'ԸՍԷ ՇԱԼ

●

ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ, ԽՈՒԶԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

Շալի հարցաքննութիւնը շարունակ-ուեցաւ Ուրբաթ եւ տեւեց վեց ժամ : Անշուշտ ամբաստանեալին բոլոր պա-տասխանները ծանօթ չեն. բայց փաս-տաբանապետ Առիկի յայտնեց թէ Շալ երբեք քաղաքական նպատակ չէ ունե-ցած, ինք ուզած է միայն զինուորական գետնի վրայ բոլորովին խաղաղեցնել Ալ-ժերիան եւ «Արծաթեայ ափսէի մը վրայ խաղաղած Ալժերիա մը հրամցնել տը Կո-լի» : Շալ ըսած է որ Ալժերիոյ անկախու-թիւնը անխուսափելի է բայց ինք ուզած է երկարաձգել փոխանձման շրջանը զոր 6 – 8 տարի կը հաշուէ : Շալ վստահե-ցուցած է որ երբեք միտք չեն ունեցած վայրաշուներ ղրկելու Մայր Հայրենիք : Ոչ մէկ ատեն պատասխանած է երբ իրեն հարցումներ տրուած են բարձրաստիճան զինուորականներու կամ իր ընկերներուն մասին : Հաստատած է թէ տարակարծու-թիւններ կային իր եւ միւս երեք զօրա-վարներու միջեւ, մանաւանդ երբ նկա-տած է թէ «ամէն ինչ կորսուած էր» :

Շալ յայտնած է նաեւ թէ Փարիզէն մեկնած է Ապրիլ 20ին, այսինքն «Շար-ժումէն» 24 ժամ առաջ միայն :

× Շաբաթ առաւօտ Պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած Որոշումով մը (այսպէս կը կոչուին այն հրամանները զորս տը Կոլ կուտայ համաձայն 16րդ յօդուածի իրաւասութեանց) : Զօրավար-ներ Կուրօ, Նիքօ եւ Պիկօ ատրճանա-զուրկ եղան : Այս երեքն ալ Սանթէ կը գտնուէին ,Շալի հետ , նոյն որոշումը տր-ուեցաւ նաեւ Գնդ. Լաշըրուայի դէմ որ «Հոգեբանական Գործունէութեան» պետն էր Մայիս 13ին :

× Ալժէրի մէջ լուսարգելը մէկ ժամով կրճատուեցաւ (ժամը 22ին 21ի տեղ) : Ցարդ եղած խուզարկութեանց արդիւնքն է .— 9000 բնակարաններ եւ պաշտօնա-վայրեր խուզարկուած, երկու հազար զէնքեր գրաւուած, 310 ձերբակալու-թիւններ :

Ալժ. Ազատ. Ճակատի ահաբեկչական արարքները կը բազմանան :

× Պելժիական թերթի մը համաձայն (Լա Սիթէ) Սալան, Ժուհօ եւ Զելլէր «ապաստանի իրաւունք» ուզած են Պել-ժիայէն : Այս լուրը հաստատուած չէ, ընդհակառակն կը կարծուի թէ երեք նախկին զօրավարները Ռիօ տէ Օռօ, Ափրիկէի սպանական գաղթավայրն են :

× Ֆրանսական Մամուլի Ազգային Դաշնակցութիւնը բողոքեց Ալժէրի երեք օրաթերթերու հրատարակութեան դէմ եղած արգելքին առթիւ : Նոյնիմաստ բողոք մը ներկայացուց Փարիզի փաս-տաբաններու Դասը Ալժէրի փաստաբանա-կան դասին լուծման առթիւ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԻԵԶԵՐԱԳՆԱՑԸ

ՈՂՋ ԱՌՈՂՋ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Բազմաթիւ յետաձգումներէ ետք, Ուր-բաթ ժամը 15·35ին, գնդապետ Ալան Շէ-փըրտ, փակուած հրթիռի մը պոչին զե-տեղուած խուցի մը մէջ, բարձրացաւ մինչեւ 185 քիլոմեթր : Ժամը 15·52ին, այսինքն մօտ քառորդ ժամ ետք Շէփըր-տի «խուցը » հանդարտօրէն Ատլանտեան ծովուն բացերը իջաւ ... Շէփըրտի հա-մար այս պատմական օրը սկսաւ Ուր-բաթ, առաւօտեան ժամը ութին, երբ բժշկական վերջին քննութենէ մը ետք « գործի ատակ» նկատուեցաւ :

Արձակումէն 15 վայրկեան ետք խուցը ժամական 32 քիլմ. արագութեամբ կը սկսի վայրէջք կատարել եւ վերջապէս կ'իյնայ՝ Ատլանտեան ովկիանոս, զրա-հաւորի մը մօտերը :

Այսպէս ուրեմն, Ամերիկացիները յա-ջողեցան մարդ մը բարձրացնել 185 քլմ. ժամական 8·200 քլմ. արագութեամբ ու վար իջեցնել՝ արձակման վայրէն 485 քիլմ. հեռու :

Խանդավառութիւնը մեծ եղած է մաս-նաւորապէս Մ. Նահանգներու մէջ, ուր կակարենի յաջողութենէն ի վեր «ստո-րակայութեան» զգացում մը պատած էր Ամերիկացիները : Քենըտի Սպի-տակ Տուն հրաւիրեց Շեփըրտը, որ Ուա-շինկթըն կը հասնի Երկուշաբթի : Մինչ այդ Ամերիկացին փակուած է սենեակ մը բժիշկներու հսկողութեան տակ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՎԻԷԹՆԱՄԻ

—o—

Արտաքին նախարար Տին Ռըսք, մա-մուլի ասուլիսի մը ընթացքին մասնա-ւորաբար ծանրացաւ կարգ մը կէտերու վրայ :

ԼԱՈՍ .— Նախարարը յայտնեց թէ ան-ձամբ պիտի մասնակցի Ժընեւի ժողո-վին, որ պիտի բացուի Մայիս 12ին : Ռըսք վստահ չէ թէ զինադուլի մը բոլոր պայմանները նկատի առնուած ըլլան, բայց այն համոզումն ունի թէ Փաթեթ Լաոյի եւ արքայական կառավարութեան խօսակցութիւնները զուտ զինուորական հարցերու շուրջ կ'ըլլան եւ խօսակիցները քաղաքական խնդիրներով չեն զբաղիր : Ամերիկացի նախարարին համար, Լաոսի ապագայ կառավարութեան կազմութիւնը զուտ ներքին հարց մըն է : Դժուար է սակայն անկախ եւ չէզոք Լաոս մը մէջ-տեղ դնել, որովհետեւ յարակից շատ մը խրթին հարցեր կան :

ՎԻԷԹՆԱՄ .— Նախարարը չեշտեց Վի-էթնամի կացութեան ծանրակշիռ բնոյ-թը : « Նախագահ Քենըտի արտօնեց որ Վիէթնամի եղած զինուորական օժան-դակութիւնը աւելնայ , թէեւ չեմ կրնար յայտնել անոր կարեւորութիւնը », ա-ւելցուց արտաքին նախարարը :

ՔՈՒՊԱ .— Ռըսք յայտնեց թէ այդ հարցը այս միջոցին խոր ուսումնասիրու-թեան մէջ է եւ միջամերիկեան խորհր-դակցութիւնները կը շարունակուին : Նախարարը ըսաւ, որ չին - խորհրդային թափանցումը ամերիկեան հողամասի վը-րայ բովանդակ ամերիկեան հողամասը կը շահագրգռէ : Ռըսք շեշտեց նաեւ թէ դաս մը պէտք է քաղել Քուպայի ձախո-ղութենէն եւ ամէնէն առաջ պէտք է պահպանել ամերիկեան երկիրներու տըն-տեսական զարգացումը :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏ .— Ռըսք յայտնեց թէ անմիջապէս Օսլօ կը մեկնի ուրՄայիս ութէն սասը պիտի մասնակցի Ատլան-տեան Խորհուրդի նախարարական ժողո-վին : Այս հանդիպումին նպատակն է ա-ւելի սերտ խորհրդակցութիւն մը յառաջ բերել անդամ պետութեանց միջեւ : Զին-ուորական պաշտպանութեան հարցերու մանրամասնութեանց մասին պիտի խօս-ուի յառաջիկայ Դեկտեմբերին :

ԹՈՒՆՈՒԶ. — Նախագահ Պուրկիպայի այցելութիւնը շատ օգտակար է երկու երկիրներու յարաբերութեանց համար :

Նախարարը յայտնեց նաեւ թէ փոխ-նախագահ Ճոնսընի համբորդութիւնը Ծայրագոյն – Արեւելք պիտի նպաստէ Միացեալ Նահանգներու եւ այդ շրջանի երկիրներու կապերու սերտացման :

Այս Երեկոյ

Այս երեկոյ հոգիս միայն լոյսո՛վ է լի,
Այս երեկոյ պայծառ եմ ես լուսնի նման,
Թափ եմ տուել մռայլ մոխիրը ամպերի
Ու չինչ նայո՛ւմ եմ աշխարհին այս
անսահման :

Նայում եմ ես բարձրի՛ց, բարձրի՛ց ,
բարձունքների՛ց
Ու չե՛մ տեսնում մանրը , գորշը , կոշտը՝
ցածում ,
Չկայ վարում անդունդ ու ժայռ, կիրճ
ու ճահիճ ,
Միայն դաշտեր, ճերմակ դաշտե՛ր՝
լոյսով օծուն :

Երկրի վրայ՝ աստղերի չա՛փ, աստղերի
պէ՛ս
Լուսամուտներ, լուսամուտներ՝ ժպիտով
լի ,
Բախտի՛ կանչող, բախտի՛ տանող
ճանապարհներ ,
Հեռաստաններ, որ չե՛ն թւում
անհասնելի :

Այս երեկոյ ես հողագունդը բովանդակ
Լոյսի նման ողողել եմ հոգուս լոյսով
Քեզնի՛ց, քեզնի՛ց եմ առել լոյսը այս
ծով ,
Բարի իմ սէր, մթնում կորա՛ծ իմ
արեգակ ...

×

Ես ամէն ինչ արի, որ դու բարձր լինես,
Պատուանդանի՛ն մնաս, մնաս վերում ,
Իմ երազով, ինձնով լրացրեցի՛ ես քեզ ,
Իմ թեւերի՛ց տուի, տարայ հեռո՛ւն :

Անխնակական, սաղրիկ քո խօսքերի ետեւ
Ես փնտռեցի խորքեր, հոգի ու սիրտ ,
Քո դաւերին էժան, արարքներին թեթեւ
Գտայ արդարացում, գտայ առիթ :

Ու խաբեցի՛ ես ինձ, ու խաբեցի՛ ես ինձ,
Որ հաւատամ միայն ու միայն քե՛զ ,
Ես փակեցի աչքս պատկերի դէմ քո
ճիշդ,
Որ քեզ տեսնեմ ինչպէս ուզում եմ ե՛ս,—
Բայց չստացուե՛ց, չեղա՛ւ... Ա՛խ ,
դու նորի՛ց, նորի՛ց
Գլորուեցի՛ր, ընկա՛ր, փշրուեցի՛ր,
Քեզ թանկագին քարի գի՛ն շռայլեց
հոգիս ,
Դու — ապակի՛ էիր ...

Ս. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Մամուլի ֆրանսական գործակալու-թիւնը կը հաղորդէ թէ վարչապետ Խը-րուշչեւ Երեւան հասած է մասնակցելու համար Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակի հանդիսութեանց :

ՕՀԱՆՆԷՍ ԶՈՐՐՈՐԴ

—o—

Ոչ մէկ լեզու մաչեցուցած կամ … չարչարած է Օհաննէսը այնքան՝ որքան անգլերէնը, որ հարիւրաւոր ոճեր եւ ասացուածքներ հիւսած է այս անձնանունով, ոսկին թափելէ առաջ։

Տպագրական դժուարութեանց պատճառով՝ կարելի չէ տալ ոչ իսկ օրինակ մը։ Ինչպէս կ'ըսէ մատենագիր մը, այս անուան մէջ անձերը կը դառնան առարկայ (շօգիֆիէ), եւ առարկաները՝ անձ։ Եւ այսպէս ստեղծուած է իմաստի այնպիսի այլազանութիւն մը, որ ստուգաբանական ամէն փորձ կը մնայ ամուլ։

Նախ, Օհաննէսը դառնալով ճան, ըլլալուած է ճէք, աւելի սեղմ, որ կապ չունի Յակոբին հետ, անգլերէնը՝ ճէյմս։ Այնուհետեւ ոճական անհաւատալի խաղերու մէջ կորսնցուցած է ծագմնական ամէն վկայութիւն ու փաստ։ Ընդհանրապէս այպանական նշանակութեամբ, յաճախ անարգական, գացած մտած է նոյնիսկ պերճաբարբառ Շէյքսփիրի գործերուն մէջ (տես Հենրիկոս Ե. թատերախաղին Դ. արարուածը,— նուազ նախատական ուրիշ վկայութիւն մը՝ տես Համլէթ, Բ. արարուած)։

Իբրեւ անգլիական Ֆոլքլորի նիւթ՝ յիշած եմ արդէն «Կանաչ – Վաննէսը»։ Այս անգամ՝ «Պահոց Վաննէսը», պաճուճապատանք մը, զոր կը պտըտցնեն, աղուհացի օրերուն, փողոցէ փողոց՝ միշտ նետելով օդն ի վեր։ Անգլերէն մեծ բառարանները լեցուն են օհանագրական ասացուածքներով, զորս զանց կ'առնեմ, (կան նաեւ պատկերազարդ եւ յանգաւորեալ պատմութիւններ, ուր Օհաննէսը այն … աքաղաղն է՝ որ ծեծ կ'ուտէ իր տան հաւերէն կամ ձեռաց պուպրիկ դարձած է … ծիլերուն)։

Ֆրանսական մատենագրութիւնը եւս հարուստ է օհանագրութեամբ։

Նախ որոշ համակրանքով մը, այս անձնանունը կը խորհրդանշէր «խոնարհները», Աշականի բառով՝ քօքուրները։ Աւելի չեշտուած՝ թշուառները։ Վիքթոր Հիւկօ իր հերոսը անուանեց ժան՝ հետեւելով այն իմաստին, զոր ժողովուրդը կը դնէր այդ անուան մէջ,— նոյնիսկ սկզբնաբար կ'ուզէր կոչել ժան Թրէժան, (այսինքն… Օհան Օհանագոյն, աւելի պարզ՝ Օհան առաւելագոյն չափով օհանացեալ), յետոյ նախընտրեց ժան Վլժան, ի վերջոյ՝ ժան Վալժան։

Ժողովուրդը, իր կարգին, նոյն անուան կրկնումին մէջ (ժանժան) դրաւ կոկորդիլոսի ոչնչութեան նշանակութիւնը, զոր փոխաբերաբար կը խորհրդանշէ հնդկահաւը, հայերէն գաւառական լեզուով գոռել.

Գոռել հաւըն կարմիր, կայտառ,
Մէջ փողոցնուն թեպրով խայտար,
Պահ մի բրբէր եւ դիզանայր,
Ցետեւն բացուէր եւ սուս լինար։

Անգլերէն լեզուն վերջին տողին նշանակութիւնը կուտայ այն ճէքերուն, զորս կ'արածեն ծիլերը։

Այսպէս, ուրեմն, այս փառաւոր անունը ամէն փայլ կորսնցուց Ֆրանսայի մէջ, ու սովորութիւն դարձաւ քաղաքապետարաններու մէջ ժան կոչել բոլոր ընկեցիկ մանչուկները։ Ահա թէ ինչո՛ւ ֆրանսացի ամէնէն ինքնատիպ բանաստեղծներէն մին, Ռէմպօ, չուզեց երբեք ստորագրել իր բուն անունով, որ է ժան (Նիքոլա – Արթիւր Ռէմպօ)։ Եւ ժողովուրդը շարունակեց երգել ժանը՝ հեգնելով մարդոց պարզամտութիւնը, միտածման նօսրութիւնը, հոգեկան աղքատութիւնը,— զանց կ'առնեմ այդ երգերուն թարգմանութիւնը, որովհետեւ կարելի չէ փոխադրել երգերուն սրամտութիւնը։

Սպանիոյ մէջ, նուաստութեան նոյն հոլն է դարձեալ որ բարոյական թշուառութեան մէջ կը նետէ այս անձնանունը, այնտեղ Խուան ձեւն առած։

Գերմանիոյ մէջ է միայն, որ, արդարացնելու համար կարծես մակդիրը, զոր Յիսուս տուաւ Յովհաննէսի Զեբեդեայ՝ անուանելով «որդի որոտման» (Մարկ. Գ. 17), չա՛տ քիչ անգամ մատնուած է նուաստացման։ Որոտման աստուածն է Օհաննէսը, եւ ոգեկոչման իր օրն է Հինգշաբթին (տօննըրսթակ), երբ վտանգաւոր կը համարուի լոգանք առնել՝ ըստ ժողովրդական աւանդութեանց։

Այսպէս Օհաննէսը դարձած է ուժի խորհրդանշան։ Մոգական անուն։ Այդ վկայութիւնը կուտան գերմանական բազմաթիւ աւանդութիւններ։ Օր մը, տասներկու Օհաննէսներ կը միանան եւ ոսկի գտնելու կ'երթան, հայցելով սատանային ընկերակցութիւնը եւ օժանդակութիւնը, այն խոր հաւատքով թէ սատանան չի կրնար դաւաճանել իրենց եւ վընասել՝ քանի կը կրեն Օհաննէս անունը։ Սատանան, սակայն, հաւատարիմ կը մնայ իր կոչումին՝ անդունդին մէջ նետելով առաջին չորսը, խեղդելով երկրորդ չորսը, իսկ վերջինները կ'ազատին ունենալով երթալ Ս. Յակոբի ոտքը,— կը նշանակէ թէ սուրբերուն մէջ, Ս. Յակոբ աւելի հզօր է քան Ս. Յովհան։

Ի վերջոյ անուան այպանական նշանակութիւնը տարածուեցաւ նաեւ Գերմանիոյ մէջ,— Օհան Համարարէն (ամէն բան կատարող) մինչեւ Օհան Անբան, գերման ժողովուրդին մէջ եւս նուաստ նկարագիրներու հոմանիշ բառ մը դարձաւ անձնանունը։ Նոյնիսկ չինուած է Վաննէս – ապուր բարդութիւնը, զոր կը գործածեն ծաղրանուն տալու համար … Ֆրանսացիներուն։

Վերջապէս գերմաներէնը եւս Օհաննէսի անունով մկրտած է բազմաթիւ բոյսեր եւ առարկաներ,— զանց կ'առնեմ։

Զուիցերիոյ մէջ «Օհաննէսի թաս» կը կոչուի անօթ մը, որ սովորութիւն է, ամէն երեկոյ, լեցնել սերով ու դնել ախոռներու տանիքին վրայ,— ատիկա բաժինն է Օհաննէսին, որ ոգին է կաթնատնտեսութեան։

Այստեղ կ'ընդհատեմ օհանագրութիւնը, որ անսպառ նիւթ է։

Եզրակացութիւն։

Ահաւասիկ բառ մը, որ իմաստի աներեւակայելի փոփոխութիւններ կը կրէ, առանց կապ պահելու արմատական կամ ծագմնական իր նշանակութեան հետ։ Եթէ մենք չգիտնայինք այս բառին պատմութիւնը, իմաստաբանութիւնը (սէմանթիք) մեզ պիտի գլորէր ու խեղդէր փոշիներու մէջ։ Այս իրողութեա՛ն է որ կ'ակնարկէ Շլեկէլ, երբ կը գրէ թէ ըլլալ է մատչելի խորութեանց պեղումներու նիւթերով գտնել երկրագունդին անմատչելի կեդրոնական մասին կազմութիւնը,— բացատրութիւն մը՝ որու շատ հաւնած է Ռընան, յաւիտենական սկեպտիկը։

Սկեպտիկ եւ ես, վերապահութիւնը գրիչիս հետ կը քալէ միշտ։ Այդ վերապահութիւնն էր որ յայտնեցի Հ. Աբրահամ կամ Օհաննէս Ադամեանի աշխատանքին մասին։ Ցօղուածաշարքին այս առաջին մասով ուզեցի հաստատել, իր իսկ անուան պատմութեան վրայ, թէ իմաստաբանութիւնը չի կրնար մեկնակէտ ծառայել բառաքննութեանց՝ ծագմնական տեսակէտով։ Դեռ պիտի հաստատեմ նաեւ թէ բառերու ձեւաբանութիւնը (մորֆոլոժի) եւ հնչաբանութիւնը (ֆոնեթիք) եւս չեն կրնար առաջնորդել մեզ այն ստուգումին, որ չպարչուած է միշտ վերապահութեամբ։ Ի վերջոյ պիտի գամ լեզուաբանութեան,— բուն գիտական վիճաբանութեան։

Խօ՛, ճերմակ փուշի տեսաւ վրաս՝ ջաղացպա՞ն կարծեց զիս։ Եւ ամէն ոք որ վանքէ մը կուգայ, գիտնակա՞ն կը կարծէ ինքզինք։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՊԵՏՐՈՍ ԱԴԱՄԵԱՆ

—o—

Պ. Ադամեան ծնած է Կ. Պոլիս, 1849ին եւ Վենետիկի Մխիթարեան վարժարանին մէջ ստացած է իր ուսումը։ Այդ օժտըւած պատանին եղած է նկարիչ ու բանաստեղծ եւ 15 տարեկանին նուիրուած է հայ բեմին, մինչեւ իր հիւանդութիւնն ու մահը՝ 1891։ Ադամեան առաջին անգամ Թովմաս Ֆասուլեաճեանի խումբին հետ կ'այցելէ Նոր Նախիջեւան եւ կը խաղայ այդ օրերուն սիրուած ու ազգային կեանքէ առնուած պատմական դերեր։ Ադամեան 1879ին կրկին կը վերադառնայ Ռուսիա, ուր եւ կը մնայ մինչեւ 1885, Թիֆլիսը ըրած իրեն կեդրոնատեղին։ Հասած իր արուեստին գագաթնակէտին, քանիցս կ'այցելէ Պետերբուրգ, Մոսկուա, Կազան, Օտեսա, Պաքու եւ այլ քաղաքներ, անոնց բեմերուն վրայ փայլելով իբր եզակի ու լուսաւոր երեւոյթ։ Ադամեան խաղացած է խառներամ հանդիսականներու ներկայութեան եւ ռուսական թատերախումբին մէջ՝ իր դերը խաղալով հայերէն լեզուով։

Ադամեանի համար 1866 – 1878 տարիները եղած են հաստատումի շրջան, 1879 – 1882 որոնումներու եւ ինքնահաստատումի շրջան, 1883 – 1888 վերելքի եւ յաղթանակի տարիներ, իսկ 1888-1891 ստեղծագործական գագաթի շրջան։

Ադամեան երբ 1879ին կրկին եկաւ Ռուսաստան, թէեւ արդէն երեսուն տարեկան էր, բայց ունէր 15 տարիներու ընդհատեալ թատերական գործունէութեան շրջան մը, խաղացած ըլլալով 250 դերեր, որոնց գումարը մինչեւ իր մահը բարձրացաւ երեք հարիւրի։

Ադամեանի վաղ շրջանի խաղացանկը կազմուած էր աւելի ֆրանսական թատերախաղերէ, որոնք առաւելապէս իրենց ցնցող եւ յոյզերով հանդիսատեսը կը յուզէին, բայց վիպային թատերախաղերու մասին եղած քննադատութիւններու բարեբար ընթերցումը եւ Սունդուկեանի «Պեպօ»ի ներկայացումին ներկայ գտնուիլը իր մէջ կը կատարեն արմատական շրջադարձ մը դէպի իրապաշտութիւն։

Այդ շրջանի գործունէութեան ամենացայտուն կերպարները եղած են Պ. Զիլակոմետտիի «Ոճրագործի ընտանիքին» հերոս՝ Կորրադոյի դերը, «որուն մահը բեմին վրայ եղած է գլուխ գործոց մը, որ գլած անցած է բոլոր մեծ վարպետներու խաղարկութիւնը», կամ Կ. Գուցկովի «Ուրիէլ Ակոստա» թատերախաղին նոյնանուն հերոսին կերպարը, որուն ապրած հոգեկան պայքարի պահերը եղած են այնքան իրական եւ ցնցող, որ համակած եւ ելեկտրականացուցած է հանդիսականները, հակառակ անոր որ բառ մը հայերէն չէին հասկնար, խլելով որոտընդոստ ծափահարութիւններ։

Ռուսական կերպարներու աշխարհէն՝ Գրիբոյեդովի «Խելքէն պատուհաս»ի հերոս Չացկիի դժուար դերը Ադամեան խաղացած է հայերէն եւ երբեմն ալ կէս կատար ռուսերէնով։ Եւ իբր ամէնէն յանդուգն քայլ, Ադամեան, Ռուսաստանի մէջ իսկ ռուսական բեմ բարձրացած է հայերէն լեզուով խաղալու համար Լերմոնտովի «Դիմակահանդէս»ի Արբենինի դերը։ «Դիմակահանդէսը», մինչեւ Ադամեան, ներկայացման քանի մը անյաջող փորձերէ ետք, ռուսական բեմէն հանուած էր իբրեւ բեմական յարմարութիւն չունեցող կտոր, մինչեւ այն օրը, երբ Ադամեան իր ուսումնասիրուած եւ տպաւորիչ խաղով եկաւ փաստել, թէ այդ կարծիքը հիմնովին սխալ է ու «Լերմոնտով մեծ բանաստեղծ է, նաեւ մեծ թատերագիր»։

Ադամեան իր արուեստի աննախընթաց գագաթնակէտին կը հասնի Շէյքսփիր-

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ
ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ամբողջ Միջին Արեւելքի ու մահմետական աշխարհին վրայ տարածած իր ազդեցութեամբ, Եգիպտոս մեծ կշիռ կը ստանայ նաեւ եւրոպական պետութեանց քաղաքական կեանքին մէջ։ Այսօրուան Եգիպտոսը կը կերտուի Նասրի կողմէ։ Բայց այս վերջինը ի՞նչպէս անցաւ իշխանութեան գլուխ։ Ժ. Պընուա – Մէշէն, որ հմուտ հեղինակն է «Մուսթաֆա Քեմալ», «Իպն Սէուտ» եւ նոր լոյս տեսած «Սաուտ թագաւոր» (հրատ. Ալպէն Միշէլ) գիրքերուն, այժմ կը բացատրէ, թէ գնդապետ Նասր ի՞նչ ձեւով ճամբայ հանեց եգիպտական յեղափոխութիւնը եւ տապալեց Ֆարուքի գահը։

Գիտենք թէ 1922էն ի վեր Եգիպտոս իբր թէ անկախութեան տիրացած էր. սակայն, անգլիական զօրքը կը շարունակէր մնալ այնտեղ եւ 1936ին Ֆարուք թագաւորը անգլօեգիպտական դաշինք մը ստորագրած էր՝ ի մեծ ընդվզումն եգիպտացի ազգայնականներուն։ Երկրորդ աշխարհամարտին վերջաւորութեան, խումբ մը «ազատ սպաներ», որոնց շարքին կը գտնուէր նաեւ Կամալ Ապտէլ Նասր, նոր զարկ տուին հականգլիական պայքարին, որ ի վերջոյ պիտի վերածուէր յեղափոխութեան։

Պաղեստինի անյաջող պատերազմէն անմիջապէս ետք, Եգիպտոս սկսած էր հետզհետէ սահիլ յեղափոխութիւն պատրաստող վիճակի մը մէջ։

Քանի օրերը կ'անցնէին, թագաւորը՝ Ֆարուք, այնքան աւելի կը կորսնցնէր իր ժողովրդականութիւնը։ Քաղաքական ոչ մէկ կուսակցութիւն կ'ուզէր թիկունք հանդիսանալ իր կառավարութեան։ Միւս կողմէ, երկրին տնտեսական վիճակն ալ հետզհետէ կը վատթարանար։ Սննդանիւթերու գինը չորս հարիւր առ հարիւր կը բարձրանար, մինչ աշխատավարձերը միայն 180 – 200 առ հարիւր յաւելում կ'արձանագրէին։ Անգործութիւնը կը սկսէր մտահոգիչ բնոյթ ստանալ։

Զգալով, թէ ժողովրդական դժգոհութեան ալիքը փոթորիկի կրնայ վերածուիլ, վարչապետ Նահաս Փաշա փորձեց ելմտական իր քաղաքականութեան կրած ձախողանքը փոխարինել ժողովուրդին ինքնասիրութիւնը շողոքորթող ելոյթով մը։ Եւ ուրեմն 1951, Հոկտեմբեր 6ին երեսփոխանական ժողովը բացառիկ նիստի հրաւիրելով, չեղեալ յայտարարեց 1936 Օգոստոս 26ի անգլօեգիպտական դաշինքն ու 1899 Յուլիս 19ին Սուտանի մասին կնքուած համաձայնութիւնը։

«Այժմ, կը խորհէր Նահաս Փաշա, Անգլիացիները ուզեն – չուզեն պիտի հեռանան մեր երկրէն»։

Սակայն Անգլիացիք բնաւ այդտեղացի չեղան։ Մերժելով նկատի առնել դաշինքը ստորագրող երկու երկիրներէն միայն մէկուն կողմէ կատարուած դրժումը, որեւէ մէկ ատենէ աւելի ամուր կերպով հաստատուեցան Իսմայիլիայի եւ Փոր – Ֆուատի մէջ, իրենց նախկին կայանները անառիկ դիրքերու վերածելով։

Եգիպտական կառավարութիւնը սպառնաց խիստ միջոցներ ձեռք առնել. բայց Անգլիացիք անտարբեր մնացին այս ըսպառնալիքներուն հանդէպ։ Ծայր տուաւ ուրեմն Կէրիլլան (ահաբեկչական ու թաքուն պայքար)։ Տրուած ըլլալով որ Եգիպտոս պատերազմ չէր յայտարարած Անգլիոյ դէմ, եգիպտական բանակը չէր միջամտեր։

Պայքարը առաջ կը տարուէր «Ազատագրութեան Փաղանգներ»ուն կողմէ։ Կամաւորներէ բաղկացած այս փոքր խումբերը, որոնց անդամները կանաչ շապիկ կը հագուէին, ահաբեկչական գործունէութիւնը սկսան Սուէզի ջրանցքին շրջանին մէջ։ Կամուրջներ օդը կը հանուէին, բրիտանական պարենաւորման կարաւաններ կը կողոպտուէին, պահակներ կը դաշունահարուէին, ռազմական մթերանոցներուն եւ զինուորական կայաններուն վրայ յարձակումներ կը կատարուէին, նաւթուղիները կը քանդուէին։

Անգլիական ուժերու հրամանատարը, զօրավար Էրսքին, պահանջեց որ օգնական ուժ հասնի։ Շուտով, Փոր – Ֆուատի եւ Սուէզի միջեւ տարածուող շրջանին վրայ կեդրոնացած անգլիացի զինուորներուն թիւը հասաւ ութսուն հազարի։ Քանի կը շատնային ահաբեկումները, այնքան կը հրահրուէր ժողովուրդին հանդէպ ատելութիւնը Անգլիացիներուն դէպ։

«Խիտ շարքերով, կը գրէ Անուար էլ Սատաթ, հայրենասէրները կը դիմէին նըկուելու, պայքարին պատճառը եղող նեղչանաւոր Ջրանցքին նման չարժուն ու երաուն»։ Դժբախտաբար, սակայն, իրականութիւնը նուազ գեղեցիկ է քան այս պատկերը։ Քանի որ Փաղանգները հետզհետէ սկսան բոլորովին ինքնագլուխ գործել, առանց ենթարկուելու հրահանգի, իսկ անգլիացի զինուորներն ալ սկսան իրենց համբերութիւնը կորսնցնել։

Ջրանցքին սահմանակից կարգ մը գիւղեր ապաստան ընծայած էին ահաբեկիչներու։ Զօրավար Էրսքին հրահանգեց այդ գիւղերը կործանել՝ որպէս պատժամիջոց… Գիւղերուն բնակիչները, սարսափահար, փախուստ տուին ի խուռն։

Թարգ. Շ. Ս.

(1 Շար.)

եան հերոսներէն Օթելլոյի, Լիր Արքայի եւ Համլէթի դժուար դերերու խաղարկութեամբ: Ժամանակակից ռուս մեծանուն քննադատներ Համլէթի խաղարկութիւնը համարած են Ադամեանի անմրցելի գլուխ գործոցը:

Ադամեան ունէր ֆիզիքական շնորհ, գրաւիչ աչքեր եւ մանաւանդ թաւշոտ ձայն մը, որ վարպետ ջութակահարի մը նուագին պէս կախարդիչ՝ կը գրաւէր ունկնդիր հանդիսականը: Ան ունէր նաեւ պրպտող միտք մը եւ արուեստի մեծ հմտութիւն, իր տիպարները հիմնովին ուսումնասիրելու համար կարդացած էր անոնց մասին գոյութիւն ունեցող պատմական գրականութիւնն ու քննադատութիւնները, բայց իր արուեստագէտի բացառիկ թափանցումը բոլորին մէջ, գտած էր նոր դրսեւորումներ եւ անոնցմէ երեւան եկած է Չացկիի, Կորրատոյի, Օթելլոյի, Համլէթի եւ ուրիշ դերերու մէջ բոլորովին ինքնուրոյն ձեւով, անտեսւող գինք կանխող մեծ վարպետներու կոխոտած ուղիները: Ան ստեղծած է իր արուեստը, ադամեանականը, որ առաջին եղոյթին, երբ յանդուգն քայլ թէեւ երբեմն քննադատուած է, բայց ի վերջոյ գայն պարտադրած է հանդիսականին եւ բոլ այնմ գնահատուած, ըլլալով խորապէս մարդկային ու հետեւաբար ճըշմարիտ:

Ականաւոր քննադատներ բաղդատականը ըրած են Ադամեանի ժամանակակից եւրոպացի մեծ դերասաններու եւ իր միջեւ, յաւագոյն վկայականը տալով հայազգի դերասանին:

Կը բաւականանամ քանի մը հակիրճ մէջբերումներով միայն: Ադամեանի Մոսկուա երկրորդ այցելութեան, նշանաւոր քննադատ մը իր յօդուածը սկըսած է հետեւեալ բառերով. «Համլէթ եւ Օթելլօ կատարող Պ. Ադամեանին տեսա՞ծ էք: Ո՞չ: Շատ ցաւալի է, դուք շատ բան կորսնցուցած էք»:

Ուրիշ մը կը գրէ. «Ադամեան երեւոյթ մըն է, իսկական առասպել»: Ուրիշ մը նշելով Համլէթի մէկ տեսարանը, կը գրէ. «Համլէթի ամէն մէկ շարժումը արուեստի գոհար է»:

Ադամեան հայ դերասան չէր, այլ միջազգային, հետեւաբար որեւէ ազգի պատկանող հանդիսատես շատ իրաւունք ունեցած է յայտարարելու, թէ «Ադամեանը կը համարի ոչ միայն մեծ դերասան, այլ իր դերասանը»:

Ադամեանի օրով հայ բեմը տեսաւ եւ զգաց Շէյքսփիրի ճշմարիտ մեծութիւնը, ան մեր մէջ եղաւ Շէյքսփիրեան թատրոնին ներմուծիչը, որ իր արժանաւոր յաջորդները ունեցաւ Սիրանոյշէն մինչեւ Վահրամ Փափազեան:

Իր խաղացած երեք հարիւր դերերը եղան սանդուխի մը աստիճանները, որոնք դանդաղ ոլորտելի ուղղորդուէն թատերգութիւններէն տարին դէպի դասական կտորներ եւ մինչեւ Շէյքսփիրեան գագաթնակէտ:

Վ. ԵՐԷՑԵԱՆ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ

Մինչեւ անցեալ Շաբաթ օր՝ Ապրիլ 29-ին Կաւօ սրահին մէջ տուած իր նուագահանդէսին օրը, ամերիկահայ երաժըշտին մասին աւելի իմացած էինք քան իր գործերը լսած:

Իմացած էինք, Ամերիկայի մէջ իր գործերը լսողներէ եւ տեղւոյն մամուլի նպաստաւոր արձագանգներէն թէ Ալան Յովհաննէս՝ թէեւ տարիքով ու արուեստով բաղդատմամբ երիտասարդ, տէր է արդէն յօրինումի որոշ արուեստանքի մը եւ հաստատ քայլերով կ՚ընթանայ երաժշտական իւրայատուկ ճամբէ մը, արդիական համարուած ոճ, ներշնչում եւ շարադրութեան ձեւեր որոնելով:

Ընդհանրացած օրէնք մըն է թէ երաժշտութիւնը՝ այս հնչուն արուեստը արուեստով եւ ոչ արհեստի հնչուն չափով դիտելու եւ դատելու նոյն տեսանկիւնը չունինք Ատլանտեանէն ասդին եւ անդին: Այդ օրէնքը հաստատող բացառութիւնը չէ, դժբախտաբա՛ր, ամերիկահայ երաժիշտը:

Լսած էինք Ալան Յովհաննէսի «Նադանի» քնարական յօրինումը, նազելի հայկական մեներգ մը՝ դաշնակի ընկերակցութեամբ: Մինչեւ այսօր, Փարիզի երաժշտասէր Հայերուն համար յաջող երգահանի իր վաւերական այցետոմսն էր այդ երգը:

Համաստեղի զգայուն մէկ ոտանաւորին վրայ, Ալան Յովհաննէսի յօրինած «Նադանի» երգը նոյնքան զգայուն է իր ներշնչեալ սազանտարի եղանակով եւ դաշնակի սազօրինակ ընկերակցութեամբ: Երգին վերջաւորութեան բանաստեղծը, երաժիշտը եւ յաջող մեներգողը, երեքը մէկ սիրտ կը հաւաստեն՝ «Կոտրաւ սազը, մնաց ճազը»: Ունկնդիր չկայ որ չափսոսայ երբ երգին լրումով կը լռէ Ալան Յովհաննէսի հօրենական սազը: Եւ ունկնդիրը իր սրտին մէջ կը պահէ եւ իր հետ կը տանի այդ սիրուն երգին նազը:

Մեզ որ նոյնը կարելի չէ ըսել՝ նոյն հեղինակին համանուագային երկերուն մասին: Մեր սրտին մէջ բան չմնաց եւ մեզի հետ ոչինչ տարինք իր նուագահանդէսէն:

Յայտագրին մէջ նշանակուած էին «Համանուագ» թիւ 8 եւ թիւ 13 երկերը, որոնք հեռո՛ւ՝ շատ հեռու են իրենց պարունակութեամբ եւ կառոյցով համապատասխանելու համանուագի դասական սահմանումին: Այժմէական երաժշտութեան մը թիւր ըմբռնումը պատրուակ չի կրնար ծառայել, իրաւունք չի տար Նոր Աշխարհին այդքան համարձակ կերպով անտեսելու երաժշտական այն տանարանեայ պատուիրանները, զորս աշխարհի տուած են Հին Աշխարհի երգի անհաս աստուածները:

« Հրակէզ Տունը » օփերայի նախերգանքը, քանի մը վայրկեան միայն տեւող տպաւորապաշտ շարադրութիւն մըն է՝ սրինգի եւ հարուածահունչ նուագարաններու համար: Ասոր մասին յայտագրի բացատրականը կարդալու պէտք չկայ հասկնալու համար, որ երանգով հնդկական է եւ ներշնչուած արեւելքի օձադովիչներու տուտուկի միօրինակ եղանակներէն:

Յայտագրին վերջաւորութեան «Ս. Գրիգորի Աղօթքը» անգամ չկրցաւ յուզել եւ վերացնել ներկաներուն սիրտերը եւ հաղորդակից ընել ունկնդիրը՝ հեղինակին թաքուն ապրումներուն:

Կրնայ ըլլալ թէ, մանաւանդ մեր դեռ չլսած գործերուն մէջ, Ալան Յովհաննէս ունենայ արուեստանքէ աւելի, արուեստի ներշնչումներ եւ ապրումներ: Բայց հեղինակ մը, որ չի յաջողիր ունկնդիրներուն հաղորդել իր ներաշխարհը՝ դժուար թէ աշխարհի մէջ զինքը գուշակելով գնահատող ունկնդիրներու հանդիպի:

Նուագահանդէսին գործադրութիւնը տրուած էր Փարիզի անուանի Շուլթօ նըւագախումբին՝ Ալան Յովհաննէսի ղեկավարութեան տակ:

Ամէնէն անուանի «սազը» ի՞նչ կրնայ ընել՝ երբ իր նուագին յանձնուած երաժշտութեան մէջ «նազ» չկայ:

ԿԱՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԻՆ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Վեց հարիւր տարի առաջ, օտար բռնակալներու սորկական լուծէն ազատելու համար, Երեւանէն միանգամ ընդմիշտ հեռացած է Երեւանցի առաջին բանաստեղծը՝ Տէրտէր Գրիչ Երեւանցին: Խրիմի մէջ, ուր ապաստանած էր, ան թախծոտ տողեր յօրինեց իր հայրենիքին, հարազատներուն, կորսուած վիճակներուն մասին: Մշակելով հայրենիքէն իրեն հետ տարած ժողովրդական գրոյցները, ստեղծեց «Խաղողի, գինիի եւ իմաստասէրի վիճաբանութիւնը» թատրերգութիւն բանաստեղծութիւնը, որ հայ միջնադարեան բանաստեղծութեան գոհարներէն մէկն է: Սակայն դարերու փոթորկայոյզ դէպքերը ցրուեցին բանաստեղծին գործերը եւ անունն ալ գըրթէ մատնուեցաւ մոռացութեան: Տէրտէր Գրիչ Երեւանցին իբրեւ բանաստեղծ իր հայրենակիցներուն վերստին յայտնի կը դառնայ վեց դար ետք, շնորհիւ Ա. Մնացականեանի պրպտումներուն, որ յաջողեցաւ Մատենադարանին մէջ յայտնաբերել բանաստեղծին ստեղծագործութեան ինքնագիրը:

Բազմամեայ գիտական պրպտումներու ընթացքին մատենադարանին ձեռագիրներուն մէջ յայտնաբերուեցան միջնադարեան հայ բանաստեղծներու բազմաթիւ անյայտ գործեր, ճշդուեցան զանազան գործերու հեղինակներուն ինքնութիւնը, ինչպէս նաեւ երեւան հանուեցան մոռցուած կարգ մը բանաստեղծներ:

Մինչեւ այժմ կը կարծուէր, թէ առաջին հայ բանաստեղծուհի Սահանդուխտ Սիւնեցիի գործերը անհետ կորսուած են, բացի այն երեք տողերէն, որոնք գտած էր Հ. Ղեւոնդ Ալիշան: Բայց ահա Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց միաբանութեան ձեռագիրներուն մէջ յայտնաբերուեցաւ Սահանդուխտի յօրինած մէկ լման գըրուածքը՝ «Սահանդուխտ»ը խորագրով: Ասիկա հայ մատենագրութեան մէջ վերջին ժամանակներու շահեկան յայտնագործութիւններէն մէկն է, զոր կատարած է Երուսաղէմի Հայոց վանքի մատենադարանին տեսուչը՝ Նորայր Եպս. Պողարեան:

Միջնադարեան հայ բանաստեղծութեան նորայայտ ձեռագիրներէն մէկն է նաեւ «Տաղ Տէր Ստեփաննոսին Սիւնեաց եպիսկոպոսին» քերթուածը, որ բաղկացած է 144 տուներէ: Հեղինակը անծանօթ է: Մատենադարանին մէջ վերջերս յայտնաբերուած են նաեւ Գրիգոր Նարեկացիի, Վարդան Անեցիի, Ներսէս Շնորհալիի, Դաւիթ Սալաձորցիի, Մարկոս Արաբկերցիի եւ միջնադարեան ուրիշ ցարդ անյայտ գրողներու շատ մը երկերը, որոնք լոյս կը տեսնեն Ա. Մնացականեանի կազմած «Հայկական միջնադարեան բանաստեղծներ» (Ե. – ԺԸ. դարեր) հաւաքածոյին մէջ:

Մեր մատենագրութեան մէջ ծանօթ է Ե. դարու մեծանուն եկեղեցական հայրերէն Կիւրեղ Երուսաղէմացիի «Կոչումն ընծայութեան» գրքին հայերէն թարգմանութիւնը:

Վերջերս սոյն գրքի հայերէն թարգմանութենէն գտնուեցան մէկ քանի էջեր եւս: Շուրջ 1100 տարի առաջ ընդօրինակուած այդ մատեանը անցեալին բաժնուած էր բազմաթիւ մասերու եւ ցրուած զանազան վայրեր: Յետագային նոյն ձեռագրէն երկու թերթ գտնուեցաւ Անիի մէջ, չորսական հատ Վարագի, Մոսկուայի եւ Աղթամարի մէջ, երկու հատ Լիբանանի եւ մէկ հատ ալ Էջմիածնի մէջ: Այդ գրքին փրցուած էջերը այժմ իրարու հանդիպած են Մատենադարանի կամարներուն տակ եւ նորէն խմբուած են մէկ կազմի մէջ:

Վերջերս Մատենադարանը ստացաւ Թիֆլիզցի ծեր Հայու մը նուէրը՝ ձեռագիր մը: Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւն» մէկ օրինակն է: Այսօր Մատենադարանի ձեռագիրներուն թիւը հասաւ 10.000ի:

Ուսուցիչը աշակերտին.

— Ծոյլ արարած, երեք տարի է որ այս դասարանն ես: Զե՞ս ամչնար:

— Պարոն, դուք քանի՞ տարի է որ հոս էք: Ինձմէ պակա՞ս:

×

Ամուսինը՝ կնոջը.

— Կը ներես, սիրելիս, բայց, բանկոնիս վրայ միայն մէկ կոճակ մնացած է:

— Իրաւունք ունիս, կը յարէ կինը: Ատիկա ալ փրցուր հանէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (192)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ես, անշուշտ եմ, որ արքան այսուհետեւ բնաւ չի լինի խիստ, քանզի հաշտութիւն նշանակում է՝ մոռանալ հինն ու հին պահանջները եւ խորհել արդարն ու ցանկալին:

Նորից լռութիւն իջաւ, թւում էր՝ աւելիք չունէին կամ չգիտէին ինչպէս ասեն, եւ առաջինը դարձեալ Կամսարականն եղաւ, որ անտարբեր երեւալով տեղից, ասաց.

— Քահանայապետ, դու հանդիստ առուրբ հայրերի հետ՝ մենք շուտով կը բերենք քեզ մեր պատասխանը:

Նոր էր Կամսարականը դուրս գնացել, երբ վրան մտան կաթողիկոսի ուղեկից եպիսկոպոսներն ու վարդապետները: Նրան համար բերին ուտելիքներ՝ սկուտեղների վրայ շարած:

Մինչ յոգնած եկեղեցականները անխօս ճաշակում էին բերածը՝ նախարարները հեռու մի վրանում քննում էին հաշտութեան խնդիրը. նրանց ձայները, թէեւ խուլ ու կցկտուր, հասնում էին երբեմն ճաշողներին, բայց թէ ի՞նչ էին խօսում՝ հնարաւոր չէր ջոկել ոչինչ... Նախարարների խորհրդակցութիւնը երօք երկար չտեւեց. շուտով եկաւ Կամսարականը Վահեւունի իշխանի հետ եւ յայտնեց իւրաքանչիւր բառը շեշտելով.

— Տէր հոգեւոր, մենք պատրաստ ենք հաշտութեան, միայն թէ թագաւորի խօսքը լինի աներեր:

— Այո, — աւելացրեց Վահեւունին մեծաշեշտ:

Ներսէսը բարձրացրեց աջը.

— Վստահեցէք ձեր հոգեւոր տիրոջը: Եթէ չունենայի երաշխիք հաստատուն՝ չէի միջամտի բնաւ: Պայմանների մասին՝ յետոյ:

— Սակայն, քահանայապետ, — խօսեց նորից Վահեւունին, — նախ մի պայման: Եթէ ինքդ մասնակից լինես՝ կը յօժարենք: Գալ եւ հաշտութիւն խօսել Արշակի հետ: Այլապէս՝ կը մերժենք: Արշակը մեզ չի լսի եւ...

— Երկիւղդ ի զուր է, իշխան: Ես կը ներկայեմ բանակցութեանը եւ թոյլ չեմ տայ անարդար գործ...

Հոգեւոր պետի խօսքը Հայոց Աշխարհում թէ օրէնք էր, թէ երաշխիք, մանաւանդ, երբ ասում էր, թէ ինքը պատասխանատու է «առաջի մարդկան եւ Աստուծոյ»:

Այս խօսքերից յետոյ Կամսարականն ու Վահեւունին գլուխ իջեցրեցին կաթողիկոսի առաջ, եւ նա աջով խաչակնքեց նրանց:

Իսկ մի ժամ յետոյ Ներսէսը իր շքախմբով, նրանց հետ եւ Կամսարականի բանագնաց իշխանը՝ Կարուց նախարար Զաքարէն հասան թագաւորի վրանը եւ յայտնեցին, թէ հակառակորդ նախարարները վար են դնում իրենց զէնքը եւ համաձայն են հաշտութեան:

Արշակը խոժոռ նայեց կաթողիկոսից յետոյ այս խօսքն ասող բանագնաց իշխանին եւ ասաց.

— Բարի է: Ընդունում եմ պարտազանցներից հնազանդութիւնը եւ նոյնպէս դադարեցնում մարտը:

Նա ցանկացաւ աւելացնել, թէ հաշտութեան նախապայմանն է, որ նախարարները գան ներում խնդրեն եւ յանձնառու լինեն քաղաքը վերակառուցելու, բայց զսպեց իրեն եւ դարձաւ թիկնապահ սեպուհներից մէկին.

— Հրամայիր՝ թող չեփորեն զինադադար...

Զինուորի համար աշխարհում չկայ երբեւի աւելի հաճելի եւ աւելի երջանիկ պահ, քան զինադադարի շեփորը. ինչպիսի յոյզեր, յոյսեր ու երազներ են զարթնում նրանց հոգում...

Երբ արքայական բանակում հնչեց առաջին շեփորը եւ նրան արձագանգեց նախարարների բանակից նոյնպիսի մի տեւական ձայն՝ զինուորները նետեցին իրենց աղեղներն ու նիզակները, օր ու գիշեր իրենց յոգնեցնող այդ զէնքերը, ու փարուեցին իրար, փարուեցին իրենց ձիերին՝ այնպիսի զօրովով, ասես հանդիպել էին երկար անջատումից յետոյ: Ապա, չգիտես ինչպէս, այդ երեկոյ, ի նշան զինադադարի, երկու հակառակորդ բանակում էլ, ինքնաբեր, առանց հրամանատարների թոյլտուութեան, մի քանի կէտերում միաժամանակ վառուեցին խարոյկներ, որ ոսկեղէն բոցերով թրատում էին մութը եւ լուսաւորում խաւար գիշերը: Խարոյկների հետ միասին երկու բանակում եւս բարձրացան երգի ու նուագի ձայներ, որ լցնում էին հովիտն ու միջոցը եւ կենդանացնում գիշերը: Թւում էր հեթանոսական մի գիշերատօն է կատարւում Կոգի հովտում:

Զինադադարի լուրը շեփորի ձայնով հասաւ եւ գիւղերը ու ամէնքին համակեց ցնծութիւն, մօտիկ Արանց շէնում կին, մարդ, երեխայ բարձրանում էին կտուրները եւ դիտում խարոյկները...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պրիւսէլէն Պ. Ամպարեան հարիւր պէլժ. ֆր. կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան, հարիւր պէլժ. ֆր. Յառաջի բար֊գաւաճման ։

ՆՈՒԷՐ

Հրանոյշ եւ Արաքսի Գազազեան երե֊սուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին դպրոցին, Տիկին Ջահրէճեանի մահուան առթիւ ։ (Ստա֊նալ «Յառաջ»էն) ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան, իր զաւակը եւ բոլոր ազակիր պարագաները, հրապարակաւ իրենց խորին շնորհակա֊լութիւնը կը յայտնեն՝ Գեր. Սրբազան հօր, քահանայից եւ դպրաց դասուց, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեց֊ւոյ հոգաբարձութեան եւ համայն իր սի֊րելի հօտին, Աղքատախնամ Միութեան, հանգստեան տուներու պաշտօնէութեանց եւ պատսպարեալներուն, Մխիթար. հայ֊րերուն եւ Ս. Մուրատեան վարժարանի աշակերտութեան, Դպրոցասէր վարժա֊րանի պաշտօնէութեան, նախկին աշա֊կերտուհիներուն եւ ընկերուհիներուն, Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէ֊ին, միութիւններուն եւ կազմակերպու֊թիւններուն եւ անխտիր բոլոր բարեկամ֊ներուն եւ ծանօթներուն որոնք՝ ծաղկե֊պսակներով, հեռագրով, նամակով եւ անձամբ փութացած էին իրենց անկեղծ ցաւակցութիւնը յայտնել ողբացեալ Երեց. Վեհանոյշ Մէրճանեանի դառնա֊կսկիծ եւ վաղահաս մահուան առթիւ ։

Մասնաւոր շնորհակալիք ղրկուած չըլ֊լալով ոչ ոքի, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ ընդունիլ ։

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լիոնի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ նախաձեռնութեամբ եւ քրիստոնեայ զա֊նազան միացեալ ուժերով պիտի ներկա֊յացուի՝

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ —
ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐ

Թատերգութիւնը Լիոնի Զ. Թաղապետա֊րանի սրահը, Մայիս 13ին, ժամը 20.45֊ին ։ Նոյն ներկայացումը՝ Վիէնի մէջ Մայիս 14ին, ժամը 15ին, Սերքլ Կաթոլիք սրահը ։

ԾԱԽՈՒ Է

Ժամագործութեան խանութ մը, վա֊ճառաշահ թաղի մէջ՝ ՓԱՐԻԶ (18) ։ Ունի փոքր խոհանոց մը, ջուր եւ կազ ։

Պայմաններուն համար հեռախօսել՝ ժամը 9էն 19, բացի Շաբաթ օրէն

LAB. 89-29

Տէր եւ Տիկին Վահագն Մութաֆեան, Պ. Տիգրան Մութաֆեան, ինչպէս նաեւ Մկրպլեան, Մութաֆեան, Կիւրեղեան, Կիւրճեան, Նեվրուզ եւ Խրիմեան ընտա֊նիքները սրտի անհուն կսկիծով կը ծա֊նուցանեն իրենց զաւկին, եղբօր, եղբօր զաւկին, քրոջ զաւկին եւ ազգականին՝

ԶԱՒԷՆ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը որ տեղի ունեցաւ 21 տարեկանին, Ալժերիոյ ճակատը, Մարտ 28ին ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Մայիս 9) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ տարաբախտ երիտասարդին մարմինը պիտի փոխադրուի Անիէռի Հին – Գերեզմանատունը ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել ։

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը խն֊ջոյք մը կը սարքէ իր դպրոցական աշակերտ – աշակերտուհիներուն համար, Համբարձման տօնին օրը ։ (Մայիս 11) ։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բոլոր համակիրները ։

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ապրիլեան եւ Բ. համաշխարհային պատերազմի հայ նահատակներու հա֊մար, Համբարձման տօնին առթիւ Փոն տը Շէրիւի Ազգ. Միութեան կողմէ Ս. Պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի մատուցանէ Տէսինէն Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան, դպրապետութեամբ Պ. Գրիգոր Մարտիրոսեանի ։ Այս Հինգ֊շաբթի առաւօտ Ս. Գրիգոր մատրան մէջ ։ Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի յարգելու նահատակներու յիշատակը ։

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ, յառաջի֊կայ Մայիս 11ին Հինգշաբթի օր, Փարի֊զի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգա֊բարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մա֊նուկներու Հաղորդութեան օր, Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի նախագահութեան տակ ։

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոց֊ներու աշակերտութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ հանդիսաւոր Ս. պատա֊րագին եւ մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան ։

Կը հրաւիրուի նաեւ Հայ հաւատացեալ հասարակութիւնը ։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Մշա֊կոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ ։

Դասախօս՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթը՝ Մերձաւոր Արեւելքի հայ գա֊ղութի մասին ։

Մուտքը ազատ է ։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

—o—

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պուլ. Օտոոյի մաս֊ճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ե֊րեքշաբթի ժամը 15ին ։ Ծանօթ հասցէ֊տեղին ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիները ներկայ ըլլան ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի թատերական «ՊԱՐՈՆԵԱՆ» խումբը մեծ պատրաս֊տութեամբ կը ներկայացնէ՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Զաւեշտ երեք արար, 5 պատկեր

Շաբաթ, Մայիս 13, ժամը ճիշդ 20.45ին, Սալ Ֆօլ – Ֆարալիք, 21 Րիւ Ֆ֊Թուտիք ։ Մէթրօ Ռէփիւպլիք ։

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ա. Գրիգորեանի ։ Իրենց մասնակցու֊թիւնը կը բերեն Մառի Սօֆեան, Ա. Մառանկօզեան, Գ. Գեւոնեան, Պ. Թէրզեան, Ադամեան, Ս. Յակոբեան, Ս. Պետոյեան, Ս. Շէրպէթճեան, Պ. Պառաւեան, Մատիրեան եւ Քէհեայեան ։

Տոմսերը՝ 3 եւ 4, 5 Ն. Ֆ. ։

Դիմել Մշակոյթի Տուն՝ 17 Րիւ Պլէօ, գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51 Րիւ Մէօսիէ լը Փրէնս ։ Հայոց Եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն եւ Նոր Սերունդի անդամ֊ներուն ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կազմակերպութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան ։

Կիրակի 14 Մայիս, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տօպանեը, ՄԱՐՍԷՅԼ

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հանդէսին կը նախագահէ Միութեան ատենապետ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Տարեդարձի հանդէսին հրաւիրուած են Ազգային Կեդր. վարչութիւնը, կուսակ֊ցութեանց, կրօնական, Յարանուանութեանց, Բարեգործականի, Մարզա֊կան եւ Հայրենակցական Միութիւններու ներկայացուցիչները ։

Խօսք կը տրուի կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն ։

Կը բանախօսէ Ամերիկայի Վասպուրականի Համա – Հայրենակցական Միու֊թեան «Վարագ» պարբերաթերթի խմբագիր (Ամերիկայէն)

Պ. ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ծանօթ ու գեղարուեստասէր հայրենակիցներու կողմէ ։ Կը ներկայացուի՝ «ՄՈՑԼ ԱՄՈՒՍԻՆ» զաւեշտը,

Ղեկավարութեամբ քէմանչիստ Համոյի ։

Պարահանդէս ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, հանրածանօթ ՍԷՐԺ – ՔՕՐՕ նուագախումբով ։ Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՄԱՅԻՍ — MARDI 9 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4598 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4899

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

1918 Նոյեմբեր 11։

1945 Մայիս 8 ։

Արկու թուականներ, որոնք յաւիտեան քանդակուած պիտի մնան խաղաղութեան ծարաւի բոլոր մարդոց յիշողութեան մէջ։

Համաշխարհային կրկնակ պատերազմներու վախճանը կը ներկայացնեն անոնք։

Զինադադար ։

Տարիներ տեւեց առաջին աշխարհամարտի Զինադադարի շրջանը, որուն ընթացքին հաշուեյարդարի ենթարկուեցան աննախընթաց զարհուրելի պատերազմէն ծնած բազմաթիւ բարդ հարցեր ։

Երանելի տարիներ եղան անոնք, մանաւանդ հայ ժողովուրդին համար, որ Մեծ Եղեռնի օրերուն արիւնաքամ ըլլալէ վերջ, Զինադադարին սփոփանքի շունչ մը կը քաշէր, տեսնելով որ իր արդար Դատը դրուած էր յաղթական դաշնակիցներու կանաչ սեղանին վրայ ։

Որքան լաւ յիշատակներ ունին վերապրողները յոյսի եւ հաւատքի այդ տարիներէն։ Ազգովին կը կարծէինք, որ այլեւս վերջ էին գտած մեր տառապանքները եւ յաղթած էր արդարութիւնը ։

Անապատներէն դէպի Կիլիկիոյ «Հայկական Օջախ»ը եւ դէպի ծննդավայր վերադարձող բեկորներուն համար ի՜նչ անսահման ուրախութիւն էր իմանալ, որ անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւն մըն էր հաստատուեր Կովկասի մէջ։ Թէ ունէինք հայկական կառավարութիւն, նախարարներ, երեսփոխաններ, բանակ, դրօշակ եւ ամէն բան ։ Դարձեր էինք Հայաստանի քաղաքացի՝ որ երկրին մէջ ալ գտնուած ըլլայինք ։

Զինադադարի այդ լաւ տարիները շուտ անցան եւ դաժան ճակատագիրը կրկին թափառական դարձուց հայ ժողովուրդը։ Մեծ եղաւ հիասթափութիւնը ։ Շատ կարճ տեւեցին խանդավառութեան օրերը ։ Մեր հայրենիքը կրկին ինկաւ օտար լուծի տակ։ Ու դարձանք «գաղթական» ։

Երկու տասնեակ տարիներ վերջ պայթեցաւ երկրորդ մեծ փոթորիկը ։

Գոյավիճակէն դժգոհ բոլոր ազգերը մեծ յոյսեր էին կապած այս նոր աշխարհամարտին վրայ ։ Կը կարծէին թէ բան մը պիտի փոխուի իրենց կացութեան մէջ։ Թէ պիտի ծագի, վերջապէ՛ս, ազատութեան արշալոյսը ։

Հիասթափութիւնը աւելի սաստիկ եղաւ այս անգամ ։ «Վերջինն եղեւ չար քան զառաջինն» ։

Մինչ 1918 – 19ին բազմաթիւ ազգեր թօթափելով օտարի լուծը դարձեր էին անկախ, 1944 – 45ին քանի՛ քանի՛ ազատ ու անկախ երկիրներ ինկան բռնակալութեան տակ ։

Ահա թէ ինչու մինչ 1918 Նոյեմբեր 11ի յիշատակը աւելի սիրելի է մարդոց եւ դաշնակից բոլոր երկիրներու մէջ դարձած է տօնական օր, պետական շաբաթ, 1945 Մայիս 8ի տարեդարձը կ՚անցնի աւելի աննշմար ։

Դաշնակիցները չահեցան վերջին պատերազմն ալ։ Նախայարձակ պետութիւնը անձնատուր եղաւ առանց պայմանի ։ Սակայն 16 տարիէ ի վեր յաղթականները չկրցան տակաւին հաստատուն հիմերու վրայ դնել խաղաղութիւնը ։

Խռովայոյզ վիճակի մէջ է աշխարհ ։ Եւրոպայի սրտին վրայ հարիւր միլիոնաւոր մարդիկ անհամբեր կը սպասեն այն երջանիկ օրուան, երբ պիտի ծագի ազատութեան արշալոյսը ։

Ե՞րբ պիտի յաղթէ արդարութիւնը ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱ

Խուզարկութիւններն ու ոստիկանական խիստ հսկողութիւնը կը շարունակուին Ալժերիոյ մէջ։ Լուսարձակը խստութեամբ կը գործադրուի թէեւ, սակայն Ալժէի բնակչութիւնը, տուներուն մէջ, աղմկարար ցոյց կը կատարէ խոհանոցի մետաղեայ ամաններուն վրայ «Ալժերի Ֆրանսէզ»ի կշռոյթով։ Դուրսը ուրիշ միջադէպեր ալ կը պատահին եւ ահաբեկութիւնները շատցած են դժբախտաբար ։ Ոստիկանապետն ու զօրավար Վեզինէ կոչ մը ուղղած են ժողովուրդին ․—«Վեց տարիէ ի վեր բանակն ու ոստիկանութիւնը ձեզ կը պաշտպանեն․ այս ոստիկանութեան ու այս բանակին դէմ կատարուած անհանդուրժելի արարքներն ու խօսքերը պէտք է դադրին ։ Կոչ կ՚ուղղուի Եւրոպացիներու մեծամասնութեան տրամաբանութեան եւ կը յիշեցուի, թէ անկանոնութեան մէջ ու կիրքի տիրապետութեան տակ ոչինչ կրնայ լուծուիլ»։

Ալժերիոյ միւս քաղաքներէն Օրանի, Մոսթականէմի, Թելմճենի, Կոնստանդինի եւ Պոնի մէջ ձերբակալութիւններ եւ պաշտօնազրկումներ կատարուած են ։

Ալժերիոյ ժողովուրդին համար բարոյական մեծ հարուած եղած է ըմբոստութեան ղեկավարներէն Զօր․ Զելլէրի անձնատուութիւնը ։ Արդարեւ, Զելլէր Շաբաթ առաւօտ յանձնուած էր Ալժէի զինուորական իշխանութեանց եւ նոյն օրն իսկ մասնաւոր օդանաւով Փարիզ փոխադրուած։ Անմիջապէս առաջնորդուեցաւ Սանթէի բանտը, ուր կը պահուի նաեւ Զօր․ Շալ։

Սակայն, ոստիկանութիւնը, Ալժէի եւ Ֆրանսայի մէջ կատարած իր խուզարկութեանց հետեւանքով երեւան հանած է նաեւ Ալժէի զինուորական ըմբոստութեան զուգահեռ ուրիշ դաւադրութիւն մըն ալ․ այս հիման վրայ կարգ մը նոր ձերբակալութիւններ կատարուած են եւ նոր ամբաստանութիւններ կատարուած՝ առ ի զգուշութիւն բանտարկուած անձերու դէմ ։ Ասոնցմէ գլխաւորը Զօր․ Ֆօրի դէմ կատարուած ամբաստանութիւնն է։ Խնդրոյ առարկայ են նաեւ ուրիշ վեց բարձրաստիճան սպաներ, ինչպէս եւ քաղաքային անձնաւորութիւններ ։

Լիմոժի, Մարսէյլի եւ գաւառի այլ քաղաքներուն մէջ ալ ձերբակալման հրամանագիրներ հանուած են քաղաքացիներու դէմ՝ «Պետութեան Ապահովութեան դէմ» գործած ըլլալու եւ իրենց մօտ պայթուցիկներ պահած ըլլալու ամբաստանութեամբ ։

× Շաբաթ օրուան «Իւմանիթէ»ն գրաւուեցաւ․ «Զօրագիրները ժողովուրդին կողքին են՝ Ալժերիոյ մէջ խաղաղութեան համար» խորագրով յօդուած մը եւ լուսանկար մը հրատարակած ըլլալուն պատճառաւ ։

× Համայնավար երեսփոխանները առաջարկած են, որ մասնաւոր օրէնքով մը ներում շնորհուի քաղաքական յանցապարտներուն (անշուշտ միայն Ալժ․ Ազատ․ Ճակատին օժանդակած բանտարկեալներուն), այն պատճառաբանութեամբ, թէ այս քայլը նպաստաւոր հետեւանքներ կրնայ ունենալ Ալժերիոյ մէջ խաղաղութեան հաստատման համար ։

× ԱՀԱԿի հետ բանակցութեանց թուականը միշտ անորոշ կը մնայ։ Ոմանք կը խորհին թէ Մայիս 15էն 20ի միջեւ կրնան սկսիլ ։ Զուիցերիոյ կառավարութիւնը յայտնած է, թէ ԱՀԱԿի ներկայացուցիչներուն պաշտպանութիւնը ապահովելու համար դժուարութեանց կրնայ մատնուիլ, եթէ բանակցութիւնները կատարուին Լաոսի մասին միջազգային խորհրդակցութեան օրերուն ։

ՔՈՆԿՕ

Քոնկոյի դէպքերը տակաւին կը շարունակեն զարմացնել աշխարհը ։ Արդարեւ, Քոնկոյի կեդր․ կառավարութեան (Լէոփոլտվիլ) Արտաքին նախարարը, Պոմպոքօ, Քօքիլաթվիլի մէջ յայտարարեց, թէ Չոմպէ պիտի դատուի որպէս դաւաճան ։ Ինչպէս յայտնի է, Քաթանկայի վարչապետը՝ Չոմպէ, Քօքիլաթվիլ հրաւիրուած էր ժողովի մասնակցելու համար․ հոն հասնելուն՝ ձերբակալուեցաւ, ու հիմա կ՚ամբաստանուի ու պիտի դատուի։ Քոնկոյի դէպքերուն առաջին մէկ օրէն Չոմպէ առանձին գլուխ քաշած էր եւ կ՚ուզէր ինքնավար պահել Քաթանկան ։ Նախ պայքարեցաւ Լումումպայի դէմ, յետոյ իր հսկողութեան յանձնուած Լումումպան սպաննուեցաւ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ։ Թանանարիվի ժողովին, Չոմպէ համոզեց իր խօսակիցները, որ ընդունին ինքնավար նահանգներէ կազմուած Քոնկոյի Դաշնակցային Հանրապետութեան մը գաղափարը։ Այժմ դարձած է «դաւաճան»․ իրեն վերագրուած ոճիրներն են՝ Պալուպա հակառակորդ ժողովուրդի զանգուածային ջարդ․ Լէոփոլտվիլի կեդր․ կառավարութեան դէմ ըմբոստութիւն․ Քոնկոյի Հանրապետութեան պատկանող իրերու ապօրինի սեփականացում (խօսքը օդանաւի մը մասին է, որ իւրացուցած էր ու կը գործածէր իր անձնական տեղափոխութեանց համար) ։ Կը կարծուի, թէ իրեն վերագրուի նաեւ Լումումպայի սպաննութեան պատասխանատուութիւնը ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ․ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՓՈԽ ՆԱԽԱԳԱՀԸ, Ճոնսոն, այսօր մեկնեցաւ Հարաւ․ Ասիա։ Կարեւոր տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Հարաւ․ Վիէթնամի ղեկավարներուն հետ եւ պիտի քննէ համայնավար թափանցման դէմ ձեռք առնուելիք միջոցները ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն աշխատաւորական ընկերակցութիւնները մասնակի գործադուլի հրահանգ տուած են այսօրուան համար։ Մանաւանդ Սէն Լազարէն եւ Օսթերլիցի կայարանէն մեկնող արուարձանի կառախումբերը անկանոն սպասարկութիւն պիտի ունենան ։

ԼԱՈՍԻ հարցին լուծման համար ստեղծուած միջազգային յանձնախումբը, որ բաղկացած է Քանատայի, Հնդկաստանի եւ Լեհաստանի ներկայացուցիչներէն, Հնդկաստանէն Լաոս մեկնեցաւ՝ տեղւոյն վրայ հսկելու համար զինադադարի գործադրութեան։ Լաոսի մասին միջազգային ժողովը պիտի բացուի Մայիս 12ին՝ Ժընեւի մէջ ։

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԻ ժողովը Օսլոյի մէջ բացաւ իր նստաշրջանը։ Բաւական փշոտ հարցեր կան օրակարգին վրայ ․— Անկոլայի հարցը, Քոնկոյի մէջ ամերիկեան քաղաքականութիւնը, եւն․։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ առաջին աստղագնացը, Շեփըրտ, փառաւոր ընդունելութեան արժանացաւ Ուաշինկթընի մէջ։ Նախագահ Քենըտի անձամբ յանձնեց օդային արժանեաց պատուոյ բացառիկ շքանշանը ։ Ամերիկեան այս մեծ յաջողութեան առթիւ Զօր․ տը Կոլ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած էր Քենըտիի։ Խրուշչեւ ալ շնորհաւորած էր, բայց Թաս գործակալութիւնը կը շեշտէր, թէ Կագարինի ըրածը աւելի կարեւոր ու դժուար էր ։

Հ․ Յ․ Դ․

ԵՐԴՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ գիշեր տեղի ունեցաւ վեց նորեկներու երդման խորհրդաւոր արարողութիւնը Ս․ Թէհլիրեան սրահը, խանդավառ մթնոլորտի մէջ ։

Արարողութենէն վերջ խօսք առին ընկերներ, Խ․ Մկրտիչեան, Յ․ Պապիկեան, Կ․ Մեհեան եւ Պ․ Զպուքճեան ։

ԽՈՐՀ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

ՔՈՒՊԱ, ԼԱՈՍ, ՊԵՐԼԻՆ··· ԿԸ ՀՈԼՈՎԷ

«Անյայտ պատճառներով» ամսէ ամիս յետաձգուելէ ետք, Մայիս 6ին՝ վարչապետ Խրուշչեւի ներկայութեան, Երեւանի մէջ սկսած են Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակի հանդիսութիւնները ։

Մամուլի սպասարկութեանց առաջին տեղեկատուութեանց համաձայն, հանդիսութեանց բացման համար Պետական Թատրոնին մէջ իր խօսած ճառով՝ վարչ․ Խրուշչեւ անդրադարձած է առաւելապէս միջազգային քաղաքականութեան, Քուպա, Լաոս, Պերլին հոլոված է եւ···խօսած է Հայաստանէն հազարաւոր մղոններով հեռու երկիրներու ներքին եւ արտաքին խնդիրներուն մասին։

Ըստ նոյն լրատու աղբիւրներուն, «Կարմիր» Կովկասի եւ Հայաստանի խորհրդայնացման մէջ մեծ դեր կատարած գործավարներու անուններուն կարգին՝ Խրուշչեւ բերանն առած է Սթալինի անունը, յիշատակութիւն մը զոր չէր կատարած տարիէ մը ի վեր։ Իր ամբողջական կազմով ներկայ, Հայաստանի համայնավար կուսակցութիւնը որոտընդոստ ծափերով ողջունած է Սթալինի անունը՝ անակնկալի բերելով, զարմացնելով եւ մինչեւ իսկ զայրացնելով վարչապետ Խրուշչեւը, որ ախոյեանն է եղած ապասթալինացման շարժումին։ «Պրավտա»ի ընողը Սթալինի անունը տուող վարչապե՞տն է թէ իր խօսքերը ծափահարողները ։

Ինչպէս վերջերս կարդաւ ըրած էր Խորհ․ միւս Հանրապետութեանց այցելելով, վարչապետ Խրուշչեւ «փառաւոր» առիթէն օգտուելով՝ փառաւոր եւ մէկ ջուրով լուացած է Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան պետերը, բուռն քննադատութեան ենթարկելով երկրին գիւղատնտեսութեան պատասխանատու վարիչները ։

Երկու օրէ ի վեր Խորհ․ Միութեան մէջ հաստատուած է մահապատիժ՝ «տնտեսական ոճիր» գործողներուն, այլ խօսքով բոլոր անոնց համար որ տնտեսական եւ երկրագործական իրենց կեղծ հաշորդագրութիւններով եւ սուտ վիճակագրութիւններով ամէն դեղին խոտ իբրեւ ցորեն կը ներկայացնեն, ամէն չորքոտանի իբրեւ պարարտ կով, եւն․․․

«Դատարկապորտներու» եւ «մակաբոյծներու» դէմ ի գործ դրուած նոր օրէնքներէն ետք, մահապատիժի հաստատումը փաստ մը կը նկատուի թէ այսուհետեւ վարչապետ Խրուշչեւ պիտի չխնայէ եւ խիստ պատիժներու պիտի ենթարկէ կուսակցական պարզ շարքայինէն մինչեւ բարձրագոյն դիրքի վրայ գտնուող խորհրդային մարդը, որ իր գործունէութեամբ մէկ օրով իսկ կ՚ուշացնէ «խորհրդային տնտեսական հրաշքներուն» կատարումը ։

Խորհրդ․ Հայաստանի 40ամեակի հանդիսութեանց առթիւ, Երեւանի մէջ վարչապետ Խրուշչեւի առաջին խօսքը սպառնական եղած է ներքին ճակատի վրայ ։

Հանդիսութիւնները կը շարունակուին ։

«EUROPE» ԱՄՍԱԳԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը կը քաղենք Երեւանի «Գրական թերթէն» (Ապրիլ 21)։ Երեւանցի յօդուածագիրը եւս կը կատարէ կարգ մը ճշդումներ, ինչպէս կատարեցինք մենք «Յառաջ»ի մէջ։ Մեր դիտողութիւնները շատ ջղայնացուցեր էին Փարիզի «Հայաստանասէրներ»ը։ Այժմ տեսնենք թէ պիտի չջղայնանա՞ն նոյն մարդիկը կարդալով ինչ որ կ'ըսէ Երեւանցի ճշդատը։

Ֆրանսիական յառաջադիմական մամուլի օրգաններից մէկը՝ «Էօրոփ» («Եւրոպա») ամսագիրը վերջերս լոյս տեսած իր Փետրուար – Մարտ միացեալ համարը նուիրել է հայ գրականութեանը։

Այս ամսագիրը, որ 1923 թուականին հիմնել են մի խումբ ֆրանսիացի գրողներ եւ որին աշխատակցել է Ռոմէն Ռոլանը, հաւատարմութեամբ հետեւում է humanisme*, ժողովուրդների բարեկամութեան եւ փոխըմբռնման աւանդութիւններին։ Այդ աւանդութիւնների լոյսի տակ էլ խմբագրութիւնը հրատարակել է առանձին երկրների գրականութիւններին նուիրուած մի շարք հետաքրքրական համարներ։ Արդէն լոյս են տեսել ռուս գրականութեան խոշորագոյն վարպետ Լեւ Տոլստոյին նուիրուած, լեհական, ֆիննական, Ռումինական եւ այլ գրականութիւնների համարները։*

Պատահականութիւն չէ հայ գրականութեանը նուիրուած այս համարի լոյս տեսնելը։ Դա էլ պայմանաւորուած է եղել այն աւանդութեամբ, որ ստեղծուել է Ֆրանսիայում հայ գրականութիւն եւ Հայաստանում ֆրանսիական գրականութիւն հրատարակելու ընթացքում։ Հին եւ միջնադարեան հայ գրականութեան բազմաթիւ գործեր են թարգմանուած եղել ֆրանսերէն, ֆրանսիացի հայագէտները բազմաթիւ հետազօտութիւններ են կատարել մեր լեզուի, գրականութեան եւ պատմական անցեալի վերաբերեալ։

Իր հերթին ֆրանսիական առաջաւոր մշակոյթը լայնօրէն ընկալուել է հայ հասարակական մտքի կողմից։ Ֆրանսիական մեծ յեղափոխութեան Ֆրանսիան, 1848 թուականի Ֆրանսիան, Փարիզեան Կոմունայի Ֆրանսիան միշտ ապրել է հայ առաջադիմական գործիչների սրտերում։

Վերջերս լոյս տեսած Էօրոփի *համարը այդ աւանդութիւնների յետագայ զարգացումն է, մի նոր խօսք մշակութային ու գրական յարաբերութիւնների պատմութեան մէջ։ Ո՞րն է այդ համարի առանձնայատկութիւնը.— այն, որ այդտեղ ներկայացուած է* ժամանակակից *խորհրդային, ինչպէս նաեւ արտասահմանեան հայ գրականութիւնը։ Հոկտեմբերեան Սոցիալիստական Մեծ Յեղափոխութիւնից յետոյ հայ հեղինակների բաւական շատ գործեր են լոյս տեսել ֆրանսերէն։ Սակայն դրանք եղել են առանձին հեղինակներ, իսկ այստեղ տրուած է ժամանակակից հայ բանաստեղծութեան եւ արձակի բաւականին ընդարձակ մի ծաղկաքաղ։*

Ֆրանսերէն ընթերցողը, ինչպէս անուանում է Պիէր Աբրահամը աշխարհի տարբեր երկրներում սփռուած իր բաժանորդին, կարող է ակներեւ համոզուել, թէ ինչ արդիւնքների է հասել Հայկական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութիւնը մշակութային, շինարարութեան, արուեստի ու գրականութեան ասպարէզներում։ Կասկածից դուրս է, որ ներկայ հրատարակութեանը նպաստել է խմբագրութեան գործակցութիւնը «Արտասահմանի հետ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան» եւ Հայաստանի գրողների Միութեան հետ։ Մեր այս երկու կազմակերպութիւնները եռանդուն կերպով մասնակցել են բազմաթիւ նիւթեր պատրաստելով ու ֆրանսերէն թարգմանել տալով (թարգմանիչներ՝ Լ. Մարտիրոսեան, Ա. Եղիայեան, Տ. Կարա – Սարգսեան, Տ. Քիրաջեան, Զ. Կարամանեան եւ Ա. Զալիկեան, խմբագիրներ՝ Ա. Կոթիկեան, Գ. Վահրամեան)։ Այդ մասնակցութեան մասին շնորհակալութեան նամակ է ուղարկել անցեալ տարուայ Մարտի 22ին Պիէռ Աբրահամը. «Հաճութեամբ հաղորդում եմ ձեզ, որ ստացել եմ ձեր Մարտի 3 թուակիր նամակը, յօդուածներն ու լուսանկարները։ Այդ ամէնը հիանալի վիճակում հասել է մեզ, եւ ես շնորհակալ եմ ձեզանից։ Ես խնդրում եմ նաեւ իմ շնորհակալութիւնը հաղորդէք Հայաստանի խորհրդային գրողների Միութեանը եւ թարգմանիչներին»։

Բնագիրները տպագրութեան պատրաստելուն մասնակցել են ֆրանսիացի բանաստեղծներ ու արձակագիրներ Պիէռ Գամարան, Ժակ Գոշրոնը, Պիէռ Լուիոլը, Ֆրանսուա Մոնոն, Ժ. Պ. Ռեփեկը, Մաթիլտ Վիլիէն։

Այս համարը մեր ընթերցողներին ներկայացնելիս աւելորդ չենք համարում շարադրել նրա հակիրճ բովանդակութիւնը։ Համարը բացւում է հետեւեալ հինգ յօդուածներով՝ Ժակ Մադոլի «Ժողովուրդ, որ չի ուզում մեռնել», Լիսիէն Պսիքարիի «Հումանիզմի քաղաքականութիւն», Պիէռ Պարաֆի «Հայերը Ֆրանսիայում», Սիլվան Ռուբակինայի «Մի քանի օր Երեւանում», Ա. Ղարիբեանի «Հայ լեզուն եւ նրա պատմութիւնը»։

Այնուհետեւ յաջորդում է քերթուածի ու արձակի ծաղկաքաղը, որին կցած նախաբանում Պիէռ Աբրահամը գրում է. «Այսպիսով բացւում է քերթուածի ու արձակի կրկնակ ծաղկաքաղը, որ մենք հպարտութեամբ ու առաջին անգամ առաջարկում ենք ֆրանսերէն ընթերցողներին։

Ըստ մեր կանոնների՝ այդ ծաղկաքաղը ժամանակակից է։ Այստեղ ներկայացուած հեղինակները ծնուել են առ առաւելն հարիւր տարի առաջ։ Այն ընթերցողներին, որոնք յատկապէս հետաքրքրւում են անցեալի գրականութեամբ, մենք յանձնարարում ենք կարդալ արեւելեան լեզուների դպրոցի փրոֆէսօր, ֆրանսիացի խոշորագոյն հայագէտ Ֆրեդերիկ Ֆէյտիի «Ցետադարձ հայեացք հայ գրականութեան վրայ» վերնագրով յօդուածը։ Այսպիսով արդիականութեան համը ճաշակելուց յետոյ, նրանք կը կարողանան համոզուել, որ այդ գործերը անդուլ կերպով շարունակում են մարդկութեան գրական փառքը կազմող հազարամեայ աւանդութիւնը»։

Ծաղկաքաղի առաջին մասում ներկայացուած են Յ. Յակոբեանը, Յովհ. Թումանեանը, Աւ. Իսահակեանը, Սիամանթօն, Վ. Թէքէեանը, Կ. Սիտալը, Դ. Վարուժանը, Վ. Տէրեանը, Ե. Զարենցը, Հռ. Պօղոսեանը, Ն. Զարեանը, Սարմէնը, Գ. Սարեանը, Վ. Նորենցը, Ս. Տարօնցին, Մ. Մանուչեանը, Վահէ Վահեանը, Ա. Դարբնին, Յովհ. Շիրազը, Հ. Սահեանը, Մ. Մարգարեանը, Ս. Կապուտիկեանը, Գ. Էմինը, Յ. Յովհաննիսեանը, Վ. Դաւթեանը, Գ. Աղգարեանը եւ այլ բանաստեղծներ։

ՍԱԼՈՄԷ ԱՐԷՇԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

ԱՐԱՄ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆ

—o—

Հայլիւ քառասուն օրեր բոլորուեցան այն օրէն ի վեր, երբ ցուրտ եւ օտար հողին յանձնեցինք՝ Արամ Թէրզիպաշեանը։

Դժուա՛ր, շա՛տ դժուար է՝ հարազատի մը դամբանական կարդալ, այն ալ թարմ հողակոյտի մը վրայ։ Սակայն Այնթապի Հայրենակցականներս պարտք կը զգանք հանդուցեալին դէթ կենսագրական քանի մը գիծերը տալ հանրութեան։ Ցանցառ վիճակ մը կը ներկայացնէ մեր հիներուն շքեղ պարտէզը՝ օրէ օր։ Հի՛ն ծառերը, այնքան պտղատու եւ շքաւէտ, կը տապալին հետզհետէ։ Ու հարկ է, որ նորերը բան մը գիտնան անոնց մասին։

Արամ Թէրզիպաշեան ծնած է Այնթապ, 1889ին։ Դերձակութեան մէջ ծանօթ՝ յայտնի եւ չափազանց պատուաւոր ընտանիքի մը շառաւիղն է։ Այնտեղէն ալ կը ծնի Թէրզիպաշեան մակդիրը։

Այնթապ, Կիլիկիոյ Մոնփէլլիէն էր։ Այսինքն, այն քաղաքը, որ ի հնուց անտի հռչակ հանած է իր բազմաթիւ դպրոցներով։ Ոչ միայն երկրորդական վարժարաններ, ճեմարան եւ գոլէժներ գոյութիւն ունէին, այլեւ, ինչպէս Եւրոպայի մէջ, այնպէս ալ Այնթապ քաղաքին մէջ, գոյութիւն ունէին նաեւ յատուկ անհատական դպրոցներ։ Ահաւասիկ, այս տիպի նախակրթարանի մը աշակերտած է՝ փոքրիկն Արամ։ Առաքելեան Յովհաննէս խօճային դպրոցը, կամ Առաքելեան վարժարան։

Մեր հայրենակիցներէն Գր. Գալուստեան կը վկայէ թէ ինքն ալ յաճախած է Յովհաննէս խօճայի դպրոցը եւ հիացումով դիտած, թէ ինչպէս հայլիւ [...] տանի, Արամ Թէրզիպաշեան փոքրացած դաշնամուր կը նուագէր ամէն առաւօտ [...] իրիկուն՝ աղօթքներուն ընկերանալու համար։ Այն ժամանակ, Արամ Թէրզիպաշեան 10էն 11 տարեկան էր։ Ետքը կը յաճախէ՝ Աղենական Երկրորդական Վարժարան։ Կիսատ թողլով հարկադրուած կ'ըլլայ նուիրուիլ՝ հօրենական արհեստին, դերձակութեան։

Արամ Թէրզիպաշեան, Աղենական[...] մէջ, նոր սերունդին առաջնորդներէն կ'ըլլայ, բռնկած՝ ազգային եւ յեղափոխական կրակով։ Ու, բռնակալութեան [...] մէնչեւ սաստիկ օրերուն կ'արձանագրուի Դաշնակցական։ Իր երիտասարդութիւնը նուիրուած էր այս կուսակցութեան։ [...] եւ պարտաճանաչ Դաշնակցականի համբաւը կը վայելէր Արամ Թէրզիպաշեան։ Կը պատկանէր եւ մաս կը կազմէր եռանդուն եւ մարտական խումբի մը [...] լին, որուն մասին, անցեալ տարի, մինչեւ տարի մը առաջ — առիթն ունեցանք (հէ՛ք Յովհ. Իսպիրեանի մահուան առթիւ) խօսելու, աւելցնելով, որ բոլորն ալ մտաւորական եւ ազնիւ Հայեր էին։ Արամ Թէրզիպաշեանին սերունդը կ'երազէր ու կը քալէր՝ դէպի Գէորգ Չաւուշներու, Աղբիւր – Սերոբներու եւ Անդրանիկներու՝ մարտական ուղին՝ [...] նուն Հայուն եւ Հայաստանի ազատութեան։ Առանց սակարկելու։ Առա՛ջ, առաջին մեծ պատերազմը փշրեց իրենց երազը։

Արամ Թէրզիպաշեան պաշտամունք ունէր Դաշնակցական երրորդութեան մէջ Քրիստափորին հանդէպ, եւ ուխտած որ, եթէ օր մը ամուսնանար, իր առաջին մանչ զաւակին անունը պիտի մկրտէր Քրիստափոր։ Ունեցաւ այդ բախտը։ Իր անդրանիկ որդին կը կոչուի՝ Քրիստափոր։

Նուիրեալ ընկեր մըն էր, անկեղծ, [...] կերպասէր, զոհաբերող եւ առաքինի Մարդ մըն էր, առանց աղմուկի եւ առանց ցուցադրութեան, բան մը որ տեսակ մը դիմագիծն է առհասարակ բոլոր Այնթապցիներուն։

Աքսորէն ետքը, պատերազմի [...] նին, զինք կը գտնենք՝ Դամասկոս։ [...] ուար ու տխուր օրեր անցուցած է [...] քաղաքին գոց շուկաներուն մէջ, [...] մանդամ իր գերդաստանին առօրեայ [...] րուստին հասնելու համար։ Կը նորոգէր հին հագուստներ, եւ կը ծախէր՝ [...] թէ խանութ։

1919ին Դամասկոսէն՝ Պէյրութ։ 1922ին Կ. Պոլիս։ Միշտ անբաժան իր հարազատներէն եւ իր շատ սիրած [...] մէն եւ անոնց ընտանիքներէն։

Ֆրանսայի մէջ, հաստատուեցաւ Մարսէյլ։

Աշխատասէր, խելացի, ի ծնէ ուշիմ [...]

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Իսկ Անգլիացիները, Ջրանցքին ամուր կառչած, եւ յաւիտենապէս դիմադրելու որոշում տուած, իրենց դիրքերը կը զօրացնէին եւ փշաթելերու ցանցով կը շրջապատէին։

Կանաչ շապիկաւորներու խումբերը սկսան բազմապատկել իրենց յարձակումները։ Եգիպտացի ոստիկաններ ձեռքի տակէ կ'օժանդակէին ահաբեկիչներուն։ Զօրավար Էրսքին, ընդվզած այն իրողութեան առջեւ, որ կառավարական ուժերը մէկ ճակատ կը կազմեն «օրինազանց»ներուն հետ, հրահանգ տուաւ զինաթափ ընել Սուէզի Ջրանցքին շրջանին մէջ գտնուող եգիպտական օժանդակ ամբողջ ոստիկանութիւնը։

1952 Յունուար 25ին, մութնլուսին, 1500 անգլիացի զինուորներ շրջապատեցին Իսմայիլիայի մէջ կեդրոնացած օժանդակ ոստիկանութեան կայանը։ Անգլիական ջոկատին պետը կը հրահանգէ եգիպտացի հրամանատարին՝ անձնատուր ըլլալ։ Այս վերջինը կը հեռաձայնէ Գահիրէ՝ հրահանգ ստանալու համար։ Ներքին նախարարը, Ֆուատ Սարակետին, հրահանգ կուտայ, որ եգիպտացի հրամանատարը չընդունի անգլիական վերջնագիրը եւ ուժին պատասխանէ՝ ուժով։

Անգլիացիները կրակ կը բանան զօրանոցին վրայ։ Մահացու կռիւ մը ծայր կուտայ։ Ենթարկուած թնդանօթներու տարափին, եգիպտացի ոստիկանները ի վերջոյ անձնատուութեան սպիտակ դրօշը կը բարձրացնեն։ 200 ոստիկաններու վրայ, 46 հոգի սպաննուած եւ 72 հոգի ալ վիրաւորուած էին անգլիական թնդանօթներու ռումբերէն։

×

Երբ Գահիրէի ձայնասփիւռը այս լուրը կը հաղորդէ, կը պոռթկայ ժողովրդական ցասումը, որուն առջեւ ոչ մէկ թումբ կարելի կ'ըլլայ դնել։ Նախարարներու ժողովը, գիշերային բացառիկ նիստի մը մէջ, կ'որոշէ դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել Անգլիոյ հետ, դիմել ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին, եւ որպէս ռազմագերի ձերբակալել Գահիրէի անգլիական գաղութէն 80 անձնաւորութիւններ։

Յաջորդ օրը, 26 Յունուար 1952, տխրահռչակ «սեւ շաբաթ օրը», ծայր կուտան բռնութիւնները։ Արեւածագէն մինչեւ առաւօտեան ժամը 10, ոստիկանութիւնը, որ գործադուլ յայտարարած է, կը խմբուի Համալսարանին առջեւ, կը միանայ ուսանողութեան, ուրկէ, բոլորը միասին, կ'ուղղուին դէպի վարչապետարան եւ զէնքեր կը պահանջեն Սուէզի Ջրանցքին վրայ կռուելու համար։

Ժամէ ժամ մթնոլորտը աւելի կը ծանրանայ։ Խելակորոյս ամբոխ մը, որուն թիւը հետզհետէ կը շատնայ, փողոց կ'իջնէ։ Շուտով ամբոխին կը միանան հրձիգ ռումբերով զինուած խումբեր. քաղաքը կը դառնայ հուրի, աւերածութեան եւ մահուան խառնարան։

Առաւօտեան ժամը 11ին, Օփերայի հրապարակին վրայ, ցուցարարները կրակի կուտան սրճարանները, ըմպարանները, շարժանկարի սրահները։ «Րիվոլի» եւ «Մէթրօ» շարժանկարի սրահները կը հրկիզուին. Պարքլէզ Պանքը (անգլիական դրամատուն) բոցերու մէջ է. դրամատան բազմաթիւ պաշտօնեաներ, որոնք շէնքին գետնայարկին մէջ ապաստանած էին, խեղդամահ կ'ըլլան։

Անգլիական «Թըրֆ» ակումբը նմանապէս կը հրկիզուի. ակումբին անդամներէն տասներկու Անգլիացիներ կը փորձեն դուրս փախչիլ. կատղած ամբոխը զանոնք ետ կը մղէ վառող շէնքին մէջ, ուր հրակէզ կ'ըլլան։

Ամբոխը ապա կը հանէ անոնց ածխացած մարմինները եւ կ'ոտնակոխէ։ Զոհերուն մէջն է նաեւ քանատական զինապանատան առեւտրական կցորդը։

Մէկ ակնթարթի մէջ, Գահիրէի կեդրոնական ամբողջ թաղամասը հրկիզուած դժոխքի կը վերածուի։ Կէս օրին՝ հրդեհի կեդրոններուն թիւը չորս հարիւրի [...] հասնի։ Փողոցները կը խեղդուին ծուխի եւ մոխիրի ամպերու մէջ. ժողովուրդը [...] կատաղութենէն ու կատաղութեամբ [...] պարէ այնտեղ։

×

Այս բոլոր անցուդարձերուն ընթացքին, Ապտինի պալատին մէջ, Ֆարուք թագաւոր հացկերոյթի նստած է հրաւիրեալ վեց հարիւր բարձրաստիճան [...] պաններու հետ։ Պատուհանի մը կը [...] տենայ, կը տեսնէ որ իր մայրաքաղաքը կրակներու մէջ է։ Պահ մը լուռ կը մնայ. ապա ուսերը կը թօթուէ եւ [...] նին գլուխը իր տեղը կը վերադառնայ։ Այս ընդունելութիւնը անշարժութեամբ կը դատապարտէ այնպիսի մարդիկ, որոնք կրնային ապահովութեան ուժերը գլուխն անցնիլ ու դրական գործունէութիւն ցոյց տալ։

Բայց ի՞նչ գործի են «պատկան իշխանութիւնները»։ Ներքին նախարարութեան պաշտօնէութեան երեք չորրորդը բացակայ է, քանի որ օրը շաբաթ է։ Ոստիկանութիւնը թեւերը ծալած կը դիտէ [...]

(2 Նար.)

յատկապէս եւ ժուժկալ այս անձն է որ հիմնադիրն է, նախ՝ Մ. Ա. Թ., իսկ յետոյ՝ վէթէր անանուն ընկերութեանց: Ընկերութիւններ, որոնք ոչ միայն հաբիբսպաւոր ուրիշ հայ ընտանիքներ կ'ապրեցնեն, այլեւ պատիւ կը բերեն հայ վաճառականական տաղանդին:

Ամէնէն խնայասէր մարդը, բայց ամէնէն առատաձեռնը՝ հանդէպ իր ազգին: կան մարդիկ, որոնք կուտան պարզապէս իրենց անունը տպագրուած տեսնելու համար թերթերու մէջ, Թէրզիպաշեան ճիշդ հակառակն էր: Կուտար չյիշուելու պայմանով: Ցոյցի եւ թեթեւսոլիկութեան հակառակ:

Ջուարթախօս, սրամիտ եւ հաճելի էր իր խօսակցութիւններուն մէջ:

Փնտռուած անձնաւորութիւն մը՝ հաւաքոյթներու մէջ: Մարդիկ կը յարգէին զինք, վասնզի ինքն ալ գիտէր յարգել զանոնք, որոնք արժանի էին յարգանքի:

Ազգային գործերու մէջ, բարի, իմաստուն եւ հաւասարակշռուած մարդ մը: Ի զուր չէ, որ բազմաթիւ նախագահութիւններ կը կրէր իր կուրծքին վրայ, — միակ մեռալը, որ գաղութահայութիւնը կուտայ իր արժանաւորներուն, նախագահ՝ Համազգային Մշակութային Ընկերութեան Մարսէյլի Մասնաճիւղին, Փարիզի Մշակութային Տան Մարսէյլի մասնաճիւղին, Այնթապի Հայրենակցական Միութեան, Կիլիկեան Ընդհ. Միութեան, վերջին երկու տարիներէ ի վեր նաեւ Հ. Բ. Ը. Մ.եան Մարսէյլի մասնաճիւղին: Միշտ քաջալերող՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին, Կապոյտ Խաչին, Ազգատախնամին եւայլն:

Աղա, ըսաւ անցեալ տարի, եկուր մենք ալ երթանք սա Հայաստանը տեսնել: վերադարձին, կը նստինք, ես կը պատմեմ, դուն կը գրես:

Աւաղ, չեղաւ: Բժիշկները չարտօնեցին Հայաստանի բարձրադիր կլիման: Բարի այդ սիրտը՝ տկար էր:

Արդեօ՞ք բարի սիրտերը տկար կ'ըլլան:

Կ'ողբանք իր ձգած պարապը իբրեւ հայրենակից, իբրեւ Հայ:

Յ. Ն. ԱՂԱՅԵԱՆ

ԹԵՀՐԱՆԻ «ՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ»Ը ԿԸ ՄԻԱՆԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ԽԱՉԻՆ

Հայ Օգնութեան Միութեան Հիւսիսային Ամերիկայի Կեդրոնական Վարչութիւնը Ապրիլ Թուակիր հետեւեալ յայտարարութիւնը հրատարակած է. —

Խոր գոհունակութեամբ կը հաղորդենք մեր բոլոր մասնաճիւղերուն եւ արտասահմանի Շրջ. Վարչութիւններուն՝ թէ Թեհրանի «Հայ Կանանց Բարեգործական Ընկերութիւնը», որ 52 տարի անընդհատ ունեցած է հանրային, բարեսիրական եւ մշակութային բեղուն գործունէութիւն՝ Իրանի մէջ, միացած է Հայ Օգնութեան Միութեան:

Կեդրոնական Վարչութիւնը ջերմօրէն ողջունելով հեռաւոր մեր ընկերուհիները, կը հաւատայ, թէ այս Միութիւնը առիթ պիտի ընծայէ կեդրոնացած ճիգերով եւ հանրանուէր գործունէութեամբ նպաստելու տարագիր հայ ժողովուրդի կարիքներուն:

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Գրած էինք արդէն թէ այս տարուան Ազգերու Թատրոնի գործունէութեան ծրագիրը բաժնուած է երկու մասի, որ այդ ծրագրին մեծագոյն մասը յատկացուած է թատերական ներկայացումներու եւ համեմատաբար նուազագոյն մասը՝ վերապահուած զանազան ազգերու ժողովրդական երգ ու պարի ներկայացումներու:

Ազգերու Թատրոնի թատերական մասին բացումը կատարուեցաւ գերմանացի ժամանակակից մեծ երաժիշտ՝ Ճէօնպերկի «Մովսէս եւ Ահարոն» ստուարածաւալ օփերայով զոր ներկայացուցին Պերլինի Օփերայի արուեստագէտները:

Ասոնցմէ անմիջապէս ետք՝ Մոսկուայի Վախտանկով թատրոնի դերասանախումբը ներկայացուց յաջորդաբար ռուս նորագոյն թատերագիր Ալեքսիս Արպուզովի «Պատմութիւն մը Իրքուցքի մէջ» թատերակը եւ Տոսթոյեվսքիի «Ապուշը»:

Խօսելէ առաջ այս երկու ներկայացումներուն մասին, փութանք յիշատակել թէ՝ Վախտանկովի թատրոնը, հինէն ի վեր, Ստանիսլաւսկիի թատրոնին հետ, կը կազմէ ռուսական թատրոնի ծանրութեան կեդրոնը: Այս երկու թատրոնները կատարելապէս յեղաշրջած են ռուսական թատրոնի անցեալի թանձրացեալ ու վիպապաշտ դպրոցը եւ բերած հասցուցած են զայն ժամանակակից յառաջապահ թատրոնի բարձրութեան:

Վախտանկով կը կոչուի այս թատրոնը անոր հիմնադիր՝ հայազգի Վախտանկեանի յիշատակին ի յարգանս: Արդարեւ, այս Թիֆլիզցի Հայը անստգիւտ ծառայութիւններ է մատուցած ռուսական թատրոնին, իր բազմաբեղուն գործունէութեամբ: Եւ այսօր, տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, ցարական Ռուսաստանի օրերուն Հայու մը կողմէ հիմնուած եւ հիմա Ազգերու Թատրոնին Խորհրդային Միութեան կողմէ իր մասնակցութիւնը բերող նոյն թատրոնին ներկայի տնօրէնը եւս հայ մըն է՝ Ռուբէն Սիմոնով (Սիմոնեան):

Առաջին թատերակը՝ «Պատմութիւն մը Իրքուցքի մէջ», թէեւ ճարտար ու բարձրորակ դերակատարութեամբ մը ներկայացուեցաւ Ազգերու Թատրոնին մէջ, սակայն, ֆրանսական հասարակութիւնը — որ միշտ անկողմնակալ է եւ մոլեռանդ չէ — չխանդավառուեցաւ անով, մանաւորապէս խաղին նիւթով:

Պատմութիւնը՝ պարզ ու հասարակ սիրոյ դէպք մըն է: Գարմանուհի Վալեան արկղակալ է Սիպերիոյ խորերը գտնուող Իրքուցք քաղաքի մէկ աշխատանոցին մէջ: Հոն աշխատող բանուորները թիթեռնիկներու պէս կը դառնան գեղանի Վալիայի շուրջը, որ պչրոտ է ու ցանկայարոյց: Զինք զարպասողներէն միայն երկուքը՝ Վիքթոր եւ Սերժ յաջողած են իր ուշադրութիւնը գրաւել լրջօրէն: Այս երկու երիտասարդներուն մէջ անշուշտ րոյն կը դնէ հակառակութեան զգացումը: Սակայն, պչրոտ պարմանուհիին սրտին նժարը կը հակի դէպի Սերժը: Կ'ամուսնանան եւ ահա աշխարհ կու գան երկուորեակներ:

Ցանկարծ, եղերականօրէն Սերժ կ'ըլլայ մոյն արկածի մը հետեւանքով: Ցուսահատութիւնը իր ամբողջ թափով կը զգետնէ Վալեան, որ հիմա դարձած է պարկեշտ ու առաքինի ամուսին եւ տիպար մայր մը: Աշխատաւոր ընկերները կը շարունակեն անհետացող ամուսնին ռոճիկը ամբողջապէս վճարել իր այրիին: Բայց Վիքթոր, որ թէեւ կը թուէր ընդունած ըլլալ Վալիայի ընտրութիւնը, կը փորձէ վերադրաւել զայն, քարոզելով անոր թէ՝ անվայել է իր նման առաքինի կնոջ մը ապրիլ իր ընկերներուն ողորմութեամբը: Ու կը յաջողի...

Ֆրանսացի քննադատները ոչինչ կը գտնեն արտակարգ այս նիւթին մէջ, եւ ընդունելով հանդերձ որ ռուս դերասաններու խաղարկութիւնը աննման էր, կ'ըսեն թէ Արպուզովի երկը չի հասնիր իր մեկնարկուներու արուեստի բարձրութեան:

Վախտանկով թատրոնի երկրորդ ներկայացումը՝ Տոսթոյեվսկիի «Ապուշ»ը, ընդհակառակն, յաղթանակ մը եղաւ ռուս դերասաններուն համար:

Ամէն բանէ առաջ կ'արժէ նշել թէ Տոսթոյեվսկիի վէպին թատրոնի վերածումը, որ չափազանց բարդ ու խրթին գործ մըն է, տրուած ըլլալով հոն ապրող տիպարներու նկարագիրներուն խայտաբղէտութիւնը, մեծ ծյաջողութեամբ կատարուած է ռուս գրագէտ Եուրի Օլեշայի կողմէ, որ յաջողած է անխարդախ պահել Տոսթոյեվսկիի ստեղծած տիպարներուն նկարագիրը:

Երկը սեւ է ու մռայլ, ինչպէս հեղինակին՝ Տոսթոյեվսկիի ամբողջ կեանքը: Իր երիտասարդ տարիքին երբ Սիպերիա կ'աքսորուի իբրեւ կասկածելի յեղափոխական, հոնկէ վերադարձին Տոսթոյեվսկին լուսնոտ մըն է: Այդ իսկ պատճառով իր վէպին հերոսը՝ իշխան Մուիշկինն ալ նոյն ախտով է վարակուած: Իշխանին ամբողջ միտքն ու հոգին մերթ կլանուած է ահաւոր աղէտներ գործելու հեռապատկերներով, մերթ ալ ընկղմած՝ բարութեան մէջ, մաքրուած՝ հեզնանքի, ամբարտաւանութեան եւ եսասիրութեան աղտերէն: Երբեմն, ան իր մետաքսանման մազերով, իր նուրբ մօրուքով՝ որ կը շրջանակէ իր հրեշտակատիպ դէմքը, կը նմանի չուշանաթոյր երախայի մը, զեղուն քրիստոնէական մաքրութեամբ, պայքար մղելով չարագործներով, խարդախներով եւ անբարոյականներով լեցուած աշխարհի մը դէմ:

Եւ ահա՝ «ապուշ» մըն է դարձած... Իր երեւակայած չարերը, որոնցմով կը վխտայ Տոսթոյեվսկիի վէպը, կ'առեն զինքը առաջին առթիւ, բայց ի վերջոյ կը մերժենան իրեն եւ կը սիրեն զինքը՝ «ապուշ»ը, որովհետեւ իր խոնարհ հոգին եւ իր անմեղութիւնը անդիմադրելի ուժեր են...

Իր ուրիշ մէկ հերոսը՝ Ռոկոժին, կը ներկայացնէ նոյնպէս բարդ ու մանուածապատ տիպար մը: Անիկա իր սիրուհին որուշ դումարի մը փոխարէն կրնայ ուրիշի մը յանձնել: Գեղանի Նաստասեան Ռոկոժինի եւ իշխանին միջեւ կը դառնայ աճուրդի ապրիք մը եւ ապա դահը՝ Ռոկոժինի, որ կը սպաննէ զայն:

Այս տեսարանին մէջ ալ ալ Տոսթոյեվսկի կ'ապրի իր սեփական կեանքը: Անիկա երեւակայօ բեամբ կը սպաննէ իր երիտասարդ օրերու սիրուհին՝ Ապոլինարիա Սուսլովան, որ Փարիզի Քարթիէ-Լաթէնի ուսանողական օրերուն դաւաճանած էր իր սիրոյն: Սուսլովան լքած էր Տոսթոյեվսկին, յանձնուելով գեղադէմ սպանացիի մը: Ամբողջ իր կեանքի ընթացքին Տոսթոյեվսկիի այդ վէրքը չէր սպիացած, եւ լուծելու համար իր վրէժը... անիկա իր վէպին մէջ սպաննել կուտայ Նաստասեան՝ Ռոկոժինի ձեռքով...

Վախտանկովի թատրոնի ռուս դերասանները ունեցան զմայլելի խաղարկութիւն մը «Ապուշ»ին մէջ:

Իշխան Մուիշկինի դերը ստանձնած էր Նիքոլա Կրիթցենքօ եւ Ռոկոժին՝ Միշէլ Ուլիանով: Այս երկու դերասանները իրենց հրաշալի խաղով արժանացան ֆրանսական քննադատներու եւ թատերասէրներու անվերապահ գնահատանքին: Տիկին Ժուլիա Պորիսովա Նաստասիայի դերին մեկնարկութիւնը տուաւ այնպիսի արուեստով մը, որ հազիւ թէ, կ'ըսեն ֆրանսացի քննադատները, Տոսթոյեվսկի կրնար երբեւիցէ այդքան ճշգրտութեամբ երեւակայած ըլլալ իր հերոսուհիին տիպարը:

Իսկ ես, այս խաղը դիտած պահուս հպարտ էի: Հպարտ էի անոր համար որ՝ Վախտանկովը Հայ մըն էր, անոր անունով յիշատակուած թատրոնին ներկայ վարիչը Հայ մըն է, եւ առենօք, Հայ թատրոնը ունեցած էր այսօրուան ռուս դերասաններուն հաւասար արժէքով իշխան Մուիշկինի դերակատար մը, յանձին մեծանուն դերասան Իսահակ Ալիխանեանի:

Ա. Գ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (193)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Իսկ թէ ինչ էր կատարւում միւս շէներում՝ չէր երեւում ոչինչ. բայց շուտով դա յայտնի դարձաւ նրանով, որ հինականները ոչխարներ բերին խարոյկներէ մօտ:

— Ձեզ ընծայ, եղբայրներ ... Նզովք պատերազմին ...

Այդ գիշեր բոլորի հետ միասին, գուցէ բոլորից աւելի ուրախ էր Վարդանի Ցուսիկը: Նա խանդավառ նայում էր գիշերի մէջ վառուող խարոյկներին եւ շուտ-շուտ քաշում հօր փէշը.

— Պապօ, էլ կռիւ չի՞ լինի:

— Չէ, տղաս, վերջացաւ:

— Հիմա կ'երթա՞նք մամոյի մօտ:

— Հապա. պիտի գնանք մեր տուն՝ մամոյի մօտ:

Ասում էր Վարդանը, բայց ինքն էլ չգիտէր, թէ հիմա ո՞ւր կը լինի «մամոն» — քաղաքո՞ւմ՝ իրենց նոր տանը՞, թէ ... Վարդանը լսել էր, որ շատ ընտանիքներ տարուել են գերի, շատերը, գերի ընկնելու վախից, թողել-հեռացել էին քաղաքից, իսկ ոմանք սպանուել էին կռուի միջոցին՝ այն իսկ ժամանակ, երբ կռիւը փոխադրուել էր քաղաքի մէջ, ուր կանայք նոյնպէս կռւում էին եկւորների դէմ՝ կտուրներից, պատերի ետեւից քարեր նետելով ...

Ուրախ էր եւ Թորգոմը, բայց միայն նրա համար, որ վաղը միւս օրը կ'երթայ քաղաք եւ կը պարզի, թէ ո՞ւր են իւրայինները: Վարդանի պէս նա եւս չգիտէր ո՞ւր կը լինեն նրանք. քաղաքո՞ւմ արդեօք, հեռացե՞լ են, գուցէ եւ տարուել գերի: Բայց տխուր էր, որ նախարարները մնացին անպատիժ. գոնէ մէկը նրանցից ընկնէր նետահար: Նա այդպէս էլ ասում էր ընկերներին.

— Ափսոս, Թագաւորը պէտք է պատժէր քաղաքն աւերող չարերին:

— Հազար անգամ, — ասաց Ցովսէփը: — Թագաւորը նրանց պիտի կախէր քաղաքի մէջտեղ, որ ամէնքը տեսնէին, թէ ո՞վքեր են Արշակաւան աւերողները:

Բանակում, բացի Թորգոմից ու ընկերներից, կային եւ շատ աւանցիներ, որ կռուելով եկել-մնացել էին զօրքի մէջ: Նրանք եւս դժգոհ էին, որ Թագաւորը հաշտուել է նախարարների հետ: Ուրեմն ներո՞ւմ է Թագաւորը նրանց աւրածները. բացատրել չէին կարողանում, թէ ինչու: Միթէ՞ Թագաւորի ուժն է պակաս, թէ՞ ...

Այս ծանր մտքերի մէջ Թորգոմին ուրախացնում էր միայն մի բան, այն, որ քաղաքի կռուի ժամանակ թէ ինքը, թէ ընկերները ողջ մնացին եւ գերի չընկան, այլապէս ի՞նչ կը լինէր իրենց ընտանիքների վիճակը... Ի՞նչ պիտի անէր մայրը առանց իրեն. ի՞նչ պիտի անէր Մինան ծեր հօր հետ... Իսկ երբ այս մտածումներից սթափւում էր՝ նա հարցնում էր ինքն իրեն. «Բայց արդեօք ո՞րտեղ են հիմա»...

Զօրքի ուրախ աղաղակները հասնում էին Արշակ Թագաւորի վրանը. վարագոյրը ետ քաշած մուտքից նա տեսնում էր ոսկեցոլուն բոցերով խարոյկները, որ տատանում էին մութը. լսում էր իբար ընդմիջող եւ գիշերը պատռող երգերն ու նուագները, բայց նրա դէմքի եւ ոչ մի մկանը ուրախութիւն չէր արտայայտում:

Ընդհակառակն, նա լարուած էր, մինչեւ իսկ մռայլ: Նրան զբաղեցնում էին ծանր մտքեր: Հակառակորդները թէեւ ներում էին խնդրում եւ հնազանդութիւն յայտնում, բայց նրա բարկութիւնն ու զայրոյթը չէր գոհանում դրանով: — Եթէ նրանք ժամանակին չկատարեցին իր պահանջները՝ բերդեր ու զինուոր տալու — դա սովորական էր եւ հասկանալի, ուստի եւ քիչ էր վրդովւում: Սակայն այս, որ նրանք աւերել են տարիների ջանքով կառուցած քաղաքի թաղերը՝ դրա ցաւը փոխւում էր զայրոյթի: Թւում էր նրան, թէ խորտակել են իր պետութեան հիմքը, երկիրն ամրացնելու իր բոլոր երազները ...

Ո՞վ յղացաւ արդեօք իր քաղաքն աւերելու, հրդեհելու միտքը. Կամսարական Նա՞րը, թէ ուրիշ մէկը ... Այս հարցումը նա չէր կարող անել որեւէ մէկի. այս մասին չէր կարող խօսել որեւէ մէկի հետ ... Բայց մտքերը տանջում էին նրան թէ վրանում եւ թէ այն ժամանակ, երբ դուրս էր ելնում վրանից:

Լաւ էր, այո, որ լսեց կաթողիկոսի խորհուրդը եւ դադարեցրեց կռիւը, բայց Աւա՞նը, բայց ապագայ բերդը՞... Ո՞վ պիտի հատուցի իր կորուստը ... Ինքը, այո, չուզեց յանցապարտների պատճառով կոտորել զինուոր ու ժողովուրդ, բայց քաղաքն աւերողները միթէ՞ պիտի մնան անպատիժ... Ճշմարիտ է, ինքը անձնապէս պարտուած չէ աշխարհի առաջ. ինքը մեծահոգի եղաւ ... Բայց քաղաքը՞, բերդը՞...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Տիկին Գարգունի Սերճանեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Սերճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Արապեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Շահրիկեան եւ զաւակնե – րը, Տէր եւ Տիկին Մասիս Այնաճեան եւ զաւակները (Երեւան), Տիկին Անդինէ Սերճանեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկին Մանուշակ Խոտչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վահան Խոտչեան եւ զաւակները, Պ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Շալճեան եւ զաւակը (Պաքու), Այրի Տիկին Ատրինէ Պարոնվարդեան, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Կարապետեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Զապէլ Խոտչեան եւ զաւակները, եւ ազգական ընտանիքները, սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուս – նոյն, հօր, մեծ հօր, աներհօր եւ ազգականին՝

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մայիս 10) ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ ե – կեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփուի Փեռ Լաշէզի ընտանեկան դամբանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է հետեւեալ նուիրա – տուութիւնները իր կրթ. ձեռնարկներուն համար: Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետրոսեան քսան Ն. Ֆ., Տիկին Մարթա եւ Պ. Վահրամ Ոսկանեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Պ. Արտաչէս Փամպուքճեան, Պարէտ Փամ – պուքճեան, Յարութիւն Ժամկոչեան, Օննիկ Պօյաճեան տասնական Ն. Ֆ., Պ. Գէորգ Պաքրճեան քսան Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Մարի Գարակէօզ – եանի մահուան առթիւ:

ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ԱՒՍՏՐԻԱ

ՎԵՆԵՏԻԿ - ԹԻՐՈԼ - ՎԻԷՆՆԱ

ԽՄԲԱԿԱՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբա – նութեան 4 յոբելեաններուն առթիւ:

Օգոստոս 11 — Սեպտեմբեր 4

Ճամբորդութիւնը կը կազմակերպէ և խումբը կ'առաջնորդէ Հ. Սամուէլ Վ. Արամեան:

Մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել՝

Առաւօտուն, ժամը 9 – 13՝

10 bis, Rue Thouin - PARIS (5e)

Tél. : ODEon 02-12

Կէսօրէ ետք, ժամը 13 – 17՝

E. DJEZIRIAN

27, Fbg. Montmartre, Paris (9e)

Tél.: PRO. 35-85

Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 30ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Մէթրօ Բատէ:

Դասախօս՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթը՝ Մերձաւոր Արեւելքի հայ գա – ղութի մասին:

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լիոնի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ նախաձեռնութեամբ եւ քրիստոնեայ զա – նազան միացեալ ուժերով պիտի ներկա – յացուի՝

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ —
ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐ

Թատերգութիւնը Լիոնի Զ. Թաղապետա – րանի սրահը, Մայիս 13ին, ժամը 20·45–ին: Նոյն ներկայացումը՝ Վիէնի մէջ Մայիս 14ին, ժամը 15ին, Սերքլ Կաթոլիք սրահը:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը խնջոյք մը կը սարքէ իր դպրոցական աշակերտ – աշակերտուհիներուն համար, Համբարձման տօնին օրը: (Մայիս 11): Կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին ծնողները եւ բոլոր համակիրները:

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով Լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ 3046 Ն. Ֆ.

Գ. կարգ 2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

48, Rue de la République

Tél.: 20.47.22

MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ

Մասնաճիւղ

7, Rue Auber, 7

Tél : RIC. 63-69

PARIS (9e)

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ, յառաջի – կայ Մայիս 11ին Հինգշաբթի օր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգա – բարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան օր, Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի նախագահութեան տակ:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ հանդիսաւոր Ս. պատարագին եւ մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան:

Կը հրաւիրուի նաեւ Հայ հաւատացեալ հասարակութիւնը:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ տիկինները կը հրաւիրեն ձեզ իրենց անուշեղէնի տօնին, որ տեղի պիտի ունենայ Համբարձման օրը, այս Հինգշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, 8պիս, Րիւ տէ Թէրն, Փարիզ (17): Մէթրօ Փորթ Մայօ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի թատերական «ՊԱՐՈՆԵԱՆ» խումբը մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Զաւեշտ երեք արար, 5 պատկեր

Շաբաթ, Մայիս 13, ժամը ճիշդ 20·45ին, Սալ Փօլ – Ֆարալիֆ, 21 Րիւ Իվ-Թուտիֆ: Մէթրօ Ռէփիւպլիք:

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ա. Գրիգորեանի: Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Մարի Սօֆեան, Ա. Մառանկօզեան, Գ. Գեւոնեան, Պ. Թէրզեան, Ադամեան, Ս. Յակոբեան, Ս. Պետոյեան, Ս. Շէրպէթճեան, Պ. Պառաւեան, Մատիրեան եւ Քէհեայեան:

Տոմսերը՝ 3 եւ 4, 5 Ն. Ֆ.:

Դիմել Մշակոյթի Տուն՝ 17 Րիւ Պլէօ, գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51 Րիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս: Հայոց Եկեղեցին, 15 Րիւ Ժանկուժօն եւ Նոր Սերունդի անդամներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐՆԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

13 ՄԱՅԻՍ 1961

ժամը 22էն մինչեւ արշալոյս

LE CLUB

51, Rue Grignan, 51

Նուագախումբ

EDDY TOURNEL

Ուրախ ... զուարթ ... ժամեր ...

եւ

(?) ... ՇԱՏ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ ... (?)

Խորհուրդ մը՝ կանխաւ սեղան ապահովել

Խնդրանք մը՝ Երեկոյթի պատշաճ զգեստ

Տոմսերուն համար դիմել.—

ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ՝ 1, Bd. d'Athènes — Tél. 20.33.80

ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆ՝ 11, Rue Filégier — Tél. 62.31.59

ՓԻԼԻՊ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ 3a, Rue Lafayette — Tél. 62.42.89

եւ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻԽՍ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կազմակերպութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան:

Կիրակի 14 Մայիս, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տըպանեը, ՄԱՐՍԷՅԼ

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հանդէսին կը նախագահէ Միութեան ատենապետ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Տարեդարձի հանդէսին հրաւիրուած են Ազգային Կեդր. վարչութիւնը, կուսակցութեանց, կրօնական, Յարանուանութեանց, Բարեգործականի, Մարզական եւ Հայրենակցական Միութիւններու ներկայացուցիչները:

Խօսք կը տրուի կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն:

Կը բանախօսէ Ամերիկայի Վասպուրականի Համա – Հայրենակցական Միու – թեան «Վարագ» պարբերաթերթի խմբագիր (Ամերիկայէն)

Պ. ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԼԵՄԷԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ծանօթ ու գեղարուեստասէր հայրենակիցներու կողմէ: Կը ներկայացուի՝ «ՏՕՅԼ ԱՄՈՒՍԻՆ» զաւեշտը,

Ղեկավարութեամբ քէմանչիստ Համոյի:

Պարահանդէս ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, հանրածանօթ ՍԵՐԺ – ՔՕՐՕ նուագախումբով: Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 10 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4599 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4900

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

... ԵՒ ՄՆԱՑ ՄՈՒԿՆ ՁՆՁԻՆ

Նիւթի սովէ տառապող «Հայաստանաւէր» թերթերուն համար անսպառ դըրամագլուխ մը հայթայթած էր Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակը :

Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր մրցումի էին ելած անոնք, առաւելագոյն չափով մեծարելու համար այս տօնը : Միջազգային համայնավարութիւնը աւելի լաւ քարոզիչներ չէր կրնար ճարել, փառաբանել տալու համար խորհրդային վարչաձեւն ու իր «բարիքները» :

Անցեալ աշնան Հայաստանէն վերադարձող «ուխտաւոր»ներ բոլշեւիկեան պրոպագանդի նոր նշանախօսքեր կը բերէին արտասահման : Բարեմիտ մարդիկ մեծ հաճոյքով կը լսէին «հաւաստի» աղբիւրներէ բխած կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնք մեր հայրենասիրական զգացումները կը փայփայէին եւ մեր հայրենիքի ապագային համար փայլուն հեռանկարներ կը ցոլացնէին մեր աչքերուն :

Այդ ուխտաւորները կ՚աւետէին, որ խորհրդայնացման տարեդարձին առթիւ Խրուշչեւ Երեւան պիտի այցելէ՝ իր պայուսակին մէջ ունենալով Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը, իբրեւ «արմաղան» Հայաստանին : Ուրիշներ աւելի առաջ երթալով, կ՚աւելցնէին նաեւ ... Ախալքալաքը :

Նման աւետիսներ բերեր էին 1945 Յունիսին՝ Գէորգ Զ. Չէօրէքճեան կաթողիկոսի ընտրութեան համար Էջմիածին գացող պատգամաւորները :

Անոնք կը հաստատէին թէ՝ Չէօրէքճեան Արք., որ նախ քան ընտրուիլը կաթողիկոսական տեղապահ էր, Մոսկուա երթալով տեսնուէր էր Ստալինի հետ : Հանճարափայլը հաւաստեր էր իրեն, որ շուտով պիտի ընդարձակուին Հայաստանի սահմանները :

Շատ չանցած, Մոսկուայի մէջ կ՚որոշուէր արտասահմանէն ներգաղթ կազմակերպել դէպի Հայաստան : Ներգաղթը նախապայման կը համարուէր՝ սահմաններու ընդարձակումը արդարացնելու համար :

Նոյն տարուան Յուլիսին Փոցտամի մէջ Ստալին դաշնակիցներուն առաջարկ կը ներկայացնէր Կարսի, Արտահանի եւ Նեղուցներու մասին, առանց սպառնալիքի : Գիտէր որ նեղուցներու բանալին չէին տար իրեն : Մերժուեցաւ : Զիջեց :

Ու այլեւս խօսք չեղաւ այդ մասին, մինչեւ 1947 Հոկտեմբեր 24, երբ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին մէջ խորհրդային առաջին պատուիրակ Վիշինսկի յայտարարեց, որ Կարսն ու Արտահանը կը պատկանին Վրաստանի եւ եկած է ժամանակը, որ անոնք վերադարձուին իրենց բուն տէրերուն ... :

Եւ սակայն 1945 Օգոստոսին ազգային ճակատի նախագահ Համբարձում Մարմարեան Փարիզի «Թրքահայ Դատի պաշտպան յանձնախումբ»ի ժողովին մէջ հանդիսաւորապէս, յանուն Հայաստանի արտաքին նախարար Սահակ Կարապետեանի հաւաստած էր, որ Կարսն ու Արտահանը մեր դրպանն են արդէն ... :

Ու մենք այդ օրերուն տակաւին յոյսեր կը սնուցանէինք Ուիլսընեան սահմաններուն մասին (Վան, Պիթլիս, Էրզրում եւ Տրապիզոն) :

Ստալինի մահէն (5 Մարտ 1953) քանի մը ամիս վերջ, 30 Մայիսին Մոլոթով յանուն Հայաստանի եւ Վրաստանի պաշտօնական ծանուցագրով մը կը հաղորդէր Անգարայի կառավարութեան, որ այդ երկու երկիրները հողային ո՛չ մէկ պահանջ ունէին Թուրքիայէն :

Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակի հանդիսութիւնները յետաձգուեր էին, որպէսզի հնարաւորութիւն տային Խրուշչեւի՝ պատրաստելու իր ... նուէրը :

Կրեմլինի մենատէրը Երեւան հասաւ Ուրբաթ օր : Յաջորդ օրը խօսեցաւ բուռն ճառ մը՝ Ամերիկայի աշխարհակալութեան եւ Հայաստանի վարիչներու ապիկարութեան մասին :

Ոչ մէկ խօսք Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի մասին :

Իր ունկնդիրները, հիասթափուած, երկարատեւ ծափերով ողջուներ են Ստալինի անունը, ի մեծ տհաճութիւն Խրուշչեւի :

Ի՞նչ կը մտածեն այժմ «Հայաստանասէր»ներն ու ուխտաւորները :

Տեղին չէ՞ ըսել՝

Լեռը յղացաւ եւ ծնաւ մուկն ձնձին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՌԸ

Ալժէրի դէպքերէն ի վեր, անհամբեր կը սպասուէր նախագահ տը Կոլի Երկուշաբթի իրիկուան ճառին :

« Վստահ եմ, ըսաւ նախագահը, որ այս միջադէպը (Ալժէրի ըմբոստութիւնը) պիտի չդանդաղեցնէ Ֆրանսայի յառաջխաղացումը : Քանի որ, հազիւ գլուխ ցըցած, ըմբոստութիւնը փուլ եկաւ Պետութեան հեղինակութեան, ազգային միութեան եւ, տեղւոյն վրայ, բանակին ու վարչական մարմիններուն մեծամասնութեան հաւատարմութեան առջեւ : Միեւնոյն ատեն, իմ կոչիս վրայ, մտքերու եւ սրտերու միութեան մեծ շարժում մը ըսկրսաւ մեր ժողովուրդին մէջ : Հայրենիքըն ու Հանրապետութիւնը անգամ մը եւս ազատեցան ողբերգական պառակտումներէ » :

Ակնարկելով հանրային սպասարկութեանց եւ բանակին մէջ ծառայողներէն անոնց, որոնք տարուեցան ըմբոստութեան շարժումէն, կազմակերպեցին կամ մեղսակցութիւն ունեցան, «անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնուած են կորուսեալները պատժելու համար, հակառակ այն տխրութեան, որ կրնան զգալ պատժելու պարտականութիւն ունեցողներն ու առաջին հերթին՝ ինքս : Ինչ կը վերաբերի գլխաւոր յանցաւորներուն, արդարութիւնը պիտի գործադրուի » :

Զօր. տը Կոլ ապա նկարագրեց, թէ ինչպէս երեք տարի առաջ Ֆրանսա կը գտնուէր անդունդին եզերքը. Ալժերիոյ պատերազմը կը շարունակուէր, եւ ոչ ոք կը համարձակէր անոր ելքը տեսնել . Ֆրանսա կը նկատուէր հիւանդ երկիր մը եւ կ՚ապաստանէր իր մեծ դաշնակիցներուն շուքին տակ : «Այժմ, այս վարչաձեւը կ՚ապահովէ երկրին միութիւնը, հանրային ապահովութիւնը, հաստատուն եւ տեւական հիմեր կուտայ երկրին տնտեսութեան, դրամին, աշխատանքին ու կեանքին, կ՚իրագործէ ընկերային բազմաթիւ յառաջդիմութիւններ, կը ստեղծէ ինքնապաշտպանութեան արդիական ուժ մը եւ մեր երկիրը կը վերահաստատէ աշխարհի մէջ իրեն վերապահուած դիրքին վրայ » :

... « Պետութիւնը ազգին առաջնորդն ու թումբն է : Սակայն, անհրաժեշտ է, որ այն գործիքները, որոնցմով օրինական իշխանութիւնը կը գործէ, ամէն տեղ եւ ամէն վայրկեան մէկ մարմին կազմեն իրեն հետ» : Այս «գործիքներն» են, բանակը, ոստիկանութիւնը, արդարութիւնը, որոնք առանց տկարութեան ու պարտադրաբար պէտք է կատարեն իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները . ու նաեւ՝ հանրային սպասարկութիւնները որոնցմէ «կախուած է երկրին կեանքը : ... Ոչ ոք ստիպուած է Պետութեան ծառայութեան մէջ ասպարէզ չինել : Բայց անոնք, որոնք այս գործին կը նուիրուին, վեհ եւ առանց պայմանի պարտաւորութիւններ ունին» :

Ճառին ամէնէն սպասուած մասը, անշուշտ, Ալժերիոյ վերապահուած բաժինն էր : «Վերջին դէպքերը ցոյց տուին, թէ կառավարութեան ընտրած, Ազգ. ժողովէն վաւերացուած եւ ժողովուրդին հաւանութեան արժանացած լուծումէն զատ ուրիշ դրական եւ Ֆրանսայի արժանի ճամբայ մը չկայ : Ալժերիոյ ժողովուրդներուն կ՚իյնայ իրենց գործերը ձեռք առնել . անոնք պիտի որոշեն, թէ Ալժերիա ինչպիսի՛ պիտի ըլլա՛յ ներքին եւ արտաքին ճակատներուն վրայ : Անոնք պիտի որոշեն նմանապէս, թէ այս պետութիւնը Ֆրանսայի կապուած պիտի մնա՞յ, որուն փոխարէն Ֆրանսա դրական պայմաններ պիտի պահանջէ» : Տը Կոլ, յանուն Ֆրանսայի կոչ ուղղեց Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն, որ « հրաժարին ապաժամ դարձած առասպելներէ եւ անիմաստ պայքարներէ, որոնք միայն դժբախտութեանց դուռ կը բանան», եւ պահանջեց որ իրենց «կորովն ու քաջութիւնը գործածեն իրենց առջեւ դրուած մեծ գործին» համար :

«Եթէ ,ինքնորոշման պահուն, ալժերացի ժողովուրդները որոշեն բաժնուիլ Ֆրանսայէն ու կապերը խզել, Ֆրանսա պիտի չընդդիմանայ : ... Սակայն, քանի որ ոչ մէկ պարագայի պիտի լքէ իր իսկ զաւակները, ու, յամենայն դէպս, զանոնք պաշտպանելու միջոցները ունի ,Ֆրանսացի մնալ ուզող Ալժերացիները պիտի խմբէ, Ֆրանսա մնալ չուզող Ալժերացիները իրենց երկիրը պիտի ղրկէ, եւ պիտի դադրի իր ճիգերը, մարդիկն ու դրամը զինք դժող ժողովուրդներու յատկացնելէ » :

Տը Կոլ աւելցուց, որ այս բոլորին մասին պիտի խօսուի Էվիանի մէջ : «Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ չինիչ գործակցութեան մը հիմքերը դնել, որպէսզի ինքնորոշումը իրագործուի խաղաղութեան եւ յոյսի մթնոլորտի մը մէջ , ու որպէսզի Ալժերիա կարենայ ինքզինք կառուցել Ֆրանսայի օգնութեամբ, եւ Ֆրանսա ալ այս օգնութիւնը տալու պատճառներ ունենայ » :

Բայց, հակառակ այս բոլորին, եթէ կարելի չըլլայ համաձայնութեան հասնիլ, Ֆրանսա յամենայն դէպս որոշած է կազմակերպել ազատ ընտրութիւններ, որոնց արդիւնքը պիտի վճռէ ամէն բան :

Տը Կոլ ապա բացատրեց, թէ Ֆրանսա վերելքի շրջան մը կ՚ապրի . երկիրը օրէ օր կ՚իրագործէ յաջողութիւններ՝ արդիւնաբերութեան, հողամշակութեան, ազգային պաշտպանութեան, դպրոցներու, շինարարութեան, փոխադրական միջոցներու, եւ այլ մարզերու մէջ : Միեւնոյն ատեն ժողովուրդին կեանքի մակարդակը կը բարձրանայ, ընկերային ապահովութեան օրէնքները կը բարելաւուին . սակայն այս բոլորը սկզբնաւորութիւն մըն է միայն : «Մէկ խօսքով, անհրաժեշտ է, որ այս հսկայական վերանորոգումը Ֆրանսայի գլխաւոր գործն ու մեծագոյն փառասիրութիւնը ըլլայ : ... Ֆրանսա կ՚ուզէ վերապրիլ եւ աճիլ : ... Այժմ, իր ապագան կախուած է իր յառաջդիմութենէն : Ֆրանսացի ժողովո՛ւրդ, օն առա՛ջ» :

× Ալժերիոյ Ֆրանսացիները վերապահութեամբ ընդունած են այս ճառը : Շատեր նոյնիսկ յուսախաբ եղած են, քանի որ ճառին մէջ չեն գտած իրենց կենսական մտահոգութեանց պատասխանող խօսքեր, « Մեզ հասկնալ չուզեր , մինչ կը պայքարինք՝ Ֆրանսացի մնալու համար » :

ԽՈՐՀ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀՐԱՒԷՐ Կ՚ԸՆԷ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակի հանդիսութեանց մանրամասն եւ ամբողջական լրատուութեան սպասելով, կը շարունակենք տալ միջազգային մամուլի սպասարկութեանց հատուկտոր թղթակցութիւններու լուրերը :

Գրած էինք երէկ, թէ վարչապետ Խրուշչեւի առաջին ճառը Երեւանի մէջ եղած է բուռն քննադատական մը՝ երկրին քաղաքական եւ տնտեսական վարիչներուն դէմ :

Մասնաւորապէս Հայաստանի եւ անոր ներքին հողերուն նուիրած խօսքերուն մէջ, վարչապետ Խրուշչեւ հրաւէր կարդացած է ի նպաստ արտասահմանի Հայերու ներգաղթին, որոնց մայր հայրենիք վերադարձը, ըստ իրեն «իրադարձութեանց բնականոն ընթացքն է » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆ եւմտական դժուար կացութեան մատնուած է այս միջոցիս, յայտարարեց նոր վարչապետը՝ Ալի Ամինի : «Գումարներ մսխուած ու եւմտական օրէնքները ոտքի տակ առնուած են» : Վարչապետը ապա շեշտեց, թէ «շատեր հարստացած են հանրային ֆոնտեր իւրացնելով» : Կոչ ըրաւ ժողովուրդին, որ աւելցնէ երկրին արտադրութիւնը եւ զեղչէ անօգուտ ծախքերը :

ԵՄԷՆ օժտուեցաւ արուեստական նաւահանգիստով մը, որուն շինութեամբ զբաղած էին խորհրդային մասնագէտներ :

ՆԱԽԿԻՆ ԶՕՐ. ՍԱԼԱՆԻ ստորագրութեամբ թռուցիկ մը կը բաժնուի Փարիզի մէջ : «Պիտի պայքարինք եւ յաղթական պիտի ելլենք այս վերջին խաչակրութենէն, որմէ կախուած է մարդկութեան ապագան » :

ՊՈՒՐԿԻՊԱ միշտ կը գտնուի Մ. Նահանգներ : Յանուն իրեն, զաւակը հեռատեսիլէն յայտարարած է՝ « Որեւէ մէկ ատենէ աւելի անհրաժեշտ դարձած է Ալժերիոյ անկախութեան բանակցութեանց սկսիլ շուտով» :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց , թէ « շատ մեծ վտանգներ կախուած են Քուպայի գլխուն » :

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ փոխվարչապետ ու Ելմտական նախարարը՝ Էրհարտ, Մատրիտի մէջ կը խորհրդակցի սպանացի ելմտագէտներու հետ . խնդրոյ առարկայ է Սպանիան եւրոպական տնտեսութեան ընկերակից դարձնելու հարցը :

ՓԱՐԻԶԵԱՆ երկաթուղիի ամբողջական եւ մեթրոյի ու հանրակառքերու մասնակի գործադուլը մեծ խճողումներու տեղի տուաւ Երեքշաբթի օր : Արուարձաններէն քաղաք եկող կառքերը ժամեր դրին տեղ հասնելու համար :

ՖԻՆԼԱՆՏԻՈՅ Հանր. Նախագահը իր տիկնոջ հետ Լոնտոն հասաւ : Անգլիոյ պաշտօնական հիւրերն են : Նախապէս այցելած էին Խ. Միութիւն եւ սկանտինաւեան այլ երկիրներ :

ՇԱՀ ԵՒ ՁԵԼԼԷՐԻ դատավարութիւնը ղռնփակ պիտի չըլլայ : Թղթակիցները իրաւունք պիտի ունենան ներկայ գտնուիլ գրեթէ բոլոր նիստերուն :

ԻՐԱՆԻ շահն ու կայսրուհին Փարիզ պիտի այցելեն : Տը Կոլ ընդունած է փոխադարձ այցելութեան մը հրաւէրը :

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—o—

Ռուս մատենագիր Կոստանդին տը Կրիւնվալտ, հեղինակ Պիզմարք, Նիքոլա Ա. եւ Աղեքսանդր Ա. մենագրութիւններու, վերջերս այցելած է Խորհր. Միութիւն, շրջած է զանազան վայրեր եւ Փարիզ վերադարձին կը հրատարակէ իր տպաւորութիւնները:

« Կատաղի պայքար մը կը մղուի այսօր Խորհրդ. Միութեան մէջ արմատապէս ներհակ երկու աշխարհահայեացքներու միջեւ՝ նիւթապաշտութիւն եւ ոգեպաշտութիւն: Եկեղեցականներու հալածանքի շրջանը անցած է, բայց իշխանութիւն եւ կուսակցութիւն ամէն միջոց կ'օգտագործեն պայքարելու համար կրօնքի դէմ՝ նկատելով աւելորդապաշտութիւն մը, որ անհաշտ է գիտութեան եւ բանականութեան տուեալներուն: Այս պայքարին ելքը կենսական կարեւորութիւն ունի բովանդակ աշխարհի համար»:

Հեղինակը կը հաստատէ ուրեմն թէ հաւատացեալներ կան եւ թէ բարոյական քաջութիւնն ունին պաշտպանելու իրենց հայրերուն հաւատքը պետութեան դէմ, տիրապետող կուսակցութեան դէմ, ուստի անհաւասար պայմաններով: Հաւատացեալները իրողութեան մը տեւականութիւնը պաշտպանելով, եկեղեցին կանգուն պահելով, կը դաւանին թէ նիւթական յառաջդիմութիւնները բաւարար չեն գոհացում տալու մարդուն հոգեկան պահանջներուն եւ թէ գիտութիւն ու բանականութիւն բաւական չեն բացատրելու կեանքի խորհուրդը, անբաւական են բարոյական մը տալու: Հեղինակը դիտել տալու էր որ պայքարը ընկերային կալուածի մէջ իսկ պայքար մըն է աստուածաբանական եւ աշխարհիկ բարոյականներու միջեւ:

Կը հաստատէ թէ սահմանադրական օրէնքը կ'երաշխաւորէ կրօնական պաշտամունքներու ազատութիւնը: Տասնեակ հազար եկեղեցիներ եւ տաճարներ բաց են միլիոնաւոր հաւատացեալներու առջեւ: Օրէնքը չարգիլեր եկեղեցական պաշտամունքը, եկեղեցականներու պատարագութիւնը, բայց չի թոյլատրեր կրօնական գաղափարներու պաշտպանութիւնը մամուլով, ձայնասփիւռով, հանրային դասախօսութիւններով: Եկեղեցին չի կրնար անշարժ կալուածներ ունենալ, եւ բարեսիրական հաստատութիւններ հիմնել:

Ի՞նչ թիւ կը ներկայացնեն երկու հակամարտ ուժերը: Այցելուն անկարող է ճշգրիտ գաղափար մը տալու: Անձերու համաձայն քանի յիսուն միլիոն կը գնահատուի հաւատացեալներու թիւը, կայ նաեւ որոշ թիւ մը ազատ մտածողներու: Երկու խումբերուն միջեւ կը գտնուի անտարբերներու զանգուածը, գրեթէ բնակչութեան կէսը: Այս զանգուածն է որ պիտի ապահովէ մէկ կամ միւս խումբին յաղթանակը՝ մէկուն կամ միւսին յարելով:

Տոսթոյեւսքի եւ ուրիշներ կը գրէին թէ ռուս ժողովուրդը ջերմապէս յարած է իր ուղղափառ հաւատքին: Ռուս քննադատ մը Պիլինսքի կը հաստատէր, թէ ռուս ժողովուրդին բնութեան մէջ չկայ միսթիքականութիւն: Դէպքերը հաստատեցին վերջին տեսութիւնը. « Ապշեցուցիչ դիւրութեամբ մեր գիւղացիները եւ զինուորները անցան ընկերվարութեան եւ կատարեալ անաստուածութեան, կարծես բաղնիք առնելու գացած ըլլային»: Եկեղեցի յաճախող ռուս բանուորներուն թիւը տասը առ հարիւր է, գրեթէ հաւասար պատարագի գացող Փարիզի բանուորներու թիւին:

Կրօնական ամուսնութիւնները հազուագիւտ են, բայց յաճախակի են մկրտութիւնները: Դիւանագէտ մը Խրուշչեւի հարցուցած է թէ ինչու այս անաստուած երկրին մէջ ամէն մարդ կնքել կուտայ զաւակը: Վարչապետը կը պատասխանէ անմիջապէս. « Ռուսերը վաղորդի մարդիկ են: ապագային համար ապահովութիւն մը կը փնտռեն »: Որո՞ւ դէմ ապահովութիւն, կ'ենթադրեն պետական դիրքի փոփոխութի՞ւն:

Քառասուն տարիներու հալածանք եւ քարոզչութիւն դպրոցով, մամուլով, ձայնասփիւռով բնակչութեան կարեւոր մէկ մասին պարտադրեցին նիւթապաշտ վարդապետութիւնը, բայց չկարողացան արմատախիլ ընել զանգուածներու մէջ կրօնական զգացումը: Կարեւոր հանդէսի մը աշխատակիցը կը գրէր. «Ամէն դաւանանքի քարոզիչները աւելի գործունեայ դարձած են, եպիսկոպոսները շատ աւելի յաճախ կը տեսնուին ժողովրդապետութեանց մէջ, հաւատացեալներու կարեւոր թիւ մը կը հետաքրքրուի կրօնքով ինչպէս անցեալին մէջ »:

« Փրաւտա »2 Օգոստոս 1959ին կը գանգատէր թէ «անաստուած գիտական քարոզչութիւնը իր բարձրութեան վրայ չէր»: Խմբագիրը կ'ընդունէր որ եկեղեցականութեան գործունէութիւնը դարձնական գետնի վրայ չէր միայն, այլ կը ջանար յարմարցնել կրօնքը գիտութեան եւ ներկայ պայմաններուն, համոզել մարդիկ թէ Համայնավարութեան ըմբռնումները կրնան հաշտուիլ կրօնական ըմբռնումներու հետ »:

« Մարքսիզմը օգտագործեց ռուս հոգիին կրօնականութիւնը, ուժականութիւնը, իր հաւատքը Ռուսիոյ ապագային եւ ընկերային արդարութեան իրագործումը »: Ռուս հոգին մօտէն ճանչցող ֆրանսացի հեղինակ մը Պրիս Փարէն կը գրէր անցեալ տարի. «Ռուս Յեղափոխութեան հսկայական ընացքը բացատրելու համար միակ միջոց մը կայ, այն թէ Համայնավարութիւնը պատուաստուեցաւ քրիստոնեայ մեսիականութեան վրայ, Աստուծոյ Թագաւորութիւնը երկրի վրայ պատրաստելու համար ժամանակներու վախճանը »:

Կրօնքը ամենուրեք կը խօսի Խորհրդ. քաղաքացիին: Եկեղեցիները կը մնան կանգուն սուրբերու նկարներով: Քաղաքացին կը կարդայ Թոլսթօյ, որ կը փափաքէր իր կեանքը նուիրել «նոր կրօնքի մը ստեղծումին, կրօնք մը համաձայն մարդկութեան հոլովոյթին, Քրիստոսի կրօնք մը, զրուած իր խորհուրդներէն »: Պետութիւնը հրատարակեց Սերժ Պորոտինի Տիմիթրի Տոնսքոյ պատմական գործը, որով հեղինակը ցոյց կուտայ եկեղեցիին կատարած դերը երկրին ճակատագրին մէջ: Անցեալ տարի նկարիչ–արեղայ Անտրէ Ռուպլեւի վեցհարիւրամեակին առիթով պետութիւնը հրատարակեց զմայլելի ալպոմներ պատկերներու եւ մամուլը գնահատեց կրօնական արուեստի արժէքը:

Կրիւնվալտ կը հաւատայ թէ մերձեցում մը կրնայ ըլլալ երկու վարդապետութեանց ձախ եւ աջ շարժումներով: Կը յիշէ վկայութիւններ: Ֆլորանսի քաղաքապետը Լա Փիրա, Մոսկուայի մէջ հացկերոյթի մը առեն, վարչաձեւի ականաւոր անձնաւորութեանց ներկայութեան ըսաւ. «Կ'ըսէք թէ իրապաշտներ էք, այդ իրապաշտութիւնը պէտք է ըլլայ վերլուծումն ու գնահատումը վաւերականօրէն ժողովրդային բոլոր իրականութեանց եւ կրօնքը անոնցմէ մէկն է»: Կը յիշէ Պերտիայեւի գաղափարը թէ « առանց դասակարգի ընկերութեան մը գաղափարը, հիմնուած աշխատանքի վրայ, չենթադրեր Աստուծոյ ժխտումը, ընդհակառակն աւելի համաձայն պիտի ըլլայ քրիստոնէութեան »:

Կրիւնվալտ կը յիշէ Տիրան Ներսոյեանի գործէն. «Նիւթապաշտութիւնը ծնաւ հեկելեան իտէալիզմի հակադրութենէն, արդ, քրիստոնեայ իմաստասիրութիւնն ալ արմատապէս հակառակ է իմաստասիրական իտէալիզմին իր ամէն ձեւերուն տակ, քրիստոնեայի մը համար վերջին իրականութիւնը գաղափար մը չէ, այլ գոյացութիւն մը: Հոս է որ կրօնք եւ Համայնավարութիւն իրարու կը հպին: Կրիւնվալտ կ'աւելցնէ. «Իրապէս նիւթապաշտ եւ քրիստոնեայ իմաստասիրութիւնները, երկուքն ալ միապաշտ են, երկուքն ալ կը հաւատան գոյացական էակի մը՝ բներեւոյթներէն անդին, որին այս էակին իսկութիւնն է, երեւոյթները կ'արտադրուին այս էակին մնայուն շարժումով մը »:

Կը յիշէ Թովմաս առաքեալի վերագրուած աւետարանէն քանի մը տող. «Եթէ ձեզի հարցնեն թէ ուրկէ կուգաք, պատասխանեցէք՝ լոյսէն, լոյսի ծնած տեղէն: Եթէ հարցնեն՝ «Ո՞վ էք դուք » պատասխանեցէք՝ կենդանի Հօր ընտրեալներուն զաւակներն ենք: Իսկ եթէ հարցնեն ի՛նչ է ձեր Հօր կողմէ ձեզի տրուած նշանը, պատասխանեցէք՝ շարժումը եւ հանգիստն է»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(ԽՄԲ.— Համայնավարութեան փիլիսոփայական տեսութեանց մասին Կրիւնվալտի տուած այս վերջին բացատրութիւնները շատ խակ են,— Կրիւնվալտ մարսած չէ նիւթը որ կը շօշափէ):

« EUROPE » ԱՄՍԱԳԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երկրորդ մասում հրատարակուած են արձակագիրներ Ա. Շիրվանզադէի, Ե. Օտեանի, Դ. Դեմիրճեանի, Արազու, Ստ. Զօրեանի, Բ. Նուրիկեանի, Վահէ Հայկի, Մ. Արմէնի, Հր. Քոչարի, Ս. Խանզատեանի, Վ. Խէչումեանի, Գ. Սեւակի գործերը:

Դրան յաջորդում են հետեւեալ յօդուածները՝ Ֆ. Ֆէյտիի « Ցետադարձ հայեացք հայ գրականութեան վրայ », Ա. Ղանալանեանի «Ֆոլքլոր», Ռ. Աթայանի «Երաժշտութիւն», Ս. Մելիքսէթեանի «Թատրոն», Ժ. Յակոբեանի « Կինօ», Ռ. Պարսամեանի «Ձեւընկալ արուեստներ», Կ. Մ. Ալէմշահի « Հայ մանրանկարչութիւնը »:

Սրանից յետոյ տրւում է պատմական եւ մշակութային գլխաւոր իրադարձութիւնների ժամանակագրութիւնը: Ժամանակագրութեանը յաջորդում են արդէն ֆրանսիական գրականութեան ընթացիկ նիւթերը:

Ներկայ համարում տպուած ֆրանսիական հեղինակների նիւթերը հակասական մտքեր են առաջացնում: Մի կողմից անվիճելի է, որ դրանք գրուած են թէ հայ ժողովուրդի եւ թէ խորհրդային Հայաստանի նկատմամբ բարեացակամութեան ոգով: Միւս կողմից դրանց մէջ շարադրուած փաստերը միշտ չէ որ ճիշդ են. անընդունելի են մեզ համար որոշ հաւաստումներ, եւ բնականաբար բանավիճելու օրինական ցանկութիւն է առաջանում: Ժաք Մադոլի առաջին յօդուածը՝ «Ժողովուրդ, որ չի ուզում մեռնել», անմիջապէս տեղի է տալիս մի շարք առարկութիւնների: Որպէս հայ ժողովրդի պատմական ճակատագրի ամբողջութիւն շատ լաւ է մտայղացուած դա, սակայն չի հասնում նպատակին: Յօդուածից ակներեւ է դառնում, որ հեղինակը յստակ պատկերացում չունի Հայաստանի պատմութեան ու նրա միջնադարեան կայքերի մասին:

Զննելով Հոկտեմբերեան Սոցիալիստական մեծ յեղափոխութեան նշանակութիւնն ու նրա դերը ժողովուրդների, յատկապէս հայ ժողովրդի ճակատագրում՝ հեղինակը լռջօրէն խօսում է Պաթումի դաշնագրի եւ Ալեքսանդրապոլի խայտառակ դաշնագրի մասին, որ դաշնակցական արկածախնդիրների ճարագործ քաղաքականութեան վերջին ար-

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ոստիկանները չեն միջամտեր՝ որովհետեւ իրենց մտքին մէջ տակաւին շատ թարմ է Իսմայիլիայի զոհերուն յիշատակը. այս ձեւով վրէժ կը լուծեն: Լրագրող մը հարց կուտայ ոստիկաններուն, թէ ինչո՞ւ չեն միջամտեր.

— Զգեցէք քիչ մը թող զուարճանան.. կ'ըլլայ պատասխանը:

Իր նախարարութեան ամայի շէնքէն, Ներքին նախարարը կը հեռաձայնէ թագաւորին պալատը եւ կը պահանջէ բանակին անմիջական միջամտութիւնը: Թագաւորը, որ չուզեր ընդհատել իր հացկերոյթը, կը մերժէ արտօնել բանակին միջամտութիւնը: Կէս օրէն յետոյ ժամը 3ին միայն տեղի կուտայ, այն ալ Մ. Նահանգներու դեսպան Ճէֆըրսոն Քաֆֆըրիի այն տեղեկութեան վրայ, թէ Սուէզի շրջանին անգլիական բանակը փոխադրական ինքնաշարժներով Գահիրէի վրայ կը յառաջանայ՝ կարգ ու սարքը վերահաստատելու համար:

Ժամը 5ին, Գահիրէի աւերուած, քայքայուած, հրկիզուած ինքնաշարժերու մնացորդներով խճողուած փողոցներուն մէջ կը յայտնուին եգիպտական բանակին առաջին խումբերը: Բայց արդէն շատ ուշ է: Զորս հարիւր շէնքեր հրոյ ճարակ դարձած են. տասներկու հազար ընտանիքներ կորսնցուցած են իրենց բնակարանը կամ օրապահիկը ճարելու միջոցը: Զոհերուն ճշգրիտ թիւը կարելի չէ գիտնալ տակաւին:

Մինչ մայրաքաղաքը յանձնուած էր անիշխանութեան ու թալանի, թագաւորը իր հիւրերուն հետ ճաշի նստած էր, վարչապետ Նահաս Փաշա կէս օրուան իր քունը կը քաշէր, իսկ նախարարներուն մեծ մասը քաղաքէն դուրս հանգստանալու գացած էր:

Ներքին իշխանութեան այս ահաւոր պարապին մէջ, սարսափահար ժողովուրդը չէր գիտեր ո՞ր կողմէն ակնկալել իր փրկութիւնը, ի՞նչ բանի կառչիլ՝ կործանումէ ազատելու համար: Վերջնական քասի եւ իր միջեւ, ժողովուրդը միակ մէկ կազմակերպուած ուժ կը տեսնէ, որ տակաւին բաւականաչափ հեղինակութիւն ունի կարգը վերահաստատելու համար. այդ՝ բանակն է:

« Ազատ Սպաները», կեդրոնական իշխանութեան անկարողութեան ի տես, կ'որոշեն փութացնել իրենց շարժումը: Իրենց որոշումը աւելի եւս կ'ամրապնդուի, երբ կը տեսնեն Արքայական Պալատին մէջն ալ տիրող խելակորոյս վիճակը: Գահիրէի հրդեհները հազիւ մարած, Թագաւորը — որ պատասխանատու մը կը փնտռէ — պաշտօնանկ կ'ընէ Նահաս Փաշան, որուն մեկնումէն յետոյ իրարու յաջորդող դահլիճներու թիւը կը փաստէ, թէ Թագաւորը ինքզինքը կորսնցուցած է:

Փետրուար 10ին, Շարժման Կեդրոնական Կոմիտէն յարաբերութեան մէջ կը մտնէ զանազան զօրաբաժիններու հրամանատարներուն հետ, հասկնալու համար, թէ Պետական հարուածի մը մասնակցելու պատրա՞ստ են:

Կոմիտէին տրուած պատասխանները ակնկալուածէն շատ աւելի դրական են: Ոչ թէ զինուորականները համաձայն չեն ուժի դիմելու. ընդհակառակն, համոզուած են, թէ առկա միակ ելքն է: Սակայն կը խորհին, թէ Շարժման ղեկավար զինուորականները շատ երիտասարդ են ամբողջ Ազգին միահամուռ վստահութիւնը ապահովելու համար:

Նասր երեսունը չորս տարեկան է: Ընկերները՝ վեր ի վարոյ միեւնոյն տարիքն ունին: Ժողովուրդը, որ վարժուած է վաթսունամեայ փաշաներէ կառավարուելու, կրնայ մերժել բոլորովին անծանօթ երիտասարդներու խմբակի մը ենթարկուիլ:

Նասր, որ 1951 Մայիս 8ին ստացած էր գնդապետի աստիճան, կրնար դիւրաւ ցցել իր մեծաւորներուն կարծիքին դիմաց: Սակայն կը պահէ պաղարիւնութիւնը եւ կ'ընդունի անոնց ըսածին ճշմարտութիւնը: Համաձայն է, որ պետական հարուածը յաջողելու շատ աւելի հաւանականութիւն կ'ունենայ, եթէ ղեկավարուած ըլլայ փորձառու զօրավարի մը կողմէ: Բայց ուրո՞ւն կարելի է վստահիլ շարժման ղեկը:

Քանի մը ապարդիւն դիմումներէ ետք, կեդրոնական Կոմիտէին անդամներուն ընտրութիւնը կանգ կ'առնէ զօրավար Մուհամմէտ Նեկիպի վրայ: Այս վերջինը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ բանակին մէջ, իսկ Թագաւորը, որ զինք բնաւ չի սիրեր, բազմաթիւ առիթներով վիրաւորած է իր ինքնասիրութիւնը: Նեկիպ կ'ընդունի սպաներու խումբին առաջարկը, առանց սակայն կասկածելու, թէ ինչ դեր վերապահուած է իրեն:

Որովհետեւ իրեն վերապահուածը դերն մըն է միայն: Արդարամիտ, ժպտադէմ, համակրելի, Նեկիպ սքանչելի զինուոր մը եւ ընտանիքի բարի հայր մըն է: Շատ համեստ փառասիրութիւն մը միայն ունի.— Հանդարտութեամբ վերջացնել իր ասպարէզը՝ իր գրասենեակին ու տան միջեւ: Մողական զաւազանի մը ազդեցութեան տակ է, որ մէկ օրէն միւսը յայտ պիտի գայ որպէս բախտաւոր զաւակը, Թագաւորութիւնը պետական հարուածին որպէս հեղինակ:

(3 Շար.)

տայյայտութիւնն է : Մխալ լոյսի տակ է պատկերուած նաեւ հայ քաղքենի ու մաքաղքենի կուսակցութիւններէ. ծաղման պատմութիւնը :

« Համանիսմի քաղաքականութիւն » յօդուածը գրել է Անատոլ Ֆրանսի ժողը՝ Լուսիէն Պսիքարին : Բախտի բերումով Քոռը այժմ կոչուած է դատելու իր պապի գործունէութեան մասին : Եւ այդ նա ահում է յաջողութեամբ պատմելով ընթերցողին այն հասարակական դերը, որ կատարել են Անատոլ Ֆրանսի ելոյթները ի պաշտպանութիւն Հայերի :

Առանձին հետաքրքրութեամբ մենք ընթերցինք կարդալ Պիէռ Պարաֆի «Հայերը Ֆրանսիայում» յօդուածը, որ արդարացրեց մեր սպասումները : Ֆրանսիայում ապրող Հայերի մասին նոր ու թարմ տեղեկութիւններ տալուց բացի, գերում է այն ջերմ ու սրտագին վերաբերմունքը, որ յանում է նրա յօդուածից : Պիէռ Պարաֆը բարձր է գնահատում Ֆրանս - ահայերի գործունէութիւնը : Նա գրում է. «Իրենց նոր հայրենիքին, որի լեզուն եւ օրէնքները մեծ մասին ծանօթ չէին, Հայերը նուէր բերին իրենց գործունեայ ձեռքերը, հնարամիտ խելքն ու իմաստութիւնը » : Պ. Պարաֆը հանդէս է գալիս որպէս բարեացակամ մի հիւրընկալ եւ դիմելով Ֆրանսիայում ապրող Հայերին՝ ասում է. « Արհեստաւոր ու բանաստեղծ, ուրախութեան ու կսկիծի օրերի զինակից Հայերը, զարգացնելով իրենց ազնիւ աւանդութիւնները՝ թող իրենց զգան այնպէս, ինչպէս սեփական տանը : Թող նրանք կամուրջ գցեն Հայերի ու ամբողջ աշխարհի, Հայկական հանրապետութեան եւ իրենց Ֆրանսիական հայրենակիցների միջեւ » :

Ամսագրում տպուած է Սիւզան Բուբակինայի «Մի քանի օր Երեւանում» հետաքրքրական ակնարկը :

Փրոֆ. Ֆէյտի յաջողութեամբ զարգացնում է ֆրանսիական հայագիտութեան աւանդութիւնները Փարիզի արեւելեան լեզուների դպրոցում : Զափազանց հետաքրքրական է տեսնել նրա յօդուածը ամսագրի ներկայ համարում : Դա գըրուած է յակիրճ, փորձուած հետազօտողի գրչով :

« Եօրոփ»ի ամսագիր էջերում իրար են հանդիպել Ֆրանսիացի ու հայ հեղինակները : Բազմաթիւ հարցերի վերաբերեալ այս համատեղ հանդիպումը անկասկած դրական երեւոյթ է եւ կարող է միայն ուրախացնել մեզ :

Ինչ խորհրդածութիւններ է առաջացնում մեր մէջ ծաղկաքաղի ընթերցումը : Կասկածից դուրս է անշուշտ, որ ժամանակակից խորհրդային եւ արտասահմանեան հայ գրականութեան բոլոր անուններն այնտեղ անկարելի էր ներկայացնել : Շատ հեղինակներ ներկայացուած են յաջող ու լաւ : Սակայն եթէ հնարաւոր չէր ընդգրկել բոլոր հեղինակներին, այնուամենայնիւ կան անուններ, որոնց բացակայութիւնը զարմանք է պատճառում (ընդգծում ԽՄԲ.) : Օրինակ՝ բանաստեղծութեան բաժնում զարմանք է պատճառում Գ. Մահարու, Ա. Վշտունու, Գ. Բորեանի, Պ. Սեւակի եւ մի քանի ուրիշ անունների բացակայութիւնը : Արձակի բաժնում մենք ցաւօք սրտի չգտանք Ա. Բակունցի, Վ. Անանեան, Գ. Սեւունցի, Ա. Սահինեանի, Աղաւնու գործերից :

Խորհրդային Հայաստանի գրականութիւնը քիչ աւելի լաւ է ներկայացուած, քան այն Հայերի գրականութեան երկերը, որոնք մինչեւ հիմա հարկադրուած են ապրել հայրենիքից դուրս :

Մեծ զարմանք է պատճառում Պոլսում ապրող երիտասարդ բանաստեղծներին առանձին խմբով ներկայացնելը : Եթէ խմբագրութիւնը նկատի է ունեցել Կոստանդնուպոլսի դերը հայ գրականութեան զարգացման գործում, ապա այժմ դա անցած շրջան է, որովհետեւ այդ դերը կատարուել է մինչեւ համաշխարհային առաջին պատերազմը, իսկ օսմանեան սուլթանների արնածոր վարագոյրը մի անգամ ընդմիշտ ներկան անջատեց անցեալից (ընդգծում ԽՄԲ.) :

Բանաստեղծների ու արձակագիրների գործերին նախորդում են հակիրճ ներածութիւններ, որ կազմել է Ստ. Թոփչեան : Դրանց մէջ համառօտակի տրուած են գրողների կեանքին եւ գործունէութեանը վերաբերեալ հիմնական տեղեկութիւններ : Այդ տեղեկութիւնները առանձնապէս կարեւոր են նրանց համար, որոնք առաջին անգամ են ծանօթանալու հայ գրականութեանը : Դրանք կազմուած են միանգամայն փաստացի, յըստակ ու որոշակի :

Դժուար է գերագնահատել «Եօրոփ» ամսագրի ներկայ համարի նշանակութիւնը : Կասկածից դուրս է, որ ե՛ւ այս համարը, ե՛ւ միւս շատ համարներ ջերմութեամբ կ'ընդունուեն թէ Խ. Հայաստանում, թէ արտասահմանեան հայ գաղութներում : «Եօրոփ»ի խմբագրութեան եւ արտասահմանի հետ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան ու Հայաստանի Գրողների Միութեան համատեղ աշխատանքի շնորհիւ ընթերցողները հնարաւորութիւն կ'ունենան ծանօթանալու ժամանակակից հայ ժողովրդի մշակութային կեանքը բնորոշող փաստերին :

Մենք յոյս ունինք, որ ամսագրի խմբագրութիւնը յետագայում եւս կը շարունակի Ֆրանսերէն հրատարակել հայ գրականութեան գործեր : Մենք յոյս ունենք նաեւ, որ կ'իրականացուի այդ ծաղկաքաղին վերահրատարակելու խմբագրութեան մտադրութիւնը : Ուստի եւ ի թիւս մեր բարեկամական այլ ցանկութիւնների, կ'ուզենայինք եւս մի ցանկութիւն յայտնել, այն է՝ որ ներկայացուին նաեւ թատերգութեան նմոյշներ :

Մենք «Եօրոփ»ի ամսագրի աշխատակիցների ամբողջ հաւաքականութեան ու յօդուածագրերին ցանկանում ենք յետագայ նորանոր յաջողութիւններ տարբեր գրականութիւններ հրապարակելու գործում, որովհետեւ չենք կասկածում, որ որքան աւելի ընդլայնի ժողովուրդների մշակութային ու գրական շփումը, այնքան աւելի կը նպաստի դա համայն աշխարհում հաստատուն խաղաղութիւն ըստեղծելուն :

ՍԱՂՈՄԷ ԱՐԷՇԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11 - 24

—o—

ՎԻԷՆ, (Յառաջ) .— Միայն արտասահմանի տարագիր Հայութեան վիճակուած է տարին մէկ անգամ ամփոփուել եւ տօնել մէկուկէս միլիոն նահատակներու խնկելի յիշատակը :

Մեր գաղութը — գրեթէ օրը օրին, 23 Ապրիլի, Կիրակի, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ. Միութեան, պարտ ու պատշաճ յայտագրով մը տօնեց մեր անմահ նահատակներուն յիշատակի 46րդ տարեդարձը, քաղաքիս Սէրքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ :

Հակառակ ցրուած Թուցիկներուն եւ մամուլի միջոցաւ եղած յայտարարութեանց, ներկաներուն թիւը համեստ էր, նոյնիսկ շատ համեստ : Իրապէս դատապարտելի բացակայութիւն եւ զզուելի անտարբերութիւն :

Որոշուած ժամուն վարագոյրը բացուելով, ներկաները խոր լռութեան մէջ կարդացին բեմին խորքին վրայ «Յարգանք Ապրիլեան Նահատակներու » մեծատառ արձանագրութիւնը :

Եւ ապա, հանդէսի նախագահը, Պ. Արմէն Մինասեան, ամփոփ խօսքերով կատարեց պաշտօնական բացումը. հրաւիրեց բազմութիւնը մէկ վայրկեանի յոտնկայս լռութեան եւ սկսաւ գործադրել պատրաստուած գեղարուեստական յայտագիրը :

Այսպէս, Տիկին Վարդուհի Ռստիկեան մեներգեց : Օր. Աղնիւ Գինոսեան խորիմաստ տխուր հատուած մը արտասանեց, եւ ինչպէս միշտ, անսայթաք եւ լաւագոյն առոգանութեամբ : Պ. Խաչիկ Տէրտէրեան, Վասպուրականի Հայր. Միութեան կողմէ, ուղերձով մը ոգեկոչեց մեր պաշտելի նահատակներուն յիշատակը : Տիկին Անժէլ Սուքիասեան, մեղամաղձիկ «Անուշ Գարունը» գեղգեղեց :

Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով, խօսք առաւ Պ. Կ. Տէրմոյեան, եւ իբրեւ գեղարուեստական բաժինին վերջակէտ՝ Օր. Ա. Մելիքեան արտասանեց գողտրիկ տողեր :

Եւ ահա, բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Ա. Ա. բալեան (Մարսէյլէն), որ անկաշկանդ եւ անկեղծ զգացումներով, յիշատակի այս սրբազան եւ աւանդական օրը, շատ իրաւացի կերպով անուանեց «Ուխտի եւ յիշատակի օր» : Մեր բանախօսը, ճարտար եւ տեղի մէջբերումներով ընդլայնեց իր միտքը. յիշեց մեր նորագոյն ժամանակներու հերոսամարտերը, թուեց մեր անմոռանալի մտաւորականները, հերոսները եւ գաղափարական մեծ ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ անթիւ, անհամար մեր համեստ խոնարհները, որոնց զոհաբերութեամբ եւ արիւն - քըրտինքով, ունեցանք ի վերջոյ հայրենիք մը :

Բանախօսը, իբրեւ վերջաբան, յուզիչ յորդորով մը թելադրեց « Հայ ապրինք եղբարք մարդկութեան մէջը», եւ չմոռնալու համար Սարսափի օրերը, անլուր Եղեռնի նահատակները, կրկնեց հանդիսաւոր եւ շեշտակի կերպով անմահ Աւ. Ահարոնեանի կտրուկ անէծքը թէ՝ «Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք» :

Բանախօսին յաջորդեց ընկեր Ս. Գալուստեան որ պահ մը, յիշեցնելէ ետքը, մեր անհամար նահատակներու թափած թանկագին արիւնը, գոչեց ուժգին եւ հարցական շեշտով մը — « Ո՞վ է այն Հայը, որ չի հրճուիր, երբ կուելով, մաքառելով հսկայ, ճիւաղ Թրքական բանակին դէմ կը ստեղծէ հայրենիք մը մայիսեան առաւօտ մը : Ո՞վ է, որ չի հրճուիր, երբ Արարատեան աշխարհին մէջ, կը ծլի, կը ծաղկի փոքրիկ Հայաստան մը...» : Եւ ապա, օգտուելով պատեհ առիթէն, ընկեր Ս. Գալուստեան, իբրեւ վարչական անդամ Ազգային Միութեան, առաջարկեց բոլորուիլ սոյն Միութեան շուրջ, հետաքրքրուիլ ազգային խնդիրներով եւ կեանքով, եւ պատուել անտարբերութեան թանձրացած քօղը :

Այս մտքով, առաջարկեց ներկաներուն, ընտրել յանձնախումբ մը աժամեայ Վարչութեան կողքին, որպէսզի եռանդագին եւ համերաշխ աշխատանքով, քառասուն արդէն արձանագրուած անդամներուն վրայ աւելնան ուրիշներ եւ Վիէն ունենայ վերջապէս ուժեղ եւ հաստատուն Ազգ. Ընդհ. Միութիւն մը :

Ներկաները, որոշ վերապահութիւններով եւ առարկութիւններով համամիտ չգտնուեցան եւ հեռացան սրահէն, քանի որ « Յիշատակի» տօնակատարութիւնը վերջացած էր :

Կ. Տ.

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻՆԵՐՈՒ ԽՆՋՈՅՔԸ

—o—

Անցեալ Կիրակի (Ապրիլ 30) կէսօրէն ետքը տեղի ունեցաւ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի կազմակերպած խնջոյքը Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :

Պ. Զարեհ Մինասեանի բացման խօսքէն ետք, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան նախագահը՝ բժիշկ Ա. Պօղոսեան, որ շեշտեց նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը եւ այս ուղղութեամբ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի կատարած գնահատելի աշխատանքները : Յաջորդաբար խօսք տրուեցաւ Պ. Պ. Ե. Մինասեանի, Ն. Հայթայեանի, Յ. Շիրվանեանի, որոնք իրենց կարգին շեշտեցին երիտասարդութեան հայեցի դաստիարակութեան օգուտը հայապահպանման պայքարին մէջ :

Գործադրուեցաւ գեղարուեստական խընամուած յայտագիր մը, ուր մէջ ընդ մէջ արտասանեցին Իսիէն Պ. Դանիէլեան, դերասան Պ. Պզտիկեան, երիտասարդներ Ա. Գրիգորեան, Պ. Սերոբեան, Օր. Ամիրխանեան եւ փոքրիկն Արսլանեան : Երգեցին Տիկիններ Ժ. Սրապեան, Նարդուհի եւ իր քոյրը՝ Օր. Անժէլ :

Գնահատուեցան Օր. Թարոնի գեղեցիկ եւ շնորհալի պարերը :

Միութեան նպատակներու շուրջ խօսեցաւ Պ. Յ. Յակոբեան եւ նուիրատուութիւններ եղան :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (194)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

——o——

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ու խորհեց Արշակը երկար, խորհեց մինչեւ վերջ, խորհեց մինչեւ լուսաբաց, իսկ առաւօտեան սենեկապահ Եզնիկին հրամայեց բերել կաթողիկոսին իր վրանը : Եւ երբ նա եկաւ՝ թագաւորը նստեցրեց նրան իր դիմաց եւ ասաց .

— Տէր քահանայապետ, մենք վար դըրինք մեր զէնքերը եւ վերջ դրինք կըռուին եղբայրասպան : Սակայն, խորհում եմ, որպէսզի մեր հաշտութիւնը լինի կատարեալ եւ տեւական, լաւագոյնս է, որ մենք՝ ես եւ ինձնից դժգոհ նախարարները ժողովուենք ի մի եւ անձամբ — անձին խօսելով, գանք մի իրաւախոհութեան, որ հաշտ լինենք ընդմիշտ եւ, նախնեաց օրինակով, մեր հաշտութիւնը կնքենք երդումով, որպէսզի նոքա լինեն թագաւորին հնազանդ, իսկ թագաւորը՝ նոցա հովանաւոր հայր :

— Իրաւացի ես արքայ ,— համաձայնեց Ներսէսը :

— Ինքս այլ կերպ չեմ խորհում : Անտարակոյս, որպէսզի հաշտութիւնը լինի կատարեալ՝ պէտք է հանդիպել, երդուել սուրբ խաչով եւ ...

— Եւ ցանկալի է, տէր Հոգեւոր, — ընդմիջեց Արշակը, — որ թէ Կամսարական իշխանը եւ թէ միւս նախարարները հաշտութիւն կնքելու գան իրենց որդիներով, որպէսզի նրանք եւս ընդունեն երդումը եւ երդմնազանց չլինեն երբեք :

— Բարի է, արքայ, կրկին համաձայնեց կաթողիկոսը :

— Այդպէս, — գրոյցը փակեց Արշակը :— Հաշտութիւն խօսելու համար կարող ենք հանդիպել տասն օր յետոյ :

Կաթողիկոսը համաձայնեց եւ նոյն օրը եպիսկոպոսներով վերադարձաւ իր Նստավայրը : Եւ տեղ հասնելու գիշերն իսկ նրա դպիր Փաւստոսը գրեց իր մատեանում .

« Տէր մեր Քահանայապետ Մեծն Ներսէս հաշտութիւն խօսեց Արշակն արքային եւ նախարարաց մերոց, եւ ամենեքեան սուրբ դրին ի պատեան եւ եղաւ ցնծութիւն մեծ : Աղօթնեք եւ յուսանք, որ տեւական ու մշտնջենական լինի խաղաղութիւնը, Աշխարհիս Հայոց »...

Զինադադարից յետոյ ամէնքն սկսեցին ցրուել, թագաւորն իր մայրաքաղաքը, նախարարները իրենց ոստանները : Նրանց հետ եւ իրենց զօրքերը :

Իսկ այն քաղաքացիները, որ միացել էին արքունի զօրքին, խմբերով վերադարձան քաղաք. այնտեղ շտապեցին նաեւ Թորգոմն ու ընկերները :

Կռուի ժամանակ նրանց տուել էին ընկած զինուորների ձիեր : Երբ պատրաստւում էին մեկնելու՝ հարիւրապետից հարցրին, թէ ո՞ւմ պէտք է յանձնեն ձիերը : Հրամանատարը պատասխանեց .

— Տարէք ձեզ : Դուք արժանի էք այդ ձիերին ...

Եւ նրանք դարձան ձիու տէր :

Մեկնելիս Վարդանը Յուսիկին նստեցրեց իր ձիու գաւակին եւ պատուիրեց, որ չընկնելու համար գրկի իր մէջքը :

— Գնանք ուտենք մամոյի եփած կերակուր, — ասաց Յուսիկը, երբ արդէն ճանապարհ էին ընկել :

« Բայց մամոն արդեօք կը լինի՞ այնտեղ »,— մտածեց Վարդանը տարակոյսով :

Նոյնպիսի տարակոյսի մէջ էին եւ Թորգոմն ու Յովսէփը :

×

Զինադադարից երեք օր յետոյ հեռաւոր Տայքի իր ոստանից եկաւ Վասակ սպարապետը եւ նոյն օրը ներկայացաւ թագաւորին, որ նոյնպէս նոր էր վերադարձել մայրաքաղաք :

— Ինչպիսի աղէտ, արքայ, — ասաց նա յուզուած, — եւ ո՞վ նիւթեց այս ամէնը :

Արշակ շուրթերը սեղմած նայեց իր կարճ, բայց, պիրկ մարմնով սպարապետին եւ ասաց .

— Հաւանաբար բացակայութիւնդ, սպարապետ, ոգի տուեց ապիրատներին եւ նոքա կամեցան վրէժխնդիր լինել ինձնից :

Վասակը զարմացած աչքերը սեւեռեց թագաւորի երեսը :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Տիկին Գարզուհի Սերճանեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Սերճանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Արապեան, Տէր եւ Տիկին Մինաս Շահրիկեան եւ զաւակնե – րը, Տէր եւ Տիկին Մասիս Այնաճեան եւ զաւակները (Երեւան), Տիկին Անգինէ Սերճանեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տի-կին Մանուշակ Խոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Վահան Խոչեան եւ զաւակ-ները, Պ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակ – ները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Շալճեան եւ զաւակը (Պաքու), Այրի Տիկին Ատրի-նէ Պարոնվարդեան, Տէր եւ Տիկին Կի-րակոս Կարապետեան եւ զաւակները, Այ-րի Տիկին Զապէլ Խոչեան եւ զաւակները, եւ ազգական ընտանիքները, սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուս – նոյն, հօր, մեծ հօր, աներհօր եւ ազգա-կանին՝

ԲԱՐՍԵՂ ՍԵՐՃԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 77 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Մայիս 10) ժամը 14·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ ե – կեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի ամփոփ-ուի Փեռ Լաշէզի ընտանեկան դամբանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Մշա-կոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

Դասախօս՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթը՝ Մերձաւոր Արեւելքի հայ գա – ղութի մասին:

Մուտքը ազատ է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Լիոնի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ նախաձեռնութեամբ եւ քրիստոնեայ զա – նազան միացեալ ուժերով պիտի ներկա – յացուի՝

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ — ՏՐԴԱՏ ԹԱԳԱՒՈՐ

Թատերգութիւնը Լիոնի Զ. Թաղապետա – րանի սրահը, Մայիս 13ին, ժամը 20·45-ին: Նոյն ներկայացումը՝ Վիէնի մէջ Մայիս 14ին, ժամը 15ին, Սերքլ Կաթոլիք սրահը:

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը խն-ջոյք մը կը սարքէ իր դպրոցական աշակերտ – աշակերտուհիներուն համար, Համբարձման տօնին օրը: (Մայիս 11): Կէսօրէ վերջ ժամը 3·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին ծնողքները եւ բոլոր համակիրները:

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Համբարձման Տօնին առթիւ, յառաջի – կայ Մայիս 11ին Հինգշաբթի օր, Փարի-զի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Հոգա – բարձութիւնը կազմակերպած է Հայ Մա-նուկներու Հաղորդութեան օր, Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի նախագահութեան տակ:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոց-ներու աշակերտութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ հանդիսաւոր Ս. պատա-րագին եւ մասնակցիլ Ս. Հաղորդութեան:

Կը հրաւիրուի նաեւ Հայ հաւատացեալ հասարակութիւնը:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Երիտասարդուհիներու Զաւօ Շանթ խումբին դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ ժամը 20ին, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ:

Դասախօս՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿՃԵԱՆ-ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին նաեւ անդամուհիներ եւ համակիրներ:

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆ

Հինգշաբթի՝ ժամը 16·30ին, Համ-բարձման տօնի առթիւ ձայնաւոր պատա-րագ Ս. Խաչ ժողովրդապետութեան կող-մէ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ թատերական «ՊԱՐՈՆԵԱՆ» խումբը մեծ պատրաս-տութեամբ կը ներկայացնէ՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Զաւեշտ երեք արար, 5 պատկեր

Շաբաթ, Մայիս 13, ժամը ճիշդ 20·45ին, Սալ Փօլ – Ֆարալիէ, 21 Րիւ Իվ-Թուտիէ: Մէթրօ Ռէփիւպլիք:

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ա. Գրիգորեանի: Իրենց մասնակցու-թիւնը կը բերեն Մառի Սօֆեան, Ա. Մառանկօզեան, Գ. Գեւոնեան, Պ. Թէրզեան, Ադամեան, Ս. Յակոբեան, Ս. Պետոյեան, Ս. Շէրպէթճեան, Պ. Պառաւեան, Մատիրեան եւ Քէհեայեան:

Տոմսերը՝ 3 եւ 4, 5 Ն. Ֆ.:

Դիմել Մշակոյթի Տուն՝ 17 Րիւ Պլէօ, գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51 Րիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս: Հայոց Եկեղեցին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն եւ Նոր Սեբաստիոյ անդամ-ներուն:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինաս-եան» ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին: Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Կոմի-տէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճըշ-դապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր-եան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Րընայի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները՝ այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկ. Մանուկի բնակարանը, 40 Րիւ տը լա Մար:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժա-մը 9ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ տի – կինները կը հրաւիրեն ձեզ իրենց անու – շեղէնի տօնին, որ տեղի պիտի ունենայ Համբարձման օրը, այս Հինգշաբթի կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, 8պիս, Րիւ տէ Թէրն, Փարիզ (17): Մէթրօ Փորթ Մայ-եօ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐՆԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

13 ՄԱՅԻՍ 1961

ժամը 22էն մինչեւ արշալոյս

LE CLUB

51, Rue Grignan, 51

Նուագախումբ

EDDY TOURNEL

Ուրախ ... զուարթ ... ժամեր ...

եւ

(?) ... ՇԱՏ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ ... (?)

Խորհուրդ մը՝ կանխաւ սեղան ապահովել

Խնդրանք մը՝ Երեկոյթի պատշաճ զգեստ

Տոմսերուն համար դիմել.—

ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ՝	1, Bd. d'Athènes — Tél. 20.33.80
ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱԶԵԱՆ՝	11, Rue Filégier — Tél. 62.31.59
ՓԻԼԻՊ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝	3a, Rue Lafayette — Tél. 62.42.89

եւ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻՒՍ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կազմակերպութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան:

Կիրակի 14 Մայիս, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տօպանեը, ՄԱՐՍԷՅԼ

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հանդէսին կը նախագահէ Միութեան ատենապետ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Տարեդարձի հանդէսին հրաւիրուած են Ազգային Կեդր. վարչութիւնը, կուսակ-ցութեանց, կրօնական, Ցարանուանութեանց, Բարեգործականի, Մարզա – կան եւ Հայրենակցական Միութիւններու ներկայացուցիչները:

Խօսք կը տրուի կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն:

Կը բանախօսէ Ամերիկայի Վասպուրականի Համա – Հայրենակցական Միու – թեան «Վարագ» պարբերաթերթի խմբագիր (Ամերիկայէն)

Պ. ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ծանօթ ու գեղարուեստասէր հայրենակիցներու կողմէ: Կը ներկայացուի՝ «ՇՈՅԼ ԱՄՈՒՍԻՆ» զաւեշտը,

Ղեկավարութեամբ քէմանչիստ Համոյի:

Պարահանդէս ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, հանրածանօթ ՍԷՐԺ – ՔՕՐՕ նուագախումբով: Ցօխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
11
ՄԱՅԻՍ
JEUDI
11 MAI
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4600 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ԱԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4901

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Քաղաքակիրթ արեւմուտքի համայնակուլ յորձանքին մէջ նետուած չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր, կը յամառինք կառչիլ մեր ազգային, նուիրական աւանդութեանց, իբրեւ զրահ ու վահան ինքնապաշտպանութեան :

Ո՛չ մէկ ժողովուրդ այնքան հոգեւին կապուած է քրիստոնէական կրօնքի սուրբ հաւատալիքներուն, որքան Հայը :

Քրիստոնէութիւնը հայացուցած ենք պարզապէս : Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին շաղախուած է Հայութեան հետ : Դարձած մէկ հոգի եւ մէկ մարմին :

Մեր կրօնական տօները դարձուցած ենք ազգային տօն : Մեր Ծնունդն ու Զատիկը, Համբարձումն ու Հոգեգալուստը, Վարդավառն ու Աստուածածինը, Խաչվերացն ու Տեառնընդառաջը, Վարդանանցն ու Լուսաւորիչը, եւ միւս քրիստոնէական տօները կրօնական պատմուճան հագած՝ խորքին մէջ զուտ հայկական, ազգային հագամանք կը ներկայացնեն :

Համբարձումը իբրեւ կրօնական տօն՝ կը խորհրդանշէ Յիսուսի երկինք համբառնալը եւ եկեղեցին յատուկ շարականներով կ'ոգեկոչէ այդ հրաշալիքը :

Հայ ժողովուրդը սակայն տարբեր իմաստ եւ հանդիսութիւն կուտայ այս տօնին, իր ազգային դրոշմը դնելով անոր վրայ :

« Վիճակ» քաշելու, «Ջան գիւլիւմ» երգելու, բախտ գուշակելու օր է Համբարձումը :

Աւանդութիւնը կը շարունակուի դեռ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն մէջ, ուր մարդ հպարտութեամբ կը զգայ թէ կապրի միշտ Հայութիւնը իբրեւ ազգ եւ պատիւ ու յարգանք կը վայելէ հարեւաններէն :

Մեծ Եղեռնի տարեդարձն իսկ համազգային տօն է այնտեղ : Ո՛րքան յուզիչ տեսարան էր պարզուած երկու շաբաթ առաջ Պէյրութի մէջ, երբ Ապրիլ 24ի Երկուշաբթի օրը փակուած էին բոլոր համայնքներու դպրոցներն ու անխտիր բոլոր Հայերու խանութներն ու գրասենեակները : Ու սգահանդէսներ կազմակերպուած բոլոր թաղերու մէջ :

Հաւաստեցին թէ նոյնը տեղի կ'ունենար Վարդանանցի տօնին :

Արեւմուտքի մէջ «վիճակ» հանելու տկար փորձեր եղան՝ երբ դեռ նոր էինք հասած : Կեանքի դաժան պայմանները հետզհետէ մոռցնել տուին հայկական Համբարձումը, որուն յիշատակը միշտ վառ կը մնայ սակայն հին սերունդին մէջ :

Ցարմարած ենք տեղական սովորութեանց : Այլեւս «Ջան գիւլիւմ » չենք երգեր Համբարձման օրը : Տարիներէ ի վեր «Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան Օր» ենք դարձուցած զայն :

Հռոմէական եկեղեցւոյ պատկանող երկսեռ դպրոցականները տասը տարեկանէն սկսեալ «առաջին հաղորդութիւն» կ'առնեն այս եղանակին :

Դեռատի աղջիկներու եւ տղոց կեանքին մէջ կարեւոր հանգրուան մը կը կազմէ այս արարողութիւնը, որուն համար ծնողները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն : Աղջիկները հարսի պէս ճերմակ զգեստներ, տղաքը նոր հագուստ հագած եւ թեւերնին ճերմակ շղարշ կապած՝ կը շրջագային, հաղորդութենէն վերջ : Ու ընտանեկան խնջոյքներ կը սարքուին այդ առթիւ :

Հայ աղջիկներն ու տղաքն ալ ետ չմնալու համար իրենց ընկերներէն՝ Հայոց եկեղեցիին մէջ հանդիսաւորապէս հաղորդութիւն կ'առնեն Համբարձման օրը :

Ահա թէ ինչպէս կը տօնենք այժմ Համբարձումը այս լոյս քաղաքին մէջ :

Նոր աւանդութիւն մըն է կազմուած արդէն տարիներէ ի վեր : Ազգապահպանման մարզին մէջ ինքնապաշտպանութեան արդիական միջոց մը :

Ամերիկայի մեր հայրենակիցներն ալ կը փորձեն փրկել անգլիախօս նոր սերունդը՝ Հայաստանեայց եկեղեցիին կապելով զայն կիրակնօրեայ դպրոցներու ճամբով :

Նոր օրերը նոր պահանջներ ունին :

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ ՃԱՌԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄՆԵՐԸ

—o—

Նախագահ տը Կոլի ճառին որպէս պատասխան, Ալժերիոյ շատ մը քաղաքներու մէջ նորանոր ռումբեր պայթեցան : Ատոնցմէ ամէնէն յատկանշականը Ալժէի Թաղերէն Պապ էլ Ուէտի եկեղեցիին կողմնակի դռներէն մէկուն առջեւ պայթած ռումբն է : Երեւոյթը յատկանշական է, քանի որ այդ թաղին բնակիչները, որոնք առաւելաբար սպանական ծագում ունին, չափազանց հաւատացեալ են : Կարելի է ենթադրել, թէ որքան յուսալքուած են՝ իրենց իսկ եկեղեցիին մէջ ռումբ մը պայթեցնելու համար : Ալժերիոյ արքեպիսկոպոսը, Գեր. Տիւվալ եւս բարկութեան ցոյցերու արժանացած է Պապ էլ Ուէտի եկեղեցին այցելած պահուն. «Շուտով՝ կարգը պիտի գայ մայր տաճարին» պոռացած է Եւրոպացիներու ամբոխը :

« Լը Ժուրնալ տ'Ալժէ»ն, որ Ալժէի չորս օրաթերթերէն միակն է, որ հրատարակուելու արտօնութիւն ունի, փորձած էր բորբոքած մտքերը հանդարտեցնել. մատնանշած էր, թէ Հանր. Նախագահը Էվիանի բանակցութեանց իբրեւ հիմք պիտի ընդունի Ֆրանսեւալժերական գործակցութիւնը. « Եթէ խօսակիցները մերժեն ընդունիլ ալժերական հանրաքուէին ձեւակերպութիւններ կամ գործակցութեան գաղափարը, բանակցութիւնները պիտի խզուին : Ալժերական Ալժերիան պիտի կերտուի առանց ըմբոստներուն : Մէկ խօսքով՝ Հանր. Նախագահը որոշ կերպով խստացուցած է իր դիրքը», կը գրէր այս օրաթերթը : Ասոր որպէս պատասխան, «Լը Ժուրնալ տ'Ալժէ»ի տնօրէնին տան մէջ ալ ռումբ մը պայթեցաւ : Մարդկային զոհ չկայ թէեւ, բայց նիւթական վնասները մեծ են :

Ամէնէն ծանրակշիռ դէպքերը, սակայն, տեղի ունեցած են Ճիճելլիի մէջ, ուր հարիւրաւոր կիներէ ու երիտասարդներէ բաղկացած մահմետականներու խումբ մը, Ալժ. Ազատ. Ճակատի դրօշ պարզած, ուզած է ցոյց կատարել քաղաքին կեդրոնը : Ոստիկանութիւնը միջամտած է, եւ ցուցարարները ցրուած : Սակայն ասոնք դարձեալ խմբուած են. ոստիկանութիւնը կրակ բանալու պարտադրուած է, եւ մէկ հոգի սպաննուած է : Ջոհրին թաղման առթիւ, նոր ցոյցի մը ընթացքին, երկու մահմետականներ եւս սպաննուած են :

Իշխանութիւնները լուսարգել հաստատեցին ժամը 18էն սկսեալ. կը թուի թէ քաղաքը հանդարտած է :

× Ալժերիոյ մէջ ազատական նոր խումբ մը կազմուած է, որ իր շուրջ պիտի հաւաքէ «Ալժերիոյ հանրապետականներն ու ժողովրդավարները » . այս կազմակերպութեան «առաջին նպատակը պիտի ըլլայ պահանջել, որ Ապրիլ 22ի ըմբոստութեան առեն նախկին զօրավարներուն եւ Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութեան գործակցող անձերը արագ կերպով մաքրագործուին » :

× Ալժերիոյ համայնավար կուսակցութիւնը Եւրոպացիներուն ուղղուած կոչ մը հրատարակած է. « Տակաւին ուշ չէ ազատ ու խաղաղ Ալժերիոյ մէջ ձեր տեղը ապահովելու համար : Ձեզմէ անոնք, որոնք կը փափաքին, կրնան ֆրանսական հպատակութիւն պահել. սակայն ձեր ապագային ամէնէն հաստատուն գրաւականը կը կայանայ գաղթարարական նախկին յարաբերութեանց քայքայման մէջ » :

× Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնն ալ, իր հերթին, սպառնական թռուցիկ մը բաժնած է ֆրանս. բանակի զօրագիրներուն. «Ձեզմէ ոմանք կը մոռնան, թէ ֆրանսական հողի վրայ կը գտնուին, այնպէս կը վարուին, թէ օտար բանակի մը զինուորներ ըլլային, եւ մինչեւ իսկ կրակ կը բանան իրենց եղբայրներուն վրայ» : Թռուցիկը կը պահանջէ, որ զինուորները իրենց վերաբերմունքը փոխեն, « այլապէս՝ Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը պիտի պարտադրուի անհրաժեշտ միջոցները ձեռք առնելու» :

× Միջազգային մամուլը երկար սիւնակներ յատկացուցած էր տը Կոլի ճառին : Այսպէս՝ «Կազէթ տը Լօզան » հարց կուտայ, թէ նախագահին խօսակիցները, որոնք «միայն Ալժերացիները չեն, այլ Ֆրանսացիներն ալ են, իր խօսած լեզուն պիտի հասկնա՞ն» : Խորհրդային Թաս գործակալութիւնը դժգոհ է, որ զօրավարներու ըմբոստութեան ճնշման մէջ, տը Կոլ շեշտը կը դնէ իր անձնական հեղինակութեան վրայ ու «կ'ուզէ անտեսել ըմբոստներու ճամբան գոցող ժողովրդային շարժումը» : Ուաշինկթընի լրատեղեակ շրջանակներուն համաձայն, տը Կոլ « Պէտք եղած բառերը գտաւ՝ պէտք եղած պահուն» : Պրիւսէլի «Լը Սուար»ը ուրախութիւն կը յայտնէ, թէ «Էվիանի բանակցութեանց բացումէն իսկ առաջ, ճամբան հարթուած է» տը Կոլի ճառով :

× ԱՀԱԿը ժողով գումարեց, իր մասնաւոր ներկայացուցչին՝ Պուլհարուֆի եւ ֆրանս. կառավարութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ յառաջ տարուած նախապատրաստական աշխատանքներուն արդիւնքները քննելու համար : Ֆերհաթ Ապպաս յայտնած է, թէ լաւատես է : Էվիանի բանակցութեանց վերջնական թուականը պիտի ճշդուի այսօր կէս օրէն ետք՝ Ֆրանսայի նախարարաց ժողովին եւ ԱՀԱԿի կողմէ հրատարակուած զոյգ զեկոյցներով : Կը կարծուի թէ Մայիս 15ի եւ 20ի միջեւ պիտի ըլլայ այդ թուականը :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԼԻՕԹԷԻ ԱՃԻՒՆՆԵՐԸ ԷՆՎԱԼԻՏԻ ՄԷՋ

Մառեշալ Լիօթէի աճիւնները, որոնք Ապրիլ 26ին իրենց վերջնական հանգիստը պիտի գտնէին Էնվալիտի մէջ, միայն երէկ գիշեր հասան Փարիզ՝ Ալժերիոյ վերջին դէպքերուն պատճառաւ : Թուլոնէն Փարիզ պիտի փոխադրուէին մասնաւոր շոգեկառքով մը. այդ ծրագիրն ալ փոփոխութեան ենթարկուեցաւ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն Երեքշաբթի օրուան գործադուլին պատճառաւ : Աճիւնները Փարիզ բերուեցան մասնաւոր օդանաւով, եւ Երեքշաբթի գիշեր Յաղթութեան Կամարին տակ հսկում կատարուեցաւ մինչեւ լոյս :

Չորեքշաբթի առաւօտ, մասնաւոր թափօրով այնտեղէն փոխադրուեցան Էնվալիտի առջեւ, ուր նախագահ տը Կոլ յարգանքի ճառ մը խօսեցաւ. ապա, Ֆրանսայի մեծ զաւկին աճիւնները իրենց վերջին հանգստարանը գտան Նափոլէոնի կողքին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ սուրիական սահմաններուն մօտակայ շրջաններուն մէջ կարեւոր բախումներ տեղի ունեցած են ժողովուրդին եւ ապահովութեան ուժերուն միջեւ : Ըստ Սուրիայէն տրուած լուրերու, հարիւրի չափ Թուրքեր սպաննուած են այս բախումներուն ընթացքին : Միւս կողմէ, Պոլսոյ մէջ ալ 77 անձեր ձերբակալուած են՝ արգիլեալ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը վերակազմել փորձած ըլլալու ամբաստանութեամբ :

ՆՈՐՄԱՆՏԻԻ շրջանը աւերող թաթաուին պատճառած վնասները կը հասնին մօտաւորապէս չորս միլիառ հին ֆրանքի : Կառավարութիւնը օժանդակել խոստացած է, սակայն այդ շրջանին բնակչութիւնը կը պահանջէ, որ մեծ չափերով եւ փութով կատարուի այդ օժանդակութիւնը :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ժողովը, որ կը գումարուէր Օսլոյի մէջ, գրեթէ աւարտած է իր աշխատանքները : Կարեւոր որոշումներ պիտի չտրուէին, այլ՝ տեսակէտներու փոխանակութիւն պիտի կատարուէր աշխարհը յուզող հարցերուն շուրջ՝ ընդհանրապէս : Մ. Նահանգները կ'առաջարկեն Ատլանտեան Կազմակերպութիւնը օժտել հիւլէական հինգ «Փոլարիս» ընդծովեաներով :

ԻՐԱՆԻ շահը լուծեց Երեսփոխանական երկու ժողովները : Շաբաթ մը առաջ էր միայն, որ վարչապետ Շէրիֆ Էմամիի դահլիճը հրաժարեցաւ եւ Ալի Ամինի պաշտօն ստացաւ նոր դահլիճ կազմելու : Տագնապը առաւելապէս ելմտական է : Նոր վարչապետը պիտի կարենայ մասնաւոր հրամանագրերով կառավարել երկիրը եւ տնտեսական ու ընկերային բարեփոխումներու խոստումները իրականացնել : Յայտնի չէ, թէ երեսփոխանական նոր ընտրութիւնները ե՞րբ պիտի կատարուին :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ բոլոր օտար դպրոցները, անձնական թէ կրօնական, յառաջիկայ դպրոցական տարեշրջանէն սկսեալ արաբ տնօրէններ պիտի ունենան : Նախակրթարաններու մէջ ուսուցումը ամբողջովին արաբերէնով պիտի կատարուի :

ԳԵՐՄԱՆԵՒՍՊԱՆԱԿԱՆ տնտեսական համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Մատրիտի մէջ : Գերմանիա պիտի օգնէ, որ Սպանիա նոր զարկ տայ իր տնտեսութեան :

ԴԱՆԻՈՅ Արտ. նախագահը յայտնած է, թէ իր երկիրը կ'ուզէ յարիլ «վեցերու Եւրոպային» : Անգլիոյ մէջ ալ մեծ շարժում կայ այս ուղղութեամբ :

ԷՐ - ՖՐԱՆՍԻ «Քոնսթէլլասիոն» օդանաւ մը, որ 69 ճամբորդներով եւ օդանաւին կազմով Պրազավիլէն Փարիզ կուգար, Սահարայի վրայ անհետացած է :

ԼԱՈՍԻ հարցին կարգադրութեան համար միջազգային ժողով մը պիտի բացուի Ժընեւի մէջ՝ այս Ուրբաթ օր : Կը մասնակցին 14 երկիրներու ներկայացուցիչներ :

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ կացութիւնը միշտ բարդ է : Չոմպէ բանտարկուած պիտի մնայ մինչեւ իր դատավարութիւնը : Իր վարձկան զինուորները (Եւրոպացի) կը շարունակեն յանձնուիլ ՄԱԿի «Կապոյտ գլխարկ»ներուն :

ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԹԱԳՈՒՀԻՆ եւ իշխան Ֆիլիփ, որոնք Իտալիա կը գտնուէին, Լոնտոն վերադարձան :

ՀԻԹԼԷՐԻ գլխաւոր գործակիցներէն Մարթէն Պորմանի զաւակը, որ քահանայ է, Քոնկօ մեկնած է տեղացիներուն քրիստոնէութիւն քարոզելու համար :

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ թղթատարը փակ ըլլալով, Յառաջ լոյս չի տեսներ վաղը : Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ :

ԵՂԲԱՅՐՍ ԱԼԵՔՍԱՆԸ

—o—

ԽՄԲ. — Ալեքսանդր Միասնիկեանի մասին է խօսքը: Յօդուածագիրը, որ կը ստորագրէ Ս. (Սահակ) Մեսնիկեան (ոչ Միասնիկեան), Ալեքսանդրի երէց եղբայրն է,— իրաւաբան եւ լրագրող: Եղած է անդամ Խորհրդ. Միութեան Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի եւ Գերագոյն դատարանի, այժմ հանգստեան կոչուած է, կ'ապրի Մոսկուայի մէջ: Հետաքրքրական են իր Յուշերը Ալեքսանդր Միասնիկեանի մասին, որ քաղաքական իր գործունէութենէն անկախ՝ կը մնայ արժէքաւոր մտաւորական մը: Հզօր հակառակորդ մը մեր կուսակցութեան, ի՞նչ հիասթափութիւն պիտի պատմէր մեզի՝ գրելով իր յուշերը, եթէ ողջ թողած ըլլային զինք ... վրացի բոլշեւիկները, իբր թէ օդնաւային արկածի մը զոհ:

Եղբայրս՝ Ալեքսանդր Միասնիկեան երկար չապրեցաւ, ընդամէնը 39 տարի միայն:

Ալեքսանը (Ալեօշը) մեր բազմանդամ ընտանիքին կրտսերներէն էր՝ ծնողքիս վեցերորդ զաւակը: Ծնած է 1886 Փետրուար 9ին (նոր տոմարով) Նոր Նախիջեւան, մէկուկէս յարկանի քարաշէն տան մէջ: Չորս տարեկան էր, երբ մեռաւ մեր հայրը՝ Աստուածատուր Մեսնիկով, վիրաբուժական անյաջող գործողութեան մը հետեւանքով: Մեր հօրը մահով՝ 1890ին մայրս մնաց վեց փոքրահասակ երախաներով եւ առանց որեւէ նիւթական ապահովութեան:

Վեց երեխաներէն ամէնէն մեծը 14 տարեկան էր, իսկ ամէնէն փոքրը քոյրս՝ երկու տարեկան: Երբ Ալեքսան ութ տարեկան դարձաւ, մայրս զինքը տեղաւորեց Ս. Խաչ վանքին ժառանգաւորաց վարժարանը իբրեւ գիշերօթիկ սան:

Ս. Խաչը կը գտնուէր Նոր Նախիջեւանին մօտերը՝ հիւսիսային կողմը:

Տարին երեք անգամ, նոր տարուան, Զատկական տօներուն եւ ամառուան արձակուրդներուն կառք կը վարձէինք եւ ես կ'երթայի Ս. Խաչ եւ Ալեքսանը կը բերէի տուն: Դեռ նախասենեակ չմտած, մայրս յառաջ կը վազէր, կը մերկացնէր, կը նստեցնէր պղնձէ մեծ կոնքի մը մէջ եւ կը լոգցնէր: Ալեքսանին վրայի համազգեստը դէշ չէր՝ ձմեռնային կոշտ մահուդէ վերարկու, մորթէ գդակ, իսկ ոտքերուն՝ ամուր կօշիկներ:

Ալեքսան տուն կուգար առողջ եւ ժպտադէմ: Ունէինք լաւ կով մը, որ մեր ապրուստը կը հօգար կիսով չափ: Կովը կը խնամէինք ես եւ Ալեքսանը: Ծանր աշխատանքները ես էի որ կը կատարէի, քանի որ երկու տարիով աւելի մեծ էի եւ կազմով ալ զօրաւոր, իսկ Ալեքսան ամառները կովը դէպի նախիր կը քշէր,— կթուորն ալ մայրս էր: Սակայն կովը երկար չապրեցաւ, արօտավայրին մէջ կարծեմ վայրի խոտ կերեր, ուռեր եւ դաշտին մէջ ալ սատկեր էր: Կովին կորուստը մեծ ցաւ պատճառեց մեր ընտանիքին, քանի որ մեր միակ նեցուկն էր: Մայրս ստիպուեցաւ կողմնակի աշխատանքներ ստանձնել, դպրոցի աշակերտներուն համար կարկանդակներ կը պատրաստէր եւ տուներու առթիւ խմորեղէններ կը թխէր: Մայրս վարպետ խոհարարուհի էր: Այսպէսով խեղճ կինը կը կռուէր աղքատութեան դէմ, մինչեւ որ մեծ եղբայրս խանութի մը մէջ ծառայութեան մտաւ՝ ամսական 25 ռուբլի ամսավճարով: Այդ գումարէն ամէն ամիս մօրս կ'ուղարկէր տասը ռուբլի: Սակայն այդ ալ երկար չտեւեց, 1896ին բծաւենդով հիւանդացաւ եւ մեռաւ 24 տարեկան հասակին մէջ:

Հակառակ նիւթական այդ դժուարութիւններուն, մայրս կաշիէն դուրս կ'ելլէր, որպէսզի մեզ «չըրկէ դիր – կար – դումից»: Այդ ժամանակ՝ մեր մեծ քոյրը, Յուլիդան (Օլիան), արդէն մեծ աղջիկ էր, մօտ 18 տարեկան, կ'ապրէր մեր ազգականներէն մէկուն մօտ՝ Մոսկուա եւ կը հետեւէր մերսաբուժութեան (մարձում): Աւարտելէ ետք՝ սկսաւ աշխատիլ եւ իր վաստկած դրամէն քանի մը տասնեակ ռուբլի կ'ուղարկէր մօրս:

Այդ ժամանակ մենք ալ արդէն բաւական մեծցած էինք: Ես գիշերօթիկ էի Նոր Նախիջեւանի Թեմական դպրոցը, չորրորդ դասարան: Ալեքսանն ալ 1899ին աւարտելով Ս. Խաչ դպրոցը, մտաւ Թեմական դպրոցին չորրորդ դասարանը, նոյնպէս իբրեւ գիշերօթիկ սան:

Եղբայրս մանկութեան եւ պատանեկութեան օրերուն մանկական խաղի հակում ցոյց չէր տար: Միայն ժամանակ առ ժամանակ բակ կ'իջնէր եւ «չորս քար» կը խաղար երախաներուն հետ, — չորս տղայ կը կանգնէին չորս անկիւն, մէկն ալ կը կանգնէր կեդրոնը, յետոյ երախաները անկիւնէ անկիւն իրարու կ'անցընէին ձգախէժէ գնդակ մը, աշխատելով կեդրոնը կեցած տղուն գլխուն նետել, իսկ անիկա պիտի աշխատէր խուսափիլ այդ հարուածներէն:

Ալեքսանի սիրած զբաղումը ընթերցանութիւնն էր:

Ձմեռ ժամանակ կատարեալ ճգնաւոր կը դառնար, տունէն դուրս չէր ելլեր: Մայրս կը ստիպէր որ երթար պտըտէր: Երբ տունը գտնուէր, չէինք զգար ներկայութիւնը: Դասարանին ամէնէն յառաջադէմներէն էր: Որպէսզի իմ այս ըսածներս պարապ խօսքեր չնկատուին, հոս մէջ կը բերեմ վարժարանի վերակացու՝ Արամ Իսահակեանի յուշերէն հետեւեալ խօսքերը.— «Ալեքսան դասարանին միշտ առաջինն էր» (տես «Նոր Ակօս», 1925, Թիւ 5–7): Առկէ զատ, ի հարկէ, ասով վիրաւորած չեմ ըլլար իր դասընկերները, եթէ ըսեմ թէ ընդհանուր զարգացումով ան շատ բարձր էր բոլորէն:

Կը յիշեմ իրենց դասարանին անվերջ վէճերը, մեծամասնութիւնը այնպէս չէր մտածեր՝ ինչպէս Ալեքսան: Բայց Ալեքսան «լեզուախեղդ էր անում» բոլորն ալ: Յաճախ Ալեքսան «կարմրատակած» եւ խօսելէ յոգնած՝ դասարանէն դուրս կ'ելլէր հեգնական ժպիտով ու ձեռքի շարժումով կը հասկցնէր, թէ «հազար էլ ասա ... որ գլուխները չի մտնում, դմբոներ»:

Դպրոցէն դուրս կը կազմակերպէր աշակերտական խմբակներ, կը ղեկավարէր այդ խմբակները, յաճախ զեկուցումներ կուտար գրական եւ ընկերային խնդիրներու շուրջ, ու վերջապէս կը մասնակցէր երեկոյթներու եւ ներկայացումներու, ստանձնելով պատասխանատու դերեր, ինչպէս օրինակ «Քանդուած օջախ»ին մէջ Օսէփին դերը:

(Շար.) Ս. ՄԵՍՆԻԿԵԱՆ

ՌՈՒՍԵՒՉԻՆԱԿԱՆ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս, Խ. Միութեան եւ Չինաստանի Առեւտրական նախարարները, Ն. Փաթոլիչեւ ու Ցի – Զուան, բառ առ բառ եւ ստորակէտ առ ստորակէտ քննութեան ենթարկեցին ռուսեւչինական առեւտրական համաձայնութիւնը, որուն իւրաքանչիւր պարբերութիւնը իր կշիռքով գոլ *կ'արժէ:*

Ցի – Զուան իր երկիրը վերադարձաւ Ռուսիոյ պարտական: Ուրիշին պարտական մնալը միշտ անհանդուրժելի զգացում մըն է Չինացիի մը համար: Կրկնակի անհանդուրժելի, երբ պարտատէրը սպիտակամորթ է: Չորս անգամ աւելի անհանդուրժելի՝ երբ պարտատէրը առիթէն կ'օգտուի իրեն դաս տալու համար:

Սակայն Ցի – Զուան ուրիշ ելք չունէր: Երկու տարիէ ի վեր երկինքը կը յամառի Մաօ Ցէ Թունկի Չինաստանին գլխուն թափել այն բոլոր փորձանքները, զորս առենօք կը թափէր Փարաւոններու Եգիպտոսին վրայ: Կարգ մը նահանգներու մէջ հունձքը բոլորովին փճացաւ շուրջ դարէ մը ի վեր նմանը չտեսնուած ողողումներու հետեւանքով: Ջուրերը քշեցին տարին նաեւ քար առ քար բարձրացուած ամբարտակները: Ուրիշ նահանգներու մէջ, ընդհակառակն, աննախընթաց երաշտ եղաւ: Այս անգամ ալ՝ հունձքերը չորցան:

Արդիւնք՝ յիսուն միլիոն հեկտարի վրայ ոչ մէկ հունձք քաղուեցաւ: Իսկ 150 միլիոն հեկտարի վրայ ալ՝ բնականոն արտադրութեան հազիւ կէսը ստացուեցաւ: 1960ի ընթացքին Չինաստան չկրցաւ յարգել դէպի Խ. Միութիւն կատարելիք սննդանիւթի արտածումներուն խոստումը:

Երկիրը կը գտնուի սովի վտանգին ենթակայ: Ճիշդ է, Չինացին առաւել կամ նուազ չափով անօթի կը մնար չորս դարէ ի վեր, սակայն այս անգամ կացութիւնը աւելի ծանրակշիռ է, քանի որ ժողովուրդին դիմադրականութիւնն ալ չափազանց նուազած է՝ իր ուսերուն դրուած ծանր աշխատանքներուն պատճառաւ: Անօթի ժողովուրդ մը, որ պարտաւոր է կուշտ մարդոց կատարած աշխատանքին քառապատիկը կատարել, մարդկայնօրէն չի կրնար իր վրայ դրուած բեռները իրականացնել:

Խ. Միութիւնը, «Մարքսէն աւելի Մարքսեան մի՛ ըլլաք, մեզմէ աւելի համայնավար մի՛ ըլլաք» եւ նման խրատներ տալով հանդերձ, առիթէն կ'օգտուի միջազգային իր քաղաքականութիւնը պարտադրելու համար Չինաստանի:

Ըստ խորհրդային հարցերու մասնագէտներուն, Չինաստանի ունեցած պարտքը իբրեւ զէնք գործածելով, Խ. Միութիւնը 1960ի կէսին անօթի Չինաստանէն կորզած է քաղաքական որոշ ենթակայութիւն, զոնէ միջազգային հարցերու վերաբերմամբ: Իսկ անցեալ Նոյեմբերին, 83 երկիրներու համայնավար ղեկավարներու վերին ժողովին մէջ, միայն Ալպանիան է, որ Չինաստանի տեսակէտները բաժնած էր: Միւս երկիրները Ռուսիոյ տեսակէտները որդեգրած էին:

Այս բոլորը կը բացատրեն, թէ ինչու ռուսեւչինական առեւտրական նոր համաձայնութեան բովանդակութիւնը այսքան համեստ է: Չինաստան հինգ տարուան պայմանագրութիւն ձեռք ձգած է 1960ի յետնեալ պարտքերը վճարելու համար: Ասկէ զատ կէս միլիոն թոն շաքար պիտի ստանայ՝ վեց տարուան ընթացքին, ուրիշ ապրանքներով վճարելու պայմանաւ: Ասիկա բաւարար չէ անօթի Չինաստանը կերակրելու համար: Ահա թէ ինչու Չինաստան իր աչքերը պարտադրաբար դարձուցած է դէպի ազատ աշխարհը: Գերմանիայէն պիտի գնէ 400 հազար թոն բրինձ, Քանատայէն՝ 770-000 թոն, իսկ Աւստրալիայէն՝ մէկ միլիոն թոն ցորեն: Այս բոլորը դէպի Չինաստան փոխադրելու համար վարձած է անգլիական քառասուն փոխադրանաւեր:

Բայց, տրուած ըլլալով, որ Մաօ Ցէ Թունկ չուզեր բարերարի իր համբաւը կորսնցնել երկնքի քմահաճոյքներուն պատճառաւ, արդէն իսկ անօթի Չինաստանի բերնէն կտրելով՝ բրինձ կը ղրկէ Քուպա, Կինէ եւ Սէյլան:

Բ.

Բժիշկը հիւանդը քննելէ ետք կ'ըսէ·

— Պէտք է ծխելէ դադրիս, բարեկամ:

— Բայց, ես չեմ ծխեր, բժիշկ:

— Պէտք է ըմպելի ալ չգործածես:

— Մինչեւ այսօր բերանս դրած չեմ, բժիշկ:

— Նմանապէս պէտք չէ որ գիշերները ուշ պառկիս:

— Ամէն գիշեր ժամը 9ին անկողին կը մտնեմ, բժիշկ:

Բժիշկը պահ մը մտածելէ ետք կը հարցնէ յաճախորդին·

— Տապկած գետնախնձոր կը սիրե՞ս:

— Այո, շատ կը սիրեմ, բժիշկ կը պատասխանէ հիւանդը:

— Այն ատեն, ասկէ ետք պէտք չէ ուտես, կը յարէ նշանաւո՛ր բժիշկը:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Յուլիս 21ին, Սպաներու խմբակը ժողով կը գումարէ եւ կ'որոշէ յաջորդ օրն իսկ գործի անցնիլ: Յուլիս 22ին, առաւօտեան ժամը 5ին, կեդրոնական կոմիտէն զօրաշարժի կ'ենթարկէ իր բոլոր համախոհները եւ իրենց կատարելիք շարժումներուն մասին հրահանգներ կուտայ: «Ժ» ժամը՝ նոյն իրիկուան կէս գիշերին է: Կարգախօսը՝ «Նասր»(*): Գործողութեանց ընդհանուր ծրագիրը ճշդուած է Նասրի կողմէ՝ անձնապէս: Գործադրութեան մանրամասնութիւնները ճշդուած են Ապտէլ Հաքիմ Ամէրի եւ Քեմալէտտին Հիւսէյնի կողմէ: Այս վերջինը Փաղանգաւորներու ղեկավարն է: Գործողութիւնները պիտի կատարուին երեք հանգրուաններով.

1) *Զինուորական հրամանատարութեան գրաւում:*

2) *Քաղաքային իշխանութեան գրաւում:*

3) *Թագաւորի գահընկէցութիւն:*

Շարժումը ճիւղաւորումներ ունի բանակին բոլոր միաւորներէն ներս: Համակիրները պատրաստ են: Գաւառի զօրաբաժիններուն դիրքը կասկածի չենթարկուիր. վստահ են, որ պիտի միանան Շարժման:

Ժամը 22ին, Սպաներու խմբակին ղեկավարները կը հաւաքուին Ապտէլ Հաքիմ Ամէրի մօտ՝ վերջին վերաքաղի մը համար:

Ժամը 23ին, Շարժման անդամներէն հարիւրապետ Սաատ Թէվֆիք կը հեռաձայնէ յայտնելու համար, թէ Պալատը լուր ունի կազմակերպուած հարուածէն:

— Զօրավար Հիւսէյն Ֆարիտ (**) բացառիկ խորհրդակցութեան հրաւիրած է բանակի բոլոր հրամանատարները,— կը յայտնէ Թէվֆիք:

— Սքանչելի— կը պատասխանէ Նասր: Բոլորը մէկ անգամէն կը ձերբակալենք, փոխանակ տունէ տուն զիրենք փնտռելու: Թէ ժամանակ եւ թէ յոգնութիւն կը խնայենք:

Մինչ տեղի կ'ունենայ հեռաձայնային այս խօսակցութիւնը, զօրքը կը պաշարէ այն զօրանոցը, ուր խմբուած են հարուածին մասնակցելիք յարձակման խմբակները: Ընդհ. Սպայակոյտը զօրքին հրահանգած է որ ներսը գտնուողները բանտարկուած պահուին: Գնդակի հարուածներ կը փոխանակուին: Շարժումը պիտի ձախողի՞:

Բայց հազիւ կռիւը սկսած, կառավարական զօրքին պետը, հարիւրապետ Մուհամէտ Շէտիտ, Ազատ Սպաներուն լուր կը հասցնէ, թէ ինքն ալ համակարծիք է իրենց: Իր ամբողջ զօրքով կ'անցնի Շարժման կողմը:

Նասր անմիջապէս կ'անդրադառնայ թէ մեծ չափերով կարելի է օգտագործել Շէտիտի դիրք փոխելը: Հազարապետ Ապտէլ Հաքիմ Ամէրին կը հրահանգէ անցնիլ կառավարական զօրքին գլուխը եւ վերադառնալ Ընդհանուր Սպայակոյտի կեդրոնատեղին:

Ընդհ. Սպայակոյտի պահակները իրենց ընկերներուն դիրք փոխելէն լուր չունին: Կը կարծեն, թէ վերադարձող ընկերները պարզապէս աւարտած են իրենց վստահուած առաքելութիւնը: Արագ կերպով կը չէզոքացուին: Մուտքի դրան երկու պահակները կը դաշունահարուին:

Ապտէլ Հաքիմ Ամէր, քանի մը մարդոց հետ չորս – չորս վեր կը բարձրանայ աստիճաններէն եւ, ատրճանակը ձեռքը, կը խուժէ այն սրահէն ներս, ուր սպայակոյտի զօրավարները ժողով կը գումարեն: Ցանկարծակիի եկած, զօրավարները նոյնիսկ չեն խորհիր ինքնապաշտպանութեան դիմել, եւ անձնատուր կ'ըլլան Ապտէլ Հաքիմ Ամէրին: Թագաւորական վարչակարգին ամբողջին գրաւումը քառորդ ժամ չէր տեւած:

Կէս գիշերին, Շարժման զօրաբաժինները ճամբայ կ'ելլեն, եւ առանց դիմադրութեան հանդիպելու կը գրաւեն մայրաքաղաքին ռազմագիտական արժէք ներկայացնող կէտերը, հանրային սպասարկութեանց շէնքերը, ձայնասփիւռի կեդրոնատեղին:

Քաղաքը քունի մէջ է: Փողոցները լուռ են: Ոչ ոք գիտէ տակաւին, թէ ինչ դէպքեր տեղի կ'ունենան: Գործողութիւնները կ'ընթանան ըստ նախատեսուած ծրագրին:

×

Սակայն մեծ հարցական մը կայ: Ինչ պիտի ըլլայ Անգլիացիներուն բռնելիք ընթացքը:

Առաւօտեան ժամը 2ին, Շարժման ղեկավարները Գահիրէէն Սուէզ տանող ճամբուն վրայ քանի մը հրասայլեր զետեղել կուտան, հակահրասայլային [illegible]նի մը զօրախումբեր, ինչպէս նաեւ հետեւակ ու ձիաւոր զինուորներու խումբեր: Այս ամէնը կը սկսի յառաջանալ դէպի Սուէզ ու կանգ կ'առնէ անգլիական հսկողութեան առաջին դիրքերէն հինգ քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ:

(4 Շար.)

(*) «Նասր» կը նշանակէ՝ յաղթանակ:

(**) Ընդհ. Սպայակոյտի պետ, քանի մը շաբաթ առաջ նշանակուած՝ Ֆարուքի կողմէ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ) .— Ապրիլ 24ի Սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի՝ 23 Ապրիլին, Լոնտոնի «Համըրսմիթ» սրահին մէջ: Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս Լոնտոնի Հայ Երիտասարդական Միութիւնն է, որ կազմակերպեց Սգահանդէսը: Բացումը կատարեց ժամը 1·30ին Միութեան փոխ – Նախագահ Պ. Յակոբ Ջէրչիխաճակեան, որ բացատրեց օրուան իմաստը եւ սուրբ մեծութիւնը: Յիշեց հայ ժողովուրդի վրիժառու զաւակին ա-նունը, անմահն Սողոմոն Թէհլիրեանը, յոտնկայս յարգանքի հրաւիրելով ժողովուրդը:

Անգլիացի եւ օտար ներկաներուն համար, բեմ բարձրացաւ Պ. Ատրէյն Մանտի, որ անգլերէն լեզուով ներկայացուց Ապրիլեան Եղեռնը եւ հայ հողին կենսունակութիւնը: Տեղի ունեցան երեք արտասանութիւններ, Պ. Արթօ Դաւիթեան արտասանեց «Հրդեհը» (Մ. Իշխան), Օր. Թամարա Գրիգորեան «Հովեհանգիստ»ը, (Յ. Թումանեան), Պ. Ժիրայր Ղարիպեան՝ Ահարոնեանի «Ուխտաւոր»ը: Երգեցին՝ Պ. Շահէն Մովսէսեան «Սիհուն» երգը, Օր. Յասմիկ Թագէոսեան՝ «Գիւղիս ճամբան», եւ Գէորգ Մահտեսեան «Միայն թէ մայրս մահս չիմանայ»: Թէ արտասանութիւններն եւ թէ երգերը տպաւորիչ էին եւ ջերմօրէն գնահատուեցան, երգերուն կը մասնակցէր Օր. Ֆլօրա Գրիգորեան դաշնակով:

Օրուան բանախօսն էր Պ. Այվազեան, որ վերլուծական ձեւով քննեց Ապրիլեան եղեռնի պատմութիւնը: Յիշեց Գրիգոր Զօհրապի Վրէժի եւ արդարութեան պահանջը Օսմ. Խորհրդարանին մէջ: Յարգելի բանախօսը իր խորհրդածութիւններուն կարգին ներկայացուց հայ ժողովուրդին ազգային ոգին, չինարար նկարագիրը եւ ցեղային տաղանդը:

Բանախօսութենէն ետք ցուցադրուեցաւ տպաւորիչ կենդանի պատկեր մը, ուր կը տեսնուէին ցրիւ գերեզմաններ, ամէն մէկ գերեզմանի վրայ ճերմակ տարազներով հրեշտակներ, երկու սգակիր աղջիկներ չիրիմներուն շուրջ եւ երկու կողմերը երկու կամաւոր հայ զինուորներ, հայկական տարազով եւ զէնքերով, որոնք կը հսկէին նահատակներուն հանգստարանին վրայ: Քանի մը վայրկեան լոյսերու տպաւորիչ եւ յուզիչ խաղին հետ, բեմին մէկ կողմէն Պ. Շահէն Մովսէսեանի քնքուշ եւ յուզիչ երգը:

Յետոյ օրուան նախագահը բեմ հրաւիրեց Լոնտոնի առաջնորդ Սրբազանը, որ քանի մը խօսքով արծարծեց նահատակներուն յիշատակը եւ «Հայր Մեր»ով վերջ գտաւ Սգատօնը: Խոր տպաւորութիւն գործեց այս հանդէսը:

Կը գնահատենք Լոնտոնի Հայ Երիտ. Միութեան թափած ջանքերը:

×

Կիրակի առաւօտուն, Լոնտոնի Հ. Յ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին տարեկան ձեռնարկը տեղի ունեցած է Աթլանթիք Սիթիի մէջ, Ապրիլ 29ին եւ 30ին: Ներկայ եղած են աւելի քան 1500 հոգի, եկած Միացեալ Նահանգներու զանազան քաղաքներէն: Տարեց եւ երիտասարդ ազգային ջերմ մթնոլորտ մը ստեղծած են եւ հանդիպումը յաջողութեամբ պսակուած է:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Թեմական լրացուցիչ ընտրութիւնները կատարուած են Ապրիլ 30ին: 50 քուէի տարբերութեամբ յաղթած է «Ժողովրդական ցանկը» (ռամկավար – հնչակեան – Բարեգոր – ծական): Դաշնակցական ցանկը 540 քուէ ստացած է, հակառակորդ ցանկը՝ 595:

Այս «միացեալ» ճակատը կատարած է կարգ մը խարդախութիւններ, որոնց դէմ բողոք ներկայացուած է ընտրութեանց... նախօրեակին:

ԶԱՀԼԷԻ մէջ (Լիբանան) ինը նորընծաներ Դաշնակցութեան շարքերը մտած են վերջերս ի ներկայութեան ընկեր Հրանտ – Սամուէլի, որ այս առթիւ ներկաներուն պարզած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան յեղափոխական այն դրութեան որ կազմեցին այս մեծ կուսակցութիւնը: Ընկեր Հրանտ – Սամուէլ յուզումով կատարած է նորընծաներու կուսակցական մկրտութիւնը եւ ջերմ խօսքերով անոնց մաղթած է կուսակցական այն ջերմիկ ապրումները զորս ինք ունեցած է:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ մեծ ընդունելութեան արժանացած է Արամ Խաչատուրեան, որ ներկայ եղած է Ապրիլ 24ի տարեդարձի տօնակատարութեան: Հանդէսը կը հովանաւորէին երեք յարանուանութեանց պետերը:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ Ապրիլ 30ին իր մահկանացուն կնքած է քոյր Բերնարտինէ Գուլումճեան, Սաքըզաղաճի Անարատ Յղութեան միջնակարգ վարժարանի տնօրէնուհին:

ՀԱՅՏԱՐ ՓԱՇԱ (Պոլիս) վերադարձող կառախումբին արկածին զոհերուն մէջ կան երկու Հայեր՝ Յովհաննէս Փեքմէզեան եւ Գրիգոր Սեդէր:

Դ. Նաւասարդեան ենթակոմիտէին կողմէ գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը, եռագոյն ժապաւէններով ծածկուած, բերուեցաւ եկեղեցի եւ դրուեցաւ եկեղեցիին խորանին դիմաց: Մինչ այդ արդէն երիտասարդ ընկերուհիներ եկեղեցիին դուռը կեցած կը բաժնէին սեւ ժապաւէններ ներկայ հասարակութեան: Ազգային ոգին նոր շարժում ու թարմութիւն բերաւ Լոնտոնի հայ համայնքին: Առաջին անգամն է որ Լոնտոնի մէջ սեւ ժապաւէններ կը բաժնուէին եկեղեցին եւ ծաղկեպսակ կը դրուէր խորանը ազգային սգատօնին առթիւ: Ապրիլեան համազգային սուգի մթնոլորտ մը ստեղծուած էր:

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) .— Իտալահայ Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ, եւ պատուոյ նախագահութեամբ Լիբանանի հիւպատոս Անթուան Ճապրի, Ֆամիլիա Արթիսթիքա Միլանէզէի շքեղ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Պէյրութաբնակ Տիկին Լուիզա Անայիս Պօղապալեանի երգահանդէսը, դաշնակի ընկերակցութեամբ հանրածանօթ Մայէսթրօ Անտոնիօ Պէլթրամիի:

Երկյարկանի սրահին բոլոր տրամադրելի տեղերը գրաւուած էին, երեւոյթ մը որ ըստ երգասրահին երաժշտական բաժնի տնօրէնուհիին յայտարարութեան՝ աննախընթաց կարելի է համարել:

Որոշուած պահուն — 19 Ապրիլ, ժամը 21·15ին — սկսաւ երգահանդէսը, ու մեր երիտասարդ երգչուհին, ձայնի, հասկացողութեան եւ մեկնաբանութեան ստորոգելիներու ներդաշնակ միաւորումով, յաջորդաբար երգեց անգլերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն եւ հայերէն լեզուներով:

Ներկաներուն փափաքին ընդառաջ երթալով երգեց նաեւ երկու կտոր Մեհրապէ Լ Փուչինիի գործերէն, արժանանալով երկարատեւ ծափահարութեանց, մինչ բեմին վրայ հետզհետէ կը բազմանային գեղեցիկ ծաղկեփունջերը:

Հանդիսականներու մէջ կը նշմարուէին պաշտօնական անձնաւորութիւններ, արուեստի եւ մշակոյթի ականաւոր դէմքեր, մանաւանդ երաժշտական ասպարէզէն, որոնք անվերապահ շնորհաւորեցին մեր արուեստագիտուհիին տաղանդը, որ ներկայիս Միլանոյի մէջ, Լիբանանի կառավարութեան թոշակով՝ ձայնական արուեստի կատարելագործման մասնայատուկ դասեր կ՚առնէ «Սքալա»յի ուսուցչապետներէն՝ Վիթթորիօ Ռուֆֆոյէն:

Մեզի, Հայերուս համար, ներքին անխառն գոհունակութիւն մը կը պատճառէր մեր երգչուհիին յաջողութիւնը: Թոշակաւորուած Լիբանանի կառավարութենէն, մեր արուեստագիտուհին անգամ մը եւս բարձր կը բռնէր Մայրենիներու վեհանձն երկրին անունը՝ բծախնդիր հասարակութեան մը առջեւ, եւ ինչ որ ալ աւելի նշանակալից է, երաժշտական քննադատներու գնահատութեամբ: «Սոփրանօ Լուիզա Պօղապալեան Լիբանանէն կուգայ, սակայն իր ձայնին կրթութեան խողովակով վերջնական հիմնաւորումը «մերոնցմէ» է: Ձայն մը որ, ըսենք անմիջապէս, ունի իր ինքնայատուկ փայլփլունութիւնը, իւրայատուկ գերազանց հնչեղութիւնը, մէկ խօսքով, այն ձայներէն է՝ որոնք ախորժելի են: Լաւ կրթուած եւ առաջնորդուած երաժշտական անվիճելի զգայնութենէ մը, որ գոյն կը ճկէ կտորներուն ոճական զանազան պահանջներուն:

Լուիզա Պօղապալեան բոլոր ճաշակներն ալ գոհացուց՝ հմտութեամբ եւ ճարտարութեամբ: Ուրեմն, կարելի է ըսել թէ Ֆամիլիա Արթիսթիքայի մէջ վերջապէս ունեցանք իսկապէս լուրջ երգահանդէս մը:

Ինչպէս նախատեսելի էր՝ շատ ծափեր խլեցին սոփրանօն եւ դաշնակահարը Անթոնիօ Պելթրամի, ընտիր ընկերացող մը, ինչպէս միշտ:

Երկրորդ վկայութիւն մը. — «Լիբանանցի սոփրանօ Լուիզա Պօղապալեանը լսեցինք Ֆամիլիա Արթիսթիքայի մէջ: Մեծ կարելիութիւններով օժտուած երիտասարդ երգչուհի մը, լաւ հիմնաւորուած, ձայնական արուեստով աշխոյժ եւ վստահ: Պօղապալեան ապացոյցը տուաւ իր ճկունութեան եւ զգայնականութեան, երգելով «արիա»ներ, քնարական կտորներ եւ երգեր»,

Երրորդ մը. — «Քիչ չէ թիւը Լիբանանցի երիտասարդ երգչուհիին շահած մըրցումներուն: Երէկ իրիկուն հանդէս գալով մի քանի սենեկային եւ քնարական կտորներով, Պօղապալեան ի յայտ բերաւ երեւելի եւ լաւ հնչականութեամբ օժտուած ձայնական միջոցներ, առաջնորդուած՝ ազնիւ — նրբին մեկնաբանական ոճով մը»:

Ուրեմն, որքան Հայերս, նոյնքան Լիբանանցիք իրաւունք ունին հպարտանալու մեր երիտասարդ արուեստագիտուհիին արձանագրած լիակատար յաջողութեամբ:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՋԱՀԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿ. ՆՇԱՆ ԿԱԿՈՍԵԱՆ ՄԵՌԱՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Մեր գաղութը դժբախտութիւնն ունեցաւ կորսնցնելու իր բազմավաստակ անդամներէն մին, յանձին ընկեր Նշան Կակոսեանի 70 տարեկան: Իսկ Հ. Յ. Դ.ը՝ իր զոհաբերող մէկ ընկերը:

Ընկեր Նշան Կակոսեան ծնած էր Խարբերդի Խուլագիւղ գիւղին մէջ 1891ին: Տարիներ առաջ այստեղ Մարսէյլ կորսնցուց իր կողակիցը, Տիկին Վարդանուշը, տիպար հայ կին մը, հեզահամբոյր եւ հիւրասէր: Չկայ Դաշնակցական ընկեր մը որ Մարսէյլ հանդիպած ու հիւրասիրուած չըլլայ Տիկին Կակոսեանէն:

Ընկեր Նշան Կակոսեան ամբողջ 14 տարի սիրով ծառայեց հանգուցեալ ընկ. Աւետիս Ահարոնեանի: Ժամացոյցի ճշդապահութեամբ ամէն առաւօտ կը ներկայանար անոնց գանգատի եւ դժգոհութեան, ու կը խնամէր:

1944 Մայիս 27, ռմբակոծութեան օրը, ռումբ մը քարուքանդ ըրաւ իր պանդոկը: Պանդոկի կործանումը, պատճառ դարձաւ, որ ինք ալ ֆիզիքապէս քայքայուի:

Ընկեր Կակոսեան, որ օգնութեան կը հասնէր բոլորին անխտիր, տարիներէ ի վեր ինքը ուրիշին օգնութեան կը կարօտէր: Անողոք հիւանդութիւնը դարմանակալ կը սպասէր, ու ահա 29 Ապրիլ, Շաբաթ օր, գետին տապալեց զինք վերջնապէս:

Թաղումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի առաւօտ Պոմոնի եկեղեցին: Թաղման տխուր արարողութեան ներկայ էր ընկերներու եւ բարեկամներու ստուար բազմութիւն մը: Փոխան ծաղկեպսակի եղան նուիրատուութիւններ: Դամբանականներ խօսեցան Հմայեակ քահանան, Խարբերդցիներու կողմէ Փրոֆ. Խայիկեան, Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի կողմէ ընկեր Յ. Նիկողոսեան, իսկ գերեզմանատան մէջ ընկեր Պարսամ Յակոբեան: Հողը թեթեւ, սիրելի Կակոսեան:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (195)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

— Ուրեմն, արքայ, մեղաւորը ե՞ս եմ իմ բացակայութեամբս:

— Ամենեւին, սպարապետ: Կամիմ ասել, որ քո երկիւղից սենլքորները չէին համարձակուեմ անել մի ինչ, բայց հեռացար՝ յանդգնեցին եւ սուր բարձրացրին Աւանիս վրայ:

Արշակի խօսքերը թէեւ շոյեցին սպարապետի ինքնասիրութիւնը, բայց եւ այնպէս Թագաւորի բացատրութիւնը չգոհացրեց նրան:

— Ես միշտ խնդրում էի, արքայ, որ խստութիւնը կ՚ունենայ ծանր հետեւանքներ...

Թագաւորի աչքերի սպիտակուցները փայլեցին մի ակնթարթ. բայց նա մի կողմ հրջեց գլուխ ու լռեց:

— Եթէ նոքա, սպարապետ, չհամարձակուէին Աւանիս վրայ՝ միթէ՞ ես կը ցանկանայի սուր վերցնել նոցա պատժելու: Սակայն դա անցաւ եւ այլեւս չի կրկնուի, քանզի մենք հաշտուած ենք արդէն...

Արշակի շուրթերի անկիւններում խաղաց հազիւ նշմարելի մի հեգնանք:

— Գոհանանք, արքայ, որ վերջացաւ այդպէս: Կարող էր լինել վատթարը... Այո, արդէն իսկ լսած եմ, տակաւին ճանապարհիս, որ յանցաւորները պիտի գան հաշտութեան եւ հնազանդութեան: Դա խելամտութիւն է:

— Անտարակոյս, — համաձայնեց Թագաւորը եւ, սակս չկամենալով զրոյցը շարունակել այդ խնդրի շուրջը հետաքրքրուեց սպարապետի առողջութեամբ, ապա ցանկացաւ պարզել՝ մնալո՞ւ է նա մայրաքաղաքում, թէ նորից պիտի մեկնի իր ոստանը:

— Պիտի մնամ, արքայ, որպէսզի չկրկնուեն նման ընդհարումներ անցանկալի, որ վնաս բերելով երկրիս, բարոյալքում են նաեւ զօրքը, — ասաց սպարապետը վճռաչէշտ:

— Յուսամ՝ չի կրկնուի, սպարապետ: Եղիր վստահ. ուստի կարող ես կրկին մեկնել հանգստի: Առողջութիւնդ թանկ է ինձ...

Սպարապետին տարօրինակ թուաց, որ արքան չուզեց ոչ մանր պատմել կռուից, ոչ էլ հարցնել իր կարծիքը հաշտութեան պայմանների մասին, այլ միայն հոգում է իր հանգիստը: Զէ՞ր կամենում, որ ինքը մնայ եւ մասնակցի հաշտութեան, թէ սխալ հասկացաւ, գուցէ եւ թուաց իրեն, ուստի եւ հանգիստ ասաց.

— Կ՚ուզէի մնալ հաշտութեան հանդէսին, արքայ:

Արշակը զննաբար նայեց սպարապետին:

— Ազատ ես եւ գնալ, Մամիկոնէից տէր: Պարտադիր չէ, որ ներկայ լինես, զրկելով քեզ հանգստից

Վասակը դարձեալ զարմացաւ, որ Թագաւորը չի հրաւիրում իրեն ներկայ գտնուելու մի այդպիսի կարեւոր հանդիսի, ինչպիսին հաշտութեան ծէսը պիտի լինէր իր եւ նախարարների միջեւ: Վասակին թւում էր, որ ինքը անհրաժեշտաբար պիտի վկայ լինէր այդ ծէսին, սակայն ինչո՞ւ Թագաւորը կարեւոր չէր համարում... Դա թէեւ տարօրինակ թըւաց Վասակին, բայց չասաց ոչինչ... ու միայն աչը բարձրացրեց զինուորականին յատուկ ձեւով եւ.

— Ողջ լեր, արքայ, — ասելով՝ վիրաւորուած դուրս եկաւ գահասրահից, մտքում որոշելով այնուամենայնիւ գնալ ներկայանալ հաշտութեան ծէսին եւ շնորհաւորել:

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Այս զրոյցից եօթը օր յետոյ Երասխաձորի հին ճանապարհով, խումբ – խումբ հեծեալներ, աչնան չոր փոշոտ դետինը դոփելով, գնում էին դէպի Հայոց հնագոյն մայրաքաղաք Արմաւիրը, յատկապէս դէպի նրա լքուած պալատը, որ գտնւում էր սօսիների հին անտառում եւ շրջապատուած էր հնաձեւ, տեղ–տեղ քարերն ու աղիւսները թափած պարսպով:

Հեծուորների մէջ կային, թէ տարեց, թէ երիտասարդ մարդիկ՝ իշխաններ, սեպուհներ ու թիկնապահներ: Բոլորը ուժակորով նժոյգների վրայ, բոլորը շքեղ հագնուած, բայց լրջադէմ.. Հագուստները տօնական, իրենք՝ մտահոգ:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին: Ներկայ կ՚ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Րընայի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները՝ այս Շաբաթ , ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ :

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ , ժամը 21ին, ընկ. Մանուկի բնակարանը, 40 Րիւ տը լա Մար :

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գարակէօզեան եւ Նիկողոսեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Գերաշնորհ Տէր Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի, Փարիզի եկեղեցւոյ ներկայացուցչական ժողովի, վարչութեան եւ Հոգաբարձութեան ատենապետներուն եւ անոնց անդամներուն, քահանայից եւ դպրաց դասուն, պաշտօնէութեան, երգչախումբի անդամներուն, Փարիզահայ մամուլին, գաւառի եկեղեցական վարչութիւններու, Փարիզի բարենպատակ միութիւններու, Պանեէօ Քաչանի հայ եւ ֆրանսացի ընտանիքներու, ինչպէս նաեւ բոլոր բարեկամներու, ծանօթներու, ազգականներու եւ ամէն անոնց՝ որոնք անձամբ, հեռագիրով, հեռախօսով, նամակով եւ ծաղկեպսակներով մասնակցեցան իրենց մեծ վշտին,

ՄԱՐԻ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ ճաշ մը, ի պատիւ Պ. ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ, Շաբաթ 13 Մայիս, ժամը 20ին, 2 Րիւ Լամարթին, (մէթրօ Քատէ):

Գին 8·50 Ն. Ֆ. :

Մասնակցիլ փափաքողները թող բարեհաճին արձանագրուիլ Պ. Որբունիի մօտ: Tél. TRU. 71-98

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, տան մէջ երախայ մը խնամելու ամբողջ օրը եւ երեկոյեան ծնողքին ճաշը պատրաստելու համար: Տան մէջ բնակելու կարելիութիւն եւ լաւ վճարում :

Դիմել՝ ԱՐԵՒԵԱՆ, 13 Րիւ Ժ. Փուլմարէ, Լէ Լիլա, Tél. VIL, 36-47

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ—Ս. ՂԱԶԱՐ—ՀՌՈՄ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ :

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել .—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

երեք շաբաթը անգամ մը
ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ
Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ԶԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն :

ՈՒՂԵԳՈՅՔԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն :

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով :

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով :

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Երիտասարդուհիներու Ջաւօ Շանթ խումբին դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ ժամը 20ին, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ:

Դասախօս՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ – ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին նաեւ անդամուհիներ եւ համակիրներ :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը Ուրբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ :

Դասախօս՝ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Նիւթը՝ Մերձաւոր Արեւելքի հայ գաղութի մասին :

Մուտքը ազատ է :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի թատերական « ՊԱՐՈՆԵԱՆ » խումբը մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Զաւեշտ երեք արար, 5 պատկեր

Շաբաթ, Մայիս 13, ժամը ճիշդ 20·45ին, Սալ Փօլ – Ֆարալիք, 21 Րիւ Իվ. Թուտիք: Մէթրօ Ռէփիւպլիք :

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ա. Գրիգորեանի: Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Մարի Սօֆեան, Ա. Մառանկօզեան, Գ. Գեւոնեան, Պ. Թէրզեան, Ադամեան, Ս. Յակոբեան, Ս. Պետոյեան, Ս. Շէրպէթճեան, Պ. Պառաւեան Մատիրեան եւ Քէհեայեան :

Տոմսերը՝ 3 եւ 4, 5 Ն. Ֆ.:

Դիմել Մշակոյթի Տուն՝ 17 Րիւ Պլէօ, գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51 Րիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս: Հայոց Եկեղեցին, 15 Րիւ Ժանկուժօն եւ Նոր Սերունդի անդամներուն :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐՆԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

13 ՄԱՅԻՍ 1961
ժամը 22էն մինչեւ արշալոյս

LE CLUB

51, Rue Grignan, 51

Նուագախումբ

EDDY TOURNEL

Ուրախ ... զուարթ ... ժամեր ...

եւ

(?) ... ՇԱՏ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ ... (?)

Խորհուրդ մը՝ կանխաւ սեղան ապահովել

Խնդրանք մը՝ Երեկոյթի պատշաճ զգեստ

Տոմսերուն համար դիմել.—

ԱՐԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ՝ 1, Bd. d'Athènes — Tél. 20.33.80
ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆ՝ 11, Rue Filégier — Tél. 62.31.59
ՓԻԼԻՊ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ 3a, Rue Lafayette — Tél. 62.42.89

եւ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻԽՍ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ
46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կազմակերպութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան :

Կիրակի 14 Մայիս, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տօպաներ, ՄԱՐՍԷՅԼ

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հանդէսին կը նախագահէ Միութեան ատենապետ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Տարեդարձի հանդէսին հրաւիրուած են Ազգային Կեդր. վարչութիւնը, կուսակցութեանց, կրօնական, Ցարանուանութեանց, Բարեգործականի, Մարզական եւ Հայրենակցական Միութիւններու ներկայացուցիչները :

Խօսք կը տրուի կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն :

Կը բանախօսէ Ամերիկայի Վասպուրականի Համա – Հայրենակցական Միութեան «Վարագ» պարբերաթերթի խմբագիր (Ամերիկայէն)

Պ. ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ծանօթ ու գեղարուեստասէր հայրենակիցներու կողմէ : Կը ներկայացուի՝ « ՏՕՅԼ ԱՄՈՒՍԻՆ» զաւեշտը,

Ղեկավարութեամբ քէմանչիստ Համոյի :

Պարահանդէս ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, հանրածանօթ ՍԷՐԺ – ՔՕՐՕ նուագախումբով : Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով :

KINOPANORAMA
60, AVENUE DE LA MOTTE-PIQUET
Parking illimité Tél. : FON. 50-50

UN FRANÇAIS A MOSCOU

ՎԵՐՋԻՆ ՇԱԲԱԹՆԵՐ

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԱՆԾԱՆՕԹ ԳԱՆՁԵՐԸ
ԱՐԱՐԱՏԸ
ԵՐԵՒԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ (Զանգեզուր, ժիւռորները, ծաղկեփունջ, կովիւները)

Շաբաթ, կիրակի եւ տօնական օրերը՝ երկու ցերեկոյթ 14·30 եւ 16·50, Շաբթու մէջ 15·30

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՕՐԸ, Մայիս 11 երկու ցերեկոյթ :

Շաբթու մէջ 2 երեկոյթ 19·15 եւ 21·35

Տոմսերը կարելի է առնել 13 օր առաջ ժամը 11էն 19 եւ Աժանեներէն

Գին՝ 4·45 եւ 7·50 Ն. Ֆ.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 13 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 13 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4601 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4902

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՑ ՄԻԼԻՈՆԻ ՋԱՐԴԸ

Իսրայէլի վարչապետ Տավիտ Պէն Կուրիոն Երուսաղէմի Հրէական Եռիոք Ախարիոնք թերթի թղթակցին ըրած է ծանրակշիռ յայտարարութիւն մը, ամբաստանելով դաշնակից պետութիւնները:

Խօսելով համաշխարհային վերջին պատերազմին ընթացքին Եւրոպայի Հրեաներուն հանդէպ գործուած ոճիրներուն մասին, վարչապետը իբրեւ գլխաւոր յանցաւոր մատնանշելէ վերջ Գերմանիան, աւելցուցած է, որ «ծանր պատասխանատուութիւն կ'իյնայ նաեւ Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներուն վրայ, որոնք կրնային փրկել Հրեաները, բայց չըրին» (Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւն, 3 Ապրիլ 1961):

Ըստ Պէն Կուրիոնի, մասնաւորաբար յանցաւոր է Անգլիա:

«Չէմպըրլէյնի, Իտընի, նոյնիսկ Չըրչիլի կառավարութիւնները կրնային փրկել այն Հրեաները, որոնք կը փափաքէին ապաստանիլ Պաղեստին, սակայն անոնք թոյլ չտուին»:

Պաղեստին բրիտանական հոգատարութեան տակ էր: Անգլիա ամուր փակած էր Պաղեստինի դուռները: Տարեկան սահմանափակ թիւով Հրեաներ միայն կրնային մտնել Աւետեաց երկիրը:

Հրեաներու դէմ հալածանքը Գերմանիոյ մէջ սկսաւ այն օրը, երբ Նացի կուսակցութիւնը՝ անվիճելի առաջնորդութեամբ Ատոլֆ Հիթլէրի՝ իշխանութեան գլուխ եկաւ (1933):

Հրէական արտագաղթ մը ծայր տուաւ Գերմանիայէն դէպի հարեւան երկիրները: Մասնաւորապէս Ֆրանսան է, որ ինչպէս Հայերուն՝ նոյնպէս Հրեայ գաղթականներուն առջեւ լայն բացաւ իր դուռները: Յատուկ գրասենեակներ պաշտօն ստացան ամէն դիւրութիւն ընծայելու այս հիւրընկալ երկիրը ապաստանող Հրեաներուն:

1921–23ի հայկական արտագաղթի օրերուն Մեծն Բրիտանիա ոչ մէկ դիւրութիւն ընծայած էր մեր այն հայրենակիցներուն, որոնք կ'ուզէին ապաստանիլ Միջին Արեւելքի մէջ իր հոգատարութեան կամ գերիշխանութեան ենթակայ երկիրները: Ֆրանսան էր դարձեալ, որ ասպնջական Սուրիոյ եւ Լիբանանի հողին վրայ ընդունեցաւ Կիլիկիայէն հեռանալու պարտաւորուած Հայերը:

Հրեաները գաղտնի միջոցներով միայն կը յաջողէին մտնել Պաղեստին, երբ լրացած կ'ըլլար տարեչափով սահմանուած թիւը:

Հոգատար պետութիւնը չէր ուզեր խախտել հաւասարակշռութիւնը տեղական բնակչութեան մէջ, ուշագրաւ համեմատութեամբ:

1933էն վերջ Հիթլէր իր իշխանութիւնը տարածեց շրջակայ երկիրներու վրայ — Աւստրիա եւ հարաւային Չեխոսլովաքիա,— սարսափի մատնելով Հրեաները:

Իսկ 1939ի Սեպտեմբերին Գերմանները իրենց առաջին հարուածը տուին Լեհաստանի, որ Հրեաներու միջնաբերդը կը համարուէր Եւրոպայի մէջ:

Հիթլէր եւ Ստալին ձեռք ձեռքի տուած վճռած էին Լեհաստանի ճակատագիրը: Առանց Խորհրդային Միութեան մեղսակցութեան, Գերմանները պիտի չհամարձակէին գրաւել 35 միլիոննոց այդ երկիրը:

Պէն Կուրիոն կը մեղադրէ արեւմտեան դաշնակիցները, իբրեւ պատասխանատու Հրեաներու ջարդին: Կը թուի թէ փաստեր ունի այդ մասին: Սակայն կը մոռնայ Մոսկուան, որ 1939 Օգոստոս 23ի գաղտնի դաշնագրով արեւմտեան Լեհաստանը կը ծախէր Հիթլէրի, Հրեաներու մեծագոյն թշնամիին:

Իսրայէլի վարչապետը Այխմանի դատավարութեան առթիւ կը թելադրէ որ մասնաւորապէս Հրեայ նոր սերունդը պէտք է գիտնայ թէ ինչպէս բնաջնջուեցաւ Հրէութիւնը Եւրոպայի մէջ:

Եւ իր յայտարարութիւնը կը վերջացնէ այսպէս.

«Շարունակ կը խօսինք վեց միլոն մեռելներու մասին: Ահռելի թիւ մըն է այս: Բայց պէտք է գիտնանք նաեւ, որ անոնք ազգին լաւագոյն զաւակներն էին»:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ՝ ՄԱՅԻՍ 20ԻՆ

Փարիզի եւ Թունուզի մէջ հրատարակուած պաշտօնական զոյգ զեկոյցներով ճշդուեցաւ ֆրանսեւալժերական բանակցութեանց բացման թուականը՝ Մայիս 20. վայրը՝ Էվիան:

Ֆրանսական պատուիրակութեան կազմը, որ Մարտի վերջաւորութենէն ի վեր ճշդուած էր, անփոփոխ կը մնայ: Նախագահ՝ Լուի Ժոքս. անդամներ՝ Թրիքօ (Հանր. նախագահութեան խորհրդական), Պրիւնօ տը Լէօս (Ալժերական հարցերու նախարարութեան մէջ քաղաքական գործերու տնօրէն), Ֆիլիփ Թիպօ (միեւնոյն նախարարութեան մէջ ըրատուութեան բաժնի վարիչ), Պուրիյէ (Տեղեկատուութեան նախարարութենէն), Պարպիէ (Լոնտոնի ֆրանսական դեսպանատան խորհրդական), Մերիյոն (Հռոմի ֆրանս. դեսպանատունէն): Պատուիրակութեան քարտուղարն է՝ Սալիւ, Պետութեան Խորհուրդի անդամներէն: Կան նաեւ զինուորական խորհրդականներ:

ԱՀԱԿը տակաւին պաշտօնապէս չյայտարարեց իր պատուիրակութեան կազմը: Հինգշաբթի օր անընդհատ նիստ գումարեց՝ այս մասին վերջնական որոշման մը հասնելու համար: Շատ հաւանական է սակայն, որ պատուիրակութիւնը առաջնորդուի Արտաքին «նախարար» Քրիմ Պելքասեմի կողմէ: Պատուիրակութեան այլ հաւանական անդամներ կը նկատուին Ելմտական «նախարար» Ահմէտ Ֆրանսիս (Ֆերհաթ Ապպասի քեռայրն ու բարեկամը, որ Մոսկուայի եւ Փէքինի մէջ տեսակցութիւններ ունեցած էր համայնավար վարիչներուն հետ), Տեղեկատուութեան «նախարար» Մուհամմէտ Եազիտ, որ ՄԱԿի միջանցքներուն եւ Ուաշինկթընի դեսպանատուներուն մէջ ԱՀԱԿի տեսակէտները կը պաշտպանէր: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել նաեւ Մըլէօնի բանակցութեանց մասնակցող երկու անձերը՝ Ահմէտ Պումենճէլ եւ Պեն Եահեա. Ֆրանսայի հետ գաղտնի բանակցութեանց մարդը՝ Պուլհարուֆ: ԱՀԱԿի շրջանակները կը փափաքին, որ Էքսի կղզիին բանտարկեալը՝ Պեն Պելլա, որ «փոխ – վարչապետ» է, մասնակցի բանակցութեանց. սակայն այս փափաքին իրագործումը շատ հարցական է: Նախագահ տը Կոլ, մամլոյ իր վերջին ասուլիսին մէջ խոստացած էր «շատ աւելի ազատական» պայմաններ ստեղծել Պեն Պելլայի համար՝ պաշտօնական բանակցութիւնները սկսելուն պէս. սակայն հասկցուցած էր, որ մինչեւ համաձայնութեան ստորագրումը՝ Պեն Պելլա պիտի նկատուի թշնամի պարագլուխ եւ պատերազմական գերի: Ցամենայն դէպս, Պեն Պելլայի փաստաբանները Փարիզ եկած են եւ կը ջանան իրենց յաճախորդին ազատ արձակումը ձեռք ձգել:

× Ալժերիոյ մէջ մթնոլորտը կը շարունակէ ծանր մնալ: Բանակցութեանց թուականին ճշդումը՝ մէկ կողմէն, իսկ Մայիս 13ի տարեդարձին մերձեցումը՝ միւս կողմէն, որոշ ջղագրգռութիւն մը ստեղծած են: Իշխանութեանց ստացած տեղեկութեանց համաձայն, Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը Ալժէն գրաւելու յուսահատ վերջին փորձ մը պիտի կատարէ Մայիս 13ի տարեդարձին առթիւ, կամ Մայիս 20ի բանակցութեանց բացման նախորդող օրերուն:

× Ալժերիոյ մէջ ահաբեկչական արարքները կը շարունակուին: Մէզոն – Քառէի սրճարաններէն մէկուն մէջ ալժերացի ըմբոստները ռումբ մը պայթեցուցած են. մէկ սպաննեալ եւ քսան վիրաւորներ կան:

× Նախ. զօրավարներ Շալի եւ Զելլէրի հարցաքննութիւնը վերջացած է: Հաւանական է որ իրենց դատավարութիւնը սկսի Մայիս 29ին:

ԼԱՈՍԻ ՀԱՐՑԻՆ ԼՈՒԾՈՒՄԸ ՄՕՏԱԼՈ՞ՒՏ

Ժընեւ հաւաքուած են Լաոսի հարցին դիւանագիտական լուծում մը գտնելու ձգտող տասնըչորս երկիրներու ներկայացուցիչները: Առաջին հասնողը եղած է Խ. Միութեան Արտաքին Նախարարը՝ Կրոմիքօ: Ապա հասած է Համայնավար Չինաստանի Արտաքին Նախարարը՝ մառեչալ Շէն Եի, որ օդանաւէն իջնելուն՝ նետուած է զինք դիմաւորելու եկած Կրոմիքոյի բազուկներուն մէջ: Գրկընդխառնումը եղած է զօրաւոր, ու տեւած՝ շատ երկար ...

Վերջին պահուն Լաոսէն ստացուած լուրերու համաձայն, զինաթուլը կատարեալ է բոլոր ճակատներուն վրայ: Հետեւաբար, Ժընեւի միջազգային ժողովը իր աշխատանքներուն սկսած է:

× Կրոմիքօ եւ Շէն – Եի յայտարարած են, թէ պիտի չբաւականան միայն Լաոսի խնդրին կարգադրութեամբ: Կ'ուզեն որ վերջնականապէս ճշդուի նաեւ Հարաւ – Ասիոյ երկիրներուն ընդհանուր գոյավիճակը: 1954ին, Հնդկաչինի պատերազմին կարգադրութեան համար Ժընեւի միջազգային ժողովին մէջ լռելեայն ընդունուած էր, որ Հարաւ – Ասիոյ նորակազմ պետութիւնները չէզոք պիտի մնան եւ արեւելեան կամ արեւմտեան պլոքներէն որեւէ մէկուն պիտի չյարին: «Արդ, կ'ըսեն Ռուսերն ու Չինացիները, Քամպոճ եւ մանաւանդ Վիէթնամ յարած են Ամերիկացիներուն»: Հապա ի՞նչ ըսել Վիէթմինհի մասին, որ առանց այլեւայլի յարած է խորհրդային պլոքին: Այս մասին անշուշտ լուռ կը մնան Կրոմիքօ եւ Շէն – Եի:

Միւս կողմէ, Մ. Նահանգներու փոխ – նախագահը՝ Լինտոն Ճոնսոն, որ այժմ Հարաւ – Ասիոյ հաւատարիմ երկիրները կ'այցելէ, յայտարարած է՝ «Վիէթնամի ամբողջականութիւնն ու անկախութիւնը պիտի պաշտպանենք ամէն գնով»:

× Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարը, Քուվ տը Միւրվիլ, Ժընեւ մեկնելէ առաջ ճշդած է, թէ Ֆրանսա պատրաստ է բանակցիլ «միայն Լաոսի հարցին մասին» եւ ոչ ուրիշ խնդիրներու ալ շուրջ:

× Մ. Նահանգներու Արտաքին Նախարարը, Տին Րըսք, յայտարարած է, որ Ժընեւի միջազգային ժողովէն կը հեռանայ, եթէ Ռուսերն ու Չինացիները պնդեն Լաոսէն զատ ուրիշ Հարաւ – ասիական երկիրներու մասին ալ խօսելու վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՐ ՖՐԱՆՍԻ Պրազավիլ – Փարիզ գծին «Քոնսթէլլասիոն» օդանաւին արկածին պատճառները տակաւին մութ կը մնան: Երեք հաւանականութիւն կայ. մեքենայի խանգարում, ռումբի մը պայթում, կամ մաքսանենգ օդանաւի մը հետ բախում: Առաջին եւ վերջին պատճառները նուազ հաւանական կը թուին: 78 ճամբորդներուն մէջ կը գտնուէին Կեդրոն – Ափրիկէի քաղաքական անձնաւորութիւններ. զանոնք ոչնչացնելու համար ռումբ մը զետեղուած էր գուցէ օդնաւին մէջ, որուն բեկորները գտնուեցան Լիբիոյ անապատին մէջ: Օգնութեան փութացող օդանաւը կրցած է միայն հաստատել, թէ բոլոր ճամբորդներն ալ մահացած են: Պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ զոհերու անուններուն ցանկը, որուն մէջ Հայ մըն ալ կայ՝ Պ. Փափազեան:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆՐ. ՇԱՐԺՈՒՄ (Էմ. Էր. Փէ) կուսակցութեան 18րդ համագումարը բացուեցաւ Հինգշաբթի օր՝ Պուայանի մէջ: Օրակարգի գլխաւոր հարցերն են՝ Ալժերիոյ պատերազմին հետեւանքները Հանրապետական հաստատութեանց ապագային վրայ եւ Ֆրանսայի եւրոպական քաղաքականութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ կուսակցութեան 16րդ համագումարը բացուեցաւ Հինգշաբթի օր՝ Սէն Տընիի մէջ: Խորհրդային պատուիրակութիւն մը, Գերագոյն Խորհուրդի եւ կուսակցութեան քարտուղարութեան անդամներէն՝ Սուսլովի գլխաւորութեամբ, ուզած էր մասնակցիլ այս համագումարին աշխատանքներուն, բայց ֆրանսական իշխանութիւնները մուտքի արտօնութիւն չտուին:

ՏԸ ԿՈԼ ԵՒ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Պոնի մէջ հանդիպում պիտի ունենան Մայիս 20ին:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն թագաւորը շուտով տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Եգիպտոսի նախագահին՝ Նասրի հետ: «Հին վէճերը պիտի մոռցուին եւ արաբական երկիրներու միջեւ սերտ կապեր պիտի հաստատուին»:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախագահը, Պուրկիպա, որ Մ. Նահանգներու հիւրն է, Նիւ Եորքի մէջ արժանացած է շատ ջերմ ընդունելութեան: Տեսակցութիւն մը ունեցած է նաեւ Ալժ. Ազատ. Ճակատի Նիւ Եորքի ներկայացուցիչ Շանտերլիի հետ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութենէն իրենց հրաժարականը տուած են մահմետական եւ տիւրզի վեց նախարարներ, որոնց մէջ՝ Արդարութեան, Երկրամշակութեան եւ Պատերազմական նախարարները:

ԽԸՐԽԸԶԻՍՏԱՆԻ մէջ եւս մաքրագործումներ կը կատարուին: Վարչապետն ու կուսակցութեան առաջին քարտուղարը «ազատ արձակուած են» իրենց պաշտօններէն:

ԻՐԱՆԻ նոր վարչապետը՝ Ալի Ամինի, տնտեսական ու ելմտական վերելքի ընդարձակ ծրագիր մը ներկայացուցած է: Հողային բարեփոխումները կը նախատեսեն ընդարձակ կալուածները գիւղացիներուն բաժնելու ծրագիր մը: Կառավարութիւնը պիտի ապահովէ բանուորներու նուազագոյն ռոճիկը: Վերջին փորձ մըն է այս՝ երկիրը սնանկութենէ փրկելու եւ յեղափոխութեան մը առաջքն առնելու համար:

ՊՐԱԶԻԼԻ կառավարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Քուպա ինքնորոշման իրաւունք ունի եւ ուղղակի կամ անուղղակի օտար միջամտութիւն պէտք չէ կատարուի այնտեղ:

ՔՈՆԿՈՅԻ Հանրապետութեան նախագահը, Քազավուպու, որոշած է Երեսփոխանական Ժողովը նիստի հրաւիրել՝ ըստ ՄԱԿի շրջանակներէն տրուած տեղեկութեանց: Իսկ Քաթանկայի մէջ, որոշած են եռապետութիւն մը ստեղծել՝ Քազավուպուի կողմէ բանտարկուած Չոմպէն փոխարինելու համար:

ԵՂԲԱՅՐՍ ԱԼԵՔՍԱՆԸ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

1900 թուականներուն, սովորութիւն էր թեմական դպրոցի բարձրագոյն դասարաններու յառաջադէմ եւ երգասէր աշակերտներէն 3 – 4 հոգի, ամառուան արձակուրդներուն, Վահան վարդապետին հրաւէրով ուղարկել Ս. Խաչ՝ ամարանոցին մէջ հանգստանալու եւ ժամասացութեան օգնելու նպատակով։ 1901ին Ալեքսանն ալ գնաց Ս. Խաչ։ Այդ ամառ լաւ ժամանակ անցուցինք այնտեղ՝ մաքուր օդին մէջ, ծառերով եւ բուսականութեամբ շրջապատուած։ Հոս հետաքրքրականը այն է, որ Ալեքսանին ջանքերով Ս. Խաչ աւանի բնակիչներուն երախաներէն կազմուեցաւ խումբ մը, որոնց կը դասաւանդէր հայերէն, ռուսերէն եւ թուաբանութիւն։ Վահան վարդապետ այդ «դպրոցին» տեսուչ նշանակած էր «ինքնագլուխ փրոֆէսէօր» Ալեքսանը (ազատամիտ եւ համարձակ բնաւորութեան համար վարդապետը այդպէս կ'անուանէր զինքը)։ Ալեքսան կազմակերպեց «դպրոցին» ուսումնական մասը. Նոր Նախիջեւանէն բերել տուաւ դասագիրքեր, տետրակներ եւ գրենական պիտոյքներ՝ աշակերտներուն համար ձրի։ Ան դասացուցակ կազմեց, վերջապէս ամէն ինչ կարգի դրաւ։ 10 – 12 աշակերտներէ կազմուած այդ «դպրոցը» գոյութիւն ունեցաւ, եթէ չեմ սխալիր, երկու ամիս, մինչեւ Օգոստոս։

Օր մըն ալ որոշեցինք որսորդութեամբ զբաղիլ։ Ինչ կերպով, լաւ չեմ յիշեր, մեր ձեռքը ինկաւ երեք ռուբլի։ Երկու ռուբլի յիսուն կոպէկ տուինք եւ գնեցինք խաղալիկ – հրացան մը, գիշերապահէն խնդրեցինք վառօդ, արճիճէ կտորակներ, պատիճ եւ գացինք «որսի»։ Երեք հոգի էինք, հրացանը Ալեքսանը բռնած էր, իսկ որսի համար թռչուն փնտռելու պէտք չկար, մեր շուրջը բազմատեսակ թռչուններ եւ թռչնակներ, (լոր, վայրի բադ, ագռաւ, ճնճղուկ եւայլն), կը թռչկոտէին։ Լոր մը թռաւ յանկարծ եւ աչալուրջ Ալեքսանը հրացանին ըլթակը քաշեց, — լսուեցաւ սարսափելի տրաքոց մը։ Կրակն ու ծուխը մեզ պատեցին, շշմեցուցին։ Ալեքսանին ձեռքը մնացած էր միայն հրացանին փայտէ կոթը, իսկ մետաղեայ մասերը յօդս ցնդած էին։ Շատ փնտռեցինք հրացանին կորսուած մասերը, բայց ոչինչ գտանք։

Այդ օրուան որսորդութիւնը մենք՝ «որսորդներս» համարեցինք աւելի քան յաջող, որովհետեւ ան կրնար նաեւ դժբախտ վերջաւորութիւն մը ունենալ։

Աս մեր առաջին եւ վերջին որսորդութիւնը եղաւ։ Օգոստոսի կէսին վերադարձանք տուն։

×

1901 – 1902 ուսումնական տարին Ալեքսան հինգերորդ դասարան ընդունուեցաւ, առաջին կարգի մրցանակով։ Իրեն տուած էին Պավլենկոյի հանրածանօթ եւ հանրամատչելի Հանրագիտարանը «ի վկայութիւն գովանի յառաջդիմութեան յուսմունս եւ բարի վարուց նորին յընթացս 1900 – 1901 ուսումն. ամի...»։

Յաջորդ՝ 1902ի ամառը Ալեքսան իր դասընկերոջ Սարգիս Տիրացուեանի հետ գացած էր Խրիմի Ս. Խաչ վանքը, ուր իրենց միացեր էր Խրիմցի Յարութիւն Թումանեանը՝ Սուրխաթեան։ Ալեքսան շատ հեռու էր հաւատացեալ ըլլալէ։ Յաճախ վէճի կը բռնուէր այս այն հոգեւորականին հետ՝ դաւանաբանական հարցերու շուրջ եւ ամէն անգամ «լեղուախեղդ էր անում» ընդդիմախօսը։

Ընդհանրապէս յաճախ զանազան խնդիրներու շուրջ վիճաբանութեան մէջ կը մտնէր իր դասընկերներուն հետ, կը վիճէր հանդարտ, սակայն երգիծանքով եւ քմծիծաղով եւ այդ ձեւով աւելի կը տաքցնէր եւ կը գրգռէր իր հակառակորդները։ Այդ սովորութիւնը պահեց երկար ժամանակ, սակայն միայն գաղափարական հակառակորդներուն նկատմամբ։

Կը յիշեմ մէկ ելոյթը Դաշնակցական պարագլուխներէն՝ Խաժակի դէմ։ Այդ շրջանին, Խաժակ հողային հարցի մասին դասախօսութիւն մը տուաւ ուսուցիչ Յովհաննէս Գալստեանի տանը մէջ։ Ալեքսան վիճաբանութեան մտաւ Խաժակի հետ։ Լաւ չեմ յիշեր մանրամասնութիւնները, բայց երբ Ալեքսան հարց դրաւ՝ Խաժակ չկարենալով յստակ պատասխան մը տալ, դիմեց ամբոխավարութեան։

1903ին Ալեքսան գերազանց գնահատականներով աւարտեց թեմական դպրոցը եւ մեկնեցաւ Մոսկուա։ 1905ին յաջողեցաւ մտնել Լազարեան ճեմարանի 7րդ դասարանը։ Ճեմարանը աւարտեց 1906ին։ Այս ուսանողութեան ընթացքին, ամառները, արձակուրդը կ'անցընէր Նոր Նախիջեւանի մէջ, ուր ձեռնարկեց «Աղաւնի» խմորատիպ շաբաթաթերթի հրատարակութեան։ Ինք կը խմբագրէր եւ ինք իր յօդուածներով կը լեցնէր շաբաթաթերթը մեծ մասամբ։

Իրեն կ'աշխատակցէին Սարգիս Սրապիոնեան (Լուկաշին), Խաչեղբայր Սողոմոնեան, (յետագային աւելի քան 40 տարի՝ հաստատուած էր իբրեւ բժիշկ Նոր – Նախիջեւանի Թոփտի Վազ գիւղին մէջ), Խաչատուր Զարըխեան, (իրաւաբան, հեղինակ «Ուսմունք յանցագործութեան գործօններու մասին» աշխատութեան), Մարտիրոս Աթոյեան (նշանաւոր բժշկապետ՝ Ռոստովի մէջ), եւ մէկ քանի աշակերտներ բարձրագոյն դասարաններէ եւ ընթացաւարտներ, գլխաւորաբար մարքսեան վարդապետութեամբ տարուած։

1906 տարուան աշնան մտաւ Մոսկուայի համալսարանին իրաւաբանական ճիւղը։ Հոն հետեւեցաւ մասնաւորաբար ընկերային – տնտեսական գիտութիւններուն։ Այդ ժամանակներէն սկսեալ մօտիկ յարաբերութիւն հաստատած էր Վահան Տէրեանի, Պօղոս Մակինցեանի, Ցոլակ Խանզադեանի, Ալեքսանդր Ռուբէնի, Խաչիկ Զարըխեանի, Գագիկ Պէճիկեանի եւ այլ ընկերներու հետ, որոնք ջերմեռանդ երկրպագուներ էին Մարքսի եւ Էնգելսի։ Մէկ – երկու անգամ հանդիպած եմ նաեւ նկարիչ Սարեանի, — այդ օրերու գործ է Միասնիկեանի յաջող դիմանկարը, զոր գծած է Սարեան։ Բոլոր այս ընկերներուն մէջ՝ Ալեքսան ամէնէն աւելի կը սիրէր Վահան Տէրեանը, որու վաղաժամ մահը մեծ վիշտ պատճառեց իրեն։ Ալեքսան ինծի ըսած է թէ Տէրեան շատ կը սիրէր գրենական ընտիր պիտոյքները, — դեռ աշակերտ, երբ ձեռքը դրամ հասնէր, իսկոյն կը գնէր ամէնէն ընտիր գրիչը, ընտիր մատիտը, ընտիր թուղթը զանազան գոյներով, փոյթ չէ թէ աղքատ ըլլար։

Ալեքսանի համալսարանական կեանքին մօտէն չեմ հետեւած, որովհետեւ ես այն ատեն կ'ուսանէի Եարոսլաւ, իսկ ինք՝ Մոսկուա։ Երբ Մոսկուայէն անցնէի, կարճ ժամանակ մը կը մնայի իր մօտ։ Սակայն Ալեքսան համարեա ամէն արձակուրդներուն, թէ ամառ եւ թէ ձմեռ, կուգար Նոր Նախիջեւան եւ ապա կ'անցնէր Կովկաս։ Նոր Նախիջեւանի մէջ կը մասնակցէր ընկերային կեանքին։ 1906 – 1907 թուականներուն աշխատակցեցաւ «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթին։

Ալեքսան եւ իր ընկերներն էին դարձեալ որ հրատարակեցին «Գարուն» ալմանախը։

1914 Յուլիս ամսուն եկաւ Նոր Նախիջեւան, ուրկէ մտադիր էր անցնիլ Պաքու, սակայն համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին զօրաշարժ յայտարարուեցաւ, ուստի ստիպուեցաւ անյապաղ վերադառնալ Մոսկուա, ուր անմիջապէս զէնքի կանչուեցաւ։ Իրեն հանդիպեցայ 1920ին Մոսկուայի մէջ եւ իր մօտ մնացի մինչեւ 1921ի գարունը, երբ Խորհրդ. Հայաստան մեկնեցաւ Լենինի կարգադրութեամբ։

Այնուհետեւ մինչեւ իր եղերական մահը՝ հեռու ապրած եմ իրմէ եւ չունիմ յուշեր։ Կը վերջացնեմ այս կարճ կենսագրականը Նալբանդեանի խօսքերով. — «Եղան ժամանակներ, երբ մարդը հարիւր տարի ապրեցաւ, բայց մէկ օրուան ճամբայ միայն քալեց, բայց եղան ժամանակներ՝ երբ մէկ օրուան մէջ մէկ դար քալեց»։ Շատ չապրեցաւ Ալեքսան, բայց մէկ օրուան մէջ մէկ դար ապրեցաւ։

Ս. ՄԵՍՆԻԿԵԱՆ

ԿԱՊԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

—o—

Երբ վերջնապէս համոզուինք թէ Սփիւռքի Հայութեան պահպանումը անհրաժեշտութիւն մըն է՝ ըլլայ հայ ժողովուրդին ամբողջականութեան եւ ըլլայ ազատ ու ամբողջական հայրենիքի մը համար, այն ատեն աւելի հաւատքով կ'աշխատինք անոր գոյութեան ու զարգացման համար։

Սփիւռքի Հայութիւնը հարստութիւն մըն է, գանձ մը՝ հայ ժողովուրդին ու իր դատին համար։ Տրուած պայմաններուն մէջ, ան է որ հնարաւորութիւն ունի հայկական իրաւունքները հետապնդելու։ Ան է որ կրնայ պայքարիլ իրականացնելու համար այն յոյսերը, զոր ունի բովանդակ Հայութիւնը՝ Հայաստանէն ներս թէ դուրս, մեր հայրենիքի ազատութեան ու ամբողջականութեան համար։

Քաղաքական ուղղակի ու թանկագին ժառանգորդ մըն է ան եւ կրնայ միջազգային ատեաններու առջեւ արժեցնել Հայութեան պահանջները։ Ան կրնայ հետապնդել Սեւրի դաշնագրով տրուած եւ միջազգայնօրէն ճանչցուած իրաւունքները, խօսիլ անոնց մասին, որոնք ուրացուած են Խորհ. Հայաստանի իշխանութիւններուն կողմէ։

Սակայն, Սփիւռքի Հայութիւնը միայն քաղաքական իրաւունքներու ժառանգորդ մը չէ, այլեւ մշակութային, պատմական ու ոգեկան, որոնք տարբեր գոյն ստացած են խորհրդային կարգերուն տակ ու յաճախ անհարազատ դարձած՝ հայ ժողովուրդի պատմութեան ու դարաւոր ձգտումներուն։ Ազատութեան խորունկ զգացումն ունի ան, որ կը հաւատայ Հայութեան փառաւոր ճակատագրին եւ կը պայքարի անոր լուսաւորութեան համար։

Ունի մշակուած լեզու ու գրականութիւն, որոնք բովանդակ Հայութեան մշակութային գանձարանը կը հարստացնեն։ Ունի արուեստի խոր ու անկախ ըմբռնում։ Անկախ ու ազատախոհ գրողներ, գիտուններ, արուեստագէտներ, որոնք իրենց ստեղծագործութիւններով կենդանի կը պահեն Հայութեան անունն ու առաքելութիւնը։

Կրնա՞նք անտես առնել այս բոլոր կարեւոր կէտերը՝ երբ կը խօսինք Սփիւռքի Հայութեան ու անոր պահպանման մասին։

Ուրացողներ շատ կան, սկսելով Խորհ. Հայաստանէն, որ տարբեր նպատակներ կը հետապնդէ, մինչեւ արտասահմանի մանկլաւիկները, որոնք, Սփիւռքը արհամարհելով, որպէս թէ հայրենասիրութի՛ւն կը ծախեն։

Սակայն, անոնք որ Հայութեան ու հայրենիքի մասին կը մտածեն, ճշմարտօրէն, կը հաւատան իրական արժէքի մասին Սփիւռքի Հայութեան, որ այլեւս դադրած է կամ դադրելու վրայ է «գաղութ» ըլլալէ։ Այս Հայութիւնը ոչ Խ. Միութեան մէջ ապրող հոծ Հայութեան կը նմանի, որմէ լուր չունինք, ոչ ալ Խորհրդ. Հայաստանի Հայութեան, որ խորհրդ. կարգերու ճնշումին տակ կը գտնուի եւ լեզու չունի, իր զգացումը յայտնելու, ազատօրէն։

Սփիւռքի Հայութիւնը ազատ Հայութիւն մըն է եւ ընդունակ ոչ միայն իր ազգային կեանքն ու մշակոյթը զարգացնելու, այլեւ օգտուելու ազատօրէն՝ միջազգային հոգեկան ու իմացական հարստութիւններէն։

Արդ, այս ըլլալով իրականութիւնը, մեր պարտքն է պահել զայն։ Անշուշտ, ապահով չէ օտար ազդեցութիւններուն դէմ։ Վտանգի առջեւ կը գտնուի, եթէ անփոյթ գտնուինք եւ թողունք որ արտաքին աշխարհն ու ազդեցութիւնները մաշեցնեն զայն։

Որպէսզի չպատահին այս դժբախտութիւնները, որպէսզի չմսխուի դարերու այս ժառանգ – հարստութիւնը, կոչուած ենք մասնաւոր միջոցներու դիմել, մինչեւ որ աւելի լաւ օրեր գան. մինչեւ որ բացուի արշալոյսը։

Բարեբախտաբար, ունինք ազգային միջոցներ, լաստեր՝ չընկղմելու համար արտասահմանի ալիքներուն մէջ, որոնք աւելի չեն մեր հայրենիքին վրայ ճնշող համայնավար ու անհարազատ հոսանքներէն։

Ունինք լեզու ու գրականութիւն, ծաղկուն մշակոյթ։ Ունինք դպրոցներ, եկեղեցիներու ցանց, քաղաքական ու մշակութային կազմակերպութիւններ, որոնք կ'աշխատին ու կը գործեն։ Ունինք մամուլ, հոգ չէ թէ որոմներով ալ, քաղաքական ու գրական օրկաններ՝ որոնք գաղութները իրարու կը կապեն, իրարու կը ծանօթացնեն անջատ հայ գաղութները եւ անոնց գործունէութիւնները։

Կարեւորը այն է, որ ընդլայնուի այս ծանօթացումը, ամրապնդուի փոխադարձ կապը, որպէսզի ընդհանրականութիւն մը ստեղծուի Սփիւռքի Հայութեան մէջ, ամբողջականութեան մը գաղափարը, որուն մաս նկատեն իրենք զիրենք հեռաւոր գաղութներն իսկ։ Այս տեսակէտէն, ոչ միայն մամուլն ու մշակոյթը կոչուած են մեծ դեր կատարելու, այլեւ Կիլիկեան Կաթողիկոսութիւնը՝ իր ազգային ու կրօնական թեմերով ու ցանցով, իր առաջնորդներով, որոնք կրնան առօրեայէն վեր բարձրանալ եւ իրենց գործունէութիւնը դարձնել ազգային առաքելութիւն։

Հասնելու համար նոյն նպատակին, մասնաւոր պարտականութիւն մը կ'իյնայ նաեւ մեր մտաւորականութեան վրայ։ Ամէն կերպով պէ՛տք է քաջալերուին մտաւորականները ու արուեստագէտները, գաղութէ գաղութ այցելելու եւ թարմացնելու համար անոնց կեանքը։ Ծանօթ է թէ ինչ մեծ շարժում կը ստեղծուի, երբ տրուած գաղութէ մը այլ գաղութներ կ'այցելեն զանազան մտաւորականներ կամ արուեստագէտ դէմքեր, որոնք բնական «գործիչ» կը դառնան եւ ոչ միայն կ'ամրապնդեն ազգային կապերը, այլեւ մղում կու տան գաղութի մը ջանքերուն՝ աւելին իրականացնելու համար։

Գաղութներու այս կապը զօրացնելու մէկ այլ միջոցն է ցուցահանդէսներու, համերգներու եւ թատերական ներկայացումներու կազմակերպումը՝ հիւր կամ այցելող արուեստագէտներու կողմէ։ Ո՜ւր էր թէ կազմակերպութիւն մը ունենայինք այդ ուղղութեամբ աշխատելու, կամ մեր կազմակերպութիւններէն մէկը հովանաւոր ըլլար նման ձեռնարկներու, սերտացնելու համար գաղութներուն կապը։

Այս տեսակէտէն, կարեւոր շարժում մըն է դարձեալ, եթէ կարենանք աշակերտներ դրկել Ամերիկայէն ու Ֆրանսայէն դէպի Միջին Արեւելք, հայեցի դաստիարակութեան համար։

Ամէն պարագայի տակ, պահենք մեր հաւատքը՝ Սփիւռքի Հայութեան մասին, աշխատանքով ու զոհաբերութեամբ զօրացնելով եւ զարգացնելով զայն՝ վաղուան Հայութեան ու Հայրենիքին համար։

Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

—o—

Մեծ թափով յառաջ կը տարուին Սէնթրըլ Ինթէլլիճընս Էյճընսիի (Ամերիկեան Գաղտնի Սպասարկութիւն) նոր կեդրոնատեղիին շինութիւնները։ Եօթը յարկանի բազմաթիւ շէնքեր, հազար հոգինոց ճաշարան մը, հարիւրաւոր գրասենեակներ։ Բոլորը՝ ինը հէքթար գալարագարդ բլուրի մը վրայ բարձրացուած։ Ուաշինկթընէն վաթսուն քմ. հեռաւորութեան վրայ, Վիրճինիա նահանգին Լէնկլի կոչուած շրջանին մէջ։ Պաշտօնական բացումը պիտի կատարուի Յուլիսին։ Գաղտնի Սպասարկութիւնները իրենց ծաւալուն գործունէութեանց համապատասխան ուրոյն քաղաք մը պիտի ունենան։ Սակայն Քուպայի ձախորդութենէն ի վեր շատեր սկսած են հարց տալ, թէ այս գործունէութիւնը արդեօք իր չափը անցընել սկսած չէ՞։ Մեծ է նաեւ թիւը անոնց, որոնք հարց կու տան, թէ բազման հանդիսութեանց ժամանակ ո՞վ պիտի խաղայ տանտիրոջ դերը։

Բ. Աշխարհամարտէն ի վեր ամերիկեան գաղտնի սպասարկութեանց պետն էր Ալէն Տըլըս, 68 տարեկան, Ժոն Ֆոսթըր Տըլըսի կրտսեր եղբայրը։

Նախագահական ընտրապայքարի շրջանին Դեմոկրատները սկսած էին որոշ յարձակումներ կատարել Ալէն Տըլըսի

գէմ, եւ ամէն ոք կը կարծէր, թէ Քենըրդէ առաջին մտահոգութիւններէն մին պիտի ըլլայ ուրիշ անձ մը նշանակել այս պատասխանատու պաշտօնին։ Սակայն Քենըտի պահեց Տըլըըը, որ իրենց պաշտօնին գլուխը պահուած հազուագիւտ Հանրապետականներէն է այժմ։

Ալէն Տըլը Ինթէլլիճընս Էյճընսին, ըստ օրէնի, կապուած է Ամերիկեան Ազգային Ապահովութեան Խորհուրդին, (որ բաղկացած է Հանր. Նախագահէն, փոխնախագահէն, Պաշտպանական ու Արտաքին Զօրագրութեան նախարարներէն) եւ իր պարտականութիւնն է աշխարհի չորս ծագերէն քաղած իր տեղեկութիւնները հաղորդել վերոյիշեալ Ապահովութեան Խորհուրդին։ Սակայն, իր էութեան իսկ պատճառաւ, գաղտնի սպասարկութեանց այս կազմակերպութիւնը բոլորովին գաղտնի գործունէութիւն մը ունի։ Իր պահած գործակալներուն թիւն ու իրեն յատկացուած պիւտճէն գաղտնի են։ Ըստ կիսապաշտօնական հաստատումներու, 30·000 գործակալներ կը պահէ, որոնց քսան հազարը՝ արտասահմանի մէջ։ Տարեկան ծախքերը կը հասնին երկու միլիառ տոլարի։ Իր գործունէութեանց սահմանն ալ չափազանց անորոշ ըլլալուն համար, («գանազան պարտականութիւններ եւ պաշտօններ»), Գաղտնի Սպասարկութեանց կազմակերպութիւնը յաճախ գործօն դեր կը խաղայ աշխարհի զանազան անկիւնները Արեւելք – Արեւմուտք պայքարին բոլոր մարզերուն մէջ։ Այսպէս՝ 1954ին օժանդակեց Կուաթեմալայի հակայեղափոխականներուն, 1956ին օգնեց Հունգարիոյ ապստամբներուն։ Բայց երկու տարիէ ի վեր ձախորդութիւն ձախորդութեան վրայ կ'արձանագրէ։ Նախ՝ Իւ 2 լրտես օդանաւը վար առնուեցաւ Խ. Միութեան մէջ, եւ օդաչուն ալ ձերբակալուեցաւ ու դատուեցաւ Ռուսերուն կողմէ։ Ապա՝ Քուպայի դժբախտ ցամաքահանումը իր Թափեց կրակին վրայ։ Ամերիկեան Դեմոկրատ թերթերը կը պատմէն, թէ ցամաքահանման ամէնէն տագնապալի օրերուն, Ալէն Տըլըսի մարդիկը Թո՛յլ չտուին որ «Քուպայի ազատ կառավարութեան» գլխաւոր պարագլուխներէն Խոզէ Միրօ Քարտօնա, Անթօնիօ տէ Վարօնա եւ Մանուէլ Րէյ Քուպա մեկնին։ Այլ ընդհակառակն Միաց. Նահանգներու Միամի քաղաքին մէջ բանի վար դրուեցան եւ արտաքին աշխարհին հետ յարաբերութիւն պահելու արտօնութենէն զրկուեցան։

Այս հարցը տակաւին չհանդարտած, վրայ հասան Ալժէրի դէպքերը։ Յայտնի է բոլորին, թէ շրջան մը յամառ լուրերու համաձայն, Ամերիկեան գաղտնի սպասարկութիւնները քաջալերած են Ալժէրի ըմբոստ զօրավարները եւ վստահութիւն ներշնչած անոնց թէ Ամերիկեան կառավարութիւնը իրենց պիտի օժանդակէ։ Այս լուրերը թէեւ պաշտօնապէս հերքուեցան, բայց մտքերու մէջ կասկածը բոյն դրած է։

Ամերիկեան դեմոկրատ մամուլը այնքան բուռն յօդուածներ կը գրէ Տըլըսի կազմակերպութեան դէմ, որ նախագահ Քենըտի մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմած է հարցը քննելու համար։ Այս յանձնախումբին մաս կը կազմեն Մ. Նահանգներու Արդարութեան նախարարը, (որ նախագահ Քենըտիի եղբայրն է), բանակի սպայակոյտին նախկին պետը՝ զօրավար Մաքսուէլ Թէյլըր, ծովային գործողութեանց պետը՝ ծովակալ Արլէ Պուրք, եւ Ալէն Տըլըս։

Ամերիկեան հանրային կարծիքը կը պահանջէ, որ Սէնթրըլ Ինթէլլիճընս Էյճընսիի գործունէութիւնը, գաղտնի պահուելով հանդերձ, վերջ տայ իր պայթուցիկ նկարագրին եւ ենթարկուի որոշ հսկողութեան։ Յաջողութեանց պարագային՝ մարդիկ կը ծափահարեն, առանց շատ պրպտելու թէ ո՞վ իրագործեց յաջողութիւնը։ Բայց ձախորդութեան պարագային՝ պատասխանատու կը փնտռեն։ Ահա թէ ինչու, շատերու կարծիքով, Քենըտի ի վերջոյ պիտի պարտաւորուի Ալէն Տըլըսը ուրիշ մէկով մը փոխարինելու։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ 40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԻՆ »

Այս վերնագիրը կը կրէ ակադեմիկոս Վ. Համբարձումեանի ակնարկը, զոր վերջերս լոյս ընծայեց գիտութեան ակադեմիայի հրատարակչականը։

Համառօտակի ներկայացնելով համաշխարհային գիտութեան մէջ հայ գիտնականներուն բերած աւանդը, աշխարհահռչակ գիտնականը իր այս գիրքով, « Բնագիտական ուսողական գիտութիւններ », «երկրաբանական, քիմիական եւ մասնագիտական գիտութիւններ», «կենսաբանական գիտութիւններ», «Բժշկական գիտութիւններ», եւ «Հասարակական գիտութիւններ » գլուխներուն մէջ, հանգամանօրէն ցոյց կուտայ հայ գիտնականներուն գիտական աշխատանքին թափն ու մակարդակը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ ԵՒ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ

Այս տարեշրջանի ընթացքին Հայաստան պիտի մասնակցի բազմաթիւ միջազգային ցուցահանդէսներու եւ տօնավաճառներու։ Այս ձեւով Հայաստանի արտադրութիւնները պիտի ներկայացուին յաջորդաբար Ուտրեխտի (Հոլանտա), Գէօտեբորգի (Շուէտ) միջազգային տօնավաճառներուն, Գահիրէի միջազգային գիւղատնտեսական ցուցահանդէսին, Լոնտոնի, Փարիզի, Ուլան – Բատորի մէջ տեղի ունենալիք խորհրդային արդիւնաբերական ցուցահանդէսներուն։

Միջազգային այս ցուցահանդէսներուն պիտի ներկայացուին մեքենաշինութեան, մետաղագործութեան, ելեկտրական, հանքային, քիմիական, շինանիւթերու եւ սննդարական արդիւնաբերութեան արտադրութեան բազմազան նմոյշներ։

Արդէն պէտք եղածը ղրկուած է Լայփցիկի տարեկան տօնավաճառին։ Ուղարկուած նմոյշներուն մէջ կան նոր ձեւի շարժական ելեկտրակայաններ, ելեկտրաշարժակներ, չափող սարքեր, ելեկտրոնիկ սարքեր, մանուկներու հեծանիւներ եւայլն։

Բազմաթիւ նմոյշներ պատրաստուելու վրայ են նաեւ Քազապլանքայի, Փեշտայի եւ Փոզնանի միջազգային ցուցահանդէսներուն մէջ ցուցադրուելու համար։ Ուտրեխտի տօնավաճառին եւ Գահիրէի գիւղատնտեսական ցուցահանդէսին, ինչպէս նաեւ Լոնտոնի խորհրդային արդիւնաբերական ցուցահանդէսին համար պիտի ուղարկուին նաեւ հայկական ընտիր գինիներ, քոնեակներ, հանքային ջուրեր, «Սասուն» նոր տեսակի ծխախոտը, բարձրորակ մարմար եւայլն։

Ինքնատիպ ձեւով պիտի ներկայանայ Հայաստանը Թորինոյի աշխատանքի միջազգային ցուցահանդէսին։ Հայաստանի հանքային մետաղագործութեան գիտահետազօտական հիմնարկութիւնը պիտի ցոյց տայ իր մշակած ինքնատիպ ջրափոշեմաքրիչը, որ չափազանց կարեւոր է հանքերու մէջ աշխատող բանուորներուն առողջութիւնը պահպանելու համար։

×

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ նուիրուած յուշ – երեկոյ մը տեղի ունեցաւ Երեւանի Կիրովի գործարանին մէջ։ Վաստակաւոր դերասան մը՝ Գ. Աչուղեան արտասանեց Սայաթ Նովայէն նուիրուած Զարենցի երկու բանաստեղծութիւնները։ Այնուհետեւ Սայաթ Նովայի երգերը երգեցին Օ. Համբարձումեան, Լ. Մատոյեան, Ս. Սէյրանեան, Ն. Մնացականեան եւ Ա. Աթաբէկեան։ Ռուս հանդիսականներուն խնդրանքով, ռուսերէնով Սայաթ Նովայի բանաստեղծութիւններէն արտասանեց՝ Բ. Ներսիսեան։

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻԻ յիշատակին նուիրուած երեկոյ մը կազմակերպուեցաւ Երեւանի մէջ։ Գիտութեան ակադեմիայի գրականութեան ճիւղին տնօրէնը՝ Գ. Յովնան խօսեցաւ մեծ հայագէտ գիտնականին կեանքին եւ գործունէութեան շուրջ։ Այնուհետեւ խօսք առին Ա. Ղանալանեան, Խ. Սարգսեան եւ արեւելագիտութեան ճիւղի փրոֆէսէօր Հ. Զնդի։

ԳԻՏԱԿԱՆ կարգ մը յաջողութիւններ նշուեցան, Մարտ 13ին Երեւանի մէջ գումարուած Գիտութիւններու տարեկան ընդհանուր ժողովին ընթացքին։ Ա) Ընդլայնուած են Հայաստանի ակադեմիայի գիտական կապերը այլ գիտական կեդրոններու հետ։ Երթալով աւելի մեծ թիւով հայ գիտնականներ կը մասնակցին միջազգային համագումարներու եւ հրապարակ կուգան գիտական զեկոյցներով։ Բ) Այս տարի Բիւրականի մէջ հաստատուեցաւ Խ. Միութեան ամէնէն մեծ ռատիօ հեռադիտակը, որ կը թափանցէ տիեզերքին ամէնէն հեռաւոր խորերը։ Գ) Բիւրականի աստղադիտարանը յաջողած է յայտնաբերել սպիտակ թըզուկներէ բաղկացած աստղակոյտ մը։ Դ) Չորս ակադեմիկոսներ, 12 թղթակիցանդամներ եւ 615 աշխատակիցներ ընդունուեցան Հայաստանի ակադեմիայի կազմին մէջ։ Այժմ ակադեմիայի մէջ կ'աշխատին 3220 հոգի։

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ նորոգուեցան եւ բարեկարգուեցան։ Նախ ԺԲ. – ԺԳ. դարու Հաղբատի ութ տաճարներէ բաղկացած յուշարձաններու խումբը։ Ամրացուցած են պատերը, թաղերն ու կտուրները, մաքրած ու բարեկարգած են շրջակայքը։ Ապա՝ Զուարթնոցի շուրջը հողակոյտերէ ազատած են մեծ տարածութիւն մը, ուր պիտի շինուին բացօթեայ թանգարան եւ աշտարակ մը՝ յուշարձանը բարձունքէն դիտելու համար։ Հողակոյտերը մաքրելու ժամանակ յայտնաբերուած են կարասներ, որոնք կը պատկանին Զուարթնոցէն աւելի հին շրջանի։ Այս տարի նորոգութիւններ պիտի կատարուին յատկապէս Ջրափի, ուր Արշակունիներու դամբարանն է, Լենինականի մօտ գտնուող Մարմաշէն տաճարին, Թալինի, Գեղեվանքի եւ այլ վայրերու մէջ։

ԼՈՒՐԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի «Նաւասարդեան » մատենադարանը ստացաւ կոկիկ գրադարան մը, նուէր՝ Տիգրան Քոչարեանի։ Վերոյիշեալ գրադարանը կը պատկանէր հանգուցեալ Պ. Փաշայեանի։ « Նաւասարդեան» գրադարանը թէեւ նոր է եւ փոքր, սակայն կը յուսանք թէ հետզհետէ պիտի ճոխանայ եւ հարստանայ գիրքերով։ Այս գեղեցիկ նուէրին համար մեր շնորհակալութեան եւ գնահատանքի խօսքը կ'ուղղենք Պ. Տիգրան Քոչարեանի։ Միշտ պիտի յիշենք հանգուցեալին բարի անունը։

× «Նաւասարդեան»ի երիտասարդ ընկերներէն ընկեր Հրանդ Շիրտմեան վերջերս նշանուեցաւ Օր. Լորիթա Ալթըկէօզեանի հետ։ Այս առթիւ նշանտուքի երեկոյ մը տեղի ունեցաւ Շաբաթ՝ 29 Ապրիլ։ « Նաւասարդեան »ի ընկերներն ու ընկերուհիները ներկայ էին։ Հայկական խրախճանք մը տեղի ունեցաւ եւ ազգային եւ յեղափոխական երգերով ողջունեցինք ուրախ առիթը։ Մեր ջերմագին շնորհաւորութիւնները նոր զոյգին։

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (196)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Սօսիների այդ հին անտառում, համատարած կանաչութեան մէջ, կային արդէն վաղ աշնան գոյներ՝ դեղին, նարինջ ու բաց կարմիր տերեւներ։ Կային այդտեղ եւ շատ թռչուններ, որ խմբերով ու ժենակ երգում էին անտես, տերեւների մէջ թաքնուած, բայց դրանք այլեւս չունէին գարնան երգերի գոհունակ ու տեւական ղեղգեղանքը. դրանք կարճ, տենդային ձայնարկումներ էին, գուցէ եւ մօտալուտ հրաժեշտի հնչիւններ, որոնց մէջ եւ տխրութիւն կար եւ թախիծ, ինչպէս ծառերի դեղնած տերեւների մէջ։

Հին պալատը, որի պատերը անձրեւից ծեփաթափ էին ու խմմած, պատուհանները սարդոստայն կապած եւ միշտ անբնակ ամայի, սովորաբար պահպանւում էր մէկ – երկու պահակով, այսօր սակայն արտակարգ կենդանութիւն կար նրա առաջ, նրա շուրջը։

Կային ծառայութեան պատրաստ սպասաւորներ, որ եկողներին ընդունում էին յարգանքով։Այս բանում աւելի հոգածու էր նրանց աւագը կամ, ինչպէս իրենք էին ասում, արարողապետը, ծաղկած մօրուքով մի հսկայ, որ անձայն, միայն աչքով – յօնքով կարգադրութիւններ էր անում շարունակ։ Այն ժամանակ, երբ սպասաւորներ հիւրերի ձիերը յարգանքով, նրանց թիկնապահների հետ, առնում տանում էին պալատից հեռու գտնուող արքունի ախոռը, արարողապետը հիւրերին առաջնորդում էր պալատ, որի ընդարձակ սրահներում պատերի երկարութեամբ դրուած էին գորգածածկ բազմոցներ, իսկ յատակին փռուած գորգերի վրայ պէս պէս գոյնի խոշոր բարձեր, որոնք փոխարինում էին յաճախ նստարանների։

Կային սրահներում եւ փայտէ նստարաններ ու սեղաններ, բայց աւելի աչքի էին ընկնում գորգերն ու բարձերը։

Ներս մտնելով հիւրերը հանում էին ճանապարհին փոշոտուած վերնոցները եւ տեղաւորւում առաջին հերթին բազմոցների ու բարձերի վրայ՝ յոգնութիւնից հանգիստ առնելու, կային ու այնպիսիները, որ մի առժամ քայլում էին սրահի երկարութեամբ՝ ձիու վրայ անշարժ պահած ոտքերը բացելու եւ իրենց կարգի բերելու։

Հեծուորները գալիս էին հեռուից, եւ բոլորն էլ թւում էին յոգնած ու ինչ որ սեւեռուն մտքերով տարուած։ Սպասաւորները թէեւ շատերին նոր էին տեսնում, բայց արդէն գիտէին, թէ ովքե՞ր են եւ ինչի են գալիս։ Նրանց ասել էին, թէ դրանք այն ապստամբ նախարարներն են, որ յարձակուել էին Աւանի վրայ եւ կռուել Թագաւորի դէմ. այժմ Թագաւորի եւ Ներսէս կաթողիկոսի հրաւէրով, գալիս էին հաշտութեան, աւելի ճիշտ՝ փոխադարձ երդման ծիսակարգ կատարելու։

Գալիս էին ոմանք որդիների հետ, ոմանք թիկնապահներով, բայց ամէնքն միատեսակ լուրջ ու հետաքրքիր նայուածքներով։

Եկողներից առաջինը Կամսարական Նար իշխանն էր՝ իր երկու եղբօր եւ չորս որդիների հետ, որ արդէն ներսը դիտում էր պալատի հին կահերն ու խունացած որմնանկարները, որոնք ներկայացնում էին բացառապէս որսի տեսարաններ եւ ինչ որ ծառեր. դիտում էր մաշուած քանդակները, որոնք յիշեցնում էին խաղող, նուռ եւ սերկեւիլ... Նար իշխանը թէեւ հանգիստ էր առերեւոյթ եւ բաց աչքերով նայում էր պատերին, բայց ներքուստ թւում էր լարուած, նրան զբաղեցնում էր առաջիկայ հաշտութեան խնդիրը — Ի՞նչպէս պիտի լինէր դա ի՞նչ պայմաններ կ'առաջարկէր Թագաւորը, եւ արդեօք ընդունելի կը լինէի՞ն դրանք, թէ ոչ.. Նա դժուարանում էր պատկերացնել հաշտութեան պայմաններն իր բոլոր մանրամասներով, ուստի եւ մտահոգ էր. սակայն այն հանգամանքը, որ հաշտութեան միջնորդը կաթողիկոսն էր, Նար իշխանը կարծում էր, թէ Ներսէսն իր միջամտութեամբ կը գտնէր եղր հաշտութեան... Նար իշխանն ինքը թերեւս չհաւատար Թագաւորի հաշտութեան առաջարկին, բայց քանի որ առաջարկը եկաւ Ներսէսից՝ նա չէր կարող մերժել։

Ճշմարիտ ասած՝ Նար իշխանին երկիւղ ազդեց Ներսէսի այն խօսքը, թէ արքան կամենում է անգամ վրաց զօրք կանչել եւ կռիւն աւարտել կարճ միջոցում... Այս հեռանկարը Նար իշխանին թելադրեց այն միտքը, թէ այդ պարագային ինքն ու իր կողմնակիցները չեն կարող դիմադրաւել, եւ ամէն ինչ կարող է կորչել, ուստի եւ լաւագոյնը կը լինի հաշտուել առանց մեծ կորուստների։ Այս հարցում նրան համամիտ եղան համախոհ նախարարները։

Հաշտութեան այս առաջարկի մասին Կամսարականը կարեւոր չհամարեց յայտնել Մերուժանին։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Դասախօս՝ Ընկեր ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ։ Նիւթ՝ Լիբանանի Հայ Գաղութը։ Կը հրաւիրուին խումբերու ընկեր – ընկերուհիները։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Րընայի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները՝ այս Շաբաթ, ժամը ճիշդ 21ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊԷԼՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ընկ. Մանուկի բնակարանը, 40 Րիւ տը լա Մար։

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. ԼԻՈՆԻ շրջանի բոլոր ընկերները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այսօր Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Ժէօնէս է Աքսիոն» Հայկ. Ընկերութեան կազմակերպած բանակումներուն արձանագրութիւնները սկսած են։ Առաջին շրջան՝ Յուլիս ամիս, 7 – 15 տարեկաններու համար, երկսեռ, երկրորդ շրջան՝ Օգոստոս 1–12, 14էն վեր եղողներուն համար, երկսեռ։ Բանակումները տեղի կ'ունենան Լը Ֆոյի դղեակին մէջ (Իզեռ)։

Արձանագրութեան համար դիմել, ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

6, Place de la Rotonde
St. Jérôme . MARSEILLE, 13
Tél. : 62-85-10

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի ժամը 21ին, Քատէի վերնայարկը։

Պիտի խօսի նկարիչ Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ։

Նիւթ՝ «Ինչ է Ազգը»։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ կը կազմակերպէ ճաշ մը, ի պատիւ Պ. ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆի, Շաբաթ 13 Մայիս, ժամը 20ին, 2 Րիւ Լամարթին, (մէթրօ Քատէ)։

Գին 8·50 Ն. Ֆ.։

Մասնակցիլ փափաքողները թող բարեհաճին արձանագրուիլ Պ. Որբունիի մօտ։ Tél. TRU. 71-98

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի թատերական «ՊԱՐՈՆԵԱՆ» խումբը մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Զաւեշտ երեք արար, 5 պատկեր

Շաբաթ, Մայիս 13, ժամը ճիշդ 20·45ին, Սալ Փօլ – Ֆարալիք, 21 Րիւ Ժ-
Թուտիք։ Մէթրօ Ռէփիւպլիք։

Ղեկավարութեամբ եւ մասնակցութեամբ Ա. Գրիգորեանի։ Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Մարի Սօֆեան, Ա. Մառանկոզեան, Գ. Գեւոնեան, Պ. Թէրզեան, Ադամեան, Ս. Յակոբեան, Ս. Պետոյեան, Ս. Շէրպէթճեան, Պ. Պառաւեան, Մատիրեան եւ Քէհեայեան։

Տոմսերը՝ 3 եւ 4, 5 Ն. Ֆ.։

Դիմել Մշակոյթի Տուն՝ 17 Րիւ Պլէօ, գրատուն Հ. Սամուէլ՝ 51 Րիւ Մէօսիէ լը Փրէնս։ Հայոց Եկեղեցին, 15 Րիւ Ժանկուժօն եւ Նոր Սերունդի անդամներուն։

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԳԱՐՆԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

13 ՄԱՅԻՍ 1961

ժամը 22էն մինչեւ արշալոյս

LE CLUB

51, Rue Grignan, 51

Նուագախումբ

EDDY TOURNEL

Ուրախ ... զուարթ ... ժամեր ...

եւ

(?) ... ՇԱՏ ՄԵԾ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՄԸ ... (?)

Խորհուրդ մը՝ կանխաւ սեղան ապահովել | Խնդրանք մը՝ Երեկոյթի պատշաճ զգեստ

Տոմսերուն համար դիմել.—

ԱՐՏԱՄ ՇԷԽԻԿԵԱՆ՝ 1, Bd. d'Athènes — Tél. 20.33.80
ՏԻԳՐԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆ՝ 11, Rue Filégier — Tél. 62.31.59
ՓԻԼԻՊ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ՝ 3a, Rue Lafayette — Tél. 62.42.89

եւ

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԻՒՍ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՑԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

46ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կազմակերպութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան Ֆրանսայի Կեդր. վարչութեան։

Կիրակի 14 Մայիս, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տօպանէը, ՄԱՐՍԷՅԼ

Հովանաւորութեամբ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Հանդէսին կը նախագահէ Միութեան ատենապետ Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

Տարեդարձի հանդէսին հրաւիրուած են Ազգային Կեդր. վարչութիւնը, կուսակցութեանց, կրօնական, Ցարանուանութեանց, Բարեգործականի, Մարզական եւ Հայրենակցական Միութիւններու ներկայացուցիչները։

Խօսք կը տրուի կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն։

Կը բանախօսէ Ամերիկայի Վասպուրականի Համա – Հայրենակցական Միութեան «Վարագ» պարբերաթերթի խմբագիր (Ամերիկայէն)

Պ. ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին ծանօթ ու գեղարուեստասէր հայրենակիցներու կողմէ։ Կը ներկայացուի՝ «ԾՈՅԼ ԱՄՈՒՍԻՆ» զաւեշտը,

Ղեկավարութեամբ քէմանչիստ Համոյի։

Պարահանդէս ժամը 20էն մինչեւ կէս գիշեր, հանրածանօթ ՍԷՐԺ – ՔՕՐՕ նուագախումբով։ Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՄԱՅԻՍ

DIMANCHE 14 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4602 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4903

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱ՞ՂԹ

Ամէն անգամ որ խորհրդային խորհրդաւոր աղբիւրներէ « հաւաստի » զրոյցներ հրապարակ կը նետուին Հայաստանի սահմաններու ընդարձակման մասին, միաժամանակ խօսքեր կ'ըլլան ներգաղթի շուրջ :

Այսպէս պատահեցաւ 1945ին :

Այն ատեն Մոսկուայէն, Երեւանէն, եւ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունէն յուսադրիչ լուրեր կը հասնէին սփիւռքի Հայութեան՝ « լաւատեղեակ » անձերու խողովակով :

Բոլորս ալ ա՛յն տպաւորութիւնն ունէինք, որ վերջապէ՛ս պիտի իրականանար «Միացեալ Հայաստան»ը : Որ Հայկական Սոցիալիստական Սովետական Ռեսպուբլիկային պիտի կցուէին ո՛չ միայն Կարսն ու Արտահանը, այլ ուիլսընեան սահմանները : Պիտի իրագործուէր Սեւրի դաշնագրի 89րդ յօդուածը :

Արդիւնքը յայտնի է : Կատարեալ յուսախաբութիւն եւ հիասթափութիւն :

Մէկ թիզ հող չաւելցաւ Հայաստանի վրայ : Զօրքագրուեցան նոյնիսկ ներքին սահմանները :

Սահմաններու ընդարձակումը նախապայման կը նկատուէր ներգաղթ կազմակերպելու :

Կը հաւաստէին թէ Երեւանի կառավարութիւնը որոշած էր 350 – 400.000 Հայեր ընդունիլ Հայաստանի մէջ : Ի՞նչպէս կարելի էր իրագործել նման հսկայական ծրագիր մը հայրենիքի նեղ սահմաններուն մէջ : Մանաւանդ ի՛նչպէս ճարել բնակարաններ եւ ապահովել տնտեսական նիւթական պայմաններ ա՛յնքան մեծ թիւով մարդոց համար :

Ի վերջոյ ջուրն ինկաւ սահմաններու ընդարձակումը : Լուծուեցան Թրքահայ Դատի Պաշտպան յանձնախումբերը Ֆըրանսայի, Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի մէջ :

Սակայն ներգաղթը տեղի ունեցաւ : Երկու տարուան ընթացքին շուրջ հաքիւր հազար Հայեր գացին Հայաստան զանազան երկիրներէ :

Կազմակերպիչները բոլշեւիկեան քարոզչութեան դրամագլուխ դարձուցին ներգաղթը : Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ Դաշնակցականներէն պահանջեցին «մեղայագիր » ստորագրելով հրաժարիլ կուսակցութենէն, որպէսզի իրաւունք ունենային արձանագրուելու ցանկին վըրայ :

Տեղը չէ վերյիշելու այդ առթիւ կատարուած չարաշահութիւնները պատասխանատու վարիչներու կողմէ եւ գործուած աւերները : Տակաւին մինչեւ այսօր Պէյրութի եւ Հալէպի մէջ մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք, որ տուն – տեղ ծախելէ եւ գործերը հաշուեյարդարի ենթարկելէ վերջ չէին արտօնուած մեկնելու ու նստած՝ մոխիրի վրայ :

Այս անգամ եւս խորհրդային խորհրդաւոր աղբիւրներէ «արժանահաւատ » լուրեր արտածուեցան Հայաստանէն արտասահման, աւելի համեստ չափանիշով, — ներքին սահմաններու սրբագրութիւն, Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի կցում, խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ :

Ակնդէտ կը սպասուէր Խրուշչեւի Երեւան ժամանումին, մանաւանդ իր պաշտօնական եւ՛ լեք «արմաղան»ին :

Մայիս 6ը պատմական նշանակութիւն պիտի ունենար Հայաստանի համար :

Խրուշչեւ յուսախաբ ըրաւ բոլորը : Ու նաեւ զարմանքով ու զայրոյթով նկատեց, որ մեր հայրենակիցները ջերմ ու երկարատեւ ծափերով կը պանծացնէին Ստալինի անունը : Ա՛յն Ստալինին, որ իր հայրենակից դահճապետ Բերիայի հետ հնձած էր Հայ մտաւորականութիւնը, նոր «Ապրիլ 24» մը սարքելով Հայաստանի մէջ :

Ուրեմն աւելի դժբա՞խտ էին Հայերը այսօր՝ Խրուշչեւի մականին տակ :

Հայաստանի սահմանները չընդարձակուեցան այս անգամ ալ :

Սակայն Կրեմլինի մենատէրը իր տոպրակին մէջէն Ղարաբաղի ու Նախիջեւանի փոխարէն հանեց նշանախօսք մը՝

Ներգա՛ղթ :

Կը սպասենք իր ճառի բնագրին, տեսնելու համար թէ «բանը ինչո՞ւմն է » :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԱՐՈՒԱԾ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ

Մայիս 13ի տարեդարձին առթիւ եւ Էվիանի ժողովին բացման նախորդող օրերուն, վախ կար որ Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը Ալժէն գրաւելու նոր փորձ մը ընէ : Ընդհանուր Հրամանատարը՝ Զօր. Կամպիէզ եւ կառավարութեան ներկայացուցիչը՝ Մորէն, պաշտօնական զեկոյցով մը զգուշացուցին ժողովուրդը. «Լուրեր շրջան կ'ընեն, թէ յառաջիկայ օրերուն եւ ի մասնաւորի՝ Մայիս 13ին ցոյցեր եւ բռնութիւններ պիտի կատարուին : Ժողովուրդը կը զգուշացնենք անխորհուրդ քայլերու վտանգաւոր հետեւանքներէն : Ապահովութեան բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են : Ոստիկանութեան ու բանակին հրահանգուած է, որ բոլոր միջոցներով, ու ի հարկին՝ զէնքի ուժով կարգ կանոնը պահպանեն » :

Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը ընդհանուր գործադուլի հրահանգ տուած էր Մայիս 13ի համար. սակայն, ամէն ոք հանդարտութեան մէջ գացած է իր աշխատանքին եւ խանութներն ալ բացուած են ըստ սովորականի :

ՃՈՆՍՈՆԻ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Քանի մը օր առաջ, Մ. Նահանգներու փոխ նախագահը՝ Լինտոն Ճոնսոն Հարաւային Ասիա մեկնեցաւ՝ երկար շրջապտոյտի մը համար : «Մ. Նահանգները չեն կրնար ընդունիլ գոյակցութիւն մը, որ կը սպառնայ ստրուկներու վերածել աշխարհի ժողովուրդներուն կէսը», յայտարարած է փոխ – նախագահը օդանաւ նստելէ առաջ : Այս խօսքերը առանց այլեւայլի կը սահմանեն իր չափազանց կարեւոր առաքելութեան նպատակը .— կորուստէ փրկել այն ինչ որ տակաւին կարելի է փրկել :

Ամերիկեան կառավարութիւնը որոշած է զօրացնել հարաւ – ասիական այն երկիրները, որոնք կը շարունակեն իրեն հաւատարիմ մնալ : Ասոնց թիւը հետզհետէ նուազելով, այժմ իջած է հինգի կամ վեցի. ասոնք ալ հաւատարիմ կը մընան առաւելաբար իրենց այսօրուան ղեկավարներուն շնորհիւ : Արդարեւ, Ֆիլիպիններու նախագահը՝ Քարլոս Կարսիա, Ֆորմոզայի մէջ՝ Զանկ Քայ Չէք, Թայլանտի վարչապետը՝ Փոթ Սարազէն, Փաքիստանի նախագահը՝ Այուպ Խան, այնպիսի անձեր են, որոնց վրայ Մ. Նահանգները կրնան կատարեալ վստահութիւն ունենալ : Բայց Հարաւային Վիէթնամի մէջ է, որ, մանաւանդ Լաոսի դէպքերուն ստացած ընթացքին պատճառաւ, կը գտնուի Ամերիկայի լաւագոյն եւ անհրաժեշտ դաշնակիցը՝ Նկօ Տին Տիէմ :

Այս ու նաեւ Վիէթմինհի համայնավարներուն պատճառաւ է, որ Ճոնսոն իր թղթապանակին մէջ քառասուն միլիոն տոլարի յաւելեալ գումար մը բերած է, որպէսզի Նկօ Տին Տիէմ իր 150.000նոց բանակին վրայ քան հազար հոգի եւս աւելցնէ ու աւելի գործօն կերպով պայքարի Վիէթմինհի սահմաններէն դէպի Հարաւ. Վիէթնամ արշաւող համայնավար ասպատակներու խումբերուն դէմ :

Մ. Նահանգները հասկցած ըլլալ կը թուին սակայն, որ միայն դրամով յաղթանակ չապահովուիր. ասոր համար ալ որոշած են այլեւս չբաւականանալ նիւթական օժանդակութեամբ. որոշած են իրենց իսկ զինուորներով միջամտել, եթէ Վիէթմինհի համայնավարները շարունակեն իրենց թափանցումները : Մոսկուա եւ Փէքին արդէն իսկ սկսած են բարձրաղաղակ բողոքել ամերիկեան այս որոշման դէմ : Աշխարհի խաղաղութեան համար պէտք է մաղթել, անկասկած, որ Մ. Նահանգները միջամտելու անհրաժեշտութիւնը չզգան. սակայն որոշ չափով հանդստացուցիչ պարագան այն է, թէ Մոսկուա ու Փէքին պաշտօնապէս գիտեն այլեւս, թէ Մ. Նահանգները որոշած են չտատամսիլ ու մետասաներորդ ժամուն չսպասել՝ դիմադարձելու համար :

ՊՐԱԶԻԼ ԵՒ ՔՈՒՊԱ

Քուպայի ցամաքահանման օրերուն, «ամէնէն մեծ հարցականը Պրազիլի դիրքը կը մնայ» կը գրէինք, մանաւանդ այն պատճառաւ, որ Հարաւային Ամերիկայի մէջ ամէն տեսակէտէն առաջնակարգ դեր կը խաղայ Պրազիլ, ու իր տուած օրինակին կրնային հետեւիլ շատ մը Հանրապետութիւններ : Տագնապին օրերուն Պրազիլ սպասողական դիրք մը որդեգրեց, զգուշանալով կողմ բռնելէ :

Այժմ, սակայն, նախագահ Եանիօ Քուատրոսի դրդումով, Պրազիլի կառավարութիւնը պաշտօնական հաղորդագրութիւն մը յանձնած է մամուլին : «Կառավարութիւնը, կը յայտարարէ այս հաղորդագրութիւնը, 1) Պաշտպան կը հանդիսանայ Քուպա՛յի ինքնորոշման իրաւունքին . 2) Կ'ընդդիմանայ ուղղակի կամ անուղղակի արտաքին որեւէ միջամտութեան, որ կրնայ ձգտիլ որոշ վարչաձեւ մը պարտադրելու Քուպայի : Տնտեսական, ռազմական կամ գաղափարաբանական ճնշումները միջամտութիւն կը նկատէ : 3) Միջազգային համաձայնութեանց հիման վրայ, Պրազիլ պիտի չճանչնայ ամերիկեան ցամաքամասին վրայ ստեղծուած այն վարչաձեւերը, որոնք կրնան ստեղծուիլ օտար ակներեւ միջամտութեանց ու օգնութեանց շնորհիւ » :

Այս զեկոյցը երկիմաստ է, յայտնի չէ, թէ ակնարկութիւնը Մ. Նահանգներո՞ւն կ'երթայ, թէ՝ Խ. Միութեան : Ցամենայն դէպս, պարզ է, թէ Պրազիլի մէջ որոշ համակրութիւն կը տիրէ քասթրոյականութեան հանդէպ. այն իմաստով, որ Քասթրօ կը ձգտի ձերբազատուիլ Մ. Նահանգներու տնտեսական լուծէն : Սակայն այս չի նշանակեր, թէ Պրազիլ կը քաջալերէ Մ. Նահանգները Խ. Միութեամբ փոխարինելու գաղափարը, որ կը թուի Քասթրոյի ներկայ քաղաքականութեան առանցքը կազմել :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ներքին նախարար նշանակուեցաւ Ռոժէ Ֆրէ. նախկին նախարարը՝ Շաթընէ, հիւանդութեան պատճառաւ ձգած է իր պաշտօնը :

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ հարցը բուռն վիճաբանութեանց տեղի տուած է Անգլիոյ Երեսփոխանական Ժողովին մէջ : Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը քանիցս միջամտած է, սակայն խօսք առնողներուն մեծամասնութիւնը հակառակ արտայայտուած են միութեան գաղափարին :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անցեալ շաբթու, ուսուցիչները բողոքի ցոյց մը կազմակերպած էին՝ ռոճիկներու յաւելում պահանջելու համար. ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ իրենց վըրայ : Ապիկար կառավարութենէն դժգոհ ժողովուրդը փողոցներուն մէջ ուրախութենէն պարել սկսաւ, երբ լսեց թէ շահը լուծած է Երեսփ. Ժողովները, պաշտօնանկ ըրած է վարչապետ Էմամին եւ տեղը նշանակած՝ Ալի Ամինին : Այս վերջինը յայտարարութեամբ մը քօղազերծեց երկրին տնտեսական աննախանձելի վիճակը. «մեծ մսխումներ եղած են», ըսաւ եւ չվարանեցաւ յայտնելու, թէ բարձր պաշտօններու վրայ գտնուող բազմաթիւ անձեր իրենց անձնական շահուն համար կողոպտած են պետական գանձը :

Նոր վարչապետը տնտեսական վերականգնումի իր ծրագրին մէջ խիստ պատիժներ կը խոստանայ հանրային փոնտեր իւրացնողներուն : Իր սպառնալիքին աւելի կշիռ տալու համար, նախկին կամ ներկայ բոլոր նախարարներն ու պետական պաշտօնեաները վարչապետին կողմէ տրուած մասնաւոր արտօնութեամբ է, որ պիտի կարենան երկրէն դուրս գալ :

Վարչապետը խնայողութեան ընդհանուր կոչ ուղղեց : Ժողովուրդին օրինակ հանդիսանալու համար, Պետութիւնը մեծ չափերով պիտի զեղչէ ծախքերու իր պիւտճէն. բոլորովին անհրաժեշտ չեղող ապրանքներու ներածումը պիտի արգիլուի : Օտար դրամանիշներու խնայողութիւն պիտի ըլլայ :

Սակայն նոր կառավարութեան գլխաւոր հեռանկարը հողային բարեփոխումներն են. Հողային սեփականութիւնը պիտի սահմանափակուի. մեծ կալուածատէրներու ձեռքէն առնուած հողերը պիտի բաժնուին գիւղացիներուն, որոնք վճարման մեծ դիւրութիւններ պիտի ունենան՝ իրենց շահագործած հողին տէրը դառնալու համար՝ տարիներու ընթացքին :

Այս իրատես ծրագիրը անհրաժեշտութիւն մը դարձած էր՝ Պարսկաստանը սնանկութենէ փրկելու եւ մանաւանդ ժողովրդական դժգոհութեան պոռթկումին առաջքն առնելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Հայաստանէն ետք անցած է Վրաստան՝ խորհրդայնացման քառասնամեակի տօնակատարութեանց ներկայ գտնուելու համար : Թիֆլիզի մէջ ալ իր ունկնդիրները ծափերով ընդունած են Ստալինի անուան յիշատակութիւնը : « Մեր գաղափարներուն յաղթանակը ապահովելու համար պատերազմի կարիք չունինք : Ուրիշ միջոցներով պիտի յաղթանակենք : Դրամատիրական եւ ընկերվարական վարչաձեւերը աշխարհը իրենց մէջ բաժնած են առայժմ . հետեւաբար, անհրաժեշտ է գոյակցութիւն՝ առանց պատերազմի», յայտարարած է Խրուշչեւ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ յառաջ կը տարուին չէզոք եւ չէզոքավար երկիրներու «վերին ժողովի» մը նախապատրաստութիւնները : Առաջարկը բերուած էր Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան եւ Եուկոսլաւիոյ կողմէ : Հնդկաստան յոռետես է այս ժողովին շահեկանութեան մասին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ փեսան, Աճուպէյ, որ « Իզվեստիա»ներուն տնօրէնն է, Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպան պիտի նշանակուի՝ Մենշիկովի փոխարէն :

ԹՈՒՐՔ երկու դիւանագէտներ ձերբակալուած էին Դամասկոսի մէջ. սուրիական իշխանութիւնները զանոնք առաջնորդած են մինչեւ Լիբանանեան սահմանագլուխ, եւ յանձնած՝ Պէյրութի Թրքական դեսպանին :

ԼԵԶՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՀՆՉԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԻՄԱՍՏԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

—o—

Կը զարմանամ բանասէրներու յաւակնութեան վրայ՝ երբ կ'աշխատին բացատրել Պղոտոս անձնանուան իմաստը ,— բառը ծագումով յունարէն՝ կը նշանակէ « Թօշ ականջ » , ականջ մը՝ որ կը կախուի՝ ինչպէս կը տեսնուի շուներու վրայ, կամ «լայնշի ոտք», բայց չեն կրնար ըսել թէ ո՛րն է ճիշդը այն անուններուն մէջ, որոնք կը տրուին Պղոտոսի :

Լատին այս մեծ երգիծաբանը կը կոչուի Տուլլիոս Մակկիոս Պղոտոս, կը գրէ Ռիշլ, որ 40 էջնոց գրքոյկ մը նուիրած է այս հարցին քննութեան: Լախման կ'ընդունի այս տեսակէտը, Կեփփերթ կը մերժէ, իսկ Մարթէն Հերց կը հաստատէ 32 էջնոց նոր գրքոյկով մը: Պղոտոսի հրատարակիչները, իրենց կարգին, կը պնդեն թէ Սարսինացի երգիծաբանին անունն է Ատտիոս Պղոտոս, ըստ այլոց՝ Ակկիոս Պղոտոս, որովհետեւ այդպէս տեսնուած է բազմաթիւ ձեռագիրներու վրայ: Դեռ պնդողներ ալ կան թէ Պղոտոս կը կրէր Ասինիոս մականունը, որ կը նշանակէ էշ, ըստ ոմանց անոր համար որ այս սքանչելի երգիծաբանը, աղքատութեան օրերուն, երկանաքար կը դարձնէր աղօրիքի մը մէջ, աշխատանք մը որ էշերուն կը տրուէր կամ գերիներուն, իսկ ըստ այլոց՝ ծնած գիւղին անունը կրած է յաջորդական աղաւաղումներ, Սարսինաս, Արսինաս, Ասին, Ասինիոս :

Վէճը չի վերջանար այստեղ: Բանասէրները համաձայն չեն բեղուն երգիծաբանին անձնանուան ուղղագրութեան մասին եւս, ըստ ոմանց՝ Պղոտոս, ըստ այլոց՝ Պղոտոս :

Կը թուի թէ, իր կարգին, Պղոտոս ուզած է զուարճանալ բանասէրներուն հետ: Արդարեւ, սքանչելի այս երգիծաբանը, որ գործածութիւնը ամօթահարութիւն պատճառող բառն ի՛նչ է չի գիտեր ու կը գործածէ անխնայ, նոյնիսկ բերնէն առատօրէն կը թափէ այնպիսի ասացուածքներ՝ որոնց վարտիք պիտի հագցնէր մեր ամչկոտ լեզուն, անակնկալի կը բերէ իր հայրենակիցները, ոչ միայն յունարէնի իր հմտութեամբ, այլ եւ ... Կարքենդոնեան բարբառի նմոյշներով :

Պղոտոս կը կարդա՞ք երբեմն :

Բացէք Կարճեդոնացին կոչուած թատերախաղը, Ե. արար,— տեսարանը կը բացուի Հաննոնի մենախօսութեամբ : Ձեզի նմոյշ մը այդ մենախօսութենէն... բառ մը, որ կը կազմէ 940րդ տողը.

(Տպագրական դժուարութեան պատճառով՝ զանց առնուած,— բառը կը բաղկանայ 63 տառերէ) :

Մի հարցնէք իմաստը: Ես լեզուաբան չեմ, չեմ հասկնար, չեմ գիտեր: Կրնայ պատահիլ որ Պղոտոս «վելլերիսմ» կ'ընէ այստեղ,— հմուտ եւ համայնագէտ երեւնալու կեղծ խաղ մը՝ երգիծաբաններու յատուկ: Կամ լեզուին խուժն ու դուժը ծաղրելու փորձ մը:

Բայց ի՞նչ պիտի ըսէք, եթէ թողլով նախաքրիստոնէական մատենագրութեան այս դաշտը, ձեզ առաջնորդեմ ներկայ դարուն մէջ, տանիմ Կալլէսի երկիրը ,— այնտեղ կղզի մը կայ, Էնկլեզի, ուր բնակավայր մը կը կոչուի ...

(Տպագրական դժուարութեան պատճառով՝ զանց առնուած,— բարդ բառ մըն է, երկու բառեր գծիկով մը միացուած, առաջին բառը 39 տառերով , իսկ երկրորդ բառը 19 տառերով կազմուած) :

Ի՞նչ կը նշանակէ այս բարդ - բառը Կալլէսի բարբառով: Չեմ գիտեր: Եթէ շատ հետաքրքիր էք, գացէք հարցուցէք կզզեբնակներուն :

Կալլէսի երկրին բնակիչները, որոնք սասնկ մաքառողի - բառեր ալ կը շինեն, կը համարուին օժտեալ երգիչներ, այնքան որ սովորութիւն է Կալլէսեան սոխակ կոչել բոլորը: Մէկ միլիոն կը համարուի իրենց թիւը : Կը խօսին կեղտեան բարբառով, հպարտ՝ հին ու հարուստ անցեալով: Ունին տարեկան տօնախմբութիւն մը, Այսթէտֆոտ, որ շատ կը յիշեցնէ Ֆրանսական «փլօրական խաղերն ի Տուլուզ», երբ կը հաւաքուին բոլոր քերթողները եւ երգիչները իրենց ազգային խայտաճամուկ տարազներով, ու պարտէզները եւ այգիները կը լեցուին արուեստագիտուհիներով՝ արեւափառ նափորտը իրենց ուսերուն վրայ եւ տաւիղ ի ձեռին, մարգերու վրայ ման կուգան մատաղատի աղջիկներ՝ յաւերժահարսներու պէս հողմածածան ու թափանցիկ շղարշներու մէջ փաթթուած եւ երգ մը իրենց շրթներուն, ծառուղիներու վրայ կը շրջին երգչուհիներ՝ հարուստ պարեգօտներու ճարմանդին կրակը իրենց պարանոցին վրայ :

Քերթողաժողով է: Մրցումի հրաւիրուած են երկրին երգի եւ բանաստեղծութեան վարպետները, ընտրելու համար քերթողապետը կամ ասողիկը :

Ահա այս երաժիշտ եւ բանաստեղծ ժողովուրդն է որ դարերով պահեր պահպաներ է իր լեզուն: Այդ լեզուէն նմոյշ մը՝ վերի երկարավանկ տեղանունը :

Երկարավա՞նկ ,— վանկ բառին իմաստը կը տարբերի լեզուէ լեզու: Առնուազն կարելի է համարել թէ նոր է վանկի գաղափարը: Ամանակը, որ սուղ եւ երկար վանկերու կը բաժնէ բառի մը արտասանութիւնը , բաւական է իբրեւ վկայութիւն :

Արդ, ի՛նչ ձեւով կ'արտասանուի Կալլէսի բարբառը, չեմ գիտեր: Այդ լեզուին ծանօթ գրող մը կը վկայէ թէ դժուար է թուղթին յանձնել որեւէ բառ: Երգը կը ձայնագրուի, խօսքը կը գաղափարագրուի, ինչո՛ւ դժուար ըլլայ «արձանացնել » այս բարբառը: Կը թուի թէ բաւական չէ այբուբենը: Պէ - տուպլ վէ - էլ - աէ - աշ, ահա հինգ տառով բառ մը որ կը նշանակէ պարանոց: էլ - էլ - իկբէֆ - էն կը նշանակէ լիճ: էմ - իկրէֆ - էն - իկրէֆ - տէ - տէ կը նշանակէ լեռ:

Այս օրինակները՝ հաստատելու համար թէ լեզուն խորհրդաւոր երեւոյթ մըն է, որու բոլոր արտայայտութիւնները ուսումնասիրուած ու լուսաբանուած չեն տակաւին: Պղատոնէն մինչեւ Ռեմիտը Կուտմոն, Դիոնեսիոս Թրակացիէն մինչեւ Մէյէէ, երկար է կտրուած ճամբան, բայց դեռ լեզուն կը մնայ զուտմի կարօտ մետաղ, թէ իբրեւ փիլիսոփայական նիւթ, թէ իբրեւ քերականական նիւթ :

Տակաւին այսօր չենք կրնար վստահօրէն ըսել թէ մեր վեվը ի'նչպէս կը հնչուէր Ե. դարուն, — ձայնաւոր համարեցան ոմանք, բաղաձայն՝ ուրիշներ , իսկ Թրակացիի վկայութիւնը վէճը կ'արծարծէ քան թէ կը մարէ : Նման վէճեր լատիներէնն ալ ունի, Կուինտիլիանո'սը վկայ :

Բառեր կան հայերէնի, ինչպէս լատիներէնի մէջ, ինչպէս յունարէնի մէջ , որոնց արտասանութիւնը դժուար է ճշդել դարէ դար: Դեռ չեմ խօսիր եբրայերէնի մասին, որ արտասանական թաքուններ է ստեղծած: Այս պայմաններուն մէջ՝ նորընծայ լեզուաբաններուն տեսութիւնները կը յիշեցնեն այն վարկածները, որոնց կ'ակնարկէր Շլեկէլ, —դատել երկրագունտին անմատչելի խորութեանց նիւթական կազմութիւնը մատչելի խորութեանց տուած նիւթերու վրայ: Ահա թէ ինչո'ւ ժամանակ առ ժամանակ հարկ կը դառնայ փոխել տեսութիւնները: Նոյնիսկ բառերու ստուգաբանական փորձերը : Օրինակ մը.

Տիբերիոս գետը Ռումոն կը կոչուէր ժամանակին՝ այն պատճառով որ կը յորդէր ու կ'աւերէր եզերական բնակութիւնները ,— կ'ուտէր, կը կլլէր: Նոյն այս բառէն կը սերի, կ'ըսեն, «ռումինալ» թզենիին անունը, ինչպէս եւ Հռոմուլոսը՝ որ կերակրուեցաւ թզենիին տակ: Անուններու այս շղթայաւորումով ուզեցին բացատրել Հռոմ քաղաքին անունը :

Վերակազմենք հէքեաթը.—

Գետ մը կար որ կը կոչուէր Ռումոն , Տիբերիոս : Գետին եզերքը կար թզենի մը, որ կը կոչուէր «ռումինալ»: Թզենին տակ՝ մանուկ մը, որ կը կոչուէր Հռոմուլոս: Եւ գետին այս եզերքը, ուր կուգար էգ գայլ մը՝ թզանման իր պտուկներով սնուցանել Հռոմուլոսը, կոչուեցաւ Հռոմ :

Հէքեաթին բանալին կը գտնուի բառարմատին մէջ, որ կը նշանակէ ծիծ ,— այսինքն գործարան մը որ թուզի նմանող իր պտուկներով կը սնուցանէ եւ կը կերակրէ : Նոյն բառարմատը տուած է կենդանիներու երկրորդ ստամոքսին անունը, եւ այդ ճամբով՝ որոճալ բայը :

Գոհացուցիչ չէր անշուշտ այս ստուգաբանութիւնը, ուստի առաջարկուեցաւ.

1 —Հռոմ տեղանունը կը ծագի յաւեր-

ժահարսի մը անունէն,—այնպէս կը կո-
ուէր բժշկութեան աստուածին աղջիկ-

1 — Հռոմ տեղանունը կը ծագի յու-
նարէն «ռոմէ» բառէն, որ կը նշանա-
ուժ, զօրութիւն :

3 — Հռոմ տեղանունը կը ծագի ցե-
խումբի մը անունէն, Ռոմիլիա, ...
ցեղապետ իշխանի մը անունէն, Հռոմ-
լոս :

Դիոնեսիոս Հալիկառնացի կը հաստա-
տէ թէ յունարէն չէին գիտեր Հռոմա-
ցիները, թէ Հռոմ գոյութիւն ունէր ...
միտորի թոռը չծնած, եւ նոյնիսկ ...
ղաքն էր որ իր անունը տուաւ այս իշխա-
նին, ինչպէս կը հաստատուի կրօնա-
հին երգով մը:

Հետաքրքրութեան համար կ'արձանա-
գրեմ նաեւ Կալիֆի կարծիքը.— ...
մատենագիրը կը կարծէ թէ Հռոմ անու-
նը... ռուսերէն է, զոռմ բառն է (...
Հ տառերը լծորդ են), որ կը նշանա-
որոտում , կայծակ: Դեռ աւելին՝ ...
սլաւ ցեղ մըն է որ հիմնած է Հռոմը:

Ա՛խ, լեզուաբանութիւնը ինչե՛ր ...
կուտայ մարդոց՝ երբ գիտական մաս-
գէտի վայել վերապահութիւնը ...
իրենց: Մէյեէ կը գրէ. «Հռոմ ...
վարար ետրուսկեան բառ մըն է» ...
այսքան :

Ի՞նչ կը հետեւի այս հանդոյցներէն ...
բարդոյթներէն, — ճշգրիտ գիտու-
մը չէ լեզուաբանութիւնը, վարկածն-
րու, ենթադրութիւններու , հետեւու-
թիւններու, առաւել կամ նուազ հաւա-
տուն եզրակացութիւններու ժողով...
մը, ուր ամբողջն կը քալէ քննական ...
ունեցողը՝ վերապահութիւնը իր մա...
գին մէջ անպակաս , մինչ կը սայթաք...
կ'իյնայ նորընծայ լեզուաբանը, որ ...
յաւակնի աշխարհի լեզուները եւ ժող...
վուրդներու պատմութիւնը բացատրե...
երկու կամ երեք տասնեակ բաղաձայն...
րով :

Շ. ՆԱՐԴՈՒ...

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԿԵԱՆՔԸ ԻՐ ԵՐԳԵՐՈՎ

—o—

Հայ ժողովուրդը իր պատմահայրերէ... առաջ եւ անոնց աւրնթեր հիւսած եւ ... թունքէ չըթունք, սերունդէ սերունդ ... աւանդած է իր կենսագրութիւնը՝ պատ... մութիւնը: Այդ ինքնակենսագրութիւ... հիւսուած է չքնաղ առասպելներէ եւ ... աւանդավէպերէ , դիւցազնական խառ... չունչ պատմուածքներէ, գողթան երգե... րու աղամանդեայ բեկորներէ, ժողովր... տաշար հայրէններէ եւ պանդխտութեա... երգերէ, քառատող խաղերէ, իմաստու... առածներէ եւ, վերջապէս , փառահեղ ... կոթողական դիւցազնավէպէ մը, որ ... ջաղջային միջակայքի մեծ պանծերէն է ...

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Օղանաւեր քննական թռիչք կը կատարեն Սուէզի ջրանցքին գօտիին վրայ : Բայց այդտեղ ալ հանդարտութիւն կը տիրէ : Անգլիացի զինուորները կը քնանան :

Առաւօտեան ժամը 3ին, Զօր. Նէկիպ ընդոստ կ'արթննայ իր քունէն՝ Ներքին նախարարին հեռաձայնէն :

— Տղաքդ խենթութիւններ ընելու վրայ են,— կ'ըսէ նախարարը : Գնա՛ քիչ մը հանդարտեցուր այդ խենթերը :

— Ի՞նչ տղաք. չեմ հասկնար, թէ ինչ ըսել կ'ուզես.— կը պատասխանէ Նէկիպ :

Ըսածը ճիշդ է. Նէկիպ բանէ լուր չունի: Բայց անշուշտ, նախարարը չի հաւատար :

Առաւօտեան ժամը 5ին, Սպաներու խումբին կողմէ երկու հոգի կուգան Նէկիպի տունը եւ կը խնդրեն որ անմիջապէս Ընդհ. Սպայակոյտի կեդրոնատեղին երթայ :

Երբ, կէս ժամ ետք, Նէկիպ հոն կը հասնի, ամբողջ շէնքը գրաւուած է արդէն Շարժման կողմէ :

—Ապրիք, տղաք,կը շնորհաւորեմ, լաւ գործ տեսեր էք, կ'ըսէ մեծ ժպիտով մը:

Շարժման Կեդրոնական կոմիտէն, որպէս գործադիր մարմին, Նէկիպը տեղւոյն վրայ կը նշանակէ բանակներու ընդհանուր հրամանատար : Կ'որոշուի ձայնասփիւռէն մանիֆեստ մը կարդալ ագդին՝ առաւօտեան ժամը 7ին:

Սակայն, ձայնասփռումէն առաջ, անհրաժեշտ է անգլիական դեսպանին յայտնել անցնող գիշերուան դէպքերը , որպէսզի անգլիական բանակներու հաւանական միջամտութեան մը առաջքն առնուի :

Ժամը 6·30ին, Սպաներու խմբակին անդամներէն մէկը, Ալի Սապրի, կը ներկայանայ դեսպանատան Արեւելեան հարցերու խորհրդական՝ Սըր Ուալթըր Սմարթի, ու կը յանձնէ հաղորդագրութիւն մը, որուն մէջ Սպաներու խմբակը պաշտօնապէս կը յայտնէ անգլիական կառավարութեան, թէ «կատարուած գործողութիւնները զուտ ներքին բնոյթ կը կրեն, եւ անգլիական իշխանութեանց կողմէ միջամտութեան որեւէ փորձ՝ պիտի նկատուի որպէս թշնամական արարք » :

Վրայ հասնող զինուորական կցորդը ինքզինք կը գտնէ կատարուած իրողութեան առջեւ :

×

Ֆայէտի մէջ, անգլիական ուժերու ընդհ. հրամանատարը, զօրավար Ֆեսթինկ, որ իր հերթին ընդոստ արթնցած է Փահիրէի դեսպանատունէն եկող հեռաձայնի կանչէն, չի գիտեր ինչ ընել : Հրահանգներ կը խնդրէ Լոնտոնէն, եւ մինչ այդ կը հրամայէ, որ իր զինուորները ահազանգի վիճակի մէջ սպասեն :

Լոնտոնի մէջ, կառավարութիւնը նոյնքան շուարած է , որքան Եգիպտոսի իր ներկայացուցիչները: Ի՞նչ կը նշանակեն այս դէպքերը: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ Գահիրէի անգլիական դեսպանը, Սըր Ռալֆ Սթիվընսըն լուր չունէր այս բոլորէն : Եգիպտական Շարժման արագութենէն շուարած, Անգլիոյ Ծովային նախարարը հրահանգ կուտայ Միջերկրականի Նաւատորմին, որ ուղղուի դէպի Սուէզ , իսկ Հոմ Ֆլիթին՝(*) որ պատրաստուի դէպի Աղեքսանդրիա մեկնելու :

Այժմ ամէն բան կախում ունի այն ընդունելութենէն, որ Եգիպտոսի ժողովուրդը պիտի վերապահէ Պետական հարուածին :

Յուլիս 23ի առաւօտը կը ծագի: Գահիրէցիները, իրենց զարթնումին կ'իմանան, թէ բանակը անցած է իշխանութեան գլուխ: Շուարման առաջին պահէ մը ետք, ազատ ասպարէզ կուտան ի... ուրախութեան :

Ամբողջ երկիրը միահամուռ հրճուանքով կը պատասխանէ Նէկիպի ձայնին ... փիւռ - յայտարարութեան: Ժողովուրդ ... կը խուժէ փողոցները. անծանօթ... կ'ողջագուրուին ու կը համբուրուին... փահարութիւններով կ'ողջունեն ... դէմը եկող զինուորներու խումբերը ... — Յեղափոխութի՛ւն: Յեղափոխու... թի՛ւն: Կեցցէ բանակը: Կեցցէ Նէկիպ... մեր փրկիչը :

×

Գործողութեան առաջին հանգր... Ընդհ. Սպայակոյտը գրաւելու մէ... Երկրորդին նպատակն է ձեռք ձգել ... գաւուրն ու քաղաքային իշխանութի... Այստեղ երկու կարգի վտանգներ ... սպառնան: Թագաւորը կրնայ կամ ... ցում մը ունենալ, օգնութեան ... հանրային կարծիքն ու իրեն ի ... շարժում մը ստեղծելու փորձ կա... Ասիկա՝ շատ քիչ հաւանական կը ... տրուած ըլլալով թագաւորին թոյլ ... ւորութիւնն ու իր դէմ ստեղծուած ... հակակրութիւնը : Սակայն, կրնայ ... օգնութեան կանչել Անգլիացիները :

(5 Շար.)

(*) Նաւատորմ որ անգլիական ջուրերէն կը հեռանայ միայն ծանր տագնապներու առթիւ:

ժողովրդական բանահիւսութիւնը ժողովուրդի մը ճշմարտապատում կենսագրութիւնն է, անոր կեանքին, պայքարին, կենցաղին եւ սովորութիւններուն գեղարուեստական հանրագիտարանը, անոր բառ ու բանի անսպառ շտեմարանը :

Եթէ «Հայկ եւ Բէլ» առասպելը հայ ժողովուրդի կազմաւորման դիւցազնական պատմութիւնն է եւ «Սասնայ Ծռեր»ը օտար բռնապետներու դէմ իր մղած հերոսական ոգորումներուն դիւցազներգութիւնը, եթէ հայրէնները միջնադարեան խտակեցութեան դէմ կեանքին եւ սիրոյ յաղթանակին թրթռուն ու կենսախինդ երգերն են, ապա պանդխտութեան երգը ժողովուրդի կենսագրութեան ամէնէն թախծոտ դրուագներէն մէկն է, անոր տառապանքներուն, ընկերային ծանր վիճակին տխուր եւ սրտառուչ պատմութիւնը :

Պանդխտութի՜ւն : Շատոնց ծանօթ է այս բառը հայ ժողովուրդին : Հին է ան, որքան հին են այն տառապանքը, նիւթական այն ծանր եւ անապահով վիճակը, որոնք դարեր շարունակ ճակատագիրը կազմած են Հայութեան եւ ծնած անոր ազգային մեծագոյն չարիքներէն մէկը՝ պանդխտութիւնը :

Հայ շինականը ձգած է իր տունն ու տեղը, իր պատառ մը հողը, որ չէր կրնար կերակրել հակառակ իր քրտնաջան աշխատանքին եւ պանդուխտի ցուպը բռնած է՝ օտար երկինքներու տակ փնտռելու վաստակ եւ բախտ :

Ի բնէ բանաստեղծ է Հայը : Պանդխտութիւնը, հայրենի տան եւ հարազատներուն կարօտն ու մորմոքը, հայրենաբաղձութիւնը զինքը դարձուցած են կրկնակի բանաստեղծ եւ իր սրտին մէջ ծնած են երգեր, որոնք իրենց զգացական խորութեամբ, պատկերներու գեղեցկութեամբ, իմաստուն մտքերով բանաստեղծական խնկական գոհարներ կը մնան եւ հայ ժողովուրդի բանահիւսութեան լաւագոյն մասը կը կազմեն :

Այս իսկ պատճառով չենք կրնար ի սրտէ չողջունել «Հայ ժողովրդական պանդխտութեան երգեր» հաւաքածոյին հրապարակ ելլելը, որ գգալի չափով կ'ամբողջացնէ այն մեծ աշխատանքը, որ տասնամեակներէ ի վեր կը կատարուի հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը հաւաքելու եւ հրատարակելու ուղղութեամբ : Ճիշդ է, թէ գրքին մէջ ամփոփուած երգերուն մեծագոյն մասը ժամանակին հրատարակուած էր առանձին հաւաքածոներու, հանդէսներու եւ երգարաններու մէջ, սակայն առաջին անգամն է, որ ի մի կը հաւաքուին, կը դասաւորուին ըստ նիւթերու եւ կը հրատարակուին գիտական լուրջ ներածականով մը :

Եւ այժմ, երբ կը թերթատենք այդ բաւական մեծ հաւաքածոն, մեր դէմ ամենայն մանրամասնութեամբ, ընկերային բոլոր շարժառիթներով, կենցաղի բոլոր նրբերանգներով կը բացուին հայ ժողովուրդին տխուր դրուագներէն մէկը իր ամբողջութեամբ : Տարբեր ժամանակներու, ընկերային տարբեր պայմաններու մէջ, Հայաստանի տարբեր գաւառներէն դուրս ելած պանդուխտներուն, ինչպէս նաեւ անոնց հարազատներուն եւ ժողովրդական գուսաններու խոհերէն եւ զգացումներէն հիւսուած այդ երգերը ներքին կապով շաղախուած են մէկը միւսին եւ կը թուի թէ կը կարդաս մեծ վիպերգութիւն մը, որ ունի նուրբ հոգեբանութիւն եւ մարդկային խոր զգացումներու հարստութիւն :

Հայ մարդու չուքին պէս անբաժան կարիքն է այդ վիպերգութեան գործող անձերէն մէկը : Ան է, որ յաճախ մինչեւ իսկ նոր ամուսնացած երիտասարդին ձեռքը կուտայ ստանդական գաւազանը եւ կը ստիպէ անոր՝ բռնելու օտար քաղաքներուն անյայտ ուղին, խոստանալով բախտ եւ հարստութիւն : Իսկ մայրը ճամբու դնելով զաւակը, յուսալի կը շշնջայ ·

Այն քաղաքն, որ դու մտնես ,
Գրողին ձայնիկ չի հասնի ·
Այն մէջլիսն, որ դու նստիս,
Գաւաթներդ գինով լցուի,
Ծովերն ալ գինի դառնայ ,
Ու նաւերն՝ տօստօքանի :

Այս հայրէնը պանդխտութեան համեմատաբար հին, միջնադարեան երգերէն է, մայլ եւ յուսահատական չէ անոր տրամադրութիւնը, քանի որ քաղաքը դեռ դարձած չէ այն ամենակուլ ուժը, որ կը քամէ գիւղին բոլոր առողջ հիւթերը : Տարբեր է աւելի ուշ շրջանի՝ 18–19րդ դարերու պանդուխտի երգերուն տրամադրութիւնները, երբ ստանդական զաղթերը համատարած կը դառնան : Պանդուխտները իրենք շատ լաւ կը բացատրեն իրենց պանդխտելու պատճառը ·

Ձորքի, զաւթողի երեսէն
Ընկանք դառը դարիբութին :

Արդէն ժողովուրդի «տառապանքը փորձ ունի», պանդխտութեան դացողը գիտէ, որ հոն ոչ ծովերը գինի կը դառնան, ոչ իր զաւաթը գինիով պիտի լեցուի, եւ յուսահատ կ'երգէ ·

Սեւ ծովը նեղքեցին, իմ ճամբաս
բացէք ,
Ղարիբ երկիր կ'երթամ, ինձ ողորմեցէք :

Նախազգացումը չի խաբեր պանդուխտը, շուտով կը տեսնէ, որ օտար, թշնամի քաղաքին «Ջուր – հացն է լեղի» եւ մարդոց «սրտերը քարոտ» : Ու կը ծնին հայրենաբաղձութեան տառապագին, բայց մէկը միւսէն չքնաղ երգեր : Անոնց մէջ են եւ հանճարեղ «Անտունիները», եւ «Կանչէ կռունկ, կանչէ · · ·» սրտաբեկ երգը, եւ այն նշանաւոր հայրէնը, ուր պանդուխտը ինքզինքը կը նմանցնէ հայրենի ապառաժ քարերէն պոկուած այն դալար տունկին, որ տարած եւ օտար հողին մէջ տնկած են .

Եղբայրք, եկէք զիս տեղս տարէք ,
Ու ձնան ջրով ջրեցէք · · ·

Իսկ հոն, հայրենիքին մէջ, իրենց կարգին կը տառապէին տարաբախտ պանդուխտին հարազատները : Կ'անցնէին տարիները, եւ պանդուխտին դեռատի կինը, սրտաբեկ կ'երգէր ·

Եօթը տարի կ'անէ, եար քեզ առեր եմ ,
Տէրտ անելով անձս մախիր արել եմ :

Իսկ կեսրոջ այն հարցումին, թէ «Հարսնուկ, քու ո՞ւր տեղդ է ցաւեր», հարսը մէկ կողմ ձգելով իր աւանդական ամօթխածութիւնը, կը պատասխանէ ·

— Մարիկ, քու որդուտ սիրուն՝
Իմ ամէն տեղիկս է ցաւեր · · ·

Մեծ մասամբ ողբերգական պարագաներու մէջ կը վերջանար պանդուխտներուն կեանքը : Օտարութեան մէջ ոչ միայն ձեռք չէին բերեր իրենց ակնկալած վաստակը, այլեւ յաճախ կըկորսուէին քաղաքներուն խոնաւ լաբիւրինթոսներուն մէջ, իրենց բախտակիցներուն կտակելով ·

Քանկիւլս թել էրեք, պատանքս կարեցէք :

Պանդխտութեան երգերուն ստուար մէկ մասը կը կազմեն սուգի եւ թաղումի երգերը ·

Փոստան եկեր, քեզի խապար բերեր է,
Ասօր քու սիրեկան որդիդ մեռեր է · · ·

Մեռած պանդուխտին մայրը, ապա եւ ազգականները եւ դրացիները, յաճախ յանպատրաստից կը յօրինէին եւ լալախառն կ'երգէին սուգի սրտակեղեք երգեր, համեմուած ազդեցիկ այլաբանութիւններով, համեմատութիւններով եւ պատկերներով ·

Ալ չեմ երթար բաղչան՝ վարդենւոյն
տակը ,
Ինկեր է մատնիքիս նշանիր ակը · · ·

Հայ ժողովուրդին տառապանքներէն ծնած այս հոգեւոր հարստութիւնն է, որ փշուր – փշուր հաւաքուած, ի մի բերուած է «Հայ ժողովրդական պանդխտութեան երգեր» հաւաքածոյին մէջ, որուն բանասիրական մանրակրկիտ աշխատանքը, ծանօթագրութիւնները եւ խմբագրականը կատարած է Մ · Մկրտչեան :

« Հայ ժողովրդական ստեղծագործութեան այս հետաքրքրական բնագաւառի՝ պանդխտութեան բոլոր երգերը չեն, կը գրէ Մ · Մկրտչեան շատ իրաւացի կերպով : Դրանց որոշ մասը տակաւին անծանօթ է մեզ, իսկ շատերն էլ գրի չառնուելու հետեւանքով մնացել են անյայտ · · · Բայց արդեօ՞ք ժամանակը չէ գրի առնելու ժողովուրդին մէջ դեռ պահպանուած այդ երգերը :

Վ · ԴԱՐԹԵԱՆ

ԵՐԳ ԵՐԳՈՑ

Ինձ շատ բան տուեց բախտը աշխարհում,
Միայն չտուեց երջանիկ մի սէր·
Չտուեց, որ ես հոգով անդադրում
Դեռ տենչա՛մ, փնտռե՛մ, չգտնե՛մ ես
դեռ ,—
Չտուեց, որ միշտ ազնիւ մի կարօտ
Մեղեդու նման թրթռայ իմ մէջ,
Որ ինձ հետ զարթնի՛ ամէն առաւօտ
Ինչ որ մի տագնապ, անհասի մի տենչ,
Որ մենակ լուսնի տեսքից հառաչեմ ,
Կանչող ծառերի լեզուն հասկանամ,
Որ թախծոտ երգը օդի պէս շնչեմ ,
Որ Աննայի հետ տառապեմ ու լամ ·—
Որ իմ մէ՛ջ առնեմ աշխարհն՝ անյագուրդ,
Ու տամ աշխարհին սիրտ, հոգի ու
գանձ ,
Ապրեմ իմ այս խենթ վառնումով՝
հարո՛ւստ,
Իմ կորուստներով՝ անսահման գտա՛ծ ,—
Չտուեց, որ ես միայն չլցուեմ
Խուլ երջանկութեամբ՝ անընտել ցաւին,
Չլացող աչքի արցո՛ւնքը տեսնեմ ,
Լսեմ խօսքերը՝ չասուած տակաւին ·—
Որ բիւր քոյրերիս խռովքն անհատնում
Զգամ իմ արեամբ, էութեա՛մբ իմ ողջ ,
Որ մի էջ՝
Հայոց երգի մատեանում
Լցուի յաւէրժող հառաչո՛վ կնոջ · · ·

Ս · ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ

Կիրակի կէսօրէն ետք, տեղի ունեցաւ Սիփան – Կոմիտասի նուագահանդէս – պարահանդէսը՝ Ալֆորվիլի մէջ : Անմիջապէս աւելցնենք թէ հանդէսը իր ամբողջութեան մէջ ունեցաւ փայլուն յաջողութիւն մը, նախ անոր համար որ հայ երաժշտասէր երիտասարդութիւն մը եկած էր վայելել հայ երգը, որուն լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մին է երաժիշտ Կ · Ափրիկեան :

Երկրորդ եւ կարեւորագոյնը, գեղարուեստական տեսակէտով՝ երգչախումբը ցոյց կուտայ կատարելութիւն մը, հակառակ մատղաշ տարիքով երիտասարդ երիտասարդուհիներէ բաղկացած ըլլալուն : 14ի հասնող երգերը, քառաձայն, ի յայտ բերին ոճի ինքնուրոյն դիմագիծ մը եւ ուժգին խառնուածք մը : Մեներգողներու մէջ՝ Փօղոսեան, տաղանդաւոր այս տղան, որ հետզհետէ կը կատարելագործէ իր թեքնիքը, առիթը ընծայեց երաժշտասէր հասարակութեան տալու հոգեկան վայելք մը : Օր · Նահապետեան երգեց յաջող եւ զգայուն կերպով :

Մեր կողմէ պզտիկ նկատում մը երգչախումբին համար : Պասերը կը մնային նուազ ուժեղ, իսկ ալթօները բաւական զօրեղ : Սակայն ընդհանուր առմամբ երգչախումբը մնաց իր բարձրութեան վրայ : Ղեկավարը Կ · Ափրիկեան դաշնակով կ'ընկերանար երգչախումբին :

Երգահանդէսէն ետք տեղի ունեցաւ պարահանդէսը , որ անցաւ ընտանեկան տաք մթնոլորտի մը մէջ :

ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (197)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Լաւ իմանալով, որ նա պիտի պահանջէր շարունակել կռիւը, իսկ ինքը զինակիցներով այլեւս ի վիճակի չէր շարունակելու, քանզի ունեցել էին շատ կորուստներ թէ ինքը եւ թէ բարեկամ նախարարները՝ Վահեւունին, Բասենի տէրը, Վանանդի իշխանը եւ միւսները :

Այս ամէնից յետոյ լաւ էր ի հարկէ պատուաւոր մի հաշտութիւն, ինչ երաշխաւորում էր քահանայապետը : Բայց այժմ դրան համաձայն կը լինէ՞ր արդեօք Արշակ թագաւորը · · · Այդ հարցում, իշխանին թւում էր, վճռական դեր պիտի կատարէր դարձեալ կաթողիկոսը, որպէս հաշտարար եւ դատաւոր, որի խօսքը պարտաւորիչ պիտի լինէր կողմերի համար, մանաւանդ նա ինքը պիտի կատարէր հաշտութեան ծէսը— Այո, ամէն ինչ լինելու էր նրա ներկայութեամբ ու մասնակցութեամբ :

Իսկ եթէ թագաւորն առաջադրի ծանր պայմաններ,— շարունակում էր մտածել Նար իշխանը, — այդ դէպքում ինքը կարող է համոզուել, պարզապէս չընդունել անպատուաբեր հաշտութիւն եւ նորից զինակիցների հետ վերադառնալ իր ոստանը եւ անգամ, եթէ հարկը պահանջի, շարունակել կռիւը եւ նոր օգնութիւն խնդրել Մերուժանից :

Երկրորդ եկողը եղաւ Բասենի տէր Մանեճը՝ իր միակ որդու հետ · իսկ երբորդը Վահեւունեաց իշխան Վահէն՝ իր երկու որդու եւ մի քանի թիկնապահի հետ : Ներս մտնելով եւ, ծուռ քիթը մի կողմի վրայ բռնած, նա անմիջապէս մօտեցաւ Կամսարականին եւ սկսեց, առանց ողջոյնի, սաստ ընդհատուած մի զրոյց·

— Ի՞նչ ես խորհում, իշխան, Արշակի հաշտութիւնը կը լինի տեւակա՞ն, թէ առժամեայ :

Բարձրահասակ Նար իշխանը վերեւից նայեց իր կարճ բարեկամին .

— Գուշակել դժուար է, տէր Վահեւունի,— խօսեց նա մտախոհ :— Այդ կը պարզեն մեզ արքայի պայմանները :

— Անշուշտ, — վրայ բերաւ Վահեւունին : — Բայց եւ այնպէս, — շարունակեց նա անհանգիստ, — Եթէ Արշակը պահանջի, որպէսզի վերականգնենք իր քաղաքի աւերածը՝ համաձայնե՞նք պիտի :

— Երբեք, — կտրեց Կամսարականը :

— Ես եւս, իշխան, չեմ համաձայնի երբեք : Նմանապէս եւ միւս նախարարները : Երբեք :

Նա շունչ առաւ մի վայրկեան եւ նորից դիմեց Կամսարականին .

— Իսկ եթէ պահանջի վերադարձնել գերիներին՝ մեր ծառաներին, համաձայնե՞նք պիտի :

— Երբեք, — նորից կտրեց Կամսարականը : — Մենք զէնքով գնացինք այդ աւանի դէմ՝ մեր ծառաներին վերադարձնելու եւ ոչ թէ նորէն թագաւորին յանձնելու համար : Երբեք · · ·

Բայց Կամսարական իշխանին թւում էր, որ Արշակ թագաւորը չի առաջադրի՝ այդօրինակ խիստ պահանջներ, եւ եթէ չառաջադրի՝ կը հաշտուեն անշուշտ եւ ամէն ինչ կը լինի հինը, նախկինը · առաջուայ պէս կը վճարեն վաղուց ի վեր սահմանուած հարկը արքունի տասանորդը կըտանհեծեալներ արքունի զօրքի համար եւ՝ վերջ :

Մտածում էր Կամսարականը թէ զրուցելու պահին, թէ որմանկարներին նայելիս · մտածում էր եւ անհամբեր սպասում եւ մնացած, ուշացող զինակիցներին, թագաւորին ու կաթողիկոսին :

Վերջին եկողները եղան Վանանդի Զաքարէն եւ միւս նախարարները իրենց որդիների եւ դարձեալ սակաւաթիւ թիկնապահների հետ :

Պալատի հիւրընկալ սպասաւորներն անընդհատ ել ու մուտ էին անում եւ օգնում եկողներին, ցոյց տալով, թէ ուր կարելի է նստել — հանգստանալ, կամ՝ բացատրել, թէ պալատի որ սրահը ինչ է եղել : Այդ բանում առաւել հոգածու էր դարձեալ արարողապետը, որ պատրաստակամ կատարում էր հիւրերի մէն մի ցանկութիւնը : Հիւրերի այն հարցին, թէ ե՞րբ կը ժամանեն արքան ու կաթողիկոսը՝ նա պատասխանում էր խոնարհումով .

— Շուտով, տէր · · · Հաւանաբար շուտով :

— Կը ժամանի թագուհի՞ն եւս :

— Հաւանաբար, — նորից գլուխ էր խոնարհում արարողապետ հսկան, խնդրելով առայժմ հանգիստ առնել ճանապարհի յոգնութիւնից, աւելացնելով, թէ, բացի թագաւորից ու կաթողիկոսից, կը ժամանեն նաեւ պալատականներ, աւագներ · զուցէ հազարապետ Գնունին, թագադիր ասպետ Սմբատ Բագրատունին եւ ուրիշները :

Եւ, իրօք, հեծեալներ գալիս էին ոչ միայն Երասխաձորի կողմից, այլեւ Վաղարշապատից : Գալիս էին թէ խմբերով, թէ միայնակ : Բայց դրանց մէջ առայժմ չէին երեւում ոչ պալատականներ եւ ոչ աւագներ :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար ·)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Պօյաճեան (Փարիզէն) 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան :

Ընկեր Տիգրան Թորոսեան, իր ընկերներու Դաշնակցական մկրտութեան առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը Ս. Զատկի առթիւ այցելած ըլլալով Թիմոն, Սալվատոր, Սէնթ Մարկրիթ հիւանդանոցները եւ երկու ծերանոցները՝ Մոնթոլիվէ և Շարթռէօ նաեւ Սէնթ Աննի դարմանատունը՝ հիւանդներուն բաշխած է դրամ եւ զանազան ուտելիքներ, բարոյապէս քաջալերելով զանոնք : Այս առթիւ մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ այն բոլոր նուիրատուներուն որոնք սատարեցին իր ձեռնարկին :

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կէրքէրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Պ. Սերժ Սարգիսեանէ քսան Ն. Ֆ. եւ Ն. Քէհէեանէ 10 Ն. Ֆ., Պ. Հայկ Սալերեանէ քսանական Ն. Ֆ. դպրոցին եւ Կ. Խաչին իր կնոջ Տիկին Մ. Սալէրեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով, Պ. Քիւրտողլեանէ հինգ Ն. Ֆ. իր մօր մահուան տարելիցին առթիւ:

Նաեւ շնորհակալութեամբ ստացած է Տ. Տ. Մենուչ Պօղոսեանէ եւ Ա. Գարեգինեանէ տասնական Ն. Ֆ. եւ Պ. Ա. Հրաչեանէ հինգ Ն. Ֆ. :

×

Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է Զատկուան պնակի առթիւ ընկ. Տիկին Շահպալեանէ տասը Ն. Ֆ. : Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սաթենիկ Համասեանէ Փըթի Արպուայի հիւանդներուն համար տասը Ն. Ֆ., ընկերուհի Լալաեանէ տասը Ն. Ֆ., Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Պէաթրիս Քարատեանէ փոխան ծաղկեպսակի տասը Ն. Ֆ. ողբացեալ Արշակուհի Եավէրի մահուան առթիւ :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր կրթական ձեռնարկներուն համար :

Պ. Պ. Արամ Յովհաննէսեան 10 Ն. Ֆ., Ալեքսանդր Օհանեան քսան, Տիկին Մարի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ: Պ. Պ. Հրանդ Պալեան քսան Ն. Ֆ., Պալեան գերդաստանի հոգեհանգստեան առթիւ Ալեքսանդր Օհանեան քսան Ն. Ֆ., Ողբացեալ Զաւէն Մութաֆեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Առնուվիլլի Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեանի եւ Պ. Սեդրակ Գարակէօզեանի, իրենց տիկիններուն կըսկծալի մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Մարի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Պանեէօ - Քաշանի հայ եւ ֆրանսացի բարեկամներ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանին միջոցով նուիրած են հետեւեալ բարենպատակ Միութիւններու.— 50 Ն. Ֆ. Պանեէօ - Քաշանի հայ դպրոցին, երեսուն Ն. Ֆ. Կապ. Խաչի, երեսուն Ն. Ֆ. Կարմիր Խաչի, քառասուն Ն. Ֆ. եկեղեցւոյ կրթ. ձեռնարկներու, Պ. Լեւոն Տօնիկեան տասը Ն. Ֆ. Պանեէօ - Քաշանի հայ դպրոցին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Տէր Սարգիսեան (Թալոտիէր - Լուռ) եւ զաւակները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն, բոլոր անոնց՝ որոնք ծաղկեպսակներով, հեռագրով, նամակով եւ անձամբ ցաւակցութիւն յայտնած էին, իրենց թանկագին զաւկին՝ Ալպերին վաղահաս մահուան առթիւ:

×

Վալանսի Կապ. Խաչի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, Տէր եւ Տիկին Հայազատ Օհանեանէ 30 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մաթէոս Մաքսուտեանէ քսան Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ երէցկին Վեհանոյշ Մերճանեանի մահուան առթիւ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Արձանագրութեանց համար դիմել Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի, Ուրբաթ և Շաբաթ օրերը, ժամը 16էն 19, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Rue Pleo : Համաձայն պետական օրէնքին կ'ընդունուին աղջիկներ՝ 6էն 14 տարեկան, մանչեր՝ 6էն 13 տարեկան :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Դասախօս՝ Ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ : Նիւթ՝ Լիբանանի Հայ Գաղութը: Կը հրաւիրուին խումբերու ընկեր - ընկերուհիները:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Երկուշաբթի ժամը 21ին, Քատէի վերնայարկը :

Պիտի խօսի նկարիչ Պ. ԺԻՐԱՅՐ ՓԱԼԱՄՈՒՏԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Ինչ է Ազգը»:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը Ալֆորվիլի մէջ, Շաբաթ Յունիս 10 :

ԾԱԽՈՒ Է

Տէսինի մէջ, մեկնումի պատճառով ծախու է խանութ մը, որ ամէն տեսակ առեւտուրի կրնայ յարմարիլ: Բնակարան, հինգ սենեակ, կառատուն եւ մթերանոց մը: Յարմար պայմաններ:

Հեռաձայնել .— 495158 (Տէսին - Իզեռի Նահանգ:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՄԱՅԻՍ

MARDI 16 MAI 1961

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4603 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4904

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՏՆԱՆ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մինչ վախ կար, որ Մայիս 13ի երրորդ տարեդարձին առթիւ Ալժէրի մէջ դէպքեր կրնան պատահիլ, Ֆրանսայի մէջ է, ընդհակառակն, որ « աքթիվիստ »ները գործի լծուած էին: Նիսի մէջ չորս հոգի վիրաւորուեցաւ երկու պայթումներէ: Փարիզի մէջ, Փալէ - Ռուայալի բակին մէջ զետեղուած պայթուցիկները փշուր-փշուր ըրին Մշակութային Գործերու նախարարութեան ապակիները, եւ նիւթական մեծ վնասներ պատճառեցին գրասենեակներէն ներս: Ուրիշ ռումբ մը պայթեցաւ Կիրակի օր՝ Օփերայի պողոտային վրայ գտնուող Հանրապետական Ակումբի շէնքին մէջ: Ոստիկանները տակաւին հեռացած չէին այտեղէն, երբ Փիրամիտ փողոցին մէջ, «Ֆրանս - Օպսերվաթէօր» ձախակողմեան շաբաթաթերթի տնօրէնին գրասենեակէն պայթումի զօրաւոր ձայն մը կը լսուէր:

Կիրակիէն Երկուշաբթի լուսցող գիշերը, Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան անդամներէն երեսփոխան Լըփիտի տան մուտքին մէջ պայթող ռումբ մը նիւթական մեծ վնասներ պատճառեց:

Տէօնքէրքի եւ Վալանսի մէջ ալ նման դէպքեր պատահեցան:

Ոստիկանութիւնը որոշեց բացառիկ խիստ միջոցներու դիմել այս արարքներուն առաջքն առնելու համար: Երեք հազարէ աւելի ոստիկաններ եւ օժանդակ ուժեր, ամէն իրիկուն մինչեւ լոյս աչալուրջ հսկողութիւն պիտի բանեցնեն Փարիզի փողոցներուն մէջ: Կիրակի գիշեր դէպի մայրաքաղաք առաջնորդող ճամբաներուն վրայ, ինչպէս նաեւ Փարիզի զանազան թաղերուն մէջ 250է աւելի ոստիկանական քննութեան կայաններ հաստատուած էին. մի առ մի կը խուզարկէին անցնող կառքերը:

X Ալժերիոյ մէջ եւս ապահովութեան միջոցները խստացուած են: Ոստիկանութեան գործը կրկնակի դժուար է այնտեղ, քանի որ ո՛չ միայն «աքթիվիստ»ները այլ եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատի ահաբեկիչները ռումբեր կը պայթեցնեն ամէն կողմ: Պոնի մէջ տեղական «Լա Տէփէշ տը լ՚էսթ» օրաթերթին շէնքը, Կոնստանդինի մէջ՝ ազատական փրոֆէսէօրի մը կառքը, Օրլէանվիլի մէջ՝ կայարանին շրջակայքը, Օրանի մէջ՝ մահմետականի մը խանութը, Մասքարայի մէջ՝ մահմետական սրճարան մը, պայթումներու բեմ հանդիսացան: Բազմաթիւ անձեր վիրաւորուած են:

Միւս կողմէ, «Թուրքիկներու պատերազմ»ն ալ կը շարունակուի: Այսպէս՝ «զօրավարներ Սալան, Ժուհօ եւ Գարտեի Բանակի Կազմակերպութիւն» ստորագրութիւնը կրող թռուցիկ մը կը յայտնէ, թէ «յեղափոխութեան ջահը պիտի բարձրացնեն դարձեալ»: Ուրիշ մը՝ «Ֆրանսական Ալժերիոյ Պաշտպանութեան Ճակատ»ի ստորագրութեամբ, կը քննադատէ կառավարութեան ալժերական քաղաքականութիւնը եւ կ՚աւելցնէ՝ «Կ՚երդնունք այս հողը Ֆրանսայի կցուած պահել»:

X Այս բոլորին զուգահեռ, Ֆրանսայի մէջ ընկերային տագնապը հեռու է լուծուած ըլլալէ: Երկաթուղիի պաշտօնեաները դժգոհ են կառավարութեան որոշած 6.25 առ հարիւր յաւելումէն, զոր անբաւարար կը նկատեն: Կազի եւ ելեկտրականութեան աշխատաւորները կը սպառնան գործադուլի դիմել: Փոստհեռագրական սպասարկութեանց մէջ, վերջին օրերուն շրջանային սահմանափակ գործադուլներ տեղի ունեցան արդէն. նիւթական յաւելում եւ աշխատանքի պայմաններու բարեփոխում կը պահանջեն:

X Ժողովրդային Հանրապետական Շարժում կուսակցութեան 18րդ համագումարը, որ կը կատարուէր Րուայանի մէջ, իր աշխատանքները վերջացուց: Ժողովականները որոշեցին, որ այս կուսակցութիւնը Ազգ. Ժողովէն ներս կառավարութեան ի նպաստ պիտի քուէարկէ այնքան ատեն, որ Ալժերիոյ հարցը լուծուած չէ: Սակայն, հակառակ Ֆլիմլէնի այն յայտարարութեան, թէ «1961-ին տը Կօլ ազատութեան համար վտանգ մը չէ, այլ՝ ամբարտակ մը», ժողովականները դէմ արտայայտուեցան կառավարութեան եւրոպական, տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութեան: Կ՚ուզեն նաեւ թումբ կանգնել նախագահական վարչաձեւի մը ստեղծման առջեւ:

466 քուէարկողներէն 448ին ձայներով Անտրէ Քոլէն եւ Մորիս - Րընէ Սիմոնէ վերընտրուեցան որպէս կուսակցութեան նախագահ եւ ընդհ. քարտուղար:

X Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան 16րդ համագումարն ալ վերջացաւ: Ինչպէս կը նախատեսուէր, Մորիս Թորէզ եւ իր նախկին սպայակոյտը վերընտրուեցան: «Անջատողականներ» Քազանովա, Սերվէն, Քրիկէլ - Վալրիմոն, Փրոնթօ, Վիժիէ եւ Տիկին Շոմա այլեւս մաս չեն կազմեր Կեդր. Կոմիտէին: Փակման ճառին մէջ, Թորէզ յայտարարեց՝ «Ժողովուրդին է, որ կ՚իյնայ Ֆրանսան վերակառուցելու եւ ժողովրդավարութիւնը վերանորոգելու պարտականութիւնը»: Միւս կողմէ, Թորէզ կոչ ուղղեց, որ պայքար մղուի Սահմանադրութեան 16րդ յօդուածին գործադրութեան դէմ, եւ «Թիզ առ թիզ» պաշտպանուին հանրապետական ազատութիւնները: «Մեր դարաշրջանը ընկերվարութեան եւ համայնավարութեան յաղթանակի դարաշրջանն է», աւելցուց:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Մեծատաղանդ երգահան Արամ Խաչատուրեան 10 Մայիս, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը եօթին, այցելեց Նշան Փալանճեան ճեմարան եւ արժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան մը:

Ստուար բազմութիւնը, որ ժամանակէն առաջ հաւաքուած էր ճեմարանի պարտէզներուն մէջ, խելայեղ ծափահարութիւններով ողջունեց հայ ժողովուրդի ստեղծագործ զաւակը, որ ակնբախ յուզումով մը պատասխանեց ծափահարութիւններուն:

Ճեմարանի գլխաւոր շէնքի աստիճաններուն վրայ, յարգելի հիւրը ընդունուեցաւ Համազգայինի Կեդր. եւ Պէյրութի վարչութեանց եւ ճեմարանի տնօրէնութեան կողմէ եւ առաջնորդուեցաւ Տեսչարան, ուր սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցաւ ճեմարանի տնօրէն ընկեր Սիմոն Վրացեանի հետ:

Այնուհետեւ, Խաչատուրեան, ժողովրդային խանդավառութեան մէջ, բարձրացաւ Վասպուրական սրահ, ուր ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ ի պատիւ անուանի երգահանին:

Ընդունելութեան ներկայ էին Խորէն Արք. Բարոյեան, Բարեկարգութեան պետական նախարար Խաչիկ Պապիկեան, պետական երեսփոխաններ Պ. Պ. Սուրէն Խանամիրեան եւ Վարդգէս Շամլեան եւ ստուար բազմութիւն մը՝ քոյր Միութեանց ներկայացուցիչներու եւ ժողովուրդի:

Նախ, «Գայեանէ»ի հեղինակը հետեւեալ արձանագրութիւնը գրեց Համազգայինի Ոսկեմատեանին մէջ. «Գեղարուեստը ուժ է: Մշակեցէք եւ զարգացրէք զայն: Սիրեցէք եւ յիշեցէք միշտ ձեր հայրենիքը»:

Այնուհետեւ Համազգայինի եւ Ճեմարանի կողմէ, մեծ հիւրին բարեգալուստ մաղթեց ճեմարանի տնօրէններէն բանաստեղծ Մ. Իշխան, որ իր ճառին մէջ, պանծացուց Հայութեան մեծ զաւակը, որ այսօր միջազգային երկնակամարին վրայ կը փայլի իբրեւ բազմատաղանդ երգահան:

Մ. Իշխան ապա ընդգծեց, թէ մշակոյթը մէկ է ամենուրեք ու սեփականութիւնը բովանդակ հայ ժողովուրդին: Բանաստեղծը Արամ Խաչատուրեանի գործին մէջ տեսաւ հայ ժողովուրդի հանճարին հարազատ արտայայտութիւնը եւ անդրադառնալով Համազգայինի գործին, շեշտեց թէ Սփիւռքի ոչ - նըպաստաւոր պայմաններուն մէջ, հայ մըշակոյթի ծառայողի իր դերին մէջ, նախանձախնդրական գործ կը կատարէ՝ Հայութեան արժէքներու պահպանման համար:

Ճառախօսը Արամ Խաչատուրեանի գործին մէջ տեսաւ հայեցի զօրաւոր դրոշմ եւ մաղթեց որ երկար ապրի Հայութեան մեծ զաւակը՝ ուռճացնելով իր արուեստը եւ հայ մշակոյթի գանձարանը ճոխացնելով նորանոր ստեղծագործութիւններով:

Հիւրերը ապա պատուասիրուեցան շամփանիայով եւ կարկանդակով:

Ցետոյ, ներկաներու փափաքին զոհացում տալով, անուանի երգահանը դաշնակի վրայ նուագեց իր ստեղծագործութիւններէն երեք կտորներ.— Սոնադինայի առաջին մասը, մանուկներու յատուկ նուագ մը եւ իր վալսը, որոնք ընդունուեցան բուռն ծափահարութիւններով:

Ժամ մը ամբողջ մնալէ ետք Համազգայինի յարկին տակ, Ա. Խաչատուրեան բաժնուեցաւ լաւագոյն տպաւորութիւններով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑԱՂԹԱՆԱԿԻ տօնին առթիւ, նախագահ տը Կօլ արձարձեց Անծանօթ Զինուորին հուրը: Մասնաւոր արարողութիւններ եւ զինուորական տողանցք չկատարուեցան:

ԼԱՈՍԻ հարցին կարգադրութեան համար Ժընեւ հաւաքուած ժողովականները տակաւին պաշտօնապէս գործի չլծուեցան: Կողմնակի տեսակցութիւններով կը ջանան հարթել դժուարութիւնները: Խ. Միութիւն եւ Չինաստան կ՚ուզեն Հարաւ-Ասիոյ բոլոր հարցերը կարգադրել մէկ անգամէն. մինչդեռ Մ. Նահանգներն ու իրենց դաշնակիցները կ՚ուզեն բաւականանալ միայն՝ Լաոսով:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ փոխ - նախագահը, Ճոնսոն, Ֆորմոզայի մէջ յայտարարած է, թէ իր երկիրը վճռած է շարունակել Ազգայնական Չինաստանին տուած օժանդակութիւնը: Ճոնսոն կարեւոր խորհրդակցութիւններ ունեցած է նախագահ Չանկ Քայ Շէքի, վարչապետ Շէն Շէնկի եւ Արտաքին նախարար Շէն Շանկհուանի հետ:

ԻՐԱՔԻ կառավարութենէն ներս կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են: Արդարութեան եւ Թաղապետութեանց նախարարները հեռացած են դահլիճէն: Արտաքին նախարար նշանակուած է Տոքթ. Ֆայսալ էլ Ամէր: Միւս կողմէ, Պաղտատի բոլոր դրատուները փակուած են ցնոր տնօրինութիւն: Պայքար կը մղուի քաղաքական ու կրօնական արգիլեալ հրատարակութեանց ու նաեւ պոռնկագրական գիրքերու տարածման դէմ:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ ձերբակալուած են հինգ զօրավարներ, որոնք տակաւին մինչեւ վերջերս բարձր պաշտօններ կը վարէին: Կ՚ամբաստանուին կաշառակերութեան եւ վերջին ընտրութեանց ընթացքին զեղծումներ կատարած ըլլալու ամբաստանութեամբ: Խնդրոյ առարկայ զօրավարներէն մին Ներքին նախարար էր, միւսը՝ բանակի գաղտնի սպասարկութեանց պետ, երրորդը՝ Ելմտական նախարար: Նոր վարչապետը, Ալի Ամինի, ձերբակալման հրահանգ հանած է նաեւ բազմաթիւ քաղաքայիններու դէմ, որոնք հանրային սպասարկութեանց մէջ բարձր պաշտօններ կը վարէին ու զեղծումներ կատարած են:

ՔՈՆԿՕՅԻ նախագահը, Քազավուպու, որոշած է Քոքիլաթվիլի ժողովին փակումէն անմիջապէս ետք հրաւիրել Երեսփոխանական Ժողովի նիստ՝ ՄԱԿի պաշտպանութեան ներքեւ: Միւս կողմէ, Քոքիլաթվիլի ժողովը որոշած է, որ Քաթանկայի ձերբակալեալ վարչապետը՝ Չոմպէ, Լէոփոլտվիլ փոխադրուի:

ՔԵՆԸՏԻ - ԽՐՈՒՇՉԵՒ հանդիպո՞ւմ մը տեղի պիտի ունենայ շուտով: Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակներէն տրուած լուրերու համաձայն, Քենըտի, Փարիզ իր այցելութենէն ետք չէզոք քաղաք մը պիտի մեկնի՝ Խրուշչեւի հետ տեսակցելու համար: Այս քաղաքը կրնայ ըլլալ Ժընեւ, Վիէննա կամ Սթոքհոլմ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ որոշած են «Նոր աւանդութիւններ» ստեղծել՝ կրօնական աւանդութեանց դէմ աւելի լաւ պայքարելու համար: Այսպէս, մկրտութեան արարողութեան փոխարէն պիտի ստեղծուի «անուանակոչութեան տօն» մը, յուղարկաւորութիւնները պիտի կատարուին աւելի մեծ շուքով: Քաղաքային պաշտօնները արդէն սկսած էին մասնաւոր արարողութեամբ կատարել եւ արտօնած էին, որ հարսը ճերմակ հագուստով ներկայանայ ամուսնացնող պաշտօնեային առջեւ: Ամուսնական արարողութեան տրուած այս նոր շուքով կը յուսան նուազեցնել ամուսնալուծումներու թիւը, քանի որ մինչեւ հիմա մարդիկ շատ լուրջի չէին առներ առանց արարողութեան կատարուած քաղաքային անշուք ամուսնութիւնը եւ առաջին անհամաձայնութեան իսկ ամուսնալուծուիլ կ՚ուզէին:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Ծերակոյտը վաւերացուց Արեւելեան Եւրոպայի արբանեակ երկիրներուն տնտեսական օժանդակութիւն ընելու ծրագիրը: Քենըտի պիտի որոշէ, թէ ո՞ր երկիրներուն եւ ի՞նչ չափերով պիտի տրուի այդ օժանդակութիւնը:

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ Քիրով Թատրոնի պարախումբը առաջին անգամն ըլլալով Փարիզ եկած է, Օփերայի մէջ բեմապարի ներկայացումներ տալու՝ Մայիս 16էն 30:

ՓԱՐԻԶԻ Թաղապետական խորհուրդը շատ կարեւոր վարկ մը քուէարկեց, «Լոյս քաղաքի» փողոցներու լուսաւորութիւնը բարելաւելու համար:

ԿԱՐԻ ՔՈՒՓԸՐ, շարժանկարի աշխարհահռչակ դերասանը, որ ամիսներէ ի վեր խլիրդէ կը տառապէր, մեռաւ առջի օր՝ վաթսուն տարեկանին: 89 ժապաւէններու մէջ գլխաւոր դերեր կատարած էր եւ շահած երեք «օսքար» մրցանակ իր յաջող մեկնաբանութիւններուն համար:

ՖՐԱԹԵԼԼԻՆԻ հպարտներու յայտնի գերդաստանին վերջին անդամը մեռած է երէկ, 76 տարեկանին, Էփինէ:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ Պաշտպանական նախարարը, Շթրաուս, Փարիզ եկաւ երկու օրուան համար:

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ

—o—

Շատ խօսուած է այս մասին եւ դեռ կը շարունակուի խօսքը, իր բոլոր ձեւերուն մէջ։

Հայութիւնը ցիրուցան է Սփիւռքի մէջ. հեռու է հայրենի հողէն. արտաքին, հզօր ազդեցութիւններու ենթակայ է. նորահաս սերունդները, երկրէ երկիր, չունին հիներու հայրենի վառ յուշերը։ Հետեւաբար, տարուէ տարի կը կորսնցնեն իրենց ազգային ոգին եւ կը վազեն նիւթին ետեւէն, օր մըն ալ կորսուելու համար։ Կամ ընկղմելու համար օտար ազդեցութիւններու յորձանքին մէջ։

Կը յիշուին այս փաստարկութիւնները եւ, պատմութեան վճիռն ալ տալու համար, կը յիշատակուի Լեհաստանի, Հնդկաստանի եւ այլ շրջաններու մէջ ժամանակին ապաստանած գաղութներու ճակատագիրը։

Նման պատմական ու վճռական յօդուածներ կը գրուին, մեզ համոզելու համար, թէ Սփիւռքի Հայութեան ճակատագիրը վճռուած է արդէն։ Վճիռը արձակուած։ Շատեր, մարգարէ դարձած, նախատեսութիւններ կ'ընեն եւ նոյնիսկ պայմանաժամ ալ կը սահմանեն — տասը, քսան, երեսուն եւ յիսուն տարի. եւ անկէ ետք, ալ մնաս բարով, Սփիւռք.— Հայութիւնը կը դառնայ թանգարանի ապրանք։

Կը կրկնուին այս նախատեսութիւններ, իբր թէ համոզելու համար բոլորը, թէ առանց հայրենիքի եւ հայրենի հողի, դատապարտուած ենք։

Ի՞նչ օգուտ, սակայն, այս հաստատումներէն, եթէ անվիճելի ալ ըլլան անոնք։ Անշուշտ, երբ հայրենիք չկայ, կը վտանգուի որեւէ ազգի գոյութիւնը։ Երբ հայրենի հողին տեղ օտար հողը կը դառնայ խարիսխ ոեւէ ժողովուրդի համար, կը սարսի անոր գոյութիւնը։ Ո՞վ դէմ է, սակայն, հայրենիք ունենալու գաղափարին. ո՞վ կը ժխտէ հայրենի հողին կենարար զօրութիւնը։ Մեր մարգարէներէն շատերը, սակայն, կը քարոզեն հայրենիքը, բայց, որքան կարելի է, ապահով Արտասահմանը կը փնտռեն եւ յանձն չեն առներ հայրենի երկինքին տակ ապրիլ, եթէ կարենան իսկ։

Ունինք նման մարդիկ, կազմակերպութիւններ մանաւանդ, որոնք արտասահման կը մնան յամառօրէն, թէեւ միշտ ալ կը քարոզեն հայրենիքի բարիքներու մասին։ Ի՜նչ գեղեցիկ հայրենասիրութիւն։

Սակայն մեզի կը թուի, թէ այս կարծիքներուն պաշտպանները — թողունք չարամիտները — ոչ միայն յոռետես են, այլեւ կը ջանան դիւրին ճամբով պատճառաբանի վերարկուն առնել իրենց ուսերուն։ Ի՞նչ հարկ, սակայն, նոյն դանդաղը հնչեցնելու գիշեր ցերեկ։ Դիւրին է ըսել, որ եթէ այս կամ այն դարմանը չըլլայ, արդիւնքը կը դառնայ վտանգաւոր. հասկցանք։ Ինչ օգուտ ունի միշտ վտանգին մատնանշումը, առանց մտածելու զայն խափանելու միջոցներուն մասին։

Նախ ըսենք, թէ մենք այն կարծիքը չունինք, որ Սփիւռքը դատապարտուած է չքանալու։ Մեր ժողովուրդի պատմութեան մէջ միշտ ալ գոյութիւն ունեցած է Սփիւռք։ Անշուշտ մաս մը անհետացած է, ինչպէս անհետացած են նոյնիսկ մեծ ազգերու «սփիւռք»ները։ Սակայն մնացած է միշտ Սփիւռքը։ Միշտ ալ հայ գաղութներ գոյութիւն ունեցած են Ֆրանսայի, Եգիպտոսի, Լիբանանի, Սուրիոյ եւ Իրանի մէջ, վերջին դարերուն։ Չենք խօսիր Պոլսոյ եւ Իզմիրի մասին, ուր Հայութիւնը հայացուցած էր հողը եւ նորոգած իր կեանքը՝ գաւառներէն եկող նոր տարրերով։

Այո, Սփիւռքի Հայութիւնը չունի իր ոտքերուն տակ հայրենի հող, սակայն, ունի հայրենիքի ջերմ զգացումը, իր ազգային իրաւունքներուն գիտակցութիւնը. այս զգացումները հզօր զրահներ են ազգապահպանման համար։ Ժողովուրդ մը կ'անհետի, երբ զուրկ է այս զգացումներէն եւ հատուած առ հատուած իրարմէ անջատ կ'ապրի։

Այսօր, քառասուն տարիէ ի վեր, շուրջ մէկ միլիոն Հայութիւն կ'ապրի Սփիւռքի մէջ. իր մեծագոյն գաղութները կ'ապրին Միջին Արեւելքի մէջ, ուր անհետացման վտանգը նուազագոյնի կրնայ հասնիլ, շատ ծանօթ պայմաններու շնորհիւ։ Ամէնէն վտանգուած գաղութները կը համարուին Միացեալ Նահանգներու եւ Ֆրանսայի գաղութները, ուրուած ըլլալով շրջապատի ճնշումը, հայ լեզուի անհետացումը եւայլն։ Սակայն կարելի՞ է մարգարէանալ այս շրջաններուն Հայութեան վաղուան մութ ճակատագրի մասին, երբ շարունակ այս շրջանները կը նորոգուին նորեկ Հայերով։

Ամերիկան երազներու աշխարհը պիտի մնայ արտասահմանի Հայութեան համար եւ Ամերիկայի Հայութիւնը շարունակ պիտի նորոգուի նոր ու թարմ ուժերով, որոնք պիտի գան Սփիւռքի հայաշատ գաղութներէն։

Այս բոլորին վրայ պէտք է աւելցնել մեր ազգային ու քաղաքական կազմակերպութիւնները, մեր թերթերն ու եկեղեցիները, մեր գրականութիւնն ու մշակոյթը, որոնք իրարու կը միացնեն մեր ցիրուցան բազմութիւնները։

Ինչո՞ւ դարաւոր կեանք ունեցող Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, իր եկեղեցական եւ դպրոցական ցանցերով, պիտի չկարենայ պահել իր թեմերու ժողովուրդները, Լիբանանէն մինչեւ Յունաստան, Իրան և Ամերիկա. ինչո՞ւ էջմիածնի կապուած թեմերը պիտի չպահուին, եթէ գոնէ հոգեւոր գծով սերտ կապ պահելը հնարաւոր դառնայ։

Հայ գիրն ու մշակոյթը, դպրոցներու ցանցով սնանելով, ճեմարաններու ճառագայթով ոգեւորուած, անազդեցի՞կ կը մնան, եթէ գիտնանք անոնց նշանակութիւնը։

Փոխանակ Սփիւռքի Հայութեան ճակատագրի մասին վայնասուն փրցնելու եւ մարգարէական աժան նախատեսութիւններ ընելու, ջուր հայթայթելով համայնավարներու ազգաքանդ ջրաղացին, լաւ է որ մտածենք այն միջոցներուն մասին, որոնք կը զօրացնեն մեր գանգուածները եւ կը զարգացնեն ազգային զգացումները։

Լաւ է որ պահենք մեր հաւատքը՝ վաղուան մասին։ Մեր դարը ազատութեան ու ազատագրութեան դարն է,— այս հաւատքով մօտենանք մեր գոյութեան հարցին եւ ինքնավստահութեամբ գործի լծուինք։ Սփիւռքը այս ուղղութեամբ կոչուած է մեծ դեր կատարելու։

Կորուստնե՞ր պիտի ունենանք. կրնայ ըլլալ։ Ազատ Հայաստանի օրով իսկ պիտի ունենանք Սփիւռք եւ, հետեւաբար, կորուստներ։ Կարեւորը այսօրուան հայ կեանքին պահպանումն ու զարգացումն է։

Սփիւռքը չի կորսուիր, եթէ մենք աշխատիլ ու զոհել գիտնանք, եւ պիտի պահենք, պէտք է պահենք զայն, նոյնինքն Հայաստանի համար, անոր այսօրուան ու մանաւանդ վաղուան զօրութեան համար։

Ազատութեան հանդէպ ունեցած իր ըղձացումով, իր հայրենաբաղձութեամբ, իր մշակոյթով եւ ազգային ու կրթական կազմակերպութիւններով, չի մեռնիր ան։ Իրատեսութիւնը այս խորհուրդը կու տայ մեզի։

Անոնք, որ մութ նախատեսութիւններ կ'ընեն, ոչ միայն անխորհուրդ քայլեր կ'առնեն, այլեւ չարիք կը գործեն։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՍԱՄ ՀՕՐԵՂԲՕՐ ՀԻՒՂԱԿԸ

LA CASE DE L'ONCLE SAM (1)

—o—

Հանրի Թրուայեա մեծատաղանդ գրագէտի մը շնորհով ու վարպետութեամբ կը ներկայացնէ Միացեալ Նահանգներու արդի բնակիչները։

Ճամբորդական նօթերը հետզհետէ աւելի ձանձրացուցիչ կը դառնան այն ընթերցողներուն համար, որոնք կրնան յաճախ ճամբորդել։ Փոխադրական միջոցներու դիւրութիւնը ապահովաբար պիտի սպաննէ գրական այս սեռը, որու մէջ լաւագոյն գրողներն իսկ կը ձախողին յաճախ։ Կան գործեր, որոնք նկարագրական էջերու մէջ կը յաջողին բաւական, ապրող շունչով եւ արուեստագէտի շնորհով ներկայացնել օտար վայրերու կեանքը, խանդավառել ընթերցողը սուր ու թափանցող հայեացքներով, զուել կամ հեգնել արուեստով։ Ասոնք միայն տեղ ունին մեր օրերու գրականութեան մէջ։ Ասոնցմէ է «Սամ հօրեղբօր հիւղակը»։

Արդի արուեստագէտ գրողը տարբեր ու մշակուած զգայարանքով մը կը յա... ջողի իրականութիւնը տեսնել իր «անտեսանելի» մանրամասնութիւններով։ Ասոր համար է որ «Սամ հօրեղբօր հիւղակը»ին պէս գործերը թանկագին վկայութիւններու կը վերածուին։

Ինչ որ տեսած է Հանրի Թրուայեա քանի մը շաբաթուան իր պտոյտի ընթացքին Միացեալ Նահանգներու մէջ, ամբողջութեամբ ճիշդ չէ անշուշտ, բայց շատ աւելի ճիշդ է ու իրական քան ինչ որ գիտէ Ամերիկացի մը։ Իսկ ինչ որ Ամերիկացին պիտի պատմէր՝ ինչպէս լուսանկարիչ մը կը լուսանկարէ, անբաղդատելին կը մնայ Թրուայեայի պատմածին հետ, որ իրերուն եւ մարդոց անտեսանելի էութիւնը կը պարունակէ։

Գրքին առանցքը Ամերիկացիին երջանկութիւնն է։ Նիւ Եորքէն մինչեւ Քալիֆորնիա, Ամերիկացին համոզուած է որ ամէն ճարտարարուեստ, ամէն գիտութիւն, ամէն բարք ու ամէն նոր սովորութիւն եղած են միայն իր երջանկութիւնը աւելցնելու համար։

Թրուայեա յաջողած է նուրբ հեգնանքով մը դէմ դէմի բերել Եւրոպացիին եւ Ամերիկացիին երջանկութիւնները։ Եզրակացութիւն չէ քաղած, որովհետեւ փափաքած է չէզոք դիտողի դիրքը պահել միշտ։ Բայց ընթերցողը, մանաւանդ Ամերիկան ճանչցող եւրոպացի ընթերցողը խորունկ գոհունակութեամբ կը հաստատէ այն իրականութիւնը, զոր յաճախ ... համարձակիր բարձրաձայն բանաձեւել։

Նուրբ երգիծանքով ու հասուն գրիչով ստեղծուած մեծ նկար մըն է այս գործը։

×

ԿԻՆԵՐ

FEMMES (2)

Ժաք Շառտոնի այս նոր գործը կազմուած է քանի մը պատմուածքէ եւ բարմաթիւ «պատկեր»ներէ։ «Պատկեր» անունով գրական սեռ մը չկայ անշուշտ, բայց հեղինակը այդպէս կոչած է քանի մը էջերով տրուած գրական պատառիկներ, որոնց իւրաքանչիւրը տարբեր ... մը բանաստեղծական եւ հոգեբանական նկարն է։

Պատմուածքն ու կարճ գրութիւնները ամենէ մը ի վեր կորսնցուցած են իրենց վարկը, որովհետեւ արդի գրականութիւնը կը ձգտի ամբողջական մարդեր ստեղծելու, եւ դժուար է փոքրաթիւ էջերով ամբողջական պատկերը տալ աշխարհի ամենէն բարդ ու անլուծելի այն լինելութեան, որ մարդ կը կոչուի։ Միայն մեծ վարպետները կը յաջողին եւ ասոնցմէ է Ժաք Շառտոն, որուն հիանալի ոճը եւ բանաստեղծական շնորհը արտակարգ կերպով գրաւիչ կը դարձնեն ստեղծուած պատկերները։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Ցարդ, Ֆայէտի անգլիական բանակի ընդհ. կեդրոնատեղին որեւէ քայլ առած չէ. բայց նուազագոյն խառնակութիւնը պատրուակ բռնելով, կրնայ Գահիրէն վերագրաւել։ Եթէ Անգլիոյ դեսպանը պահանջէ, որ Ֆարուք պէտք է գահին վրայ պահուի, կացութիւնը չափազանց փափուկ հանգամանք կը ստանայ։

Այս անգամ ալ, Նասր կ'որոշէ գործել ուրիշ անձի մը միջոցաւ։ Զօրավար մը առաւ՝ բանակը իրեն միացնելու համար. նոյն ձեւով, նախկին վարչապետ մը կը գրկէ Թագաւորին քով՝ հաւանական դիմադրութեան մը առաջքն առնելու համար։ Կ'ընտրէ Ալի Մահէրը։ Նէկիպի նման, Ալի Մահէր ալ չի գիտեր, թէ Սպաներու խմբակը ճիշդ ի՞նչ կ'ակնկալէ իրմէ։

Յուլիս 23ին առաւօտուն շատ կանուխ, Անուար էլ Սատաթ կը ներկայանայ Ալի Մահէրի բնակարանը եւ, յանուն Սպաներու խմբակին, իրմէ կը պահանջէ կազմել նոր դահլիճը։ Այս յանկարծական առաջարկութիւնը կը շուարեցնէ զինք։ Ճիշդ է, ծանօթ է Ազատ Սպաներու Շարժման, եւ միշտ ալ համակրութիւն արտայայտած է անոնց, բայց լեռ ու ձոր կայ համակրութեան և Սպաներու առաջարկին վրայ կառավարութիւն կազմելուն միջեւ։ Դահլիճը այսպէս չեն կազմեր։

Ճիշդ այդ պահուն, իր տան տանիքին գրեթէ քսուելով չորս օդանաւեր կ'անցնին։

— Ձե՞ր օդանաւերն են. կը հարցնէ Ալի Մահէր հեգնական ժպիտով։

— Այո. կը պատասխանէ Անուար էլ Սատաթ։ Ամբողջ բանակը մեզի հետ է. զօրավար Նէկիպ ընդհանուր հրամանատար նշանակուեցաւ։ Այս իրիկունէ ի վեր զինուորական իշխանութիւնը մեր ձեռքն է։

Ուրեմն հարցը կը փոխուի։ Ալի Մահէր վայրկենապէս աւելի հասկացողութիւն ցոյց կուտայ։ Անուար էլ Սատաթ յուզիչ բառերով կը նկարագրէ երկրին խղճալի վիճակը.

— Չարիքին բուն արմատը կը ճանչնաք. լաւ գիտէք, թէ որոնք են գլխաւոր պատասխանատուները։ Առաջին հերթին՝ այն բոլոր ապիկարները, որոնք կը կազմեն Թագաւորին շրջապատը։ Եթէ Սպաները ձեզի կը դիմեն, անոր համար է, որ ձեզ կը նկատեն այդ ապիկարները Պալատէն վտարելու կարող միակ անձը...

Ալի Մահէր ոչ չըսեր։ Ինքն ալ համոզուած է, որ այդ քայլը պէտք է առնուի։ Սակայն չափազանց հաւատարիմ է վարչակարգին։ Կ'ուզէ, որ նոր կառավարութիւնը օրինական ձեւով կազմուի։

— Կ'ուզեմ աջակցիլ մաքրագործման այս գործին,— կը պատասխանէ քանի մը վայրկեանի մտածումէ ետք. բայց պայմանաւ որ Թագաւորը ինք պաշտօն յանձնէ ինծի՝ նոր դահլիճ կազմելու։

— Ուրեմն գործը եղած նկատեցէք. կը յարէ Անուար։

— Քիչ մը շատ կ'աճապարէք — կը պատասխանէ Ալի Մահէր խօսակիցը դէպ ի դուռ առաջնորդելով։ Ամէն բանէ առաջ Թագաւորին կարծիքը պիտի հարցնեմ։

×

Մինչ այդ, Թագաւորը, որ Աղեքսանդրիա կը գտնուի, Ռաս էլ Թինի պալատին մէջ, լուր առած է Գահիրէի անցուդարձերուն մասին։ Գիր կը հասցնէ զօրավար Նէկիպին, որուն մէջ զայն Պատերազմական Նախարար նշանակելու պատրաստակամութիւն կը յայտնէ։ Կը յուսայ թերեւս, որ մեղասաններորդ ժամուն շնորհուած այս պաշտօնին շնորհիւ Նէկիպը պիտի հեռացնէ Սպաներու խմբակէն։ Սակայն իր այս ծիծաղելի առաջարկը անմիջապէս կը մերժուի։

Ասոր վրայ, Թագաւորը կ'առաջարկէ Սպաներու խմբակին, որ իրենք կազմեն ... նոր կառավարութիւնը։ Կը կարծէ թերեւս, որ երիտասարդ սպաները ... անտեղեակ են, որ չեն գիտեր թէ ... քան ատեն որ Թագաւորը գահին վրայ ... իր կողմէ չնշանակուած որեւէ կառավարութիւն հակասահմանադրական կ'ըլլայ։ Եթէ սպաները խաղի գան ու իր առաջարկը ընդունին, դիւրաւ կրնայ ... հռչակել անոնց կազմած կառավարութիւնը, եւ փոխարէնը նոր մը նշանակել։

Սակայն կեղր. Կոմիտէին անդամները Թագաւորին կարծածին չափ ալ միամիտ չեն։ Այս առաջարկն ալ կը մերժեն։ ... պահանջեն, որ Թագաւորը անմիջապէս դիմէ Ալի Մահէրին։

Այնքան յաճախ վարչապետներ ... տապալուած են Ֆարուքի, որ ... նոյնիսկ։ Մէկ աւելի՝ մէկ պակաս ... Այս անգամ ալ՝ թող Ալի Մահէրը ըլլայ ... Կը խորհի նոյնիսկ, որ կրնայ ... դէշ մէկը պարտադրել իրեն։

Թէեւ անդունդին եզերքը ... Թագաւորը տակաւին չանդրադարձաւ ... թէ կացութիւնը որքան ծանրակշիռ է։ ... կարծէ, թէ բանակը պարզապէս ... իր նախկին պետերը մաքրագործել, ... երբ այս գործողութիւնը աւարտի, ... ինչ իր բնականոն ընթացքը պիտի վերագտնէ։

(6 Շար·)

խոմոն Ժալու ստորագրած է յառաջաբան մը, մասնաւոր կերպով ծանրանալով Շատոնի ոճին ու լեզուին բացառիկ գեղեցկութեան վրայ եւ չեշտելով, որ գիրքին մէջ «նկարուած» քանի մը կիները կը յայտնուին բանաստեղծական խորքով մը եւ արտակարգ կերպով բարախուն գգայութիւններով ։

Աղուոր գործ մըն է, որ ընթերցողին կը փոխանցէ մաքուր եւ մարդկային արուեստի մը խռովքը ։

Զգայացունց դէպքերը եւ արտակարգ արկածները հետզհետէ կը կորսուին արձակ գրականութեան մէջ։ Կերպընկալ արուեստներու մարզերուն մէջ փորձուած բոլոր նորութիւններն ալ կարելի չեղաւ փոխադրել գրականութեան արձակ սեռերուն մէջ ։ Մարդ պէտք է ստեղծել, մարդը պէտք է զննել, ուսումնասիրել իր բովանդակ բարդութեամբ եւ մոռնալ դաբերէ ի վեր արմատացած այն համոզումը թէ գրագէտը կրնայ բաւականանալ իր երեւակայութեամբ ու չափազանց պարզ խաչերով ։ Իսկական մարդուն բնախօսական, հոգեբանական, ընկերային, բարոյական ու մտաւորական բունէութիւնը հազիւ թէ մակերեսային կերպով մը երբեմն նիւթ դարձած է անցեալի գրականութեան արձակի վարպետներուն համար։ Բանաստեղծները միայն, մեծերը անշուշտ, արձակագիրներէն շատ աւելի կրցած են թափանցել մարդկային էութեան խորքին ։ Այսօր բանաստեղծութենէն շատ աւելի կը կարդան արձակը, որովհետեւ այսօրուան արձակը արդիւնք է իսկական թափանցումի մը։ Ատոր համար է որ արդի մարդը գոհացնող վէպին ու պատմուածքին մէջ իսկական ու մարդկային բանաստեղծութիւնը միշտ ներկայ է ։

Շատոնի պատմուածքներն ու պատկերները, որոնք անցեալի սիրահարները կրնան գայթակղեցնել, իսկական քերթուածներ են, որոնց մէջ իրականութեան խորհուրդը կը մնայ բանաստեղծական երեւակայութեան ։

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Henri Troyat : La Table Ronde, Paris 1960.
2) Jacques Chardonne : Albin Michel, Paris 1961.

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՈՒԺԵՐ

ՇԱՒԻԼ. — Մայիս 7ին, Կիրակի, Ս. Աստուածածնայ մատուռին մէջ բազմամայն պատարագ մատուցուեցաւ ի ներկայութեան հաւատացեալ ժողովուրդին ։ Միեւնոյն ժամանակ Եսայի քահանայ օծումը կատարեց Աստուածամօր նկարին, գործ մեր երիտասարդ արուեստագէտին, Յովհաննէս Թորոսեանի։ Նկարը այժմ զետեղուած է գլխաւոր սեղանին վերեւ ։

Լիբանանցի նկարիչը որ ցուցահանդէսներ կազմակերպած է Պէյրութ եւ Փարիզ, շատ գնահատուած է։ Կը մաղթենք նոր յաջողութիւններ ։

Է.

ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐ...

Հարաւային Քասայի մէջ (Քոնկօ), հանքերով հարուստ պետութիւնը միայն տասնեւմէկ ամսուան կեանք ունի։ Հարիւր քառակուսի քմ. տարածութիւն եւ 800.000 բնակչութիւն։ Բայց ճարտարարուեստի մէջ գործածուող ադամանդներուն համաշխարհային արտադրութեան 70 առ հարիւրը կ'ելլէ գրպանի մեծութեամբ այդ հողաշերտէն։ Եթէ աւելցնենք, որ այս ադամանդները առաւելաբար կը գործածուին հրթիռներու շինութեան մէջ, պարզ կը դառնայ Հարաւային Քասայի Պետութեան ընձայուած կարեւորութեան պատճառը ։

Ալպէր Քալոնճի իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած է նորաստեղծ պետութեան իշխանութիւնը ։ Անցեալները, Պալուպա ցեղապետները զինք թագաւոր օծեցին գիւղաքաղաքի սատիճանէն մայրաքաղաքի դիրքին հասած Պաքվանկայի մէջ ։ Քալոնճիի գլխուն անցուցին ադամանդազարդ թագ մը եւ վրան ձգեցին վագրի մորթ մը, որուն խորհրդանշական արժէքը շատ մեծ է Ափրիկէի մէջ ։ Արդարեւ, Կեդրոնական ամբողջ Ափրիկէի մէջ բարձր ծագում ունեցող մանուկներու օրօրոցը վագրի մորթով ծածկուած կ'ըլլայ։ Սէքու Թուրէ (Կինէ), Մօպիտօ Քէյթա (Սուտան), որոնք թագաւորներու ցեղէ սերած կարմիր նախագահներ դարձած են այսօր, վագրի մորթէ օրօրոցներու մէջ անցուցած են իրենց կեանքին առաջին ամիսները։ Բայց Քալոնճի, որ ազատագրուած ստրուկի մը զաւակն է, այդ բախտին արժանացած չէր իր մանկութեան շրջանին, այժմ վրէժ կը լուծէ ։

Քալոնճի թագաւոր ձեռնադրուեցաւ Ալպէր Ա. անուան տակ։ Բացարձակ մենատէրի իր այս նոր պաշտօնէն առաջ ունեցած է հազար ու մէկ նուազ փառաւոր արհեստներ ։ Եղած է երկաթուղի պաշտօնեայ, հաշուակալ, ինչպէս նաեւ միսսիոնարի աշակերտ ։ Այս պատճառաւ է անշուշտ, որ Քալոնճիի հակառակորդները «մայրաքաղաք» » Պաքվանկային անունը դրած են «ազգային սպանդանոց»։

Ալպէր Քալոնճի քաղաքական ասպարէզ նետուեցաւ 1958ին։ Լումումպայի հետ հիմնեց Քոնկոյի Ազգային Շարժումը ։ Բայց անկախութեան հռչակումէն ետք, երկու պարագլուխները սրդողեցան իրարու, հաշտուեցան ու դարձեալ սրդողեցան։

Քաթանկայէն (նախագահ՝ Չոմպէ) օրինակ առնելով, Քալոնճի իւրացուց եւ ինքնավար հռչակեց Հարաւային Քասայի նահանգը, եւ ինքզինք յայտարարեց այս «Պետութեան» նախագահն ու վարչապետը ։

Անցեալ ամսու, Չոմպէի հետ կազմակերպեց Թանանարիվի ժողովը, որ, ինչպէս յայտնի է Քոնկօն հռչակեց Դաշնակցային Հանրապետութիւն։ Բայց ներքին հակառակութիւններն ու պայքարները այնքան շատ են Քոնկոյի բնակչութիւնը կազմող ցեղախումբերուն մէջ, որ ջուրն ու կրակը իրարու հետ ամուսնացնելու չափ դժուար է Քոնկոյի Դաշնակցային Հանրապետութիւնը իրագործելը ։

Նոյնիսկ Քասայի մէջ, նոր թագաւորութեան հռչակումէն ի վեր, երկու փոքրիկ նոր Պետութիւններ կազմուեցան ։ Մին՝ Քվանկօ (մայրաքաղաք՝ Քենկէ, նախագահ՝ Ալպէր Տըլօ), միւսը՝ Քասայի Միութիւն (մայրաքաղաք՝ Փոր-Ֆրանքի, նախագահ՝ Կրեկուառ Քամանկա), երկուքն ալ բնակուած՝ Պալուպա ցեղախումբերով։

Մինչեւ իսկ Պրիւսէլի մէջ մտահոգ են այս նոր ստորաբաժանումներուն պատճառաւ, որոնք վստահաբար դուռ պիտի բանան ցեղային եւ գերդաստանական նոր պայքարներու՝ անխուսափելի վայրագութեանց ու ջարդերու ։

Քոնկօն օրէ օր աւելի կը մխրճուի անիշխանութեան մէջ ։

Թ.

ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԱՆ ՓԱՈՒԼՕ. — Կը ստանամ իմ սիրելի եւ հոգեկան մխիթարութիւնս կազմող Յառաջը։ Առաջին անգամ աչք մը չորբորդ էջին։

Կը հանդիպիմ երբեմն ուրախ եւ երբեմն տխուր ազդերու ։ Ու կը խորհրդածեմ «կեանքը իր ճամբով, մահը իր ճամբով »։

Բայց այս անգամ ոչ։ Ընդվզումս խոր է եւ անսահման։ Դեռ լիովին անտեղեակ եմ, երկու երիտասարդ սիրելի ընկերներու մահուան պարագաներուն, որովհետեւ «Յառաջ»ները կը ստանամ ետ ու առաջ։ Բայց մահազդը, որ կը գուժէ շատ սիրելի Բիւզանդ Բաբելեանի եւ Վահէ Փարթամեանի կսկծալի մահը, գիս խորապէս յուզեց ։ Գիշերը ցորեկին խառնած կ'ուզենք երիտասարդ ուժեր հասցնել, անդին ճակատագրի մէկ չարաբաստիկ խաղով կը կորսնցնենք պատրաստուած ուժերը։

Ցաւս մեծ է, բայց համբերէ, սիրտ իմ, համբերէ։ Համբերութիւն նաեւ ձեզի, ո՛վ սիրելի ընկերներ Մարսիլիոյ եւ հարազատներ։ Հեռաւոր այս ափերէն, մասնակից ձեր վիշտին, ցաւակցութիւն կը յայտնեմ ձեզ եւ մեր տարաբախտ ընկերներու ընտանեկան պարագաներուն ։ Ինչպէս նաեւ Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքին բոլոր անդամներուն։ Մի մոռնաք այս երկու անձնուէր ընկերներու յիշատակը, մասնաւորապէս դուք նոր սերնդական երիտասարդներ ։ Հայրենի հողը հեռու է ինձմէ։ Հայրենի ծաղիկները տրորուած են վանդալներու ոտքին տակ։ Հեռաւոր Պրազիլի անթառամ եւ գոյնզգոյն ծաղիկներէն ծաղկեփունջ մը ձեր թարմ հողակոյտին, սիրելի Բիւզանդ եւ Վահէ ։

ՅՈՎՀ. ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Հ. Մ. Ը. Մ. — Մեր տղաքը, լռիկ, մնջիկ իրենց ախոյենական մրցումներուն կը հետեւին, եւ հակառակ չորս կարեւոր խաղացողներու բացակայութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին դիրքը գոհացուցիչ կրնանք նկատել ընթացիկ եղանակին համար ։

Եւ միշտ հաւատարիմ իր ծրագրին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը, Մարտ 5-ին, Կիրակի, Սէրքըլ Կաթոլիկի սրահին մէջ, կազմակերպած էր թատերական մեծ ներկայացում մը։ Պ. Սարգիս Քէփէնէքեան, սիրողներու իր թատերական խումբով (Ռոմանէն) մեծ յաջողութեամբ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի «Կոռնակը » ներկայացուց, առիթ ընծայելով Վիէնի մեր գաղութին, առաջին անգամն ըլլալով, վայելելու պատմական եւ ազգային բովանդակութեամբ թատերական երկ մը ։

Դերասան Ս. Քէփէնէքեան եւ իր խումբը, անձնուիրութեամբ՝ կատարեալ հայապահպանման առաքելութիւն մը կը կատարեն մեր այս շրջաններուն մէջ ։ Գնահատելի եւ նոյնքան շնորհաւորելի են։

×

ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ. — Մարտ 12ին, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգ. Միութեան, տեղի ունեցաւ ընտանեկան խնջոյք մը, Վարդանանց տօնին առթիւ, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, եւ ուր խօսք առաւ, իբրեւ օրուան հիւր եւ բանախօս, նոր ժամանած կաթողիկէ հովիւը Մ. Վարդապետ Քէչէճեան ։

×

Հ. Յ. Դ. — Փետրուար 18ի ժողովրդային մեծ ապստամբութեան տարեդարձը, — թէեւ քիչ մը ուշ տօնուեցաւ 9 Ապրիլին, Կիրակի, Համօ Օհանջանեան սրահը, ընկերահամակրական խնջոյքով մը։ Կը նախագահէր ընկեր Ս. Գալուստեան, բանախօսեց Պ. Կ. Տէրմոյեան ։

Ստիպուած եմ արձանագրելու անհերքելի իրողութիւն մը, ինչ որ, չի կրնար պատիւ բերել Վիէնի մեր գիտակից ազգայիններէն շատերուն։ Առ հասարակ, հայ թէ օտար սրճարանները կը լեցուին մեծ թիւով Հայերով, տարեց թէ երիտասարդ, իսկ ազգային հանդէսներու եւ հաւաքոյթներու բազմութիւնը կը պակսի զգալապէս եւ մտահոգիչ երեւոյթով մը։ Անտարբերութեան սառնակոյտը հետզհետէ կը ծաւալի, կը բարձրանայ ։

Կ. Տ.

КԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (198)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

— Հաշտութեան խօսք պիտի ասի Թագաւո՞րը, թէ որեւէ պալատական, — հարցրեց նախարարների հետ եկած սեպուհներից մէկը ։

— Ստոյգ ասել չեմ կարող, — պատասխանեց արարողապետը, — Գուցէ հազարապետը կամ քահանայապետը ։

Լսելով այս՝ նախարար եւ սեպուհ հիւրերը նայեցին իրար, ապա, միմեանց մօտենալով, սկսեցին գրուցել շշուկով. աւելի լաւ է հաշտութեան բանակցութիւնը վարեր մի պալատական, քան Թագաւորն ինքը ... ծանր կը լինէր բանակցել նրա հետ ... Բոլորին հետաքրքրում էին հաշտութեան պայմանները. ինչպէս կը լինեն ... ու դրա համար յաճախ դիմում էին Նար իշխանին, եւ նա ոմանց պատասխանում էր նոյնը, ինչ ասել էր Վահեւունուն, իսկ ընդհանրապէս ուսերը շարժում էր հանգիստ.

— Սպասենք... Պայմանը հաշտութեան կը լինի ընդունելի՝ կ'ընդունենք, կը լինի մերժելի՝ կը մերժենք ...

Վերջապէս հասաւ այն ժամը, երբ Թագաւորը պիտի գար. Նրան սպասողները հեռւում տեսան հեծեալ մի զօրամաս՝ նետերով, նիզակներով եւ սրերով զինուած ։

— Դրանիկ գունդն է, Դրանիկ գունդը. — լսուեցին մի քանի ձայներ ։

Հիւրերը նոյնպէս եկողներին ընդունեցին որպէս Թագաւորի թիկնապահ գունդ. որի մի մասը սովորաբար գնում էր առջեւից ։ Բայց այդ զօրամասը, պարիսպներից ներս մտնելով, չկանգնեց մի տեղ, այլ ցրուեց եւ շրջապատեց պալատի մեծ շէնքը, իսկ հեծեալների մի մեծ խումբ, ձիերից իջնելով, եկաւ կանգնեց պալատի մուտքի առաջ։ Ինչպէս բոլորը, դրանք եւս զինուած էին ։ Թւում էր, որ սրանք նոյնպէս սպասում էին Թագաւորին եւ նրա շքախմբին։

Բայց նրանք տակաւին չէին երեւում. իսկ մուտքը պահող զինուորները մի առժամ մնացին անշարժ, ապա, երբ յաղթամարմին մէկը, ըստ երեւոյթին նրանց հրամանատարը, մօտեցաւ եւ շշնջաց ինչ որ, նրանք երկ - երկու հանգիստ մտան պալատ ու ապա սրերը հանեցին մէկէն։

Հիւրերից ոմանց թուաց, թէ դա արւում է ի պատիւ Թագաւորի գալստեան, բայց երիտասարդ սեպուհներից մէկը գոռաց յանկարծ.

— Դաւ, դաւ... — ու վազեց դէպի իշխան Կամսարականը, որ այդ պահին ներսի սրահներից մէկում նստած էր բարձի։ — Պաշտպանուիր, հայր։ Դաւ է նիւթուած ...

Հիւրերից միայն Կամսարականը սուր ունէր։ Չնայած տարիքին ու լեցուն մարմնին՝ նա խոյն վեր թռաւ տեղից եւ թափով գնաց մուտքից առաջացող սրաւոր զինուորներին առաջ ։

— Չմօտենալ, — գոռաց նա ահարկու ձայնով ։

Եւ խրոխտ ու ահազին, սուրը հարուածի պատրաստ, կանգնեց սուսերամերկ զինուորների առաջ։ Նրա դէմքն այլափոխուել էր, աչքերում խաղում էին դաժանափայլ կայծեր ։

Եւ պարզուեց անսպասելի մի տեսարան ։

Յարձակման պատրաստուող զինուորները կանգ առան այդ հուժկու, բարկացայտ աչքերով, ահագին կուրծքը ելեւէջող տղամարդու առջեւ, չհամարձակուելով մօտենալ եւ սուր բարձրացնել նրա վրայ ։ Բայց դա տեւեց մի պահ, մի վայրկեան ։

Շուտով սակայն, երբ զինուորների հետեւից լսուեցին «մահ տիրադաւներին, զարկ տիրադաւներին » — կատարուեց օտարոտի մի բան. սրերի փոխարէն, սուսերամերկ զինուորների արանքով դէպի Կամսարականը մեկնուեցին տասից աւելի նիզակներ եւ ամէն կողմից շամփրեցին իշխանին ... Երբ նա ընկաւ՝ սրահում բարձրացաւ անասելի աղմուկ, որի մէջ հազիւ ջոկւում էին հատ - հատ բառեր.

— Դաւ, դաւ... Օգնեցէք... Ո՞ւր են թիկնապահները ...

Հիւր եկած Կամսարականները, առաջինը, անդէն նետուեցին յարձակողների վրայ. փորձեցին խլել նրանց սրերը ։ Նրանցից մէկը վերցրեց ընկած իշխանի տապալուած թուրը եւ սկսեց ճօճել այն իր առջեւ, չթողնելով մէկը մօտենայ իրեն ։ Իսկ միւսները՝ իշխաններ, սեպուհներ պաշտպանւում էին ինչով կարող էին. մէկը փայտէ աթոռ էր բարձրացնում յարձակւողի դէմ, միւսը՝ բարձ, երրորդը կանգնում կամ թաքնըւում էր սեղանի ետեւ, որ սուրը չհասնի իրեն ... Միւսները փախչում էին կից սրահները եւ դուռը գնում... մի երկուսը կամենում էին բարձրանալ պատուհանները՝ դուրս նետուելու եւ թիկնապահներին օգնութեան կանչելու ։ Բայց լուսամուտները փակ էին ... Սրաւորները հասնում էին ամէնքի ետեւից եւ հարուածում անխնայ ...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Մարի Գարակէօզեանի մահուան առթիւ, իր կրթական ձեռնարկներուն համար: Պ. Պ. Մինաս Գրիգորեան եւ Արտաշ Մկրտիչեան 10ական Ն. Ֆ.:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը:

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14: Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երեւանէն Պ. Երուանդ Գալֆայեան կը փնտռէ Պ. Պ. Արշակ Մինէճեանը, որ կը բնակէր 75 Րիւ տը լա Պօլ տ'Օր, Պույյի Սիւր Սէն, Օպ, եւ Երուանդ Ճէզիրեանը, որ կը բնակէր 49 Րիւ տը Մալթ, Փարիզ (11), որոնց հետ կը թղթակցէր մինչեւ 1939 թուականը:

Նաեւ Եորքէն կը փնտռեն, Փարիզի արուարձաններուն մէջ վերջերս մեռածհանգուցեալ Յովհաննէս Սիւզմէճեանի երկու աղջիկները: Զիրենք ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8): Հեռաձայնի թիւ Էլիզէ 67–03:

Յունաստանի Գորֆու կղզիէն վերջերս Ֆրանսա եկած ծանօթ ղաստիարակ ուսուցիչ Պ. Պէզիրճեանը կը փնտռուի: Զինք ճանչցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Եկեղեցւոյ դիւանը:

×

Թիֆլիսէն Պ. Սուրէն Սանթուրճեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Պ. Զօհրապ Յովակիմ Սանթուրճեանը որ ժամանակին ծառայած է թատրոնի եղած է երգի եւ պարի խումբի ղեկավար, եւ որ 1916 թըւականէն ի վեր Փարիզ հաստատուած է:

Երեւանէն Սաթենիկ Ռաֆայէլ Լուսինեան կը փնտռէ իր եղբայրները Արամ Արշաւիր եւ Լեւոն Լուսինեան որոնք պատերազմին գերի տարուած են Գերմանացիներու կողմէ եւ ըստ Հայաստան ներգաղթողներէ ստացուած տեղեկութիւններու այժմ Փարիզ կը բնակին:

Պէյրութէն Պ. Արթին Աղամեան կը փնտռէ Պ. Յակոբ Առաքելեանը բնիկ Խարբերդցի, որուն տիկնոջ անունն է Զարդար:

Երեւանէն Պ. Համբարձում Սողոմոնեան կը փնտռէ իր որդին Պ. Բագրատ Սողոմոնեանը որ երկրորդ պատերազմին անհետացած է: Մօր անունն է Անթառամ, քոյրերուն անունները Արաքսի եւ Անծիկ:

Հայաստանէն կը փնտռեն բնիկ Սվազցի Պալակի փողոցի բնակիչ Պ. Հրաչ Ճիվէլէկեանը որ ըստ ստացուած տեղեկութիւններու այժմ Փարիզ կը գտնուի:

Վերոյիշեալ անձերու կամ իրենց պարագաներուն մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿ. ԲԱՅԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչութեան կողմէ:

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիր-ճեանի:

Ի նպաստ Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Մայիս 20, Շաբաթ ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանեը, Մարսէյլ:

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

(Ազգ. յուզիչ օփերէթ, 4 արար)

Կը ղեկավարէ քեմանչիստ ՀԱՄՕ (Սայաթ Նովա) եւ կը մասնակցին տեղւոյս լաւագոյն ուժերը.—

Օր. Մարի Սիմոնեան (Սօնայի դեր, «Արմենիա» երգչախումբէն), Ս. Պէշկէօթիւրեան (Եակոբ Աղա), դերասան Կ. Մութաֆեան (Միխօ), Գ. Թիւթէլեան (Յովսէփ Աղա), Պ. Սիսակ (Գեւօ) եւ ուրիշներ:

Պարերու եւ խնջոյքի տեսարաններուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը:

Արեւելեան «Սազանտար» նուագախումբը կը ղեկավարէ թառիստ ՊԱՐՈՅՐ:

Դաշնակահար Պ. ԱԲԻԿ:

Մրինգ՝ Պ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Հողեգալստեան, Գերպ. ԿԱՐԱՊԵՏ Եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի նախագահէ ժամերգութեան եւ ապա ժամը 10.30-ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Մելիտոս Մեսրոպի Աբրահամեան կը փնտռէ իր որդին՝ Աբրահամեան Լիպարեթ Մելիտոսի, ծնած՝ Օշական 1921ին: Կը կարծուի որ յիշեալը Լիոնի շրջանները կը գտնուի: Տեղեկութիւն ունեցողներէն ջերմապէս կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին՝

M. Y. JAMGOTCHIAN
150, Rue de Chatou COLOMBES (Seine)

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ

ԵՒ

ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ:

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

Կը փնտռուի Գարեգին Սարիբէկեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս: Ծննդավայրը՝ Ջաւախքի Կրայ քաղաքը, Աշխաբատ: Ծննդեան թուականն է 1925:

Ռուսաստանի Օրիոլ քաղաքին մէջ, Գերմանացիներու կողմէ բռնի կերպով կ'ուղարկուի Գերմանիա, 1942ի Ապրիլին, պարտադիր աշխատանքի: Աշխատանքի վայրն էր Պրեսլաուի գաւառներէն Շփանսպերկ:

1943ի Օգոստոսին կ'անհետանայ աշխատանքի վայրէն եւ մինչեւ այսօր անհետ կը մնայ:

Երկրորդ աշխարհամարտի լրումէն ետք, զինք տեսած են Ֆրանսայի մէջ: Կ'ենթադրուի որ փոխած ըլլայ իր անունը:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի անմիջապէս տեղեակ պահել հայրը,— Երեւանի գաւառի Սեւքար գիւղէն Յովհաննէս Սարիբէկեան:

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դիմել «Յառաջ»:

Ծիշդ տեղեկութիւն տուողը, փնտրուող Գարեգին Յովհաննէսի Սարիբէկեանի առաջին նամակէն յետոյ կը ստանայ կարեւոր նուէր մը:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Դասախօս՝ Ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ: Նիւթ՝ Լիբանանի Հայ Գաղութը: Կը հրաւիրուին խումբերու ընկեր – ընկերուհիները:

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, տան մէջ երախայ մը խնամելու ամբողջ օրը եւ երեկոյեան ծնողքին ճաշը պատրաստելու համար: Տան մէջ բնակելու կարելիութիւն եւ լաւ վճարում:

Դիմել՝ ԱՐԵՒԵԱՆ, 13 Րիւ Ժ. Փօլ-մարէ, Լէ Լիլա, Tél. VIL, 36-47

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՄԱՅԻՍ

MERCREDI 17 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4604 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4905

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Թուրքիոյ մէջ։

Միջազգային մամուլը կլանուած Քոնկոյի, Լաոսի եւ Ալժերիոյ տագնապներով՝ երկրորդական գիծի վրայ ձգած է Մերձաւոր Արեւելքի խնդիրները, որոնք երկար ատեն թերթերու առաջին էջերը կը գրաւէին։

Համեմատաբար կայուն եւ խաղաղ վիճակ է ստեղծուած արաբական աշխարհին մէջ։ Քաղաքական տագնապ կամ սուր վէճեր չկան այնտեղ։

Նոյնը չէ սակայն Թուրքիոյ պարագան։

Շուտով պիտի լրանայ տարին, երբ երիտասարդ զինուորականներու խմբակ մը ապարէզէն քշելով դեմոկրատ կուսակցութիւնը, ձեռք առաւ երկրին իշխանութիւնը։

Անփառունակ եւ ամօթալի վախճան մը ունեցան Ճէլալ Պայար եւ Ատնան Մենտերէս, որոնք ամբողջ տասը տարի միահեծան կառավարելէ վերջ Թուրքիան, կաւէ արձաններու նման փլան քանի մը ժամուան մէջ, յօդս ցնդեցան պղպջակի պէս։

Ու գրեթէ մէկ տարիէ ի վեր կ'ապաշխարեն Եասը Ատայի խցիկներուն մէջ, չորս հարիւր դեմոկրատ նախարարներու, երեսփոխաններու եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու հետ։

Զօրավար Կիւրսէլ, հակառակ իր հիւանդկախ վիճակին, յաջողեցաւ խոր ցնցումներէ զերծ պահել երկիրը։ Մայիս 27ի յեղափոխութեան առաջին օրերու իր ընկերներուն մեծագոյն մասը «մաքրագործեց»։ Պատուաւոր աքսորի ղրկեց տասնեակ մը ծայրայեղ տարրեր, որոնք Թուրք ազգայնական ոգիով տոգորուած՝ յախուռն գործունէութեան ծրագիր էին մշակած։

Աւելի յանդուգն «մաքրագործում»ի ենթարկեց բանակը, շուրջ հինգ հազար մեծ ու պզտիկ սպաներ հանգստեան կոչելով։

Դեմոկրատները կրցեր էին տասը տարի իշխանութեան գլուխ մնալ, շնորհիւ բանակի աջակցութեան։ Յեղափոխութիւնը անակնկալի բերած էր այս վերջինը, որ ոչ մէկ փորձ ըրած էր պաշտպանելու համար Ճէլալ-Մենտերէս վարչաձեւը։ Բանակի մաքրագործումը անհրաժեշտ էր, ապագայ խմորումներու առաջքն առնելու համար։

Անկեալ իշխանութիւնը համակիրներ ունէր նաեւ մտաւորական դասուն մէջ։ Կիւրսէլ նոյնպէս մաքրագործեց համալսարանը, պաշտօնանկ ընելով 147 առաջնակարգ ուսուցիչներ։

Տարակոյս չկայ, որ մեծ աստիճանաչափով կատարուած այս մաքրագործումները որոշ դժգոհութեանց տեղի տուին։ Եասը Ատայի անվերջանալի դատավարութիւնն ալ կորսնցուց առաջին օրերու իր չահագրգռութիւնը եւ ժողովուրդը սկսաւ յոգնութեան նշաններ ցոյց տալ։ Դեմոկրատ կառավարութեան պատասխանատու վարիչները, մասնաւորաբար Մենտերէսը վարկաբեկելու համար ա լա թուրքա ամէնէն աղտոտ պատմութիւններ մէջտեղ հանեցին եւ ամխաներով ըղբաղեցուցին դատարանը, միջազգային հանրութեան առջեւ խայտառակուելով։

Հակառակ իր այն խոստումին թէ յեղափոխական-զինուորական կառավարութիւնը ժամանակաւոր հանգամանք ունի եւ քանի մը ամիսէն ժողովրդավար կարգեր պիտի հաստատուին, Կիւրսէլ մենատիրական դրութեամբ կը կառավարէ երկիրը մէկ տարիէ ի վեր։

Կեանքի կոչած է Սահմանադիր Ժողով մը, ոչ-ժողովրդավար սկզբունքներով, մշակելու համար Թուրք երկրորդ հանրապետութեան Նոր Սահմանադրութիւնը։

Այս վերջինի հիման վրայ է, որ տեղի պիտի ունենան խորհրդարանական նոր ընտրութիւնները։ Թուական չէ որոշուած դեռ։

Բացի դեմոկրատ կուսակցութենէն, որ վերջնապէս լուծուած է, արտօնութիւն տրուած է քաղաքական կուսակցութեանց կազմութեան եւ գործունէութեան։

Իսմէթ Ինէօնիւի Հալք կուսակցութիւնըն է, որ կը տիրապետէ Սահմանադիր ժողովին մէջ եւ տարակոյս չկայ, որ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ անիկա պիտի տանի յաղթանակը։

Հակառակ երեւութական հանդարտութեան, ծանր է կացութիւնը Թուրքիոյ մէջ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Մինչ Փարիզի եւ Ալժերիոյ մէջ հետզհետէ աւելի կը խստացուին ապահովութեան միջոցները, միւս կողմէ յառաջ կը տարուին Էվիանի մօտալուտ բանակցութեանց նախապատրաստութիւնները։

Այս առթիւ, Ալժերիոյ Տեղեկատուութեան գրասենեակին տնօրէնը՝ Քու տը Ֆրէժաք, մամլոյ ասուլիս մը տուաւ՝ առաւելաբար հանդարտութեան կոչ ուղղելու համար Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն։ «Աֆ-թ-իվխստները կը պնդեն թէ բանակցութեանց այս օրերուն, Ալժերիոյ եւրոպական համայնքը պիտի չպաշտպանուի, իր կարծիքը պիտի չհարցուի, ու նոյնիսկ ապահովութիւններ պիտի չունենայ իր ապագային մասին։ Միեւնոյն աֆ-թ-իվխստները կ'եզրակացնեն, թէ միայն յաղթանակի շնորհիւ պիտի ապահովուի Եւրոպացիներուն ֆիզիքական եւ քաղաքական պաշտպանութիւնը։ Պարտականութիւնս է բացարձակապէս հերքել այսքան սխալ ու վտանգաւոր հաստատում մը։ Նախ՝ բանակը կը շարունակէ ու պիտի չդադրի եւրոպացի քաղաքացիները պաշտպանել՝ այնքան ատեն որ վտանգի նշոյլ մը կը մնայ։... Կը հաստատենք նաեւ, թէ ինչպէս Ալեժրիոյ նախարարին վերջին այցելութեան ատեն, այնպէս ալ այսուհետեւ, եւրոպական համայնքին ներկայացուցչական հանգամանք ունեցող բոլոր անձերն ու կազմակերպութիւնները տեղեակ պիտի պահուին, ու իրենց կարծիքը պիտի առնուի, պայմանաւ որ բռնութեանց չդիմեն։... Եթէ պատահի, որ Ալժերիա բոլորովին բաժնուի Ֆրանսայէն, այս վերջինը, իր նախագահին բերնով, հանդիսաւորապէս խօսք տուաւ, որ իր զաւակները երբեք պիտի չլքէ, ու ի հարկին, զանոնք խմբելով, պիտի պաշտպանէ անոնց շահերը։... Ֆրանսա պէտք ունի բոլո՛ր Ֆրանսացիներուն, ինչպէս Ալժերիա՝ իր բոլոր զաւակներուն»։

× Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը, սակայն, կը ձգտի վախի հոգեվիճակ մը ստեղծել Ֆրանսայի մէջ։ Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար կուսակցութեան աչքառու անդամներէն շատեր, ինչպէս նաեւ քաղաքապետներ, սպառնալիքի նամակներ կը ստանան։

× Փարիզի մէջ շրջան ընող լուրերու համաձայն, Պէն Պելլա եւ չորս ընկերները Ուրբաթ օր էքսի իրենց աքսորավայրէն պիտի փոխադրուին Փարիզի կամ Էվիանի շրջակայքը գտնուող վայր մը։ Սակայն կը հերքուին այն զրոյցները, թէ բանտարկեալները պիտի մասնակցին Էվիանի խորհրդակցութեանց։ Հաւանական կը թուի, բայց եւ այնպէս, բանակցութեանց ընթացքին եթէ որոշուի զինաթուլի հրահանգ տալ, այդ պարագային Պէն Պելլա արտօնութիւն պիտի ստանայ Էվիան մեկնելու եւ բանակցութեանց մասնակցելու։

× Էվիանի Զբօսաշրջիկութեան կազմակերպութիւնը յայտարարած է, թէ ջերմուկները ժողովուրդին համար բաց պիտի ըլլան Յունիս 20էն սկսեալ։ Կարելի է հետեւցնել ուրեմն, որ մինչեւ այդ թուականը Ֆրանսեւալժերական բանակցութիւնները վերջացած պիտի ըլլան։

× Զուիցերական իշխանութիւնները ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առած էին «ԱՀԱԿ»ի ներկայացուցիչ Պուլհարուֆը պաշտպանելու համար։ Ալժ. Ազատ. Ճակատի ներկայացուցիչներուն բնակելիք վիլլային շուրջ ալ խիստ հսկողութիւն կը կատարուի. շրջակայքի բնակիչներուն մասնաւոր արտօնագրեր բաժնուած են, որպէսզի կարենան ազատ կերպով իրենց տուները երթալ-գալ։

ԼԱՈՍԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՊԷՍ ՊԻՏԻ ԲԱՑՈՒԻ

Տասնըչորս երկիրներու նախարարներ, դիւանագէտներ, խորհրդականներ եւ թղթակիցներ, աւելի քան չորս հարիւր հոգի, սկսած էին անհամբերութեան նշաններ ցոյց տալ։ Ֆրանսայի Արտ. նախարարը, Քուվ տը Միւրվիլ, Փարիզ վերադարձած էր, Ժընեւի մէջ աւելորդ տեղը ժամավաճառ չըլլալու համար։ Անգլիոյ եւ Խ. Միութեան Արտաքին նախարարները, երկար բանակցութիւններէ ետք վերջապէս համաձայնութիւն գոյացուցին Մ. Նահանգներու Արտ. նախարարին հետ։ Հարցը այն էր, թէ Լաոսի երեք պատգամաւորութիւններէն ո՞ր մէկը պաշտօնապէս տեղ պիտի գրաւէր խորհրդականներուն շարքին։ Վերջապէս որոշուեցաւ, որ այս պատգամաւորութիւնները խորհրդակցութեանց ներկայ պիտի գտնուին որպէս այս կամ այն պետութեան «հիւր»երը։ Խորհրդաժողովին երկու նախագահները, Լորտ Հոմ եւ Կրոմիքօ զեկոյցով մը յայտարարեցին ժողովին բացումը, շեշտելով, թէ միջազգային այս ժողովը պիտի չզբաղի Լաոսի ներքին խնդիրներով, եւ պիտի քննէ միայն՝ հարցին միջազգային բնոյթ կրող մասերը։

× Քամպոճի վարչապետը, իշխան Սիհանուք, Նիւէն Ժընեւ մեկնելէ առաջ յայտարարեց, թէ հաշտարարի դժուարին դերը պիտի ջանայ կատարել։ «Կարելիս պիտի ընեմ Լաոսի անկախութիւնն ու միասնականութիւնը փրկելու համար՝ տակաւին կարելի եղող չափերու մէջ։ Կը զգուշացնեմ, սակայն, որ լաւագոյն պարագային պիտի հասնինք դժուար պահուելիք հաւասարակշռութեան սկզբունքի մը։ Եթէ Ժընեւի խորհրդաժողովը ձախողութեան մատնուի, կասկածէ վեր է, որ այս պարագան տեղի պիտի տայ զինուորական օտար եւ ուղղակի միջամտութեանց, որոնք պիտի վերածուին պատերազմի. պատերազմ, որ շուտով պիտի տարածուի ամբողջ Հարաւ-Ասիոյ մէջ, եւ գուցէ փոխանցուի նաեւ ամբողջ աշխարհին»։

× Մ. Նահանգներու փոխ-նախագահը, Ճոնսոն, Ֆորմոզայի մէջ յայտարարած է, թէ իր երկիրը միշտ հակառակ է Համայնավար Չինաստանը ՄԱԿէն ներս ընդունելուն, եւ թէ անհրաժեշտ կը նկատէ Ազգայնական Չինաստանը այս կազմակերպութենէն ներս իր ներկայ դիրքին վրայ պահել։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱՅԻ ՄԷՋ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ

Զինուորական պետական հարուած մը տեղի ունեցաւ Հարաւային Քորէայի մէջ։ Զինուորական Յեղափոխական կոմիտէ մը կազմուած է՝ սպայակոյտի պետին նախագահութեան տակ։ Բուռն հրացանաձգութիւններէ ետք է, որ բանակը տիրացած է իշխանութեան։ Կը կարծուի, թէ բազմաթիւ սպանեալներ կան։ Յեղափոխական կոմիտէն զեկոյցով մը ճշդած է իր դիրքն ու նպատակները. 1) Նոր զարկ տալ հակահամայնավար պայքարին։ 2) Հաւատարիմ մնալ ՄԱԿի Ուխտին, աւելի սերտ յարաբերութիւններ ստեղծել Մ. Նահանգներուն հետ եւ ազատութիւնը պաշտպանել։ 3) Պայքարիլ զեղծումներու եւ կաշառակերութեան դէմ։ 4) Վերականգնել ազգային տնտեսութիւնը եւ ժողովուրդը փրկել սովէ ու թշուառութենէ։ 5) Իրականացնել Քորէայի երկու մասերուն միացումը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՔԻԼԱԹՎԻԼԻ ժողովը որոշած է, որ նախկին պելժիական Քոնկօն, որ 1960 Յունիս 30ին Քոնկոյի հանրապետութիւն հռչակուած էր, այսուհետեւ պիտի կոչուի «Քոնկոյի Դաշնակցային Հանրապետութիւն»։

ԺԸՆԵՒԻ հիւլէական ժողովին մէջ, Խ. Միութիւն սպառնացած է դարձեալ սկսիլ հիւլէական փորձերու, եթէ Ֆրանսա չընդհատէ հիւլէական իր փորձերը։

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ Ընդհանուր ընկերակցութիւնը (համայնավար) կ'ուզէ քառասուն ժամուան գործադուլի մղել երկաթուղիի պաշտօնեաները՝ Հինգշաբթի առաւօտէն սկսեալ։ Կապի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաներն ալ որոշած են Հինգշաբթի առաւօտ չորս ժամուան գործադուլ մը ընել։ Մեթրոյի եւ հանրակառքի աշխատաւորական ընկերակցութիւնները տակաւին որոշած չեն, թէ պիտի հետեւի՞ն շարժման։ Եթէ երկաթուղիի գործադուլը որոշուի, հաւանական է, որ մեթրօն եւ հանրակառքերն ալ հետեւին։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ուաշինկթընի դեսպանը, Մենշիկով, երեքշաբթի առաւօտ ընդունուած է նախագահ Քենըտիի կողմէ։ Շատեր այս պարագան կը կապեն Քենըտի-Խրուշչեւ հաւանական հանդիպման մը մասին շրջան ընող զրոյցներուն։

ՖՐԱՆՍԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ելմտական խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օր՝ Ուաշինկթընի մէջ։ Ելմտական նախարարները պիտի խորհրդակցին թերաճ երկիրներու տնտեսական օգնութեան եւ Անգլիան Եւրոպական Միացեալ Շուկայէն ներս ընդունելու հարցերուն շուրջ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Կրթական նախարար նշանակուած է Տերաշէշ, որուն կազմակերպած ուսուցիչներու գործադուլին հետեւանքով է, որ նախկին կառավարութիւնը ինկաւ։

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին ընկեր Ն. Թարայեան (Լոնտոնէն), որ Փարիզ եկած էր իր առեւտրական ձեռնարկներուն համար։ Տոքթ. Արշակունի (Աթէնք), որ շրջապտոյտ մը կատարելով արեւմտեան Եւրոպայի մէջ կ'անցնի Ամերիկա։ Գէորգ Թաշեան (Հիւս. Ամերիկա), Անդրանիկի զինուորներէն, որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպայի մէջ։ Պ. Հրայր Ծերունեան (Պէյրութ), որ շրջապտոյտ մը կը կատարէ Կեդր. Եւրոպայի մէջ։

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ ԵՒ ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

—o—

ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԵԲԱՆ ՎԻՊԱԳԻՐՆԵՐ

—o—

«Տիկին Եսայեան հոգեբանական վէպին անվիճելի վարպետն է »:
ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

Հայկական Պետական Հրատարակչականը, արեւմտահայ գրական դէմքերուն նուիրուած երկերու ժողովածուներէն մէկն ալ յատկացուցած է վիպագիր Զապէլ Եսայեանի: Այդ հատորը լոյս տեսած է 1959ին :

Արեւմտահայ գրագէտներու շարքին կը պատկանէին արդէն Գ. Վարուժանի, Սիամանթոյի, Վ. Թէքէեանի, Յակոբ Պարոնեանի, Պ. Դուրեանի, Ռ. Զարդարեանի, Ե. Օտեանի, Մ. Մեծարենցի, Վ. Թոթովենցի, Գ. Զօհրապի, Ռ. Սեւակի ամբողջական կամ մասնակի հաւաքածոները, որոնք վերջին տասը տարիներու ընթացքին հետզհետէ լոյս տեսան, առանց նկատի առնելու անոնցմէ ոմանց նուիրուած մենագրութիւնները :

Այս վերջիններէն էր Զապէլ Եսայեանի « Երկեր»ը, որ մասնակի հաւաքածոյ մըն էր, որովհետեւ այս հատորը կը պարունակէր միայն, բացի Գ. Ստեփանեանի ներածական էջերէն, « Լենին »ը, « Հանրի Բարբիւսի մօտ», «Շնորհքով Մարդիկը», «Հոգիս Աքսորեալը», «Նահանջող Ուժերը», «Սիլիհտարի Պարտէզները» եւ «Կրակէ Շապիկը»: Նկատի առնուած չէին հեղինակին հետեւեալ գործերը,— « Կեղծ Հանճարները», «Աւերակներուն մէջը», « Երբ այլեւս չեն սիրեր», «Պրոմեթէոս ազատագրուած », « Անձկութեան ժամերը», «Սկիւտարի վերջալոյսները », «Վէպը», «Սպասման սրահին մէջ»ը, «Վերջին բաժակը» եւ « Հլուները եւ ըմբոստները» վերջինը Շահան կեղծանունով :

Զապէլ Եսայեան ոչ միայն առաջնակարգ համբաւ մը ունի եւ ամէնէն տաղանդաւորն է իր գրագէտ սեռակիցներուն մէջ, այլեւ առհասարակ արեւմտահայ գրականութեան ամէնէն վաստակաւորներէն է թէ որակով եւ թէ քանակով:

Այս անգամ մեր ընթերցողներուն պիտի ներկայացնենք, Երեւանի հրատարակութեան առթիւ, Զապէլ Եսայեանին նուիրուած՝ Յակոբ Օշականի ծրագիր ուսումնասիրութիւնը, տեսակ մը տարազ, գրողի մը անձն ու գործը մանրամասն քննութեան ենթարկելու նպատակով : Այնքան ինքնատիպ դիտողութիւններու կարգին, երբ վիպասանը կը ներկայացուի իր տիպարներու ընտրութեանը մէջ, Օշական փակագծով մը հետեւեալ միտքը յայտնած է,— « Հոս վիպողը (Զապէլ Եսայեան) պիտի տառապէր տիպարներու միջակութենէն : Վանդի վիպասանը պարտաւորուած է կամ սրբագրելու, կամ համակերպելու միջակութիւններ տալու ճակատագրին: Վասն զի, ի՞նչ է այն ժողովուրդը, որուն ծոցէն պիտի քաղէր անիկա իր մարդերը, եթէ ոչ՝ դարաւոր ստրկութեամբ մը ապազնուացած զանգուած մը հասարակ հոգիներու» (*ստորագծումը մեր կողմէն*):

Եթէ համակարծիք իսկ ըլլանք դարաւոր ստրկութեան հայ հոգիներուն վրայ ձգած ներգործութեան տեսակէտին, «ապազնուացած զանգուածի մը հասարակ հոգիներուն «վերլուծումը, նուա՞զ կարեւոր ու թանկագին ատաղձ մը կը ներկայացնէ արդեօք վարպետ եւ տաղանդաւոր վիպագրի մը համար: Աննպաստ քաղաքական պայմաններու մէջ ապրող ժողովուրդի մը ծոցէն է որ մեր վիպագիրները եւ նորավիպագիրները քաղեր են իրենց տիպարները Րաֆֆիէն սկսեալ մինչեւ Ա. Արփիարեան, Գ. Զօհրապ, Երուխան, Զապէլ Եսայեան, Թլկատինցի եւ Յակոբ Օշական ինքն իսկ : Չեմ կրնար մանաւանդ չծանրանալ Րաֆֆիին վրայ, որուն տիպարներուն հարազատութեան, զանոնք իրական կամ պատմական կեանքէն ճարտարութեամբ առնուած ըլլալուն նկատմամբ, այնքան խանդավառ տողեր գրի առած է նաեւ Օշական, բացառիկ համակրանքով(*): Սամուէլի հեղինակին պատմական տիպարներու վերարտադրութիւնն իսկ, հոգեբանական առեղծուածներ մատնանշելու առիթ մը դարձած է «Մնացորդաց»ներու հեղինակին համար :

Օշականի յաջորդ տողերուն անդրադառնալով անմիջապէս, կը շեշտենք որ հեղինակը թիւրիմացութեան մէջ է, երբ Զապէլ Եսայեանի տուած տիպարներուն ակնարկելով, կը գրէ. «Չփնտռել հոգեբանական առեղծուածներ, որոնք յաճախադէպ, կարելի ու բնական են բարդ քաղաքակրթութեան մէջ : Չփնտռել դարձեալ հոգեկան անակնկալներով հարուստ ներքնաշխարհ մը, որուն տեղադրութեան նուիրուած՝ արուեստագէտը չքեղ գիտեր դուրս պիտի բերէր կացութիւններու, զգայութիւններու, յեղաշրջումներու եւ մեզ հեւ ի հեւ պահող անհուն ու ահաւոր փոթորիկներու » :

Ինչո՞ւ համար բարդ քաղաքակրթութեանց մէջ փնտռել միայն հոգեբանական բարդ վիճակները : Ինչո՞ւ համար ամէնէն պարզ, համեստ արտաքինի մը տակ, եւ նուազ քաղաքակրթուած միջավայրի մը մէջ ապրող, իրենց տառապանքով մեծ հոգիներուն մէջ չփնտռել հարուստ ներքնաշխարհ մը :

Այդ ներքնաշխարհը յատուկ է ամէն մարդու, բոլոր հոգիներուն: Փոթորիկներու անձնատուր է մարդ էակը ամէն երկինքներու տակ: Հոգեբանական առեղծուածներ կան ամէնուն մէջ, չշահագործուած հանքերու պէս, մինչեւ որ արուեստագէտը ի վիճակի ըլլայ երեւան հանելու ինչ որ մարդկային հոգին ունի իբրեւ առեղծուած, իբրեւ բարդ վիճակ:

Եթէ համաձայն գտնուէինք Յ. Օշականի յայտնած միտքերուն, գրչի մէկ հարուածով խաչ պիտի քաշէինք Խոնարհներու եւ Մնացորդացներու հեղինակին մեր գրականութեան բերած այնքան հարուստ եւ հոգեբանօրէն մշակուած տիպարներուն վրայ, որոնց ներքնաշխարհը ներկայացուած է յաճախ պարզ խօսքով մը կամ մէկ բառով : Խոնարհներ կան ամէն երկինքներու տակ, եւ յատուկ են բոլոր քաղաքակրթութիւններուն: Իսկ հոգեբանական առեղծուածները յատկանիշն են ամէնուն, «կարելի ու բնական »: Դարաւոր ստրկութեամբ մը ապազնուացած ժողովուրդին ծոցէն է, որ հայ վիպագրութիւնը քաղած է բոլոր իր տիպարները, կարելի զանազանութեամբ մը, ինչպէս վիպագիր Զապէլ Եսայեանի, որ Յ. Օշականի հանդիսաւոր վկայութեամբ իսկ, «Հոգեբանական վէպին անվիճելի վարպետն է»: Եթէ հայ վիպագրութիւնը աւելի չէ թափանցած մարդկային առեղծուածներով հարուստ հայ անհատի հոգիին, պատճառն այն չէ, որ մարդիկ զուրկ են տիպարները յատկանշող զգայութիւններէ, այլ՝ որովհետեւ հայ վիպագիրը ինքն իսկ չէ հասած այն բարձրութեան եւ կատարելութեան, որ « բարձր քաղաքակրթութեանց» մէջ ապրող օտար վիպագրին արժանիքը կը կազմէ, եթէ կարելի է ընդհանրացնել այս տեսակէտը :

Մարդկային հոգիին ներքին փոթորիկներ տուող զգայութիւններ են սիրոյ, մահուան, նախանձի, ոճիրի, ատելութեան եւ նման դրական կամ բացասական զգայութիւնները, որոնք յաւիտենական տարրեր են արուեստագէտներուն համար, բոլոր ժամանակներուն մէջ, առանց ազգի եւ դասակարգի խտրութեան: Հայ մարդուն զգացած այս զգայութիւնները, որ մարդկային տառապանքի աղբիւրն իսկ կը կազմեն, եթէ պեղուած չեն, ինչպէս թիւրիմացութեամբ կը կարծուի, յանցանքը որո՞ւն է : Եթէ հայ վիպագիրը նուազ հոգեբան է «կարելի՞ է ատկէ հետեւցնել թէ բարդ վիճակներ գոյութիւն չունին մեր մէջ : Դուք պիտի կրնա՞ք ժխտել, որ «հասարակ հոգիներու զանգուածը » կազմող հայ մարդերու հոգին աւերակի չէ վերածուած մահուան վախին եւ ահաւորութեան առջեւ: Պիտի կրնա՞ք ժխտել որ սիրոյ նետովը զարնուած չէ երբեք հայ հոգին, որ ան գալարուած չէ անով, առանց երբեք կարենալ յայտնելու այդ զգայութեան մեծութիւնն ու սաստկութիւնը: Հապա նախանձի զգացո՞ւմը: Ինչո՞ւ համար անիկա սեփականութիւնը դարձնել «միայն բարդ քաղաքակրթութեանց »:

Դժուար է հաշտուիլ Օշականի յայտնած այդ միտքերուն հետ :

Այս խորհրդածութիւնները չծանրաբեռնելու համար է որ աւելի լայն ընդհանրացումներէ կը խուսափինք, այլապէս պիտի կրնայինք բազմաթիւ օրինակներով հաստատել, որ «դարաւոր ստրկութեամբ մը ապազնուացած հայ զանգուածին մէջ հասարակ հոգիներ» միայն տեսնելը հոգեբանական սխալ մըն է : Ու մեր վիպագրութեան մէջ, հակառակ արեւելեան - հայկական ըլլալուն, հետեւաբար «բարդ քաղաքակրթութեանց» հորիզոններէն հեռու գտնուելուն, ունինք մարդիկ եւ տիպարներ հոգեբանական առեղծուածներով հարուստ խոնարհ արտաքինով, բայց ներքին մեծ փոթորիկներով մարդկային էակներ :

Տիկին Զապէլ Եսայեանի վէպերուն համայնապատկերը եւ հոն ներկայացուած տիպարները, եւրոպական «բարդ քաղաքակրթութեանց » մէջէն առնուած տիպարներուն, հոգեկան առեղծուածներէն երբեք չեն զանազանուիր եւ ճիշդ այդ հանգամանքին համար է, որ Յակոբ Օշական «Հոգեբանական վէպին անվիճելի վարպետը » կ'ընդունի Զապէլ Եսայեանը, այնքան արդար գնահատումով մը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(*) «*Մարդոց քովն ի վեր*», Յ. Օշական, տպուած Րաֆֆիի կեանքին եւ գրականութեան նուիրուած հատորին մէջ, 1937, Փարիզ, էջ 75–78 :

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

—o—

ՊԱՀՐԷՅՆ ԿՂԶԻՆ

Պահրէյն կղզին անգլիական գաղութ մըն է եւ շատ հարուստ է քարիւղի հանքերով : Կը գտնուի Արաբիոյ եզերքին մօտ եւ Փաքիստանի դիմաց : Ունի 150.000 բնակիչ, ամէնքն ալ Արաբ :

Սակայն Պահրէյն միայն իր քարիւղով երեւելի չէ, այլ անոր մէջ երեւան ելած են շատ հին քաղաքակրթութեան մը մնացորդները :

Պահրէյնի մէջ գտնուած են թաղուած քաղաքներ եւ դամբարաններ, որոնք ժամանակակից են սումերական եւ հին հնդկական քաղաքակրթութիւններուն :

100.000 ԲԼՐԱԿՆԵՐ

Պահրէյնի դեղին աւազը կը ծածկէ շուրջ հարիւր հազար բլրակներ, որոնք բոլորն ալ կը պահեն հին դամբարաններ:

Պահրէյնի այդ հնութիւնները շատ մը հետախոյզներու ախորժակը գրգռած են եւ անոնք մեծ թափով կ'աշխատին նորութիւններ յառաջ բերելու համար :

Անոնց աշխատանքը հետաքրքրական արդիւնքներ յառաջ կը բերէ : Սակայն անոնք ցաւով նշմարած են որ, իրենցմէ դարեր առաջ, գողեր արդէն իսկ կողոպտած են շատ մը գերեզմաններու պարունակած գանձերը :

Պեղումները սկսան շուրջ յիսուն տարի առաջ: Այն ժամանակ որեւէ հին քա-

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Կացութեան ծանրութեան առաջին անգամ կը սկսի անդրադառնալ, երբ Ալի Մահէր իրեն կը ներկայացնէ առաջին վերջնագիր մը, որ կը պահանջէ անմիջապէս վտարել իր մօտիկ գործակիցները: Սպաները այս պահանջը դրած են, որովհետեւ համոզուած են թէ թագաւորը պիտի մերժէ :

Բայց, հակառակ սպասուածին, Ֆարուք որեւէ դժկամակութիւն ցոյց չի տար իր բարեկամները քովէն հեռացնելու: Յուլիս 24ի երեկոյեան, Ալի Մահէրի կը յանձնէ իր անմիջական գործակիցներուն հրաժարականի նամակները :

Սպաները զգուած են: Ահա այն մարդը, որուն ձեռքն էր երկրին ղեկը : Նկարագրի այս բացարձակ չգոյութիւնը կը կնքէ թագաւորին ճակատագիրը : Զայն արդարացնելու համար հարկ է ըսել, որ ատենէ մը ի վեր թագաւորը կը տառապէր խորհրդաւոր հիւանդութենէ մը, որ անշարժութեան կը դատապարտէ իր կամքը :

Անոնք, որ Ֆարուքը ճանչցած են քանի տարեկանին, այժմ կը դժուարանան հաւատալու, թէ նոյն անձն է: Ամբողջ մարմինն ու դէմքը ուռած են : Այտերը այնքան ուռած են, որ աչքերը դժուարութեամբ բաց կը պահէ. կոպերուն մէջէն դուրս սահող նայուածքը այնքան մտահոգիչ է, որ խօսակցին անհանգստութիւն կը պատճառէ : Դէմքը մոխիրի գոյն առած է , շրթունքները՝ անկամ, վիզը՝ հաստըցած, միսերը՝ թոյլ. անկման շրջանի հռոմէացի կայսեր մը արտաքին երեւոյթն ունի: Դեռ շատ պատիւ է իր առընչութեամբ Ներոն մը կամ Կալիկուլա մը յիշելը. այս վերջինները գոնէ ծիրանի զգեստ կը կրէին. մինչդեռ Ֆարո՞ւք ինչ է. դրամասէր, հաճոյասէր, ալպանացի չարաչահ մը :

Այժմ, որ Սպաներու խմբակը բանակին տէրն է, ու Ալի Մահէր ալ՝ կառավարութեան գլուխը, կը մնայ միայն ձեռք ձգել Ֆարուքի հրաժարումը :

— Թագաւորը պէտք է վտարուի այսօր իսկ,— կը յայտարարէ Նասր իր ընկերներուն՝ Յուլիս 25ի առաւօտեան :

Արդարեւ, ամէն բան կարելի է սպասել Ֆարուքէն: Իր բռնած ընթացքն իսկ ծուղակ մը չի՞ պահեր իր ետին: Սպաները կ'աճապարեն նաեւ անոր համար, որ բանակին զանազան միաւորներուն մէջ որոշ շարժումներ ծայր տուած են: Միւս կողմէ, կ'իմանան որ Ֆարուք գաղտնի բանագնաց մը ուղարկած է Ֆայէտ՝ անգլիական բանակին օժանդակութիւնը խնդրելու համար :

Կեդրոնական Կոմիտէն ազդարարութիւն մը կը ղրկէ թագաւորին, անկէ պահանջելով, որ իր ամբողջ իրաւասութիւնները փոխանցէ Ալի Մահէրին: Ապա, կը ճշդէ Ֆարուքի հրաժարման մանրամասնութիւնները : Վերջնագիրը պիտի ներկայացուի բանակին կողմէ՝ « յանուն ժողովուրդի կամքին»: Զօրավար Նէկիպ եւ Անուար - էլ - Սատաթ, օդանաւով Աղեքսանդրիա կը մեկնին այս վաւերաթուղթը թագաւորին յանձնելու համար : Քսան վայրկեան ետք տեղ կը հասնին ու անմիջապէս կը ներկայանան քաղաքին Ընդհանուր Հրամանատարին : Այդտեղ՝ ծանր յուսախաբութիւն մը կը սպասէ իրենց :

Երբ Աղեքսանդրիոյ ուժերու ընդհ. հրամանատար գնդապետ Մոհիէտտինի կը յայտնեն Կոմիտէին որոշումն ու կը պահանջեն որ անմիջապէս ձեռնարկէ թագաւորին դահընկէցութեան գործողութեանց, Մոհիէտտին կը պատասխանէ, թէ այդ՝ անկարելի է . գործողութիւնը յաջորդ օրուընէ առաջ չի կրնար կատարուիլ :

— Ի՞նչպէս թէ անկարելի. կը բացականչեն Նէկիպ եւ Անուար էլ Սատաթ : Կեդր. Կոմիտէի հրահանգները որոշ են. պարտաւոր էք գործադրել :

— Մարդիկս չափազանց յոգնած են,— կը պատասխանէ գնդապետ Մոհիէտտին: Երեք օրէ ի վեր չեն քնացած: Անհրաժեշտ է, որ քիչ մը հանգստանան :

— Բայց մենք բոլորս ալ նոյնքան յոգնած ենք .— Կը բողոքէ Անուար էլ Սատաթ: Քսանեւչորս ժամուան այս յապաղումը կրնայ ճակատագրական ըլլալ :

— Գործողութեան հրամանատարը ես եմ, — կը պատասխանէ գնդապետ Մոհիէտտին առանց տեղի տալու: Ուրեմն յաջողութեան կամ ձախողանքին պատասխանատուութիւնը իմ վրաս կը ծանրանայ : Կը մերժեմ այսքան փափուկ գործի մը ձեռնարկել՝ յոգնած զինուորներով, որոնք ճակատագրական պահուն իրենց գլուխը կրնան կորսնցնել: Կ'ուզէ՞ք որ ցաւալի միջադէպեր պատահին: Ոչ, այնպէս չէ՞: Ուրեմն հարցը փակուած համարեցէք: Խօսք կուտամ, որ գործողութիւնը պիտի սկսի վաղը առաւօտ կանուխէն :

×

Յուլիս 25էն 26ի գիշերը կ'անցնի փոթորկալի վիճաբանութիւններով, որ ամէն ոք ջղագրգիռ վիճակ մը ունի. Պէ՞տք է ձգել, որ Ֆարուք փախչի, թէ պէտք է կալանաւորել զայն: Իսկ եթէ կալանաւորուի, պէ՞տք է տեղւոյն վրայ իսկ սպաննել, թէ՝ դատի քաշել :

(7 Շար.)

ղաքի մնացորդներ չգտնուեցան : Եւ ա-միկա աւելի զարմանալի կը դարձնէր այնքան բազմաթիւ դամբաններու գո-յութիւնը :

Հնախոյզները խորհեցան թէ կղզիին դիմացը գտնուող Արաբիոյ բնակիչներն էին, որոնք իբրեւ գերեզմանոց կը գոր-ծածէին զայն :

Բայց, դիմացի արաբական շրջանն ալ որեւէ կարեւոր քաղաքի հետք մը չէր պարունակեր :

Այն ատեն, երկու հնախոյզներ, դա-նիացի Կլոպ եւ ամերիկացի Գիպպի ար-նիշավախումբ մը կազմակերպեցին եւ յա-ջողեցան մեծ արդիւնքներու հասնիլ :

ՀՆԱՄԵՆԻ ՏԻԼՄՈՒՆԸ

Կարելի է այժմ ստուգապէս հաստա-տել թէ Պահրէյնի հնամենի Տիլմունն է, որուն մասին կը գրեն բեւեռագրերը : Տիլմուն փոխանցած է սումերական քա-ղաքակրթութիւնը՝ Ինտոս գետին հովի-տին ժողովուրդներուն (այսօրուան Փա-քիստանի) : Սումերականները եղած են քաղաքակրթութեան առաջին պատմական ժողովուրդը :

ՄԵԾԱՄԵԾ ԳԻՒՏԵՐ

Այսօր, Պահրէյն, միայն հիւսիսային մասին մէջ մշակուած է : Մնացած մասը անապատ մըն է, որուն ամենաբարձր բլուրը — 150 մեթր — կը կոչուի Ճեպել Տուղան :

Պահրէյնի անապատին մէջ է որ գըտ-նուեցան նախապատմական բնակարան-ներու մնացորդները յատկապէս կայծքա-րէ առարկաներ, որոնք թերեւս Քրիստո-սէ հարիւր հազար տարի առաջ շինուած են հին մարդոց կողմէ :

Գտնուեցան, ի մէջ այլոց, տէգի եր-կաթեայ կտորներ, բաժակ մը, կարմիր կաւէ ամաններ :

Վերջապէս, գտնուեցաւ հեթանոսական տաճար մը, որուն մէջ սումերական ճա-շակով շինուած արձան մը՝ կը ներկայա-ցնէր աղօթող մերկ քուրմ մը :

Քաջալերուած, հնախոյզները մեծ թափով շարունակեցին իրենց աշխա-տանքը եւ հասան հիանալի արդիւնքնե-րու : Գտնուեցան պղնձեայ կացիններ եւ տէգեր, ցուլի հոյակապ գլուխ մը՝ որ կը յիշեցնէ Ուրի թագաւորական պա-լատներու զարդաքանդակները, ինքնա-տիպ բոլորաձեւ կնիքներ : Այս առար-կաները Քրիստոսէ առաջ շուրջ 2·300 – 2·200 տարուան հնութիւն ունին :

Այս բոլոր գտնուած առարկաներուն, ինչպէս նաեւ կաւէ ամաններու քննու-թիւնը կը ցուցնէ թէ զանոնք շինողները Միջագետքի եւ Հնդկաստանի միջեւ վա-ճառականութիւն ընող մարդիկն էին :

ԻՐԱՐՈՒ ՎՐԱՅ ՇԻՆՈՒԱԾ ԵՕԹԸ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Սակայն ամէնէն ցնցիչ գիւտը կատար-ուեցաւ ԺԶ. դարուն շինուած փորթու-կալեան բերդի մը աւերակներուն մօտե-րը Ռաս էլ Քալայի մէջ : Յայտնի եղաւ որ հոն առենօք կը գտնուէր շատ մեծ քաղաք մը : Մանաւանդ, այդ նոյն տեղ-ւոյն վրայ, իրարու վրայ շինուած էին, յաջորդական ժամանակներու մէջ, եօթը քաղաքներ : Այս քաղաքներուն ուսումնա-սիրութիւնը կարելի դարձուց զանազան շրջաններու քաղաքակրթութիւններուն ուսումնասիրութիւնը :

Այս քաղաքներուն երկրորդը, յատա-կէն սկսեալ, վերոյիշեալ հեթանոսական տաճարին ժամանակակից պէտք է եղած ըլլայ : Մէջը գտնուեցան նոյն կարմիր ամանները եւ նոյն բոլորաձեւ կնիքները :

Հին քաղաքը ունէր չորս մեթր լայնու-թեամբ քարաշէն պարիսպներ : Իսկ անոր տակի քաղաքը աւելի նախնական առար-կաներ կը գործածէր եւ Միջագետքէ ա-ւելի, Հնդկաստանի կը մօտենար, ար-ուեստի տեսակէտէն :

ՎԵՐՋԻՆ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Վրայի հինգ քաղաքները այլազան քա-ղաքակրթութիւններու պատկանած պի-տի ըլլան : Անոնց ամանները տարբեր ձե-ւով շինուած են, գեղարուեստի մէջ ա-ւելի յետամնաց են եւ նուազ հարուստ : Անոնք բնակած են հին մեծ քաղաքին մէկ մասին վրայ միայն : Բայց ասոնց կը պատկանի ամէնէն մեծ շէնքը, որ մինչեւ հիմա երեւան եկած ըլլայ :

Շէնքին պատերը, որոնք հինգ մեթր բարձր են, կառուցուած են մէկ մեթր երկար քարերով : Ունի մեծղի դռներ :

Այս բոլոր քաղաքները յաջորդաբար կործանուած են արշաւանքներու հետե-ւանքով :

Քրիստոսէ առաջ երկրորդ հազարամ-եակին կը պատկանի օձ – պաշտամունքի հին նուիրուած տաճար մը, որուն մէջ գտնուած են 14 նուէրներ, դրուած ծա-կերու մէջ : Եօթը ամաններու մէջ գտնը-ւած են օձերու կմախքներ, որոնցմէ ո-մանք մէկուկէս մեթր երկար էին :

Կային նաեւ կնոջական զարդարանքներ, որոնք նուիրուած էին օձ – պաշտամունքին, կը բաղկանային թանկագին քա-րերէ :

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՒ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԴՐՈՇՄ

Երրորդ քաղաքը կը կրէ յունական դը-րոշմ, որ պէտք է վերագրուի Աղեք-սանդրի շրջանին յունական գաղութա-րարութեան : Քրիստոսի ծննդեան ա-տենները այս քաղաքն ալ կործանած է :

Վերջին երկու քաղաքները իսլամա-կան շրջանին կը պատկանին, ինչպէս յայտնի կ'երեւի չինական արուեստով շինուած ամաններէ :

ԺԶ. դարուն, Փորթուկալցիները գրա-ւեցին Պահրէյնը ու հոն բերդ մը շինե-ցին :

ՀԻՆ ՏԻԼՄՈՒՆԸ

Ուրեմն, Քրիստոսէ երեք հազար տա-րի առաջ շինուած է այս քաղաքը եւ տե-ւած է մինչեւ 1500 տարի Քրիստոսէ ետք :

Քրիստոսէ երկու հազար տարի առաջ, այս քաղաքը հզօր էր եւ հարուստ : Ա-նոր քաղաքակրթութիւնը ինքնատիպ էր եւ կը նմանէր թէ Միջագետքի եւ թէ Ին-տոս գետին հովիտին քաղաքակրթու-թիւններուն :

Պահրէյնի մէջ գտնուած մեծ քաղաքը եղած պիտի ըլլայ հին Տիլմունը :

Տիլմունը, որ եղած է ընդարձակ եւ շատ հարուստ քաղաք մը, իր մեծութիւ-նը կը պարտի, հաւանաբար, իր դիրքին, որ իրարու կը կապէ Միջագետքը եւ Հնդ-կաստանը : Թերեւս, իր մեծութիւնը կը պարտի նաեւ իր հեթանոսական սրբա-վայրի հանգամանքին :

Վերամշակեց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Երեք օր տեւած է Թիֆլիզի մէջ գու-մարուած Անդրկովկասեան երեք երկիր-ներու՝ Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազր-պէյճանի բժշկական հիմնարկութիւննե-րու համաժողովը : Եղած են զեկուցում-ներ բժշկական եւ յարակից խնդիրներու շուրջ :

Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Հայաստանի մէջ մեռած է Սիմակ Սա-հակեան, ծանօթ մտաւորական եւ ու-սուցչապետ : Ծնած էր Աշտարակ, 1879-ին, հողագործ ընտանիքէ : Յաճախած է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարան, ապա ուսուցչական պաշտօններ վարած Ներ-սիսեան եւ այլ դպրոցներու մէջ : 1929ին նշանակուած էր «Հոկտեմբերիկ» մանկա-կան ամսագրի խմբագիր, իսկ աւելի ուշ՝ «Սով. մանկավարժ»ին : Մանկավարժա-կան բեղնաւոր աշխատանքէն զատ, ու-նեցած է նաեւ հասարակական ժրաջան գործունէութիւն :

×

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ օրուան ժամերը փոխ-ուեցան Հայաստանի մէջ Մայիս 3էն սկսեալ : Օրուան աշխատանքները կը սկսին առաւօտեան ժամը 8·30ին եւ կ'ա-ւարտին ժամը 16ին՝ ցերեկուան կէս ժամուան ընդմիջումով : Կարգ մը պաշ-տօնատուներու, վաճառատուներու եւ գործարաններու մէջ, գործի սկսելու ժամերը կը տարբերին 7էն 10ը :

«ԽՈՀԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՕՐ» տօնած են Ե-րեւանի մէջ, Ապրիլ 25 : Զանազան զե-կոյցներէ ետք, պատուոյ գրութիւններ յանձնուած են 12 խոհարարներու՝ իրենց բեղուն աշխատանքներուն համար :

ԵՐԵՒԱՆԻ հարաւ – արեւմտեան մասին մէջ Ապրիլ 29ին կատարուած է հանդի-սաւոր բացումը Հայաստանի ժողովրդա-կան տնտեսութեան ցուցահանդէսին, ուր ներկայացուած են բազմաթիւ գործա-րաններու, հանքերու արտադրութեան նմոյշները, դաշտերուն բարիքները, գի-տութեան, մշակոյթի եւ արուեստի նը-ւաճումները :

ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԵԱՆ եւ դրամաշոր-թութեան յանցանքով ութ տարուան բանտարկութեան եւ անձնական ամբողջ գոյքի բռնագրաւումով դատապարտուած է Կիրովականի քաղաքային խորհուրդի նախագահին տեղակալը՝ Ա. Յարութիւն-եան : Զանազաններէ կաշառք ստացած է՝ բնակարանները շուտ յանձնելու խոստու-մով :

ԵՐԵՒԱՆԻ, Լենինականի եւ Կիրովա-կանի մէջ տեղի ունեցան Խ. Միութեան ոտնագնդակի երկրորդ դասի ախոյենա-կան մրցումները : Երեք վայրերուն մէջ ալ, հայկական խումբերը պարտութեան մատնած են Ֆրունզէի, Թալլինի եւ Ռի-կայի խումբերը : Իր կարգին «Սպարտակ» առաջին դասի խումբը պարտութեան մատնած է Թաշքենդի խումբը՝ 3–0ով, իսկ պարտուած է՝ Մոսկուայի զինուո-րականներու խումբէն՝ 2–4 :

ՕՆՆԻԿ ՕՀԱՆԵԱՆ ոճրագործ մըն էր, որ մահուան դատապարտուեցաւ Երեւա-նի դատարանին կողմէ : Մասնագիտու-թիւն դարձուցած էր ոսկեղէններ գողնա-լու համար կիները գլուխէ հանել եւ բա-ցօթեայ դաշտերու մէջ գինովցնելէ ետք՝ խեղդել զանոնք :

ԵՐԵՒԱՆԻ Մատենադարանի շէնքին առջեւ, շուտով, իր պատկառելի հասա-կով պիտի կանգնի Մեսրոպ Մաշտոցի քարակերտ արձանը, գործ՝ քանդակա-գործ Ղ. Զուրաբեանի : Արձանին հաս-տատումը կը զուգադիպի Մեսրոպ Մաշ-տոցի ծննդեան 1600ամեակին :

ՏԱՒԻԹ ՕՅՍԹՐԱԽ աշխարհածանօթ ջութակահարը երկու համերգներ տուած է Երեւանի մէջ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՍԵԴՐԱԿ ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ

Փարիզի ձայնասփիւռի տնօրէնութեան հրաւէրով, դաշնակահար Սեդրակ Եավ-րուեան պիտի մասնակցի Օրքեսթրը Նա-սիոնալի նուագահանդէսին, որ տեղի կ'ունենայ Յունիս 2՝ ժամը 17·30ին, Շան զ'Էլիզէի Թատրոնին աւագ սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ Սերժ Պոտոյի :

Եավրուեան պիտի նուագէ Արամ Խա-չատուրեանի դաշնակի քոնչերթօն՝ նը-ւագախումբի ընկերակցութեամբ :

Տաղանդաւոր դաշնակահարը վերջերս արձանագրած է մանրակօս երկարատե-սալ մը, որու վրայ շատ յաջող կերպով կը նուագէ Մուսորկկիի «Թապլօ տիւն էքսփոզիսիոն» եւ Ա. Խաչատուրեանի «Թոքքաթա» անուանի յօրինումները :

Սալը ծախու է արդէն բոլոր վաճառա-տուներու եւ անձնապէս Ս. Եավրուեանի մօտ (23, Րիւ տիւ Շաթօ, Տէօյ) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (198)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Միայն հօր սուրն առած Կամսարական երիտասարդն էր, որ չէր ընկճւում տա-կաւին. նա դրեթէ պայթող աչքերով եր-կար սուրը տարուբերում էր իր առջեւ ու հարուածում իւրաքանչիւր մօտեցողի ... եւ իրարանցման աղմուկը, յարձակող-ների գոռոցը եւ անզէն պաշտպանուող-ների ճիչն ու աղաղակը, որ լցրել էին սրահները, լսւում էին եւ դրսում ... Թէ որքան տեւեց այս ամէնը՝ պարզել դըժ-ուար էր, բայց մի պահի յանկարծ մուտ-քից լսուեց մի ահեղ ձայն .

— Դադարեցնել ...

Ձայնը որոտագին էր եւ ահարկու իր ելեւէջներով :

Զինուորները կանգ առան եւ ետ նա-հանջեցին մի մարդու պէս, եւ ճանաչեցին Վասակ սպարապետին, որ մերկ սուրը բարձր բռնած կանգնել էր պալատի շէմ-քին, որպէս զայրացնած մի աստուած :

Ոչ ոք չիմացաւ, թէ որտեղից յայտ-նուեց նա, ոչ ոք նրան չէր սպասում : Բայց, ինչպէս յետոյ պարզուեց, նա ե-կել էր ինքնաբեր, հետաքրքրութիւնից մղուած :

Իմանալով, որ այդ օրը Արմաւիրի պա-լատն են հրաւիրուած ապստամբ նախա-րարները՝ հաշտութեան գործով, Վասա-կը նախ զարմացաւ, որ Թագաւորն իրեն չհրաւիրեց այդ ծէսին, ապա որոշեց գը-նալ ներկայ լինել, քանի որ դա եւ հե-տաքրքրում էր եւ իրեն պարտաւոր ըզ-գում տեղեակ լինել, թէ ի՞նչ է կատար-ուել եւ հիմա ի՞նչպէս են հաշտուելու : Երկու թիկնապահով հասնելով Արմաւի-րի պալատը՝ նա աղեկտուր ձայներ լսեց ու իրեն նժոյգից ցած նետելով, վազեց առաջ ... եւ այնինչ տեսաւ, կարկամեց նրան. մի վայրկեանում նա գունատուեց, շառագունեց, մթնեց, եւ ապա, սուրը հանելով, գոռաց ...

Երբ նրա ձայնի վրայ ամէն ինչ դադա-րեց՝ նա մտաւ ներս եւ առաջին իսկ սրահում տեսաւ տղամարդկանց դիակ-ներ՝ ընկած երեսն ի վայր կամ մէջքի, իրենց արեան մէջ ... Սպարապետը ճա-նաչեց միայն Կամսարական Ներ իշխա-նի դին, որ փռուած էր սրահի մէջտեղը՝ ձեռքերը տարածած, ոտքերը չռած, իշ-խանական իր ամբողջ հանդերձանքով . բաց էր միայն ալեխառն մազերով գլու-խը, իսկ գլխարկն ընկած էր երեք կան-գուն հեռու :

Տեսնելով այդ դիակները՝ սպարապե-տը նորից գոռաց .

— Ո՞վ է համարձակուել ... Ո՞ւր է արքան ...

Կանգ առած զինուորները ետ – ետ գը-նացին դէպի պատերը, սրերը ետեւները թաքցնելով, իսկ մէկը, որ նրանց պետն էր, նետուեց դուրս այնպէս, որ սպա-րապետն իրեն չնկատի : Եւ սպարապետն իրօք չնկատեց, որովհետեւ նայում էր ընկածներին մի խռովքով, որին քիչ է անուանել զայրոյթ : Անցնելով սրահից-սրահ, մեռածների ու մահամերձների կողքով՝ Վասակը վերջին սրահում մի սեղանի ետեւ տեսաւ աչքերը լայն բա-ցած եւ ատամները սեղմած մի երիտա-սարդի, որ մերկ սուրը բռնել էր գլխից վեր՝ հարուածելու պատրաստ : Սպա-րապետին տեսնելով՝ նա պոռաց .

— Ամօթ, սպարապետ. ամօթ այս ստոր դաւի համար :

Սպարապետը գունատուեց, բայց չվի-րաւորուեց. ընդհակառակն, երիտասար-դի համարձակութիւնը զարմացրեց նրան եւ սէս դրաւեց :

— Մի վախեցիր, երիտասարդ, — ա-ռաջ գնաց Վասակը սուրն իջեցրած : — Ոչ ոք չի համարձակուի մօտենալ քեզ :

— Եւ թող մօտենայ՝ դաւն ու ոճիրը լրացնելու : Եւ թող նզոված լինիք դուք :

— Հանգստացիր, երիտասարդ, հան-գստացիր, — ձայնին աւելի մեղմութիւն տալով մօտեցաւ Վասակը : — Շնորհիր ինձ անունդ :

— Անունս ... Ի՞նչ կարեւոր է քեզ ա-նունս, — ջղաձգուեց երիտասարդի դէմ-քը :

— Եղիր ապահով, որդիս. դու փըր-կուած ես ...

— Քո փրկութիւնը, սպարապետ պէտք չէ ինձ՝ ծնողիս, հարազատներիս սպա-նելուց յետոյ : Հրամայիր՝ սպանեն եւ ինձ, կամ՝ ինքդ սպանիր ոճիրդ կատար-եալ դարձնելու համար :

Նրան պատասխանելու փոխարէն՝ Վա-սակը կարգադրեց թիկնապահներին .

— Երիտասարդ սեպուհին տարէք իմ տունս ...

Կարգադրեց ու ինքն շտապեց դուրս՝ Թագաւորի մօտ գնալու :

Վաղարշապատի պալատը խաղաղ էր : Թագաւորը, որ այդ պահին զրուցում էր Բագարատունի Սմբատ ասպետի եւ Հայր Մարդպետի հետ, սպարապետի անակն-կալ մուտքն ընդունեց զարմացած : Իսկ Վասակը դեռ շէմքից պոռաց ամէն պատ-շաճաւորութիւն մոռացած .

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Համբարձում Զահրէճեան, Օր. Այտա Զահրէճեան, Տէր եւ Տիկին Արման Զահրէճեան, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով, նուիրատուութիւնով մասնակցեցան իրենց սուգին

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԶԱՀՐէՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Առնուվիլ – Սարսէլի Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն կատարած է հետեւեալ հանգանակութիւնը, ի նպաստ Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին:

Պ. Պ. Սողոմոն Նիկողոսեան 50 Ն. Ֆ., Հրաչ Սարգիսեան 50, Տիկիններ Անժէլ Արապեան 15 Ն. Ֆ., Արմինէ Պարաւեան, Արման Հապէշեան, Պ. Պ. Վահրամ Սանոյեան, Սեդրակ Էմմինեան, Առաքել Էսկիճեան, Տիկին Վարդանոյշ Ստանպոլեան, Եղիա Ինճէարապեան, Տօքթէօր Արթին, Օննիկ Երկանեան, Տիկին Ընծայ Ունճեան, Մառի Մենեճեան, Պ. Պ. Օննիկ Ալթունեան, Արփիար Մարտիրոսեան, Սողոմոն Կիւլէգեան, Յարութիւն Պիւճէկեան, Հայրապետ Խաչատուրեան, Ստեփան Պալեան, Նիկողոս Նիկողոսեան, Քլէման Քէսէճեան տասնական Ն. Ֆ.:

Ոմն վեց Ն. Ֆ.: Պ. Պ. Կղեմէս Պայրամեան, Յարութիւն Երկանեան, Մելքոն Շէրոյեան, Դանիէլեան, Ոմն, Ասատուր Տիլանեան, Բագդալ Երամեան, Թիպէո, Հայկ Գասպարեան, Վարդգէս Տիլանեան, Տիկիններ Վարդանոյշ Խասեան, Սիրուհի Խաչատուրեան, Գրիգոր Սարաֆեան, Գառլօ Ազեան, Տիկին Ազնիւ Նիկողոսեան, Տիկին Մառի Շիրինեան, Տէր Աղգէ Ք. Փայլակեան, Օր. Ժագլին Մարթայեան, Նորայր Քօլանճեան, Հայկ Գարապօղոսեան, Տիկին Փերուզ Զաքարեան, Կարապետ Պալանգեան, Ռոժէ Փերոտեան, Փիէռօ Տարագճեան, Յարութիւն Ճէլալեան, Գէորգ Աւագեան, Ժէօրժ Փէրոտեան, Էտուարդ Հապէշեան, Ոմն, Կարապետ Սարաֆեան, ԱնդրանիկՍէթէնճեան, Տիկին Ալիս Լեւոնեան հինգական Ն. Ֆ.:

Ընդհ. գումար 471 Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը:

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14: Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿ. ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչութեան կողմէ:

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի:

Ի նպաստ Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Մայիս 20, Շաբաթ ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Րիւ տ'Օպաներ, Մարսէյլ:

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

(Ազգ. յուզիչ օփերէթ, 4 արար)

Կը ղեկավարէ քեմանչիստ ՀԱՄՕ (Սայաթ Նովա) եւ կը մասնակցին տեղւոյս լաւագոյն ուժերը.—

Օր. Մարի Սիմոնեան (Սօնայի դեր, «Արմենիա» երգչախումբէն), Ս. Պէշկէօթիւրեան (Եակոր Աղա), դերասան Կ. Մութաֆեան (Միխօ), Գ. Թիւթէլեան (Յովսէփ Աղա), Պ. Սիսակ (Գեւօ) եւ ուրիշներ:

Պարերու եւ խնջոյքի տեսարաններուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը:

Արեւելեան «Սազանտար» նուագախումբը կը ղեկավարէ թառիստ ՊԱՐՈՅՐ:

Դաշնակահար Պ. ԱԲԻԿ:

Սրինգ՝ Պ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Հոգեգալստեան, Գերպ. ԿԱՐԱՊԵՏ Եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի նախագահէ ժամերգութեան եւ ապա ժամը 10.30ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցական Տարեշրջանի փակման եւ Բարերարներու Օրը

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 25

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ մայրերու տօնին առթիւ, աւանդական մատաղի օրհնութիւն, այս տարի եւս հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի Մայիս 28, Կիրակի օր:

Բոլոր այն ուխտաւորները, որ կը փափաքին իրենց նուէրներով մասնակցիլ տօնին՝ կրնան այժմէն արձանագրուիլ Հոգաբարձութեան մօտ, որպէսզի կարելի ըլլայ օր առաջ կատարել անհրաժեշտ գնումները եւ պատրաստութիւնները:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Դասախօս՝ Ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ: Նիւթ՝ Լիբանանի Հայ Գաղութը: Կը հրաւիրուին խումբերու ընկեր – ընկերուհիները:

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.– Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, տան մէջ հիւանդ մը խնամելու ամբողջ օրը եւ երեկոյեան ծնողքին ճաշը պատրաստելու համար: Տան մէջ բնակելու կարելիութիւն եւ լաւ վճարում:

Դիմել՝ ԱՐԵՒԵԱՆ, 13 Րիւ Ժ. Փուլմարք, Լէ Լիլա, Tél. VIL. 36-47

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն:

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

ԼԸ ՓԷՔ

3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին:

Ծոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի կայարանը (ՈԶ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել էրմիթաժ:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել էրմիթաժ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 18 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4605 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4906

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպական թերթերը անցեալ շաբաթ արձագանգ դարձան ծանրակշիռ լուրի մը, որ գրեթէ աննշմար անցաւ : Գրեցին թէ Մայիս 9ին Թուրքիոյ մէջ երեւան հանուած է «հակայեղափոխական դաւադրութիւն» մը, նպատակ ունենալով տապալել Կիւրսէլի կառավարութիւնը :

Անգարայի, Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Ատաբազարի մէջ ձերբակալուեր են 77 հոգի, որոնց շարքին պետական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, կառավարիչներ, Համայնավարներ եւ Նորակազմ «Ատալէթ» կուսակցութեան մէկ վարիչը : Ըսուեցաւ նոյնիսկ որ ձերբակալուած է Անգարայի զինուորական ոստիկանութեան հրամանատար գնդապետը :

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համաձայն, լուծեալ դեմոկրատ կուսակցութեան անդամներն ու գաղտնի գործող համայնավար տարրեր գործակցեր են՝ սարքելու համար այս «հակայեղափոխական դաւադրութիւն»ը :

Գաղտնիք մը չէ, որ համայնավարական խմորումներ կան Թուրքիոյ մէջ երկար տարիներէ ի վեր : Մուսթաֆա Քեմալի օրերէն սկսեալ եկող ու գացող բոլոր կառավարութիւնները խստիւ հետապնդած են համայնավարները :

Մասնաւորապէս ուսանողական շրջանակներու մէջ է, որ տեղ գտած է համայնավարական գաղափարախօսութիւնը :

Հալածուած Թուրքիոյ մէջ, կարգ մը Թուրք ուսանողներ ապաստանած են ազատ աշխարհի ոստաններ, ուր իրենց հրատարակած քարոզչական գրքոյկներն ու թռուցիկները գաղտագողի կը ներմուծեն երկիր :

Կը թուի թէ վերջերս Թուրք համայնավարները սկսեր են աւելի համարձակ դառնալ :

Համաձայն ֆրանս. հեռագրական գործակալութեան հրատարակած մէկ լուրին, համայնավարական ցոյցեր տեղի ունեցեր են Թուրքիոյ մէջ : Պոլսոյ պատերուն վրայ ալ «մուրճ – մանգաղ»ի նկարներ տեսնուեր են :

Առաջին անգամը չէ, որ Կիւրսէլի կառավարութեան դէմ դաւադրական ձեռնարկի մը խօսքեր կ'ըլլան :

Անցեալ ամիս եւս խօսուեցաւ այդ մասին, չնշելով որ դաւադիրները նպատակ ունէին փախցնելու Եասը Ատայի բանտարկեալները :

Կը թուի թէ յեղափոխական կառավարութիւնը ամրապնդած է դիրքերը եւ արամադիր չէ տեղի տալու նման «դաւադրութեանց» առջեւ :

Ենթադրելով նոյնիսկ, որ քաղաքական ներքին տագնապ գոյութիւն չունի, կարելի չէ ուրանալ սակայն, որ տնտեսական – ելմտական մեծ տագնապի ենթարկուած է Թուրքիա, հասնելով սնանկութեան դուռը :

Քանիցս արժեզրկման ենթարկուեցաւ թրքական լիրան, որ ներկայիս աշխարհի ամէնէն տկար դրամներէն մէկն է :

Թրքական վարկապետութեան չնորհիւ է, որ ելմտացոյցի բացը մասամբ կը գոցուի ամէն տարի :

1948էն ի վեր Միացեալ Նահանգները երեք միլիառ տոլար մտցուցած են Թուրքիոյ գանձը, տնտեսական եւ զինուորական աջակցութեան անունին տակ :

Հակառակ այս պատկառելի օժանդակութեան, «Թուրքիա այսօր քաղաքականապէս եւ տնտեսապէս աւելի խոցելի է քան 15 տարի առաջ», կը գրէ Մանչեսթըրի ծանօթ թերթը՝ Կարտիըն (10 Մայիս), որ կ'աւելցնէ թէ արեւմուտքի աջակցութիւնը երեւութական բարգաւաճումի մը ձեւին տակ փութացուց կացութեան վատթարացումը :

«Թուրքերուն Ռուսիոյ հանդէպ տածած ազգային հակակրութիւնն է միայն պատճառ, որ կասեցուց երկրորդ Լաոսի մը ստեղծումը Թուրքիոյ մէջ», կ'եզրակացնէ անգլիական թերթը, որ դեռ ուրիշ բաներ ալ կ'ըսէ :

Թուրքիոյ առեւտրական նախարարութեան խորհրդական Սէյտա արտածման ու ներածման հաշուեկշիռն ընելով, ըսեր է թէ տարեկան մէկ միլիառ տոլարի պէտք ունին՝ երկրին կարիքները հոգալու, տոկոսներն ու պարտքերը վճարելու համար :

Ներկայիս արտածումէն 320 միլիոն տոլար կը գոյանայ, ութսուն միլիոն տոլար ալ արտաքին օժանդակութիւն կը ստանան : Եթէ արտածումը կարելի չըլլայ եռապատկել, «հրաշք մը պէտք է կացութիւնը բարելաւելու համար» յայտարարեր է խորհրդականը, որ այս առթիւ յիշեր է գերման տնտեսագէտի մը կարծիքը, որուն համաձայն «Թուրքիոյ կացութիւնը յուսահատական է ...», (Մարմարա, 30 Ապրիլ) :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Այսօր, Հինգշաբթի, տասը միլիոն Ֆրանսացիներ պիտի զրկուին հանրային հաղորդակցութեան իրենց միջոցներէն : Արդարեւ, Աշխատաւորական Ընդհանուր Ընկերակցութեան (համայնավար) պնդումներուն վրայ, աշխատաւորական միւս կազմակերպութիւններն ալ յարեցան գործադուլի որոշման. երկաթուղիի աշխատաւորները գործադուլ պիտի ընեն այսօր առաւօտեան ժամը 4էն մինչեւ վաղը կէսօր, այսինքն՝ 32 ժամ : Մեծ գիծերու եւ արուարձաններու կառախումբերը անշարժութեան պիտի դատապարտուին. միայն քանի մը «միջազգային» կառախումբեր թերեւս բանին : Երկաթուղիի աշխատաւորները կը պահանջեն ռոճիկներու եօթը առ հարիւր յաւելում՝ անմիջապէս. փոխանակ տասնըութը ամսուան վրայ 6·25 առ հարիւր յաւելման, որ առաջարկուած էր կառավարութեան կողմէ :

Թերթը մամուլին յանձնուած պահուն տակաւին որոշ չէր, թէ մեթրոյի եւ հանրակառքերու աշխատաւորներն ալ պիտի միանա՞ն գործադուլի շարժման. սակայն շատ հաւանական է, որ անոնք ալ 24 ժամով դադրեցնեն իրենց աշխատանքը :

Կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաները այս առաւօտ միայն չորս ժամուան ազդարարութեան գործադուլ մը պիտի ընեն :

Համալսարանական ճաշարաններու պաշտօնէութիւնը հրաժարեցաւ գործադուլ ընելէ, քանի որ Ելմտական նախարարութիւնը իր համաձայնութիւնը տուած է առաջարկուած ներքին նոր կանոնագրութեան, որ առաւելաբար կը բարելաւէ աշխատանքի պայմանները :

Հանրային սպասարկութեանց պաշտօնէութիւնը սպասողական վիճակի մէջ է. առ այժմ կը շարունակուին սահմանափակ եւ «շրջուն» գործադուլները. թէեւ ընդհանուր գործադուլի ծրագիր չկայ տակաւին, սակայն եթէ երկաթուղիի աշխատաւորներուն շարժումը յաջողութեամբ պսակուի եւ գոհացում ստանան, հանրային սպասարկութեանց պաշտօնէութիւնն ալ կրնայ այդ միջոցին դիմել՝ իր պահանջները լսելի դարձնելու համար :

«Ֆիկառօ» կը գրէ, թէ մինչ աշխատաւորական միւս կազմակերպութիւններուն մտահոգութիւնը զուտ ընկերային է, Աշխատաւորական Ընդհանուր Ընկերակցութիւնը (Սէ. Ժէ. Թէ.) իր հրահանգները կը ստանայ համայնավար կուսակցութենէն եւ կը հետապնդէ քաղաքական նպատակներ. նիւթական պահանջներու պատրուակին տակ, կ'ուզէ հետզհետէ իրականացնել ժողովրդային ճակատի կազմութիւնը :

× Ծերակոյտին մէջ քննուեցաւ կառավարութեան ելմտական եւ ընկերային քաղաքականութիւնը : Ելմտական նախարար Պոմկարթնըր, թիւերու վրայ յենած, փաստեց թէ ռոճիկներու յաւելումը աւելի շատ եղած է քան ազգային եկամուտին յաւելումը : 1960ի ընթացքին կառավարութիւնը արդէն մեծ ճիգ մը ըրած է, քանի որ ռոճիկներն ու ընկերային օգնութեան յատկացումները կրած են տասը առ հարիւրի յաւելում մը, որ կը համապատասխանէ 395 միլիառ հին ֆրանքի :

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Զուիցերիական կառավարութիւնը հաստատեց, թէ «ԱՀԱԿ»ի ներկայացուցիչը, Պուլահրուֆ, իրեն յանձնած է Էվիանի բանակցութեանց մասնակցելիք Ալժերացիներուն ցանկը, որ դիւանագիտական ճամբով փոխանցած է ֆրանս. կառավարութեան : Հինգ թռչուններ (Էլիքոփթէր) դրուած են Ալժերացիներու տրամադրութեան տակ, որպէսզի կարենան Էվիան երթալ – գալ :

«ԱՀԱԿ»ի պատուիրակութիւնը Ժընեւ պիտի հասնէր երէկ իրիկուն կամ այս առաւօտ : «Օռոր» կը գրէր առջի օր, թէ Ալժերացիներու խորհրդատուները արդէն իսկ Ժընեւ կը գտնուին. ակնարկութիւնը կ'երթայ Խ. Միութեան եւ Համայնավար Չինաստանի Արտաքին նախարարներուն :

Թունուզի մէջ, «ԱՀԱԿ»ի շրջանակներէն քաղուած լուրերու համաձայն, Ֆրանսայի ներկայացուցիչներուն հետ տարուած գաղտնի բանակցութեանց ընթացքին կարելի չէ եղած համաձայնութեան եզր մը գտնել գլխաւոր երեք հարցերու շուրջ . — զինաթուլ, Սահարա եւ ֆրանսական զինուորական կայաններու ապագան : «ԱՀԱԿ»ը Սահարան կը նկատէ Ալժերիոյ անբաժանելի մէկ մասնիկը. սակայն համաձայն է, որ այս շրջանին բնական հարստութեանց շահագործման համար տնտեսական մասնաւոր համաձայնութիւններ պէտք է կնքուին Ֆրանսայի եւ ... Սահարայի սահմանակից միւս երկիրներուն հետ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԵՆԸՏԻ – ԽՐՈՒՇՉԵՒ տեսակցութեան մը լուրը հետզհետէ կը հաստատուի : Կը կարծուի որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 3ին՝ Վիէննայի մէջ : Կ'ըսուի թէ անգլիական եւ ֆրանսական կառավարութիւններուն լուր տրուած է այս տեսակցութեան մասին :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը, Սաէպ Սալամ, ներկայացուցած է իր կառավարութեան հրաժարականը : Տեղական մամուլը վերջերս բուռն քննադատութիւն բարձրացուցած էր 1960 Օգոստոս 2ին կազմուած այս դահլիճին դէմ, որ չէր կրցած իրագործել երկրին ներքին միասնականութիւնը : Վարչապետին հրաժարումէն առաջ բազմաթիւ նախարարներ հետզհետէ հեռացած էին կառավարութենէն :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ գործէ հանուած են 33 զօրավարներ եւ 170 գնդապետներ : Բարձրաստիճան երեսուն պաշտօնատարներ ձերբակալուած են :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախագահը, Պուրկիպա, Քանատայէն եւ Մ. Նահանգներէն ետք այժմ Անգլիոյ պաշտօնական հիւրն է . չորս օր պիտի մնայ Լոնտոն, ուր կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ Մաք Միլընի հետ : Մայր Թագուհիին եւ Էլիզապէթ Թագուհիին ճաշի հիւրը եղաւ հասած օրն իսկ : Պիտի այցելէ նաեւ Չըրչիլին :

ՓԱՐԻԶԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ բացուեցաւ այսօր՝ Փորթ տը Վերսայլ : Պիտի տեւէ մինչեւ Մայիս 29 : 13·000է աւելի ցուցադրողներ կան : Տօնավաճառը բաց է ամէն օր առաւօտեան ժամը 9·30էն մինչեւ 18·45 առանց ընդհատման : Մայիս 24, 25 եւ 26ին բաց պիտի ըլլայ մինչեւ ժամը 20 :

ՖԻՆԼԱՆՏԻՈՅ Արտաքին նախարարը մեռած է սրտի տագնապէ : 62 տարեկան էր եւ տասը տարիէ ի վեր կառավարութեան մաս կը կազմէր որպէս Ընկերային հարցերու, Ելմտ. եւ Արտ. նախարար :

ՀԱՐԱՒ. ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած լուրերը հետզհետէ կը հաստատեն, թէ զինուորական պետական հարուածին կազմակերպիչները կացութեան բացարձակ տէրն են :

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Էջմիածնի կաթողիկոսին կողմէ պատուիրակութիւն մը մեկնած էր Հնդկաստան ուրկէ պիտի անցնէր Իրաք եւ Լիբանան : Ապրիլ 29ին Ուրբաթ առաւօտ, այս պատուիրակութիւնը, որ կը բաղկանայ Հայկազուն Արք. Աբրահամեանէ եւ Պ. Հայկ Առաքելեանէ, հասած է Պէյրութ, եւ իջեւանած Էքսելսիոր պանդոկը : Այս պատուիրակութիւնը պիտի աշխատի Էջմիածնի եւ Անթիլիասի յարաբերութիւնները դնել բարւոք վիճակի մէջ :

ԼԱՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

Ժընեւի մէջ կը շարունակուին Լաոսի խորհրդաժողովին աշխատանքները : Քամպոճի վարչապետը, իշխան Նորոտոմ Սիհանուք առաջին խօսք առնողը եղած էր. առաջարկած էր, որ Լաոս եւ Քամպոճ տեսակ մը չէզոք խցան դառնան Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ. ամէն ոք ընդունի այս երկու երկիրներուն անկախութիւնն ու չէզոքութիւնը, «աւստրիական ձեւի չէզոքութիւն մը», եզրակացուցած էր իշխան Սիհանուք :

Ապա խօսք առաւ Անգլիոյ Արտաքին նախարարը, Լորտ Հոմ, որ միեւնոյն ատեն ժողովին երկու նախագահներէն մին է Կրոմիքոյի հետ : Խստօրէն քննադատեց օտար միջամտութիւնները, առանց սակայն ճշգրիտ ակնարկութիւններ ընելու. «Լաոսը Լաոսցիներուն է. պէտք է որ մէկ Լաոս մը ըլլայ եւ ոչ թէ երկու կամ երեք : Լաոսը պէտք չէ երկուքի բաժնուի Վիէթնամի եւ Քորէայի նման» : Համայնավար Չինաստանի Արտաքին նախարարը, մառեշալ Շէն Եի, բուռն կերպով քննադատեց Մ. Նահանգները, որոնք «անվերջ կը միջամտեն Հարաւ Ասիոյ երկիրներուն ներքին խնդիրներուն», եւայլն : Անշուշտ ոչ մէկ խօսք ըրաւ Համայնավար Չինաստանի եւ Խ. Միութեան նմանօրինակ միջամտութեանց մասին :

× Լաոսեան երեք պատուիրակութիւնները, որպէս «հիւր» կը մասնակցին իրենց երկրին ճակատագիրը որոշող խորհրդաժողովին : Լաոսի ընդդիմադիր երեք կառավարութիւններն են՝ Փաթէթ Լաոյի համայնավարները, իշխան Սուվաննա Ֆումայի չէզոքավարները եւ Վիէնթիանի օրինական կառավարութիւնը : Այս վերջինը մերժած էր միւս երկուքին հետ նոյն սեղանին շուրջ ժողովի նստիլ. սակայն կը կարծուի թէ ի վերջոյ տեղի պիտի տայ :

ՀԱՅ ՏԱՌԵՐԻ ԲԱՐԵՋԵՒՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

ԽՄԲ.— Կամէլ անկախ պատճառներով ուշացուցինք հայ մեծ լեզուաբանին այս ուսումնասիրութեան վերջին մասին հը-րատարակութիւնը, — սկիզբը տեսնել *Յառաջ* 5 եւ 23 Ապրիլ: Փրոֆ. Աճառեան այս կարճ, այլ հոյակապ ներբողակա-նով՝ հայերէն տառերու ձեւին մասին, եւ քաջ փիլիպպականով՝ օտար տառերու սիրահարներուն դէմ, ցոյց կուտայ ոչ միայն իր գիտնականի հմտութիւնը, այլ եւ հայ մտաւորականի հազուադէպ հա-մարձակութիւնը,— յօրինակ մեծին ու պզտիկին, ամէ՛ն ժամանակի համար:

Աւելցնեմ այն որ ամբողջական տա-ռերի գոյութիւնը պահանջ է հայերէն այբուբենի մէջ: Լատիներէն այբուբենը ունենալով միայն 26 տառ, կարող էր միայն միջնական, վերնական ու ստոր-նական տառերով բաւականանալ: Բայց ռուսերէնը, որ տառերի թիւը աւելացրել է, ստիպուած է եղել ընդունել, հակա-ռակ իր սկզբունքին, ամբողջական փ տառաձեւը: Հայերէնն էլ, որ ունի 39 տառ, այսինքն լատիներէնի մէկուկէս անգամը, պարտաւոր էր ընդունել մի քանի ամբողջական տառեր: Առանց դրա շատ տառեր իրար նման ձեւ պիտի ու-նենային եւ ընթերցման ժամանակ շփո-թութիւն առաջացնէին: Այսպէս պիտի լինի այժմ էլ, եթէ լսելով որեւէ բարե-նորոգչի կարծիքը, մենք էլ մեր ամբող-ջական տառերը կրճատենք: Ամբողջական տառերի գոյութիւնը կարեւոր է պահե-լու համար այն գանազանակերպութիւնը մեր այբուբենի մէջ, որով, ինչպէս ըս-կըզբում ասացի, հայերէն այբուբենը գե-րազանցում է ռուսերէնից եւ լատինե-րէնից:

6.— *Այս կէտի վերաբերմամբ էլ եր-կար կանգնելու կարիք չունիմ: Հայերէն տառերի պոչերի երկարութիւնը անհրա-ժեշտ պահանջ չէ եւ նոյնպէս կարելի է կրճատել: Կայ այնպիսի տպագրական ձեւ, ուր այդ պոչերը շատ կարճացած, յապաւուած կամ սիւնի վրայ ոլորուած են, որով եւ ծոցագրի հին գրութիւնը վերացուած է: Կարելի է այս տառերը դնել աւելի լայն գործածութեան: Աւե-լացնենք այստեղ էլ այն որ նորահնար տողատիպ մեքենան այս կէտումն էլ ա-զատում է մեզ ենթադրեալ մտահոգու-թիւնից:*

7.— *Սխալ է ասել թէ հայերէն բոլոր տառերը անկիւնաւոր են: Մեր այբուբե-նի գրեթէ կէսը* (է, թ, ժ, ծ, հ, ձ, ն, մ, յ, ն, շ, չ, ջ, ց, ւ, օ, փ, *վենետիկ-եան բարեփոխութեամբ՝ նաեւ* գ, զ) *մա-սամբ կամ ամբողջութեամբ կլորաձեւ են: Իսկ գլխատառը ամբողճապէս կլո-րաձեւ է, բացառութեամբ մէկի, այն է տուիծանման կանգնած խոշոր Հ տառի: Ընդհակառակն լատիներէն այբուբենն էլ ամբողջապէս կլորաձեւ չէ, այլ ունի ան-կիւնաւոր տառեր, ինչպէս* ւա, վէ, տուպլ վէ, իքս, իկրէք, զէթ, *իսկ գլխա-տառը գրեթէ ամբողջապէս անկիւնաւոր է: Սրանից հետեւում է որ անկիւնաւո-րութիւնը տգեղութիւն կամ անպատե-հութիւններ չի ներկայացնում: Բացի դրանից հայերէնն էլ ունի նաեւ ամբող-ջովին կլորաձեւ գրութիւն, այդպէս են Արամեան կոչուած տառերը եւ մի քանի նման գրչութիւններ: Գործածութիւնը կախուած է դարձեալ ճաշակից:*

8.— *Միաձոյլ տառերի հարցը, որ դը-նում են ոմանք, կրկին արժէք ունի, տեխնիկական եւ լեզուաբանական: Առ-նենք նախ լեզուաբանականը: Բացի* ու *տառերից, մեծ սխալ է* եա, եօ, իւ *(երբ նա հնչւում է ինչպէս իւղ բառի մէջ) գրչութեանց միացումը եւ հակա-ռակ՝ գիտութեան տարրական պահանջ-ներին: Նրանք հակասում են լեզուաբա-նական այն սկզբունքին, որ պահանջում է մի հնչիւնին մի գիր եւ մի գրին մի հնչիւն: Ո՞ր ազգի այբուբենի մէջ տես-նուել է որ այդ զոյգ հնչիւնները միա-տառ լինէին: Ֆրանսերէն* իա, եա, էա, իւ, *գերմաներէն եւ անգլերէն նոյնպէս, երկատառ կամ եռատառ են: Ենթադրենք թէ այս բոլորը սխալուել են եւ նրանց սխալին մենք պարտաւոր չենք հետեւե-լու: Առնենք այդ դէպքում գիտական լեզուաբանական միջազգային այբուբե-նը, որ ամէն նախապաշարումից ու սը-խալից ազատ, հետեւում է միայն եւ մի-այն ճշգութեան եւ բանականութեան: Այստեղ էլ գտնում ենք* եա, եօ, եէ, եու *եւայլն գրչութիւններ: Բարենորոգիչնե-րը մի դըդիչ պատճառ միայն ունեն, — կոյր հետեւողութիւն ռուսերէնի, միակ լեզուն՝ որի մէջ ունենք միատառ կամ միաձոյլ գրչութիւններ* (եու, իա, իէ): *Բայց թող յիշեն բարենորոգիչները, որ նոյնիսկ ռուսերէնը, երբ գործ է ածում գիտական տառադարձութիւն, գրում է* իա, իէ, իօ, իու: *Այսպէս են գրուած ռուսական եւ բոլոր սլաւական բառերը Բերնըկէրի ստուգաբանական բառարա-նի մէջ (համմտ. Ա. հատոր, էջ 441-463):*

Իբր եզրակացութիւն բոլորի, կարող եմ ասել թէ բոլոր վերոյիշեալ երեւա-կայեալ թերութիւնները եւ առաջար-կուած բարեփոխութիւնները անտեղի են: Բոլորը միասին ունին միայն երկու նպա-տակ եւ երկու ելակէտ.— Տնտեսութիւն եւ լատինականութիւն: Ի՞նչ կայ աւելի էժան քան թուղթը, եւ ի՞նչ պիտի շա-հինք այդ ամբողջ տնտեսութիւնից, մի-երկու էջ ամբողջ գրքի մէջ: Զարմանալի է որ մի կողմից սիրում են մի բառով մի տող գրաւել կամ մի գլխի վերնագրի համար մի ամբողջ թերթ (երկու երես) նուիրել, իսկ միւս կողմից ուզում են տառերի թեւերը կրճատել՝ տեղ ու թուղթ շահելու համար: Աւելի լաւ չէ՞ մի քանի աւելորդ նախադասութիւն պա-կաս գրել եւ այն ժամանակ թուղթն էլ կը խնայուի եւ թղթի հետ էլ ընթերցողի համբերութիւնը:

Գալով լատինականութեան, հայերէնի տառերը այնպէս են, որ ընդունակ են ա-մէն ձեւ ընդունելու: Միեւնոյն սէ *տառը կարող էք գրել ֆրանսական տառի ձե-ւով, ռուսերէն տառի ձեւով, յունարէն տառի ձեւով, գենդելէն տառի ձեւով, վրացերէն տառի ձեւով, հնդկերէն տառի ձեւով, մինչեւ անգամ պարսկերէն — ա-րաբերէն տառի ձեւով, եւ բոլորն էլ կը կարդացուին հայերէն* սէ: *Յատկապէս լատինականին գալով՝ հայերէն այբու-բենի 39 տառերից գոնէ տասը հատը (ե-թէ ոչ աւելին) ճիշդ լատինականի ձեւն ունի: Համեմատեցէք.*

գ հ յ ո ս տ ր ց ք օ

Ի՞նչ տարբերութիւն հայերէն ո *եւ լա-տիներէն* ո *(էն) տառերի միջեւ: Ի՞նչ տարբերութիւն հայերէն* յ *եւ լատինա-կան անկէտ* յ *(ժի) տառերի միջեւ: Այս-պէս եւ միւսները: Այս նմանութիւնը այնքան խոր է, որ երբեմն հայերէն բա-ռը կարելի է իբրեւ լատիներէն կարդալ: Իմ աշխատութիւններից մէկի ձեռա-գրում, որ տպուեց Վենետիկում, ես գը-րել էի մի տեղ հայերէն* hüng *բառը, Վենետիկի միաբանները այդ բառը կար-դացել եւ տպել են լատինական տառերով* (աշ–է–էն–իկրէք),— *տես «Հայերէն նոր բառեր հին մատենագրութեան մէջ» (Բ. էջ 238): Եթէ հաճելի է ձեզ ունենալ լա-տինաձեւ տառեր, կարող էք վերոյիշեալ տասը տառերի տեղ դնել ճիշդ լատինե-րէն տառերը, իսկ մնացեալն էլ միշտ նոյն ոճով լրացնել: Դա կը լինի հայե-րէն տառերի մի նոր տեսակ, որ կարող է ուզողը գործածել: Դրա գլխաւոր յատ-կանիշը պիտի լինի վերնական եւ ստոր-նական գիծը նեղցնել եւ ընդհակառակն միջնականը լայնացնել, որով միջնական տառերը աւելի բարձր իրան պիտի ստա-նան, առանց սակայն իրենց բնական ձե-ւից հեռանալու:*

Սրանով նման տառերի շփոթութեան հանգամանքն էլ բոլորովին կը վերանայ:

Մեր բարենորոգիչները շատ սխալ մի կարծիք ունեն հայերէն տառերի վերա-բերմամբ: Կարծում են որ կայ ընդամէնը հայերէն 2 – 3 տեսակ տառ: Այդ ճիշդ է թերեւս Կովկասի համար: Բայց դուրս եկէք դէպի Վենետիկ, Վիէննա, Պոլիս, եւ կը տեսնէք որ հայերէն տառերի տե-սակների թիւը հարիւրների է հասնում: Թէոդիկի Տիպ ու տառ *հրատարակու-թեան մէջ ցուցակագրուած եւ նմանա-հանուած է 229 տեսակ հայերէն այբու-բեն: Նոյնիսկ գոթական ոճով այբուբեն ունենք հայերէն:*

Հնարեցէք դուք էլ մի նոր տեսակ այ-բուբեն, մենք միայն շնորհակալ կը լի-նենք, պայմանով որ այդ տառերը հայե-րէն լինեն:

Վերջին բառիս վրայ կանգնում եմ:

Դա իմ եւ ելակէտն է, եւ իմ նպատա-կակէտն է, եւ իմ ամբողջ զեկուցմանս ամփոփումն է: Եթէ ես ուղղագրական բարեփոխութեան միջոցին, այլ եւ ... կէտերի հակառակ կանգնեցի, իմ նպա-տակս էր խնայել հայ ժողովրդի 1500 տարիների գրականութիւնը եւ 400 տա-րիների տպագրական գործունէութիւ-նը ոչնչացնել չնչին պատճառներով, չթափել այն միլիոնների հարստութիւ-նը որ թափուած է 25.000 հայերէն գրքի հրատարակութեան համար: Այժմ էլ ա-ւելի եւս հակառակ պիտի կանգնեմ ա-ռերի այն երեւակայեալ բարենորոգու-թեանց հանդէպ, որոնց չարժանիքը ա-ւելի քան ոչինչ է, իսկ արդիւնքը պիտի լինի արտադրուած հայ գրականութեան ոչնչացումը:

ՓՐՈՖ. Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

ՀԱՅԿ. ԱՌԱԾՆԵՐՈՒ ԳԱՆՁԱՐԱՆԸ

Բանահիւսական եւ ստուգաբանական աշխատութիւնները մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն ժողովրդական փոլքլորի ուսումնասիրութեան համար: Այս աշխատութիւններուն մէջ կը հաւաքուին կ'ամփոփուին ժողովրդական ստեղծագործութեան մինչ այդ անմատչելի մնացած բազմատեսակ հարստութիւնները: Այս տեսակէտէն բնորոշ օրինակ կրնան ծառայել անցեալի հայ բանահաւաքները, որոնք, անհատական ջանքերով կուտակած եւ ժառանգութիւն ձգած են բանահիւսութեան հարուստ նիւթեր: Արդարեւ, հարուստ նիւթեր կը գտնուին գանազան պարբերականներու, թերթերու կամ անտիպ հաւաքածոներու մէջ: Եւ պատահական չէ, որ հայ բանահիւսութիւնը յետագային ծաւալեցաւ եւ խորացաւ գիտական համահաւաք ժողովածուներ կազմելու ուղղութեամբ, բան մը, որ իրագործուեցաւ եւ կը շարունակուի իրագործուիլ բազմերախտ հայագէտ Մանուկ Աբեղեանի եւ իր հետեւորդներուն աշխատանքով:

Ի շարս հայ բանահիւսութեան հաւաքածոներուն, իր պատկառելի տեղը ունի «Առածանին», առածներու եւ ասացուածքներու գիտական ժողովածու, որ առաջին անգամ լոյս տեսաւ տասը տարի առաջ, իսկ ներկայիս հրապարակի վրայ է երկրորդ լրացուած հրատարակութիւնը:

Մեր առածաբանութիւնը, թէեւ հարիւր տարուան ընթացքին կուտակած է դէզերով նիւթեր, փաստօրէն կը սկսի մեր օրերուն եւ կը կապուի Մ. Աբեղեանի արժանաւոր հետեւորդներէն մէկուն՝ Արամ Ղանալանեանի անունին հետ: Արդարեւ ինքն էր, որ ըմբռնելով բանահիւսութեան այդ սեռին պատմական եւ բը-կերային արժէքը, ձեռնամուխ եղաւ տասնեակ հազարներու համող առածներու եւ ասացուածքներու հաւաքման եւ ուսումնասիրութեան:

«Առածանին» կազմելու ժամանակ հեղինակը նկատի ունեցած է տարբեր ժա-

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

Կարծիքները բաժնուած են:

Նէկիպ կ'ուզէ պահ մը առաջ ձերբա-զատուիլ այս խնդրէն.

— Այնքան ատեն, որ Թագաւորը ե-գիպտական հողի վրայ գտնուի, կացու-թեան տէրը պիտի չըլլանք: Միշտ վախ պիտի ըլլայ, որ ժողովուրդը գլուխ ցցէ, կամ Անգլիացիները միջամտեն...

— Պէտք է մահուան դատապարտենք, — կը պնդէ Կամալ Սալեմ: Իր ոճիրնե-րուն համապատասխանող միակ պատիժը մահն է:

— Անկասկած.— կը պատասխանէ Ա-նուար – էլ – Սատաթ: Բայց չենք կըր-նար զինք մեռցնել առանց դատավարու-թեան: Դատը կնայ երկարիլ: Արդ, այնքան ատեն որ Թագաւորը դատուած չէ, չենք կրնար էջը դարձնել ու Եգիպ-տոսի պատմութեան մէկ նոր գլուխը բանալ:

— Մեր իրաւասութեան սահմաններէն դուրս բաներու մասին կը վիճինք.— Ի վերջոյ կը համոզէ Նէկիպ: Կեդր. Կո-միտէին կ'իյնայ որոշում տալ:

Առաւօտեան ժամը 2ին Կամալ Սալեմ օդանաւով Գահիրէ կը մեկնի՝ հրահանգ-ներ ստանալու:

Առաւօտեան ժամը 3էն մինչեւ ժամը 6 Կեդրոնական Կոմիտէն կը քննէ այս ծան-րակշիռ հարցը: Այդ միջոցին է, որ կը վճռուի Թագաւորին ճակատագիրը:

Աղեքսանդրիոյ պէս, Գահիրէի մէջ ալ կարծիքները բաժնուած են:

Բայց եւ այնպէս, Կոմիտէին մեծա-մասնութիւնը Թագաւորը երկրէն դուրս վտարելու կողմնակից է: Չեն ուզեր մար-տիրոսի դեր վերապահել այս «Կարկան-թիւա»ին:

×

Լուսածագին, գնդապետ Մոհիէտ-տին, ըստ իր խոստման իր զինուորնե-րուն հրահանգ կուտայ պաշարել Րաս էլ Թինի պալատը, ուր կը գտնուի Թագա-ւորը:

Շրջապատող զօրքին հրահանգ տրուած է կրակ չբանալ՝ առանց իրենց պետէն հրաման ստանալու: Բայց արքայական պահակագունդը կը պատրաստուի ինք-նապաշտպանութեան դիմելու: Սխալ շարժման մը հետեւանքով, գնդացիրի հարուածներու տարափ մը կը տեղայ պալատէն: Դուրսինները կը փոխադար-ձեն: Արքայական եօթը պահակներ կը վիրաւորուին:

Թագաւորը ինքզինք կը կորսնցնէ: Նոր անդրադառնալով թէ կացութիւնը որքան ողբերգական է, անմիջապէս իր մօտ կանչել կուտայ Մ. Նահանգներու դեսպանը՝ Ճէֆըրսընքաֆըրի: Այս վեր-ջինը կը փութայ Րաս էլ Թինի պալատը, կը կտրէ զոյգ բանակներու շղթան եւ կը ներկայանայ Թագաւորին:

— Փառք Աստուծոյ.— Կը բացականչէ Ֆարուք՝ դեսպանը տեսնելով: Որեւէ մէկուն գալստեան համար այսքան եր-ջանկութիւն զգացած չէի երբեք: Կեան-քըս վտանգի մէջ է: Օգնեցէք ինծի, որ ամերիկեան ռազմանաւի մը վրայ ապաս-տանիմ:

— Ձերդ Վեհափառութիւն, կարելի չէ. — Կը պատասխանէ դեսպանը: Ձեզի հա-մար անպատուութիւն կ'ըլլայ ձեր երկ-րէն այսպէս հեռանալը:

Բայց Թագաւորը, հետզհետէ աւելի խելակորոյս, կառչած կը մնայ այս գաղափարին:

— Ամէն մարդ զիս կ'ատէ.— Կը պո-ռայ: Զիս պիտի ջարդեն: Եւ ահա դուք ալ զիս երեսի վրայ կը ձգէք:

— Կը խոստոնամ միջամտել, որպէսզի ձեր անձին վնաս չհասնի.— Կը պատաս-խանէ դեսպանը: Պէտք եղած միջոցները ձեռք պիտի առնեմ, որպէսզի արիւնահե-ղութիւն չպատահի:

Մինչ արքայական պալատին մէջ այս տեսարանը կը պարզուի, զօրավար Նէ-կիպ ու Անուար էլ Սատաթ կը ներկա-յանան Ալի Մահէրի:

Վարչապետը զիրենք կ'ընդունի լուռ ժպիտով մը.

— Ամէն ինչ կարգադրուեցաւ. Թագաւորը համաձայնեցաւ անբաղձալիներու իր շրջապատը հեռացնելու: Ահա, հրաժարականի նամակներն են:

Ալի Մահէր համոզուած է, որ գործը տէն այսքանով պիտի բաւականանայ. Բայց իր համոզումը շուտով կը փոխուի, երբ Անուար էլ Սատաթ գրպանէն թուղթ մը հանելով կ'երկարէ վարչապետին.

«Բանակը, որ կը ներկայացնէ ժողովուրդին ուժը, ինծի պարտականութիւն յանձնած է պահանջել Ձերդ Վեհափառութենէն, որ այսօր իսկ, 26 Յուլիս 1952, հրաժարիք գահէն՝ ի նպաստ մեր Գահաժառանգ Իշխանին՝ Նորին Վեհափառութիւն Ահմէտ Ֆուատի, եւ նոյն օր իսկ, իրիկուան ժամը վեցէն առաջ հեռանաք երկրէն:

«Եթէ մերժէք ենթարկուիլ ժողովուրդին կամքին, Բանակը Ձերդ Վեհափառութիւնը պատասխանատու պիտի բռնէ այս մերժման բոլոր հետեւանքներուն:

Զինեալ Ուժերու Ընդհ. Հրամանատար,

Մոհամէտ Նէկիպ,

Սպայակոյտի Զօրավար»:

(8 Շար.)

ժամանակներու, տարբեր ժողովուրդներու առածներուն համակարգման եղանակներն ու սկզբունքները, անոնց արժանիքները եւ թերութիւնները : Այս ձեւով Ա. Ղանալանեան մշակած է իր ուրոյն ձեւը, որ կը բխի բուն նիւթէն եւ անմիջականօրէն կապ ունի ժողովուրդի բազմադարեան նիւթական եւ հոգեւոր կեանքի երեւոյթներուն հետ :

Այս ձեւը ծայր աստիճան դժուար իրագործելի է : Առածները, ըլլալով խորհրդանշական եւ այլաբանական ստեղծագործութիւններ, ունին իրենց արտաքին պատկերէն տարբերող ներքին իմաստ մը եւ այն ալ ոչ թէ մէկ, այլ յաճախ քանի մը հատ : Ուրեմն՝ նախ պէտք է թափանցել առածներուն այլաբանական կեղեւին տակ թաքնուած բուն բովանդակութեան, եւ ապա՝ վերծանել առածներուն մեծ քանակութեան հասնող ամբողջ նիւթերը, կողք – կողքի բերել նոյնիմաստ կամ մօտաւորապէս նոյն իմաստը ունեցող ստեղծագործութիւնները, զանոնք ենթարկել խմբաւորումներու եւ ստորաբաժանումներու, միեւնոյն ատեն գտնել նոյն առածի փոփոխակներուն մէջ գոյութիւն ունեցող տարբերութիւնները, ձեւի երանգները ու ցոյց տալ անոնց ծագման, զարգացման եւ կրած փոփոխութիւններուն ամբողջական պատկերը :

Այս բարդ ու դժուար գործը հնարաւորութեան առաւելագոյն սահմաններուն մէջ իրականացուցած է Ա. Ղանալանեան եւ ստեղծած է հայկական առած – ասացուածքներու շատ արժէքաւոր հաւաքածոյ մը : Հարկաւ, նշուած ձեւը ունի իր որոշ պակասաւոր կողմերը որոնց տեղեակ է ինքը՝ հեղինակը, բայց առաւելութիւնները այնքան ակնյայտ են, որ թերի կողմերը բնաւ չեն կրնար շուքի մէջ ձգել աշխատանքին հսկայական արդիւնքը :

« Առածանին» իբրեւ գիտական հաւաքածոյ արդէն ուրոյն հետազօտութիւն մըն է, ուր ներկայացուած է հիմնականը, առած – ասացուածքներուն՝ ժողովուրդի նիւթական եւ հոգեւոր կեանքով պայմանաւորուած այլաբանական բովանդակութիւնը, անոնց իմաստին եւ ձեւին զարգացումը եւ փոփոխութիւնները : Տրուած են նաեւ տեղեկութիւններ բնագիրներու, աղբիւրներու եւ այլ կարեւոր հարցերու մասին : Այս բոլորով հանդերձ, հեղինակը, տարիներու ընթացքին հաւաքած եւ մեկնաբանած նիւթին հիման վրայ ստեղծած է հայկ. առածներուն եւ ասացուածքներուն նուիրուած խոր եւ բազմակողմանի ուսումնասիրութիւն մը, զոր «Ներածութիւն» համեստ անունին տակ կցած է հաւաքածոյին : Առածը նկատելով իբրեւ ժողովրդական բանահիւսութեան վիպական սեռին պատկանող խորհրդանշական, այլաբանական ստեղծագործութիւն, Ա. Ղանալանեան վերլուծած է հայկական առածներուն բովանդակութեան եւ ձեւին հետ կապուած զանազան խնդիրները : Ա. Ղանալանեան նկատի առած է ժողովուրդին ընկերային եւ քաղաքական պայմանները, ապրած միջավայրը, բարքերը, կենցաղը, սովորութիւնները, գեղագիտական ըմբռնումները, սնոտի եւ կրօնական հաւատալիքները եւայլն : Ըլլալով կեանքի իրական յարաբերութիւններէն եւ երեւոյթներէն բխած եւ փորձով հաստատուած ճշմարտութիւններ եւ ըմբռնումներ, առած – ասացուածքները դարերու ընթացքին ներգործած են կեանքի բոլոր երեւոյթներէն ներս, դրուատելով եւ խրախուսելով լաւն ու գեղեցիկը, դատապարտելով տգեղն ու վնասակարը, այլ խօսքով առածը ոչ միայն անդրադարձողի դեր կատարած է, այլեւ ներգործողի :

Իրենց բնոյթով բնաւ չպահանջելով առանձնայատուկ պայմաններ, ինչպէս վէպն ու հէքեաթը, առածները սերտօրէն կապուած մնացած են կենդանի խօսակցական լեզուին հետ եւ այս ձեւով ձեռք բերած են ներգործման ուժ եւ տարածուելու լայն հնարաւորութիւններ : Ժողովուրդը իր դարաւոր գոյութեան ընթացքին առաջնորդուած է իր իսկ ստեղծած այդ սեղմ եւ պատկերաւոր իմաստութիւններովը, հետեւած է անոնց խորհուրդներուն եւ պատգամներուն, զանոնք աւանդած է սերունդէ – սերունդ իբրեւ իր հոգեւոր հարստութեան կենդանի վկայականներ, կտակելով յետնորդներուն, թէ «առածն անխոտելի է», «մեծանանց խօսք է», այսինքն աւանդական օրէնքի եւ սրբութեան ուժ ստացած անհերքելի ճշմարտութիւն :

Առած – ասացուածքներու գոյութեան յարատեւութեան մասին կը վկայէ նաեւ այն փաստը, որ «առածանի»ի երկու հրատարակութիւններուն միջեւ ինկած շուրջ մէկ տասնամեակին ընթացքին (1951 – 1960) գրի առնուած են 500էն աւելի նոր առածներ եւ մտած՝ «Առածանի»ի վերջին հրատարակութեան մէջ, իբրեւ կարեւոր նորութիւն մը : Ապա՝ ժողովածուին կցուած է իմաստաբանական եւ առարկայական ուղեցոյց – համաբարբառ մը, ուր վերծանուած են առածներուն այլաբանական նշանակութիւնը, միեւնոյն առածին տարբեր առումները, ինչպէս նաեւ առած–ասացուածքներուն մէջ յիշուած բոլոր իրերն ու առարկաները, բոյսերն ու կենդանիները, մարդիկը եւ անոնց զբաղումները : Ուղեցոյց – համաբարբառը այն օգտակար բանալին է, որուն շնորհիւ դիւրութեամբ կարելի է գտնել ուզած առածը կամ ասացուածքը :

ՍԱՐԳԻՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պարոնեան Թատերախումբը, Շաբաթ գիշեր Մայիս 13, Ֆարալիք թատրոնին մէջ ներկայացուց, Յ. Պարոնեանի «Մեծապատիւ Մուրացկանները» :

Հասարակութիւնը հոծ բազմութեամբ եկած էր լեցնել սրահը ապացոյցը տալով որ իրեն համար սիրելի է հայ բեմը :

Դերակատարները, բոլորն ալ երիտասարդ սերունդին պատկանող սկսնակներ, լաւ կատարեցին իրենց դերերը, պարբերաբար յաջող ապրումներով փորձառու դերասաններու տպաւորութիւնը թողլով ներկաներուն վրայ : Եւ ըսել թէ բոլորն ալ առաջին անգամն է որ բեմ կը բարձրանային հասարակութեան առջեւ :

Եթէ երբեք ձեւերու եւ շարժումներու մէջ աւելի չափաւորութիւն գնէին, դիտողը բնաւ պիտի չանդրադառնար որ անոնք սկսնակներ էին :

Վստահ ենք որ իրենց այս առաջին յաջողութիւնը պիտի խանդավառէ եւ քաջալերէ զիրենք, որպէսզի յարատեւեն ու մեզի տան պարբերաբար ազգային կեանքէ առնուած թատերգութիւններ :

Դժուար պիտի ըլլար տարբերութիւն մը գնել դերակատարներուն մէջ, տրուած ըլլալով որ բոլորն ալ իրար գերազանցեցին եւ իրենց լաւագոյնը տուին, արժանանալով ներկայ հասարակութեան անվերապահ գնահատանքին : Պիտի գոհանանք տալով իրենց անունները՝ իրենց կատարած դերերով :

Ա. Գրիգորեան (Աբիսողոմ աղա), Ռոզէթ Մարանկօզեան (Մանուկ աղայի կինը), Մարի – Ռօզ Սօֆեան (Տիկին Շուշան), Գ. Գեւոնեան (լրագրող), Մ. Աղամեան (Մանուկ Աղա), Պ. Թէրզեան (բանաստեղծ եւ քահանայ), Ս. Շէրպէթճեան (փաստաբան եւ սափրիչ), Ս. Յակոբեան (Պարոնեան եւ պատկերահան), Ս. Պետոյեան (բժիշկ), Պ. Պառաւեան (տպարանապետ), Վ. Սոլաքեան (դերասան), Եղ. Մատիլեան եւ Ա. Բէհեաեան (Ա. եւ Բ. բեռնակիր) :

Շատ յաջող էր նաեւ դիմայարդարութիւնը, որ կը պարտինք դերասան Օսմանեանի ճաշակին ու ճարտարութեան :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ապրիլ 23ին, ժէ փողոցի սրահին մէջ, արժանավայել կերպով տօնուեցաւ Ապրիլ 11–24ի մեր նահատակներուն անմոռաց յիշատակին նուիրուած սգահանդէսը, նախաձեռնութեամբ տեղւոյս Ազգային Եկեղեցական Միութեան : Ինչպէս նախորդ տարիները, այս տարի եւս, սգահանդէսին տալու համար համազգային հանգամանք, գրաւոր հրաւէր ուղղուած էր տեղւոյս բոլոր կազմակերպութիւններուն, բերելու համար իրենց մասնակցութիւնը :

Արդարեւ ջերմօրէն գնահատելի է այս փոքր գաղութին Ազգ. Եկեղեցական Միութեան գործելու այս անկողմնակալ եղանակը : Մեծ ջանք կը թափէ գաղութի համերաշխութեան համար, տեսակ մը միացման կապ հանդիսանալով գործող կազմակերպութեանց միջեւ :

Ազգային Միութեան նախագահը, Պ. Տ. Ստամպուլեան, իր բացման խօսքին մէջ ներկայացուց սգահանդէսին ազգային տեսակէտով ունեցած բարձր նշանակութիւնը, շեշտելով միեւնոյն ժամանակ թէ ամէն Հայու ոչ միայն անհատական, այլեւ ազգային նուիրական պարտականութիւնն է մեր նահատակներուն խնկելի յիշատակը ոգեկոչելու սահմանուած այս սգատօնին բերել իր մասնակցութիւնը : Արդարեւ կա՞յ մէկ Հայ, որ ազգային սուգի այս հաւաքական արտայայտութեան հետ, չզգայ նաեւ իր ալ հարազատներուն դառնաղէտ կորուստը :

Սգատօնին գեղարուեստական բաժինը, ինչպէս միշտ, նկատելով ազգային նուիրական պարտականութիւն, սիրով ստանձնած էր տեղական Կապոյտ Խաչը : Կարճ ժամանակուան մէջ յաջողած էր գաղութի լաւագոյն ուժերու մասնակցութեամբ պատրաստել օրուան համապատասխան խնամուած յայտագիր մը :

Շնորհիւ դերակատարներու (Տէր եւ Տիկին Մարաշլեան եւ Պ. Վ. Բաբախեան) բնական ու յաջող խաղարկութեան, խիստ յուզիչ եւ տպաւորիչ եղաւ Յ. Թումանեանի «Աղաւնու Վանքը», իբրեւ խօսուն կենդանի պատկեր, որ այնքան պերճախօսօրէն կը բնորոշէ մեր պատմութեան արհաւիրքի մէկ շրջանը, յար եւ նման Հայուն ապրած 1915 թուի ահաւոր գողգոթային : Կենդանի պատկերին յաջորդեց, դարերու ընթացքին, ցաւի ու տանջանքի պահուն, հայ հոգիէն, հայ սրտէն պոռթկացող աղերսանքը առ Աստուած, մեր զմայլելի Տէր Ողորմեան, այնքան յուզիչ ու հոգիներուն թափանցող, զոր երգեց Տիկին Մարաշլեան :

Ըմբռնումով արտասանեցին Օր. Մ. Իւլրիչ «Մի խառնէք մեզ» (Վ. Տէրեան) եւ Օր. Ս. Սիսլեան «Ափ մը մոխիր » եւ « Մահուան տեսիլք » (Սիամանթօ) :

Մէջ ընդ մէջ յուզումով եւ ապրումով երգեցին Պ. Մարաշլեան «Սեւ Խաւարը», Պ. Վ. Բաբախեան՝ «Կռունկը», Տիկին Մարաշլեան «Հայրիկ , հայրիկը» :

Կապոյտ Խաչի կողմէ, յարգանքի բաժինը բերաւ Տիկին Միքայէլեան, օրուան պատշաճ ու գեղեցիկ ճառով մը : Հ. Յ. Դ. տեղական կոմիտէին կողմէ խօսեցաւ Պ. Թորոսեան, շեշտելով թէ այսօրը կը տօնենք իբրեւ «Պահանջի օր» :

Մեր նահատակներու յաւէտ պաշտելի յիշատակին նուիրուած, յարգանքի արտայայտութեան այս մէկուկէս ժամ տեւող սգատօնը վերջացաւ, օրուան նախագահ Պ. Ստամպուլեանի համերաշխութեան յորդորանքի խօսքերով :

Եւ ներկաները մեկնեցան թէեւ թախծոտ ու տխուր, ցաւի ու տառապանքի օրերու վերյիշումէն սեղմուած սրտերով, սակայն գիտակից Հայու նուիրական պարտականութիւն մը կատարած ըլլալու խոր համոզումով :

× Ազգային Միութիւնը, այս տարի մասնաւոր հոգեհանգիստ կատարել տուաւ Ապրիլեան նահատակներուն եւ անոնց վրիժառու հերոսին՝ անմահն Ս. Թէհլիրեանի յիշատակին համար :

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (199)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

— Ի՞նչ արիր, արքայ :

Այս ինչ արիր… յաւիտենական արատ բերիր քեզ եւ մեզ :

Արշակը, որ սովոր չէր այդպիսի խօսքերի եւ այդ ձեւով ասուած, այլայլուած նայեց սպարապետի յուզուած դէմքին եւ ակամայ ուղղուեց կանգնած տեղում .

— Ես, սպարապետ, այլ կերպ չէի կարող, – ասաց նա սառը ձայնով :— Այս էր պահանջում Հայոց Աշխարհի հանգստութիւնը : Այդպէս :

Հազիւ Թագաւորն ասել էր այս խօսքերը՝ դահասրահի դուռը նորից բացուեց աղմուկով եւ հեւասպառ ներս մտաւ… ոչ թէ մտաւ, այլ ներս խուժեց Ներսէս կաթողիկոսը խաչագլուխ գաւազանը ձեռքին :

— Նզովք, արքայ … Եթէ պիտի կատարէիր ոճիրը այս զարհուրելի, ինչո՞ւ ինձ եւս դարձրիր յանցապարտ առաջի մարդկանց եւ Աստուծոյ … Եւ մի՞թէ, որպէս միջնորդ ու հաշտարար, այս էի ցանկանում ես … մի՞թէ…

Ներսէսը հեւում էր. Նրա ելեւէջող կրծքի հետ դողում էր թէ ձեռքի գաւազանը եւ թէ ալեհեր մօրուսը. կանոնաւոր դէմքը շառագունել էր, իսկ խոշոր աչքերը բորբոքուել, ասես հուր էին ցայտում թաւ յօնքերի տակից :

— Նզովք, — շարունակեց նա թեթեւ շունչ առնելուց յետոյ : — Ինչո՞ւ դարձայ մեղսակից ակամայ : Ոճիրն այս, արքայ, պիտի ծանրանայ ոչ միայն քո, այլեւ իմ գլխին : Նզովք… Կամսարականաց արիւնը …

Բագրատունին, գլուխն իջեցրած, չէր նայում ոչ կաթողիկոսին, ոչ Թագաւորին, Վասակ սպարապետը նայում էր մռայլած, իսկ Հայր – Մարդպետը, հետաքրքրութիւնը զսպած, անմազ կոպերով աչքերը դարձնելով, ուզում էր հասկանալ կատարուածը :

Արշակը լարուած եւ զուսպ լսեց Ներսէսին, եւ երբ սա կանգ առաւ մի վայրկեան, ասաց .

— Հանգստացիր, քահանայապետ, հանգստացիր, – եւ Արշակը մի քայլ արաւ դէպի կաթողիկոսը :— Եւ մի՞թէ դու, տէր հոգեւոր, հակառակ ես մեր երկրի ապահովութեան ու խաղաղութեան :

Անտարակոյս ոչ : Թող ուրեմն մեռանի մի տոհմ, երկու տոհմ, երեք տոհմ դաւաճանների, որպէսզի երկիրը չմեռանի, որպէսզի երկիրը հայրենի մնայ ողջ… Խառնակիչների ազգատումը, անիշխանութեան խորտակումը Հայոց Աշխարհին կը բերի խաղաղութիւն, հետեւաբար՝ ապահովութիւն եւ հզօրութիւն ….

Կաթողիկոսը, չգիտես լսում էր, թէ ոչ, բայց տակաւին հեւում էր զայրոյթից : Նա, գիտէր, որ այսօր Կամսարականը եւ համախոհ իշխանները եկել են հաշտութեան, ուստի եւ, որոշած կարգի համաձայն, ինքն եւս, որպէս միջնորդ, որպէս հաշտարար, իր եպիսկոպոսների եւ վարդապետների ուղեկցութեամբ ըստապել էր Արմաւիր՝ խաչով, երդումով եւ օրհնութեամբ հաշտութիւնը կնքելու եւ հանդիպել էր …

Ու այժմ զայրոյթից խօսք չէր գտնում ասելու. Նրա ձեռքերն ու մօրուքը շարունակում էին դողալ : Թագաւորի խօսքից յետոյ նա իր հրաբորբ աչքերով մի րոպէ նայեց Արշակին, ծանր գաւազանը յանկարծ զարկեց յատակին եւ գոռաց ձայնի ամբողջ թափով .

— Նզովք…

Թուաց որ նա իր ծայր վրդովմունքը, դժգոհութիւնն ու ցասումը դրեց այդ մի հատիկ բառի մէջ եւ դուրս նետուեց դահասրահից, ինչպէս հալածանքից փախչող ոգի :

Լռութիւն իջաւ, ծանր, ճնշող մի լռութիւն, որի մէջ իրենց անյարմար էին զգում Բագրատունին, Հայր – Մարդպետն ու Վասակը. չգիտէին պարզապէս ինչ անել եւ ինչ խօսել : Իսկ Արշակն սկսեց երթեւեկել՝ երկար քայլեր անելով, առանց մէկին նայելու. Նոյնիսկ թւում էր՝ նայում է, բայց չի տեսնում :

Պալատականները փորձով գիտէին, որ երբ Թագաւորը լռում է եւ չի նայում մարդկանց երեսին — նրան պէտք է թողնել մենակ …. Առաջինը հեռացաւ Հայր Մարդպետը, յետոյ սպարապետն ու Բագրատունին դուրս եկան անձայն քայլերով :

Նրանք տակաւին Ներսէս կաթողիկոսի նզովքի տպաւորութեան տակ էին եւ դժուարանում էին խօսել :

Երեւոյթն այնքան արտակարգ էր, որ նրանք չէին կարող թափանցել նրա շարժառիթների խորքը եւ չգիտէին կարծես ում դատապարտեն, ում արդարացնեն .. Վասակը միայն, յիշելով պատմութիւնը, ասաց.

— Այսպէս վարուեց նաեւ Խոսրով Թագաւորը Սլկունիների հետ :

Ու ոչինչ չխօսեցին այլեւս :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը։

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14։ Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ

46րդ տարեդարձի տօնակատարութիւն

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վասպուրականի Հայր. Միութեան երիտասարդութեան կողմէ։

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Թէաթր Մինիսիփալի մէջ։

Կը բանախօսէ Ամերիկայէն հրաւիրուած Համավասպուրականի Կեդր. վարչութեան «Վարագ» թերթի խմբագիր՝

Պ. ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Կը նախագահէ հայրենակից՝

Ա. ԽԼՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր, մեներգ Օր. Կարապետեան (Տէսինէն)։ Հայկական երաժշտութիւն Թաղապետարանի նուագախումբին կողմէ։

Պարեր Օր. Վագանէի պատրաստութեամբ, կենդանի պատկեր եւ զաւեշտ մը մէկ արար (ՆԿԱՐԻՉԸ)։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Տէսինի Վասպ. Երկսեռ Երիտ. «Վարագ» մասնաճիւղին։

Հովանաւորութեամբ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տ. Վարագ քհնյ. Աւագեանի։

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ
Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

Նախագահ՝ Վ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Բանախօս՝ Ա. ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Հասոյթը ի նպաստ Ս. Թէհլիրեան սրահին։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին Մարի Կարապետեան (մեներգ), Օրիորդներ Թ. Պարտաւճեան, Թ. Սալլապաշեան եւ փոքրիկներ Աւագեան ու Մանուկեան (արտասանութիւն), Գէորգ Պառաւեան (մեներգ)։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի անման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ։

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6
ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել.—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ամավերջի մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենան Յունիս 25ին, վարժարանին պարտէզին մէջ։

×

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի խնամակալութեան եւ ծնողքներու կողմէ։

25 Յունիս, կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 3 – 10, վարժարանին օդասուն պարտէզին մէջ։

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Երգ, պար, մարզանք եւ հաճելի անակընկալներ։

Պիւֆէ մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված։

Մուտք 2·50 Ն. Ֆ.

Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի – Փավիյեօն։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ մայրերու տօնին առթիւ, աւանդական մատաղի օրհնութիւն, այս տարի եւս հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի Մայիս 28, Կիրակի օր։

Բոլոր այն ուխտաւորները, որ կը փափաքին իրենց նուէրներով մասնակցիլ տօնին՝ կրնան այժմէն արձանագրուիլ հոգաբարձութեան մօտ, որպէսզի կարելի ըլլայ օր առաջ կատարել անհրաժեշտ գնումները եւ պատրաստութիւնները։

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Ժէօնէս է Աքսիոն» Հայկ. Ընկերութեան կազմակերպած բանակումներուն արձանագրութիւնները սկսած են։ Առաջին շրջան՝ Յուլիս ամիս, 7 – 15 տարեկաններու համար, երկսեռ, երկրորդ շրջան՝ Օգոստոս 1–12, 14էն վեր եղողներուն համար, երկսեռ։ Բանակումները տեղի կ'ունենան Լը Ֆոյի գիւղակին մէջ (Իզեռ)։

Արձանագրութեան համար դիմել, ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

6, Place de la Rotonde
St. Jérôme . MARSEILLE, 13
Tél. : 62-85-10

ՀԱՅԿ. ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչութեան կողմէ։

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիր-ճեանի։

Ի նպաստ Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն։

Մայիս 20, Շաբաթ ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Րիւ տ'Օպաներ, Մարսէյլ։

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

(Ազգ. յուզիչ օփերեթ, 4 արար)

Կը ղեկավարէ քեմանչիստ ՀԱՄՕ (Սայաթ Նովա) եւ կը մասնակցին տեղւոյս լաւագոյն ուժերը.—

Օր. Մարի Սիմոնեան (Սօնայի դեր, «Արմենիա» երգչախումբէն), Ս. Պէշ-կէօթիւրեան (Եակոբ Աղա), դերասան Կ. Մութաֆեան (Միխօ), Գ. Թիւթէլեան (Յովսէփ Աղա), Պ. Սիսակ (Գեւօ) եւ ուրիշներ։

Պարերու եւ խնջոյքի տեսարաններուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը։

Արեւելեան «Սազանտար» նուագախումբը կը ղեկավարէ թառիստ ՊԱՐՈՅՐ։

Դաշնակահար Պ. ԱԲԻԿ։

Սրինգ՝ Պ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Դասախօս՝ Ընկեր ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ։ Նիւթ՝ Լիբանանի Հայ Գաղութը։ Կը հրաւիրուին խումբերու ընկեր – ընկերուհիները։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 21-ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայերուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.– Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրակի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով)։

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն։

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11
Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ
ԼԸ ՓԷՔ
3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին։

Ճոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով։

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի կայարանը (ՈՉ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել Էրմիթաժ։

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԴԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՄԱՅԻՍ
VENDREDI 19 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 4606 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4907

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԿԱՐԾԻՔԸ

Վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին արեւմուտքի մեծ պետութիւնները, մանաւորապէս դաշնակիցները մեծապէս շփացուցին Թուրքերը, որոնք համաշխարհային առաջին պատերազմին մասնակցելով Գերմանիոյ կողքին, նիւթական ու մարդկային ա՛յնքան մեծ վնասներ էին պատճառած իրենց :

Մուսթաֆա Քեմալ իր ազգայնական պայքարին մէջ զինակցած էր բոլշեւիկներուն հետ, ռազմական ու դրամական ահագին օգնութիւն ստանալով Մոսկուայէն: Դաշնակիցները Քեմալին ընձեռած իրենց աջակցութիւնը կ'արդարացնէին՝ զայն Խորհրդային Միութեան ճանկէն ազատելու պատրուակով :

Լօզանի յաղթանակին յաջորդած էր 1939ին Սանճաքի դրաւումը :

Վերջին աշխարհամարտին ոչ մէկ գնդակ պարպեցին Թուրքերը, հակառակ 1939 Հոկտեմբեր 19ի դաշնագրով իրենց ստանձնած պարտաւորութեան :

Պատերազմի վերջաւորութեան դիրք բռնեցին դաշնակիցներու կողքին, իբրեւ յաղթական, մետասաներորդ ժամուն պատերազմ յայտարարելով Գերմանիոյ դէմ, անոր անձնատուութեան նախօրեակին :

Տարուած մեծամոլութենէ, 1945էն սկսեալ աստիճան մը աւելի մօտեցան արեւմուտքին, ազատ աշխարհի մեծ ընտանիքին մէջ կարեւոր դեր մը խաղալու յաւակնութեամբ :

Շնորհիւ իրենց աշխարհագրական դիրքին, յաջողեցան իրենց նպատակին մէջ: Թրումըն հանդիսաւորապէս յայտարարեց թէ Միացեալ Նահանգներու պաշտպանութեան սահմանները կ'երկարին մինչեւ Թուրքիա :

Օգտագործեցին առիթը, դրամ կորզելու համար Ամերիկայէն :

Քորէայի պատերազմին ինքնակոչ կերպով բերին իրենց մասնակցութիւնը, արդարացնելու համար ստացուած դրամները: Մանաւանդ նոր առաւելութիւններ ձեռք բերելու յետին մտքով :

Ու յաջողեցան աստիճանաբար մտնել Եւրոպայի Խորհուրդին, Պաղդատի (Սէնթօ) եւ Ատլանտեան Ուխտերուն մէջ: Այժմ կը ջանան ոտք դնել նաեւ Եւրոպայի Հասարակաց Շուկային մէջ :

Հակառակ դիւանագիտական - քաղաքական այս յաջողութեանց, Թուրքիա ներկայիս աշխարհի ամէնէն յետամնաց երկիրներէն մէկն է, ըստ վկայութեան օտար իրազեկներու :

Թուրքերը ստորադասութեան զգացում ունին: Բնակչութեան 65 առ հարիւրը գրել - կարդալ չի գիտեր: Համատարած թշուառութիւն կը տիրէ ներքին գաւառներու մէջ :

Ստանձնած են զինուորական այնպիսի պարտաւորութիւններ, որոնք իրենց կարողութենէն շատ վեր են: Կը պահեն մեծ բանակ մը, իբրեւ թէ ռուսական արշաւանքի մը դէմ պաշտպանելու համար ազատ աշխարհը: Ի՜նչ յանդգնութիւն :

Անգլիական Կարտիըն թերթը կը գրէ թէ Թուրք կառավարութիւնը շինարարական հսկայ ծրագիրներով մէջտեղ ելաւ, սակայն խճուղիները կիսաւարտ մնացին, գործարանները աշխարհագրական տեսակէտէ անյարմար վայրերու մէջ կառուցուեցան :

«Թրքական նոր գործարաններու գրեթէ հարիւրին ութսունը անպէտ են. անոնցմէ շատեր իրենց տարողութեան կէսէն պակաս կ'աշխատին: Դեռ նոր ծրագիրներ ալ կազմած են, առանց նկատի առնելու, որ գոյութիւն ունեցող գործարանները չեն աշխատիր՝ անհրաժեշտ նախանիւթերու պակասին պատճառաւ»:

Աւելի ծանր տագնապի ենթարկուած է երկրագործութիւնը : 1947ին երեք հազարէն պակաս թրաքթէօրներ կային. այսօր քառասուն հազարի հասած է թիւը : Սակայն տգէտ գիւղացիները չեն գիտեր գործածել զանոնք : Ու մեքենաները կը ժանգոտին :

Անգլիական թերթը յոռետես է Թուրքիոյ մասին: Կ'ըսէ թէ «կացութիւնը այժմ աւելի յուսահատական է: Միայն խիստ զօրաւոր միջոցներ կրնան յոյս ներշնչել թէ աւելի պիտի չվատթարանայ: Դժուար է նախատեսել, թէ ինչպէս թրքական կառավարութիւն մը կրնայ նման միջոցներ ձեռք առնել եւ ընտրութեանց մէջ չահիլ: Այս այսպէս ըլլալով, Թուրքիա պէտք է որոշէ թէ ո՛ր մէկուն կ'ուզէ առաջնութիւն տալ, — ժողովրդավարութեա՞ն թէ տնտեսականին : Կասկած չկայ որ չի կրնար երկուքը միաժամանակ կատարել, հակառակ այն իրողութեան, որ արեւմտեան օժանդակութեան կրկնակ նպատակներն են անոնք»:

Ահա՛ թէ ինչպէս կը տեսնեն Թուրքիոյ վիճակը՝ օտար անկողմնակալ դիտողներ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ՇԱԲԱԹ

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԳԼԽԱՒՈՐԷ ՊԷԼՔԱՍԷՄ ՔՐԻՄ

Կը թուի թէ այլեւս ամէն ինչ պատրաստ է եւ Շաբաթ օր Լուի Ժոքս եւ Քըրիմ Պէլքասէմ, իրենց պատուիրակութեան գլուխն անցած, պիտի խօսին ալժերական հարցին մասին, Էվիանի մէջ ուր նախզգուշութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուած են: Չորեքշաբթի առաւօտ, Նախարարաց Խորհուրդին մէկ կարճ զեկոյցը կարդաց տեղեկատուութեան նախարարը՝ Թերնուար: Ֆրանսան պաշտօնապէս կը յայտարարէր, թէ նախարար Ժոքս, որուն յանձնուած են ալժերական խնդիրները, պարզած է այն հեռանկարները, զորս Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը նախատեսէ Էվիանի խօսակցութեանց համար: Ասոր իբրեւ հետեւանք, այն առաջադրութիւնները, որոնցմով պիտի առաջնորդուի Ֆրանսական պատուիրակութիւնը Խորհուրդին հաւանութիւնը ստացան : Հարց տրուեցաւ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Պէն Պելլայի եւ ընկերներուն վիճակը: Նախարար Թերնուար պատասխանեց թէ Նախագահ տը Կոլ խօսած է արդէն այդ մասին, Ապրիլ 11ի մամուլի ասուլիսին ընթացքին (տը Կոլ ըսած էր.— Այն պարագային երբ խօսակցութիւններ սկսին, անոնց ներկայ գոյավիճակը փոփոխութեան պիտի ենթարկուի): Թերնուար ճշդեց նաեւ թէ Էվիանի խօսակցութիւններէն կախում ունի, Ալժէի ընդհանուր պատուիրակ՝ Մորէնի եւ ընդհանուր հրամանատար՝ Կամպիէի փոխարինումի հարցը :

Վերջապէս յայտնի է նաեւ ալժերական պատուիրակներուն կազմը: Ինչպէս կը նախատեսուէր, Պէլքասէմ Քրիմ բոլորովին ապաքինած, պիտի գլխաւորէ պատուիրակութիւնը : Պէլքասէմ «ԱՀԱԿ»ի «փոխ - վարչապետ» եւ «արտաքին նախարարն» է: Քապիլ գիւղացի, Պէլքասէմ Քրիմ աւագ տասնապետ եղած է ֆրանսական բանակին մէջ, որ 1945ին յայտարարած է թէ պիտի հրաժարի 1939-ին ունեցած վարչական իր պաշտօնէն որպէսզի բոլորովին երկրագործութեան նուիրուի : Բայց «հողային» հարցերը սկըսան յատուկ բնոյթ մը ստանալ նախկին «գիւղացիին» համար: Այս առթիւ եւ նկատի ունենալով ալժերական պատուիրակութեան ղեկավարին դիմագիծը, կ'արժէ նաեւ անդրադառնալ ալժերական «յեղափոխութեան» բնոյթին իսկ :

Ի՞նչ էր այդ յեղափոխութեան խորքը : Արժանաւորութեան ծարաւի մահմետական համայնքի՞ մը պոռթկումն էր թէ անկազմակերպ «պրոլետարիայի» մը եւ կամ ինքզինքը փնտռող ազգայնականութեան մը: Ի յառաջագունէ, արդեօ՞ք գիւղացի դասի մը ապստամբութիւնն էր իր գրաւուած հողին վերագրաւումին համար: Այս կրնայ ըլլալ իրականութիւնը զոր կը թելադրէ գիւղացի Քրիմ Պէլքասէմի ընտրութիւնը իբրեւ պատուիրակութեան պետ: 1947ին, Մեսալի Հաճի ժողովրդական կուսակցութեան անդամ էր եւ կը մերժէր պատասխանել ոստիկանութեան մէկ հրաւէրին որ կ'ուզէր գաղափար կազմել շարքայինի իր գործունէութեան շուրջ: Ի բացակայութեան մահուան դատապարտուած է որովհետեւ մահմետական մը «հրացանազարկ» ըրած էր, քանի մը ուրիշ մահապատիժներ ալ ունի: 1954ին երբ Միասնականութեան եւ Գործադրութեան Յեղափոխական Կոմիտէն որոշեց ապստամբութիւնը, Պէլքասէմ Քրիմ Քապիլներու ներկայացուցիչը դարձաւ : Այդ «ճակատին», «Պատմական» ղեկավարներէն, ինչպէս կ'ըսուի անոնց համար որոնք ապստամբութեան ծանրակշիռ որոշումը տուաւ, Քրիմ միակն է, որ ազատ է եւ ողջ է : Իբրեւ «արտաքին նախարար» Ալժ. Ազատ Ճակատի բանբերը եղած է Չինաստան եւ Խորհ. Միութիւն, Նասրի՝ խօսակիցը եւ ՄԱԿի ուշադիր մէկ ունկնդիրը : Անշուշտ եւրոպացի դիւանագէտի կերպարանքը չունի բայց Ալժ. Ազատ Ճակատը իրմով կը ղրկէ մարդ մը որ լաւագոյնս կը ներկայացնէ ուժերը, տկարութիւնները, բռնութիւնները, ազգայնական այս շարժումին որ կ'ուզէ պետութիւն մը կառուցանել եւ դրական յեղափոխութեան վերածել անգութ ապստամբութիւն մը: Քրիմի կ'ընկերանայ «ելմտական նախարար» Ահմէտ Ֆրանսիս, իսկ միւս անդամներէն ոչ մէկը մաս կը կազմէ «ԱՀԱԿ»ի: Ասոնց մէջ Ֆերհաթ Ապպասի կցորդը՝ Պէն Եահեա, Հռոմի ալժերական պատուիրակը՝ Թայէպ Պուլարուֆ որ Զուիցերիոյ հետ կապ պահողն էր, քաղաքական խորհրդատու՝ Ահմէտ Պումէնճէլ եւ երկու զինուորականներ: Կ'ըսուի սակայն, Թունուզի մէջ, թէ ցանկը կրնայ երկարել :

× Փարիզի մէջ ձերբակալուեցաւ Հրեայ ուսուցիչ մը՝ Ժան Ղնասիա որ ըստ ոստիկանութեան կրնայ «գաղտնի բանակի կազմակերպութեան» (Օ - Ա - ԷՍ) ղեկավարներէն մէկը ըլլալ: 35 տարեկան այս Հրեան ահաբեկչական հռչակաւոր «Շթերն» կազմակերպութեան նախկին անդամ է (այս կազմակերպութիւնը պայքարեցաւ Անգլիացիներու եւ Արաբներու դէմ Իսրայէլի անկախութեան համար) : Ծանօթ է իբրեւ «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կողմնակից: Ինք էր որ լոլիկներով դիմաւորեց Կի Մոլէն, 1956ին: Ալժերիոյ մէջ շատ Հրեաներ կան որ սիոնական կազմակերպութեանց նախկին անդամներ են: Հակառակ այս եւ ուրիշ ձերբակալութեանց, ֆրանսական մամուլը (Փարի Փրէս) կը գրէ թէ Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը փոփոխութեան մէջ է եւ նոր հիմերու վրայ կը դնէ իր ամբողջ կազմակերպութեան դրութիւնը :

× Ծանր վէճեր ծագեցան, առջի օր, Անկախներու միջեւ եւ երկու երեսփոխաններ ձեռք - ձեռքի եկած էին երբ իրենց ընկերները միջամտեցին: Ծանօթ է որ Անկախ կուսակցութիւնը բաժնուած է երկու թեւերու: Մաս մը համաձայն է տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան մինչ շատեր հաւատարմօրէն կառչած են «Ֆրանսական Ալժերիոյ»: Խորհրդարանական խմբակցութիւնը կենդանիներու մասին կը վիճէր երբ խօսքը դարձաւ յետագայ հանդիպումներու շուրջ որոնք, ըստ Լըկարբէի, անհրաժեշտ են որպէսզի «հսկողութիւն ըլլայ ոստիկանական այն վարչակարգին վրայ որ հաստատուած է 16րդ յօդուածով»: Ուրիշներ, որոնց մէջ Մոնտոն կը մերժէին ընդունիլ թէ վարչաձեւը այդ բնոյթը ստացած ըլլայ: Աղմուկին մէջ, Ֆրէսինէ փորձած է խօսիլ «ոչ կենդանիներու մասին, զորս կը պաշտեմ, կ'ուզեմ խօսիլ ոչ ալ սահմանադրութեան որ, ամէն մարդ գիտէ, վախճանած է: Բայց կը ցաւիմ որ անկախները կը խուսափին հրապարակաւ դիրք որոշելէ օրուան ծանրակշիռ հարցերուն առջեւ»: Կանոնիկոս Քիռ (Տիժոնի ծերունի քաղաքապետը) հաշտարար ոգի մը կրցած է ստեղծել երբ Պենար եւ Մոնտոն ձեռք ձեռքի կուգային :

ՔԵՆԸՏԻ-ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՅՈՒՆԻՍ 3-ԻՆ

Մամուլի ֆրանսական գործակալութեան (Ա. Էֆ. Փէ) մէկ հեռագիրը կը հաստատէ թէ Քենըտի եւ Խրուշչեւ գըլուխ գլխի տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Վիէննա, յառաջիկայ Յունիս 3ին: Աւստրիոյ ամերիկեան դեսպանը կրցաւ այս մանրամասնութիւնը հաղորդել, Վիէննայի կառավարութեան նպաստաւոր պատասխանը ստանալէ ետք: Նախագահ Քենըտիի հաւանաբար Վիէննա անցնի, Փարիզ տալիք իր այցելութենէն անմիջապէս յետոյ: Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ Անգլիոյ վարչապետը Մաքմիլըն Փարիզ հասնի նոյն օրերուն եւ Արեւմտեան «Վերին» հանդիպում մը տեղի ունենայ նախքան Քենըտիի Վիէննա մեկնիլը:

Երկու ղեկավարներուն խօսակցութեանց նիւթերը յայտնի են.— Պերլին եւ Գերմանիա, ապազինում, Ասիա եւ Ափրիկէ, Լատին Ամերիկա, խաղաղութեան ապագան: Տարակոյս չկայ որ Միացեալ Նահանգներու երիտասարդ նախագահը պիտի կրկնէ Խրուշչեւի թէ Արեւմուտքը վճռած է մնալ Արեւմտեան Պերլին եւ ոչ մէկ ձեւով կրնայ տեղի տալ գերմանական հարցին առթիւ: Արեւմտեան պետութիւնները ցարդ չեն ճանչնար Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար կառավարութիւնը, այդ իսկ պատճառով չեն կրնար անոր հետ բանակցիլ կամ հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել :

Ապազինման համար, կացութիւնը նոյնն է: Ժընեւի երկարապատում ժողովը ցոյց տուաւ թէ Խորհրդ. Միութիւնը չուզեր հսկողութեան գաղափարն իսկ ընդունիլ իր հողամասին վրայ :Այդ պայմաններու տակ, Արեւմուտքը չի կրնար համաձայնիլ ընդհանուր ապազինման համար: Ուրեմն վարչապետ Խրուշչեւ պիտի գտնուի ընտրութեան մը առջեւ, կամ պիտի ընդունի խորհրդային սահմաններու հսկողութիւնը կամ պիտի համակերպի ուրիշ լուծումի մը որն է Ամերիկայի նոր արշաւը դէպի զինում եւ հիւլէական փորձ :

Ասիոյ եւ Ափրիկէի մասին Քենըտի պիտի յայտնէ թէ Միացեալ Նահանգները պատրաստ են օգնելու երկուքին ալ եւ ունին արդէն օժանդակութեան ծրագիր մը :

Լատին Ամերիկայի համար ալ Քենըտիի դիրքը յստակ է: Քուպայի ձախողութիւնը համոզած է Քենըտին որ դէմ դնէ համայնավար թափանցումին, Հարաւային Ամերիկայի մէջ :

Այս է պատկերը «վերին» հանդիպումի նախօրեակին, այլ խօսքով Մայիսի այս օրերուն որ կը յիշեցնեն ճիշդ տարի մը առաջուան, Փարիզի Վեհաժողովին ձախողութիւնը :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ն. ԽՐՈՒՇՉԵՒ «ԼՈՅՍԵՐՈՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ» ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ, ԿԸ ՄԵԾԱԲԱՆԷ ԵՒ ԿԸ ՑԻՇԷ «ԾԻԾԵՌՆԱԿԻՆ ԵՐԳԸ»

—o—

ԽՄԲ. — Հայաստանի «խորհրդայնացման» տարեդարձը տօնուեցաւ վերջերս, գէթ այդպէս կը գրեն այն թերթերը, որոնք կ'ուրանան թէ գոյութիւն ունէր հայ հանրապետութիւն մը նախ քան «խորհրդայնացումը», մոռնալով որ «խորհրդայնացումը» խոստովանութիւն մըն է արդէն գոյութիւն ունեցող վարչաձեւի մը փոփոխութեան մասին, այլ խօսքով՝ կը նշանակէ թէ բոլշեւիկները կ'ընդունին որ Մայիս 28ի *ալքը*ով պետութիւն դարձած Հայաստանը «խորհրդայնացուած է» յետագային: 40 տարի ետք, այս տօնին առթիւ, որ յետաձգուեցաւ քանիցս՝ Նոյեմբերէն մինչեւ Մայիս, Հայաստան է գացած խորհ. Միութեան մեծաւորը, Խրուշչեւ եւ երկար ճառ մը խօսած: Ձեռքի տակ ունինք այդ ճառը, ռուսերէն բնագիրը (7 Մայիս) եւ ֆրանսերէն բնագիրը (Մոսկովեան հրատարակութիւն՝ յաւելուած *Լէ Նուվէլ տը Մոսքու* պարբերականին, 13 Մայիս): Այդ ճառէն քաղուածաբար պիտի տանք մասեր, իբրեւ նիւթ՝ պատմութեան համար, զանց առնելով *փրոփականի* մասերը, որոնք բոլշեւիկեան պարծենկոտութեան սովորական տարազներ դարձած են այլեւս, յաճախակի կրկնըւած: Մասեր ալ կան, որոնք վկայութիւն մը կը կազմեն հայկական հանճարին.—

Սիրելի ընկերներ եւ բարեկամներ,

Այսօր, Հայաստանի ժողովուրդը, եւ Հայաստանի հետ՝ Խորհ. Միութեան եղբայր ժողովուրդները, կը տօնեն խորհրդային իշխանութեան հաստատման 40րդ տարեդարձը, Հայաստանի մէջ:

Հայաստանի բազմադարեան պատմութեան մէջ՝ շատ կարճ շրջան մը կը կազմեն այդ 40 տարիները, բայց եւ այնպէս այդ տարիները կը նշեն նոր կեանքի մը սկզբնաւորութիւնը հայ ժողովուրդին համար: Ընկերվարութեան կենարար ուժը մեծատաղանդ եւ աշխատասէր հայ ժողովուրդին պարգեւեց վերածննդեան, գիտական ու մշակութային խոյանքի կարելիութիւն, ինչպէս եւ բարօրութիւն եւ իր արուեստներուն ծաղկումը: Այսօր Հայաստան կը գրաւէ իրեն արժանի տեղը մեր հայրենիքին հանրապետութեանց համաստեղութեան մէջ:

Օրացոյցի հաշւով, դուք ուշ կը տօնէք այս տարեդարձը՝ այս տարի, (ԽՄԲ. — Պատճա՞ռ), բայց եւ այնպէս կը խորհիմ թէ գարունը, որ բնութեան եւս ծաղկումը ցոյց կուտայ Մայիս ամսով, իր մասնակցութեամբ նոր փայլ մը կուտայ ձեր տօնին:

(Այստեղ, Խրուշչեւ կանգ կ'առնէ խորհրդային նուաճումներուն վրայ, ու կը յիշէ Կակարինի «զարմանահրաշ» թռիչքը, աւելցնելով որ ազնուապետական ու քաղքենի դասակարգը, երկար ժամանակ, պնդելէ ետք թէ բանուորագիւղացիական դասակարգը ընդունակ չէ գիտական նուաճումներ կատարելու, այժմ ... իշխանական ծագում կը վերագրէ գիւղացի Կակարինի, փորձելով բաժնեկից դառնալ աշխատաւորի մը փառքին):

Ընկերնե՛ր, այն բոլոր յաջողութեանց ու նուաճումներուն մէջ, զորս մեր երկիրը շահած է Լենինի գաղափարներուն գիծով, աշխատանքի կարեւոր բաժին մը ունի ձեր երկիրը: Դարերէ ի վեր, հայ ժողովուրդը կապուած է ռուս մեծ ժողովուրդին՝ անքակտելի բարեկամութեամբ մը: Եթէ խորհրդային իշխանութիւնը ուշ հաստատուած է այս շրջանին մէջ, ազգայնական կուսակցութիւնները եւ օտար պետութիւններ են եղած պատճառը:

(Այստեղ կը թուէ համայնավարները, Սթալինը, Շահումեանը, Ջափարիձէն, Միկոյեանը, խորհրդային կարգերու հաստատման համար աշխատողները, ու նաեւ Լենինի նամակը.— 1921ին, Լենին հրահանգ կուտար Կովկասեան հանրապետութեանց վարիչներուն, իբրեւ անմիջական աշխատանք, ձեռնարկել ելեկտրական շինարարութեան եւ ոռոգումներու):

Այսօր հպարտութիւն կը պատճառէ մեզի աշխատանքը որ կատարուած է ըստ այդ ծրագրին: Հայաստան ներկայիս ունի աւելի քան երեսուն մեծ ու միջակ ելեկտրակայաններ: Հայաստան այժմ կ'արտադրէ 2·7 միլիառ քիլովաթ ժամ ելեկտրական ուժ, այսինքն քառասուն առ հարիւր աւելի քան այն ուժը զոր կ'արտադրէր 1913ին ամբողջ ցարական Ռուսիան: Հայաստանի ելեկտրական ուժի արտադրութիւնը, հաշուելով անձ-գլուխ, աւելի է քան ամէնէն յառաջացած երկիրներուն մէջ, ինչպէս Ճափոն եւ Իտալիա: Հայաստան ելեկտրական ուժ կ'արտադրէ, միշտ հաշուելով անձ-գլուխ, 15 անգամ աւելի քան Թուրքիան, 41 անգամ աւելի քան Իրան: Երբ Երեւան *հասայ, հայ ընկերներս, որոնք կը վարեն այս հանրապետութիւնը, ինծի ըսին թէ գիշերը, թռանով (*հելիքոփթէռ*) շրջան մը ընելու ժամանակ հայկական սահմանագլուխին վերեւ, երբեք չեն կորսնցներ իրենց ճամբան, — գիտեն թէ ո՛ւր է Հայաստան, ո՛ւր են հարեւան երկիրները: Ինչէ՞ն գիտեն: Գիտեն որովհետեւ Հայաստան լուսաւորուած է ելեկտրականութեամբ, մինչ խաւարը կը տիրէ սահմանէն անդին (Բուռն ծափահարութիւն եւ աղաղակներ՝ «Ճիշդ է, ճիշդ է»): Սահմանէն անդին, երկիրներ կան, ուր ոչ միայն չկայ ելեկտրականութիւն, այլ եւ գիւղացիները քարիւղի լապտեր գործածելու կարելիութիւն իսկ չունին:*

(Շար. 1)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

—o—

Պոլսէն ստացուած վերջին լուրերը գուժեցին մահը հայ բեմի համեստ վաստակաւորի մը՝ Գրիգոր Յակոբեանի, որ երկար տարիներու տքնաջան ոդիսականէ ետք աւանդած է իր հոգին, խոր ծերութեան մէջ:

Գրիգոր Յակոբեան կը պատկանէր Թրքահայ թատերական գործիչներու հին փաղանգին, իր ասպարէզին առաջին քայլերը առած ըլլալով Մարտիրոս Մընակեանի գործունէութեան սկզբնական շրջանին:

Ճիշդ է թէ Գրիգոր Յակոբեան արեւմտահայ թատրոնի պատմութեան էջերուն մէջ չէ արձանագրած բեմական ստեղծագործութիւններու դրուագներ, իբրեւ դերասան մնացած է երկրորդական գծի վրայ, եւ սակայն, շնորհիւ իր կազմակերպչական անուրանալի ձիրքերուն, մեծ նպաստ մըն է բերած Թրքահայ թատրոնի զարգացման:

Յաճախ բեմ չէ բարձրացած Գրիգոր Յակոբեան: Մաս չէ կազմած Պոլսոյ մէջ գործող որեւէ թատերական կազմակերպութեան, եւ սակայն, միշտ ալ իր ներկայութիւնը անհրաժեշտ է եղած ոչ միայն հայ այլեւ նոյնիսկ օտար թատերախումբերու ելոյթներուն: Պարզ այն պատճառով որ հանդուցեալը թատերական հանդերձանքներու մասնագէտ հայ-թայթիչ մըն էր եւ այդ ուղղութեամբ Պոլսոյ մէջ իր հիմնած հաստատութիւնը գրեթէ միակ տունն էր, որ կրնար գոհացում տալ ո՛չ միայն Պոլսոյ մէջ գործող հայ եւ թուրք թատերախումբերուն պէտք եղած բեմական զգեստներուն, այլ եւ իրեն կը դիմէին նոյնպէս Պոլսէն անցնող ֆրանսական, իտալական, յունական եւ այլ թատերախումբերու դերասանները, իրենց ներկայացումներուն համար պակսած բեմական զգեստները ճարելու համար:

Առաջին համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, երբ ամէն հայկական շարժում գրեթէ կասած էր սուլթաններու մայրաքաղաքին մէջ, Գրիգոր Յակոբեան յաջողած է սարսափի չորս երկար տարիներու ընթացքին կանգուն պահել իր հաստատութիւնը, իսկ զինադադարի շրջանին աւելի եւս ծաղկեցնելով իր գործը, նորածագ հայ թատրոնին տրամադրութեան տակ դրած է զայն ամբողջովին:

Արդարեւ, վերակազմուած Պոլսահայ Տրամաթիքին պատերազմէն վերջ սկսած առաջին ներկայացումները, շնորհիւ Գրիգոր Յակոբեանի բեմական հանդերձանքներու ճոխ հաւաքածոյին, հասած են նախանձելի կատարելութեան մը:

Այս բոլորէն զատ, Գրիգոր Յակոբեան լաւ խորհրդատու մըն է եղած Պոլսոյ մէջ գործող հայ դերասանական կազմակերպութիւններուն համար:

Իր խոհեմ ցուցմունքները միշտ ալ օգտակար են եղած այդ ուղղութեամբ, եւ սակայն ի վաղուց անտի հայ բեմական շրջանակներուն մէջ բոյն դրած ցաւալի հակամարտութիւնները, որոնք կործանարար բնոյթ մը ունին, խանգարած են գործը:

Դժբախտաբար, այդ շրջանին էր որ Պոլսահայ Տրամաթիքը, ինչպէս ատենօք Վարդովեան, կը ձգտէր Պոլսոյ մէջ հայկական ներկայացումները դարձնել իր մենաշնորհը, չհանդուրժելով ուրիշ որեւէ հայկական թատերախումբի գոյութեան:

Այդ կերպով էր որ Ֆէլէկեան քոյրերը հալածանքի ենթարկուեցան Տրամաթիքի վարիչներուն կողմէ, այն ստիպման որ այդ երկու աննման հայ արուեստագիտուհիներուն ներկայացումներուն պատի յաջողութիւնները պատուեցան Տրամաթիքի կողմէ մասնաւորապէս նշանակուած անձերէ:

Այդ օրերուն էր ահա (1919 – 20) որ Գրիգոր Յակոբեան, ընդվզած այս վանդալական արարքէն, նիւթական մեծ զոհողութիւններու ենթարկուելով, հիմնեց հայ թատերական նոր կազմակերպութիւն մը՝ «Հայ դերասաններու ընկերակցութիւն» պիտակին տակ: Այդ խումբին մաս կը կազմէին՝ Վարդքեթեր եւ Հրանուշ Ֆէլէկեան քոյրերը, Տիկին Լիւսի Յակոբեան, Պ. Պ. Պալթազար, Պապայեան, Շաւարշ Գարագաշ, Վահան Շահինեան եւ մէկ քանի երիտասարդ սիրողներ, որոնց կարգին այս տողերը ստորագրողը:

Այս կազմակերպութեան առաջին ներկայացումը եղաւ «Արա Գեղեցիկ» պատմա-դիցաբանական ողբերգութիւնը, Շահզատէ Պաշիի թատրոնին մէջ, եւ սակայն, այդ առաջին ներկայացումը եղաւ նաեւ վերջինը, վասնզի Տրամաթիքի վարիչները ամէն ջանք թափեցին իր սաղմին մէջ իսկ խեղդելու համար Գրիգոր Յակոբեանի այնքան խանդով ու եռանդով սկսած այս գործը:

×

Գրիգոր Յակոբեան երիտասարդ սիրողներու մեծ բարեկամ մըն էր: Միշտ նախանձախնդիր՝ քաջալերելու այդ երիտասարդները եւ ամէն կարգի աջակցութիւն կ'ընծայէր անոնց:

Լաւ կը յիշեմ, երբ Պոլսոյ կամ Սկիւտարի մէջ սիրողական ներկայացումներու կը ձեռնարկէինք եւ միշտ ալ մեր դրամը կը պակսէր ծախքերուն դիմագրաւելու համար, կը վազէինք Գրիգոր Յակոբեանի վրայ:

Ան մեզ կ'ընդունէր ժպիտով մը, ու կը բացագանչէր.

— «Եկա՛ն, խենթերս եկա՛ն ...

Եւ սակայն ամէն անգամ ալ իր «խենթերուն» գոհացում կուտար, կը հայթայթէր բեմական զգեստները, կոզմիկի պիտոյքները եւ փոքր սակով մը կը խրատէր որ «անվնաս վերադարձնենք իր վստահած իրերը ...»:

Քանի մը տարիներ առաջ երբ այցելեցի Պոլիս, Գրիգոր Յակոբեանին պատահեցայ ներկայացման մը միջնարարին:

Գրեթէ կորաքամակ ծերունի մըն էր այլեւս: Աչքերը լաւ չէին տեսներ, սակայն, իր այդ աղաղուն վիճակին մէջ, յանձն առած էր գիշերանց դուրս ելլել, ներկայ ըլլալու համար հայկական ներկայացման մը:

Անմիջապէս ճանչցաւ զիս, հակառակ քանի մը տասնեակ տարիներու հեռաւորութեան, եւ իր առաջին խօսքերը եղան.

— Արտաշէս, միշտ կը շարունակե՞ս խենթութիւնները, աղուոր խենթութիւնները ...

Ապա խօսեցաւ երկար, հարցումներ ըրաւ Փարիզահայ թատրոնի մասին եւ բարյաջողութեան մաղթանքներով բաժնուեցաւ:

Այսօր, իր մահուան լուրը առնելով, սիրտս երախտագիտութեամբ կը լեցուի իր յիշատակին առջեւ, վասնզի Գրիգոր Յակոբեան, թէեւ համեստօրէն, սակայն պատուով ծառայեց իր ժողովուրդին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Վաւերաթուղթին ընթերցման ատեն Ալի Մահէր կը տժգունի: Բազմաթիւ անգամներ ձեռքը ճակտին կը տանի եւ կը վարանի Նէկիպի անունին քով ստորագրելու: Ի վերջոյ՝ կը համակերպի:

— Խեղճը ... կ'ըսէ խեղդուկ ձայնով: Յաճախ խորհուրդ կուտայի իրեն ... Մտիկ չէր ըներ ... Իրապէս ամէն բան ըրաւ, որ մինչեւ հոս հասնի ...

— Հաճեցէք այս պատգամը անմիջապէս Թագաւորին հասցնել .— կ'ըսեն Նէկիպ ու Անուար՝ գրասենեակէն դուրս ելլելով:

Ալի Մահէր, գլխիկոր կ'ուղղուի դէպի Րաս էլ Թինի պալատը եւ Թագաւորին կը յանձնէ բանակին հրահանգը: Ֆարուք, որ քուրջի վերածուած էր արդէն, այնքան կը շշմի, որ գրութեան բոլոր կէտերը կ'ընդունի առանց առարկութեան:

Բայց եւ այնպէս, վերջնագրին մէկ նախադասութիւնը մասնաւորաբար կը գրաւէ իր ուշադրութիւնը. քանի որ բանակը իր մեկնումը կը պահանջէ, ըսել է թէ կեանքը վտանգուած չէ: Այս ելքը, որուն մասին այլեւս ոչ մէկ յոյս ունէր, մեծ գոհունակութիւն կը պատճառէ իրեն: Կը խնդրէ միայն, որ իր ու ընտանիքին ինչքերը ձեռքէն չառնուին, որ իրեն արտօնութիւն տրուի մեկնիլ իր Մահրուսա *զբօսանաւին վրայ, եւ որ կարենայ իր քարտուղարներէն երկուքը հետը տանիլ:*

Կէս օրին՝ հրաժարումը ստորագրուած է: Բնագիրը, որ պատրաստուած է Կամալ Սալեմի կողմէ, կ'ըսէ, թէ Թագաւորը «ենթարկուելով ժողովուրդին կամքին, մեկնելէ առաջ՝ իր ամբողջ իրաւասութիւնները կը փոխանցէ Ալի Մահէրին»:

Մնացեալը՝ ձեւակերպութիւն է միայն: Մինչ Ալի Մահէր Փոխարքայութեան Խորհուրդ մը կը կազմէ, Թագաւորին մեկնումին պատրաստութիւնները արագ թափով յառաջ կը տարուին: Տնօրինուած ժամանակամիջոցը շատ քիչ է: Պալատին սպասաւորները մեղուաջան աշխատանքի կը լծուին ու քանի մը ժամուան ընթացքին արքայական զբօսանաւին վրայ կը փոխադրեն անձնական իրերով, զգեստներով ու արծաթեայ ըսպասներով լի աւելի քան երկու հարիւր սնտուկ:

Մեկնումի համար որոշուած ժամէն քիչ առաջ պալատ կը հասնին Թագաւորին երկու քոյրերը, իրենց ամուսիններով, եւ Մ. Նահանգներու դեսպանը: Թագաւորը, որ ծովակալի սպիտակ համազգեստը հագած է, կ'առանցնանայ դեսպանին հետ:

Սակայն վերջնագրին ճշդած ժամը հասած է: Պալատին մեծ սրահին մէջ Թագաւորը հրաժեշտ կ'առնէ իր քոյրերէն, քեռայրներէն ու սպասաւորներէն: Ապա, Նարիման Թագուհիին ու վեցամսեայ իշխան Ահմէտ Ֆուատի հետ քովընտի դռնէ մը դուրս կուգայ պալատէն: Արագասոյր նաւակ մը կը սպասէ՝ զիրենք մինչեւ զբօսանաւ հասցնելու համար:

Հրաժեշտը կարճ կը տեւէ: Իրեն ընկերացողները մինչեւ նաւակ առաջնորդելով, Ֆարուք կ'ըսէ Նէկիպի.

— Այն ինչ որ դուք ինծի ըրիք, կը պատրաստուէի ես ձեզի ընելու:

Ի՞նչ կը նշանակէ այս նախադասութիւնը: Մարդ պիտի չգիտնայ, քանի որ Թագաւորը գաղտնիքը հետը կը տանի:

Նէկիպ ու երեք սպաները կը վերադառնան ցամաք: Մահրուսա *խարիսխը վեր կը քաշէ:*

Ճիշդ նոյն պահուն, Աղեքսանդրիոյ նաւահանգիստը գտնուող յածանաւէ մը քաշուած թնդանօթի քանիեմէկ հարուածներ կը ցնցեն քաղաքը: Հեռացող Թագաւորին շնորհուած այս վերջին պատիւը միեւնոյն առթիւ կ'ողջունէ նոր վարչակարգին ծնունդը:

Թարգ. Տ. Ս.

(9 եւ վերջ)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՆԿԱՐԻՉ ԱՅՎԱԶՈՎՍԿԻ ԵՒ... ՏԻԿԻՆ ՔԵՆԸՏԻ

Ուաշինկթընի Սպիտակ Տան մէջ սրահ մը կայ, որ կը կոչուի «Ձուկերու սենեակ», քանի որ Րուզվէլթի օրով, այդ սրահին մէջ զետեղուած էին հասարակապետին ձուկեր պարունակող սենեակի ջրամբարները։

Այժմ, սակայն, այդ ձուկերը չքացած են եւ նախագահ Քենըտի այդ սրահին մէջ ժողով կը գումարէ կամ պատուիրակութիւններ կ՚ընդունի, պատին վրայ կախուած Յովհաննէս Այվազովսկիի երկու խղաներկ մեծ նկարներուն տակ։

Այս խղաներկները իրենց պատմութիւնն ունին։ 1891 – 92ին Ռուսաստանի մէջ սարսափելի սով եղաւ։ Ամերիկեան Քոնկրէսին մէջ վիճաբանութեան դըրուեցաւ սովահարներու օգնութեան համար 100.000 տոլարի նպաստ մը կատարելու հարցը։ Սակայն առաջարկը մերժուեցաւ, քանի որ բազմաթիւ երեսփոխաններ, խստօրէն քննադատելով ցարական բռնատիրական վարչակարգը, առարկեցին թէ ոչ մէկ բարեկամութիւն կրնայ սեղծուիլ այդ վարչաձեւին եւ ամերիկեան ժողովրդավարութեան միջեւ։

Սակայն, ալիւրի ամերիկացի վաճառականներու արհեստակցական թերթին տնօրէնը, Վ. Էտկար, անձնապէս նախաձեռնակ եղաւ սովահարներուն օգնութիւն փութացնելու. աւելի քան կէս միլիոն թօն ցորեն հաւաքուեցաւ այս ձեւով եւ ուղարկուեցաւ Վոլկայի սովահարներուն։

Յովհաննէս Այվազովսկի երկու խղաներկ նկարներով անմահացուց այս ժեստը։ Առաջինը կը պատկերացնէ ամերիկեան նաւ մը, որ ցորենով բեռնաւորուած կը հասնի ռուսական նաւահանգիստ մը, հաւանաբար՝ Սեպաստապոլ. ցամաքէն բազմաթիւ փոքրիկ նաւակներ, դրօշ պարզած եւ թաշկինակներով բարի գալուստ մաղթող դիմաւորողներով լեցուած, կ՚ուղղուին դէպի չոգենաւը։ Երկրորդ նկարը կը պատկերացնէ թրոյքա մը, որ Ղրիմի քաղաքներէն թէօդոսիայի փողոցներէն կը սուրայ՝ ետեւէն հանելով պարէններուն գալուստը աւետելով։ Թրոյքային մէջ կանգնած է անձ մը, որ պարզած է ամերիկեան դրօշը։ Ծամբուն երկայնքին խռնուած ժողովուրդը ուրախութեան ցոյցերով կ՚ողջունէ սուրացող թրոյքան։

Այվազովսկի անձնապէս Մ. Նահանգներ ղրկած է այս նկարները ներկայացնելու համար։ 1893 Յունուար 9 թուակիր նամակ մը կայ իրմէ՝ նկարներու ցուցադրութեան սրահի մը տնօրէնութեան ուղղուած.

«Պարոններ,

Ամերիկայի Մ. Նահանգներու մայրաքաղաքին մէջ գտնուող Քորքորանի նկարասրահին մէջ կը ցանկամ անձնապէս ներկայացնել իմ գործերէս երկուքը, յուսալով որ այս ձեւով արտայայտած կ՚ըլլամ իմ երկրիս ժողովուրդին սրտագին գնահատութիւնը՝ այն վեհանձն օգնութեան համար, որ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը տուաւ Ռուսիոյ վերջին սովին առեն։ Ձերդ՝ Յ. Այվազովսկի, Գեղարուեստից փրոֆէսէօր, Ս. Պետերսպուրկ, Ռուսաստան»։

Հայ անուանի նկարիչին այս նկարներն են, որ Տիկին Քենըտի փոխ առած է Քորքորան սրահէն եւ Ապրիլ 17էն ի վեր կախած Սպիտակ Տան «Ձուկերու սենեակ»ին մէջ, ցոյց տալու համար թէ ամերիկացի ժողովուրդը միայն բարեկամական զգացումներ ունի ռուս ժողովուրդին հանդէպ, որուն օգնած ալ է մարդկայնական զգացումով՝ պէտք եղած ատենը։

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

Յուսաբերի մէջ կը կարդանք.—

Հինգշաբթի, Մայիս 4ին, Գահիրէէն Աղեքսանդրիա ժամանեց մեր հանճարեղ ազգակիցը՝ աշխարհահռչակ երգահան եւ խմբավար Արամ Խաչատուրեան, ընկերակցութեամբ իր երաժշտագէտ ազնիւ տիկնոջ։

Սիտի Կապերի կայարանը զանոնք դիմաւորելու եկած էին հայ մշակութային կազմակերպութեանց եւ մամլոյ ներկայացուցիչներ եւ խումբ մը այլ ազգայիններ։

«Յառաջդիմասէր»ի Հայ Մշակութային ընկերակցութիւնը ղրկած էր գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը ուրիշներուն կարգին։

Խաչատուրեան ամոլին Աղեքսանդրիա ժամանումը ուրախութեամբ լեցուց մեր սրտերը։

Մոհամէտ Ալի ընդարձակ թատերասրահին մէջ տուաւ երկու նուագահանդէս Հինգշաբթի 4 եւ Ուրբաթ՝ 5 Մայիս։

Երկու ձեռնարկներուն ալ թատերասրահը լեցուած էր ամբողջութեամբ, ուր տեղ գրաւած էին պետական իշխանութեանց բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, դիւանագիտական մարմնի անդամներ, հայ եւ օտար երաժշտասէրներ։

Բեմին վրայ տեղ գրաւած էին մօտ հարիւր նուագածուներ, իրենց այլազան նուագարաններով, Գահիրէի Համանուագային նուագախումբը իր լրիւ կազմով, զօրացած՝ ուրիշ արուեստագէտներով։

Երկու նուագահանդէսներուն ալ ժամը 9.45ին որոտընդոստ ծափերու տակ բեմ մուտք գործեց վարպետը եւ ձեռնարկեց յայտագրերու գործադրութեան, որոնք ամբողջութեամբ կազմուած էին իր գործերէն։

Միջազգային հոծ բազմութիւնը, վկայութեամբ նաեւ օտար մամուլին, առաջին անգամն է, որ Աղեքսանդրիոյ մէջ պատեհութիւնը եւ բարեբախտութիւնը ունեցաւ ունկնդրելու նման հոյակապ նուագահանդէսներ։

Հանճարեղ հեղինակին յօրինած եղանակները, իր իսկ ճարտար ղեկավարութեանը տակ, ալիք առ ալիք ամբողջ սրահը ելեկտրականացուցին եւ ժողովուրդին խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասցուցին։

Վերջաւորութեան հմայուած հանդիսականները հեռանալ չէին ուզեր սրահէն, նուագախումբը պարտաւորուեցաւ կատարել կարգ մը կրկնումներ։ Ղրկուած էին բազմաթիւ գեղեցիկ ծաղկեփունջեր զանազաններու, նաեւ «Համազգային» Հայ Մշակութային Ընկերակցութեան կողմէ։

Բեմին կից օթեակներէն ծաղիկներ տեղացին վարպետին վրայ։

X Պատկան իշխանութեանց բարեացակամ թոյլտուութեամբ Արամ Խաչատուրեան եւ Գահիրէի նուագախումբը Աղեքսանդրիա հրաւիրած էր մեր ազգայիններէն Պ. Լեւոն Հիւրմիւզ, ստանձնելով ձեռնարկին նիւթական եւ բարոյական ամբողջ պատասխանատուութիւնը։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Մայիս 12ին Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ։ Նախագահը Մ. Պարսամեան ներկայացուց օրուան դասախօսը, Հրանտ Սամուէլը։ Դուք բոլորդ ալ կը ճանչնաք զինքը, ըսաւ, ոչ միայն հանրային ասպարէզի մէջ իր զանազան գործունէութիւններով, այլեւ «Յառաջ» օրաթերթի մէջ ամէնօրեայ իր խմբագրականներով։ «Համազգային»ի այս բեմէն շատերը խօսած են Լիբանանի եւ առ հասարակ Միջին Արեւելքի հայ գաղութներուն մասին։ Սակայն ամէն անհատ իր դիտելու, դատելու եւ ներկայացնելու նկարագիրը ունի։ Այնպէս որ, վստահ ենք, որ մեր այսօրուան դասախօսը պիտի ջանայ ամէն կերպով մեզ գոհացնել։

Հր. Սամուէլ իր դասախօսութիւնը սկսաւ մօտաւոր անցեալի յիշատակներով, յայտնելով որ երբ առաջին անգամ ոտք կոխած է Պէյրութի հողին վրայ եւ հետզհետէ ծանօթացած է այնտեղի Հայութեան, զգացած է թէ մեր հայրենակիցները իրենց ունեցած թիւին համեմատութենէն աւելի դիրք եւ ներկայութիւն ունին հոն։ Ամէն կողմ կը կարդայի Հայերու, Հայ առեւտրականներու անուններն եւ ձեռնարկները։ Յաճախակի այցելութիւններովս աւելի մօտէն ճանչցայ մերիններուն հեղինակութիւնը եւ չեչտուած դիրքը, բոլոր ասպարէզներուն մէջ։ Առանց այլեւայլի, մեր հայրենակիցները սիրուած են եւ կը ներկայանան հոն իբրեւ գործօն եւ երկրին արժէքաւոր տարրերէն մէկը։

Շարունակելով իր խօսքը, մեզի ներկայացուց մասնաւորաբար Պէյրութի կըրթական կեանքը, սկսելով Համազգային Փալանճեան ճեմարանէն, որուն աշակերտութեան թիւն է ներկայիս աւելի քան հինգ հարիւր երկսեռ աշակերտութիւն մը։ Ունինք բազմաթիւ երկրորդական վարժարաններ եւ նախակրթարաններ, տասնեակ հազար աշակերտներով եւ երկու միլիոնէն աւելի լիբանանեան ոսկի պիւտճէով մը։ Անցնելով հայ մամուլին, թուեց օրաթերթերն ու պարբերականները, որոնք բոլորն ալ ինքնապահ են։ Նախկին պայքարը մէկ մէկու դէմ գրեթէ դադրած է, Անթիլիասի կաթողիկոսութիւնը հիմա աւելի քան հեղինակութիւն կը վայելէ եւ տեղական իշխանութիւններէն ճանչցուած է եւ երկրորդ կաթողիկոսութիւն մը ճանչնել տալու փորձերը ի դերեւ ելած են առաջին օրէն իսկ։ Հայերը տուած են նաեւ երեսփոխաններ եւ պետական պաշտօնեաներ։

Լիբանանի Հայերուն մասին շատ սրտապնդիչ եւ հետաքրքրական այս տեղեկութիւններէն ետք, ներկաները փափաք յայտնեցին Մերձաւոր Արեւելքի միւս հայ գաղութներուն մասին եւս տեղեկատուութիւններ լսել։

Սուրիոյ, Իրաքի եւ Եգիպտոսի Հայերու կեանքը, կրթական եւ մարզական, նոյնքան սրտապնդիչ ներկայացուեցան ներկաներուն։ Մասնաւորապէս Հ.Մ.Ը.Մ.ի գործունէութիւնը այդ բոլոր երկիրներուն մէջ շատ մխիթարական է, որովհետեւ այս մարզական Միութիւնը առջի մէկ օրէն հայ կեանքի մէջ կեդրոնական տեղ մը գրաւած է եւ տեղացի ժողովուրդները շատ մեծ կարեւորութիւն ընծայած են անոր։

Դասախօսութենէն ետք, դասախօսը, տրուած հարցումներուն սիրով պատասխանեց, լրացուցիչ տեղեկութիւններ տալով։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԳՉՈՒՀԻ ԼՈՒԻԶ ՊՈՂԱՊԱԼԵԱՆ

Լիբանահայ եւ այժմ Իտալիոյ մէջ իր արուեստը կատարելագործող Տիկին Լուիզ Անայիս Պողապալեան, որ վերջերս շատ յաջող երգահանդէս մը տուած էր Միլանօ՝ նախաձեռնութեամբ Իտալահայ Մշակութային Միութեան (Յառաջ, Մայիս 11), անցեալ Շաբաթ փայլուն նոր յաջողութիւն մը արձանագրած է, միջազգային մրցանակ մը շահելով։

Լիէժի մերձաւոր՝ Պելժիոյ Վերվիէ քաղաքին մէջ կազմակերպուած Երգի Միջազգային ԺԳ. մրցումին առաջնութիւնը շահած է հայազգի երգչուհի Տիկին Լուիզ Պողապալեան, արժանանալով միջազգային մեծ մրցանակին եւ Էլիզապէթ Թագուհի մետալին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (200)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Այդ իսկ պահին, երբ երկու նշանաւոր պալատականը հեռացան անխօս, Արշակը, մենակ մնալով, դանդաղ անցաւ իր առանձնարանը եւ մէկէն ծունկի եկաւ խաչին։

Քիչ անց, երբ Փառանձեմ թագուհին, կաթողիկոսի անակնկալ գալով ու գնալով հետաքրքրուած, մտաւ ամուսնու առանձնարանը՝ տեսաւ Արշակը ծնկաչոք, ձեռքերն իրար միացրած, աղօթում է պատից կախուած խաչի առաջ։

— Արքայ, ի՞նչ է այս ... Դու աղօթո՞ւմ ես եւ ... արտասւում ...

— Այո, Փառանձեմ, — խօսեց Արշակը մի խուլ ստարացած ձայնով։ — Աղօթիր եւ դու, Փառանձեմ, աղօթիր ինձ համար... Քահանայապետը նզովեց ինձ խաչով ... Բայց ես ոճրապարտ չեմ։

Փառանձեմ ... Ես, այո, գործեցի մեծ մեղք, բայց ... ոչ ինձ համար, այլ Հայոց Աշխարհի ապահովութեան համար... Ոճրապարտ է նա, ով պառակտում է երկիրը, ով քանդում է մեր ապահովութեան բերդը ...

— Իմացայ, արքայ, իմացայ, — խօսեց Փառանձեմը նոյնպէս բեկուած։— Սուր վերջնողները՝ սրով էլ ընկան։ Դա Աստուծոյ պատիժն էր անշուշտ, որ կատարուեց ... Սակայն ինչո՞ւ սրտաբեկուել այդպէս ... Չէ՞ պէտք է դու նորից կառուցես քո բերդը ...

— Այո, իմ բերդը ... Հայոց բերդը։

Մինչ պալատում այս խօսակցութիւնն էր տեղի ունենում ամուսինների միջեւ, այդ նոյն ժամին կաթողիկոսի առաջին դպիր Փաւստոս վարդապետն իր խցում, ձիթաճրագի լոյսով գրում էր իր մագաղաթեայ մատեանում.

«Արքայն Արշակ գործեց ոճիր մեծ, ազգատեց – կոտորեց տոհմը Կամսարականաց եւ այլ խոհակից նախարարների, եւ տէր քահանայապետն մեր՝ մեծն Ներսէս նզովեց նորան»...

X

Իսկ ի՞նչ եղաւ քաղաքը, ի՞նչ եղան նրա բնակիչները, յատկապէս տիրափոխները ...

Չկայ կեանքում թերեւս աւելի ծանր բան, քան հարազատի կորուստը, մանաւանդ անստոյգ կորուստը։ Երբ հարազատը գերեզման է իջնում՝ մարդ կսկիծի հետ միասին զգում է եւ այն, որ նա գերեզման ունի, ունի յաւիտենական մի օթեւան։ Իսկ երբ հարազատը կորչում է անհետ եւ չգիտես ո՞ւր է հանգչում կամ ո՞ւր է դեգերում՝ դա ծանր է տասնապատիկ։

Այս ծանր վիճակի մէջ էին Թորգոմն ու ընկերները։

Արեւատաք կէսօր էր Կոգովիտի այն մասում, ուր կռիւներ չէին եղել։ Երեք ընկերները, ձիերը հեծած, գնում էին գիւղամիջեան մի փոշոտ ճանապարհով։ Երեքն ալ նիհարած, մազակալած եւ տըխուր։ Նրանց ձիերը գնում էին մէկը միւսի հետեւից՝ քրտինքը վրանները սառած եւ փնչացնում յաճախ, որ նշան էր ծայր յոգնածութեան։ Իրենք ընկերները նոյնպէս յոգնած էին այնքան, որ չէին խօսում, գուցէ եւ սպառել էին խօսելու ամէն նիւթ։

Բայց գնում էին՝ շարունակ նայելով ճանապարհի հեռուն եւ շրջապատի լեռներին։ Միւսներից աւելի մտայլուած էր թւում Թորգոմը, չգիտես նրա՞ համար, որ աւելի զգայուն էր, թէ նրա համար, որ անհամբեր էր։

Երբ այդպէս անխօս գնացին բաւական՝ մէկէն կանգ առան, հասել էին մի տեղ, ուր ճանապարհը, ճիւղաւորուելով, գընում էր երեք ուղղութեամբ։

— Հիմա ո՞ր կողմը գնանք, — հարցրեց Թորգոմը վարանած։

Ընկերներն խկոյն, չկարողացան պատասխանել։

— Սպասենք մէկը պատահի՝ իմանանք ո՞ւր են տանում էս ճամբաները, — ասաց Յովսէփը ձիուց իջնելով։

— Սպասենք, — համաձայնեցին ընկերները եւ նոյնպէս իջան ձիերից, որ հանգիստ տան թէ իրենց, թէ կենդանիներին։ Վայրը մանաւանդ տրամադրում էր հանգստի – գետափ, ուռիներ, ուռիների տակ ստուերներ եւ կանաչ սիզախոտ։

Բայց հազիւ նստել էին, նրանց բախտից, երեւաց մի չնական՝ մազախռիւ մի մարդ, ուսերից կապած հորթի մի փոստ, որի մէջ լցրել էր ինչ որ բան։ Կանգ առած ձիաւորներին տեսնելով, նա եւս կանգ առաւ ու բարեւեց։

— Ո՞ր չէնից ես, եղբայր, — հարցրեց Թորգոմը բարեւախօսքից յետոյ։

— Էն վերի չէնից, — եղաւ պատասխանը եւ, չինականը մատնացոյց արաւ մօտիկ լեռը, ուր արահետանման ճանապարհը կեռմաններով բարձրանում էր քարաժայռերի միջով։

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Նշան Կակոսեանի մահուան առթիւ Մարսէյլէն, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն ընկեր Պ. Յակոբեան՝ տասը Ն. Ֆ., ընկեր Խ. Սուլարեան՝ երեսուն Ն. Ֆ., ընկեր Լ. Արզումանեան տասը Ն. Ֆ.: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն՝ իր եւ շրջանի խումբերուն ու ենթակոմիտէներուն անունով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Նշան Կակոսեանի մահուան տխուր առթիւ, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Եղնիկեան, Տէր եւ Տիկին Գարունճեան քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին՝ փոխան ծաղկեպսակի Պ. Բարսեղ Սէրճանեանի մահուան առթիւ:

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Տէվէճեան քսան Ն. . կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Պ. Բարսեղ Սէրճանեանի մահուան առթիւ Տիկին Վեհանոյշ Ֆերատեան եւ զաւակները յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանգստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Բարեկամական մրցում, կազմակերպուած Լիոն – Տէսինի եւ Կրընոպլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի կողմէ: Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2.30ին Տէսինի քաղաքապետական մարզադաշտին վրայ: Նոյն օրը երեկոյեան՝ ժամը 8.30ին պարահանդէս Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ բոլոր անհետացած Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն, նաեւ Մեսրոպ Դանիէլեանի, Յարութիւն Փանոսեանի եւ վերջերս արկածի զոհ Լիոնէն Յակոբ Սոփեանի, Մարսէյլէն Բիւզանդ Բաբելեանի եւ Վահէ Բարթամեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, հանդիսաւոր Ս. պատարագ, պիտի մատուցուի եւ պիտի երգուին օրուան շարականները եկեղեցւոյ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Վարդան Սարգսեանի:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ

46րդ տարեդարձի տօնակատարութիւն

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վասպուրականի Հայր. Միութեան երիտասարդութեան կողմէ:

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Թէաթր Միւնիսիփալի մէջ:

Կը բանախօսէ Ամերիկայէն հրաւիրուած Համավասպուրականի Կեդր. վարչութեան «Վարագ» Թերթի խմբագիր՝

Պ. ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Կը նախագահէ հայրենակից՝

Ա. ԽԼՈՅԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր, մեներգ Օր. Կարապետեան (Տէսինէն): Հայկական երաժշտութիւն Թաղապետարանի նուագախումբին կողմէ:

Պարեր Օր. Վագանէի պատրաստութեամբ, կենդանի պատկեր եւ զաւեշտ մը մէկ արար (ՆԿԱՐԻՉԸ):

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Տէսինի Վասպ. Երկսեռ Երիտ. «Վարագ» մասնաճիւղին:

Հովանաւորութեամբ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տ. Վարագ քհնյ. Աւագեանի:

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

Նախագահ՝ Վ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Բանախօս՝ Ա. ԹԷՐԼԷՄԷԶԵԱՆ

Հասոյթը ի նպաստ Ս. Թէհլիրեան սրահին:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին Մարի Կարապետեան (մեներգ), Օրիորդներ Թ. Պարտաքճեան, Թ. Սալլապաշեան եւ փոքրիկներ Աւագեան ու Մանուկեան (արտասանութիւն), Գէորգ Պառաւեան (մեներգ):

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

—o—

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Դպրոցասէրի խնամակալութեան եւ ծնողքներու կողմէ:

25 Յունիս, Կիրակի, կէսօրէն ետք ժամը 3 – 10, վարժարանին օդասուն պարտէզին մէջ:

1, Bld. du Nord, LE RAINCY (S. et O.)

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Երգ, պար, մարզանք եւ հաճելի անակընկալներ:

Պիւֆէ մատչելի գիներով, շամփուրով խորոված:

Մուտք 2.50 Ն. Ֆ.

Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 146 թիւ հանրակառքը եւ իջնել Րէնսի – Փավիյեօն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Աղքատախնամը շնորհակալութեամբ ստացաւ ողբացեալ ԱՐԱՄ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆի մահուան քառասունքի հոգեհանգիստի առթիւ, Այրի Տիկին Թէրզիպաշեանի եւ զաւակներու կողմէ հարիւր Ն. Ֆ.: Նոյն առիթով Պ. Յակոբ Փափազեանէ տասը Ն. Ֆ.: Ափրիկեանէ տասը Ն. Ֆ.:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Մայր Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է, Այրի Տիկին Թէրզիպաշեանէ եւ զաւակներէ յիսուն Ն. Ֆ., ողբացեալ ԱՐԱՄ ԹԷՐԶԻՊԱՇԵԱՆի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ֆիլոր Գարայեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ժամկոչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ԳԱՐԱՅԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch » 32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿ. ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչութեան կողմէ:

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի:

Ի նպաստ Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն:

Մայիս 20, Շաբաթ ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանե, Մարսէյլ:

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

(Ազգ. յուզիչ օփերէթ, 4 արար)

Կը ղեկավարէ քեմանչիստ ՀԱՄՕ (Սայաթ Նովա) եւ կը մասնակցին տեղւոյս լաւագոյն ուժերը.—

Օր. Մարի Սիմոնեան (Սօնայի դեր, «Արմենիա» երգչախումբէն), Ս. Պէշկէօթիւրեան (Եակոբ Աղա), դերասան Կ. Մութաֆեան (Միխօ), Գ. Թիւթէլեան (Յովսէփ Աղա), Պ. Սիսակ (Գեւօ) եւ ուրիշներ:

Պարերու եւ խնջոյքի տեսարաններուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը:

Արեւելեան «Սազանտար» նուագախումբը կը ղեկավարէ թառիստ ՊԱՐՈՅՐ:

Դաշնակահար Պ. ԱԲԻԿ:

Սրինգ՝ Պ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԵՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղին: Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 20.30ին, Պառ էնթերնասիոնալի մէջ: Կը նախագահէ՝ ընկերուհի Ա. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ:

Կը խօսի՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ:

Կը մասնակցին Տիկին Մ. Շամիրեանի սկաուտական պարախումբը եւ նուագով՝ Պարոյր եւ Համօ:

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆԻ Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Թովմասեանէ իրենց զաւկին Ալժերիայէն զինուորութենէ դարձին առթիւ 250 Ն. Ֆ.: Տոքթ. եւ Տիկին Լատիսա իրենց մօր եւ զոքանչ մօր հանգ. Տիկին Գազանճեանի հոգւոյն ի յիշատակ յիսուն Ն. Ֆ.: Տիկին Թէֆար Յովհաննէսեան իր աղջկան մահուան քառասունքին առթիւ տասը Ն. Ֆ.:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.—Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արցութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ա... վորական հաւաքատեղին:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ մայրերու տօնին առթիւ, աւանդական մատաղի օրհնութիւն, այս տարի եւս հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի Մայիս 28, Կիրակի օր:

Բոլոր այն ուխտաւորները, որ կը փափաքին իրենց նուէրներով մասնակցիլ տօնին՝ կրնան այժմէն արձանագրուիլ հոգաբարձութեան մօտ, որպէսզի կարելի ըլլայ օր առաջ կատարել անհրաժեշտ գնումները եւ պատրաստութիւնները:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16-18 Միութեան գրասենեակը:

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14: Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ Է

Տէսինի մէջ, մեկնումի պատճառով ծախու է խանութ մը, որ ամէն տեսակ առեւտուրի կրնայ յարմարիլ: Բնակարան, հինգ սենեակ, կառատուն եւ մթերանոց մը: Յարմար պայմաններ:

Հեռաձայնել.— 495158 (Տէսին – Իզերի նահանգ:

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 20 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 20 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9107 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4908

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Երկու չաբաթէն Աւստրիոյ մայրաքաղաքին մէջ գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Քենըտի եւ Խրուշչեւ:

Աշխարհի ճակատագիրը վարող երկու հսկայ պետութեանց պատասխանատու ներկայացուցիչներուն հանդիպումը կոչուած է պայծառացնելու մթնոլորտը, որ մռայլ է տարիներէ ի վեր, չըսելու համար սպառնական:

Ցաղթանակէն տասնեւվեց տարի վերջ ալ տակաւին աշխարհ չէ հանդարտած:

Խաղաղութեան ծարաւի մարդկութիւնը ջերմօրէն կը մաղթէ, որ միանգամ ընդ միշտ վերնայ նոր պատերազմի մը սպառնալիքը:

Արեւելք – արեւմուտք հակամարտութիւնը կը շարունակուի դեռ: Ո՛չ միայն քաղաքական ու տնտեսական շահեր իրարու կը բախին, այլ նաեւ գաղափարական խոր տարակարծութիւններ կը բաժնեն երկու կողմերը:

Սանձարձակ զինարշաւը, զիտական գետնի վրայ մրցակցութիւնը, հիւլէական զէնքերու մէջ իրար գերազանցելու մարմաջը ստեղծած են անստոյգ կացութիւն մը՝ յղի անակնկալներով:

Պայքարը աւելի չօշափելի է եւ ճակատներու հակառակութիւնը աւելի չեշտուած կերպով կը ներկայանայ գաղափարախօսական եւ գործնական հողի վըրայ:

Մինչ Խորհրդային Միութիւնը իր լուծին ենթարկած է զանազան ժողովուրդներ, որոնք երէկ ազատ ու անկախ էին, իսկ այսօր զրկուած են ինքնորոշման եւ ինքնավարութեան իրաւունքէն, ազատ աշխարհը իբրեւ հիմնական սկզբունք կը դաւանի բոլոր ազգերու անկախութիւնն ու ազատութիւնը:

Ատոր ապացոյցը կը տեսնենք ամէն օր մեր աչքերուն առջեւ, երբ իրարու ետեւէ կ՚ազատագրուին եւ անկախութեան կը տիրանան Ասիոյ եւ Ափրիկէի ամէն գոյնի, ցեղի, լեզուի ու կրօնքի պատկանող ազգեր, որոնք մինչեւ երէկ աշխարհակալութեան եւ գաղթատիրութեան էին ենթարկուած:

Հակառակ այս փաստին, Մոսկուայի վարիչները կը շարունակեն աժան ամբոխավարութեամբ միտքերը պղտորել իբրեւ աշխարհակալ ու գաղթատէր ամբաստանելով արեւմտեան պետութիւնները: Մինչ Խորհրդային Միութիւնն է ներկայիս ամէնէն մեծ աշխարհակալը, որ բռնակալ վարչակարգ մը պարտադրած է բազմաթիւ այլազգի եւ այլալեզու, դարաւոր քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթի տէր ժողովուրդներու՝ ո՛չ միայն Ասիոյ մէջ, այլ Եւրոպայի սրտին վրայ:

Դէրերը շրջուած են այսօր:

Այս կացութիւնը կը տեւէ տարիներէ ի վեր՝ առանց լուծում մը գտնելու: Ցոյսի ու լոյսի ոչ մէկ նշոյլ՝ հորիզոնին վրայ:

Ի՞նչ յոյսեր կարելի է դնել Վիէննայի տեսակցութեան վրայ:

Մարդիկ սկեպտիկ են դարձած եւ միտ չեն հրահք ակնկալելու համար:

Խրուշչեւ Ամերիկա այցելութեան ատեն 1959 Սեպտ. 26ին եւ 27ին գլուխ գլխի տեսակցութիւն ունեցեր էր նախագահ Այզընհաուըրի հետ Քէմփ Տէյվիտի մէջ (Մէյրիլէնտ): Երկօրեայ այս խօսակցութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած էր ժամանակին, խաղաղ «համակեցութեան» մասին մեծ յոյսեր ներշնչելով:

Հիասթափութիւնը չուշացաւ սակայն: 1960 Մայիս 16ին չորս Մեծերու վեհաժողովը ջուրն ինկաւ, երբ Խրուշչեւ անոնց տարրական պատշաճութիւնները յարգելու, բուռն յարձակում գործեց Այզընհաուըրի վրայ Փարիզի մէջ:

Անկէ ի վեր Սպիտակ Տունը վարձակալ է փոխած: Սակայն ո՛չ մէկ նշան կայ տակաւին՝ հաստատելու համար, որ Խորհրդային Միութեան հանդէպ Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ բան մը փոխուած է:

Նախ քան Մոսկուայի մենատիրոջ հետ տեսակցութիւնը, Քենըտի կ՚ուզէ ամրապնդել ազատ աշխարհի միացեալ ճակատը: Մաքմիլընի, Ատընաուըրի եւ Զօր. տը Կոլի հետ իր տեսակցութիւնները այդ նպատակին կը ձգտին:

Ցուսա՞նք որ երիտասարդ նախագահը Այզընհաուըրէն աւելի բախտաւոր պիտի ըլլայ՝ գլուխ գլխի տեսակցութեան մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ

«ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ» Կ՚ԸՍԷ ՊԷԼՔԱՍԷՄ ՔՐԻՄ

Ալժերական պատուիրակութիւնը ժընեւի օդակայանը հասաւ Հինգշաբթի իրիկուն, ուր եօթը Թռաններ կը սպասէին իրենց բնակավայրը փոխադրելու համար Պէլքասէմ Քրիմ եւ ընկերները: Ինչպէս գրած էինք երէկ, Քրիմէն զատ միայն Ահմէտ Ֆրանսիսն է որ մաս կը կազմէ «ԱՀԱԿ»ի:

Ահմէտ Ֆրանսիս նախապէս նշանակուած էր ղեկավարելու համար ալժերական պատուիրակութիւնը, երբ Պէլքասէմ Քրիմ վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած, ի վիճակի չէր այդ պաշտօնը ստանձնելու Էվիանի առաջին ժամադրութեան (Ապրիլ 7): Ծընունդով Օրանիոյ շրջանին կը պատկանի ինչպէս Պէն Պելլան: Բժշկական ուսումին մեծ մասը Փարիզ կատարած է ուր եւ ստացած է վկայականը: 1939ին Ալժերիա վերադարձած է եւ նետուած քաղաքական կեանքի մէջ, Ֆերաթ Ապպասի կողքին: Շատ ըսուած է թէ Ալժ. Ազատ. Ճակատի այն անդամն է որ ամէնէն շատ ազդուած է խորհրդային հոսանքէն: Կարելի է ըսել նաեւ որ իր եղբօր՝ Մուսթաֆայի կրած տառապանքները Ֆրանսա արգելափակման շրջանին շատ ազդած են իր վրայ (այս մասին Մուսթաֆա Կանկրէն խորագրով գիրք մը ստորագրած է):

Մոհամէտ Պէն Եահեայի մասին լըսուեցաւ առաջին անգամ Յունիս 1960ին (Մըլէօնի ժամանակ): 29 տարեկան, Եահեա Ալժէ ծնած է ուր հետեւած է իրաւաբանութեան: Ֆերաթ Ապպասի դիւանապետն է եւ Մըլէօնէն ի վեր կը մասնակցի «կառավարութեան» ժողովներուն: Ֆրանսական կատարեալ զարգացում մը ունի եւ շատ ծանօթ է Մայր Հայրենիքի քաղաքական հարցերուն:

Այս երեքին կ՚ընկերանայ Թայէպ Պուլարուֆ որ վերջերս մնայուն բանագնացը դարձաւ «ԱՀԱԿ»ին: 37 տարեկան, բնիկ Պոնցի, քանի մը անգամ ձերբակալուած է, մանաւանդ 1945ի դէպքերու վաղորդայնին: Ահմէտ Պումէնճելի պաշտօնական տիտղոսն է «տեղեկատուութեանց նախարարութեան քաղաքական բաժնի վարիչ»: 55 տարեկան, փաստաբան, Քապիլիա ծնած այս Ալժերացին ինչպէս շատ մը ուրիշներ ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ: Փարիզ հաստատուած էր, երբ 1956ին իրեն յանձնուեցաւ Պէն Պելլայի պաշտպան փաստաբանի պաշտօնը: Իր եղբօր Ալիի մահէն ետք (արգելափակուած էր Ալժէ վայրաշուներուն կողմէ), անցած է Թունուզ: Երկու ուրիշ Քապիլցիներ մաս կը կազմեն նաեւ պատուիրակութեան: Սաատ Տահլապ, 42 տարեկան, Գահիրէ հաստատուած է 1957ին: Անմիջական գործակիցն է Պէլքասէմ Քրիմի եւ այդ տիտղոսով մաս կը կազմէր ՄԱԿի ալժերական պատուիրակութեան: Հաշէմի Շէրիֆ, նոյնպէս Քապիլցի, փաստաբան է: Սպայ եղած է ֆրանսական բանակին մէջ, պատերազմին որուն վաղորդայնին, Թանճերի մէջ փաստաբանապետ դարձաւ: Հակառակ Ալժերացի ըլլալուն, Մոհամէտ Ե. զինքը իրաւական խորհրդատու նշանակեց եւ այդ պաշտօնով կարեւոր դեր մը խաղաց մարոքեան քաղաքականութեան մէջ: Ինք ալ Պէն Պելլայի պաշտպան փաստաբաններէն է: Երկու զինուորականներ կ՚ամբողջացնեն ալժերական պատուիրակութիւնը.— Հրամանատար Մենճել, ծնած 1922ին Կոնստանդինի շրջանը եւ հրամանատար Սլիման, բուն անունով Ահմէտ Խայիտ, ծնած 1921ին:

ՊԷԼՔԱՍԷՄ ՔՐԻՄԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ալժերական պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Պէլքասէմ Քրիմ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ Թունուզէն մեկնելէն առաջ: Այս առթիւ կարելի է յիշել թէ Թունուզի օդակայանը ողջերթի չէր գացած Ֆերաթ Ապպաս, ինչ որ բոլորին ուշադրութիւնը գրաւած է: Պէլքասէմ Քրիմ ֆրանսերէն խօսեցաւ, ինչպէս սովորութիւն է արդէն Ալժերացի ղեկավարներուն մօտ: «Եօթը տարիներու յամառ պատերազմէ մը ետք, բանակցութիւններ պիտի սկսին, Մայիս 20ին Ալժերական առժամեայ կառավարութեան եւ ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչներուն միջեւ: ... Էվիանի մէջ մեր պատմութեան եւ մեր պայքարին ճակատագրական մէկ պահը պիտի ապրինք: Մեր առաջին խօսքերը պիտի ըլլան ողջոյնի հպարտ խօսքեր մեր քաջ ժողովուրդին համար որ 130 տարի է կը դիմադրէ ֆրանսական գաղթատիրութեան: ... Գիտակից մեր պարտականութեան, մեր բոլոր պատասխանատուութիւնները պիտի ստանձնենք անխախտ հաւատքով: Ամէն բան պիտի ընենք որ յուսախաբ չընենք մեր ժողովուրդը: Ամէն բան պիտի ընենք որ արժանի ըլլանք իրեն եւ իր զոհողութեանց:

«Սակայն պայքարը չէ վերջացած: Ալժերացի ժողովուրդը միշտ արթուն պէտք է մնայ: Մեր թշնամիները պիտի փորձեն բազմապատկել, մեր նպատակներուն համապատասխան եւ արդար հաշտութեան մը խոչընդոտները, պիտի փորձեն շփոթութիւն ստեղծել միտքերու մէջ: Աւելի քան երբեք միացած պէտք է մնանք: Բանակցութիւնը պէտք է ապահովէ խաղաղութեան վերադարձը եւ թոյլ տայ ալժերացի ժողովուրդին որ իր անկախութիւնը իրագործէ միջազգային կեանքի մը մէջ: Մեր դատը արդար է, մեր նպատակները յստակ են: ... Կը յուսանք որ ֆրանսացի բանակցողը պիտի հաճի նկատի առնել որ գաղթատիրութեան դարաշրջանը վերջնականապէս անցած է»:

ՄԻՇՏ ԼԱՐՈՒԱԾ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մինչ Ֆրանսացիները եւ Ալժերացիները խօսելու կը պատրաստուին, մթնոլորտը լարուած կը մնայ Ալժէի մէջ եւ «Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը» կ՚ուզէ անհանդարտ կացութիւն մը ստեղծել: Բոլոր առեւտրականները գործադուլի հրահանգ ստացած են եւ կարգ մը թռուցիկներ՝ ցոյցեր կատարելու կոչ կ՚ընեն: Լաւատեղեակ շրջանակները կը նկատեն որ «Գաղտնի Բանակի Կազմակերպութիւնը» որ ինքզինքը ցոյց չտուաւ Մայիս 13ին, լայն ժամանակ ունեցած է պատրաստուելու: Նկատի պէտք է առնել նաեւ թէ բանակցութիւնները կը զուգադիպին մէկ կողմէ Հոգեգալուստեան (Կիրակի եւ Բշ.) եւ միւս կողմէ մահմետական Այտ Էլ Քէպիրի (Երեքշաբթի): Հաւանական է որ խօսակցութիւնները որ կը սկսին այսօր Շաբաթ, ընդհատուին մինչեւ Երեքշաբթի:

× Լոնտոնի մէջ Թունուզիայի նախագահը՝ Հապիպ Պուրկիպա կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ ալժերական հարցին առթիւ: «Լուրջ յոյսեր կան որ Էվիանի բանակցութիւնները յանգին ոչ միայն կռիւներու դադարման կամ զինադուլի մը, այլեւ իրական գործակցութեան մը, ֆրանսացի եւ ալժերացի ժողովուրդներուն միջեւ»: Նախագահ Պուրկիպա կը մտածէ նաեւ թէ Սահարայի շահագործումը կրնայ գլուխ հանուիլ միայն Ֆրանսայի գործակցութեամբ, 3 երկիրներու աջակցութեամբ: Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն Ալժ. Ազատ. Ճակատը շատ համաձայն չէ Պուրկիպայի այս տեսակէտին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ կուսակցութեան 53րդ համագումարը բացուեցաւ առջի օր, Իսսիի մէջ: Ժիւլ Մոք հիմնական ծրագրի մը նախագիծը ներկայացուց, կազմըուած հինգ գլուխներէ.— Մարդու ազատութիւն, Մարդու յառաջդիմութիւն, Առանց դասակարգի ընկերութիւն, Առանց պատերազմի ընկերութիւն, ժողովրդավար ընկերութիւն: Այս ծրագրին դէմ արտայայտուեցաւ Լը Քոռ որ կը դատապարտէր թէ ան չի յատկանշեր մարդուն շահագործումը մարդուն կողմէ խորհրդային վարչակարգին մէջ իբրեւ պետական դրամատիրութեան շահագործման տիպար:

ՔԱՆՆԻ շարժանկարի միջազգային փառատօնը վերջացաւ, սպասուած վարձատրութիւններով: Ոսկի չքանչանի արժանացան հաւասարապէս ֆրանսական ժապաւէն մը (Այսքան Երկար բացակայութիւն մը) եւ սպանական ժապաւէն մը (Վիրիտիանա): Բեմադրութեան մրցանակին արժանացաւ խորհրդային արուեստագէտը՝ Եուլա Սոլնցեվա: Դատական կազմին յատուկ մրցանակը ստացաւ լեհ ժապաւէն մը Հրեշտակներու Մայր Ժաննը, լաւագոյն ընտրութիւնը ներկայացուցած էր Իտալիա.— Լա Չիոչիառա, Լա Վիաչչիա, Լա Ռակացցա ա լա Վալիճիա, Քէ Ճօյա Վիվերէ: Լաւագոյն դերասանուհին նկատուեցաւ Սօֆիա Լորէն. (որ Իտալուհի Հերոսուհին էր Լա Չիոչիառային): Այրերու մէջ լաւագոյն դերասանը նկատուեցաւ Անթոնի Փերքինս (ամերիկացի, «Պրամսը կը սիրէ՞ք» ժապաւէնին համար): Կարճ ժապաւէններու մէջ, Ֆրանսա ստացաւ մրցանակը (Փոքրիկ Դղալը) իսկ դատական կազմի յատուկ մրցանակը (կարճ ժապաւէններու համար), տրուեցաւ Հունգարիոյ Փարպային համար (սուսերամարտ): Այս տարի ստեղծուած էր նաեւ Կարի Քուփըր մրցանակ մը զոր ստացաւ Ամերիկան «Խաղող մը Արեւուն տակ» ժապաւէնին համար: Շարժանկարի կաթողիկէ դատական կազմը իր մրցանակը տուաւ ամերիկեան ժապաւէնի մը Լը Մալ տը Վիվր:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրուան գործադուլը գըրեթէ կատարեալ էր բոլոր ճակատներու վրայ: Աւելի քան 500.000 բանթողներ կային: Մեթրօ եւ հանրակառք վերսկսան Ուրբաթ առտու, մինչ ուղեւորները միայն ցերեկին սկսան բանեցնել կառախումբերը: Ելեկտրականութիւն եւ կազ ընդհատումներ ունեցաւ Հինգշաբթի առաւօտ: Կը կարծուի թէ շարժումը կրնայ վերսկսիլ եթէ կառավարութիւնը գոհացում չտայ: Թղթատարի իր կարգին «շրջուն» գործադուլ մը կը կատարէ քանի մը շաբաթ է առանց պաշտօնական հանգամանքի:

ՀԱՅԵՐՆ ԱԼ...
ՍՊՈՒՏՆԻԿ ԿԸ ՇԻՆԵՆ

—o—

ՓԷՅՐՈՒԹԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀՐԹԻՌԸ 13 ՔԻԼՕ, ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ 2360 ՄԵԹՐ, ԺԱՄԱԿԱՆ 800 ՔԼՄ. ԱՐԱԳՈՒԹԵԱՄԲ

ԽՄԲ. — Գրեցինք թէ Պէյրութի Հայկազեան գոլէճին ուսանողները հրթիռ մը արձակեցին: Այժմ երկրորդ մըն ալ արձակած են անհաւատալի յաջողութեամբ: Երբ Թուրքը լուցկի անգամ չի կրնար շինել, տես Հայը, առանց պետական օժանդակութեան, կը յառաջանայ մեծ պետութեանց հետքերուն վրայ դէպի··· անջրպետին գրաւումը:

Պէյրութի Հայկազեան գոլէճը հաւանաբար առաջին կրթական հաստատութիւնն է, որ հրթիռներու մարզին մէջ այսքան մեծ յաջողութիւն գտած է, շնորհիւ իր գիտութեան փրոֆէսէօր ամերիկահայ Մանուկ Մանուկեանի բացառիկ կարողութեան եւ փորձառութեան:

Ինչպէս կը յիշեն մեր ընթերցողները, մօտաւորապէս մէկուկէս ամիս առաջ, Հայկազեան Գոլէճը արձակեց առաջին հրթիռը, որ յաջողութեամբ պսակուեցաւ: Լիբանանի մամուլը արձագանգ հանդիսացաւ լուրին, բացառիկ կարեւորութիւն ընծայելով Հայկազեան գոլէճի այդ ձեռնարկին:

Երկրորդ յաջող փորձը տեղի ունեցաւ Մայիս վեցին: 13 քիլօ ծանրութիւն ունեցող այս հրթիռը արձակուեցաւ Քչաւկէն (Պէյթ Մերիի ճամբուն վրայ, Հայ Աւետարանականներու ամառնային հաստատութիւնները), ուր բանակումի գացած էին Հայկազեան գոլէճի աշակերտները: Ժամական ութ հարիւր քիլմ. արագութեամբ հրթիռը բարձրացաւ 2360 մեթր եւ վերադարձաւ արձակուած վայրէն ութ հարիւր մեթր անդին անտառի մը մէջ:

Հայկազեան գոլէճը այժմ պատրաստելու վրայ է երկյարկանի հրթիռ մը, որ պիտի արձակուի եւ կառավարուի «ռատիօ սինեալ»ով եւ երկրորդ յարկը պիտի վերստացուի անկարգելով: Այս մեծ փորձին պիտի հրաւիրուին նաեւ մամլոյ ներկայացուցիչները:

Նկատի ունենալով Հայկազեան գոլէճի այս ձեռնարկին բացառիկ նշանակութիւնը եւ հայ փրոֆէսէօրներու եւ հայ ուսանողներու արձանագրած այս պատուաբեր յաջողութեան պարագան, տեսակցութիւն մը խնդրեցի գոլէճի գիտութեան փրոֆէսէօր Պ. Մանուկ Մանուկեանէն:

ՀԱՐՑՈՒՄ. — *Ի՞նչպէս սկսաւ այս շարժումը Հայկազեան գոլէճի մէջ:*

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. — *Ինչպէս գիտէք, այս գոլէճին սովորութիւնն է զանազան ակումբներ կազմակերպել, որոնց կ'անդամակցին աշակերտները, ըստ իրենց նախասիրութեանց: Այս տարի որոշեցինք միւս ակումբներու կողքին հիմնել նաեւ հրթիռներու ակումբը:*

Հ. — *Քանի՞ հոգի մաս կը կազմեն այս ակումբին եւ ի՞նչ են անդամակցութեան պայմանները:*

Պ. — *Սկիզբը 11 աշակերտներ մաս կը կազմէին մեր ակումբին: Յետագային պէտք եղաւ զտումներ կատարել եւ այժմ հինգ աշակերտներ միայն կ'անդամակցին: Անդամակցելու միակ պայմանն է՝ անդամակցող ուսանողները պէտք է գիտական ճիւղի հետեւին, որովհետեւ փիլիսոփայութեան կամ հոգեբանութեան հետեւող ուսանողները չեն կրնար հետեւիլ հրթիռներու բարդ կառոյցին:*

Հ. — *Ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէք ձեր այս փորձերով:*

Պ. — *Մեր նպատակը խաղալ, զբօսնուլ չէ: Կ'ուզենք գիտական մարզի մէջ նոր բան սորվիլ: Կ'ուզենք գիտական մարզի մէջ նուաճումներ կատարել, տեղեկութիւններ քաղել: Կարելի է ըսել թէ Թովմասի հոգեբանութեամբ եւ հաւատքով կ'ուզենք մեր ձեռքերով սասուզել:*

Հ. — *Կարելի՞ է ունենալ ակումբի անդամներուն անունները.*

Պ. — *Սիրով.* — *Հրայր Քէչիշեան, Համբարձում Գարակէօզեան, Սիմոն Ամբահամեան, Կարօ Բեզեզեան եւ Միշէլ Տահտա:*

Հ. — *Ի՞նչպէս սկսաք ձեր փորձերը:*

Պ. — *Առաջին անգամ մանրակրկիտ քննութենէ մը անցուցինք հրթիռ մը, որ շինուած էր Թեքսասի Համալսարանի ուսանողներուն կողմէ:*

Հ. — *Մինչեւ հիմա քանի՞ փորձեր կատարեցիք:*

Պ. — *Վեց ամիսներէ ի վեր գրեթէ ամէն շաբաթ փորձեր կը կատարենք: Նախ վառելանիւթի փորձեր կատարեցինք, ապա հրթիռ նետելու ձեռնարկեցինք:*

Հ. — *Ձախողութիւն կրեցի՞ք երբեք:*

Պ. — *Այո, յաջողութիւններէն աւելի ձախողութիւններ ունեցանք: Բայց այդ ձախողութիւնները օգտակար եղան վառելանիւթ ընտրելու մէջ:*

Հ. — *Վերջին վառելանիւթին անունը կարելի՞ է գիտնալ:*

Պ. — *(Ժպիտ մը միայն):*

Հ. — *Ո՞րն է ձեր մեծագոյն փորձը:*

Պ. — *Մայիս վեցին դպրոցը բանակումի գացած էր Քչաւկ: Մեր ակումբը իր մասնակցութիւնը բերաւ այս բանակումին հրթիռով մը, որ մեր մեծագոյն յաջողութիւնն էր:*

Հ. — *Կարելի՞ է գաղափար մը տալ այս փորձին մասին:*

Պ. — *Սիրով: Հրթիռը շինուած էր պողպատէ, մինչ ուրիշ անգամներ պղինձի եւ զինկի խառնուրդէ պատրաստուած մետաղէ մը կը շինէինք հրթիռները: Ծանրութիւնն էր 13 քիլօ: Առաջին անգամ ըլլալով ելեկտրական հոսանք կ'առնէինք ուղղակի, ասկէ առաջ ինքնաշարժի պաթըրի կը գործածէինք: 85 աստիճանի վրայ դրուած էր, եւ միջին արագութիւնն էր 220 մեթր իւրաքանչիւր երկվայրկեան, այսինքն ժամական 800 քլմ.: Մեր յուսացածէն աւելի բարձրացաւ՝ 2360 մեթր, եւ իր մեկնակէտէն 800 մեթր անդին անտառի մէջ ինկաւ: Այս փորձը եկաւ փաստելու թէ ընտրուած վառելանիւթը աւելի լաւ էր քան կը կարծէինք:*

Հ. — *Ձեր ապագայի ծրագիրնե՞րը:*

Պ. — *Այժմ պատրաստելու վրայ ենք երկու յարկանի հրթիռ մը, որ պիտի արձակուի եւ կառավարուի* ռատիօ-սինեալ*ով, եւ երկրորդ յարկը պիտի վերստացուի անկարգելով: Մամլոյ ներկայացուցիչներ եւս պիտի հրաւիրուին այս փորձին:*

Հ. — *Այս հրթիռին մէջ որեւէ անասուն զետեղելու մասին կը խորհի՞ք:*

Պ. — *Այս արձակուելիք հրթիռին մէջ՝ ոչ, սակայն հեռաւոր ապագային՝ այո: Արդէն ճերմակ մուկ մը կը պահենք այս նպատակին համար: (Ցոյց տուաւ վանդակ մը, որուն մէջ ճերմակ մուկը, Հայկազեանի առաջին «Աստղանաւորդը», ստեպղին մը կը կրծէր···): Լիայոյս ենք թէ պիտի կարենանք արձակել զայն եւ վերստին որսալ:*

Հ. — *Մամուլի մէջ հրատարակուած ձեր յաջողութենէն ետք, որեւէ քաջալերող գտնուեցա՞ւ, անշուշտ նիւթապէս ըսել կ'ուզեմ:*

Պ. — *Միայն Պ. Էմիլ Պուսթանին քաջալերեց մեզ: Նոյնպէս Պ. Ժոզէֆ Ամասեանը հարիւր լ. ոսկիով: Եթէ դրամական օժանդակութիւն ըլլայ, կը խորհիմ թէ կարելի է քիչ մը աւելի արագ շարժիլ···*

Հ. — *Ապագայի համար Եուրի Կակարին մը կամ Ալէն Շեփըրտ մը···*

Պ. — (ժպիտ): *Մեր անկարելիութեան սահմանին մէջ կ'իյնայ ատիկա:*

ԳԷՈՐԳ ԱԲԷԼԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ն. ԽՐՈՒՇՉԵՒ
« ԼՈՅՍԵՐՈՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ »
ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ, ԿԸ ՄԵԾԱԲԱՆԷ ԵՒ ԿԸ ՑԻՇԷ « ԾԻԾԵՌՆԱԿԻՆ ԵՐԳԸ »

Բ.

Ելեկտրական ուժի եւ բնական հարստութեանց անսպառ աղբիւրներուն շնորհիւ, կարելի եղաւ ազգային տնտեսութեան տալ ճարտարարուեստական ձեւ՝ շատ կարճ ժամանակի մը մէջ: Ստեղծուեցան հինգ հարիւր գործարաններ, արհեստանոցներ եւ նման այլ հիմնարկութիւններ, ինչպէս Երեւանի ալիւմինիումի գործարանը, պղինձի եւ արճճի արդիւնաբերութեան կեդրոններ, Ալթալայի հանքերը, Ալավերդիի պղինձի քիմիական արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւնները: Այսօր Հայաստան օժտուած է հզօր ճարտարարուեստի մը բազմաթիւ ճիւղերով, արդիական սարքաւորումով:

Հայաստան նոր օրերու իր դիմագիծը ստացած է շնորհիւ հանքային արդիւնաբերութեան եւ գունաւոր մետաղագործութեան, մեքենայացուած գործիքներու շինութեան, սարքաւորումներու պատրաստութեան, սնունդի արդիւնաբերութեան նուաճումներուն: Նոյն արագ կշռոյթով կը զարգանայ քիմիական ճարտարարուեստը:

Ճարտարարուեստական կեանքի ստեղծումով հրաշալի մասնագէտներ հասան այդ ասպարէզներուն մէջ: Այսօր այդ կարգի բանուորներու, վարպետներու, ճարտարագէտներու թիւը բարձրացած է մինչեւ 400·000:

Բագուի կայը բերելով Հայաստան, կը ստեղծուի լայն հեռանկար մը որ կը լուծէ վառելիքի հարցը, բնակչութեան կենցաղային պահանջները, միաժամանակ կը նպաստէ արդիւնաբերութեան ծաւալման: Ժողովուրդներու բարեկամութեան կազմուող կոչուած է այն խողովակը, որ Բագուի կայը կը բաշխէ Հայաստանի եւ Վրաստանի աշխատաւորներուն:

Հայաստանի աշխատաւորութիւնը, կործունէութեան այս դաշտէն դուրս, պատերազմի տարիներուն՝ ցոյց տուաւ փայլուն հայրենասիրութիւն մը, եւ այսպէս 106 հոգի ստացան Խորհ. Միութեան հերոսի կոչում, իսկ չքանշան ստացան 70·000 հոգի: Հայաստան տուաւ հիանալի զօրավարներ, — ես լաւ կը ճանչնամ Բաղրամեանը, ինծի վիճակուեցաւ միասին գործել ռազմաճակատներուն վրայ՝ հայրենական պատերազմի ընթացքին: Ռազմա – ծովային ուժերուն կազմակերպութեան մէջ մեծ դեր խաղաց ծովակալ Իսահակեանը: Նոյն պատերազմի ընթացքին հռչակ հանեց օդային ուժերու մարեշալ Խուդեակեան եւ շատ ուրիշներ:

Ես դեռ կրնայի յիշել բազմաթիւ Հայերու անուններ, հայրենական պատերազմի ընթացքին կատարած իրենց հրաշալի գործերով ծանօթ: Երբ կը գտնուէի Կիեւի ռազմաճակատին վրայ, իբրեւ անդամ ռազմական խորհուրդի, իսկ Բաղրամեան կը մնար դեռ գնդապետ, մեր մօտ կը գործէին բազմաթիւ հրամանատարներ, ինչպէս Բարսեղեան, Տամբուչին (ԽՄԲ. — Ծածկանուն), Գալայճեան, Առուշանեան, Տէր–Գասպարեան: Պատերազմի ընթացքին, մետաղի ամբողջ արդիւնաբերութիւնը ղեկավարողն էր Թեւոսեան:

Լաւ որ այսպէս չէր ամէնուրեք, քանի որ ձեր ժողովուրդը փոքր է, փոքր՝ բաղդատմամբ ռուս կամ ուկրայնացի ժողովուրդներուն: Այլապէս ձեզմէ ոմանք վեր պիտի բարձրացնէին իրենց քիթը:

Բայց եւ այնպէս կ'ըսէի Բաղրամեանին.— Փոքր է հայ ժողովուրդը, բայց ամէն տեղ ունի իր ներկայացուցիչները:

Ինչպէս պատմած եմ անգամ մը, 1954-ին Չինաստան գացեր էինք պատուիրակութեան մը հետ: Այցելեցինք Փորթ Արթիւր՝ տեսնելու համար խորհրդային ռազմիկները: Կանգ առինք մարտկոցի մը առջեւ, երբ դուրս ցատկեց գեղեցիկ ե-

---

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաբէլեանի ձեռագիրներէն)

—o—

ՓՈՔՐ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նպատակս չէր այսքան ծանրանալ իմ ծծծղուն ծննդավայրիս՝ Պարտիզակի անցեալին, ծագումին, կենցաղին, դէպքերուն ու դէմքերուն վրայ: Պատմութիւնն է որ պիտի դատէ ծուռն ու շիտակը: Սակայն այժմէն իսկ կրնանք համարձակ յայտարարել, թէ Պարտիզակցիք եղած են ուսումնատենչ ժողովուրդ մը: Քիչ մը շատ երեւակայական ու բանաստեղծական խառնուածքով: Սիրտն է որ գործած է անոնց մէջ, քան թէ միտքը: Աստուածավախ, միամիտ, պարզ, անսեթեւեթ: Եւ այս՝ թերեւս, շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքին.— Ծովուն միապաղաղ հանդարտութիւնը, լեռներուն վեհաշուք առանձնութիւնը, երկնակամարին պարզկայ կապոյտը: Ան, ինչպէս բոլոր երբեմնի մեր հայկական բոյները, այլեւս կը պատկանի անցեալին: Հսկայական մեր զանձերէն պատառիկներ միայն կրցած ենք փրկել՝ իբրեւ ատաղձ:

Պարտիզակի պատմութիւնը, մինչեւ 1915ի ահաւոր Եղեռնը, հանգամանօրէն արձանագրած է տաղանդաւոր հայրենակիցս եւ ուսուցիչս՝ Հանգուցեալ Գրիգոր Միքայէլեան, իր «Պատմութիւն Պարտիզակի» ստուարածաւալ գրքին մէջ: Իրեն աղբիւր ունենալով Պարտիզակցի երեք արժանաւոր եկեղեցականներու ձեռագիր աշխատասիրութիւնները: Այդ եկեղեցականներն են՝ Կարապետ աւագ քհնյ. Տէր Գրիգորեան, Կարապետ աւագ քհնյ. Միքայէլեան եւ Յովհաննէս աւագ քհնյ. Մկրեան:

Այս յօդուածաշարքով փափաքեցայ աւելի շատ անդրադառնալ գիւղիս մշակութային կրթական վիճակին մասին, օգտուելով հանգուցեալ հօրս՝ Անանիա Ծ. Վարդապետի թողած ձեռագիր գործերէն: Զանոնք դարձնել հանրութեան սեփականութիւն: Ափսոս, անոր ճոխ գրադարանը, պատմական արժէք ներկայացնող ձեռագիր բազմաթիւ գրուածքները՝ յուշեր ու յիշատակներ կորսուած են անհետ: Մեր մօտ մնացած են միայն հինգ – վեց տետրակներ՝ դատապարտուած կորսուելու: Անոնց ամփոփումն է որ կուտամ այս էջերուն մէջ:

Չեմ կարծեր թէ գտնուի մէկը, որ այնքան ձեռնհասօրէն ու վաւերականութեամբ ներկայացնէր Պարտիզակի կրթական կեանքը, որքան ան: Մէկը՝ որ Դուրեան Եղիշէ արք.էն անմիջապէս ետքը, մինչեւ 1915 Թուականը, գտնուած է կրթական ասպարէզին մէջ, իբրեւ տեսուչ եւ ուսուցիչ վարժարանին, միաժամանակ վարելով հոգեւոր պաշտօն:

Նիւթերու դասաւորում չկատարեցի, որովհետեւ ինչպէս վերը բացատրած եմ, նպատակս էր արձանագրել միայն կրթական մասը: Վերջը, սակայն, թերթատելով միւս ձեռագիրները, յարմար դատեցի առնել անոնցմէ յատկանշական դէպքեր, դրուագներ: Անոնց մէջ կան թերեւս կրկնութիւններ: Եւ սակայն կը խորհիմ, թէ ապագայ պատմութեան համար՝ թուական մը, անուն մը կամ արձանագրութիւն մը կրնան օգտակար ըլլալ:

Յայտագիր Պարտիզակի
Ներսէս–Շուշանեան վարժարանի
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
(1907 Օգոստ. 21)

Պարտիզակի Ազգ. երկսեռ վարժարանը կը կառավարուի Թաղ. Խորհուրդին վերին պաշտպանութեան ներքեւ: Ինքն է որ կը մատակարարէ նիւթական եւ բարոյական պէտքերը: Սակայն վերջերս ուզելով անոր վիճակին մօտէն տեղեակ ըլլալ եւ զայն աւելի արդիւնաւորել՝ ընտրեց կրթական մասնախումբ մը. — Մինաս Ծաւեան, Գրիգոր Միքայէլեան, Գառնիկ Կիւրեղեան եւ Կ. Մելքոնեան էֆէնտիներէ բաղկացած, որոնք իրենց շաբաթական այցելութեամբ տեղեկութիւններ կը քաղեն ընդհանուր աշակերտներուն վարուց եւ ուսումն. կարողութեան վերաբերմամբ եւ հարկ եղածը կը տնօրինեն ուսումնապետին միջոցով:

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

1.— Աստուածատուր Յ. Հաբէլեան (ուսումնապետ), Անանիա Վ., ուսուցիչ կրօնքի եւ հայերէնի:

2.— Մինաս Սէմէրճեան՝ թուրքերէն լեզուի:

3.— Գրիգոր Սարայտարեան՝ գիտութեանց:

4.— Լեւոն Կէօնտիւրեան (Տէր Մաթատեա) ուսուցիչ ուսողութեան եւ տմարակալութեան:

5.— Յովհաննէս Ղազարեան՝ ֆրանսերէն լեզուի:

6.— Ղազարոս Նահապետեան՝ հայերէնի եւ պատմութեան:

7.— Օննիկ Լազոյեան՝ թուաբանութեան, աշխարհագրութեան եւ գեղագրութեան:

8.— Մելքոն Յովսէփեան՝ հայերէնի, պատմութեան, եւ աշխարհագրութեան:

9.— Խաչիկ Եզնիկեան՝ օգնական ուսուցիչ:

10.— Զաքար Զաքարեան՝ օգնական ուսուցիչ:

11.— Յակոբ Անտոնեան՝ օգնական ուսուցիչ:

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

(1 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԻՍ. — Նիսի Ապրիլեան Սպառօնին կազմակերպութեան շուրջ դժգոհութեան ձայներ հասած էին մեզի: Կազմակերպիչ մարմինը զրուցեամբ մը կը հաղորդէ, թէ նոյն մարմնին անդամներէն մին, «փնթռակլուխ», տեղական ֆրանսական թերթին մէջ կուտայ այն յայտարարութիւնը՝ զոր դատապարտած էինք: Գաղութը եւս դժգոհ մնացած է այս հրատարակութենէն: Այս կամ այն կառավարութիւնը չվշտացնելու քաղաքականութիւնն ալ, հայ ժողովուրդին իրաւունքները եւ զգացումները զոհելու գնով, նոր քաղաքականութիւն մըն է, որ կուգայ մեր գաղութը շատ ձանձրացուցած նոյն մարդուն կողմէ:

Մեր կողմէ հարկ կը համարենք աւելցնել թէ այն որ շատ կը զբաղեցնէ գաղութը, ամէն բան դարձնելով իր անձին շուրջ, լաւ կ՚ընէ որ հարցնէ գիտցողներուն թէ ի՛նչ պատահած է, իր վերջին ցատկոտան մարախին:

×

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Մայիս ութին ընկեր Բիւզանդն ալ յանձնեցինք սեւ հողին: Ընկեր Բիւզանդ Քէօսէեան ծնած է Սեբաստիոյ Ցաղթ գիւղը: Ի ծնէ ըմբոստ եւ անհանդուրժող անիրաւութեանց դէմ, հազիւ 13-14 տարեկան միշտ ալ կռիւ կ՚ունենայ Թուրք լաճերուն հետ: Սեբաստիոյ տիտան զաւկին անվեհեր Մուրատի յաճախակի Ցաղթ գիւղ այցելութիւնը պատճառ կը դառնայ Բիւզանդին սանձարձակ սխրագործութեան, ամէն օր ծեծ ու ծեծկռուք մօտիկ Թուրք գիւղի լամուկներուն դէմ:

Անգամ մը գիւղին ոխը (իր քեռին) կ՚ըսէ.

— Պ. Մուրատ, այս տղան շատ կը շփացնես, օր մը գլխուս փորձանք պիտի բերէ:

— Ոչ, ազատ ձգէ տղան: Մեզի Բիւզանդին նման կորիւններ պէտք են, ոչ թէ Թուրք լակոտին շուքէն իսկ վախցող իրենց մօր գոգնոցին տակ պահուըտող տղաքը:

Վրայ կը հասնի 1915ի Մեծ Եղեռնը: Բիւզանդ, հազիւ 16 տարեկան, հօրը սայլով մաս կը կազմէ համագիւղացիներու սայլուորներուն, որոնք մինչեւ Երզնկա պէտք է պարէն փոխադրեն Թուրք զինուորներուն: Հազար չարչարանքներով կը հասնին Երզնկա, Թուրք իշխանութիւնը, փոխանակ շնորհակալութիւն յայտնելու կը ստիպէ որ շարունակեն ճամբան մինչեւ Կարին: Կը համակերպին անիծելով իրենց սեւ ճակատագիրը: Միայն Բիւզանդն է որ կ՚ըմբոստանայ, եւ կ՚աշխատի համոզել թէ միակ միջոցն է փախիլ ու ազատիլ, բայց աւաղ ոչ ոք կը լսէ: Նոյն գիշերն իսկ սայլը ձգած կը փախի մինակը: Այս տեղ կը սկսի Բիւզանդին ոդիսականը:

Ձիւն ձմեռ: Ոչ ուղեցոյց ունի, ոչ ալ ճամբան գիտէ: Բայց կը քալէ անվկանդ: Երկար պիտի ըլլար այստեղ նկարագրել Բիւզանդին ոդիսականը ամբողջութեամբ, միայն այս քանը ըսենք որ երկար ամիսներ ձմրան խստութեանց մէջ մէս մինակ, յաճախ անօթի, բայց միշտ կորովի կը յառաջանայ եւ տարիներ ետք կը հասնի իր հայրենի գիւղը, միակը որ կ՚ազատի սայլուորներէն:

Քեմալական շարժումը կը սկսի: Բիւզանդ կը զգայ վտանգը, գիտէ թէ մինակ է: Կը ձգէ հայրենի գիւղը, կ՚անցնի Պոլիս, ապա Մարսէյլ: Հազիւ ընտանիքին օրապահիկը ապահոված, կը նետուի հանրային կեանքի մէջ, Դպրոց ու եկեղեցի, կը վժայ Պուլվար Օտտոյի փեթակը: Դպրոցէն եւ եկեղեցիէն ետք կուսակցութիւն:

1926ին հիմը կը դնեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարուժան խումբին:

Այն օրէն մինչեւ իր անողոք հիւանդութիւնը՝ Բիւզանդ կուսակցական եւ հանրային գործերու մէջ միշտ կ՚ըլլայ առաջին գիծի վրայ: Բայց աւաղ վերջին տարիները իր առողջութիւնը բոլորովին քայքայուած էր: Կը տոկար, որովհետեւ, ինչպէս կ՚ըսէր.

— Կ՚ուզեմ տակաւին դիմանալ, Հայաստանի ազատութիւնը տեսնեմ եւ այնպէս մեռնիմ:

Սիրելի ընկեր, չհասար մուրատիդ: Անողոք հիւանդութիւնը յաղթեց: Այսօր չկաս դուն, բայց կը մնայ Պուլվար Օտտոն, որ պիտի չմոռնայ քեզ:

Ա. ԱՐՄԱՂԱՆ

երիտասարդ մը՝ զեկուցում տալու համար, յայտնելով իր անունը.

- Հրետանիի զօրաբաժնի հրամանատար՝ Կարապետեան:

Անցանք Ծայր. Արեւելք, հասանք Ռուսսկի կղզին, որ կը պաշտպանէ Վլատիվոստոքի մուտքը: Ցանկարծ մեր առջեւ ցցուեցաւ եռանդուն երիտասարդ մը, որ զեկուցում տուաւ՝ յայտնելով իր անունը, Գասպարեան՝ որքան կը յիշեմ:

Դարձայ Միկոյեանին եւ կատակով ըսի — Երեւի դուն Հայեր ես դրեր չորս կողմը:

Այսօր Բաղրամեան յիշեցուց ինծի թէ Հիւլէական եւ Ջրածինէ ռումբերու շինութեան կայան մը դիտելու ժամանակ՝ մեզի ներկայացող եւ զեկուցում տուողը դարձեալ Հայ էր:

Ի՞նչ կը վկայեն բոլոր ասոնք, ընկերներ: Առանց նկատի առնելու մականուններու վերջաւորութիւնը, ով վերջանայ, կօ կամ եան, մեր երկրին մէջ բաց են դռները բոլորին առջեւ, բոլոր ժողովուրդներուն առջեւ, որպէսզի ցոյց տան իրենց ընդունակութիւնը գիտական, ռազմական ու մշակութային ասպարէզներու մէջ:

(2 Շար.)

"ԱՌԱԾԱՆԻ" ՏԱՐԱԾԱՆԻ...

Ա.

Ուզում եմ ասել՝ կարդացէք եւ տարածեցէք Ա. Ղանալանեանի «Առածանի»ի հիանալի աշխատութիւնը: Գրախօսելու համար այս ստուար հատորը՝ հարկաւոր է լինել այնպիսի լուրջ գիտնական, ինչպիսին է ինքը Ղանալանեանը: Օ՜, ոչ, այդ յանդգնութեամբ չէ, որ գրիչ բարձրացրինք: Կարդալով առածները, մեզ անհանգստացնում էր մի միտք, — պահե՞լ են արդեօք այդ առածներն իրենց նախնական ուժը մեր օրերում. մտնելով այժմէականութեան դիրքերը եւ ելնելով այդ դիրքերից կարելի՞ է գտնել առածներ, որոնք հնչակից են մեր օրերին եւ ի՞նչ չափով, իսկ եթէ կորցրել են իրենց ուժը: ապա ինչո՞ւ եւ նորից՝ ի՞նչ չափով...

Եթէ հաշուենք այս տեսանկիւնը եւ կարդանք օրինակ «Տասը չափի, մէկ կարի» առածը, ապա չի կարելի չնկատել, որ այս առածը վերաբերում է մեր պատմութեան խորին անցեալին, երբ գոյութիւն չունէր դեռ ամենակարող մեխանիզացիան: Մեր օրերում այս առածը հնչում է այսպէս. «մէկ չափի, տաս կըտրի»:

«Ծանդր կարը իր տեղումը կը մնայ». — Պնդում է «Առածանին», եւ ճիշդ է: Խօսքը վերաբերում է բազմաթիւ ծանր քարերի, որոնք որ գտնւում են մայրաքաղաքիս այս ու այն փողոցում, որոնք չունեն ոչ շինարարական, ոչ ստրատեգիական նշանակութիւն:

«Մտնելուց առաջ միտք արա, թէ ի՞նչպէս դուրս գաս». — Եթէ մենք հետեւենք այս առածին, ապա Երեւանի բազում կինոդահլիճները դատարկ կը մնան: — Առանց միտք անելու պէտք է մտնել, իսկ դուրս գալ ... մի կերպ:

«Ճիշդ խօսողի ձին պտի թամբած ըլնի», — առածը շատ շատ է հնացել. պէտք է լինի՝ «ճիշդ խօսողի սեփական «Վոլգան» պատրաստ պիտի լինի»:

«Քիթը տնկեր, կը փչա ամպեր». — տես՝ գրողը, որը կտրուած է կեանքից:

«Ներքեւ չեմ նստի, վերեւումըն էլ տեղ չկայ». — Առածը պահում է իր ուժը: Այս այն մարդն է, որը կարծում է թէ աշխարհ է եկել ղեկավար լինելու համար միայն:

«Ոտքը չարուխ չկայ, գլուխը վարդ կը շարէ». — Առածը կառուցողաճարտարապետական ճիւղին է պատկանում, տես՝ Նորակառոյց շէնքեր, որոնք զուրկ են մարդավարի յարմարութիւններից, բայց որոնց ճակատը զարդարուած է զարդարանքներով, խոյակներով:

«Մէկին միրուք վառեցաւ, կեցիր տաքնամ, ասեց մէկէլը». — Մեր օրերում էլ հնարաւոր է գտնել այսպիսի մարդ. այդ նա է, որն ապրում է նորակառոյց տան մէջ եւ որի կենտրոնական ջեռուցումը վատ հիմքերի վրայ է դրուած:

«Փլաւ եփողի ապուրը կեր, ապուր եփողի փլաւը մի ուտի». — Գրական առած է, որ նշանակում է, — բանաստեղծի արձակը կարդայ, արձակագրի բանաստեղծութիւնը մի կարդա:

«Հա՛մ ճալին ա տալի, հա՛մ մխին». — Գրաքննադատական մեթոտ:

«Ամռան պառկեմ հովեր, ձմրան հատին կովեր». — Ուլտրաժամանակակից առած: Կոմենտարներն աւելորդ են:

«Գիլի գլուխին աւետարան կը կարդայ». — Պէտք է հարցնել Վախտանգ Անանեանին եւ ճշդել՝ հնարաւո՞ր է:

«Օչով իրան քամին թթու չի ասում». — Երեւում է, որ հնում ինքնաքննադատութիւն ասուած բանը գոյութիւն չի ունեցել...

«Քուրդն իր թանին թթու չի ասում». — Պէտք է հարցնել Հաջիէ Ջնդուն:

«Ալին Մահմեդից գոհ չի». — Հնարաւոր է, եթէ Ալին գրող է, Մահմէդը քննադատ:

«Ամպը գոռալու գեորա անձրեւ չեկաւ». — Այս այն է, երբ որոշ ղեկավար աշխատողներ ստանձնում են մեծ պարտաւորութիւններ եւ չեն կատարում:

«Ամէն մարդ իր գլխի տէրն է». — Ոչ միշտ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՒԱԼԹԸՐ ՍԿՈԹԻ ՍԽԱԼԸ

Մինչեւ 150 տարի առաջ մեծ քաղաքներուն փողոցները կը լուսաւորուէին մոմերով եւ ճրագներով: Լուսաւորութիւնը տկար էր եւ կը մխար:

Անգլիացի մը՝ Ֆրետէրիք Ուինզըր առաջարկեց լուսաւորելու համար օգտագործել կազը, որ կը գոյանար քարածուխը առանց օդի թափանցումին տաքցնելով: Մոմերու գործարանատէրերը վախնալով որ կը կորսնցնեն իրենց եկամուտները, խենթ յայտարարեցին գիտնականը: Անոր շուրջ յօրինեցին ծաղրական ոտանաւորներ, ծիծաղելի երգեր եւ գրեցին քրոնիկներ: «Խենթին մէկը՝ գրեց սկովտացի ծանօթ գրագէտ՝ Ուալթըր Սքոթ — կ՚առաջարկէ Լոնտոնը լուսաւորել, եւ ինչո՞վ կը կարծէք: Երեւակայեցէք.— Ծուխով»:

Սակայն, անգլիացի գիտնականը յամառօրէն շարունակեց պնդել իր առաջարկին վրայ, մինչեւ որ, 1807ին, կազէ լապտերներ զետեղուեցան Լոնտոնի փողոցներուն մէջ: Շուտով բոլոր քաղաքներն ալ, նախ Եւրոպայի եւ ապա՝ Ամերիկայի մէջ սկսան լուսաւորուիլ կազէ լապտերներով: Մ. Նահանգներու մէջ կազի գործարանին ծխնելոյզները սկսան բանիլ 1816ին: Չորս տարի ետք կազէ լապտերները վառուեցան Փարիզի մէջ: Գերմանիոյ կազի գործարանը սկսաւ գործել 1826ին, Պերլինի մէջ, իսկ 1835ին, Փեթերպուրկի մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (201)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

— Ձեր շէնում կա՞ն քաղաքից փախուկներ, — հետաքրքրուեց Թորգոմը:

— Ամէն տուն, — ծեր տուեց շինականը: — Սպասում են խաղաղի, որ դառնան քաղաք:

— Տղամա՞րդ են, կի՞նմարդ:

— Երկուսից էլ... բայց աւելի կինմարդ, երեխաներ:

Ընկերները կ՚ուզէին հարցնել իրենց ընտանիքների մասին, իմանալ նրանց վիճակը... բայց խեղճ շինականը որտեղի՞ց պիտի ճանաչէր: Դրա փոխարէն նրանք հարցրին միւս ճանապարհների մասին, թէ որը ո՞ւր է գնում... Պարզուեց, որ բոլոր նոյնպէս տանում էին լեռնային շէները, բայց թէ նրանցում կայի՞ն արդեօք փախածներ — շինականը չգիտէր: Սակայն ենթադրում էր, որ կը լինեն անշուշտ:

— Իսկ դուք քաղաքի՞ց կուգաք, — իր հերթին հետաքրքրուեց շինականը: — Կռիւը վերջացա՞ւ:

— Վերջացաւ...

— Փառք Աստուծոյ, — խաչակնքեց շինականը: — Իսկ դուք շէներն ինչի՞ կ՚երթաք: Կ՚երեւի կը փնտռէք ձեր ընտանիքներ: —

Դրական պատասխան ստանալով՝ նա աւելացրեց.

— Գնացէք, գնացէք, իջէ մեր շէնն են: Մեր շէն փախուկներ շատ կան:

Շինականի գնալուց յետոյ ընկերները նորից ձիերը հեծան եւ բռնեցին գիւղի ճանապարհը, որը մերթ երեւում էր շիկաւուն շերտի պէս, մերթ թաքնւում լեռնալլուրների կամ ժայռերի ետեւ... Ընկերները թէեւ յոգնած, բայց շտապում էին, որպէսզի մութը չկոխած հասնեն գիւղ:

Քանի օր էր նրանք այդպէս որոնում էին իրենց ընտանիքները. որոնում էին քաղաքում, գիւղերում ամենուր, ամէն օր... Կարծես մի ճակատագիր ստիպում էր լինել միշտ ճանապարհներին: Մենք դեռ այս պատմութեան սկզբում նրանց հանդիպեցինք անտառում, մի դժուար ճանապարհի, երբ, ընտանիքներն առած, փախչում էին տէրէրից՝ ազատ ապրելու յոյսով... Նրանք նորից ճանապարհ ընկած գնում էին տխուր-մտահոգ՝ այժմ արդէն կորած հարազատներին գտնելու յոյսով: Եւ հիմա, ընտանիքների փոխարէն, նրանց հետ էր միայն Վարդանի Յուսիկը, որ նստել էր հօր ետեւը՝ ձիու գաւակին եւ զոյգ ձեռքերով պինդ գրկել էր նրա մէջքը: Ծըշմարիտ է, նրանք հիմա ձիեր ունէին եւ իրենց որոնումները կատարում էին ձիեր հեծած, բայց դա բնաւ չէր մեղմում ընկերների վիշտը, նրանց անստոյգ կորստի գիտակցութիւնը, մանաւանդ երբ Յուսիկը շարունակ կրկնում էր.

— Պապօ, համա ո՞ւր կը լինի մամոն...

Զինադադարից քաղաք գալով՝ նրանք յոյս ունէին, թէ իրենց ընտանիքները կռուի միջոցին թաքնուած կը լինեն հարեւանների մօտ, ինչպէս խորհուրդ էին տուել իրենք:

Բայց երբ Թորգոմն ու ընկերները հասան քաղաք՝ ձիերը կանգնեցրին զարմացած. դեռ հեռուից երեւում էին այրուած տներ, մրոտ պատեր, փլած տանիքներ: Իսկ երբ մտան փողոցները՝ նկատեցին, որ տների մեծ մասի եղէգները, փայտէ մասերը այրուել էին ի սպառ եւ կանգուն մնացել էին քարէ պատերը, սիւները... Այրուել էին կարասներ՝ տախտեր, նատարաններ, փռուածքներ: Տեղ տեղ փլլած պատերի միջից եւ կրնկի վրայ բաց դռներից ներսը երեւում էին պղնձէ եւ փայտէ ամաններ դարակներին շարուած ... Բայց տէր չկար: Ամէն ինչ թւում էր յօշոտուած ու լքուած... Առհասարակ բնակիչները քիչ էին երեւում. երեւացողներն էլ վախուորած էին. թւում էին ծեծուած, քաղցած — այնքան նիհարացած էին ու սրտաբեկ, ինչպէս լինում մեծ աղետից փրկուածները:

Թորգոմն ու ընկերները — ոչ մէկը — չէին կարողանում ասել մի բառ... Հասկանում էին ի՞նչ է կատարուել, ու խօսքը թւում էր աւելորդ: Բայց Յուսիկը դարձեալ չհամբերեց եւ հարցրեց մի քանի անգամ:

— Պապօ, էս ինչո՞ւ էսպէս...

— Գնանք, — ասաց հայրը առանց բացատրութեան:

Առաջանալով՝ իւրաքանչիւրը մտածում էր իր տան մասին: Հասնելով վերջապէս իրենց տներին՝ նրանք նորից կանգ առան: Առաջինը Թորգոմը թռաւ ձիուց եւ վազեց իր բակը. տան դուռը փակ էր եւ ներսը դատարկ — մայրը չկար: Ամէն բան իր տեղն էր, բայց մա՞յրը... Նա արագ անցաւ Յովսէփի տունը. մի վայրկեան կարծեց, թէ մայրն անցել է այնտեղ... Յովսէփի տունն էլ դատարկ էր: Տան տէրն ինքը շուար կանգնել էր սենեակի մէջտեղը... Այստեղ էլ ամէն ինչ տեղն էր, բայց կինը չկար... Քիչ յետոյ երկուսով անցան Վարդանի տունը: Բակը չմտած՝ լսեցին Յուսիկի ձայնը, որ հարցնում էր.

— Պապօ, հապա մամոն ո՞ւր է...

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քլէվլընտէն (Ամերիկա) ընկեր Գ. Թ. հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ :

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՆՈՒԷՐ

Տարաբախտ Զաւէն Մութաֆեանի կսկիծալի մահուան առթիւ (Ալժերիա), Տէր եւ Տիկին Նահապետ Ալալէմճեան 50ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օղափոխութեան կայաններուն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Պ. Պօղոս եւ Պետրոս Կակոսեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, Նշան Կակոսեանի կսկիծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Հայաստանի թերթին : Վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ նաեւ Տէր եւ Տիկին Թորոս Շամչոյեանի իրենց եղբօր՝ Գրիգոր Մանուկեանի մահուան առթիւ : Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է տիկիններ Ս. Համասեանէ, Վ. Շահպազեանէ, Ս. Լալայեանէ տասնական Ն. Ֆ. Զատկուան առթիւ : Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ըստացած է Տիկին Պ. Քարատեանէ փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Արշակուհի Եավէրի մահուան առթիւ տասը Ն. Ֆ. եւ Պ. Պարոյր Դանիէլեանի տարելիցին առթիւ 10 Ն. Ֆ. :

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Բարեկամական մրցում, կազմակերպուած Լիոն – Տէսինի եւ Կրընոպլի Հ.Մ.Ը.Մ.ի կողմէ : Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 2·30ին Տէսինի քաղաքապետական մարզադաշտին վրայ : Նոյն օրը երեկոյեան՝ ժամը 8·30ին պարահանդէս Տէսինի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ բոլոր անհետացած Հ. Մ. Ը. Մ.ականներուն, նաեւ Մեսրոպ Դանիէլեանի, Յարութիւն Փանոսեանի եւ վերջերս արկածի զոհ Լիոնէն Յակոբ Սոֆեանի, Մարսէյլէն Բիւզանդ Բաբելեանի եւ Վահէ Բարթամեանի :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, Տօն Հոգեգալստեան, Գերպ. ԿԱՐԱՊԵՏ Եպիսկ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ, առաւօտեան ժամը 10ին պիտի նախագահէ ժամերգութեան եւ ապա ժամը 10·30ին պիտի մատուցանէ Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ֆիլոր Գարայեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Ժամկոչեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԷՈՐԳ ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ

46րդ տարեդարձի տօնակատարութիւն

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Վասպուրականի Հայր. Միութեան երիտասարդութեան կողմէ :

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Թէաթր Մունիսիփալի մէջ :

Կը բանախօսէ Ամերիկայէն հրաւիրուած Համավասպուրականի Կեդր. վարչութեան «Վարագ» թերթի խմբագիր՝

Պ. ԱՐՍԷՆ ԹԷՐԼԷՄԷՋԵԱՆ

Կը նախագահէ հայրենակից՝

Ա. ԽԼՈՑԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր, մեներգ Օր. Կարապետեան (Տէսինէն) : Հայկական երաժշտութիւն Թաղապետարանի նուագախումբին կողմէ :

Պարեր Օր. Վագանէի պատրաստութեամբ, կենդանի պատկեր եւ զաւեշտ մը մէկ արար (ՆԿԱՐԻՉԸ) :

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Տէսինի Վասպ. Երկսեռ Երիտ. «Վարագ» մասնաճիւղին :

Հովանաւորութեամբ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տ. Վարագ քհնյ. Աւագեանի :

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ, ԺԱՄԸ 8·30ԻՆ

Հ. Յ. Դ. ՏԱՆ ՄԷՋ

Նախագահ՝ Վ. ՀԻՒՍԵԱՆ

Բանախօս՝ Ա. ԹԷՐԼԷՄԷՋԵԱՆ

Հասոյթը ի նպաստ Ս. Թէհլիրեան սըրահին :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Տիկին Մարի Կարապետեան (մեներգ), Օրիորդներ Թ. Պարտաքճեան, Թ. Սալլապաշեան եւ փոքրիկներ Աւագեան ու Մանուկեան (արտասանութիւն), Գէորգ Պառաւեան (մեներգ) :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը :

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14 : Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

27 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

Place Saint-Sulpice — Métro Saint-Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցին Օր. Ֆարշեան՝ (դաշնակ), Օր. Ն. Պէճկեան եւ Ա. Քիւփէլեա... (երգ), Օր. Ա. Թարոն՝ (մենապար եւ զոյգ պար), Նահապետեան ք... (երգ), ընկեր Հապէշեան՝ (արտասանութիւն), եւ քառեակ մը՝ որ պիտի նուա... գէ ազգային եւ ժողովրդական երգեր :

Կէս գիշերէն կը սկսին եւրոպական պարերը :

ROBERTO SETO vedette des disques "Vogue"

Նուագախումբին առաջնորդութեամբ :

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Խօսնակ՝ Ընկ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՀԱՅԿ. ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի վարչութեան կողմէ :

Բեմադրութեամբ Տիկին Ա. Պէզիրճեանի :

Ի նպաստ Միութեան բարենպատակ ձեռնարկներուն :

Մայիս 20, Շաբաթ ժամը 21ին, Սալ Մազընոյի սրահին մէջ, 88 Րիւ տ'Օպանէ, Մարսէյլ :

Տեղւոյս լաւագոյն ուժերու կողմէ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրուի՝

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ

(Ազգ. յուզիչ օփերէթ, 4 արար)

Կը ղեկավարէ քեմանչիստ ՀԱՄՕ (Սայաթ Նովա) եւ կը մասնակցին տեղւոյս լաւագոյն ուժերը.—

Օր. Մարի Սիմոնեան (Սօնայի դեր, «Արմենիա» երգչախումբէն), Ս. Պէշկէօթիւրեան (Եակոբ Աղա), դերասան Կ. Մութաֆեան (Միխօ), Գ. Թիւթէլեան (Յովսէփ Աղա), Պ. Սիսակ (Գեւօ) եւ ուրիշներ :

Պարերու եւ խնջոյքի տեսարաններուն իր մասնակցութիւնը կը բերէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը :

Արեւելեան «Սազանդար» նուագախումբը կը ղեկավարէ թառիստ ՊԱՐՈՅՐ :

Դաշնակահար Պ. ԱԲԻԿ :

Սրինգ՝ Պ. ՇԻՇՄԱՆԵԱՆ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԵՒ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղին : Այս Կիրակի իրիկուն ժամը 20·30ին, Պառ էնթերնասիոնալի մէջ : Կը նախագահէ՝ ընկերուհի Ա. ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ :

Կը խօսի՝ Պ. ՅԱԿՈԲ ԱՐԹԻՆԵԱՆ :

Կը մասնակցին Տիկին Մ. Շամիրեանի սկաուտական պարախումբը եւ նուագով՝ Պարոյր եւ Համօ :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խում-բին ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 21-ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օ-րակարգ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէ... ընդհ. ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արդութեան խում-բի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ... վորական հաւաքատեղին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբերդի Մարսէյլի մասնաճիւ-ղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զոխուրեանի ագարակը :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մայրամիկ Հաճիփանոսեան (Իզմիր... մերձաւոր Օվաճըգ գիւղէն) կը փնտռ... իր երկու եղբայրները, որոնցմէ բաժն-ուած է Սուլթանթէփէ (Ուրֆայի կողմե-րը) Մեծ Եղեռնին : Մկրտութեան անու-նին է Մկրտիչ եւ Կարապետ : Տարա-գրութեան ընթացքին կրած են Հալէպ ... Պօղան՝ արաբական անուները :

Յուսալով որ Ուրֆայի, Հալէպի ... մերը ըլլան, իրենց մասին տեղեկութի... ունեցողը թող բարեհաճի գրել հետեւեա... հասցէին.—

ZEROUKIAN, 5, Av. Mistral

Ste-Margueritte, MARSEILLE-9 (B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդր... արտատպել :

imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 21 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 21 MAI 1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9108 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4909

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԼԻԱՍԹԱՓՈՒԹԻՒՆ

Ո՛չ Նախիջեւան ու Ղարաբաղ :

Ո՛չ իսկ ներգաղթ :

Կատարեալ է բոլոր հիասթափութիւնը՝ կարդալէ վերջ այն պատմական ճառը, զոր արտասանած է Նիկիտա Սերգեյեւիչ Խրուշչեւ Երեւանի մէջ, Մայիս 6ին, Հայաստանի խորհրդայնացման քառասնամեակի ուշ մնացած տօնակատարութեան առթիւ :

Հեռագրական գործակալութեանց հաղորդած լուրերը — հրատարակուած Մոնտի պէս լուրջ թերթի մը մէջ —, այն տպաւորութիւնն էին ձգած, որ առ ի չգոյէ ներքին սահմաններու ընդարձակման, որուն յոյսերով կ'օրօրուէր Սփիւռքի Հայութիւնը մէկ տարիէ ի վեր, «Թանկագին» Նիկիտա Սերգեւիչը իր պայուսակէն հանած էր ներգաղթի նոր ծրագիր մը:

Այժմ այս յոյսն ալ ի դերեւ ելած է:

Ի՛նչ կը մնայ ուրեմն իր երկարապատում ճառէն :

Ոչի՛նչ :

« Պատմական » դառնալու սահմանուած ո՛չ մէկ խօսք :

Նման ճառեր ու զեկուցումներ լսելու վարժուած ենք քառասուն տարիէ ի վեր :

Խրուշչեւ կը կրկնէ նոյն խօսքերը՝ փառաբանելու համար համայնավարական վարչաձեւը, միաժամանակ վարկաբեկելով «քաղքենի - դրամատիրական » կարգերը:

« Հոկտեմբերեան մեծ յեղափոխութիւնը ազատութիւն բերաւ ցարական Ռուսիոյ բոլոր ճնշուած ժողովուրդներուն», կ'ըսէ: Ու անմիջապէս կ'աւելցնէ թէ « Անդրկովկասի աշխատաւորները քաջալերուած յեղափոխութեան յաղթանակէն կեդրոնական Ռուսիոյ մէջ, «հերոսական պայքար բացին բոլշեւիկեան կազմակերպութեանց ղեկավարութեամբ՝ խորհրդային իշխանութիւն հաստատելու համար »:

Եթէ համայնավարական վարչաձեւը քիչ մը ուշ հաստատուած է այդ շրջանին մէջ, պատճառը «քաղքենի ազգայնական կուսակցութեանց հակաժողովրդական եւ դաւաճանական քաղաքականութիւնն էր, աջակցութեամբ օտար աշխարհակալներու »:

Յետոյ կը կրկնէ համայնավար ամբոխավարներու ծանօթ բերնի ծամոցը .

« Հայ ժողովուրդը Դաշնակներու և անոնց օտար տէրերու ճնշումներուն եւ կեղեքումներուն ենթարկուած էր: Այդ տարիներուն Հայաստան ցաւի ու արցունքներու երկիր մըն էր, զոհ թշուառութեան եւ կամայական ու վայրագ վարչաձեւի մը: Հայաստանի աշխատաւորները չընդունեցան Դաշնակներու եւ օտար միջամտող պետութեանց տիրապետութիւնը. վար չդրին զէնքերը եւ կռուեցան մինչեւ խորհրդային իշխանութեան հաստատումը: Ժողովուրդի հաւատարիմ զաւակները, հաստատամիտ լենինականներ, իրենց յեղափոխական կռուի գլուխն էին անցած» (??) :

Ահա թէ ինչպէս մարդիկ չեն ամչնար եւ ծիծաղելի կը դարձնեն աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը կառավարելու յաւակնող մենատէրը, անոր բերնին մէջ դնել տալով նման սուտեր :

Խրուշչեւ չէ՞ գիտեր , թէ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան միակ պարգեւը հայ ժողովուրդին եղաւ ա՛յն, որ «դէպի տուն» դրկեց կովկասեան ճակատի ռուս զինուորները, Հայերը մինակ ու անպաշտպան ձգելով իր դարաւոր թշնամիին դէմ :

Ո՞ւր էին այն ատեն իր ջատագոված « բոլշեւիկեան կազմակերպութիւնները», որոնք իբրեւ թէ ազատեր են հայ ժողովուրդը :

Բան մը չէ՞ պատահած Հայաստանի մէջ, Թանկա՛գին Սերգեւիչ, 1917 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1920 Դեկտեմբեր երկարաձգուող աւելի քան երեք տարիներու ընթացքին :

1918 Մայիսին Արարատեան դաշտին մէջ օրհասական կռիւ մղողները «համայնավարական կազմակերպութիւնե՞ր»ն էին թէ հայ ժողովուրդի հարազատ, անձնազոհ, հայրենասէր զաւակները, որոնք Հ. Յ. Դաշնակցութեան ղեկավարութեան տակ պարտութեան ենթարկեցին Թուրքը եւ ստեղծեցին Հայաստանի անկախ հանրապետութիւնը :

Մեծ պետութեան մը վարիչին կը վայելէ՞ այսքան տգիտութիւն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԻՏԻ ԵՆԹԱՐԿԷ ԲԱՆԹՈՂՆԵՐԸ

—o—

ԷՎԻԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

Ուրբաթ իրիկուն, Նախարարաց արտակարգ Խորհուրդին ընթացքին, որ գումարուած էր տը Կոլի Նախագահութեան տակ, որոշուեցաւ պարտադրաբար աշխատցնել բոլոր բանուորները եթէ գործադուլի որոշում տրուի: Հանրապետութեան Նախագահը այս որոշումը տուաւ կառավարութեան առաջարկով, 16րդ յօդուածին իրաւասութեանց հիման վրայ: Այս որոշումը Մամուլին հաղորդուեցաւ կարճ զեկոյցով մը զոր կարդաց Հանրային Շինութեանց նախարարը՝ Սիւտրօ: Այս ձեւով կառավարութիւնը կ'ուզէ առաջքն առնել յետագայ բարդութեանց, նկատի առնելով որ աշխատանքի ընկերակցութիւնները գոհ չեն եղած կարգադրութիւններէն և մտադիր են նոր գործադուլի հրահանգներ տալու : Տը Կոլի որոշումը սակայն, կրնայ արգելք հանդիսանալ նոր գործադուլներու, քանի որ բոլոր բանթողները տեղւոյն վրայ պիտի «գրաւուին» (ռեքիզիսիոն) *: Նախարարաց այս արտակարգ ժողովը ոչ մէկ հաղորդագրութիւն տուաւ Էվիանի մասին: Նախքան այս որոշումը, պետական պաշտօնեաները գործադուլի երկու օրեր որոշած էին՝ Մայիս 26 եւ Յունիս վեց :*

Ֆրանսական պատուիրակութիւնը գլխաւորութեամբ ալժերական հարցերու նախարար՝ Լուի Ժոքսի, Էվիան հասաւ Ուրբաթ գիշեր: Պատուիրակութեան միւս անդամներն են.— Ռոլան Քատէ (պետական խորհրդատու) , զօրավար Ժան - Վիքթոր Սիմոն (Ալժերուայի արեւելեան շրջանի հրամանատար), Պրիւնօ տը Լէօս (քաղաքական հարցերու վարիչ) Թրիքօ, գնդապետ տը Սեկէն Փագիս, Քլօտ Շայէ (իրաւագէտ), Վէնսան Լապուրէ (դիւանապետ), Ռոլան Պիյըքար (ելմտական քննիչ), Թիպօ (մամուլի բաժնի տեսուչ), այս վերջինը զաւակն է ջութակահար Ժագ Թիպոյի :

Էվիանի ժողովը բացուեցաւ Շաբաթ օր եւ այս առթիւ խօսք առաւ Լուի Ժոքս պարզելով Ֆրանսական տեսակէտը իր ամբողջութեան մէջ:

Նախորդ օրը, Թունուզի ձայնասփիւռէն, Ֆերհաթ Ապպաս երկար ճառով մը , անգամ մը եւս պարզեց ալժերական «տեսակէտը»: Կրկնեց թէ բանակցութիւն խաղաղութիւն չի նշանակեր , բայց չեշտեց նաեւ.— « Անկախ Ալժերիա մը պատրաստ է ձեռք երկարելու Ֆրանսայի : Բնական բաներու կարգին է որ ալժերացի ժողովուրդը , ազատագրուած գաղթատիրական դերութիւններէ , լաւագոյն յարաբերութիւններ ստեղծէ Ֆրանսացի ժողովուրդին հետ: Պատերազմը վերջացած եւ անկախութիւնը ձեռք ձգուած , արդար յարաբերութիւններ ոչ միայն կարելի պիտի ըլլան այլեւ մաղթելի : Երկու ժողովուրդներու միջեւ, տեղ պիտի մնայ միայն ազատ համագործակցութեան մը համար »:

Ինչպէս կը սպասուէր, ահաբեկչական արարքները սկսան Ալժերիոյ մէջ, Ուրբաթ գիշեր, խօսակցութեանց նախօրեակին: Օրանի եւ Ալժէի մէջ փոքր խումբերէ կազմուած ցուցարարներ փողոց իջան «Ֆրանսական Ալժերիա» գոչելով : Ապահովութեան ուժերը միջամտեցին եւ հոս ու հոն կռիւներ տեղի ունեցան : Օրանի եւ Ալժէի մէջ տասնեակներով ռումբեր պայթեցան, նիւթական վնասներ հասցնելով: Օրանի զուիցերական հիւպատոսարանը թալանի եւ աւերի ենթարկուեցաւ խումբ մը ցուցարարներու կողմէ:

ՀՈՂ ՀԱՅՐԵՆԻ

Ուղեկիցս ծերունին էր մի բարեդէմ ,
Կողքին երկու թոռներն էին թուխ ու սիրուն,
Երբ իմացաւ Հայ եմ՝ դէմքի բարին արդէն
Դարձաւ մի տաք երջանկութիւն :
Այնուհետեւ Մոսկուայից մինչ Երեւան
Նա խօսում էր, ապա լսո՛ւմ, լսո՛ւմ սիրով՝
Շաքարներով ջրի կարօտ մարդու նման
Հայերէ՛նը ըմբոշխնելով ···
Ոսկերիչ էր, Ադանացի :
Ալիքները նրան Փարիզ էին նետել :
Ապրում էր լաւ :Ոսկերիչի ոսկի՛ ձեռքեր,
Ուր էլ լինեն՝ չե՛ն ժանգոտի :
Բայց ի՛նչ օգուտ,— ծերը նայում է թոռներին ,
Ու ձայնի մէջ կարծես թէ ծուխ է խտանում,—
Խորթանում են զաւակները, ձեռքից գնում ,
Թառամում է հայրենի բառը շուրթերին,
Ինքը ծեր է, ոտքի մէկը գերեզմանում ·
Դէ՛հ, այսօր կայ, վաղը չկայ ···
Իրենից ետ, ո՛վ իմանայ ,
Պիտի յիշե՞ն հայրենիքը ու հայրենին ··
Դրա համար հաւաքել է ուժերը ողջ
Ու թոռներին Հայաստան է բերել այցի,
Տեսնե՛ն թող գէթ , ու ճանաչե՛ն, ու թող զգա՛ն,
Որ հող ունեն ու ժողովուրդ, լեզու ու տոհմ,
Եւ հոգու մէջ գէթ մի կանթե՛ղ պահեն դարձի ··
Ինքնաթիռը խրուեց գիրկը Հայաստանի,
Խառնուեցին ամպ ու Սեւան·
Յետոյ , յետո՛յ
Մեր նրբազգաց երկինքն ահա
Ամպի ճերմակ վարագոյրը քաշեց մի կողմ,
Որ Երեւա՛նը երեւայ ···
Ծերունին էլ չէր խօսում ինձ հետ :
Շփոթահար
Մէկ՝ թոռներին մօտն էր տանում ու մէկ թողնում ,
Մէկ՝ խօսակցում էր նրանց հետ, մէկ՝ մոռանում ,
Եւ ինքնասոյզ՝ պատուհանի՛ն զամւում նորից :
Իսկ թոռները պատանեկան մի աշխոյժով
Այս ու այն կողմ էին վազում զուարթաձայն ,
Մէկ աջ, մէկ ձախ պատուհանին կպչում ուժով ,
Ֆրանսերէն կանչում իրար ու ցոյց տալիս ,—
«Օ՛, ԱՂԱՂԱՏ ···
« Օ՛, ԵՂԵՒԱՆ ···»
Ֆրանսերէն,
Դո՛ւ Հիւկոյի հրեղէն խօսք,
Ու վերլենեան մարմա՛նդ անձրեւ ,
Հնար լինէր, կը նստէի առաւօտից մինչ երեկոյ ,
Կը լսէի, դիւթուածի պէս ,քաղցրահնչիւն բառերը քո,
Որպէս շղարշ երաժշտութիւն, որպէս Ռավե՛լ ···
Ֆրանսերէ՛ն ,
Ուրեմն ինչո՞ւ պատանեկան այս շուրթերից
Քո բառերը այսպէս խորունկ խոցում են ինձ ,
Եւ այլափոխ արտաբերումը ԱՂԱՂԱՏ
Թւում է ինձ գերեալ սարից մի աղաղակ,
Մի նոր, մի խոր տագնապի կանչ՝ գերեալ սարից ,
Ա՛խ, այս անգամ առեւանգուած քեզնո՛վ արդէն ··
Վարում արդէն Երեւանն էր՝
Շառագունած արեգակից եւ իր քարից ,
Երազի մէջ երեւացող քաղաքի պէս
Անիրական եւ իրական ···
Եւ իջնում էր ինքնաթիռը, իջնում էր ցած՝
Կարօտած ու տագնապալից,
Զոյգ վիթխարի թեւը բացած՝
Պատրաստուելով իջնե՛լ, դիպչե՛լ, փարուե՛լ հողին·· ·
Իսկ ծերունին,
Նա թոռներին ամուր գրկած,
Դեռ պլլուած պատուհանին՝
Վար էր նայում լացակալած իր հայեացքով·
Հայեացք չէ՛ր դա, այլ պաղատանք, կանչ ու մրմունջ,
Բոքիկ եկած ուխտաւորի յոյս ու աղօ՛թք ;
Այլեւ պահա՛նջ ,
Այլեւ բողո՛ք,—
Հո՛ղ հայրենի ,
Դու՝ Արշակի կերկեր լեզուն զօրացնող շո՛ւնչ ,
Փռուի՛ր, փռուի՛ր ոտքերի տակ այս հէք մանկանց,
Ու թող յանկարծ,
Աւանդական նոյն հրաշքով մեր հայրերի,
Քեզ դիպչելով՝ խօսի՛ն նրանց շուրթերը մունջ
Հայերէնո՛վ մի արքենի, —
Հո՛ղ հայրենի ···

Ս. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախկին նախարար, Փինէ , Պուէնոս Այրէսի մէջ յայտարարած է թէ համայնավարութեան ծաւալումը աշխարհի մէջ , տպաւորիչ եւ մտահոգիչ է : «Անհրաժեշտ է, ըսած է անկախ երեսփոխանը ,որ միանան՝ կամքը եպայծառատեսութիւնը, առնական առաքինութիւն, որուն համար Մոնթերլան ըսած է թէ առաքինութեանց ամէնէն գեղեցիկն է, որովհետեւ քաջութեան կը միացնէ խելքը » :

ՖԻՏԵԼ ՔԱՍԹՐՕ տարօրինակ առաջարկ մը ըրաւ առջի օր: Պատրաստակամութիւն յայտնեց փոխանակելու իր ձեռքը գտնուող 1200 գերիները 500 երկրագործական մեքենաներու դէմ: Ինչ կը վերաբերի կրօնաւորներուն՝ «ձրի կը ձգենք »:

ԵՈՒՐԻ ԿԱԿԱՐԻՆ իր սիրային կեանքը կը պատմէ Փրաւտայի մէջ, թերթօնի ձեւով :

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ առթիւ Յառաջ լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի: Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի , Մայիս 24:

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

—o—

Հազիւ Պէյրութ հասած, Մայիսի կիսուն իր երեք նուագահանդէսները վարելու համար, Արամ Խաչատուրեան ընդունելով բազմաթիւ հայ եւ օտար լրագրողներու խնդրանքը, հետեւեալ շահեկան մամուլի ասուլիսը տուած է իր կեանքին ու գործին վրայ :

Նախքան հարցումներու սկսիլը, Արամ Խաչատուրեան թարգմանին միջոցաւ կու տայ իր ընդհանուր կենսագրական գիծերը եւ երաժշտութեանը մասին ընդհանուր ծանօթութիւններ։ Կը ներկայացնէ իր Տիկինը՝ Տիկին Նինա Մաքարովան, որ իր կարգին երաժշտագէտ – երգահան մըն է նոյնպէս, եւ որուն հետ միասնաբար ուսանած են Մոսկուա՝ Նիքոլա Միասկովսկի անուանի երաժշտանոցին մէջ։ Այս առթիւ խօսելով նաեւ այդ վարժարանի հիմնադրին՝ Նիքոլա Միասկովսկիի մասին, ըսաւ որ ան հեղինակն է 27 համանուագներու եւ մեծ հեղինակութիւն մը կը հանդիսանայ համանուագային յօրինումի աշխարհին մէջ։

— Տիկին Նինա Մաքարովայի երաժշտական յօրինումները ի՞նչ ճիւղի կը պատկանին :

— *Անոնք առհասարակ համանուագային գործեր են եւ կը նուագուին յաճախ՝ ոչ միայն Խորհրդ. Միութեան եւ դրացի երկիրներու, այլ նաեւ մինչեւ հեռաւոր Ամերիկաներու մէջ։ Ունի նաեւ սենեակի երաժշտութեան շարք մը ստեղծագործութիւններ :*

— Ինչո՞ւ առաջին անգամ սկսած էք թաւջութակ նուագել։ Ձեր նախասիրութիւնը ատո՞ր կ'երթար, թէ պարագայական պատճառներ ունեցաք :

— *Առաջին անգամ թաւջութակով ըսկըսայ, որովհետեւ երբ 1921ին Մոսկուա գացի, 17 տարեկան էի, ֆիզիքօ – մաթեմաթիկական ուսանող, երբ սկսայ երաժշտական հակումներ ցոյց տալ եւ նկատելով որ դաշնակի դասերու սկսելու համար տարիքս յառաջացած կարելի էր նկատել, դասախօսը յարմար տեսաւ, որ թաւջութակի սկսիմ։ Առաջին անգամ նուագեցի վարժարանի նուագախումբին մէջ :*

— Կը սիրէ՞ք *կոնկրետ* երաժշտութիւնը :

— *Երբեք, որովհետեւ* կոնկրետ *ասութիւնը ընթացիկ տարազ մըն է, որ ինքն իր մէջ ուրոյն իմաստ մը եւ ըմբռնողութիւն մը չունի։ Սնամէջ խօսքեր են ատոնք, որոնք բաւական չեն արուեստ մը չափելու եւ անոր արժէքին չափանիշ ըլլալու :*

— Քանի՞ տարեկան էք :

— *Յիսունեւեօթը :*

— Ձեր ստեղծագործութիւններուն մէջ հայկական ֆոլքլորի ազդեցութիւնը ներմուծելու համար մասնաւոր ճիգ մը կ'ընէ՞ք արդեօք :

— *Մասնաւորապէս՝ ոչ։ Բայց մի մոռնաք որ երակներուս մէջ շրջան ընող արիւնը հայու արիւն է վերջապէս եւ ասկէ դատ՝ ստեղծագործական ամէն աշխատանք իր արմատները ունի ազգային խորքի մէջ եւ հայրենի հողին ազդեցութիւնը ընդնշմարելի է բոլոր իրաւ ստեղծագործութիւններուն մէջ, օրինակ՝ Պախի, Մոցարթի եւ նման մեծ հանճարներու մօտ։ Արդէն, արուեստի ամէն իրական գործ, անցնելով ազգայինէն, պէտք է հասնի միջազգայինին ու համամարդկայինին։ Այսպէս եղած է բոլոր ազգերու մեծ երաժշտագէտներուն համար, ըլլան անոնք իտալացի, ըլլան ֆրանսացի, ըլլան անգլիացի կամ սկանտինաւ։ Եւ արդէն չէ՞ որ բոլոր երկիրներն ալ ունին իրենց մասնաւոր ազգային երաժշտանոցները, ուրկէ տաղանդաւոր արուեստագէտները ազգայինէն մեկնելով կը հասնին միջազգայինին ;*

— Որո՞նք են ձեր գլխաւոր ստեղծագործութիւնները :

— *Անկեղծ ըլլալու համար ըսեմ, թէ շատ մեծ ակնկալութիւններով չէր որ ըսկսայ յօրինել։ Կասկած մը, վախ մը ունէի, որ պիտի չյաջողէի։ Բայց յետագային՝ քաջալերուեցայ ու խանդավառուեցայ։ Գրած եմ երեք բեմապարեր, որոնցմէ մէկը կիսատ թողուցի սակայն, համոզուած ըլլալով, որ շատ ալ լաւ բան մը դուրս պիտի չգար անկէ։ Ունիմ երեք քոնչերթոներ, փոեմներ եւ շարք մը համանուագային նախերգանքներ :*

Գրած եմ նաեւ շարժանկարի ժապաւէններու եւ թատերգութեանց երաժըշտութիւնը։ Իմացայ որ անոնցմէ «Օթելլօ»ն արդէն ներկայացուած է անցեալ տարի Պէյրութի մէջ։ Ցարդ 25 ժապաւէնի երաժշտութիւնը յօրինած եմ :

— Կ'ըսուի, թէ արաբական երաժշտութիւնը ազդուած է թրքական երաժշտութենէն. ի՞նչ է ձեր կարծիքը այդ մասին :

— *Բացարձակապէս սխալ է։ Ընդհակառակն, թրքական երաժշտութիւնն է որ ազդուած է արաբականէն։ Արաբական ֆոլքլորը հարուստ է եւ գունագեղ։ Մեծ ապագայ ունի ան, քանի որ հոն կան այնքան գեղեցիկ մեղեդիներ եւ այլազանութիւններ։ Արաբական երաժշտութենէն ներշնչուած ու ազդուած է նաեւ սպանական երաժշտութիւնը. պարագայ, զոր ես կարողացայ հաստատել Հարաւային Ամերիկա այցելութեանս ընթացքին։ Հարաւային Ամերիկայի մէջ ինը երկիրներ այցելեցի եւ տեղական երաժշտութիւնը ուսումնասիրեցի :*

— Հիւսիսային Ամերիկա ալ այցելեցի՞ք :

— *Հարաւային Ամերիկա երթի ճամբուս վրայ իբրեւ զբօսաշրջիկ այցելեցի միայն Նիւ Եորք, ուր մնացի հինգ օր։ Բայց այս տարուան վերջաւորութեան պիտի այցելեմ կրկին եւ պիտի մնամ բաւական երկար ժամանակ։ Պիտի այցելեմ Պոսթըն, Ֆիլատելֆիա եւ այլ մեծ քաղաքներ, ուր շատ լաւ նուագախումբեր կը գտնուին։*

— Կը մտածէ՞ք որ արաբական երաժշտութենէն ալ ներշնչումներ գտնուին ձեր ապագայ ստեղծագործութիւններուն մէջ :

— *Արուեստագէտը սպունգի մը կը նմանի։ Կը վերադարձնէ ինչ որ կը ստանայ իր ապրած շրջանակին մէջ։*

— Յառաջիկային համար ճամբորդութեան ի՞նչ ծրագիրներ ունիք :

— 1962*ին Ճափոն պիտի այցելեմ :*

— Ճամբորդութիւնները արգելք կը հանդիսանա՞ն ձեր ստեղծագործական աշխատութեանց :

— *Բնականաբար։ Եւ այս պատճառաւ տղաս չուզեր որ ճամբորդեմ ու կ'ըսէ. « Հայրիկ, ալ վերջ տուր սա թափառումներուդ »։*

— Քանի՞ զաւակ ունիք :

— *Երկու :*

— Անոնք ալ արուեստի որեւէ ընդունակութիւն ցոյց կուտա՞ն, տրուած ըլլալով որ երաժշտագէտ ծնողքի մը զաւակներն են :

— *Մեծը, որ քսան տարեկան է, այժմ կ'ուսանի Մոսկուայի մէջ։ Տակաւին յայտնի չէ, թէ ի՞նչ ասպարէզ պիտի ընդգրկէ։ Ներկայիս դաշնակի կը հետեւի. տեսնենք, թէ ապագային պիտի ուզէ՞, երաժշտութեամբ զբաղիլ :*

— Կարէն Խաչատուրեանի հետ ի՞նչ է ձեր ունեցած ազգականական կապը :

— *Բաւական մօտ։ Եղբօրորդիս է։* 40 *տարեկան է ներկայիս եւ լաւ արուեստագէտ մըն է։ Շատ փայլուն ապագայ մը պիտի ունենայ անկասկած :*

— Լսեցինք, թէ կը մտածէք յօրինում մը կատարել Կակարինի տիեզերական թռիչքին առթիւ։ Ճի՞շդ էր արդեօք մեր լսածը :

— *Ես Գերմանիա կը գտնուէի, երբ իմացայ Կակարինի այս մեծ սխրագործութիւնը։ Գերման նշանաւոր դէմքեր ծաղկեփունջերով փութացին իմ մօտ, շնորհաւորելու համար խորհրդային գիտութեան այս մեծ յաղթանակը։ Բնականաբար կը փափաքիմ նման ստեղծագործութիւն մը ունենալ, բայց կը հասկնաք անշուշտ, որ շատ ալ դիւրին բան մը պիտի չըլլար տիեզերական չափանիշով գործ մը կարենալ ստեղծագործելը։ Գիտեմ, թէ ներկայիս արդէն բազմաթիւ խորհրդ. երաժշտագէտներ լծուած են նման փառերգներ գրելու։ Վերջերս Ռոստովցի քառասուն բանուորներու ստորագրութիւնը կրող նամակ մը ստացայ։ Այս նամակին մէջ անոնք կը խնդրէին ինծմէ, որ տիեզերական քայլերգ մը գրեմ Եուրի Կակարինի յաղթանակին առթիւ։ Երեւոյթը յուզիչ էր անշուշտ եւ ես որոշեցի կատարել անոնց այս խնդրանքը եւ իրագործել տիեզերական քայլերգը։ Խոստացայ աշնան վերջացնել, եւ վստահ կրնաք ըլլալ, որ պիտի վերջանայ։ Թէեւ տակաւին այդ քայլերգին նկարագիրը չեմ ճշդած, բայց կը յուսամ որ պիտի կարողանամ տիեզերական բաներ մը գտնել անոր մէջ :*

— Օփերա գրա՞ծ էք :

— *Ոչ, չեմ գրած, բայց մտադրութիւն ունիմ օփերա մը գրելու։ Եւ կինս՝ Նինա, որ ինչպէս գիտէք ռուս է, կը պնդէ որ այդ օփերային նիւթը անպայման հայկական ըլլայ :*

— Այլ ստեղծագործութիւններ ունի՞ք հայկական նիւթով :

— *Ունիմ դրքոյկ մը, Սայաթ Նովա անունով։ Սա ալ ըսեմ, որ երաժշտական ստեղծագործութիւն կատարելը յօդուած գրելու չի նմանիր։ Նիւթը պէտք է ներշնչէ յօրինողը, որպէսզի ստեղծագործութիւնը յաջող ըլլայ :*

— Պէյրութէն մեկնելէ վերջ ո՞ւր երթալու մտադրութիւն ունիք :

— *Դամասկոս եւ Հալէպ պիտի այցելեմ :*

— Ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնէ երիտասարդ երգահաններու ստեղծագործական աշխատանքը Հայաստանի մէջ :

— *Հայաստանը ներկայիս ունի աւելի քան եօթանասուն երիտասարդ երաժշտագէտներ, ինչպէս Ջիւան Տէր – Թադէոսեանը, Ալեքսանտր Յարութիւնեանը, Օրբելեանը, Արմէնեանը եւն., որոնցմէ առնուազն տասնեհինգը կարելի է ամբողջ աշխարհին հպարտութեամբ ներկայացընել, իբրեւ Խորհրդային Հայաստանի երիտասարդ յօրինողներ :*

— Ի՞նչ կը մտածէք երաժշտութիւնը ժողովրդականացնելու մասին :

— *Բայց ի՞նչ ըսել է երաժշտութիւնը ժողովրդականացնել։ Արուեստի գործ մը գնահատելու համար չկայ երկու չափ ու չափանիշ։ Արդէն արուեստները ժողովուրդին սեփականութիւնը դարձած են։ Վկայ սրահներու մէջ գտնուող հանդիսականները՝ արուեստի գործերու ներկայացման ժամանակ։ Ատենին միայն փոքրամասնութիւն մըն էր որ իրաւունք ունէր դիտելու եւ վճռելու, իսկ այսօր՝ մեծամասնութիւնը, հասարակութիւնը։ Սխալ չհասկնանք սակայն, ակնարկութիւնս որակին չէ։ Բայց մեծամասնութեան մը արձակած վճիռը աւելի ճշգրիտ կ'ըլլայ յաճախ, քան՝ սահմանափակ թիւով մենաշնորհեալներու կարծիքը։ Ժողովուրդները այսօր ի վիճակի են արուեստի գործ մը դիտելու եւ վճիռ արձակելու։ Օրինակ, Ժորժ Պիզէի «Քարմէն» օփերան իր ժամանակին չընդունուեցաւ ու ձախողանք մը նկատուեցաւ, որովհետեւ շատ ժողովրդական նկատուած նիւթ մը ունէր ան։ Բայց եկաւ օր, ուր, իրաւ արուեստի գործ մը ըլլալուն, ան դրուեցաւ իր արժանի արուեստի բարձրութեան վրայ :*

— Կը սիրէ՞ք ճազի երաժշտութիւնը :

— *Ո՛չ։ Եւ ոճրագործ են ինծի համար բոլոր անոնք, որոնք դասական գործերը կը վերածեն պարի եղանակներու, ֆոքսթրոթի եւ նման կարգ մը կաղապարներու մէջ լեցնելով եւ անշուշտ այլայլելով ձեւազերծելով զանոնք։ Այդպիսի մարդիկը պէտք է բանտարկել, որովհետեւ*

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաքէլեանի ձեռագիրներէն)

—o—

12.— *Ռուբէն Աբրահամեան (Տ. Փիլիպոս) դաստիարակ եւ դպրապետ :*

13.— *Յարութիւն Տայեան՝ դաստիարակ ծաղկոցի մանչոց :*

14.— *Նիկողոս Բարունեան (Տ. Բառնաբաս) դաստիարակ աղջկանց :*

15.— *Ստեփան Տէրմէնճեան՝ դաստիարակ ծաղկոցի աղջկանց :*

16.— *Օր. Եղիսաբէթ Նանիմեան՝ կրօնքի եւ հայերէնի :*

17.— *Օր. Թագուհի Ղոչունեան՝ թըլաւրանութեան եւ իրագիտութեան :*

18.— *Օր. Տիրուհի Մելքոնեան՝ օգնական ուսուցչուհի :*

ՆԱԽԿԻՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Եղիշէ Եպիսկ. Դուրեան, Գառնիկ Կիւրեղեան, Աբրահամ Մատթէոսեան, Երուանդ Տ. Անտրէասեան, Յակոբ Յովսէփեան, Թագւոր Թագւորեան, Աբր. Թագւորեան, Յար. Շէխեան, Յակոբ քհնյ. Դատաւորեան, Մկրտիչ Ծ. Վրդ. Աղաւնունի, Գրիգոր Մխալեան, Յակոբ Սէեկուլեան, Կարապետ Ծ. Վրդ. Մագլըմեան, Արտ. Պոտոսեան, Կարապետ Մելքոնեան, Սիմոն Սէմէրճեան, Պօղոս Գալըպճեան, Մինաս Ծալեան, Միքայէլ Պաղտասարեան (Տ. Տիմոթէոս), Միհրդատ Տէրտէրեան, Յակոբ Կարադեան, Գրիգոր Երբանոսեան, Յակոբ Ալոճեան, Յարութիւն Խաչերեան, Յովհաննէս Ծալեան, Սարգիս Ծրկայեան :

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Պարտիզակի գաղութը իր եկեղեցիին հետ չի սկսիր ունենալ իրեն դպրատունը։ Բայց շատ կանուխէն, դար մը առաջ, հետամուտ եղած է ուսման՝ կարողութեան ներած չափով :

Տարիներու ընթացքին՝ լուսաւորութեան եւ յառաջդիմութեան փափաքող հիներն ու նորերը տակաւ զարգացման մը աստիճանին կը հասնին, ոչ նուազ կարեւոր ու մատնանշելի տեղը բռնելով Նիկոմիտիոյ վիճակին կրթասէր եւ խոհական ըմբռնումներու տրամադիր հայ ժողովուրդին մէջ։ — Տեղւոյս ազգ. վարժարանին պատմութիւնը կրնանք երեք շրջաններու բաժնել :

ՇՐՋԱՆ Ա.

(1790 – 1832)

Մանուկները եկեղեցւոյ գաւիթէն կամ մազմաններու եւ ուրիշ արհեստաւորներու խանութներուն մէջ կը սորվէին կարդալ, գրել եւ հաշուել։ Նախ պնակիտը անհրաժեշտ էր, ընդհանրապէս տղուն վիզէն կախուած, մինչեւ երկաթագիր հեգարանը եւ Սաղմոսը (որ ընդհանուր առմամբ Երանեալ է *կոչուած է), որոնք սովորական ընթերցարաններ էին։ Իսկ Աւետարան – Նարեկ կը տրուէին չափահասներու, որոնք պարտաւոր էին առոգանութեամբ կարդալ եւ ի հարկին անոնցմէ հատուածներ գոց ընել։ Այս վիճակը կը շարունակուի մինչեւ* 1823 *թըւականը՝ երբ Պօղոս արք. Գարագոչեան, որ է Զաքարիա պատրիարքին ձեռնասունը, Առաջնորդ կ'ընտրուի Իզմիթի (յետոյ Պրուսայի), բերել կուտայ վարժապետ մը, տիրացու Աբրահամ անունով, Ատաբազարցի, որ «էր ձայնաւոր՝ անխառն եւ զուտ, ուսեալ ի Պոլիսն մեծ»։ Անոր կ'աշակերտէ եւ յետոյ կ'օժանդակէ հանգուցեալ Կարապետ քհնյ. Տ. Գրիգորեան գիտնական աւագ քահանան, սարկաւագ վիճակի մէջ։ Կը թուի թէ պարտիզակցին այս միջոցին կ'ունենայ փոքրիկ վարժոց մը, ուր կը խմբուէին գիւղացի տղաք :*

Այս շրջանին կը յիշուին Վանտարը, եկեղեցական կարգադրութեան եւ երգեցողութեան նախանձախնդիր դէմք մը, որուն «կենդանի տօնացոյց» անունը կու տային։ Էրզրումցի Մուր օղլու։ Յակոբ վարժապետ — Սարը (յետոյ Գրիգոր Աւագ քհնյ. Սօմունճեան)։ Տէրոյեանց կապատուելիին քեռորդին՝ տիրացու Կարապետ՝ «Վառեկ» կոչուած, որուն օրով կը սկսի քերականութեան դասախօսութիւնը։ Այս տեսակ համեստ կրթութեան մը անբաժան մասն էր, ի հարկէ ծեծը եւ գաւազանի հարուածը, եւ վարժապետին յանկերգն էր ըսել յանցաւոր աշակերտին.— «Պառկէ ու ծեծ կեր, քանի ապտակ եւ գաւազան յետոյ բաղում փուրս քեզ տան»։

ՇՐՋԱՆ Բ.

(1832 – 1882)

1832 *տարւոյն՝ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ շինութենէն մէկ տարի ետքը, հրամանաւ «Աղաւնի» կոչուած Ստեփանոս Արք.ի, որ առաջնորդն էր վիճակին եւ միանգամայն պատրիարք Կ. Պոլսոյ, բարեկիրթ Կարապետ աղա Մկրեանի նախաձեռնութեամբ եւ արդեամբ ժողովուրդին, կը կառուցուի գեղեցիկ դպրոց մը գիւղին մէջ ու ինք կ'ըլլայ առաջինը պատուողը ուսումն ու գոյ ընթերցանութեան մը։ Պարտիզակցին համեմատական հաշիւով մը, այս շրջանին՝ յառաջդիմութեան եւ զարգացման մէջ կը թեւախէ :*

Ա. ՀԱՔԷԼԵԱՆ

(2 Շար.)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ն. ԽՐՈՒՇՉԵՒ

« ԼՈՅՍԵՐՈՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ » ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ, ԿԸ ՄԵԾԱԲԱՆԷ ԵՒ ԿԸ ՅԻՇԷ « ԾԻԾԵՌՆԱԿԻՆ ԵՐԳԸ »

Գ.

Աւանդութիւն է, կ՚ըսեն, Կովկասի մէջ՝ տօնական սեղանի շուրջ անհաճոյ խօսքեր չըսել տանտիրոջ : Բայց յոբելեանական օրերուն, պէտք է խօսիլ թէ յաջողութեանց, թէ թերութեանց մասին : Այդպէս կը պահանջէ ընդհանուր գործին շահը : Ահա թէ ինչո՛ւ տօնական այս օրուան մէջ կ՚ուզեմ քանի մը խօսք ըսել ոչ միայն ձեր նուաճումներուն մասին, այլ եւ ձեր աշխատանքի կարգ մը թերութեանց մասին : Կը կարծեմ թէ չէք վըշտանար ատոր համար :

Ուրեմն, թոյլ տուէք ինձ որ չեղիմ աւանդական այդ օրէնքէն : Որպէսզի տօնական լաւ սեղան ունենանք, պէտք է լաւ աշխատիլ յոբելեանէն առաջ եւ յոբելեանէն ետքը : Այդ ժամանակ իրաւունք կ՚ունենանք ուրախանալու եւ շնորհաւորելու :

Հանդիսութենէն առաջ կարգ մը ընկերներ ինծի հարցուցին թէ քննադատական դիտողութիններ պիտի ընե՞մ : Ըսի, թերեւս ոչ այն չափով որ ըրի քանի մը օր առաջ կատարուած խորհրդակցութեան ընթացքին : Բայց բնաւորութիւնս թոյլ չի տար որ քննադատութիւն չընեմ՝ երբ թերութիւն կը տեսնեմ : Կը կրկնեմ, ինչ որ կ՚ընեմ՝ մեր ընդհանուր գործին շահուն համար է : Մենք քննադատութենէ չենք վախնար, ընդհակառակն աւելի ուժեղ կը դառնանք ամէն քննադատութենէ ետք :

Այն կարեւոր հարցերը, զորս պէտք է լուծենք եօթնամեակի ընթացքին, կը պահանջեն զօրաշարժի ենթարկել պահեստի բոլոր ուժերը : Հայաստանի արդիւնաբերական բոլոր ուժերը լրիւ օգտագործուած չեն երբեք : Ձեր մօտ ձեռնարկներ կան, որոնք չեն կատարած պետական ծրագրերը : Ապարդիւն ծախքեր են եղած եւ խոտան արտադրութիւններ :

Երէկ այցելեցի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսը, ուր ցուցադրուած նմոյշները կրնան հպարտութիւն պատճառել,— հիանալի հաշուիչ մեքենաներ, սարքաւորման գործիքներ, հաստոցներ, լայն սպառման առարկաներ : Հետաքրքրական էր ցուցահանդէսը : Եւ յանկարծ կը տեսնեմ ժապաւէնով մանկական գլխարկ մը,— նաւաստիի գլխարկ : Բայց, անկեղծօրէն ըսեմ, անպէտ, անարժէք բան մը : Առի եւ ցոյց տուի ընկերներուս, եւ հարցուցի թէ ինչու գլխարկ մը, որ պէտք է հաճոյք պատճառէ ոչ միայն երախային, այլեւ մօրը եւ հօրը, որ պէտք է ծառայէ ոչ միայն գլուխը ծածկելու, այլ եւ գեղեցիկ երեւալու, ինչո՛ւ չինուի այդքան տգեղ եւ մանաւանդ ինչո՛ւ ցուցադրուի : Ինչո՞ւ կը խայտառակէք ձեր արտադրական հիմնարկութիւնները ։ Չէ՞ որ կրնաք լաւ բաներ պատրաստել, գեղեցիկ առարկաներ շինել, ինչո՞ւ այդ վերաբերմունքը հանդէպ աշխատանքին եւ ազգային հպարտութեան : Ընկերներս ըսին թէ կը վերցնեն կը հանեն ցուցահանդէսէն : Թերեւս ալ վերցուցին արդէն : Կարեւորն այն է թէ պէտք չէ ցուցադրել նման առարկաներ, ոչ ալ արտադրել :

Կարելի չէ հաշտուիլ այն իրողութեան հետ, որ բնակարանային շինարարութեան համար պետութեան ընձեռած նիւթական բոլոր միջոցները չեն օգտագործուած տակաւին : Հայաստանի շինարարական կազմակերպութեանց ոչ – գոհացուցիչ աշխատանքին հետեւանքով, բանուորները ստացած են միայն յիսուն հազար քառակուսի մեթր բնակարան :

Այս երկու օրուան ընթացքին, որ ձեր մօտ կը գտնուիմ, բազմաթիւ նամակներ

խական ոճրագործներ են ատոնք :

— Իսկ ի՞նչ է ձեր կարծիքը արդիական երաժշտութեան մասին :

— Բայց ի՞նչ է նաեւ արդիական երաժշտութիւն ըսուածը : Իմ մշակածս շատ ալ լաւ արդիական երաժշտութիւն է, ահա, ի՞նչ կ՚ուզէք որ արդիական երաժշտութիւնը բնորոշուի, կամ, աւելի ճիշդը՝ զատորոշուի դասական երաժըշտութենէն :

— Իսկ ի՞նչ կը մտածէք սերի երաժըշտութեան մասին :

— Ըստ իս՝ սերի երաժշտութիւնը մեռեալ տարր մըն է եւ ոչ մէկ կերպով իրաւունք ունի ապրելու :

— Որո՞նք են ձեր նախասիրած երգահանները :

— Պախ, Մոցարթ, Շուման, Շոփէն, Լիցթ, Տեպիւսի, Ռավէլ, Պերլիոզ, Չայքովսկի, Մուսորսկի, Պորոտին, բոլորն ալ չէչտեալ ազգային դրոշմ մը ունենալով հանդերձ իրենց երաժշտութեան մէջ, հասած են միջազգային բարձրութեան :

— Իսկ ժամանակակիցներէն որո՞նք են ձեր սիրածները :

— Սթրավինսկի, Պենճամին Պրիթըն, Ուիլեըմ Ուոլթըն, քանի մը Ֆրանսացի երգահաններ, մէկ երկու Իտալացիներ, եւայլն :

— Քանի՞ լեզու կը խօսիք :

— Կ՚արտայայտուիմ հայերէնով եւ ռուսերէնով միայն. բայց «լեզու կը գտնեմ» ամէն ազգի երաժիշտի հետ՝ իրենց եւ իմ հասկցած ձեւով :

— Հարցում մըն ալ Տիկին Նինային.— Դժուա՞ր է երգահանի կին ըլլալ :

— Շատ դժուար ... :

Ընդհանուր ծիծաղ :

Մամուլի ասուլիսը վերջ կը գտնէ՝ կիսապաշտօնական քանի մը խօսքեր եւս փոխանակելէ վերջ : Հիւրերը կը ցրուին, վարպետը ներկաներուն հետ իր խօսակցութիւնները կը շարունակէ հայերէնով եւ յէշատակի ստորագրութիւն բաժնելով :

Ե. Կ.

''ԱՌԱԾԱՆԻ'' ՏԱՐԱԾԱՆԻ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Արջն իր անուն կը գոռա ».— Տես՝ Զոմբէ, Կասաւուբու եւ ընկերութիւն :

« Բարդի ծառը կ'երթայ — կուգայ՝ սիրոյ տէր ի, ուռի ծառը կ'երթայ – կուգայ՝ դարդի տէր ի».— Այս առածի վրայ հրաւիրում ենք ժամանակակից լիրիկների ուշադրութիւնը : Ուսումնասիրել եւ ըստ այնմ երգել :

« Դգալ – դգալ կիտեցի, շերեփ – շերեփ դուրս տուի».— Մեր օրերում կոչւում է անտնտեսավարութիւն :

տացայ աշխատաւորներէ : Մեծ մասամբ կը խօսին բնակարանի մասին : Բնակարանային հարցը սուր հարց է : Ուստի պէտք է լաւագոյն ձեւով օգտագործել ամէն ինչ որ կը տրուի բարեկարգ բնակարաններով ապահովելու համար երկրին բնակչութիւնը :

Ես առաջին անգամ է որ կը գտնուիմ Հայաստան, եւ առաջին անգամ՝ ձեր մայրաքաղաքին մէջ, Երեւան : Ինծի կը հաւաստեն թէ արտասահմանի այն Հայերը, որոնք չեն գտնուած այստեղ՝ Յեղափոխութեան առաջին տարիներուն եւ այժմ հիւր են եկած ձեզի, յայտարարած են թէ ամէնքն ալ կրնան հպարտանալ Երեւանով, իբրեւ հայ ժողովուրդին մայրաքաղաքը :

Դեռ վերջ դրուած չէ նաեւ այն իրողութեան, որ շահագործման կը յանձնուին ոչ – կատարեալ բնակարաններ : Ի՞նչպէս կարելի է իբրեւ բնակարան յանձնել տուներ, որոնք ելեկտրականութիւն չունին, ջուր չունին՝ նոյնիսկ Երեւանի մէջ :

(Խրուշչեւ այստեղ կ՚անդրադառնայ գիւղատնտեսութեան ասպարէզին մէջ կատարուած նուաճումներով, բամպակի, բուրդի, կաթի, միսի, ճակնդեղի, հացահատիկի մթերման տեսակէտով, եւ ի վարձատրութիւն՝ Հայաստանի տրուեցաւ, 1958ին, Լենինեան շքանշան : Միւս կողմէ հաստատեց որ անասնաբուծութեան, այգեգործութեան եւ բանջարամշակութեան ասպարէզին մէջ իրագործուած չեն պետական ծրագիրները) :

Հայաստանի մէջ դանդաղ կը զարգանայ անասնաբուծութիւնը : Կարելի չէ հանդուրժել որ կերի պակասութեան պատճառով՝ ոչխարի մեծ կորուստ ըլլայ, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի : Ոչխարը անհրաժեշտութիւն է լաւ սեղան սարքելու համար, որպէսզի հրաշալի խորոված պատրաստէք :

Ընկեր Մժավանաձէն, որ նստած է այստեղ, հաւանաբար կը մտածէ հիմա թէ Խրուշչեւ նոյն բանը պիտի ըսէ նաեւ Վրաստանի մէջ : Ճիշդ կը մտածէ, պիտի ըսեմ : Որպէսզի վերջ դրուի այս թերութիւններուն, պէտք է այնպէս ընել որ նման սխալներ չգործուին եւ ոչխարի կորուստ տեղի չունենայ :

(3 Շար.)

« Դանակը ոսկորին է հասի ».— Տես՝ դէպքերն Կոնգոյում :

« Երանի տուողաց, ոչ առնողաց».— Պէտք է ենթադրել, որ խօսքը վերաբերում է կաշառքին : Մեր օրերում՝ ոչ երանի ոչ տուողաց, ոչ առնողաց :

« Իմ շինած եկեղեցին ինծի ծուռ եկաւ».— Այս այն դէպքում, երբ կառուցող ճարտարապետը բնակարան է տանում իր կառուցած տունը :

« Լէն փորիկ, ընկեր նեղ օրիկ».— Երբ առեւտրական ցանցի աշխատողը նշանակւում է ճանապարհների շինարարութեան աշխղեկ :

« Ծակը մեծ է, կարկատանը պստիկ ».— Պլանների ճեղքուածք : Թերակատարում :

« Մի ձեռքով երկու ձմերուկ չեն բռնի».— Առածը շատ է հնացել : Կարելի է բռնել. համատեղութեան կարգով :

« Քամին չելած՝ տերեւ չի շարժիր».— Առածը միանգամայն հակասում է Կոզմա Պրուտկովի գիտական թեզին, ըստ որի, քամին առաջ է գալիս տերեւների շարժումից :

« Բանը որ չվերցնես տասը մատով, կը մնայ տասը տարով».— Առածը վերաբերւում է Երեւանի կրկեսի շինարարութեանը :

« Կնկայ բերած փողը մայա չի դառնայ».— Կը դառնայ : Առածը կորցրել է իր ուժը հարիւր տոկոսով :

« Խմելուս՝ հա՛յ – հա՛յ, հաշւումը՝ վա՛յ – վա՛յ».— Առածը գործում է եւ մեր օրերում :

«Օղին իծու փորն էլ լցնես՝ կոտոշները շաքաշ կը կանչեն».— Ի՞նչ աքանչելի առած : Ահա թէ որտեղից է գալիս «շաբաշ»ը ...

« Հագուստ մարդուն քէլք կը պիրի · կնիկ մարդուն խելք կը պիտի».— Միշտ չէ, որ այսպէս է. «ատելիէ մոդ»երի կարած հագուստներում յաճախ մարդ կորցնում է իր «քէլքը», բազմաթիւ կանայք գիտեմ, որ տարել են մարդու ունեցած խելքն էլ ...

«Մարդին մարդ շինողը շորն է».— Ընդհակառակն, շորին շոր շինողը մարդն է :

« Ուրիշ տեղ՝ մէկ – մէկ ծուռ, մշեցիք մեծ ու պստիկ ծուռ».— Բամբասանք է : Չհաւատալ :

« Թէ ճակատին գրած ա, էլ ճար ու ճամբայ չկայ ».— Խօսքը վերաբերում է Երեւանի կայարանի ճակատին գրուած « Վակզալ»ին :

« Աստծու պահած գառը գիլը չի ուտի».— Եթէ հաւատանք այս առածին, ուրեմն գայլերը հաւատացեալ են : Դըժուար է հաւատալ :

« Աման սպիտակ մրուքի (մօրուս) հաւատալ չեն».— Առածը գալիս է Գորիսից : Գրական առած : Դարը յայտնի չէ, բայց ժամանակակից է : Ուզում է ասել, որ ամէն գրող, որի մազերը սպիտակել են դեռ կլասիկ չէ : Նկատի ունի երեւի Ակսել Բակունցին, որը ոչ մի սպիտակ մազ չունէր, բայց կլասիկ է :

« Շատ ծեռ · քար է քոլէն, քիչ ծեռ մեղրի քասէն».— Տես՝ կապիտալիստական աշխարհը :

« Դատաստան կայ գալու, պատասխան կայ տալու».— Ոմանց՝ ի գիտութիւն :

«Ծի չիլած տեղը իշով ճաղաց քինալը ամօթ չէ».— Ուզում է ասել՝ եթէ տաքսի չես ճարի, տրոլէյբուսով գնա աշխատանքի :

« Ոզնին մէջքին չի ընկնի».— Խօսքը չի վերաբերում մեր երգիծաթերթին :

« Քաշողը գիտի, աշողն ինչ գիտի».— Առածն անկասկած վերաբերում է մեր օբերի հարուածայիններին եւ լոդրերին :

Ու դեռ ինչե՛ր :

Ա. Տ. Ղանալանեանի «Առածանին» երկու պատմական եւ երկու ժամանակակից վէպի արժէք ունի միաժամանակ : Ափսոս գիրքը լոյս է տեսել ոչ Պետհրատի հրատարակութեամբ, դրանով նա երկու անյաջող պատմավէպ եւ երկու անյաջող ժամանակակից վէպ լոյս ընծայելու իրաւունք ձեռք կը բերէր :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (202)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Հայրը չգիտէր ինչ պատասխանէր ... Ինչպէս Վարդանի, այնպէս էլ ընկերների մի մասը վառուած էր, այս – տեղ էլ իրեն իրենց տեղն էին. բայց մարդ չկար ոչ դուրսը, ոչ ներսը : Եւ ընկերները բաւական ժամանակ մնացին անհոգ, մինչեւ եկաւ հարեւաններից մէկը եւ պատմեց, թէ ինչ էր անցել – դարձել, թէ ինչպէս եկողները կռուից յետոյ մտել էին քաղաք եւ տիրափախներ ջոկել ու տարել :

— Ո՞ւր – կարեց Թորգոմը անհամբեր :

— Ո՞ւր պիտի. գերի.— վրայ բերաւ հարեւանը :

Պարզ էր. ուրեմն տարուող գերիների մէջ են եղել նաեւ իրենց հարազատները, եւ իրենք այդ չեն իմացել :

— Դու քո աչքով տեսա՞ր որ տարան մերայնոց,— հնչեց Թորգոմի ընկճուած ձայնը :

— Ոչ. էդ ասել չեմ կարող : Իմ աչքով չեմ տեսած : Բայց տարան շատերին : Տարան մեծ խմբերով ... այնպէս էր՝ մարդու աչքեր մթնել էին, ծանօթ – անծանօթ չէիր ջոկի ...

Այնուհետեւ ծանր սրտով քաղաքում շրջելով, տեսան շատ տներ քանդուած, այրուած, եղէգները կտուրներից կիսավառ կախուած, դռները կոտրտուած, փողոցները տակնուվրայ ... Ծանր էր, երբ նրանք իւրայիններին չգտան եւ ոչ մի տեղ ... Որեւէ բան իմանալու համար ընկերները եղան քաղաքի բոլոր թաղերում, բայց մարդիկ դժուարանում էին ասել, թէ ով ո՛ւր է գնացել կամ ում ի՛նչ է պատահել : Ոմանք ասում էին, թէ շատերը կարողացել են փախչել–ապաստանել գիւղերում, բայց եղել են եւ այնպիսիները, որ ընկել են թշնամու ձեռքը եւ տարուել գերի... Այնպէս որ քաղաքում Թորգոմն ու ընկերները չկարողացան պարզել, թէ ո՛ւր կը լինեն իրենց հարազատները... Սարով անցել էին Սուրմարի՝ մայրաքաղաք գնալո՞ւ, թէ գերի տարուածների մէջ էին : Կային մարդիկ էլ, որ պնդում էին, թէ շատերը գնացել էին Դարոնք ամրոցը՝ Բագրատունի իշխանին ապաւինելու, եւ մատնացոյց էին անում, թէ փախչողները ո՛ր կողմով էին գնում... Ընկերները, լինելով կռուի, իրենք գիւղերը փախչողների չէին տեսել, բայց հեռուից նկատել էին գերի տարուղներին. նկատել էին, թէ ինչպէս կին, մարդ, երեխայ, իրար խառնած եւ նիզակաւորներով շրջապատուած, փոշեմած ճանապարհներով քշում էին նախարարների կալուածների կողմը :

Ընկերները մի երկու օր մնացին քաղաքում, հարցուփորձ արին շատերին, բայց ոչինչ պարզել չկարողացան, դերադաս համարեցին մեկնել մօտիկ չէները, մտածելով թէ գուցէ այդ չէներում լինեն ... Զնայած զինադադար էր, բայց նախարարների կալուածները գնալ վտանգաւոր էր. իրենց եւս, որպէս տիրափախների կարող էին կալանել եւ պահել... Ուստի որոշեցին իւրայիններին փնտռել առայժմ մօտիկ չէներում : Երբ ճանապարհ ընկան Յուսիկը հարցրեց.

— Ո՞ւր կ'երթանք, պապօ :

— Մամօն գնացել է չէն. գնանք բերելու,— եղաւ Վարդանի պատասխանը :

Եւ ահա տասն օր էր նրանք փնտռում էին իրենց ընտանիքները : Եղել էին հինգ–վեց գիւղում, եւ ամէն տեղ հանդիպել էին տիրափախ ընտանիքների. ամէնքն սպասում էին վերջնական խաղաղութեան, որ վերադառնան քաղաք : Հարցուփորձը այս չէներում նոյնպէս քիչ բան էր պարզել կամ գրեթէ ոչինչ չէր պարզել : Մի տեղ հանդիպեցին մօտիկ մի հարեւանի՝ պառաւ Պետրոսին եւ ուրախացան, որ նրանից կ'իմանան մի բան : Բայց նա եւս ոչինչ չգիտէր ստոյգ :

— Ակիզը՝ ամէնքին տեսանք, ամէնքը եւ ձերայինները իրենց տների առաջ էին,— սկսեց նա :— Բայց երբ չարը մտաւ քաղաք՝ էլ չիմացայ ով ի՞նչ եղաւ : Մենք ելանք – եկանք էս չէն ու մնացինք :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները, փոխան ծաղկեպսակի հանգուցեալ Այրի Տիկին Զարուհի Գահվէճեանի մահուան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Յովհ. Այվազեան 15 Ն. Ֆ. եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ղազարեան 15 Ն. Ֆ. տեղւոյս դպրոցին։

× Հանգուցեալ Բիւզանդ Քէօսէեանի մահուան տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Կուլեան Փարիզի Մշակութային Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին եւ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին, տասնական Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արամ Խորանեան տասը Ն. Ֆ. տեղւոյս Նոր Սերունդին, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Քէօսէեան տասը Ն. Ֆ. եկեղեցիին։ Այս առթիւ Կրօն. Ընկերութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Դաւիթեանին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, եւ Այրի Տիկին Քէօսէեանին եւ իր զաւակներուն։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
Ս Ե Ւ Ր

1961-1962

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ։

Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքներու գործը դիւրացնելու համար կը յանձնարարենք, որ վարժարան առաջնորդեն երախան դպրոցական եւ բժշկական վկայականներով միասին։ Փարիզէն դուրս գտնուողները գրաւոր դիմումին միացնեն վերոյիշեալ վկայականները։

Պայմաններու համար դիմել՝ գրաւոր կամ հեռաձայնով.—

DIRECTION DU COLLÈGE SAMUEL MOORAT
26, Rue Troyon, SEVRES (S. et O.)
Tél. : OBS. 18-28

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.— Տիկին Արմինէ Տէտէքճեանէ (Ամերիկա) հինգ տոլար իր այցելութեան առթիւ։

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Պուտաքեանէ քսան Ն. Ֆ. տարաբախտ Զաւէն Մութաֆեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Երիտասարդուհիներու Զաւօ Շանթ խումբին դասախօսութիւնը այս Ջորեքշաբթի ժամը 20.30ին, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ։

Դասախօս՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ-ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ։

Կը հրաւիրուին անդամուհիներ։

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Լուի մասնաճիւղը կազմակերպած է հաւաքոյթ-խնճոյք մը։ Այս Ջորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին։ Այս առթիւ կը հրաւիրուին թաղին բոլոր մայրերը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մայրամիկ Հաճիփանոսեան (Իզմիտի մերձաւոր Օվաճըգ գիւղէն) կը փնտռէ իր երկու եղբայրները, որոնցմէ բաժնուած է Սուլթանթէփէ (Ուրֆայի կողմերը) Մեծ Եղեռնին։ Մկրտութեան անուններն է Մկրտիչ եւ Կարապետ։ Տարագրութեան ընթացքին կրած են Հալապ եւ Պօղան՝ արաբական անունները։

Յուսալով որ Ուրֆայի, Հալէպի կողմերը ըլլան, իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողը թող բարեհաճի գրել հետեւեալ հասցէին.—

ZEROUKIAN, 5, Av. Mistral
Ste-Margueritte, MARSEILLE-9 (B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 27 Մայիս, Շաբաթ գիշեր։
Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ժ. ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.—Մայիս 27, Շաբաթ գիշեր։
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— 27 Մայիս, Շաբաթ գիշեր։
Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 28 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ յետոյ։
ԿԸ խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ.— 27 Մայիս, Շաբաթ գիշեր։
Կը խօսի Ընկ. Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ.— 28 Մայիս, Կիրակի կէսօրէ յետոյ։
Կը խօսի Ընկ. Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՄԱՅԻՍ
MERCREDI 24 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9109 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4910

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՅՈՅՍԵՐՈՎ

ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԴԱԴԱՐ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԻ ՎՐԱՅ, 6000 ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼՆԵՐ Կ'ԱՐՁԱԿՈՒԻՆ, ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ

ԱՅՍ ՁԵՒՈՎ, ՖՐԱՆՍԱ ՑՈՅՑ ԿՈՒՏԱՅ ԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Էվիանի ժողովին առաջին նիստը տեւեց մէկ ժամ երեք քառորդ: Ժոքս պարզեց ֆրանսական դիրքը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, հաղորդելով նաեւ ֆրանսական կառավարութեան հրապարակած զեկոյցը, որով կը յայտնուէր թէ Ֆրանսա հրահանգած է զինուորական բոլոր գործողութիւնները դադրեցնել, ալժերական հողին վրայ, Մայիս 20, ժամը 18էն սկսեալ, մէկ ամսուան համար: Այս դադարը կրնայ երկարաձգուիլ կամ ջնջուիլ, ըստ պարագաներուն: Զինուորական գործողութիւններ կրնան տեղի ունենալ միայն ինքնապաշտպանութեան պարագային կամ ահաբեկչական արարքներու ժամանակ: Ֆրանսական կառավարութիւնը կը հաղորդէր նաեւ, թէ մէկ ամսուան ընթացքին հետզհետէ պիտի արձակուին, վեց հազար արգելափակուածներ եւ բանտարկեալներ, Մոհամէտ Պէն Պելլա կը փոխադրուէր Սոմիւրի մօտ դղեակ մը, իսկ իր ընկերներէն՝ Մոսթաֆա Լաչերաֆ որ Ֆրէնի բանտը կը գտնուէր, ազատ կ'արձակուէր, բայց իրաւունք չէր ստանար Մայր Երկրէն հեռանալու:

Տարակոյս չկայ, որ ձեռք առնուած այս միջոցներէն կարեւորագոյնն է՝ մէկ ամսուան դադարը զոր Ֆրանսա կը հռչակէր: Մինչ այս որոշումը լաւ ընդունելութիւն կը գտնէր Ֆրանսայի բարեկամ բոլոր պետութեանց կողմէ, նոյնիսկ Թունուզիայի, «ԱՀԱԿ»ը, եւ անշուշտ Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը «չանթաժ» կ'որակէին Փարիզի այս որոշումը: Թունուզիայի նախագահը սակայն, կը յայտարարէր.— «Կը յուսամ որ ԱՀԱԿը այս իրիկուն իսկ, եթէ ցարդ չէ ըրած, դրական պատասխան մը պիտի տայ Ֆրանսայի, նմանօրինակ միջոցներ ձեռք առնելով եւ հրահանգէ որ ալժերացի ռազմիկները կռիւը դադրեցնեն»: Այսպէս չըրաւ սակայն Ֆերհաթ Աապասի «կառավարութիւնը» այլ ընդհակառակն, երկու զեկոյցներով «քարոզչութեան եւ շանթաժի» վերագրեց ֆրանսական որոշումը: Իրեն համար ռազմադադար մը կրնայ տեղի ունենալ միայն երկուստեք համաձայնութեամբ եւ ալժերական քաղաքական ամբողջական հարցին շուրջ դրական արդիւնքի մը հասնելէ ետք: Ժաք Տիւքլօ (Ֆրանսայի Համայնավար պարագլուխ) աճապարանքով կ'երկրորդէ «ԱՀԱԿ»ի այս յայտարարութիւնը շեշտելով թէ ռազմադադարի միակ նպատակը քարոզչական է եւ «բեմադրութիւն» մըն է ծածկելու համար բանակցութեան ձգձգումները: Կիրակի, «ԱՀԱԿ»ը երկրորդ զեկոյց մը կը հրապարակէր, որ կը յաջորդէր Ալժէի մամուլի ասուլիսին զոր տուած էին Զօր. Կամպիէ եւ ընդհ. պատուիրակ Մորէն, բացատրելու համար ռազմադադարի նշանակութիւնը, գործնական գետնի վրայ: Այս անգամ, «ԱՀԱԿ»ը կը կրկնէր իր առաջին հակադդեցութիւնները խուսափելով սակայն «շանթաժ» բառը գործածելէ, «ֆրանսական խաղը, որուն ձգտումն է ապուշցնել ֆրանսական եւ միջազգային կարծիքը, շատ բացայայտ նպատակ մը ունի, կ'ուզէ չհապործել աշխարհի ժողովուրդներու խաղաղութեան բաղձանքը»:

Ի՞նչ անցած – դարձած էր սակայն, Էվիանի ժողովի առաջին նիստին: Քաղաքավարական խօսակցութիւններ: Ժոքս կ'ըսէ Պելքասէմ Քրիմի.— «Պ. Նախագահ Թոյլ տուէք որ ձեզի ներկայացնեմ պատուիրակութեանս անդամները»: Նիստին բացումին, Ժոքսի յայտարարութեան կը յաջորդէ Քրիմի զեկուցումը: Կարճ դադար մը ետք, նիստը կը վերսկսի եւ օրակարգի նիւթ կը դառնայ աշխատանքի ձեւը, Պելքասէմ Քրիմ ապաահամարձակ չէ, խօսողները իրմէ վարպետ են, չուզեր ետ մնալ եւ կը ձգէ որ խօսք առնէ Ահմէտ Ֆրանսիսը (որուն կինը քոյրն է Ֆերաթ Աապասի կնոջ): «ԱՀԱԿ»ի «ելմտական նախարարը» կ'ուզէ որ իր պատուիրակութիւնը ալժերական յեղափոխութեան ռահվիրաներէն ՊէնՊելլայի հետ, շփումներ ունենայ, բայց Ժոքս կը մերժէ: Վերջապէս ատենը կու գայ յաջորդ նիստը նշանակելու, այս անգամ խօսք կ'առնէ Պումէնճել «Հոգեգալուստի տօներ ունիք, գիտենք որ շատ կապուած էք կրօնական աւանդութեանց...», «Պատրաստ ենք աշխատելու, կ'ըսէ Ժոքս խօսքը կտրելով, ընտրեցէք»,— «Երեքշաբթի՞» — «լաւ» կ'ըսէ Ժոքս: Եւ նիստը կը վերսկսի երեքշաբթի բայց կ'ընդմիջուի Չորեքշաբթի Այտ էլ Քէպիրի մահմետական տօնին առթիւ, (Աբրահամի զոհումին տարեդարձին տօնը):

Այս առաջին նիստէն ետք Էվիանի մէջ Ժոքս եւ Ժընեւի մէջ Ալժ. Ազատ. Ճակատի բանբերը Մալէք մամուլի ասուլիսներ տուին: Ժոքս ամփոփեց Ֆրանսայի տեսակէտը որ հաւատարիմ կը մնայ տը Կոլի Սեպտեմբեր 16ի ինքնորոշման յայտարարութեան, իսկ Մալէք շեշտեց թէ շաբաթ օրուան նիստը «բանակցութիւն չէր այլ՝ առաջին շփում մը» եւ թէ խօսակցութեանց նպատակն է ինքնորոշման սահմանումը եւ երաշխիքները: Մալէքի համար ֆրանսական կառավարութեան բոլոր ձեռնարկները վերապահութեամբ պէտք է ընդունուին.— «Ֆրանսական բանակին զինուորական գործողութիւնները դադրեցնելով չէ որ պատերազմը կը վերջանայ»: Պելքասէմ Քրիմ իր կարգին յայտարարութեամբ մը կարճ պատմականը կ'ընէր եօթը տարիներու կռիւներուն եւ իրադարձութեանց եւ վստահութիւն կը յայտնէր թէ խաղաղութեան պիտի յանգին:

× Ալժէի մէջ ահաբեկչական արարքները շարունակուեցան թէեւ ժողովուրդը, ընդհանուր առմամբ հանդարտ է: «Դղեակ մը Ալժ. Ազատ. Ճակատի ոճրագործներուն համար: Գնդակահարութիւնը Շալի եւ Զելլէրի համար, բնական է: Տը Կոլ մեզ կ'ատէ: Իր խղճի խայթն ենք», ասոնք են այն խօսքերը որոնք կը լսուին Ալժէի փողոցներուն մէջ, բայց Քազպայի մահմետականները ուրախ են, կ'օրհնեն տը Կոլը որ «գիրենք հասկըցած է»:

× Թունուզի «լաւատեղեակ» շաբաթաթերթը՝ Աֆրիք – Աքսիոն *լաւատես նախատեսութիւններով, հրատարակած է նոյնիսկ այն բանաձեւը զոր ֆրանսական կառավարութիւնը եւ «ԱՀԱԿ»ը պիտի ստորագրեն ժողովին վաղորդայնին: Ըստ այս թերթին, որուն կապերը ծանօթ են Թունուզի կառավարական շրջանակներուն եւ նոյնիսկ Պուրկիպայի հետ, Ա) Ֆրանսա պիտի ճանչնայ Ալժերիոյ ներքին եւ արտաքին ինքնիշխանութիւնը, ինչպէս նաեւ անոր հողային ամբողջականութիւնը, Բ) Ալժերիա լիովին պիտի գործադրէ իր պատասխանատուութիւնները արտաքին, ինքնապաշտպանութեան եւ ապահովութեան հարցերու մէջ եւ ունենայ իր ազգային բանակը, Գ) Համագործակցութիւն երկու երկիրներու միջեւ այն հարցերուն մէջ, ուր իրենց շահերը հասարակաց են, եւ մանաւանդ առանձնաշնորհեալ դիրք Ֆրանսայի համար սահարական քարիւղին եւ կազին շահագործման մէջ, համաձայնութեամբ դրացի երկիրներուն:* Աֆրիք – Աքսիոնի *համար Ալժերիա պիտի մնայ ֆրանքի շրջագօտիին մէջ:*

× Ուաշինկթըն, Լոնտոն, Պոն, Պերն, Հռոմ շատ գոհ են ֆրանսական կարգադրութիւններէն թէեւ ոմանց համար (Պերն) յանդուգն ձեռնարկ մըն է միակողմանի ռազմադադար մը որ կրնայ սուղի նստիլ: Գահիրէ դժգոհ է Պուրկիպայէն զոր «շատ ֆրանսացի» կ'որակէ, նկատելով որ Թունուզիայի նախագահին յայտարարութիւնները չեն տարբերիր Ֆրանսացիներու յայտարարութիւններէն: Մոսկուա չի մեկնաբաներ եւ Փեքին պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն կ'ընէ: Այս առթիւ, կարելի է յիշել որ Կիրակի օր ալժերացի պատուիրակները Պուա Ավոյի (Ժընեւ) դղեակին մէջ ընդունեցան չին պատուիրակները որոնք Ժընեւ կ'ըլլային Լաոսի ժողովին առթիւ:

× Փարիզի մէջ փլասթիք *պայթումներ տեղի ունեցան, մէկը՝* Րիւ տիւ վիէօ – Քոլոմպիէ *համայնավար կեդրոնատեղին փոշիացուց: Վնասները միայն նիւթական են:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ – ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ հանդիպումը աւելի եւս ամրապնդեց ֆրանքեւգերմանական կապերը եւ նոր քայլեր առնուեցան դէպի Միացեալ Եւրոպա մը: Ֆրանսայի նախագահը որ բարեկամական այցելութիւն մը տուած էր Ատընաուըրի, վերադարձին յայտարարեց.— «Այսօր լաւ գործ տեսանք, ոչ միայն մեր երկու երկիրներու այլեւ Եւրոպայի ապագային համար»:

ԿԻ ՄՈԼԷ ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար վերընտրուեցաւ լայն մեծամասնութեամբ մը: Կի Մոլէ ամփոփեց այս 53րդ համագումարը, յայտնելով թէ ալժերական հարցը ամէն բանի կը տիրապետէ եւ լուծումը տը Կոլէն կ'անցնի: Նախքան բանաձեւերու քուէարկութիւնը, բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցած են գլխաւորաբար 16րդ յօդուածին առթիւ: Յիշուած է Լէոն Պլումի խօսքը որ կ'ըսէր թէ տը Կոլ եւ ժողովրդավարութիւն խոտոր կը համեմատին: Կի Մոլէ բացատրած է թէ 16 յօդուածով, տը Կոլ կ'ուզէր ըսել ապստամբներուն թէ ինք է օրինակութիւնը եւ ուր ալ երթայ, հոն կ'ըլլայ օրինականութիւնը: Պատգամաւոր մը ըսած է.— «Տը Կոլ ծառայութիւն մը ըրաւ Ֆրանսայի, նուազագոյն մէկ դարի համար, զայն զարմանեց անհատական իշխանութեան համար իր ունեցած նախասիրութենէն»:

ԱԼԱՊԱՄԱՅԻ նահանգին մէջ (Միացեալ Նահանգներ) ցեղապաշտական բախումներ տեղի ունեցած են եւ տեղական ոստիկանութիւնը չէ միջամտած: Աւելի քան երկու հազար ճերմակներ յարձակած են եւ «լինչէ» ըրած սեւեր: Պատճառն այն էր որ Սեւերը կ'ուզէին ճերմակներու հանրակառքերուն մէջ ճամբորդել հարաւային նահանգներուն մէջ: Կատղած կիներ «սպաննեցէ՛ք այս աղտոտ Ֆափշիկները» կը պոռային, նոյն վիճակին ենթարկելով նաեւ այն ճերմակները որ բարեկամ են սեւերուն: Այս ճերմակներէն մէկուն դէմքը ջարդուփշուր ըրին, յետոյ ճերմակ բարբարոսներ անոր արիւն լուայ դէմքը խոթեցին փողոցին կիղիչ կուպրին մէջ: Արդարութեան նախարար Քենըտի (նախագահին եղբայրը) հանդարտութեան կոչ ըրաւ, իսկ նախագահը որոշեց ապահովութեան ուժեր ղրկել, բայց նահանգին կառավարիչը սպառնացած է թէ որեւէ միջամտութեան պիտի ընդդիմանայ:

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ բնակարանէն (Ավընիւ Ֆոշ) 40 միլիոնի գոհարեղէններ գողցուած են, առջի գիշեր: Ըստ տեղական մամուլին (Օռոռ) Տիկին Նելլի Ֆրէնկեան յայտարարած է թէ գոհարեղէնները ապահովագրուած չէին. «Աշխարհի շրջանը ըրած եմ բոլոր գոհարեղէններովս միասին եւ մատանի մը չեն գողցած»: ըսած է թղթակիցին:

Օրը Օրին

ԱՅՍ ՀԱՅԵՐԷՆԻՆ ԱՆՈՒՆԸ...

Գահիրէի մէջ թեմական ժողովի ընտրութիւններ կատարուեցան վերջերս: Աւելի առաջ՝ Աղեքսանդրիոյ մէջ: Արձագանգը տուինք իր ատենին:

Շոնդալից հեռագիրներով, կարծես սպուտնիկ մը թռցուցած ըլլային, Գահիրէի Ռամկավարները եղորդեցին ի ծագս աշխարհի թէ ի՛նչպէս... քուէ թռցուցած են եւ յաղթանակը տարած: Ահա թէ ի՛նչ է պատահած.—

Միացեր են Բարեգործականը, Ռամկավարները, Հնչակեանները, «չորրորդ ուժը» որու անունը կ'ըսուի մէկ աչքը խփելով, ու միաւնաբար յաղթեր են 'Դաշնակցականներուն: Ծշդենք.— Աղեքսանդրիոյ մէջ միայն եւ յիսուն քուէի աւելիով:

Ուրեմն, մէկ քաջի դէմ ճակատեր են չո՜րս քաջեր եւ յաղթանա՛կ տարեր յիսուն քուէի առաւելութեամբ: Ներողութի՜ւն, — հարկ դարձեր է նաեւ... խարդախութիւն խառնել այս «թաթարական սօսին»: Ահա թէ ինչո՛ւ Դաշնակցականները չեն ուզած այլեւս մասնակցիլ Գահիրէի ընտրութեանց, իբրեւ բողոքի նշան:

Շոնդալից հեռագիրներ արձակող այս յաղթական ուժը յայտնութի՛ւն մը կը կատարէ Պոլիս ղրկած իր աւետիսին մէջ:

Այսպէս, «Ժամանակ» թերթին ղրկուած թղթակցութենէ մը կ'իմանանք թէ «ինչպէս Աղեքսանդրիոյ, Գահիրէի մէջ ալ «ազգային ճակատ» կոչուած Դաշնակցեաներու ճակատը *պարտութեան մատնուեցաւ եւ կորսնցուց ընտրութիւնները՝ ՀԵՌՈՒ ՄՆԱԼՈՎ ՔՈՒԷԱՏՈՒՓԵՐԷՆ*»:

Ուրեմն, «թաթարական սօս»ին շահած այս աննախընթաց յաղթանակը, որ արդիւնք ցոյց կը տրուի «ջախջախիչ մեծամասնութեան մը», իրականին մէջ արդիւնք է այն իրողութեան, որ «Դաշնակները հեռու մնացեր են քուէտուփերէն»: Չեմ գիտեր թէ այս բացատրութիւնը «Ժամանակ»ի՛ հայերէն է, թէ «թաթարական սօսի»: Մեր գիւղին մէջ ասանկ հայերէն չեն գործածեր, որովհետեւ ի՞նչ կը նշանակէ մասնակցիլ ընտրութեանց՝ հեռու մնալով քուէտուփերէն:

Արդեօք ո՞ւր դրուած էին այդ քուէտուփերը, որոնցմէ հեռու մնացեր էին Դաշնակները: Բարեգործականի գանձատա՞ն մէջ, Ռամկավարներուն ննջարանի՞ն մէջ:

Հետաքրքրական է թղթակցութեան վերջաւորութիւնը. «Հակառակ այս կացութեան, (այսինքն Դաշնակներու պարտութեան), այդ խմբակը կը փորձէ այնպէս մը ցոյց տալ, իբր թէ իրենց փափաքը իրագործուած ըլլայ եւ իրենք շահած ըլլան ընտրութիւնը»:

Բան մը հասկցա՞ք: Ասանկ ալ հայերէ՛ն: Ընթերցող, անուն մը դիր այս հայերէնին:

ԱՐԱԶ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

—o—

ՊԷՅՐՈՒԹ, (Յառաջ) .— Երեք երեկոյ իրարու ետեւէ, Մայիս 12 – 14, Պէյրութի Իւնեսքօ միջազգային սրահին մէջ, իր ճպոտի հմայքին տակ պահեց մեծատաղանդ երաժշտագէտ Արամ Խաչատուրեան հայ եւ օտար խանդավառ բազմութիւնը :

Հայեր ամէն դասակարգէ եւ ամէն գաղափարական հոսանքէ — եւ երդուեալ « Հայաստանասէրներ » ե՛ւ ուխտեալ « Հայաստանատեացներ », ե՛ւ միլիոնատէր մեծահարուստներ ե՛ւ խոնարհ աշխատաւորներ, ե՛ւ Դաշնակ, ե՛ւ Հնչակ, ե՛ւ Ռամկավար եւ համայնավար : Կարելի է ըսել՝ Հայութեան բոլոր խաւերը :

Եւ հարցը այն չէ, որ ողջ Հայութիւնը ներկայ՝ կողք կողքի նստած էր Իւնեսքոյի սրահի կամարներուն ներքեւ : Երկնքի կամարներուն տակ ալ բոլոր Հայերը կողք կողքի կը քալեն :

Հետաքրքրականը այն էր, որ Խաչատուրեանի հանճարեղ ճպոտի հմայքին ներքեւ կողք կողքի նստած բոլոր Հայերը այդ վայրկեանին կը մտածէին եւ կը զգային միատեսակ, միեւնոյն ապրումներով : Կարծես անհետացած էր ամէն բաժանում :

« Գայեանէ »ի կախարդական հնչիւններու ազդեցութեան տակ չոգիացած էր եւ քէն եւ ոխ, ատելութեան զգացում : Յաղթական կը խօսէր ինչ որ համամարդկային է, համահայկական, ընդհանուր ու յաւերժական :

Ի՞նչ էր այդ ընդհանուրն ու յաւերժականը :

Արամ Խաչատուրեանի անձն ու տաղանդը անկասկած մեծ տեղ ունի, բայց հիմնականը այդ չէ : Եթէ Խաչատուրեան լինէր քաղաքական գործիչ, Իւնեսքոյի սրահը տարբեր բովանդակութիւն եւ տարբեր ոգի կը ներկայացնէր :

Էականը Հայ մշակոյթն էր, այս պարագային հայ երաժշտութիւնը, որ Խաչատուրեանի անհատականութեան մէջ գտել էր իր բարձրագոյն արտայայտութիւնը եւ հմայել բոլոր Հայերի սրտերը :

Նշանակում է կռուասէր ու պառակտուած Հայութեան մէջ էլ կան բաներ, որոնց շուրջ կռիւ եւ պառակտում չկայ եւ պէտք չէ լինի : Պէյրութի Իւնեսքոյի սրահը, Արամ Խաչատուրեանի հմայքի ներքեւ, ցոյց տուեց, որ, այո, կան բաներ, որոնք միացնում են բոլոր Հայերի սիրտերն ու հոգիները : Կան բաներ, որով Հայութիւնը մէկ ազգ է, մէկ հաւաքական միաւոր :

Այդ «բաների» մէջ առաջին տեղը բռնում է հայ ազգային մշակոյթը :

Եւ նշանակում է կան «բաներ» որոնց շուրջ բոլոր Հայերն անխտիր կարող են միանալ ու հիանալ, ինչպէս՝ միացան ու հիացան Իւնեսքոյի սրահում :

Եւ ոչ միայն միանալ ու հիանալ, այլեւ միանալ ու միասին գործել ի բարգաւաճում եւ ի փառս հայ ազգի :

Եթէ Հայը կարող է կողք կողքի նստել ուրիշ Հայի հետ եւ միասին ապրել ու ծափահարել հայ երաժշտութիւնը, ինչո՞ւ չի կարող միասին նստել եւ աղօթել Հայոց եկեղեցում : Ինչո՞ւ մէկը Ս . Նշանում է աղօթում, միւսը Նոր Հաճընում՝ քէնով եւ ոխով լեցուած իրար դէմ : Ներսէսների սքանչելի շարականները «Գայեանէ»ի ուժն է՞լ չունեն :

Կամ ինչո՞ւ հայ մարդը չի կարող ուրիշ հայ մարդու կողքին նստել, որպէսզի միասին աշխատեն բարձրացնել ու զարգացնել ազգային դպրոցը, որու գոյութեամբ միայն կարող է գոյութիւն ունենալ եւ հայ մշակոյթը : Ինչո՞ւ հայ մշակոյթի տաճարը՝ ազգային դպրոցը դարձրել ենք կռուի ու թշնամանքի ասպարէզ : Փոխանակ ազգային բոլոր ձեռնարկների գործակցութեան ասպարէզ :

Եկեղեցի եւ դպրոց, մշակո՛յթ — մենք վերադառնում ենք դէպի անցեալ դարու ութսունական թուականները : Երբ մարդկութեան առջեւ հերթի են դրուած տիեզերական հարցեր, դժուար է խօսել եւ աւելի եւս դժուար է ապրել, մեր փոքրիկ գանգակատան խնդիրներով, բայց այդ է մեր նզովեալ իրականութիւնը : Եթէ սեփական զանգակատան մասին չըմտածենք, մեր գոյութիւնն իսկ կը դառնայ հարցական : Մեզ կուլ կը տան մեծերը ու զօրաւորները :

Յիմար խօսք է, թէ մենք անմիաբան ազգ ենք, ընդունակ չենք համագործակցութեան : Եթէ անընդունակ ենք, հապա ի՞նչպէս է, որ 16 դար կը պահենք մեր ազգային եկեղեցին : Աւելին . երեք հազար տարի փրած ենք մեր ազգային միութեան : Ազգ եւ եկեղեցի պահուել են համագործակցութեամբ : Անմիաբանութեան երեւոյթները արդիւնք են մեր աշխարհագրական կամ քաղաքական պայմանների, ցեղային ու ժառանգական յատկութիւն չեն : Ամէն անգամ, երբ հայ ժողովուրդը զգացել է իրեն վտանգուած, երեւան է բերել համերաշխութեան եւ համագործակցութեան հիանալի ոգի : Վերջին ապացոյցը՝ 1918 – 1921 թուականների՝ համազգային գերագոյն ճիգը ազգային անկախութեան ստեղծման եւ անկախութեան պաշտպանութեան համար : Այդ «անմիաբան», այդ «կռուազան» եւ պառակտած Հայը Մայիս 28երի եւ Փետրուար 18երի հրաշագործ ոգի երեւան բերեց : Յուսահատութեան ծայրագոյն վայրկեանին Հայը ընդունակ է համերաշխութեան ճիգեր երեւան բերելու :

Չէ՞ք կարծում, որ այդ վայրկեանը արդէն հասած է Սփիւռքի Հայութեան համար :

Մտածեցէք միշտ : Խորհրդային Միութեան մէջ, Հայութեան 10 տոկոսից աւելին, մօտ երեք հարիւր հազար Հայեր իրենց մայրենի լեզուն չեն համարում հայերէնը, արագ օտարացման ճամբու վրայ են :

Եւրոպայի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ 400.000ից աւելի Հայերի նոր սերունդը նոյնպէս արագ օտարացման ճամբու վրայ է :

Մէկ – երկու տասնեակ տարիներ ետք Սփիւռքի Հայութեան կէսը ապահայացած կը լինի : Իսկ մենք սրտի երանելի հանդարտութեամբ նստած՝ վիճում ենք, թէ Ս . Նշանո՞ւմ պէտք է աղօթել, թէ Հաճընում : Ջաղացքը մեր ձեռքից գնում է, իսկ մենք չախ – չախով ենք զբաղած :

Սփիւռքի Հայութեան գոյատեւման գլխաւոր ուժը ազգային մշակոյթն է : Քանի կանգուն են մեր մէջ եկեղեցին եւ դպրոցը, քանի վառ է լեզուն, գրականութիւնն ու արուեստը, քանի կենդանի է Հայութեան գիտակցութիւնը եւ ազգային զգացումը, վախ չի լինի ապագայի համար : Հայութիւնը Սփիւռքում կ'ապրի երկար, շատ երկար, մինչեւ որ ... Դուք գիտէք մինչեւ երբ :

Հետեւաբար, աշխատինք, որ ապրի :

Եւ որովհետեւ կարող է ապրել միայն վառ պահելով իր մէջ մշակոյթը, եւ որովհետեւ մշակոյթը միացնող ուժ է, այն դաշտն է, ուր կարող են միասին գործել բոլոր Հայերը անխտիր, փութացնենք այդ միութեան ժամը :

Մեր կրօնական տարբեր դաւանանքները եւ քաղաքական տարբեր հայեացքները արգելք չեն եւ չեն կարող լինել, որ ամէնքս նստենք կողք – կողքի Հայ Մշակոյթի սրահում եւ միասին ոգեւորուենք, միասին կերտենք, որ հայ մշակոյթը ապրի ու զարգանայ Սփիւռքում եւ ապրեցնէ եւ զարգացնէ Հայութիւնը իր ազգային միութեան մէջ :

Ս . ՎՐԱՑԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ն. ԽՐՈՒՇՉԵՒ « ԼՈՅՍԵՐՈՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ » ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆԷ, ԿԸ ՄԵԾԱԲԱՆԷ ԵՒ ԿԸ ՅԻՇԷ « ԾԻԾԵՌՆԱԿԻՆ ԵՐԳԸ »

Դ.

(Խրուշչեւ գիւղատնտեսութեան նուաճումներն ու թերացումները ցոյց տալէ ետք՝ կ'անցնի այդ ասպարէզի ախոյեաններուն անուան յիշատակութեան) :

Սարատովկա գիւղը, որու տնտեսութեան նախագահն է Ավդալեան, ամէն կովէ ստացաւ 3112 քիլոկրամ կաթ, մինչդեռ այլ գիւղերու տնտեսութեան կաթի արտադրութեան միջինն է 1520 քիլոկրամ : Ի հարկէ, Հայաստանի ղեկավարները կրնան ըսել որ եթէ այժմ մեր կովերը 1520 քիլոկրամ կաթ կուտան, պէտք չէ մոռնալ թէ եօթը տարի առաջ կաթի միջին արտադրութիւնն էր, ամէն մէկ կովէ, միայն երեք հարիւր քիլոկրամ : Այսուհանդերձ դարձեալ քիչ է արտադրուած կաթը : Ինձ համար չէ քիչ, ձեզի համար է որ քիչ է, որովհետեւ կ'աճի հանրապետութիւնը, կ'աճի իր գիւղատնտեսութիւնը, կ'աճի մշակոյթը, կ'աճին նոյնպէս ժողովուրդին պահանջները : Ինչ որ ըրած էք եօթը տարուան մէջ, ատիկա արժանի է շնորհակալութեան :

Բայց այդքանն ալ բաւական չէ դեռ : Որովհետեւ չենք կրնար գոհացնել բնակչութեան բոլոր պահանջները : Եթէ բարձրացած է աշխատաւորին եկամուտը, աւելցած են նաեւ աշխատաւորին պահանջները : Արտադրութեան բարձրացումը պէտք է գերազանցէ բնակչութեան պահանջները :

Ինչ որ ըրեր էք, լաւ է, գնահատելի է : Բայց հանդստանալ չկայ, պէտք է գոհանալ այդքանով : Աւելի խստապահանջ եղէք, աւելի բարձր մակարդակի հասնելու համար :

Գորիսի շրջանէն Խնձորեսկ գիւղին հովիւը, Թունեան, ամէն մէկ ոչխարէ ստացած է 5,4 քիլօ բուրդ, իսկ հարիւր մաքիէն՝ 127 գառնուկ : Արտաշատի շրջանի Քաղցրաշէն գիւղէն Եղիազարեան, որ աշխատանքի հերոսի կոչում ունի, մէկ հեկտարէն 180 ցենտներ խաղող է ստացած եւ ընթացիկ տարուան մէջ այդ քանակը պիտի բարձրացնէ մինչեւ 230 ցենտներ (1 ցենտներ = 100 քիլօ) :

Կ'ուզեմ որ գիս լաւ հասկնաք : Կը զովեմ անոնք որ խաղողի բարձր բերք են ստացած, թէեւ խաղողի մշակները պիտի ըսեն թէ խաղողի մէկ հեկտարէն տուած մեծ բերքը բարիք չէ միշտ, որովհետեւ եթէ ժամանակին ջուր չտրուի՝ կարելի է ստանալ բարձր բերք, սակայն որակով ցած : Եթէ մէկը խմէ այդպիսի խաղողի հիւթ, աչքերը կը խփէ ոչ թէ գոհունակութենէն կամ վայելքէն, այլ թթուութեան պատճառով : Ահա թէ ինչու պէտք է պահել չափը ամէն բանի մէջ :

Միասնիկեան գիւղատնտեսութեան անդամ Սաթենիկ Մելոյեան անցեալ տարի մէկ հեկտարէն ստացած է 1300 ցենտներ կանանչ եգիպտացորեն, այս տարի կը յուսայ ստանալ 1400 ցենտներ : Այդ եգիպտացորենը կաթի արժէք ունի, միսի արժէք ունի :

(Այնուհետեւ Խրուշչեւ անցաւ կրթական, առողջապահական, մշակութային, գիտական, գրական եւ գեղարուեստի ասպարէզին) :

Հայ ժողովուրդը կրնայ հպարտանալ այս ասպարէզներուն մէջ ցոյց տուած իր նուաճումներով : Ապշեցուցիչ փոփոխութիւններ կատարուած են Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ :

Երբեմնի Երեւանը, երեսուն հազար բնակչութեամբ, հողաշէն եւ իրարու վրայ դիզուած տնակներով փոքրիկ այդ քաղաքը, շնորհիւ իր ճարտարապետներուն դարձեր է մեր օրերու անկրկնելի քաղաք, իր գործարաններով, գիտական հիմնարկութիւններով, թատրոններով ու բազմայարկ լուսաւոր բնակարաններով : Կրնանք առանց չափազանցութեան ըսել թէ բոլորովին նոր է շինուած Երեւանը : Ժողովուրդը, որու մէջ դրել – կար-

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ . Վրդ . Հաքէլեանի ձեռագիրներէն)

—o—

Հետաքրքրութիւնը կ'արթննայ ժողովուրդին մէջ : Ուսումները կարելի եղածին չափ, որքան կը ներէին միջոցները, ընդլայնելու ջանքեր կ'ըլլան :

Առաջին անգամ, երբ Թաղ . Խորհրդոյ ընտրութիւն կ'ըլլայ գիւղին մէջ, Մկըրեան Յովհաննէս էֆ ., որդի Կարապետ աղայի «այժմ Տ . Մկրեան Հայր)(*), դպրոցին տնօրէն կը կարգուի, օգնական ունենալով Մ . Սրապիոն Քիւթնէրեան : Այս միջոցին կ'աւանդուի ի մէջ այլոց իտալերէն լեզու, Փասքալ Փափազեանէ, եղբայր հանրածանօթ դեղագործ հանգուցեալ Ծաննի էֆէնտիի :

(*) Ինչպէս ծանօթ է Յովհաննէս աւագ քհնյ . Մկրեան, ատեն մը վարած է Պոլսոյ պատրիարքական փոխանորդութիւնը եւ այս տողերը գրուած ատեն դեռ կ'ապրէր : Կուտանք այնպէս ինչպէս գրուած է բնագրին մէջ : Կը վախճանի Պոլիս 1909 Սեպտ . 14ին : Կը թաղուի Պարտիզակ : (Ա . Հ .) :

Այս Բ . շրջանին կը հանդիպինք այս ուսուցիչներուն, որոնք առաւել կամ նըւազ, իրենց աշխատութեան բաժինը ունեցած են կրթական գործին մէջ .— Տիրացու Մկրտիչ Այվազեան (Մեսրոպ վրդ . Շուշտակ), Յակոբ Պօտուռեան (Ներսէս քհնյ .), քերականութեան ուսուցիչ : Արմաշցի Պօղոս Թէրզեան, գրաբարագէտ, երաժիշտ եւ գրող միանգամայն : Պօղոս Սիմոնեան (Մեսրոպ քհնյ .), Տէօնկէլցի Յարութիւն Արապեան՝ որ աշակերտած է Արմաշի Մուրատ վարժապետին : Սարգիս Փանտիկեան (Սահակ քհնյ .), Հայկաբան ուսուցիչ Յովհ . Մըխալեան (Կարապետ աւագ քահանայ), Մելիքեան Կարապետ : Յիշատակութեան արժանի է նաեւ Բերիացի Մուրատ վարժապետը, որ Նիկոմիդիոյ վիճակին վարժարանի տեսուչ կը կարգուի : Պրուսացի տիրացու Սարգիս՝ ձայնաւոր, յետոյ քահանայ : Խասկալցի տիրացու Պօղոս : Յովսէփեան Յակոբ՝ հայկաբան պատուելին : Մ . Աբրահամ Թագւորեան՝ նշանաւոր իբրեւ կառավարիչ : Շիրինեան Գէորգ պատուելին՝ ուսումնապետ, որ օգտակարապէս կը ծառայէ վարժարանին եւ իր պաշտօնավարութեան միջոցին կ'աւանդէ, առաջին անգամ ըլլալով, ֆրանսերէն լեզուն եւ տարերք գիտութեանց : Մ . Մկրտիչ Տ . Յակոբեան, արդիւնաշատ դաստիարակ դպրոցին : Թագւոր Թագւորեան, հայկաբան եւ թուաբան : Յովհ . Աբրահամեան (Սահակ քհնյ .) : Կարապետ Տէրմէնճեան (Մեսրոպ քհնյ .) : Վերոյիշեալ կարեւոր ուսուցիչներէն ոմանց հրաժարման հետեւանքով 1879ին Արմէն Լուսինեան կը բերուի իբրեւ տնօրէն–ուսուցիչ, որ խնամուած կրթութիւն մը տալու եւ նոր ուղղութիւններ մտցնելու նախաձեռնարկ եղաւ, թէեւ քիչ ժամանակի համար, վասնզի հազիւ միամեայ պաշտօնավարութենէն ետք հրաժարեցաւ : Ա . Լուսինեանի օրով կը պաշտօնավարեն Մկրտիչ Կէօլլիւեան՝ տաճկաբան եւ Յակոբ Մուրատեան :

Վարժարանին բարւոք ուղղութիւն մը տալու նպատակով Կ . Պոլսէն կը հրաւիրուի Եղիշէ վրդ . Դուրեան՝ Ազգ . վարժարանաց տեսչութեան եւ Ս . եկեղեցւոյ քարոզչութեան կրկնակ պաշտօններուն ու նախկին ուսուցիչներէն Գառնիկ Կիւրեղեան՝ իբրեւ տաճկաբան եւ գիտութեանց ուսուցիչ : Սոյն ուսուցիչները շուրջ մէկուկէս տարի Ս . Աստուածածնայ վարժարանին մէջ կը մնան : 1881ին աշակերտներու Բարձր . կարգերը կը փոխադրուին Առաջնորդարանի սենեակներուն մէջ, մնացեալ երկսեռ ուսանողները Ս . Յակոբ եկեղեցիէն վարձուած տուներու մէջ, որովհետեւ ձեռնարկուեցաւ շինութեան նորոգ վարժարանին, վասնզի հինը դրեթէ յինամեայ հնութեամբ եւ խարխուլ վիճակով վըտանգ կը սպառնար :

ՇՐՋԱՆ Գ.

(1882 – 1907)

Վիճակիս առաջնորդ Ստեփաննոս Արք . Յովակիմեան, որ իր փոխանորդութեան տարիներէն իսկ՝ իբրեւ արթուն հովիւ վիճակայնոց՝ գնահատելի ծառայութիւն մատուցած էր Պարտիզակցւոց, խառն ժողով մը գումարելով (1881 – 82), կը սկսի շինել նոր վարժարանը, մօտ հազար կանգուն տարածութեամբ գետնի մը վըրայ : Ամէն ջանք եւ աշխատութիւն կը թափէ զայն ի գլուխ հանելու համար, ինքնիսկ աշխատելով ու հանգանակելով : (Տղայ էի՝ բայց աչքիս առջեւ կը պատկերանայ տակաւին առաջնորդ Սրբազանին վիճակը, երբ արիւն – քրտինք մըտած, դերան շալկած, «եասախ» կոչուած տեղէն կուգար, յօրինակ եւ ի խրախոյս ժողովրդեան) : Ու Պարտիզակի կրթասէր հասարակութիւնն ալ բազում զոհողութիւններով ջանահնար կ'ըլլայ զայն կատարման հասցնել :

Դուրեան սրբազան (դեռ վարդապետ) օժտեց երկսեռ վարժարանը ուսման ու բարոյն ծրագրով մը, դիւրընտել եւ բոլորովին նոր եղանակով : Ան տասը տարիներու (1880 – 1890) անխոնջ ու յամառ աշխատութեամբ, նորահաս սերունդին միտքն ու հոգին կրթեց եւ բեղնաւոր ջանքեր բոլորեց :

Ա . ՀԱՔԷԼԵԱՆ

(3 Շար .)

...ցուցողներու թիւը 10 առ հարիւր էր, այժմ ունի դպրոցներու, հինգ անգներ, այժմ ունի դպրոցներու, հի – բարձրագոյն ուսումնարաններու, գիտական ու մշակու – թային հիմնարկութեանց խիտ ցանց մը: Նախակրթարաններու աշակերտութեան թիւը բարձրացած է երեք հարիւր հազա – ր: Հասած են մեծ թիւով մասնագէտ – ներ, — 1960ին 6500ի կը հասնէր գիւղա – տնտեսներու, ճարտարագէտներու, բը – ժիշկներու եւ այլ մասնագիտութեանց բեկնածուներուն թիւը:

Ծաղկում է հայ ժողովուրդին մշակոյթը: Հայաստան մեծ նուաճումներ կա – տարած է նաեւ գիտութեան զարգացման մարզին մէջ:

Համաշխարհային գիտութեան մեծ նըպաստ բերած է Բիւրականի աստղադի – տարանը, զոր կը վարէ Վիկտոր Համ – բարձումեան: Հայ գրականութիւնը եւս արժանաւոր տեղ է գրաւած միջազգային գրականութեան պատմութեան մէջ: Յովհ. Թումանեան, Եղիշէ Չարենց եւ ուրիշներ տուած են սքանչելի ստեղծա – գործութիւններ:

Պատմութիւնը կը հաստատէ թէ տա – ղանդներուն ծաղկումը կամ մշակութա – յին թռիչքները, ոեւէ ժողովուրդի կեան – քի մէջ, տեղի կ'ունենան այն ժամանակ միայն՝ երբ կը ստեղծուին քաղաքական եւ ընկերային բարենպաստ պայմաններ: Ահա թէ ինչու այնքան վառ, այնքան ո – գեշունչ կը հնչէ հայ երաժշտութիւնը:

Աւաւասիկ, շատերու կարգին, Արամ Խաչատուրեանը այնպիսի վարպետ մըն է, զոր կը ճանչնան բոլորը, ոչ միայն մեր երկրին մէջ, այլեւ ամբողջ աշխար – հի մէջ: Ա. Խաչատուրեան պսակուած է Լենինեան բարձրագոյն մրցանակով: Այդ պատիւին արժանացաւ, վերջերս, հայ նշանաւոր նկարիչը, Մարտիրոս Սարեան:

Կրնայի դեռ յիշել բազմաթիւ այլ մեծ արուեստագէտներ, բոլորը Հայ: Կը յու – սամ որ ոչ ոք կը վշտանայ եթէ անուն չտամ այլեւս: Բայց կ'ուզեմ կանգ առ – նել Հայաստանի հրաշալի արուեստագի – տուհիին ճակատագրին վրայ, — Գոհա – րիկ Գասպարեանն է ատիկա: Օտարու – թեան մէջ չծաղկեցաւ իր տաղանդը: Եկաւ հայրենիք, արեւաշող Հայաստանի մէջ գտաւ մեծագոյն երջանկութիւնը, դառնալով ամբողջ Խորհ. Միութեան ժո – ղովրդական արուեստագիտուհի:

Աշխատանքի դաշտ գտան նոյնպէս հա – զարաւոր Հայեր, որոնք զանազան պատ – ճառներով զրկուած էին իրենց հայրե – նիքէն: Հայ ազգը ցանուցրիւ եղած էր աշխարհի վրայ ամէն կողմ, շատեր չըդիմացան գոյութեան պայքարին, իսկ շատեր ալ դեռ հարկադրաբար կը տանին իրենց ծանր լուծը:

Ինծի ըսին թէ պանդուխտ Հայերը երդ մը յօրինած են ծիծեռնակին մասին, այն ծիծեռնակին՝ որ, ամէն գարնան, կը թռչի կուգայ Հայաստան եւ ողջոյն կը բերէ օտար երկիրներու մէջ ապրող Հա – յերէն: Կը խորհիմ թէ այդ ծիծեռնակը, վերադառնալով պանդուխտներուն մօտ, շատ լաւ բաներ պիտի պատմէ Հայաս – տանի մասին: Ահա թէ ինչո՛ւ Հայերը սիրով կը վերադառնան երկիր: Անոնք կուգան, կը տեսնեն եւ կը համեմատեն հայրենի երկրին անցեալն ու ներկան:

Բարդ հարց մըն է հայրենիք վերա – դառնալու պարագան, — երբ մարդ ծնած ու մեծցած է արտասահմանի մէջ, իր գիտակից կեանքին մեծ մասը անցու – ցած է քաղքենի երկիրներու մէջ, կեան – քի տարբեր պայմաններու տակ եւ ա – կանջը տարբեր քարոզչութեամբ լեց – ուած, համբերութիւն ու տոկունութիւն է հարկաւոր այդպիսիները դաստիարա – կելու համար խորհրդային մարդու պը – ծով: Ինչ որ ալ ըլլայ, սակայն, Խորհ. Հայաստան այժմ այն կեդրոնն է, մագ – նիսը, որ իրեն կը քաշէ հայ ժողովուր – դին զաւակները:

(Խրուշչեւ յետոյ կ'անցնի միջազգային քաղաքականութեան):
(4 եւ վերջ)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԺՈՐԺ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ՈՐՄԻ ԵՒ ՊԱՍՏԱՌԻ ՆԿԱՐԻՉ

—o—

Ժորժ Յակոբեանի պաստառներու ցու – ցադրութեան բացումը տեղի ունեցաւ Մայիս 16ին, Պրինօ Պասանօ նկարասը – րահին մէջ:

Յակոբեան հանրածանօթ է յատկապէս Ամիէնի Սէն Ժագ եկեղեցւոյ իր հոյա – կապ նկարներով եւ նորաչէն «Ֆրանս» շոգենաւին նկարչական զարդարումով, որու համար պատրաստած է 20 իւղա – ներկ եւ չորս խճանկար տեսարաններ:

Նկարիչին հանդիպեցայ, երբ ցուցա – սրահին պատն ի վար կը դասաւորէր իր վերջին նկարները: Բնականաբար հար – ցուցի իրեն թէ ի՞նչ կը նախընտրէր. — Որմանկարչութի՞ւնը թէ նկարակալի չափածոյ նկարչութիւնը:

— Զափերու տարբերութիւն մը կայ միայն այդ երկուքին մէջ: Նկարչութեան մէջ կարեւորը անմիջական հաղորդակ – ցութիւնն է դիտողին եւ նկարին միջեւ: Այս հաղորդակցութիւնը այն լուռ խօս – քերն են, զորս կը փոխանակեն նկարն ու դիտողը՝ եթէ նկարը լաւ է կամ դիտողը իրազգաց:

Պաստառի մը էականը՝ անոր մէջ պա – րունակած միտքերու, զգացումներու, զգայնութիւններու խմորն է: Արտայայ – տութեան ձեւը պարունակն է: Ուստի, անօգուտ է գեղեցիկ գործ մը ներկայա – ցնել դիտողի մը, որ իրազգաց չըլլալուն պիտի չկրնայ գնահատել, ինչպէս մար – դակերը պիտի չգնահատէր նուրբ ճաշ մը, որուն վարժուած չէ: Ճաշակը կը կրթուի եւ ըստ իս, բոլորովին սխալ է թէ արագութեան մեր դարուն, անհրա – ժեշտ է արագ զգայնութիւններ սփռող նկարչութիւն մը:

Մեծ շփոթութիւն մը կայ այժմ նկար – չութեան մէջ: Այս շփոթութիւնը մէկ կողմէ արդիւնք է այն քաջութեան պա – կասին, զոր հասարակութիւնը ցոյց կու – տայ, իր ձեռնհասութենէն դուրս եղող ամէն բանի առջեւ, ու միւս կողմէ այն վաճառաշահ մտայնութեան, որ տիրա – ցած է նկարչութեան: Հանրութեան եւ նկարիչին միջեւ անջատումը բացայայտ է եւ եթէ հասարակութիւնը քաջութիւնը ունենար ըսելու իր մտածածը, թերեւս նկարչութիւնը չխճողուէր քմահաճ խան – դանկարիչներով, որոնք խարուսիկ ար – տառոցութիւններով կը ծածկեն իրենց նկարչական տգիտութիւնը: Պէտք է կար – ծել թէ սնոտի հակումները, ամէն գնով երեւալու տենչը, յաճախ մղիչ միտքերն են արդի նկարիչներուն, երբ արդիւնք չէ իրական կեանքը իր վաւերականութե – նէն զրկող աժան իմացականութեան մը: Արդ, նկարչութիւնը կեանքն է, զոր ար – ուեստագէտը կը վերստեղծէ իր բովէն անցնելով: Նոյնիսկ եթէ նկարչութիւնը ընկերային իրողութիւն մըն է, նկարիչ մը իրապէս մեծ է միայն՝ երբ մարդկա – յինին կը հասնի:

— Կը կարծէ՞ք թէ ներկայիս երիտա – սարդ նկարիչ մը կրնայ նկարչութեամբ իր ապրուստը ճարել:

— Նկարիչի մը համար՝ ամէն բանէ առաջ, կարեւորը անկախ ըլլալն է: Բո – լորովին սխալ է այն գաղափարը թէ սի – րող մըն է ամէն նկարիչ, որ իր հացը իր նկարներով չի ճարեր: Եթէ ճիշդ ըլլար այս, Վան Կոկ, Սեզան կամ «մաքսաւոր» Ռուսօ պարզ սիրողներ եղած պիտի ըլ – լային: Ուրեմն «կեցցե'ն սիրողները»: Նկարիչը ան է, որ կեանքի մէջ էականը կը նկատէ նկարչութիւնը եւ ոչ թէ նը – կարչութեան վաճառումը. այսպէս կը մտածեմ ես:

— Եւ այդ կեա՞նքն է, որ կը փորձէք արտայայտել ձեր արուեստի գործերով: Ի՞նչպէս կ'ընէք:

— Պաստառներուս մէջ կը ջանամ գտ – նել էական ձեւը: Լոյսը, ինծի համար, պատահական տարր մըն է եւ շուքը կը պատկերեմ իմ ներկայացուցածս տրա – մաբանական դարձնելու համար:

ԱՆ ՏԸ ՊԵԹԸՆՔՈՒՐ

×

ՆԿԱՐԻՉ ՎԱՀԱՆ ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Հռոմի Թրասթեվերէ նկարասրահին մէջ, վերջերս բացուած է ցուցահանդէսը նկարիչ Վահան Ամատունիի գործերուն:

Հազիւ քառասնամեայ եւ արդէն իսկ խոստմնալից հայ արուեստագէտը ուսած է Փարիզ եւ Փենսիլվանիայի (Ամերիկա) Նրբարուեստից Բարձրագոյն Վարժա – րանը:

Ասկէ առաջ յաջողութեամբ ցուցադրած է Սան Ֆրանչիսքօ, Փարիզ եւ Ֆիլատել – ֆիա: Իր պաստառներէն ոմանք տեղ գը – տած են արուեստի թանգարաններու մէջ եւ 1955ին շահած է Ուիլեըմ Քրեսըն մրցանակը:

Իր իսկ սահմանումով, իր նկարչական արուեստին մեկնակէտն ու նպատակն է՝ տա'լ մեր նոր օրերու գործը արտայայ – տութեան նոր զօրութեամբ, անկախ են – թակայական եւ առարկայական մտո – րումներէ:

Յաւիտենական Քաղաքին մէջ, հին օ – րերու յաւիտենացած արուեստի պատերը իրենց շուքը չեն մերժեր նոր օրերու ար – ուեստի ցուցադրութեանց: Մաղթենք որ այդ շուքը լոյս դառնայ՝ երիտասարդ հայ նկարիչին համար:

ԱՅՍՏԵՂ ԱՄԷՆՔԸ ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆ ԵՆ

•

Մեծանուն երգահան Արամ Խաչատուր – եանի այցելութիւնը Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանը ժողովրդական ցոյցերու առիթ եղաւ:

Ճեմարանի «Վասպուրական» սրահը մէկ վայրկեանի մէջ լեցուեցաւ խանդա – վառ բազմութեամբ, մեծ մասամբ երի – տասարդներով, որոնք խանդավառ ծա – փերով եւ համակրական բացագանչու – թիւններով դիմաւորեցին հիւրը:

Երբ կարգը եկաւ Խաչատուրեանի խօ – սելու, ան ոտքի ելաւ եւ յայտնեց, թէ, դժբախտաբար, ճառախօս չէ եւ անկա – րող է իր զգացումները խօսքով արտա – յայտել, բայց կարող է նուագել:

Եւ կարծես բան մը որոնելով, նայե – լով շուրջը՝ հարցուց.
— Այստեղ դաշնակ չկա՞յ:

Ձայն մը անդիէն պատասխանեց.
— Այստեղ ամէնքը Դաշնակ են:

Սրահը թնդաց խանդավառ ծափերով եւ ծիծաղով:

Կը ծիծաղէր եւ ինքը Արամ Խաչա – տուրեանը:

ՀԱՅ ՍՈՒՍԵՐԱՄԱՐՏԻԿԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Թիֆլիզի մէջ տեղի ունեցան Լեհաս – տանի, Վրաստանի եւ Հայաստանի սու – սերամարտիկներու միջազգային ընկե – րական մրցումներ: Հայաստանի ներկա – յացուցիչը՝ Մ. Ջահուկեան տասը յաղ – թանակներով գրաւեց առաջին տեղը: երկրորդ հանդիսացան Երեւանցի Հ. Յարութիւնեան եւ լեհ սուսերամարտիկ մը՝ Է. Ֆրանկ:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (203)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ
ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ
ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Մի այլ չէնում՝ փախածները յայտնե – ցին,
— Մենք քաղաքից ելանք՝ թշնամին փակեց ճանապարհը:
— Ո՞ր ճանապարհը՝ Մասեա՞ց թէ Դարոնքի:
— Դարոնքի: Մասեացը վաղուց փա – կուել էր, որ մէկը լուր չտանի Թագաւո – րին:

Ընկերները այս հարցուփորձն անում էին Յուսիկին թողնելով ձիերի մօտ, կամ՝ այլ տեղ, որ երեխան չլսի ամէն ինչ եւ չտխրի: Բայց որովհետեւ նա գիտէր, թէ հարեւանները որոնում են իրենց ըն – տանիքներին, իսկ հայրը՝ նրա մօրն ու քրոջը, այդ զրոյցներից յետոյ հարցը – նում էր միշտ.
— Մամոն էստեղ էլ չի՞ եկել:
— Չէ, մամոն գնացել է ուրիշ չէն, աւելի լաւ չէն, — մխիթարում էր Վար – դանը նրան:

Բայց Յուսիկը շարունակում էր հե – տաքրքրուել:

— Հապա որ մեր տուն վառուել է, պա – պօ, մենք մամոյին ո՞ւր տանենք պիտի..

Հայրը չգիտէր ինչ պատասխանել եւ միայն ասում էր.

— Գնանք մամոյի մօտ՝ կը խօսենք:

Մի ուրիշ չէնում, որ գտնւում էր Դա – րոնք ամրոցի մօտ, ընկերները դարձեալ հանդիպեցին ծանօթների, դրանց հետ եւ զարբին Դաւթին, որ այդտեղ էր երկա – թէ գործիքներ էր շինում բացօթեայ քուրայի վրայ ...

Զրոյցից պարզուեց, որ նա, որպէս տիրափախ, քաղաքում կռուել է երկար ժամանակ, բայց երբ թշնամին մտել է ներս եւ սկսել տիրափախներ փնտռել – ինքը թողել է փախել՝ նրանցից մէկի ձին հեծնելով:

— Զկամեցայ տանեն գերի: Պիտի ծե – ծէին եւ պատժելու համար, լծէին եզան հետ: Երբ տեսայ ջոկում էին տիրափախ – ներին՝ ես հու ... թռայ ձիու մէջքը:

— Ի՞նչպէս էին իմանում, ո՞վ է տի – րափախ, ո՞վ տեղացի, — ընդմիջեց Թորգոմը:

— Կար որ ճանաչում էին, կար որ ու – րիշն էր ասում, — տխրութեամբ գլուխը շարժեց զարբինը: — Բայց կային էլ, որ երբ հարցնում էին «ո՞րտեղացի ես» — վախից չէին կարողանում սուտ խօ – սել ...

Երբ եկողների հարցումները վերջա – ցան՝ փախածների բազմութիւնը աւելի շրջապատեց նրանց.

— Իսկ դուք կռուից յետոյ եղա՞ք քա – ղաքում:

Երբ լսեցին «այո»՝ հարցումները տե – ղացին տարափի պէս.

— Շա՞տ տուն է այրուել ... Ո՞րքա՞ն մարդ է տարուել գերի ...

— Մեր տունն ի՞նչպէս է... Երբ հաշ – տութիւն լինի՝ կարո՞ղ ենք վերադառնալ ... Հիմա էլ կարելի՞ է...

— Այո, հարկաւ:

— Բայց եթէ նախարարները նորից տի – րափախ պահանջե՞ն:

— Չենք ի գնայ...Թագաւորը չի տայ:

— Իսկ եթէ համաձայնի՞ եւ տայ ...

— Չենք գնայ... Չենք գնայ... Կը մը – նանք էստեղ՝ չէներում ...

Չկար մէկը, որ ցանկանար գնալ նախկին տիրոջ մօտ, որովհետեւ դա ամէնքին թւում էր մահուան հաւասար... Բոլորն էլ թէ այս, թէ միւս չէներում սպասո – ղական վիճակի մէջ էին, երազում էին, որ շուտ հաշտութիւն լինի եւ ամէնքը վերադառնան իրենց տները, բայց եւ ա – մէնքը միաժամանակ այն երկիւղն ու – նէին, թէ յանկարծ նախարարները հաշ – տութեան պայման դնեն թագաւորի ա – ռաջ, որպէս զի նա վերադարձնի բոլոր տիրափախներին:

Այդ երկիւղն ունէին նաեւ Թորգոմն ու ընկերները. բայց առաջ ու առաջ նրանց հետաքրքրում էր, թէ ո՞ւր են իրենց ըն – տանիքները՝ թաքնուա՞ծ են որեւէ տեղ, թէ հանդիպել են ծանր մի աղէտի: Նը – րանք դերադաս կը համարէին գտնել նը – րանց, թէկուզ ուշ, միայն թէ ողջ լինէ – ին եւ ոչ գերի տարուած: Գերի՞: Այս հեռանկարը սարսափ է բերում նրանց: Գերի — դա նշանակում էր, որ չարա – չար, դաժանաբար կը տանջէին նրանց.. Այս ծանր կասկածները առաւել տագ – նապում էին Թորգոմին, նա մտածում էր, որ, գերի տարուելու դէպքում, մօրը, Մինային եւ նրա հօրը կը տանջէն աւելի, մանաւանդ, եթէ իմանան, որ Համունի իշխանը սպանուել է իր ձեռ – քերով... Թորգոմը, մի քանի գիւղերում լինելուց յետոյ, տեսնելով չի պարզւում իւրայինների ուր լինելը, ծանր ապրում – ների մէջ էր, երբեք նրա մտքով չէր ան – ցել, թէ մի օր կը ստեղծուի այնպիսի վիճակ, որ ինքը կորցնի հարազատնե – րին, իր նշանածին, որին այնքան դըժ – ուարութեամբ բերել – հասցրել էր քա – ղաք եւ երկու օրից պիտի պսակուէր հե – տը... Որքան էլ սակայն ծանր էր այդ ամէնը, բայց, չգիտես ինչու, յոյսը չէր կորցնում:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Բարսեղ Սերճանեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն, եւ հօր մահուան առթիւ 30ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Ս. Թէհլիրեան սրահին, Կապոյտ Խաչին, Աղքատաղնամին եւ Համազգա-յինին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Զապէլ Խոըչեան եւ զաւակները Բարսեղ Սերճանեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 25ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մոնմորանսիի Հանգստեան տան եւ Կապոյտ Խաչի օղափոխութեան կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները: Տէր եւ Տիկին Ղազար Ղազարեանէ 15ական Ն. Ֆ. Ողբ. երիցուհի Վեհանոյշ Մերճանեանի մահուան եւ Բիւզանդ Բաբելեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Այրի Տիկին Մ. Սէփէթճեանէ (Պոլէն) քսան Ն. Ֆ. իր որդւոյն զինուորութենէ վերադարձին առթիւ:

Տիկին Սոնիա Զաքարեանէ (Քլէռմոն-Ֆեռան) տասը Ն. Ֆ., նաեւ մահճակալի ծածկոց մը Տէր եւ Տիկին Ա. Գէորգեանէ օղափոխութեան կայանին համար:

ՊԱԼԱՔԵԱՆ Ս. Ի ՇԻՐՄԻՆ ՀԱՄԱՐ
Զ. ՑՈՒՑԱԿ

Սէն Ժեռմէի ազգայիններէն հաւաքուած.—

Պ. Վարդան Պանտիկեան, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Պ. Պ. Գ. Շալճեան, Մ. Շամախեան, Յ. Մարգարեան, Սամուէլեան ընտանիք յիսունական Ն. Ֆ.: Տիկին Գարմելա Շալճեան, Վարպետեան եղբարք, Պ. Արշամ Պապայեան երեսունական Ն. Ֆ.: Պ. Պերճ Կարապետեան 15 Ն. Ֆ.: Տիկնայք՝ Վ. Դաւիթեան, Մ. Տապանեան, Ա. Սամուէլեան, Զարուհի Միհրանեան, Բ. Տուրղութեան, Պ. Պ. Յ. Գափլանեան, Մ. Ժամկոչեան, Յ. Սիմոնեան, Խ. Ուլուսեան, Մ. Թոգատլեան, Ս. Ինճէճեան, Մ. Գասպարեան, Պ. Յակոբեան, Կ. Կտաւճեան, Կ. Ասարլըգեան, Ս. Կիրակոսեան, Կ. Կիւլէմիրեան, Ա. Մանկասարեան, Օ. Քէօսէեան, Օ. Սարայտարեան, Կ. Մարկոսեան, Օ. Փաստըրմաճեան, Խ. Թաչճեան, Ս. Մավեան, Բ. Կիւլէսեան, Վ. Մանուկեան, Էօրտէքեան ընտանիք, Գ. Տէր Կազէրեան, Ա. Տայիկեան, Ս. Ենովքեան, Լ. Կազէլեան, , Ենովքեան եղբարք, Արտ. Անեազեան, Կ. Գալայճեան տասնական Ն. Ֆ.: Պ. Զենոբ Քէչիչեան, Զալըըճեան Տօնիկ, Լեւոն Քէսմէճեան, Ս. Մինասեան քսանական Ն. Ֆ.:

(Շար.)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մայրամիկ Հաճիփանոսեան (Իզմիտի մերձաւոր Օվաճըգ գիւղէն) կը փնտռէ իր երկու եղբայրները, որոնցմէ բաժնուած է Սուլթանթէփէ (Ուրֆայի կողմերը) Մեծ Եղեռնին: Մկրտութեան անուններն են Մկրտիչ եւ Կարապետ: Տարագրութեան ընթացքին կրած են Հալապ եւ Պօղան՝ արաբական անունները:

Ցուսալով որ Ուրֆայի, Հալէպի կողմերը ըլլան, իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողը թող բարեհաճի գրել հետեւեալ հասցէին.—

ZEROUKIAN, 5, Av. Mistral
Ste-Margueritte, MARSEILLE-9 (B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Երիտասարդուհիներու Ջաւօ Շանթ խումբին դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, Կապոյտ Խաչի գրասենեակը, 17, Րիւ Պլէօ:

Դասախօս՝ ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ – ՊՈՒՏԱՔԵԱՆ:

Կը հրաւիրուին անդամուհիներ:

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Լուի մասնաճիւղը կազմակերպած է հաւաքոյթ – խնջոյք մը: Այս Չորեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին: Այս առթիւ կը հրաւիրուին թաղին բոլոր մայրերը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհիներ Ա. Ղազարեանի եւ Ա. Աճէմեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, երիցուհի Վեհանոյշ Մերճանեանի եւ Սրբուհի Ադամեանի, իրենց ազգականին եւ մօր ցաւալի մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, ֆրանսերէն խօսող, տան մէջ ծեր մարդու մը ընկերութիւն ընելու եւ ճաշը պատրաստելու համար: Լաւ վճարում, առանց բնակութեան: Դիմել Քրքեաշարեան, 34 Պուլվար Նէյ (Փարիզ 18), մեթրօ՝ Փորթ տը լա Շափէլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մէջ, 340 Պուլվար Շավ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ ազգային կազմակերպութեանց:

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսին Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
եւ Տիկ. ՕՏԵԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Ողերձ՝ Նոր Սերունդի կողմէ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին.— ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ (դաշնակ):

Ինչպէս նաեւ.— Մ. Սիմոնեան, Էխփենեան, Ս. Թիւթէլեան, Վ. Ճառայեան:

Եւրոպական պարեր

Francis Carrias

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ յարակից սրահներուն մէջ:

Խօսնակ.— Ընկ. Կ. Յարութիւնեան:

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նաւասարդեան ենթակոմիտէի:

Այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 6.30ին:

Կը խօսի Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ:

Գրական – գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Հասցէ.— Քուինզ Հոլ, Թաուն Հոլ, Իլինկ, (Լոնտոն):

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Յունիս 3, Շաբաթ գիշեր:

Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ.— 27 Մայիս, Շաբաթ գիշեր:

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Րիւ Ժէի սրահը:

Կը նախագահէ Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. Անժէլ Կարապետեան (Լի… երաժշտանոցէն):

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— 28 Մայիս, Կիրա… կէս օրէ յետոյ:

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին:

Կը խօսի Ընկ. Պ. ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՄԱՅԻՍ

JEUDI 25 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9110 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4911

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԵՔ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

Ֆրանսական երեք գլխաւոր կուսակցութիւններ վերջին երկու շաբթուան ընթացքին գումարեցին իրենց տարեկան համաժողովները : Հանրապետական ժողովրդական Շարժումը (Մ. Ր. Փ.) Թուլուզի մէջ, Մայիս 11 – 14, Համայնավար կուսակցութիւնը Սէն Տընիի մէջ, Մայիս 10 – 14 եւ Ընկերվարական կուսակցութիւնը (Ս. Ֆ. Ի. Օ.) Իսի լէ Մուլինոյի մէջ՝ Մայիս 18 – 21 :

Առաջինին մտահոգութեան գլխաւոր առարկան էր «ժողովրդավարութեան» ապագան : Ընդհմադիր՝ օրուան իշխանութեան, Հանրապետ. Ժողովրդ. Շարժումը «գիտակից ապագային ապատութեանց սպառնացող վտանգներուն, կը յայտարարէ թէ՝ պատրաստ է գործակցելու ժողովրդավարական բոլոր ուժերուն հետ, պաշտպանելու համար Հանրապետութիւնը եւ կառուցանելու արդիական ժողովրդավարութիւն մը» :

Կուսակցութիւնը որոշեց աւելի սաստկացնել իր պայքարը կառավարութեան դէմ :

Համայնավար կուսակցութեան 16րդ համաժողովի օրակարգի գլխաւոր հարցերն էին.— Դրամատիրութեան ընդհանուր տագնապի նոր հանգրուանը եւ ֆրանս. աշխարհակալութեան անկումը, ու Կոլի իշխանութիւնը, դիմադրութիւն մենաշնորհներու քաղաքականութեան դէմ, վերականգնում ժողովրդավարութեան, միութիւն բանուոր դասակարգի եւ ժողովրդավար ուժերու :

Վերջին համաժողովը տեղի ունեցած էր 1959 Յունիսին :

Կը յիշուի թէ քանի մը ամիս առաջ կուսակցութեան ծոցին մէջ ծայր տուած էր տագնապ մը : Մարսէլ Սէրվէն, Բաղանոյա, Վիժիէ եւ Քրիկէլ – Վալրիմոն քննադատած էին վարիչ մարմնի քաղաքականութիւնը զանազան մարզերու մէջ եւ մեծ աղմուկ յարուցած :

Մօրիս Թորէզ այս անգամ եւս յաջողեցաւ լռութեան դատապարտել ընդդիմադիրները, որոնք չատ պատասխանատու դիրքեր կը գրաւէին կուսակցութեան մէջ : Ամբաստանեալները հետեւելով բոլշեւիկեան դասական աւանդութեան, «ինքնաքննադատութեան» ճամբով մեղային եկան : Սակայն այս անգամ վարիչ մարմնի անդամ չընտրուեցան :

Համաժողովին ներկայացուած տեղեկագրին համաձայն, Մայիս 1ին կուսակցական անդամատետր ունէին 407,000 հոգի, մինչ 1959 Յունիսին անդամներու թիւն էր 425·000 : Ուրեմն երկու տարուան մէջ 18·000 հոգի պակսեր էր :

Միայն անդամներու թիւը չէ որ մտահոգութիւն կը պատճառէր վարիչ մարմնին. հասոյթի աղբիւրներն ալ նուազած էին զգալի չափով :

Ելմտական յանձնախումբի նախագահ Ժորժ Մարան յայտնեց թէ վերջին խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ կուսակցութեան կրած ջախջախիչ պարտութեան հետեւանքով (150ի փոխարէն 10ի իջած էր համայնավար երեսփոխաններու թիւը), 1958ի 500 միլիոնին փոխարէն 1959ին 92 եւ 1960ին 108 միլիոն հին ֆրանք միայն մտած էր դանձը : Այսինքն երկու տարուան մէջ ութ հարիւր միլիոնի հասոյթ մը ցամքած էր :

Համայնավար երեսփոխաններն ու ծերակուտականները իրենց ամսականը — 474·000 հին ֆրանք — կը յանձնեն կուսակցութեան, վար դնելով 72000 Ֆր. միայն : 1960ին այս գումարը բարձրացուցած են 79·000ի : Հանգանակման կոչումները 1959ին երեսուն միլիոն, իսկ 1960ին 37 միլիոն Ֆր. մտցուցած են կուսակցութեան սնտուկը :

Պաշտօնաթերթ Իւմանիթէն ինքնաբաւ դարձած է այլեւս եւ օգնութիւն չի ստանար կուսակցութենէն : Թերթին դէմ բացուած 119 դատերուն հետեւանքով երկու տարուան մէջ 7·700·000 Ֆրանք տուգանք վճարուած է :

Փակման ճառին մէջ, որ տեւեց աւելի քան մէկ ժամ, Մօրիս Թորէզ խստիւ քննադատեց Զօր. տը Կոլը : Անոր ալժերական քաղաքականութիւնը անուանեց «գաղթատիրութեան նոր ձեւ մը» : Ի վերջոյ խիստ ազդարարութիւն մը ուղղեց բոլոր անոնց, որոնք կը շեղին կուսակցութեան ուղիղ գծէն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԼՌՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՔՐԻՄԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

—o—

10 ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԶՈՀ ԳԱՑԻՆ ԹԱԿԱՐԴԻ ՄԸ

Էվիանի ժողովը վերսկսաւ Երեքշաբթի եւ ունեցաւ երկու նիստ կամ աւելի ճիշդը մէկ նիստ՝ ընդմիջուած ճաշի պահուն : Այս նիստին երկու պատուիրակութիւնները եկան առաջին համաձայնութեան մը՝ լռութիւն պահել Էվիանի խօսակցութեանց շուրջ : Այդպէս ալ եղաւ, ինչպէս, քիչ ետք, ցոյց տուաւ ֆրանսական պատուիրակութեան բանբերին՝ Թիպոյի յայտարարութիւնը, որ ըստ պարագայի թէ «ընդհանուր խօսքեր փոխանակուած են, ընդհանուր հարցերու շուրջ» : Թիպօ ճշդեց սակայն թէ լռութեան այս վարագոյրը կրնայ վերցուիլ երբ խօսակցութիւնները յառաջանան : Երեքշաբթի օրուան հանդիպումէն այսքան յայտնի է միայն թէ առաջին խօսքն առնողը եղած է Պելքասէմ Քրիմ որուն պատասխանած է Լուի Ժոքս եւ ամէն ինչ տեղի ունեցած է վայլուչ մթնոլորտի մը մէջ : Նոյն օրը սակայն Սիլիանիայի շրջանին մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի լարած մէկ թակարդին զոհ գացին տասը ֆրանսացի զինուորականներ (երկու սպայ, ութ զինուոր եւ ոստիկան), Ալժ. Ազատ. Ճակատը, այս ձեւով կը պատասխանէր ֆրանսական կառավարութեան յայտարարած ռազմադադարին :

Նոյն իրիկունը Պելքասէմ Քրիմ, ինքնատիպ Սամուլի ասուլիս մը կուտար զուիցերական հողի վրայ : Արդարեւ ինք նստած էր Պուա Լավոյի դղեակը եւ կը խօսէր ու կը պատասխանէր լրագրողներուն, որոնք վինքը կը տեսնէին Ժընեւի մամուլի գրասենեակին հեռատեսիլին վրայ : Կապը կը պահէր պատուիրակութեան բանբերը՝ Ռետհա Մալէք : Պելքասէմ Քրիմ նոր բան մը չըսաւ, ձաղկեց ֆրանսական ռազմադադարի հրահանգը : Իրեն համար, կ'ուզէ կրնայ դադրիլ բանակցութիւններու իբրեւ հետեւանք եւ ոչ թէ նախքան բանակցութիւններ : «Մենք չենք կրնար համակերպիլ Ֆրանսական կառավարութեան տրամադրութիւններուն : Ընդունիլ ռազմադադար մը պիտի նշանակէր Ալժերիան դնել 1954էն առաջ գոյութիւն ունեցող վիճակին եւ վերակառուցանել գաղթատիրական գոյավիճակը : Անիրական եւ խաբուսիկ խաղ մըն է : Կը ծառայէ միայն չփոթութիւն ստեղծելու ռազմիկներու մօտ, երբ մենք, իրենց ներկայացուցիչները, հաւաքուած ենք խաղաղութեան մասին խօսելու համար» : Պելքասէմ Քրիմ անդրադարձաւ նաեւ Պէն Պելլայի, որ իրաւունք չունի յարաբերութիւններ ունենալու ալժերական պատուիրակութեան հետ եւ Սահարայի մասին : Քրիմ չուզեր Ալժերիոյ բաժանումի մը մասին լսել իսկ, մանաւանդ Սահարայի առընչութեամբ : Պատճառը պարզ է եւ կարելի է ըսել որ այս հարցին մէջ Ֆրանսա կը կրէ իր «մեղքին» հետեւանքները : Արդարեւ Ֆրանսան է, որ ատենին Սահարան միացուց Ալժերիոյ եւ այդ՝ միայն տնտեսական, վարչական եւ զինուորական պատճառներով : Ֆրանսան ինքն է նաեւ որ այնքան քարոզչութիւն ըրաւ, Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն համար մանաւանդ, Սահարայի շուրջ եւ ի վերջոյ Ալժ. Ազատ. Ճակատի ուշադրութիւնը հրաւիրեց : Բայց Սահարան անապատ է, ժողովուրդ չկայ եւ հոն ոչ ինքնորոշման ոչ ալ ժողովուրդներու ազատ կամքով իրենց ճակատագիրը ընտրելու հարց կրնայ ըլլալ : Ուրեմն Ալժ. Ազատ. Ճակատը չուզեր որ անոր հարցը անջատուի, որովհետեւ ոչ մէկ հիմ կը մնայ առանձին Սահարայի մը մասին խօսելու համար, ոչ զինուորական, ոչ ալ բարոյական վետնի վրայ :

Չորեքշաբթի, Այտ էլ Քեպիրի տօնին առթիւ նիստ չգումարուեցաւ եւ ալժերական հարցերու նախարարը Ժոքս, մասնակցեցաւ Փարիզի նախարարաց խորհուրդին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵԼԺԻՈՅ ԹԱԳԱՒՈՐԸ եւ Թագուհին Օրլիի օդակայանը հասան Չորեքշաբթի առաւօտ, ուր ընդունուեցան Պրապանսոնով (պելժիական փառերգ) եւ Մարսէյեզով : Հինգ հազար պելժիական դըրօշակներ կը զարդարեն Ֆրանսական մայրաքաղաքը, որ արտակարգ ընդունելութիւն մը պատրաստած է արքայական հիւրերուն համար : Ֆապիոլայի համար միջազգային աշխարհի մէջ «մուտք» մըն է այս ճամբորդութիւնը : Պելժիոյ Թագաւորը ծաղկեպսակ մը դրաւ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանը : Չորեքշաբթի իրիկուն, Պոտուէնի եւ Ֆապիոլայի ի պատիւ ընդունելութիւն մը տեղի ունեցաւ Լուվրի Թանգարանը : Կ'ըսուի նաեւ թէ Պելժիոյ Թագուհին Փարիզի մէջ պիտի յայտնէ իր մօտալուտ մայրութեան լուրը :

ՓԱՐԻԶԵԱՆ Մամուլի Ընկերակցութեան Նախագահը՝ Անրի Մասօ, որ տնօրէնն է նաեւ «Փարի – Փրէս»ի իր լրագրող զաւակը նշանած է «Ֆրանս – Սուար»ի մէկ խմբագրուհիին հետ որ զաւակն է զուիցերական նախկին դեսպան Հէլլուիսի եւ Տիկին Հէլլուիսի (ծնեալ Ցակոբեան) :

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը ազգային մրցում մը բացած է լաւագոյն նախատական բանաձեւը գտնելու համար երկու քահանաներու դէմ : Բանաձեւը, որ առաւելագոյն 25 բառերէ պէտք է կազմուած ըլլայ, հինգ հարիւր տոլար պիտի ապահովէ իր հեղինակին :

ՔԵՆԸՏԻ – Պէն Կուրիոն հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 30ին, Ուաշինկթըն, Միացեալ – Նահանգներու Նախագահին Եւրոպա մեկնումին նախօրեակին :

ՖԻՏԷԼ ՔԱՍԹՐՕ, 500 երկրագործական մեքենայ կը պահանջէ, 1214 քուպացի գերիներու փոխարէն : Այս նպատակին համար ամերիկեան կոմիտէ մը կազմուած է, որ հանգանակութեան ձեռնարկած է : Հաւանայի ամերիկեան նախկին դեսպանը 25·000 տոլար նուիրած է, մինչ կարդինալ Սփելման հինգ հազար տոլարով կը մասնակցի : Պատասխանելով ամերիկեան մամուլի յարձակումներուն այս «հիթլերական վարմունքին» համար, Քասթրօ ըսած է.— «Լրբութիւն է նման բաղդատութիւն մը ընել, Նացիները կը հետապնդէին անմեղ եւ անպաշտպան Հրեաներ մինչ հոս վարձկան դաւաճաններ են որ օտար պետութեան մը ծառայելով Քուպայի վրայ յարձակում գործեցին» :

ՀՌՈԴՈՍԻ մէջ առջի գիշեր հազիւ 8 երկվայրկեան տեւող բայց սաստիկ երկրաշարժ մը, որ աւելի վախ պատճառած է քան աւեր, գիշեր ատեն խուճապի մատնած է կղզիին 60·000 բնակիչները :

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ԱԼՊԵՐ – ՊՈՒԻՍՈՆ յանկարծամահ եղած է ութսուն տարեկանին : Անդամ ֆրանսական կաճառին, ողբացեալը կեանքը նուիրած էր ճարտարարուեստի ձեռնարկներու, գիտութեան, իրաւաբանութեան, պատմութեան եւ քաղաքականութեան : Հեղինակն է նաեւ կարգ մը գիրքերու, որոնց մէջ՝ Կարդինալ Տը Ռէց :

ՀՐԴԵՀ ՄԸ ծագած է Թուլուզի բժշկական համալսարանին մէջ : Վնասները հարիւր միլիոն կը հաշուեն : Դաւադրական արարքի մը պարագան չէ անտեսուած :

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ արձակուրդի առթիւ ֆրանսական ճամբաներուն վրայ 45 հոգի մեռած են :

ՔԸՑՊԵՐԼԱՆՏԻ մէջ (Ամերիկա) հրթիռներու վառելանիւթ պատրաստող գործարանի մը մէջ, պայթումի մը հետեւանքով ինը հոգի մեռած են եւ վեց հոգի վիրաւորուած :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ մշակոյթի միջազգային տարածման ընկերակցութիւնը՝ Ալիանս Ֆրանսէզ, գրաւումի ենթարկուեցաւ Քուպայի մէջ, Քասթրոյի կողմէ, ուսուցման ազգայնացումի օրէնքին հիման վրայ :

ԹԻՒՐՔՄԷՆԻՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ :

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ հարցերու նախարար Անտրէ Մալրոյի երկու մանչերը զոհ գացին կառքի արկածի մը, առջի գիշեր : Փիէր (քսան տարեկան) եւ Վենսան (17 տարեկան) Փարիզ կը վերադառնային Ալփա – Ռոմէոյի մէջ : Արկածը արդիւնք էր արագութեան :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ – ՔԵՆԸՏԻ հանդիպումին առթիւ, Անաստաս Միկոյեան յայտարարած է թէ «մտքերու փոխանակութիւն մը ինքնին արդիւնք մըն է» :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հրաժարեալ վարչապետը՝ Սաէպ Սալամ կազմած է իր նոր դահլիճը ութ նախարարներով միայն (նախորդը 18 նախարարներ ունէր) :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՔՈՐԷԱՅԻ զինուորական նոր իշխանութիւնը ցոյց տուաւ իր իսկական դիմագիծը՝ մենատիրութիւն : Քսան հազարի կը հասնի անցեալ շաբթուան ձերբակալուածներու թիւը, իսկ առջի օր, 12 պաշտօնատարներ եւ ոստիկաններ գնդակահարուեցան, որովհետեւ «կաշառք» ստացած էին եւ կամ «ուշ հասած» էին գործի : Հարիւրի մօտ թերթեր փակուած են :

ԱՆԳԼԻՈՅ ներքին նախարարը՝ Պըթլըր յայտարարութեամբ մը անհրաժեշտ գըտաւ, որ Սպանիա մաս կազմէ արեւմտեան պլոքին : Արտաքին Նախարարը՝ Հիւմ Փորթուկալ եւ Սպանիա պաշտօնական այցելութեան մեկնեցաւ :

ԺԸՆԵՒԻ Լաոսի ժողովին, առաջարկ մը ներկայացուց Ֆրանսայի արտաքին նախարարը՝ Քուվ տը Միւրվիլ : Ըստ այդ առաջարկին Լաոսի կառավարութիւնը ինք կը յայտարարէ իր երկրին չէզոք քաղաքականութիւնը : Խորհրդաժողովին մասնակցող պետութիւնները իրենց կարգին կը խոստանան յարգել Լաոսի չէզոքութիւնը : Առաջարկը կ'ուսումնասիրուի :

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՎԱԽՃԱՆԸ

—o—

Ա.

1945 Ապրիլ 25ին, Միլանոյի մէջ, Մուսոլինի աճապարանքով, 56 մեծ սընտուկներու եւ պայուսակներու մէջ տեղաւորել կուտայ պետական կարեւոր թղթածրարներ, գաղտնի փաստաթուղթեր, Իտալիոյ Ընկերվարական Հանրապետութեան գանձը, թղթադրամներ օտար արժեթուղթեր, գոհարեղէն եւ ոսկեղէն զարդեղէններ, մօտաւորապէս մէկուկէս միլիառ ֆրանք արժողութեամբ հարստութիւն :

Մուսոլինի բոլորովին յուսալքուած, նոյն գիշերը, երեսուն կառքերով, իրեն հաւատարիմ մնացած մօտաւորապէս երկու հարիւր հետեւորդներով զինուած, ճամբայ կ՚ելլեն ու կը հասնին իրենց առաջին հանգրուանը Քոմօ, կը տեղաւորուին առժամապէս քաղաքապետարանի շէնքին մէջ: Ցաջորդ առաւօտ արշալոյսին առանց ժամանակ կորսնցնելու կ՚որոշեն բարձրանալ Վալթելլինայի լեռնոտ բարձրաւանդակը, յուսալով որ հոն աւելի դիւրութեամբ կրնան պաշտպանուիլ ու դիմանալ որոշ ժամանակ մը, ի հարկին մինչեւ կ՚ունենան բանակցելու պատուաւոր անձնատուութեան մը համար :

Մուսոլինի որոշ առաքելութեամբ իր ետին ձգած էր նախարար Փավոլինի, կարգ մը սպաներ, հազարաւոր զինուորներ եւ ժամադրուած էր որոշ վայր մը, բայց ի զուր սպասեց ամբողջ օրը :

Դաշնակիցները հետզհետէ կը յառաջանան: Ժողովուրդը փողոցները կը նետուի: Մուսոլինիի կողմնակիցները կը փախչին, եկեղեցիները, վանքերը կը լեցուին, խաչին կ՚ապաւինին, ամբոխը սանձակոտոր կը հալածէ փախչողները, եկեղեցիները ու վանքերը կը մտնեն եւ տեղւոյն վրայ կը ջարդեն ու կը սպաննեն :

Մուսոլինի դեղջուկ գիւղացիի մը տունը կ՚ապաստանի, եւ կնոջը հետեւեալ նամակը կը գրէ.— Կեանքիս վերջին օրերը կ՚ապրիմ, գրքիս վերջին էջն է, բոլորը լքեցին զիս: Կը խնդրեմ որ ներես ինծի, թերեւս առանց իմ կամեցողութեանս վշտացուցի քեզ, բայց գիտցած եղիր որ, միակ կինն ես որ սիրեցի, զաւակներուս հետ Զուիցերիոյ սահմանը անցիր, հոն ուրիշ կեանք մը կը սկսի ձեզի համար, դուք քաղաքականութեան հետ գործ մը չունիք, Զուիցերիացիներուն հետ միշտ լաւ յարաբերութեան մէջ եղած եմ: Հակառակ պարագային՝ դաշնակիցներուն յանձնուեցէք, անոնք թերեւս աւելի բարեացակամ գտնուին ձեզի հանդէպ քան Իտալացիները »:

Այս ծանր պարագաներուն տակ՝ Մուսոլինի լեռ բարձրանալու իր ծրագրէն կը հրաժարի, կը հաւաքէ կարգ մը կարեւոր փաստաթուղթեր, դաշնակիցներուն հետ իր ունեցած թղթակցութիւնները, Փիէր Լավալի հետ ունեցած իր անձնական գաղտնի թղթակցութիւնները, պահարան մը՝ որուն վրայ իր ձեռքով եւ խոշոր գիրերով գրուած էր Ուինսթըն Չըրչիլ :

Այս բոլորը մեծ կաշիէ պայուսակի մը մէջ լեցնելէ ետք, Ապրիլ 27ին, իր փոքրաթիւ հետեւորդներով,— զրահապատ կառք մը, երեք ինքնաշարժ, ահա ինչ որ մնացած էր իր ունեցած իշխանապետութենէն, — ճամբայ կ՚ելլեն, հազիւ քանի մը հարիւր մեթր յառաջացած՝ կը հանդիպին գերմանական օդային ուժերու խումբի մը, անոնց կը միանան մինչեւ կէսօր, առանց վտանգի կը յառաջանան : Ցանկարծ 18 հոգիէ բաղկացած, զինուած, Կարիպալտեան դիմադրական խումբ մը իրենց ճամբան կը կտրէ : Գերմանացիները հակառակ իրենց ունեցած գերազանց ուժին՝ չեն փորձեր շղթան կտրել եւ անցնիլ: Դիմադրականները անմիջապէս իրենց կեդրոնը կը հեռաձայնեն՝ հրահանգ ստանալու համար : Կը պատասխանուի.— Գերմանացիներուն հետ Միլանոյի մէջ կնքուած պայմանագրութեան համաձայն ազատ ճամբայ տուէք, բայց, ուշադրութիւն, ուրիշներ չսպրդին իրենց հետ :

Մանրակրկիտ խուզարկութիւններու կը սկսին: Ծածկուած բեռնակառքի մը մէջ՝ կարաւանին ետեւը կը նկատեն, գերմանական վերարկուի մը տակ ծածկուած, մէկը որ քնանալ կը ձեւացնէ :

— Ոտքի կը պոռան :

Սեւ ակնոցներով, իտալական զինուորական տաբատով, երկարաճիտ կօշիկներով մէկը տեղէն վեր կը բարձրանայ դանդաղ քայլերով կը յառաջանայ եւ կառքէն վար կ՚իջնէ : Զարմացած՝ կը պոռան.— Մուսոլինի՛: Կը հրամայեն որ ձեռքերը վեր վերցնէ, կը պաշարեն չուրջը: Ժողովուրդը փողոց կը խուժէ, մէկը աթոռ մը կը հրամցնէ, ուրիշ մը գաւաթ մը սուրճ: Հարցաքննութիւնները կը սկսին .— Ինչո՞ւ պատերազմ յայտարարեցիր, ինչո՞ւ լեզու չգտար դաշնակիցներուն հետ :

Մուսոլինի այլայլած կը պատասխանէ.— Ստիպուած էի, գերմանական հիւպատոսը օրական երկու անգամ Վենետիկի պալատը կուգար, կը յիշեցնէր Իտալիոյ դաւաճանութիւնը 1869ին եւ 1915ին, կը սպառնար, կ՚ըսէր թէ պատերազմը քանի մը օրէն պիտի վերջանայ, մենք արդէն յաղթական ենք, վերջապէս յողնած՝ Հիթլերի ճնշումներուն վրայ տեղի տուի: Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ հետ համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար ամէն միջոցի դիմեցի :

Անմիջապէս պայուսակէն կը հանէ բազմաթիւ պահարաններ, ցոյց կուտայ այն պահարանը, որուն վրայ խոշոր գիրերով գրուած էր Չըրչիլ, բայց պարունակութիւնը կը պահէ ու կ՚աւելցնէ թէ իր կատարած բանակցութիւններուն լրիւ փաստաթուղթերը ունի :

Տեղւոյն քաղաքապետը անմիջապէս կը հեռախօսէ Միլանոյի ազատագրման կոմիտէի կեդրոնը, Մուսոլինիի ձերբակալման լուրը հաղորդելու եւ կարգադրութեան մը մասին հրահանգ ստանալու համար: Կը պատասխանեն .— Կարելի եղածին չափ ձերբակալման լուրը գաղտնի պահեցէք, առանձնացուցէք, սպասեցէք մեր հրահանգներուն :

Համայնավարները տիրող մթնոլորտէն շատ գոհ չեն, կ՚ուզեն անմիջապէս մաքրագործել Մուսոլինին: Երկրին մէջ անիշխանութիւն կը տիրէր, համայնավարներն ալ իրենց կարգին Մուսոլինիի ձերբակալման լուրը հաղորդած էին Միլանոյի իրենց կեդրոնը: Հրահանգուած էր իրենց որ ամէն գնով արգելք հանդիսանան Մուսոլինիի դաշնակիցներուն յանձման: Գիտէին որ Մուսոլինի իրեն հետ ունեցած պայուսակին մէջ ունի կարեւոր փաստաթուղթեր, գաղտնի թղթածրարներ եւ հսկայ հարստութիւն: Կ՚ուզէին անպայման այս պայուսակին պարունակութեանը տէր դառնալ :

Մուսոլինիի սիրուհին, Քլարա Փեթաչի, հետեւելով իր հետքերուն գտած էր զինքը: Կ՚ուզէր ամբոխը ճեղքելով անցնիլ: Խումբ մը դիմադրականներու հետ պայքարի մէջ էր: Կ՚ուզէր անոր ճակատագրին բաժնակից ըլլալ, ի հարկին միասին մեռնիլ : Վերջապէս կը յաջողի Մուսոլինիի մօտ հասնիլ: Գիշերը Մուսոլինին կ՚առաջնորդեն փոքր գիւղ մը եւ առանձին սենեակի մը մէջ կը փակեն :

Ապրիլ 28ին Միլանոյի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնէն ճամբայ կը հանեն համայնավարներու հրահանգները կէտ առ կէտ գործադրողը, դիմադրական ճակատի մէջ «գնդապետ Վալերիօ» անուանեալ : Վալերիօ եւ իր ընկերները Գիշերը Քոմօ կը հասնին : Կը ներկայանան քաղաքապետարան եւ կ՚ըսեն թէ մասնաւոր առաքելութեամբ ժամանած են: — Միլանոյի դիմադրական ճակատի բարձրագոյն մարմնոյ կողմէ եկած են Մուսոլինին տանելու: Քաղաքապետը կը մերժէ, Վալերիօ եւ ընկերները զէնքի կը դիմեն եւ բռնի ուժով թուղթ մը ստորագրել կուտան, հապճեպով դուրս կը նետուին, կ՚երթան Մուսոլինին եւ Քլարան կ՚առնեն կառքի մը մէջ կը դնեն ու կը հեռանան :

Թ. ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅ - ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐԸ

—o—

Մինչեւ 20րդ դարու սկիզբը Հունգարացիք միայն կարեկցութեամբ կը դիտէին Հայերը, որոնք կորսնցուցած էին իրենց անկախութիւնը եւ իրենց հայրենիքին մէջ իսկ կ՚ենթարկուէին ահաւոր կեղեքումներու կամ խուսափելու համար՝ կը հարկադրուէին հեռանալ իրենց մայր հայրենիքէն: Հունգարիոյ մէջ եւս կ՚ապրէին Հայեր, հաւասար իրաւունքներով, որոնք կ՚աշխատէին Հունգարացիներուն ծանօթացնել հայրենի հայ գրականութեան գանձերը :

Աւելի պատմական, քան գրական նշանակութիւն ունեցող, բայց, այնուամենայնիւ, գրականութեան հետ սերտօրէն կապուած է այն փաստը, եւ այս կ՚ընդգծենք, երբ հունգարացի ծանօթ տառաձուլող Միկլոշ Կիշ (Միստոտոֆալ գիւղէն, 1650 – 1702) Ամսթերտամի մէջ գիրք տպելու համար ստեղծեց հայկական բարձրարուեստ տառեր: Իսկ 19րդ դարէն սկսեալ հունգարական ամսաթերթեր եւ հանդէսներ հրատարակել սկսան յօդուածներ հայ գրականութեան մասին, ինչպէս նաեւ թարգմանաբար ներկայացնել սկսան հայ գրագէտներու գործերը: Հայ գրականութեան վերաբերեալ մեզի յայտնի առաջին յօդուածը լոյս տեսած է 1835ին «Տուտոմանեոշ Դիւտեմին» գիտական ամսաթերթին մէջ, Եղիշէի «Վարդանանց պատմութիւնը» գրքին նուիրուած գրախօսութեան ձեւով, Հայերու ազատագրական պայքարներուն վերաբերեալ տեղեկութիւններու հետ միասին: Այդ յօդուածին հեղինակն է հունգարացի ծանօթ պատմական մը՝ Իշտուան Խորվաթ: Ինքն է նաեւ, որ մատենագիտական հարուստ նիւթեր հաւաքած է Եւրոպայի եւ Ասիոյ երկիրներուն մէջ հրատարակուած հայերէն գիրքերու վերաբերեալ :

Խորվաթի ապրած ժամանակաշրջանն է, որ յեղափոխական գաղափարներու ազդեցութիւնը մեծ դեր սկսաւ կատարել հունգար ժողովուրդին վրայ : Ճնշուող բարենորոգումներու շարժումը կը փոխուի յեղափոխութեան, յանուն ազատութեան: 1848 – 49ի այդ պայքարը վերջացաւ պարտութեամբ, բայց Հունգարացիները շուտով համախմբեցին իրենց ուժերը, եւ ճիշդ այդ ժամանակաշրջանին ալ կը սկսի Հունգարահայերու բեղնաւոր աշխատանքը :

1867ին, Անտալ Մոլնար «Խազանկշա Կուլֆէոլտ» թերթին մէջ գրեց.— «Հայ ժողովուրդը իր գրականութեան արժէքաւոր ստեղծագործութիւններով կարճ ժամանակի մէջ փաստեց, որ ունի ոչ միայն փայլուն անցեալ, այլ նաեւ ապագայ ...»: Այս կէտին վրայ կանգ առած են առհասարակ հունգարացի բոլոր գրագէտները, երբ գրախօսած են հայ գրականութեան մասին :

1871ին, «Ֆիտելիօ» ամսագիրը հունգար ընթերցողներուն ուշադրութեանը կը յանձնէ հայերէն նոր վէպերը, իսկ 1885ին. «Ֆեվարոշի Լապոկ»՝ գրական թերթը, Մովսէս Խորենացիի պատմութեան մէջ յիշուած հայկական աւանդավէպերու մասին կը գրէ: 1889ին նոյն թերթը, հրատարակեց յօդուած մը, «Այսօրուան հայ քնարերգութիւնը» խորագրով, ուր ի մէջ այլոց ըսուած է. «Ժողովրդական երգիչներէն զատ, կան նաեւ բանաստեղծներ եւ անոնք գրեթէ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաբէլեանի ձեռագիրներէն)

—o—

Ներսէս Շուշանեան վարժարանը Դուրեան Սրբազանի նախընծայ արդիւնքով եւ անժխտելի արժանիքով համբաւուած, երբեւ բարձրագոյն նախակրթարան Նիկոմիդիոյ վիճակին, շրջանին զանազան գիւղերէն աշակերտներ ունեցած է, որոնցմէ ընթացաւարտներուն անունները յիշուած են յայտագրին մէջ(*) :

Եղիշէ Եպիսկ. իր անդրանիկ շրջանաւարտ աշակերտներով, յամառ աշխատութեամբ իրեն պաշտօնը արդիւնաւորելէ ետք կը հրաժարի (**) :

Սրբազանին մեկնումէն ետք իր սաներէն Գ. Մխալեան, Ա. Հաբէլեան (Անանիա Ծ. Վրդ.) եւ Մ. Սէմէրճեան, իրենց օգնականներով կը շարունակեն կրթական գործը, նոյն ծրագրով, երկու տարիէն աւելի :

1893 – 94 դպրոցական տարին Գասը Գիւղի Արամեան վարժարանի նախկին տնօրէն Մինաս Ծալեան, եւ 1894 – 95ին Կարապետ Ծ. Վրդ. Մագլըմեան միամեայ տեսչական պաշտօններ կը վարեն : 1895 տարիէն մինչեւ 1907, վարժարանին ներքին հոգը եւ ուսումնապետի պաշտօնը յանձնուած է Ա. Հաբէլեանի (***):

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

(Ծրագիր)

Վարժարանին մէջ, նկատի առնելով տեղական պահանջները, հետեւեալ ուսումները կ՚աւանդուին .—

Կրօնք.— Հին եւ Նոր Ուխտ, Քրիստոնէական վարդապետութիւն, Պատմութիւն Հայ Ս. Եկեղեցւոյ եւ մեկնութիւն Ս. Աւետարանի :

Հայերէն.— Հին եւ նոր, բացատրեալ ընթերցումներ, թարգմանութիւն, վերլուծում, մատենագրութիւն եւ շարադրութիւն :

Թուրքերէն.— Ընթերցում, թարգմանութիւն, նախատարերդ պարսկերէն եւ արաբերէն լեզուաց, սկզբունք օրէնսգիտութեան եւ խմբագրութիւն պաշտօնական գրութեանց, Օսմ. գրականութիւն :

Չափագիտութիւն.— Թուաբանութիւն երկրաչափութեան գիտելիք եւ գրահաշիւ :

Պատմութիւն.— Ընդհանուր :

Գիտութիւնք.— Իրագիտութիւն, բնական պատմութիւն եւ բնագիտութիւն :

Աշխարհագրութիւն.— Հինգ մասեր եւ Օսմ. կայսրութիւն :

Տիեզերագրութիւն.— Ուսումնական աշխարհագրութիւն :

Առողջապահութիւն.— Առողջապահական ծանօթութիւններ :

Առտնին տնտեսութիւն.— (Աղջկանց համար) :

Տոմարակալութիւն.— Կրկնատոմար :

Գեղագրութիւն.— Պարզ եւ զարդագիր :

Ֆրանսերէն.— Ընթերցում, թարգմանութիւն, եւ փոխադարձ զրուցատրութիւն :

Եկեղեցական երաժշտութիւն.— Երաժշտութիւն եւ հայ ձայնագրութիւն :

Երկու ծաղկոցներու մէջ աշակերտները կը մնան երեք տարի շրջանով մը, համընթացներով: Իսկ ուսումնասրահի ծրագրով՝ վեց տարի: Հետեւաբար ինը տարիի շրջաններով : Մանչերը ընթացաւարտ կ՚ըլլան 15 տարեկանին, աղջիկները 14 տարեկանին :Ընդունուած սովորութիւնն եղած է սրահական, թէեւ Ծալեան Մինաս էֆէնտի իր տեսչութեան տարին՝ դասարանական դրութեան վերածելու նախափորձն ըրած է :

Ա. ՀԱԲԷԼԵԱՆ

(4 Շար.)

(*) Բնագրին մէջ արձանագրուած են սկիզբէն մինչեւ 1915 թուականի ուսումնական տարիներու ընթացաւարտ – ընթացաւարտուհիներուն անունները, մանրամասնութեամբ: Նաեւ 1907ին տակաւին իրենց ուսումը շարունակող աշակերտուհիներուն անունները: Այդ մասին որեւէ լուսաբանութիւն եւ բացատրութիւն փափաքող հայրենակիցներուն պարտաւոր եմ սիրով պատասխանել: Դիմել Յառաջի խմբագրութեան, որ կը փոխանցէ (Արշ. Հ.) :

(**) Հազիւ քսան տարեկան, Պարտիզակ երթալէն քիչ ժամանակ ետք կը փախչի, կ՚երթայ մինչեւ Սէյմէնի կառամատոյցը: Մխալեան Կարապետ քահանայ իր ետեւէն կը ղրկէ ժամկոչը, որ զայն կրկին գիւղ կը վերադարձնէ: «Ո՞ւր կ՚երթաս, վարդապետ, կ՚ըսէ, Տէր հայրը, դուն Պոլիս չես կրնար ապրիլ, փառամոլիկ բանաստեղծ եղբօրդ Պետրոսին պէս կ՚ըլլաս»: Արդարեւ Սրբազանին եկած Պարտիզակ մնալը օրհնութիւն մը եղաւ թէ իրեն եւ թէ Պարտիզակի համար : (Արշ. Հ.):

(***) 1908 – 1910 դպրոցական տարւոյն ընթացքին, քահանայ և այցելու կուսուցչի հանգամանքով: 1910ին կուսակրօնի կոչումով մինչեւ 1913, իբրեւ քարոզիչ եւ տեսուչ երկսեռ վարժարանին Հաւանի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ: Ապա Տաճարին կաթողիկէ թեամբ Յովակիմեան սրբազանին, Պարտիզակ դիմեց, 1913 – 14 շրջանին կը հրաժարի իր տեսչական պաշտօնէն ու կը մնայ միայն տեսչութիւն իբր ուսուցիչ: Այդ տարին Ամերիկա կը հրաւիրուի բնիկ Արաբկիրցի Աննըր Կարապետեանի, հմուտ ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներու եւ գիտութիւն ուսած մանկավարժութիւն՝ Փարիզ Ամերիկա :

կը թարգմանուէին ..» :

Բոլորն ալ Թախծոտ չեշտով կ'երգեն ..» : Ինչպէս ընինք արդէն, Հունգար հասարակութիւնը առաջին անգամ նկատած է հայ գրականութեան Թախծոտ շունչը, թարգմանած է այնպիսի թարգմանական գործեր, ինչպէս, օրինակ, Ռ. Պատկանեանի «Արաքսի արտասուքը», Խ. Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի» դասական վէպէն ներկայացնող յօդուածը, որ 1889ին տպագրած էր նոյն «Ֆեվարոշի Լապոկ» թերթը :

Այդ բոլոր յօդուածները եւ թարգմանութիւնները գրեթէ առանց բացառութեան Հունգարահայերու ջանքերուն արդիւնքն էր :

Նոյն Հունգարահայերը 1887ին հիմնեցին «Արմենիա» հանդէսը, որ աւելի քան քսան տարի շարունակ հրատարակուեցաւ հունգարերէնով : «Արմենիա» ամսագրին բովանդակութիւնը բազմազան էր : Տեղեկութիւններ կուտար ամբողջ աշխարհի Հայերուն մասին, անոնց պատմութեան, ընկերային եւ մշակութային կացութեան եւ գործունէութեան շուրջ : Ամսաթերթի էջերուն մէջ լայնօրէն կը ներկայացուէր հայ գրականութիւնը եւ ամսաթերթին գրեթէ բոլոր թիւերուն մէջ կը տպագրուէր նմոյշներ հայ բանաստեղծներէ : Սակայն պէտք է դիտել տալ, թէ «Արմենիա»յի մէջ երբեք չէ ներկայացուած հայերէն արձակը : Ամսաթերթին մէջ շատ գրուած է հայ պատմագրութեան, լրագրութեան, ժողովրդական բանահիւսութեան մասին : Ամսաթերթը ունէր իր աշխատակիցները Հունգարիայէն դուրս ալ : Յատկապէս հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը տրուէին Պաքուի եւ Թիֆլիսի հայ կեանքի մասին :

Դժբախտաբար «Արմենիա»յի խմբագրին եւ ղեկավարին՝ Կրիշտոֆ Սոնգոտի մահով կը դադրի ամսաթերթին հրատարակութիւնը : Ամսաթերթը իր գոյութեան ընթացքին կարեւոր դեր կատարեց Հունգարացիներուն ներկայացնելով հայ ժողովուրդը, անոր ճակատագիրը, մշակոյթը եւ իղձերը :

Ի հարկէ, «Արմենիա»յէն զատ, հայ գրականութիւնը ծանօթացնելու գործով կը զբաղէին նաեւ այլ հրատարակչականներ եւ անհատներ : Հունգարահայ Լասլօ Գոպչա հրատարակեց հայ ժողովրդական առածներ եւ հայ ժողովրդական հէքեաթներու հաւաքածոներ : Հէքեաթներու հաւաքածոն մեկնաբանուեցաւ հունգար մամուլին կողմէ («Էթնիկրաֆիա» ամսաթերթ, 1911) : Մինենոյն ատեն հրատարակեցին «Արմենիա »յէն քաղուած բազմաթիւ թարգմանութիւններ, իսկ կիսատ – Հայնրիխի խմբագրութեամբ լոյս տեսած միջազգային գրականութեան քառահատորեակին մէջ հայ գրականութիւնը իր արժանի տեղը գրաւեց : Այս մասին գրած է Փեշտայի համալսարանի հայերէնի եւ հայ գրականութեան փրոֆէսօրը՝ հունգարահայ Լուկաչ Պատրուպան (1911) :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն եւք բազմաթիւ հաւաքածոներ հրատարակուեցան հայ գրականութեան վերաբերեալ : Հատուածներ «Սասունցի Դաւիթ»էն, Խ. Աբովեանի, Յովհ. Թումանեանի եւ ուրիշներու բանաստեղծութիւններէն : Հայ արձակէն հրատարակուեցան Շիրվանզադէի «Քաոս» վէպը, Վ. Անանեանի «Մանկութիւնը լեռներում», Նորա Ադամեանի «Աղջիկը նախարարութիւնից » եւ Ց. Լուկասեանի « Փոքրիկ վրիժառուները » :

Հունգար ընթերցողներուն արդէն ծանօթ է արդի հայ բանաստեղծութիւնը՝ Աւ. Իսահակեան, Ե. Չարենց, Ս. Կապուտիկեան, Աշոտ Գրաշի, Գ. Բորեան, Գ. Էմին, Սարմէն եւայլն : «Նագվիլագ» (« Համաշխարհ ») ամսաթերթին 1958ի 10րդ թիւը գրեթէ ամբողջութեամբ նուիրուած է հայ գրականութեան :

Երթալով զարգանալու վրայ է հայ–հունգար գրականութեան կապերը եւ լիայոյս ենք, որ հունգարացի գրասէրները պիտի շարունակեն մօտէն հետեւիլ հայ գրականութեան եւ անոր նուաճումներուն :

ՏԻՈՐԴ ՌԱՏՕ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ) .— Ինչպէս ամէն տարելիցին, այս տարի եւս, Միլանահայ գաղութը արժանավայել կերպով ոգեկոչեց Ապրիլեան Նահատակները :

Հայկ. Տան մայր պատին վրայ զետեղուած էր ազգային գործիչներու, յեղափոխականներու, մտաւորականներու համադրական լուսանկարը, մինչ մեխակներու եւ վարդերու կարմիր եւ սպիտակ փունջեր գաղափարականօրէն կը խորհրդանշէին մահը՝ արեան մէջ, եւ արդարին եւ անմեղին անճիտումը՝ չիրականացած յոյսերու ճամբաներուն վրայ :

Ինչ որ ալ աւելի խորազգած կ'ընէր սրբազան օրուան իմաստն ու նշանակութիւնը՝ այդ համադրական կենդանագրին յարակից զոյգ Մասիսներուն եւ Կարմիրն Վարդանի ներկայութիւնն էր, ներկայութիւն՝ որ 1510 տարիներու հսկայածաւալ աղեղնաւորումով մը՝ Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց զոհաբերութիւնը գաղափարականօրէն կը միախառնէր մեր օրերու Ապրիլեան նահատակութեան, այսպէսով անգամ մը եւս ապացուցանելով որ Հայն ու Հայութիւնը կը շարունակեն ապրիլ եւ վերապրիլ անցեալի եւ ներկայի վրայ լրացնող պատմական ոգեւորիչ դրուագներու հրաւէրովն ու Թելադրանքովը, որոնք գրեթէ միշտ կը խօսին ազատութեան, անկախութեան եւ կրօնքի հրեղէն բարբառովը :

Ոգեկոչման հանդէսին սկզբնաւորման, ղեկավարութեամբ Պ. Հ. Բամպակեանի՝ երգչախումբը երգեց «Անոնց համար որ ինկան»ը, ապա Բժ. Տ. Ալեքսանեան, կարդաց իր բացման խօսքը,ամփոփ վերլուծականով մը վեր հանելով Ապրիլ 11/24ի ոդեկան եւ հոգեկան իմաստը, յորդորելով հաւատարիմ մնալ իտէալին, որ հրահրեց Նահատակները, անոնց գոհաբերութիւնը դափնեզարդելով փառաւոր լուսապսակով մը :

Գաղութիս երգչուհիներէն Տիկին Ա. Նայիս Պողպալեան եւ Օր. Սոնա Մինասեան զուգերգեցին Կոմիտաս Վարդապետի «Մըծեռնակը», որուն յաջորդեց Պ. Նուպար Պողպալեանի ընթերցումը, — Ռուբէն Զարդարեանի «Բագինին փառաբանութիւնը » :

Նահատակ գրագէտին այս էջը, իր յաղթական պերճ ընթացքով, զօտեպընդուած ալետատան կորովի ներշնչմամբ՝ խորապէս յուզեց ընթերցողն ու ունկնդիրները :

Օրուան բանախօսն էր Բժ. Մալոյեան, որ աւելի քան կէս ժամ տեւող գրաւոր բանախօսութեամբ մը՝ մանրակրկիտ պատմականը ըրաւ Հայուն ապրած ահաւոր եղեռնին, բնորոշելով Թուրք ցեղին ծագման, ժամանակի ընթացքին անոր զարգացման յաջորդական փուլերը, չմոռնալով ի յայտ բերել անոր նկարագրին ճիւաղային գիծը, որ երկնքէն իջնող անողորմ կրակի մը պէս պիտի իջնէր անպաշտպան Հայութեան վրայ, չյաջողելով սակայն աշխարհի երեսէն սրբել – վերցնել մեր ցեղը, կեանքին, լինելութեան, պայքարին կապուած ամեհի ցեղ մը, որ պատմութեան ճամբաներուն վրայ կորսնցնելէ յետոյ իրեն ուղեկից եւ բախտակից ցեղերը՝ կը շարունակէ ապրիլ, միշտ հաւատաւոր եւ միշտ կենսալից :

Տիկին Քնարիկ Եղիկեան, զգայուն կերպով վերապրելով Նահատակ Դանիէլ Վարուժանի «Կարօտի Նամակ» հոյակապ քերթուածին ոգին՝ նոյնքան զգայնութեամբ արտասանեց զայն :

Երգչախումբը մեծ յաջողութեամբ երգեց « Տէր, կեցո դու զՀայս»ը : Դաշնակով կ'ընկերանար Տիկին Ա. Բամպակեան :

Ոգեկոչման հանդիսութիւնը փակուեցաւ Հոգեւոր Հովիւի փակման խօսքով :

Ժողովուրդը, խորապէս զգացուած՝ հեռացաւ Հայկ. Տունէն, անգամ մը եւս հաղորդակից ըլլալէ յետոյ իր մեռելներուն անյայտ շիրիմներուն հետ, որոնք քառասունըվեց տարիներէ ի վեր, հազար · հազարաւոր տարողնուած են Արաբիոյ յայտնի անապատներուն մէջ :

Ա. Ս.

×

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յառաջ) .— Կիրակի, Մայիս 14՝ կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի շքեղ դահլիճին մէջ տօնուեցան Ապրիլեան Սգահանդէսն ու Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի բարերարներու օրը՝ հովանաւորութեամբ Գերպ. Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեանի : Ներկայ էին Մխիթարեան Ուխտի միաբաններ, նորընծաներ, հայ գաղութի անդամներ, վարժարանի աշակերտութիւնը եւ ուսանողներ :

Սգահանդէսը բացուեցաւ «Քաջաց Զէնքի» խմբերգով :

Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհանուր քարտուղար Հ. Եղիա Վ. Փէշիկեան ոգեկոչեց սգատօնը, թուեց պատճառները հայ գողգոթային եւ մեծ ոդբերգութիւնը պատմեց մեր ցեղին :

Պատշաճ արտասանութիւններ ըրին վարժարանի աշակերտներ՝ Յ. Պատրմաճեան, Արեգ Ֆիլիպեան, Շահէ Մինասեան եւ ուրիշ երկու փոքրիկներ : Անտոն Ադըլեան կարդաց «Մեր Նահատակները» վերնագրով յուզիչ գրութիւն մը, իսկ Մանուէլ Գալէնտէրեան՝ ձօն մը բարերարներու յիշատակին :

Վարժարանի երգչախումբը, կոկիկ պատրաստութեամբ երգեց քանի մը խմբերգներ :

Օր. Սեդա Բալուեան իր սիրուն ձայնով մասնակցեցաւ գեղարուեստական բաժնին, հայկական երգերով, որոնց դաշնակով կ'ընկերանար Փրոֆ. Ֆլորիանօ Պալեսթրօ :

Վարժարանին տեսուչ Հ. Նիկողոս Քէհեայեան խօսեցաւ բարերարներու կատարած ազգօգուտ գործին եւ անոր տուած արդիւնքին մասին :

Փակման խօսքը ըրաւ Միաբանութեան Աբբահայրը, որ մեկնեց Ապրիլեան Եղեռնի խորհուրդը եւ յիշատակութիւնը ըրաւ Մուրատ եւ Ռափայէլ ազգային բարերարներուն :

Հանդէսը փակուեցաւ խմբերգով :

Վ. ԵՐԱՆԳԵԱՆ

ԱՐՑՈՒՆՔԸ ՕԳՏԱԿԱ՞Ր Է ԹԷ ՈՉ

Թող այս հարցը տարօրինակ չթուի : Չէ՞ որ ամէն մարդ գիտէ թէ արցունքը ծանր ապրումներու ընկեր է : Լայնօրէն տարածուած է այն կարծիքը թէ «արցունքը չի դեղեցկացներ մարդը», այլ ընդհակառակն կը «քայքայէ» մորթը, անոր վրայ ձգելով անջնջելի հետքեր :

Սխալ է այս կարծիքը :

Փրինսթըն համալսարանի փրոֆէսօր Էհլի Մոնթեգիւ կը պնդէ թէ «որոշ միտքով մարդը գոյութիւն ունի միայն շնորհիւ անոր համար, որ կրնայ լալ » :

Անգլիացի ուրիշ գիտնական մը, փենիսիլլինը գտնող Ալեքսանտր Ֆլեմինկ, առաջին անգամ ըլլալով ուշադրութիւն դարձուց, որ արցունքը հասարակ ջուր չէ : Բաղադրութեան մաս կը կազմէ նիւթ մը, որ ընդունակ է մեռցնելու մանրէները : Հինգ տասը վայրկեանի մէջ արցունքը անվնաս կը դարձնէ մանրէները եւ լաւ ախտահանում մըն է աչքին համար ալ : Ահա թէ ինչու այս քնքոյշ գործարանը սովորաբար չազդուիր մանրէներէն, որ կը վխտան մթնոլորտին մէջ : Արցունքը ոչ միայն աչքերէն կը ծորի, այլեւ կը թափանցէ շնչառութեան անցքերուն մէջ ու կը թրջէ քիթին թաղանթը : Արցունքին հետ թափանցելով քիթին մէջ, կը մաքրէ մեր շնչած օդը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (204)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Նոյն դրութեան մէջ էին ընկերները : Այդ վիճակում նրանք, ճիշդ է, իրար մխիթարել չէին կարող, բայց ջանում էին սիրտ տալ թէ իւրաքանչիւրն իրեն եւ թէ միմեանց :

— Էհ, էս չէնում չեղան, իչէ լինեն միւսում : Սրանք որ փախել են այստեղ՝ մերոնք չէին մնայ ... Նրանք էլ կ'երեւի գնացել են ապահով մի տեղ ...

Այսպէս երբ մի չէնում յուսահատուած էին, յոյսերը դնում էին միւս չէնի վրայ, ու ճանապարհ էին ընկնում տխուր խորհրդածելով .

— Նախարարներից փախանք, Թագաւորն էլ չպաշտպանեց ...

— Մեզ չէ, պաշտպանէր գէթ իր քաղաքը ...

Երբեմն էլ, տխուր մտքերից կարծես ձանձրացած, փորձում էին զուարթ երեւալ կամ կատակել : Զարմանալի է, թէ ինչպէս է լինում, որ մարդը նեղ վիճակում էլ, տխրութեան մէջ իր մէջ ուժ է եթէ կռիւը չսկսէր : Կնքահայրը լինելու էր Վարդտնում կատակելու, հեգնելու .. Ինչպէս գիտենք, Թորգոմի հարսանիքը պէտք է լինէր երկու օրից, եթէ կռիւը չսկսէր : Կնքահայրը լինելու էր Վարդանը, ծախսաբարը՝ Յովսէփը : Այս մասին խօսում էին աւելի այն ժամանակ, երբ նկատում էին Թորգոմի տխրութիւնը :

— Է, Թորգոմ, Թորգոմ, քանի կամեցար պսակուել՝ փորձանք եկաւ : Հիմա Մինային գտնենք՝ պսակենք իսկոյն, որ էլ փորձանք չպատահի ... Համաձա՞յն ես :

— Համաձայն եմ, — սթափւում էր Թորգոմը : — Միայն թէ շուտ գտնենք :

Այժմ էլ, չինականին հանդիպելուց յետոյ, տխրակատակ վեր կացան եւ, ձիեր հեծնելով, բռնեցին լեռնային գիւղի ճանապարհը · ինչ իմանաս, գուցէ հէնց այդտեղ են իրենց հարազատները ...

Բայց հազիւ անցել էին մի փոքր տարածութիւն՝ նկատեցին մի ձիաւոր, որ արընթաց գալիս էր դէպ իրենց : Նա գալիս էր ոչ թէ գիւղից, այլ քաղաքի կողմից եւ նրա ճերմակ ձին փայլփլում էր արեւի տակ, ասես խաղում էր հաճոյքից ... Ո՞վ էր, ո՞ւր էր գնում այդպէս սրարշաւ ... Դա այնքան հետաքրքրեց, որ ընկերները ձիերը կանգնեցրին, իմանալու ո՞վ եւ ո՞ւր է գնում : Եւ շատ սպասելու հարկ չեղաւ : Շուտով մօտեցաւ երեսունին անց մի առողջ չինական : Երբ պարզուեց, որ նա մօտիկ գիւղի բնակիչ է, Թորգոմը հարցրեց, թէ քաղաքից փախածներ կա՞ն իրենց չէնում : Երիտասարդը, պատասխանելու փոխարէն, հարցրեց .

— Իսկ դուք կարո՞ղ էք ասել, թէ ինչպէս եղաւ նախարարների սպանութիւնը :

Վայրկենապէս Թորգոմի գլխով մի միտք անցաւ, թէ դիմացինը երեւի ճանաչում է իրեն եւ նրա խօսքը վերաբերում է իր ձեռքով սպանուած Համունի նախարարին, ուստի եւ հարցրեց տարակոյսով .

— Ի՞նչ սպանութիւն, ի՞նչ նախարարներ ...

— Էն, որ Թագաւորը ործակոտոր է արել :

— Ործակոտո՞ր ... Ո՞ւմ, ի՞նչպէս, որտե՞ղ ... հետաքրքրուած ընկերները հարցեր տեղացին գրեթէ միասին :

— Որտե՞ղ՝ Արմաւիրում : Զգիտէ՞ք ...

Թորգոմն ու ընկերները իրար նայեցին զարմացած : Դա նորութիւն էր ... զարմանալի, անսպասելի նորութիւն :

— Պատմիր, մարդ Աստուծոյ, պատմիր, — խնդրեցին նրանք, ձիերից իջնելով :

Եւ ձիաւորը պատմեց Արմաւիրում կատարուածը · պատմեց կցկտուր, բայց գոհունակ չեշտով, ինչ վկայում էր նրա համակրանքը : Նրա ասելով՝ Թագաւորը կանչել է նախարարներին ճաշի եւ այդտեղ իսկ՝ ճաշի սեղանի մօտ կոտորել բոլորին : «Դուք, — ասել է Թագաւորը, — փչացրիք իմ նոր քաղաքը, դէ փչացէք դուք էլ »...

Հեծուորը պատմում էր այնպէս, ասես ինքն ականատես կամ մասնակից էր եղել դէպքին · խօսքերն ասում էր յուզուած, ձեւացնելով, ինչ եւ առիթ տուեց Թորգոմին հարցնելու .

— Դու ինքդ տեսա՞ր :

— Ոչ · պատմեցին մայր քաղաքից եկողները :

Պատմողը ներկա՞յ էր եղել, թէ ոչ՝ դա էական չէր : Կարեւորը նրա բերած նորութիւնն էր, այնքան զարմանալի նորութիւնը, որին նրանք չհաւատացին սկզբում եւ խօսել իսկ չուզեցին, բայց յետոյ նրանց համակեց մի անզուսպ ուրախութիւն, այն աստիճան, որ առժամ մօտեցան իրենց հարազատներին :

— Արժանի են, արժանի, — առաջինը խօսեց Յովսէփը, որ սակաւախօս մարդ էր ընկերների մէջ : — Մեզ որ հասցրին էստեղ, թող ամէնքը կոտորուեն էդպէս :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէին վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Պ. Պօղոս եւ Պետրոս Կակոսեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց հօր, քեռայրին եւ ազգականին ընկեր Նշան Կակոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Սեդրակ Գարակէօզեան, Սարօ Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Նիկողոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց տիկ-նոջ, մօր եւ քրոջ՝

ՄԱՐԻ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պաշտօնին, ի յիշատակ Հայ սպաներու, ենթասպաներու եւ զինուորներու, որոնք քաջաբար ինկան Սարտարապատի, Բաշ-Ապարանի եւ Ղարաքիլիսի եւ ուրիշ պատմական հերոսամարտներու ընթացքին, ու փրկեցին հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ողբ. Ահարոն Մեճիկեանի թաղման առթիւ, շնորհակալութեամբ ստացուած է փոխան ծաղկեպսակի.— Տէր եւ Տիկ. Արծրունի Զրբաշեանէ 30 Ն. Ֆ., Պ. Եր ուանդ Ճինկէօզեանէ տասը, եւ Հայկ Թէրզեանէ տասը Ն. Ֆ.:

Այս առթիւ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Մեճիկեան ընտանիքին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԵՆԵՏԻԿ — Ս. ՂԱԶԱՐ — ՀՌՈՄ
ԵՒ
ՇՐՋԱԿԱՅՔԸ

Շաբաթ մը ծովի կեանք՝ Հանր. Սան Մարինոյի մօտ, Ադրիականի աննման աւազին վրայ, ծովեզերեայ նորաշէն եւ հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ :

ՄԵԿՆՈՒՄ՝ Օգոստոս, 6

ՎԵՐԱԴԱՐՁ՝ Օգոստոս, 31

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել .—

Ն. ՄԱՅԻՍԵԱՆ
45, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : TAI. 49-40
(Գաւիթին մէջ)
Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
11, Avenue Béranger
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O)

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Անտիլլի ծերանոցին համար աշխատութեան արտօնութիւն ունեցող, հայ սպասուհի մը կը փնտռուի, տեղեակ հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներուն :

Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մայրամիկ Հաճիփանոսեան (Իզմիտի մերձաւոր Օվաճըգ գիւղէն) կը փնտռէ իր երկու եղբայրները, որոնցմէ բաժնըւած է Սուլթանթէփէ (Ուրֆայի կողմերը) Մեծ Եղեռնին: Մկրտութեան անուննին է Մկրտիչ եւ Կարապետ: Տարագրութեան ընթացքին կրած են Հալապ եւ Պօզան՝ արաբական անունները :

Ցուսալով որ Ուրֆայի, Հալէպի կողմերը ըլլան, իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողը թող բարեհաճի գրել հետեւեալ հասցէին .—

ZEROUKIAN, 5, Av. Mistral
Ste-Margueritte, MARSEILLE-9 (B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Պրիւսէլէն Փափազեան ընտանիքը հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապ. Խաչի օգաբութեան կայանին, իրենց սիրեցեալ եղբօր Կարպիս Փափազեանի մահուան 9րդ տարեդարձին առթիւ:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՆԴԷՍ – ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը կազմակերպած է Միութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ, հանդէս – հացկերոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 11, Կիրակի կէս օրին, Լա Վառէն, «Օ Շաթօ տէ ք'Իլ»ի հաճելի շրջավայրին մէջ:

Սեղաններու թիւը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի կանուխէն արձանագրուիլ, լեցնելով հետեւեալ կտրօնը և զայն ղրկելով մեր հասցէին, առ առաւելն մինչեւ Յունիս 2ը:

Union Générale Arménienne
de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)
TRO. 03.18

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ.:

(Վճարում կարելի է ընել դրամատան կամ փօսթի չէքով):

Paris C. 8019-72

Վճարումը ստացուելէ յետոյ կը ղրկուի մասնակցութեան տոմսերը եւ Շաթօ տէ ք'Իլի հաղորդակցութեան միջոցները ցոյց տուող փլանը :

Անուն եւ մականուն

Հասցէ

Մասնակցողներու թիւ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի կին մը, ֆրանսերէն խօսող, տան մէջ ծեր մարդու մը ընկերութիւն ընելու եւ ճաշը պատրաստելու համար: Լաւ վճարում, առանց բնակութեան : Դիմել Քրքեաշարեան, 34 Պուլվար Նէյ (Փարիզ 18), մեթրօ՝ Փօրթ տը լա Շափէլ :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ
ԵՐԵՒԱՆ

Երեք շաբաթը անգամ մը

ՆԱՒՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ուղղակի դէպի ԵՐԵՒԱՆ

Երթուդարձի գիներն են, կերակուրով լերադարձին կարելի է Վենետիկ իջնել

13 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Պանդոկի մէջ բնակութեամբ եւ սնունդով

Բ. կարգ	3046 Ն. Ֆ.
Գ. կարգ	2506 Ն. Ֆ.

ՁԵՂՉ խմբովին ճամբորդողներուն:

ՈՒՂԵԳՈՅՑԻ իրաւունք, անձ գլուխ, 150 քիլօ՝ Բ. կարգի եւ 100 քիլօ՝ Գ. կարգի ճամբորդներուն:

Նոյն ճամբորդութիւնը օդանաւով կամ երկաթուղիով:

Մեր գրասենեակը կը զբաղի նաեւ դէպի Ամերիկա, Սուրիա եւ այլ ճամբորդութիւններով:

ԴԻՄԵԼ՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ
48, Rue de la République
Tél.: 20.47.22
MARSEILLE

●

ՓԱՐԻԶ
Մասնաճիւղ
7, Rue Auber, 7
Tél : RIC. 63-69
PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

27 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

Place Saint-Sulpice — Métro Saint-Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Ուսանողական Միութեան ներկայացուցիչները :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցին Օր. Ֆարշիեան՝ ձայն– պատկերասփիւռի Ա. մրցանակ (դաշնակ), Օր. Շ. Պէնկեան եւ Ա. Քիւփէլեան՝ (երգ), Օր. Ա. Թարոն, Ժ. Աչըկէօզեան եւ Ճերահեան (մենապար եւ զոյգ պար), Նահապետեան քոյրեր՝ (երգ), Ընկ. Հապէշեան (արտասանութիւն) եւ քառեակ մը որ պիտի նուագէ ազգային եւ ժողովրդական երգեր :

Կէս գիշերին կը սկսին եւրոպական պարերը :

ROBERTO SETO vedette des disques "Vogue"

Նուագախումբին առաջնորդութեամբ:

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Խօսնակ՝ Ընկ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մէջ, 340 Պուլվար Շավ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ ազգային կազմակերպութեանց :

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՑԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսին Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
եւ Տիկ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Ուղերձ՝ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին.— ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ (դաշնակ):

Ինչպէս նաեւ.— Մ. Սիմոնեան, Խէչեան, Ս. Թիւթէլեան, Վ. Ճառայեան

Եւրոպական պարեր

Francis Carrias

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ յարակից սրահներուն մէջ :

Խօսնակ.— Ընկ. Կ. Յարութիւնեան :

ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նաւասարդեան ենթակոմիտէի :

Այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 6.30ին:

Կը խօսի Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ :

Գրական – գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Հասցէ.— Քուինզ Հոլ, Թաուն Հոլ, Իլինկ, (Լոնտոն):

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Յունիս 3, Շաբաթ գիշեր: Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ :

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Րիւ ժէի սրահը:

Կը նախագահէ Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. Անժէլ Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն):

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ. — 28 Մայիս, Կիրակի կէս օրէ յետոյ :

ԿԸ խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին :

Կը խօսի Ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին Քաղաքապետարանին թատրոնին մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՅՈՒՄՃԵԱՆ (Սէն Շամոնէն) :

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.—

ԵՐԳ.— Տիկին Սիրարփի Փըրզիկեան, Օր. Էլիզապէթ Սարգիսեան:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Օր. Խաչիկեան, Ս. Պօյաճեան, Շահինեան, Փըրզիկեան (Նոր Սերունդ):

ՆՈՒԱԳ (զոյգ կիթառ).— Ղազարոսեան, Շահինեան (Նոր Սերունդ), Պ. Ցոլարշ Պօյաճեան (Նոր Սերունդ):

Ջաւեշտ մը Ռոմանի խումբէն, գլխաւորութեամբ դերասան Քէփէնէկեանի

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն :

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ

ԼԸ ՓԷՔ

3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին :

Ճոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր :

Հաղորդակցութեան միջոցներ .—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի կայարանը (ՈՋ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել Էրմիթաժ :

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոռ տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ Ի

ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 18, ԺԱՄԸ 15էն 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

36, AVENUE DE GAULLE, MONTMORENCY

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՅԱՌԱՋ

Ο Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՄԱՅԻՍ — VENDREDI 26 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9111 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4912

ԾՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան 53րդ համաժողովը Իսի լէ Մուլինոյի մէջ տեւեց չորս օր, Մայիս 18–21:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ղրկուած էր եղբայրական ողջոյնի ուղերձ մը՝ յաջողութեան մաղթանքներով:

Համաժողովի օրակարգի գլխաւոր հարցերը կը կազմէին՝ Ալժերիա եւ կառավարութեան տնտեսական ու ընկերային քաղաքականութիւնը:

Ժողովի բացումը կը զուգադիպէր փոխադրական միջոցներու ընդհանուր գործադուլին: Յաջորդ օրն ալ Էվիանի մէջ առաջին հանդիպումը կ'ունենային Ֆրանսայի եւ «ԱՀԱԿ»ի ներկայացուցիչները:

Այս երկու դէպքերը մեծապէս պիտի ազդէին համաժողովի ընթացքին վրայ:

Առաջին օրուան մեծ մասը յատկացուեցաւ կուսակցութեան «հիմնական ծրագրի» քննութեան: Զեկուցաբեր Ժիւլ Մոք պարզեց գլխաւոր գիծերը նոր ծրագրին, որուն պատրաստութեան մէջ գլխաւոր աշխատանքն էր կատարած:

Ըստ ընկերվարական նոր գաղափարախօսութեան, անհրաժեշտ չէ «հաւաքականութեան սեփականութիւնը դարձնել արտադրութեան եւ փոխանակութեան միջոցները, այլ ջնջել դրամատիրական անհատական սեփականութիւնը, երբ անիկա արդիւնքն է ուրիշի աշխատանքի շահագործումին կամ կը յանգի այդ շահագործման»:

Շատ բան փոխուած է տնտեսագիտական վարդապետութեան մէջ: Կը նախատեսուէր, որ դրամատիրութիւնը պիտի կործանէր պարբերական եւ ընդհանուր տագնապներու հետեւանքով: Անիկա տեղի չունեցաւ:

Այժմ կարեւոր հարցն է «շատ արտադրել, արտադրութիւնը բարելաւել եւ արդիականացնել, աշխատանքը աշխուժացնել՝ քանի որ աշխատաւորը տէրն է իր աշխատանքի գործիքին եւ կը ծառայէ ընդհանուրի շահին: Անհրաժեշտ է ծրագիր կազմել ժողովրդավար սկզբունքներու համաձայն»:

Երկու գլխաւոր հոսանքներ ակներեւ էին ժողովին մէջ սկիզբէն ի վեր:

Ծրագրի վերաքննութիւնը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկային «Ազգային խորհրդաժողով»ի մը մէջ: Այսուհետեւ համաժողովները (քոնկրէ) տեղի պիտի ունենան երկու տարին անգամ մը:

Ընդհանուր քարտուղար Կի Մոլէի քաղաքականութեան դէմ փոքրամասնութիւն մը կար կուսակցութեան մէջ՝ գլխաւորութեամբ նախկին նախարարներ Ալպէր Կազիէի եւ Քրիսթիան Փինոյի:

Տարակարծութիւնը մասնաւորապէս դը Կոլի շուրջ կը կեդրոնանար: Ինչպէս կը յիշուի, 1958ին ընկերվարական կուսակցութիւնը վճռական դեր մը խաղացած էր՝ զօրավարին իշխանութեան գլուխ գալուն մէջ: Կի Մոլէ մասնակցած էր նոր Սահմանադրութեան խմբագրութեան:

Կազիէ եւ ընկերները հակառակ են Սահմանադրութեան 16րդ յօդուածին, որ բացառիկ իրաւասութիւններ կը շնորհէ Հանրապետութեան նախագահին:

Մեծամասնութիւնը այդ յօդուածը կը սահմանափակէ միայն Ալժերիոյ համար:

Չորս օրուան վիճաբանութիւնները պայծառացուցին մթնոլորտը եւ ճշդեցին դիրքերը:

Միաձայնութիւն գոյացաւ Ալժերիոյ հարցին շուրջ եւ քուէարկուեցաւ միակ բանաձեւ մը: Ընկերվարական կուսակցութիւնը առաջին օրէն ի վեր ջատագոված է բանակցութեանց միջոցաւ կարգադրել հարցը՝ Ֆրանսայի եւ ալժերական գերիշխան հանրապետութեան մը միջեւ:

Միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ նաեւ կառավարութեան տնտեսական եւ ընկերային քաղաքականութեան մասին ներկայացուած բանաձեւը:

Գալով Սահմանադրութեան 16րդ յօդուածին եւ վարչակարգին, մեծամասնութեան բանաձեւը ստացաւ 2376 քուէ՝ 714ի դէմ (Կազիէ – Փինօ). 104 ձեռնպահ:

Համաժողովը վերջացաւ համերաշխ մթնոլորտի մէջ: Փոքրամասնութեան բանաձեւը հարիւրէն քանիէն աւելի քուէ ստացած ըլլալով, իրաւունք ունեցաւ ներկայացուցիչներ տալու վարիչ մարմնին, վերականգնելով միացեալ ճակատը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ՀԻՒՐԵՐԸ

ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ Կ'ԸՆԿԵՐԱՆԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԵՒ ԱՐՏ. ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Արքայական գեղեցիկ զոյգ մը, ժպտուն թագաւոր մը եւ երջանիկ թագուհի մը Փարիզ ժամանեցին եւ ողջունուեցան թնդանօթի 101 հարուածներով: Օրլիի օդակայանին մէջ, նախագահ տը Կոլ բարի գալուստ մաղթեց Պելժիոյ երիտասարդ թագաւորին.—

«Ձեր պետական այցելութեամբ Ֆրանսական Հանրապետութեան, որ կը յիշէ թէ 51 տարի առաջ պաշտօնապէս ընդունած է ձեր մեծ-հայրը եւ մեծ-մայրը՝ Ալպեր թագաւորը եւ Էլիզապէթ թագուհին, կը թուի թէ ձերդ վեհափառութիւնը կը վերահաստատէ ժամանակներու շղթան: Եւ քանի որ այս կիսադարուն, Ֆրանսայի եւ Պելժիոյ միջեւ զիրար գնահատելու, զիրար սիրելու եւ իրարու զինակցելու պատճառներ եղան միայն, ձեր այցելութիւնը վկայութիւն մըն է թէ հրապարակաւ կ'ուզէք արտայայտել այդ բոլորը»: Նոյնիմաստ ճառով մը Պելժիոյ թագաւորը, յուզուած, պատասխանեց Նախագահին.— «Թագուհին եւ ես շատ զգայուն ենք բարի գալուստի ձեր խօսքերուն եւ ձեր ընդունելութեան Ֆրանսայի հողին վրայ: Երջանիկ ենք, որ շփման մէջ կը մտնենք ձեզի հետ եւ երկրի մը հետ զոր կը ճանչնանք եւ կը սիրենք հինէն: Այնքան կապեր կը միացնեն Ֆրանսան եւ Պելժիան, այնքան յիշատակներ սիրելի են մեզի մէկ կամ միւս կողմէն, այնքան հասարակաց պարտականութիւններ կը սպասեն մեզի, վաղը: Ֆրանսան, գիտենք, ծանր հարցեր ունի իր առջեւ: Բայց գիտենք նաեւ, Պ. Նախագահ, որ ձեր երկիրը արդէն յաղթականօրէն անցուցած է դժուար ժամեր: Կը մաղթենք, որ Ֆրանսան անգամ մը եւս գտնէ, արդարութեան եւ հաւասարակշռութեան այն լուծումները, որոնք արժանի են իր անցեալին եւ բեղուն ապագային համար: Ի սրտէ, կը հրճուինք, որ այս քանի մը օրերը պիտի անցնենք ձեզի հետ, Ֆրանսայի ժողովուրդին մէջ»:

Էլիզէի ճաշէն ետք, մինչ Պելժիոյ թագուհին Քէ տ'Օրսէի իր բնակարանը կ'երթար հանգստանալու, թագաւորը գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը կ'ունենար նախագահ տը Կոլի հետ:

Թագաւորին կ'ընկերանան նաեւ վարչապետը Թէօ Լըֆըվր, որ նոյն օրը Պրիւսէլ վերադարձաւ եւ արտաքին նախարար՝ Փօլ-Անրի Սփաք որ, իր կարգին տեսակցութիւն մը ունեցաւ տը Կոլի հետ ինչպէս նաեւ իր ֆրանսացի պաշտօնակից Քուվ տը Միւրվիլի:

Իրիկունը ժամը 20·30ին Լուվրի շքեղ սրահներուն մէջ, քանի մը հարիւր հիւրերու ներկայութեան, ճաշ մը եւ ընդունելութիւն մը տրուեցան Պոտուէնի եւ Ֆապիոլայի ի պատիւ:

Հինգշաբթի օր, թագաւորը եւ թագուհին Ֆոնթէնըպլոյի պալատը այցելելէ ետք, ներկայ եղան արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլի ճաշին: Իրիկունը ճաշ մը կը տրուէր պելժիական դեսպանատան մէջ եւ երեկոյթը կը շարունակուէր Օփերա ուր բացառիկ ներկայացում մը կը տրուէր Պելժիոյ թագաւորին եւ թագուհիին ներկայութեան:

Պոտուէն եւ Ֆապիոլա իրականին մէջ երկրորդ անգամն է որ Փարիզ կու գան: Արդարեւ ութ օր առաջ, ճամբորդութիւն մը կատարած էին որուն շուրջ բացարձակ գաղտնապահութիւն տիրեց թագաւորին իսկ խնդրանքով: Կ'ըսուի թէ Պոտուէն ուզած էր «աչք մը պտըտցնել» իր այցելելիք վայրերուն վրայ պաշտօնական այցէն առաջ: Թագաւորը եւ կինը նոյնիսկ մտերիմ ճաշի մը ներկայ եղած էին Էլիզէ:

Պոտուէն եւ Ֆապիոլա Պրիւսէլ կը վերադառնան Շաբաթ:

ԷՎԻԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ԲԱՅՑ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԿԸ ՄԵՌՆԻՆ ԱՄԷՆ ՕՐ

Հինգշաբթի օր Այտ Էլ Քըպիրի դադարէն ետք, Էվիանի ժողովը վերսկսաւ: Նախորդ օրը ֆրանսական պատուիրակութեան ղեկավարը՝ Լուի Ժոքս զեկուցում մը տուած էր Փարիզի նախարարաց խորհուրդին առջեւ, որ, ինչպէս ամէն Չորեքշաբթի գումարուած էր տը Կոլի նախագահութեան տակ: Այս ժողովին ընթացքին վարչապետ Տըպրէ խօսած է մանաւանդ «ծրագրին» մասին որուն անդրադարձած էր նաեւ տը Կոլ, Մայիս 8ի իր ճառին մէջ: Այդ Դ. «Ծրագիրն» է որ կը պատրաստուի յառաջիկայ չորս տարիներուն համար: Տեղեկատուութեան նախարարը յայտնեց թէ «կառավարութիւնը կ'ուզէ նոր ձեւ մը տալ այս ծրագրին որ յառաջիկայ չորս տարիներու ընթացքին պիտի ապահովէ երկրին տնտեսական զարգացումը աւելի ծաւալուն պայմաններու մէջ քան անցեալին»:

× Չորեքշաբթի օր Ժընեւի ալժերական պատուիրակութիւնը զանազան հիւրեր ընդունեցաւ Պուա-տ'Ավոյի մէջ: Ասոնց կարգին Humanité-ի խմբագիր Փիէր Քուրթատ:

× Առջի օրուան թակարդէն ետք, որ տասը Ֆրանսացիներու մահուան պատճառ դարձած էր, առջի օր Ալժ. Ազատ. Ճակատի «զինուորական գործողութիւնները» պատճառ դարձան նախ երկու (Պլիտա) ապա եօթը ուրիշ զինուորներու մահուան: Անհաբեկչական այս արարքներով Ալժ. Ազատ. Ճակատը կը պատասխանէ ֆրանսական ռազմադադարին, որ թոյլ կու տայ նաեւ իրեն զինուորական գետնի վրայ վերակազմուելու:

× Մարոքի տեղեկատուութեան նախարարը՝ Ալաուի յայտարարեց թէ Ֆրանսա ինք պէտք է հռչակէ Ալժերիոյ անկախութիւնը:

× «Կեցցէ տը Կոլ» կը պոռան այն Ֆելլաղաները որ բանտերէն կ'արձակուին:

× Պէն Պելլայի փաստաբանը՝ Հաչէմ Շերիֆ յայտարարեց թէ իր «յաճախորդը պէտք է մասնակցի Էվիանի բանակցութեանց»:

ԼԱՈՍԻ ԺՈՂՈՎԸ ՑԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

Մինչ Լինտըն Ճոնսըն վերջացուց Հարաւ արեւելեան Ասիա կատարած իր ճամբորդութիւնը եւ լաւատեսութեամբ վերադարձաւ Ուաշինկթըն, անդին Լաոսի ժողովը ծանր փուլի մէջ մտաւ եւ Սիհանուք թագաւորը պարտաւորուեցաւ խնդրել Քենետիէն եւ Խրուշչեւէն, որ պէտք է Լաոսի խնդրով զբաղին Վիէննայի իրենց հանդիպումի ընթացքին, Յունիս 3–4:

Ժընեւի վերջին ժողովին, համայնավար Չինաստանի պատուիրակը՝ մառեշալ Չէն Եի բուռն քննադատութեան ենթարկեց ամերիկեան ծրագիրը, ու միւս կողմէ պաշտպանեց Խ. Միութեան ներկայացուցածը: Միւս կողմէ պնդեց միաձայնութեան սկզբունքի գործադրութեան վրայ, քննիչ յանձնախումբի համար:

Ամերիկացիները եւ այլ պատուիրակութիւններ մերժեցին ընդունիլ այս առաջարկը, որ եթէ վաւերացուի պիտի ջլատէ յանձնախումբին գործունէութիւնը, քանի որ յանձնախումբին մաս կազմող երեք երկիրներէն Լեհաստան (միւսները՝ Հնդկաստան եւ Քանատա) իրաւունք պիտի ունենայ իր վէթօն դնելու ամէն անգամ, երբ տրուած որոշումը համայնավար պլոքին նպաստաւոր չըլլայ:

Համայնավար Չինաստանի պատուիրակը չէ մոռցած նաեւ քննադատել Հարաւարեւելեան Ուխտը, որ ըստ իրեն պատասխանատուն է Ասիոյ հարաւ-արեւելեան շրջագծին մէջ ստեղծուած ներկայ անբարեյոյս կացութեան:

Ժընեւի Լաոսի ժողովին յաջորդ նիստը յետաձգուեցաւ Երկուշաբթի օրուան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՆԹ ՏԸ ՓԱՐԻՆ Աթէնք հասաւ, ուրկէ պիտի անցնի Ատիս-Ապապա: Ֆրանսական գահին թեկնածուն ճամբորդութիւն մը կը կատարէ Միջին Արեւելք, որուն մանրամասն տեղեկատուութիւնը պիտի տայ նախագահ տը Կոլի: Քոնթ տը Փարիի այս ճամբորդութիւնը իբրեւ տը Կոլի տեսակ մը ներկայացուցիչը, բուռն քննադատութեան արժանացաւ ընկերվարական համագումարին մէջ:

ՓՈԽ-ՎԱՐՉԱՊԵՏ Անաստաս Միկոյեան յաջորդաբար տեսակցութիւններ ունեցած է Արեւմտեան Գերմանիոյ նաւաբաններու տեսուչ՝ Հովալտցվերքէ եւ անգլիական Առեւտրական գրասենեակի նախագահ՝ Մաուտլինկի հետ, որ Մոսկուա կը գտնուի բրիտանական տօնավաճառին առթիւ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը՝ Քատար ճառի մը ընթացքին հասկցնել տուաւ թէ Ռուսերը կրնան իրենց զօրքը քաշել «պէտք չէ կարծել թէ Խորհ. Միութիւնը Հունգարիոյ սահմանները պիտի պաշտպանէ ընդ միշտ»:

ՅՈՒՆԻՍ ՄԷԿԷՆ սկսեալ Փարիզի և արուարձաններու ոստիկանատուները պիտի փակուին ժամը 20·30ին փոխանակ 22ի:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան անդամները բուռն բողոք մը բարձրացուցին ներքին նախարար՝ Պըթլըրի յայտարարութեան առթիւ: Գրած էինք թէ Պըթլըր, Մատրիտի մէջ, յայտնած էր թէ Սպանիա մաս պէտք է կազմէ արեւմտեան պլոքին: Արտաքին նախարարութիւնը հերքում մը հրապարակած է ճշդելով թէ այդ ձեւով Պըթլըր չէ ուզած պատրաստել Սպանիոյ մուտքը Ատլանտեան Ուխտին մէջ:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ իրաւունք ստացաւ վեց հազար թոննոց յածանաւեր շինելու, Արեւմտեան եօթներու Միութենէն:

ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՆ ԱԼ, ԵՐԲԵՄՆ, ... ՀՈՂ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

—o—

ԽՄԲ.— Քանի մը ամիս առաջ կրակ կտրած էին Ռամկավարները եւ կը յարձակէին ընկեր Ս. Վրացեանի վրայ, որ կը խօսէր Ղարաբաղը եւ Նախիջեւանը Հայաստանի կցելու մասին: Աւելի կանուխ, *Սփիւռք* շաբաթաթերթը եւս արծարծեր էր նոյն այդ հայկական հողերը Հայաստանի կցելու հարցը՝ պահանջի ձեւով, ինչ որ պատճառ դարձած էր Ռամկավարներու կատաղի յարձակման:

Այժմ, Ռամկավարներու ղեկավար դէմքերէն մին է, Փրոֆ. Բ. Թովմասեան, որ Հայաստան է գացեր ու կը վերադառնայ՝ արմաղան բերելով անհաւատալի պահանջ մը,— Հայաստանի կցել Նախիջեւանը, Ղարաբաղը, Ախալքալաքը:

Կուտանք *Սփիւռք*ի (15 Ապրիլ) գրութիւնը: Կուտանք նաեւ ռամկավար Բ. Թովմասեանի յայտարարութիւնը առնելով *Զարթօնք*էն (6 Ապրիլ):

« Սփիւռք » մօտաւորապէս երկու տարիներէ ի վեր հայկական հողերու հարցով կը զբաղի, այն խորունկ վստահութեամբ թէ Սփիւռքի հայ մամուլին կողմէ այդ հարցի արծարծումը դրական դեր միայն կրնայ ունենալ:

Ունեցանք ընդդիմախօսներ, որոնք մերժեցին եւ անժամանակ եւ ոչ-օգտակար գտան հայկական հողերու հարցին արծարծումը:

Գլխաւոր ընդդիմախօսները եղան Ռամկավարները՝ իրենց թերթերով:

Չենք ուզեր թուել իրենց պատճառաբանութիւնները եւ զանոնք քննադատել: Օգտակար չենք գտներ դիւրին այդ գործը...

Մեզի համար ուրախալի է դիրենք տեսնել այս դիրքերուն վրայ: Կը թելադրենք մասնաւոր ուշադրութեամբ կարդալ Փրոֆ. Բարունակ Թովմասեանի յայտարարութիւնները հայկական հողերու հարցի մասին: Տեղին է ընդգծել որ այդ գրութեան հիմնական բոլոր կէտերուն *հակառակ արտայայտութիւնները ունեցաւ Ռամկավար մամուլը:*

Հինգ ամիսներ առաջ *Հայաստանի մէջ տեղի ունեցաւ ըստ երեւոյթին պարզ, բայց խորքին մէջ շատ կարեւոր ու նշանակալից դէպք մը.— Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը՝ Սուրէն Թովմասեան հեռացուեցաւ իր պաշտօնէն:*

Արտասահմանի հայ մամուլին մէջ երբեք հարց չդրուեցաւ թէ ինչո՞ւ Սուրէն Թովմասեան եւ իր խմբակը հեռացուեցան իրենց պաշտօններէն:

Ստոյգ վկայութիւն ունինք որ Սուրէն Թովմասեան եւ իր ընկերները հեռացուեցան իրենց ղեկավար դիրքերէն, որովհետեւ Հայ ժողովուրդի արդար պահանջներուն իրագործման մէջ անտարբեր եւ անկարող գտնուեցան:

Հայաստանի ամբողջ ժողովուրդը ուժեղ եւ միակամ կերպով պահանջեց եւ իրագործեց անոնց հեռացումը իրենց պատասխանատու պաշտօններէն, իբրեւ անկարող եւ հայ ժողովուրդի շահերուն չծառայող ղեկավարներ:

Նոր քարտուղարը, Յակոբ Զարոբեան, կոչուած է իրագործելու հայ ժողովուրդի արդար պահանջները, որպէսզի «արժանանայ հայ ժողովուրդի երախտագիտութեան»՝ ըստ Փրոֆ. Բարունակ Թովմասեանի:

Արդ, արտասահմանի մէջ բոլոր այն դրիչները, որոնք մինչեւ Սուրէն Թովմասեանի պաշտօնանկութիւնը ժխտական դիրք բռնեցին հայկական հողերու հարցի մէջ — անժամանակ եւ անիրականալի գտնելով կամ լռելով,— *ծառայեցին Սուրէն Թովմասեանի ապազգային ու հայավնաս ուղղութեան՝ գիտակցօրէն կամ անգիտակցօրէն:*

Այս բոլորէն ետք, վերջին հաստատումը, որ պիտի ըլլայ նաեւ կարեւորագոյն թելադրութիւնը Սփիւռքի հայ մամուլին ու ղեկավարութեան:

Ինչ որ Հայաստանի մէջ տեղի կ'ունենայ միշտ չէ որ ճիշդ է եւ օգտակար: Օրուան իշխանաւորները, որոնք փոփոխական են, եւ պայմանները կրնան խոր ու ճակատագրական աւերներ գործել: Աւելին՝ արտասահմանի Հայութիւնը պարտաւոր չէ ամէն ինչ անպայման ուղիղ գտնել Հայաստանի ու անոր ղեկավարութեան մէջ:

Հայրենասիրութիւնը՝ այս օրերուն՝ կարգապահութեան, համակերպութեան ու ձայնազրկութեան վերածողները ազգավնաս սխալներ կը գործեն եւ կ'իյնան խոր հակասութեանց մէջ:

Փրոֆ. Բարունակ Թովմասեանի յայտարարութիւնները, այս իրողութեանց լոյսին տակ, նոր ու գովելի ճիգ մըն են իր կուսակցութիւնը փրկելու խղճահարութենէ եւ Սփիւռքի Հայութեան առջեւ բանալու լոյսի նոր դուռներ:

«ՍՓԻՒՌՔ»

Պարտաւոր եմ քանի մը խօսք ըսել հայկական հողերու մասին: Այս, պարտաւոր, որովհետեւ թերթին մէջ այդպէս յայտարարուած էր եւ ներկաները իրաւունք ունին ակնկալելու որ խօսիմ: Համաձայն պիտի չըլլայի նման ծանուցումի մը ՝ոչ թէ որովհետեւ հետաքրքրական կամ կարեւոր նիւթ մը չէ, ընդհակառակն, այլ որովհետեւ չօշափելի եւ ոգեւորիչ լուրեր չունիմ այդ առընչութեամբ:

Ըսած եղայ արդէն թէ արտասահմանի Հայութիւնը շատ մօտէն շահագրգռող, հրատապ եւ կարեւոր հարց մըն է «ներքին» եւ «արտաքին» հողերու հարցը: « Ներքին հողեր » ըսելով կը հասկնանք հայկական երբեմնի գաւառները՝ Ղարաբաղ, Նախիջեւան եւ Ախալքալաք: Այս երեք շրջաններէն առաջին երկուքը դրուած են Ատրպէյճանի հանրապետութեան հսկողութեան տակ: Ախալքալաքը՝ Վրաստանի: Իբրեւ կարծես հետեւանք այդ վարչական կարգադրութեան՝ սոյն շրջանները զուրկ են այն հսկայաքայլ վերելքէն, որ Հայաստանինն է: Արդարեւ, անոնց ոչ շինարարական, ոչ մշակութային, ոչ ընկերային եւ ոչ ալ դիտական յառաջդիմութիւնն ու նուաճումները կարելի է որեւէ կերպով համեմատել Հայաստանի համապատասխան յառաջդիմութիւններուն հետ: Ոչ միայն բարգաւաճումէ զուրկ կը մնան անոնք, այլեւ (ինչ որ աւելի լուրջ վտանգ մըն է) հետզհետէ կը նուազի այդ շրջանները հաստատուած Հայութեան թիւը:

Հայ ժողովուրդը առանց դաւանանքի, կուսակցական եւ հատուածական խտրութեան, ամբողջութեամբ, պահանջած է երէկ, կը պահանջէ այսօր եւ պիտի շարունակէ պահանջել որ մեր պապերու աճիւններով սրբացած, մեր նախնիքներու արիւնովը թրծուած երբեմնի բարեբեր իսկ այսօր ամայացած արեւմտեան Հայաստանի հողերը վերադարձուին իրենց իրաւատիրոջ: *Այս արդար, անկորնչելի եւ անժամանցելի պահանջին մէջ մեզի կը միանան նոյնիսկ մոլորեալ Հայերը (ԽՄԲ.— Որո՞նք):*

Արտասահմանի Հայութիւնը՝ կանգնած աշխարհի խղճի առջեւ՝ կը հետապնդէ իր արդար դատը, սակայն ան գիտէ թէ անբարոյացած քաղաքական աշխարհի մէջ հնարաւոր չէ արդարութիւն ձեռք բերել առանց հզօր պաշտպանի: Ահա թէ ինչու Հայաստանի կառավարութեան եւ ժողովուրդին վրայ կը հաշուէ, որ յարմար առիթով կը ստանձնէ դատախազի պաշտօնը՝ արդարութիւնը գործադրել տալու համար:

*Առանց զաղտնապահութեան եւ անկեղծօրէն կը յայտարարեմ թէ Հայաս*տանի ժողովուրդը Սփիւռքի Հայերէն աւելի մեծ հետաքրքրութիւն ունի մեր դատին նկատմամբ: *Համարակ բանուորէն, հողագործէն ու կօշիկ ներկողէն սկսեալ մինչեւ դպրոցական աշակերտները, գրագէտները, երաժշտագէտը, արուեստագէտը, համալսարանի դասախօսը եւ առաջաւոր գիտնականը անվերապահօրէն կ'արտայայտուին այդ մասին: Որքան բարձրանայ ժողովուրդի խաւերուն մէջ՝ այնքան աւելի կը լրջանայ շահագրգռութիւնը:* Մտաւորական շրջանակներու մէջ առօրեայ խօսակցութեան նիւթ էր թէ՛ «ներքին» եւ թէ «արտաքին հողերու» հարցը՝ մանաւանդ 40ամեակի առիթով: *Անոնք ալ մեզի պէս կը մտածեն թէ «ներքին հողերու» հարցին լուծումը յարաբերաբար աւելի հեշտ է, եւ քառասնամեակի յոբելենական հանդիսութիւնները, յարմարագոյն պատեհութիւնը կը ներկայացնեն անոր բարւոք կարգադրութեան համար: Այս մասին տարակարծութիւն չկայ բնաւ: (ԽՄԲ.— Անցա՛ւ քառասնամեակը):*

Մտաւորականներուն մեծագոյն տոկոսը առանց վարանումի կը յայտնեն իրենց մտածումը արտասահմանէն այցելող հիւրերուն. կան սակայն ուրիշներ՝ որոնք կը ջանան ծածկել իրենց տեսակէտը:

Անձնապէս առիթն ունեցայ ստուգելու նման պարագայ մը: Շատ ծանօթ եւ սիրուած գրողի մը հետ վէճ ունեցանք, քանի մը հոգիի ներկայութեան, «ներքին հողերու» խնդրին շուրջ: Ցեղոյ ստուգեցի որ խնդրոյ առարկայ գրագէտը իր հարազատ մտածումներուն դէմ դաւաճանած էր, որովհետեւ չէր ուզած անկեղծ ըլլալ այդ շրջապատին մէջ: Նման խորհրդակցութիւններու եւ պրպտումներու իբրեւ արդիւնք անվարանօրէն կրնամ յայտարարել, թէ առանց բացառութեան բոլորն ալ պահանջող են որ Հայաստանին վերադարձուին մանաւանդ Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը: Եւ անկէ ետք հետապնդուի արեւմտեան հողերու հարցը:

Պիտի ըսէք, եւ իրաւացիօրէն, թէ փափաքները եւ հետաքրքրութիւնները որքան ալ անկեղծ եւ բուռն ըլլան՝ կը մնան պղատոնական, եթէ զանոնք իրականացնելու համար գործնական միջոցները չդիմուի: Արդ, ի՞նչ քայլեր առնուած են այդ ուղղութեամբ: Մեծ ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ հաստատեցի թէ շատ ծանօթ մտաւորականներ, ակադեմիկոսներ, գիտնականներ եւ արուեստագէտներ խմբովին եւ առանձնապէս գրաւոր դիմումներ կատարած են ուղղակի վարչապետ Ն. Խրուշչեւին խնդրելով որ Հայաստանի քառասնամեակի առիթով լուծուի «ներքին հողերու» խնդիրը:

Հայաստանի կառավարութիւնը կամ կոմկուսի ղեկավարութիւնը պաշտօնապէս լուր չունէին այդ դիմումներէն թէեւ ատիկա վրան բաց գաղտնիք էր, քանի որ ժողովուրդը խանդավառ խօսակցութեան նիւթի էր վերածած զայն: Ըսուեցաւ ինծի դարձեալ թէ Մոսկուայի մէջ ալ մասնաւոր աշխատանք տարուած էր նոյն ուղղութեամբ յարգելի անձնաւորութիւններու կողմէ: *Ցաւով սակայն պէտք է խոստովանիլ թէ լաւատես չէին Ատրպէյճանի պետական շրջանակներու բարեացակամ կեցուածքին մասին: Արդեօք կարելի գտնե՞լ որ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան նոր քարտուղար Յակոբ Զարոբեան, որուն մասին, երբ դեռ քարտուղար էր, ամէն կողմէ լաւ գնահատումներ կը տածուէին եւ որուն մասին համակրալից շատ արտայայտութիւններ կ'ըլլային, իր կրողի միջամտութեամբ յաջողցնէ խնդրին արդար լուծումը:*

ՓՐՈՖ. Բ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՑ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաքէլեանի ձեռագիրներէն)

—o—

Դպրոցը վարժարաններու առանձնայատուկ վայելչութիւնն ու կազմածը ունենալէ զատ, օժտուած է նաեւ Ս. Գրոց պատկերներով, իրագիտութեան, մարդակազմութեան, կենդանաբանութեան եւ բուսաբանութեան պատկերներով, ինչպէս նաեւ աշխարհացոյց վեղեցիկ քարտէսներով, որոնց վրայ աշակերտին դասաւանդութիւնը հրապուրիչ ու գործնական կը դառնայ միանգամայն:

ՈՒՍԱՆՈՂՈՒԹԻՒՆ

Երկսեռ աշակերտները տարին երկու անգամ քննութեան կ'ենթարկուին, մին վեցամսեայ անունով՝ ներքին, որ ընդհանրապէս գրաւոր կ'ըլլայ, եւ միւսը տարեկան հարցաքննութիւն, բերանացի եւ գրաւոր միանգամայն, ի ներկայութեան քննիչներու: Բարձրագոյն նիշը ընդունուած է 10 թիւը: 8էն վար միջին թիւ ստացողը կարգ չի փոխեր: Քննութեանց արդիւնքը հրապարակաւ կը կարդացուի վարժարանին մէջ:

ՎԱՐՔ

Վարքի նօթերը կը պատրաստուին դաստիարակներէն, ուսուցչական մարմնոյն հետ խորհրդակցութեամբ: 10 թիւ ստացողը գովեստի եւ բարենիշի կ'արժանանայ: Ցուկէսը յիշատակութեան արժանի է:

Վարժարանին Կրթ. Յանձնախումբը ամէն Զորեքշաբթի կ'այցելէ եւ մօտէն տեղեկութիւններ կը քաղէ աշակերտաց վարուց-բարուց, ուսումնական կարողութեան եւ առողջութեան մասին: Քննութենէ կ'անցընէ բացակայութիւնները, անճշդապահութիւնները եւ անդոհացուցիչ վիճակները, զորս տեղեկագիրներով կը ներկայացնէ ուսումնապետը, բոլոր դաստիարակներու օրագրութիւններէն առնելով:

Աշակերտներու եւ աշակերտուհիներու նկարագիրը շինելու եւ զանոնք ազնուացնելու համար, ամէն շաբաթ օր՝ դասերէ ետք, ուսուցիչները կարգի մը համեմատ, բարոյախօսութիւններ կը կատարեն: Իսկ մանչ թէ աղջիկ ուսանողներ, շաբաթը մէկ անգամ հրապարակախօսութեան եւ առողանութեան վարժութիւններ կ'ունենան:

ՄՈՒՏՔԻ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Վարժարանին աշակերտող մանչերը կ'ընդունուին, եթէ վեց տարին լրացուցած են, աղջիկները՝ եթէ հինգ տարեկան են:

Երկու ծաղկոցներու տարեթոշակն է տասը ղրուշ, իսկ ուսումնարաններու համար քսան ղրուշ: Դուրսէն եկող աշակերտները կը վճարեն վաթսուն ղրուշ տարեկան:

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

Գիւղին մէջ տիկիններէ բաղկացած խնամակալութիւն մը, քանի մը տարիներէ ի վեր բացած է մանկապարտէզ մը՝ Թաղ. Խորհրդոյ վերին պաշտպանութեան տակ: Սանիկները կը վճարեն ամսական հինգ դահեկան, աղքատները ձրի: Սոյն խնամակալութեան գլխաւոր ջանքը պիտի ըլլայ, յարմար գետնի մը վրայ մանկապարտէզի մը կառուցումը, որուն համար իր տրամադրութեան տակ դրուած դրամը պիտի բազմապատկէ հանգանակութեամբ եւ նպաստներով, մինչեւ որ ի վիճակի ըլլայ իրեն նպատակը իրագործել:

Մանկապարտէզը ունի մէկ օգնականով երկու վարիչներ.— Օրիորդներ՝ Նոյեմի Անտոնեան եւ Արաքսի Միքայէլեան, Ազգ. վարժարանի ընթացաւարտուհիներէն, որոնք այս գործին պատրաստուած են Նիկոմիդիոյ մէջ մանկապարտիզպանուհի Տիկին Մ. Զաքըրեանին մօտ: Մանկապարտէզին մէջ կան հարիւրէ աւելի ուսանողներ, որոնք կը հրահանգուին ու կը վարժուին ուղղակի վարժարան ընդունուելու:

ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՇԷՆՔԸ ԵՒ ԴԻՐՔԸ

Ներսէս – Շուշանեան վարժարանը [illegible] ուցուած է գիւղին կեդրոնը՝ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ՝ կողմնակի լայնանիստ, լուսաւէտ, ծովահայեաց, որ իր մէջ կ'ընդունի մաքուր եւ առողջարար օդ: Երեք յարկի վրայ կը բարձրանայ շէնքը, որուն ներքեւի մասը ծառայէ իբր ճաշարան, միջինը՝ մանչ եւ աղջկանց ծաղկոցներ՝ երկու առանձին բաժիններով, վերին մասը՝ ուսումնարան՝ նման միւս երկու բաժանումներուն: Թէ մանչերուն եւ թէ աղջիկներուն կողմէ կը գտնուին 14 դասարաններ համահաւասար վիճակի մէջ:

Տանօթ.— *Վարժարանը իր կառուցման թուականէն* (1882) *մինչեւ 1915 ուրեմն երեսուն երեք տարիներու ընթացքին տուեր է* 170 *շրջանաւարտ* [illegible] 174 *շրջանաւարտուհիներ* = 344 [illegible] 1907 – 8 *ուսումնական տարին վարժարանին մէջ դեռ կ'ուսանէին* 455 *մանչ* 362 *աղջիկ, ընդհ. թիւ երկսեռ աշակերտներու* 817, *ըստ Անանիա վարդապետի վիճակացոյց-պատկերին:*

Ա. ՀԱՔԷԼԵԱՆ

(5 Շար.)

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՎԱԽՃԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Դարձդարձիկ ճամբաներով յառաջանալով անտառներու մէջէն կը հասնին Գալմոնթի փողոցի 14 թիւի դրան առջեւ: կանգ կ'առնեն ու զոհերը վար կ'իջեցնեն ու երկաթէ ցանկապատին առջեւ կը տանին: Մուսոլինի անխօս ու պուտ, կապարի գոյն առած, կը հասկնայ թէ ինչ կը սպասէ իրեն: Դիմադրականները, երկուքն ալ հրմշտկելով, կը տանին պարտէզի ցանկապատին մօտ:

Քլարա ակնթարթի մը մէջ ձերբազատուելով կը վազէ ու կը կենայ զրահի մը պէս Մուսոլինիին առջեւը, կ'ուզէ պատուար հանդիսանալ որ չսպաննեն: Կը պոռայ.— Պենիթօ, դուն պէտք չէ որ մեռնիս:

Վալէրիօ կատղած հրացանի բունով հարուած մը կուտայ Քլարային: Մուսոլինին կ'առաջացնեն ցանկապատին առջեւ, երեսը պատին կողմը կը դարձնեն ու կը կրակեն: Մուսոլինի գետին կը փռուի: Քլարա հեծկլտալով կը պոռայ ու կ'անիծէ, համայնավարներու հացէին յիշոցներ կ'արձակէ, երբ զինքն ալ տեղն ու տեղը կը դնդակահարեն, 1945 Ապրիլ 28ին: Վալէրիօ դրամապանակը եւ ոսկի ժամացոյցը կ'առնէ: Դրամական հարստութիւնը իրենք իրենց մէջ կը բաժնեն, պայուսակին մէջ գտնուած թղթածրարները եւ կարեւոր փաստաթուղթերը խորհրդաւոր կերպով կ'անհետանան, ներկայ ականատես վկաները մէկիկ մէկիկ — ըստ համայնավարական սովորութեան կը մաքրուին: Ի՞նչ եղաւ կաշէ պայուսակին պարունակութիւնը, մարդ չի գիտեր, միայն կարգ մը անկարեւոր թուղթեր գտնուեցան յետագային: Քլարայի մատանին, զարդեղէնները, մանաւանդ վիզէն կախուած ոսկի նուրբ շղթան եւ մէտալը, վրան Փ. Ք. փորագրուած, Մուսոլինիի նուէրը, բոլորն ալ անհետացան:

Ապրիլ 29ին առաւօտեան ժամը 9ին, նախարարներու եւ բարձրաստիճան 18 պաշտօնեաներու հետ կը փոխադրուին քաղաքի ամէնէն ժողովրդական «Փիացցա Լորէթօ» հրապարակը, որ երեք օրուընէ ի վեր կը կոչուէր «Փիացցա տէի Մարթիրի»: Նախ դիակները մսակոյտի մը պէս իրար վրայ կը դիզեն, ապա կարգով կը սկսին շարել, Մուսոլինին, քովը Քլարան եւ միւսները: Ամբոխը հետզհետէ կը ստուարանայ հրապարակին վրայ, դիմադրականները հագած էին տօնական հագուստներ, զինուած շղթայ մը կազմած էին դիակներուն շուրջ: Տեսակ մը տօնահանդէս սարքուած էր: Ժողովուրդը իրար կը հրմշտկէր Մուսոլինին տեսնելու, ոտնահարելու եւ վրան թքնելու համար: Մուսոլինի կը կրէր սեւ շապիկ մը, իտալական բանակի մոխրագոյն տաբատ մը երկարավիզ կօշիկներ, նիհարցած գլուխ մը ունէր, խոշտանգուած գանկը ջարդուփշուր եղած, մորթը քաշուած, բերանը մէկ կողմ դարձած արիւնլուայ վիճակի մէջ: Ամբոխը ուրախութեան ճիչեր արձակելով կը պարէր դիակներուն շուրջ:

Յետոյ Մուսոլինիի եւ Քլարա Փեթաչիի դիակները կը կախեն հրապարակին վրայ: Գազազած ամբոխին պահանջներուն ու պնդումներուն վրայ գլուխները վար՝ ոտքերէն կը կախեն: Ժողովուրդը ոտնահարելով ծափերով տողանցք կը կատարէ թքնելով անոնց երեսը:

Կէսօրին մօտ ամերիկացի եւ անգլիացի սպաներ կը հասնին, կ'երթան քաղաքապետարան, կը բողոքեն, զզուանք կը յայտնեն կատարուած բարբարոսութեանց համար: Անոնց պնդումներուն վրայ, անմիջապէս ոստիկաններ կ'երթան ամբոխը կը ցրուեն, համայնավար պահակները կը չէզոքացնեն, դիակներն ալ կառքերու մէջ զետեղելով՝ կ'առնեն կը տանին: Մուսոլինիի դիակը քաղաքապետարանի հիւանդանոցը առանձին սենեակի մը մէջ կը դնեն, բանալիով կը գոցեն, առջեւն ալ պահակ մը կը կանգնեցնեն: Երեկոյեան հասարակ ճերմակ տախտակէ սնտուկ մը կը բերեն, քիչ մը տաշեղ կը լեցնեն մէջը, առանց պատանքի դիակը մէջը կը դնեն, միւս դիակներուն հետ կը տանին առաջուընէ պատրաստուած փոսի մը մէջ կը նետեն, կը գոցեն, եւ վայրը անտեսանելի դարձնելու համար վրան խոտ կը լեցնեն: Քաղաքապետարանի գաղտնի տոմարին մէջ այս փոսը 16 թիւանունը կը կրէ: Փոսին վայրը գաղտնի պահեցին որ Մուսոլինիի կողմնակիցները տեղը չգտնեն եւ չգողնան դիակը:

Ճիշդ տարի մը ետքը, միեւնոյն օր 22-23 Ապրիլ 1946ին երեք երիտասարդ Ֆաշականներ Մուսոլինիի թաղուած փոսը կը գտնեն, դիակը կը հանեն, կերպասի մը մէջ կը փաթթեն: Տոպրակի մը մէջ դնելով կը փախցնեն: Անփորձ երիտասարդները, յուզումէն ու շուարումէն տարուած, Մուսոլինիի մէկ ոտքը քանդուած գագաղին մէջ կը մոռնան:

Առաւօտուն կանուխ, անցորդները դիակներով լեցուած փոս մը կը նշմարեն իրենց ճամբուն վրայ, անմիջապէս լուր կուտան ոստիկանութեան: Ահազանգը կը հնչէ: Մուսոլինիին դիակը գողցուած է: Լուրը կայծակի պէս կը տարածուի թերակղզին չորս անկիւնները, ոստիկանութիւնը գործի կը ձեռնարկէ: Առեւանգիչները թանկագին ու ծանր բեռը շալկած, գիւղէ գիւղ պահուըտելով, գաղթագողի, կը թափառին ծուղակը չիյնալու համար:

Յունիսին գաղտնի ոստիկանները հետքը կը գտնեն, կ'իմանան թէ Միլանոյի մօտ վանքի մը կրօնաւորը գաղտնիքին տեղեակ է: Օրուան վարչապետը խնդիրը եկեղեցական իշխանութեան վերին մարմնոյ ուշադրութեանը յանձնելէ ետք, կ'աւելցնէ.— Մուսոլինիի դիակը չյանձնուելու պարագային՝ վանականները Ֆաշականներ կրնան նկատուիլ, բարդութիւններ կը ծագին եւ անպատեհութիւններ կրնան տեղի ունենալ:

Վանքին մեծաւորը կը հրաւիրէ երիտասարդները եւ խորհուրդ կուտայ որ Մուսոլինիի դիակը բերեն յանձնեն, ապահովցնելով զիրենք թէ, հարցաքննումներէ եւ հետապնդումներէ զերծ պիտի մնան:

Վերջապէս երիտասարդները իրենց կուսակիցներուն հետ երկար բարակ խորհրդակցելէ ետք, տոպրակի մը մէջ դրուած, Մուսոլինիի դիակը կը բերեն ու կը յանձնեն վանքը: Ոստիկանութիւնը հաստատելէ ետք Մուսոլինիի ինքնութիւնը, կը յանձնեն վանականներուն որ ժողովուրդէն գաղտնի, (նոյնիսկ Մուսոլինիի կնոջմէն), ամայի վայր մը կը թաղեն առժամապէս:

29 Օգոստոս 1957ին ճիշդ տասնըմէկ տարի ետքը, Տիկին Մուսոլինի հեռագիր մը կը ստանայ եւ կը ներկայանայ Ռոմանեը գիւղաքաղաքի ոստիկանութեան: 30 Օգոստոսին իրեն կը յանձնեն ամուսնոյն դագաղը: Անմիջապէս, առանց աւելորդ ձեւակերպութեանց, կը տանին ու կը թաղեն Քասխանոյի փոքրիկ մատուռին գերեզմանատան մէջ:

Հոն է որ կը հանգչի Պենիթօ Մուսոլինիի տանջուած մարմինը, սպասելով Աստուծոյ եւ պատմութեան դատաստանին:

Թ. ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

ՉԷԶՈՔ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՎԵՐԻՆ ԺՈՂՈՎ

Գահիրէի «Հանրապետութեան Պալատ»ին մէջ յառաջ կը տարուին ափրեւասիական չէզոք երկիրներու վերին ժողովի մը նախապատրաստական աշխատանքները:

Այս բոլորին մեկնակէտը Պանտունկի ժողովը կարելի է նկատել, որ, 1955 Ապրիլին գումարուեցաւ ափրեւասիական քսանեւութ երկիրներու մասնակցութեամբ, արար աշխարհին յիշեցնելով, թէ արեւելեան եւ արեւմտեան մեծ պլոքներէն զատ երրորդ աշխարհ մըն ալ կայ, որ կ'ուզէ ինքնորոշուիլ: Պանտունկի ժողովին մասնակցողները միայն չէզոքավար երկիրներ չէին. այսպէս՝ չէշտուած արեւմտասէր Ճափոնն ու Փիլիփեանները միեւնոյն սեղանին շուրջ նստած էին իրապէս չէզոքավար Սէյլանի ու Պիրմանիոյ, եւ Համայնավար Չինաստանի ու հիւսիսային Վիէթնամի հետ:

Սակայն Գահիրէի յառաջիկայ ժողովը պիտի խմբէ միայն չէզոքավարները: Ասոնք մեծ մասամբ ափրեւասիական պետութիւններ են, բայց պէտք չէ մոռնալ, որ գլխաւոր կազմակերպիչներէն մին մարեչալ Թիթօն է, Ֆիտէլ Քասթրօ իր ներկայացուցիչը արդէն իսկ ղրկած է Գահիրէ՝ նախապատրաստական աշխատանքներուն մասնակցելու համար: Քուպայէն զատ, հարաւ-ամերիկեան կարգ մը ուրիշ երկիրներ ալ թերեւս մասնակցին ժողովին. ասոնց մէջ առաջին հերթին՝ Պրազիլ:

Անցեալ աշնան, ՄԱԿի նստէն վերադարձին էր, որ մարեչալ Թիթօ այս ժողովին գաղափարը յղացաւ: Եգիպտոսի նախագահը՝ Նասր եւ Ինդոնեզիոյ նախագահը՝ Սօքարնօ, առաջին իսկ վայրկեանէն համամիտ գտնուեցան, եւ Գահիրէի ժողովին համար, «երեք կնքահայրերը» ամէն ճիգ թափեցին, որ կարելի եղածին չափ մեծ թիւով երկիրներ մասնակցին այս ժողովին: Համոզուած են, որ «երրորդ աշխարհը» մեծ դեր կրնայ խաղալ աշխարհի խաղաղութեան ի նպաստ՝ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի վրայ ճնշում բանեցնելով եւ համաձայնութեան եզր մը գտնելով: Ասոր համար պայման է, սակայն, որ չէզոքներն ու չէզոքավարները կազմակերպուած ըլլան. հետեւաբար, կ'ուզեն քով քովի հաւաքել բացայայտօրէն կողմ չբռնած երկիրները, եւ ընդհանուր ուղեգիծ մը ճշդել: Գահիրէի ժողովին օրակարգի նիւթերը, առ այժմ, հետեւեալներն են.— Խաղաղութեան պահպանում. Արեւելք-Արեւմուտք լարուածութեան մեղմացում. ապագինման հարց. ամէն կարգի գործակցութիւն՝ չէզոքավար երկիրներու միջեւ:

Օրակարգի նիւթերը ցոյց կուտան թէ չէզոք երկիրները սկսած են գիտակցիլ աշխարհի մէջ իրենց ներկայացուցած արժէքին:

Սկիզբը Հնդկաստան որոշ չկամութիւն ցոյց տուաւ. Նեհրու յայտարարած էր, թէ «վստահ չէ չէզոքներու վերին ժողովի մը պատեհութեան մասին»: Սակայն այժմ իր համաձայնութիւնը տուած է:

Եթէ բարդութիւններ չծագին եւ ամէն բան ընթանայ այնպէս ինչպէս ծրագրուած է, Գահիրէի ժողովին բացմանթուական նախատեսուած է Օգոստոս կամ Սեպտեմբեր՝ ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովին 16րդ նստաշրջանին բացումէն առաջ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

ՊՈՒԼԿԱՐԵՐԷՆ լեզուով լոյս տեսան Ս. Կապուտիկեանի գործերը՝ «Քնարերգական» խորագիրով: 115 էջերու մէջ ներկայացուած են մեծ բանաստեղծուհիին «Խօսք իմ որդուն», «Երեւան», «Մայրիկիս», «Հայկական երգը», «Խաչատուր Աբովեանին» եւ այլ բանաստեղծութիւններ: Յառաջաբանը, որ կը խօսի Պուլկարիոյ հանդէպ Հայերուն ունեցած համակրանքին մասին, գրած է բանաստեղծուհին՝ Ս. Կապուտիկեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ սուսերամարտիկները յաղթական ելան Տաշքենտի մրցաշարքին մէջ: Կը մասնակցէին Հայերէն զատ, Ուզբեկներ, Թուրքմէններ, Խազախներ, Տաճիկներ, Կիրկիզներ եւ Ատրպէյճանցիներ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (205)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԳԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

— Հիմա էլ կռիւ չեն անի, — հեգնեց Վարդանը ակներեւ բաւականութեամբ:

Թորգոմը լուռ էր. նա ներքուստ ուրախ էր լսածից, բայց միաժամանակ ափսոսանքի պէս մի բան էր զգում, որ ինքն այնտեղ չի եղել եւ իր աչքով չի տեսել այդ ամէնը... Վերջապէս նա էլ չկարողացաւ զսպել իր ուրախութիւնը եւ բացականչեց.— Ախ, էնտեղ լինէինք... —Ասաց գլուխը տարուբերելով, ապա փոքր լռելով, աւելացրեց.— Զգնա՞նք մի տեսնելու...

— Չէ, Թորգոմ, գտնենք մերայիններին՝ յետոյ, — ասաց Վարդանը: — Իցէ հիւանդ, քաղցած սպասում են մեզ:

— Հա, մամոյիս գտնենք՝ յետոյ, — խօսեց Յուսիկը յանկարծ, որ մինչ այդ լսում էր մեծերի արտակարգ զրոյցը:— Մամոյիս գտնենք...

Դա սթափեցրեց ընկերներին:

— Իրաւ, իրաւ, — համաձայնեց Թորգոմը: Նախ գտնենք մերայնոց, ապա հանգիստ երթանք իմանալու:

Եւ նրանք, երիտասարդ ձիաւորին հրաժեշտ տալով, շարունակեցին իրենց ճանապարհը դէպի լեռնային գիւղը:

Որքան էլ յոգնած գնում էին աշխոյժ, իսկ նրանց դէմքի տխրութիւնը, զարմանալի բան, չքացել էր անկատելի. լըսած լուրը, թւում էր, ուժ էր տուել նրանց եւ վստահութիւն, թէ կը գտնեն իւրայիններին՝ ցուցէ եւ մօտիկ չէներում... Իսկ եթէ չէներում չգտնեն՝ կ'երթան սպանուած նախարարների կալուածները... Այնտեղերում հիմա վըտանգաւոր չի լինի...

Մտածելով իւրայինների մասին Թորգոմը երբեմն զղջում էր, որ վերջին անգամ մօրն ու Մինային պատուիրել էր ուրիշ տեղ չգնալ, այլ թաքնուել քաղաքում՝ հարեւանների մօտ, յուսալի մի տեղ: Եթէ այդ չասէր՝ ցուցէ նրանք եւս փախած լինէին միւսներին հետ, եւ հիմա կարող էր գտնել գիւղերում.... Բայց միւս կողմից էլ մտածում էր, թէ ինչպէս պառաւ մօրը, Մինայի հօրը խորհուրդ տար փախչել, երբ նրանք այդ անել չէին կարող... Գոնէ ինքն այդպէս էր կարծում: Սակայն ահը կարող էր ուժ տալ, սոխել նրանց եւ նրանք գնային միւսների հետ:

— Հիմա որ Մինային գտանք, Թորգոմ, էլ չենք սպասելու: Պսակելու ենք իսկոյն, որ նոր փորձանք չգայ, — Թորգոմի մէջքի թեւը կորեց Վարդանը, ձին նրա կողքին քշելով:

— Թող կամքդ լինի, միայն թէ գտնենք, — համաձայնեց Թորգոմը:

— Է, որ գտնենք՝ ո՞ւր գնանք պիտի, — հետաքրքրուեց սակաւախօս Յովսէփը:

— Ո՞ւր... Պիտի գնանք, ի հարկէ, քաղաք, էլ ինչ խօսք, — ասաց Վարդանը:

— Բայց չէ՞ մեր տներ այրուել են, — հնչեց նորից Յովսէփի ընկճուած ձայնը:

— Նորէն կը շինենք, — վրայ բերաւ Թորգոմը:

— Իսկ քաղա՞քը...

Դա լուրջ, ծանր խնդիր էր, եւ ընկերները մտածումների մէջ ընկան: Ինչ իմանաս քաղաքը կը շինուի նորի՞ց, թէ կը մնայ այդպէս: Շատերը մեռան, կորան կամ ցրուեցին ամէն կողմ, արդեօք նորից կը վերադառնա՞ն քաղաքը նորոգելու, շինելու:

— Եթէ թագաւորը որձակոտոր է արել թշնամիներին՝ ուրեմն իր քաղաքը չի թողնի աւեր, — խօսեց Վարդանը:— Նորէն կը շինի, էլ խանգարիչներ չեն լինի:

Թորգոմն էլ այդպէս էր կարծում, բայց չէր խօսում: Միայն քիչ յետոյ, երբ ընկերները լռել էին, նա նկատեց.

— Մերայնոց գտնենք, յետոյ՝ տուն, քաղաք...

Ընկերները լռեցին ճշմարիտ էր՝ նախ պէտք էր գտնել կորած, հարազատներին...

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Այդ օրերին քաղաքի վերաշինութեան մասին էր մտածում նաեւ Արշակ թագաւորը:

Արմաւիրի դէպքից հազիւ մի ամիս անց նա իր առանձնարանում՝ մի խոշոր բազկաթոռի մէջ նստած լսում էր Հայր-Մարդպետին, որ երկար յորդածալ թիկնոցն ուսերին, ծաղկատար անմազ դէմքին բացարիկ լրջութիւն տուած, ասում էր կանգնած.

— Ես, արքայ, խորամուխ եղայ, որ վարքը նոյա կարի վտանգաւոր էր, ուստի եւ արժանի արդար պատժիդ:

Թագաւորը լսում էր եւ երբեմն յոնքերի տակից նայում նրան, սպասելով կարծես, թէ ինչ կարեւոր մի բան կ'ասի այնուհետեւ: Իսկ Հայր-Մարդպետը, գրեթէ զօղունի, կկոցած աչքերի միջից, նայում էր թագաւորին եւ շարունակում:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը :

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14 : Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ մայրերու տօնին առթիւ, աւանդական մատաղի օրհնութիւն, այս տարի եւս հանդիսաւորապէս պիտի կատարուի Մայիս 28, Կիրակի օր :

Բոլոր այն ուխտաւորները, որ կը փափաքին իրենց նուէրներով մասնակցիլ տօնին՝ կրնան այժմէն արձանագրուիլ հոգաբարձութեան մօտ, որպէսզի կարելի ըլլայ օր առաջ կատարել անհրաժեշտ գնումները եւ պատրաստութիւնները :

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Լիոնահայ գաղութը, ընդհ. ժողովի Յունիս 4-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգային Տան մեծ սրահը :

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. — Հաւաքական հրաժարական Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան : 2.— Համարատուութիւն տասնամեայ գործունէութեան, նիւթական եւ բարոյական : 3.— Կազմութիւն ընտրողական յանձնախումբի եւ հաշուեքննիչ մարմնի : Կը յանձնարարուի այս առթիւ ըլլալ կարգապահ եւ մանաւանդ ճշդապահ :

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան
Ա. ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
Բ. ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մայրամիկ Հաճիփանոսեան (Իզմիտի մերձաւոր Օվաճըգ գիւղէն) կը փնտռէ իր երկու եղբայրները, որոնցմէ բաժնըւած է Սուլթանթէփէ (Ուրֆայի կողմերը) Մեծ Եղեռնին : Մկրտութեան անուննին է Մկրտիչ եւ Կարապետ : Տարագրութեան ընթացքին կրած են Հալաւ եւ Պօղան՝ արաբական անունները :

Յուսալով որ Ուրֆայի, Հալէպի կողմերը ըլլան, իրենց մասին տեղեկութիւն ունեցողը թող բարեհաճի գրել հետեւեալ հասցէին .—

ZEROUKIAN, 5, Av. Mistral
Ste-Margueritte, MARSEILLE-9 (B. du Rh.)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նախկին Պատերազմիկ Հայ Սպայից Միութիւնը կը հրաւիրէ հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, հոգեհանգստեան պաշտօնին, ի յիշատակ Հայ սպաներու, ենթասպաներու եւ զինուորներու, որոնք վաշաբար ինկան Սարտարաբադի, Բաշաբարանի եւ Ղարաքիլիսէի եւ ուրիշ պատմական հերոսամարտներու ընթացքին, ու փրկեցին հայրենիքը եւ Ս. Աթոռը :

×

Պ. Սեդրակ Գարակէօզեան, Սարօ Գարակէօզեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Նիկողոսեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյ, մօր եւ քրոջ՝

ՄԱՐԻ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

27 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

Place Saint-Sulpice — Métro Saint-Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Ուսանողական Միութեան ներկայացուցիչները :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցին Օր. Ֆարշինեան՝ ձայն– պատկերասփիւռի Ա. մրցանակ (դաշնակ), Օր. Շ. Պէնկեան եւ Ա. Քիւփէլեան՝ (երգ), Օր. Ա. Թարոն, Ժ. Աչըկէօզեան եւ Ճերահեան (մենապար եւ զոյգ պար), Նահապետեան քոյրեր՝ (երգ), Ընկ. Հապէշեան (արտասանութիւն) եւ քառեակ մը որ պիտի նուագէ ազգային եւ ժողովրդական երգեր :

Կէս գիշերէն կը սկսին եւրոպական պարերը :

ROBERTO SETO vedette des disques "Vogue"

Նուագախումբին առաջնորդութեամբ :

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Խօսնակ՝ Ընկ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ — Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի մէջ, 340 Պուլվար Շավ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ ազգային կազմակերպութեանց :

Կը նախագահէ Ընկ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Կը խօսին Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՍՏԻՈՐԵԱՆ եւ Տիկ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Ուղերձ՝ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին.— ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), ԿԱՐԱՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ (դաշնակ) :

Ինչպէս նաեւ.— Մ. Սիմոնեան, Էսէքճեան, Ս. Թիւթէլեան, Վ. Ճառայեան :

Եւրոպական պարեր

Francis Carrias

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ յարակից սրահներուն մէջ :

Խօսնակ.— Ընկ. Կ. Յարութիւնեան : — ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նաւասարդեան ենթակոմիտէի :

Այս Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 6.30ին :

Կը խօսի Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ :

Գրական – գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Հասցէ.— Քուինզ Հոլ, Թաուն Հոլ, Իլինկ, (Լոնտոն) :

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ.— Յունիս 3, Շաբաթ գիշեր : Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ՝ Վիէնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի, Կապոյտ Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու եւ հայրենակցական միութեանց :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքլը Քաթոլիք սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԱԻԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ :

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին կարող ուժերու կողմէ : Կը նուագէ Օր. Նազենիկ Զաքարեան :

Երգ, արտասանութիւն եւ կենդանի պատկեր մը՝ Նոր Սերունդի կողմէ :

Մուտքը ազատ է :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

3 Յունիս, Շաբաթ գիշեր :
Կը խօսի Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Րիւ Ժէի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. Անժէլ Կարապետեան (Լիոնի երաժշտանոցէն) :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20.30ին, Քաղաքապետարանին թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՐՄԵՆԱԿ ՉՈՒՌՈՒՄՃԵԱՆ (Սէն Շամոնէն) :

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.—

ԵՐԳ.— Տիկին Սիրարփի Փըրզիկեան, Օր. Էլիզապէթ Սարգիսեան :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Օր. Խաչիկեան, Ս. Պօյաճեան, Շահինեան, Փըրզիկեան (Նոր Սերունդ) :

ՆՈՒԱԳ (զոյգ կիթառ).— Ղազարոսեան, Շահինեան (Նոր Սերունդ), Պ. Շաւարշ Պօյաճեան (Նոր Սերունդ) :

Ջաւեշտ մը Ռոմանի խումբէն, ղեկավարութեամբ Տէրասան Քէփէնէկեանի :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին :
Կը խօսի Ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Մարիամ (Երզրումցի) կը փնտռէ իր եղբայրը : Անունը՝ Խոսրով Արշաւիր Նալպանտ, մօրը՝ անունը Աղաւնի, հօրը անունը՝ Մելքոն, 1915ի աքսորէն քանի մը ամիս ետք Երզրումէն մեկնած են Թրքական արտօնագրով (վէսիքա) թողլով քոյրը՝ Մարիամ Թուրք ընտանիքի մը մօտ : Ներկայիս Ֆրանսա կը բնակի, Լուր ունեցողներէն գրել Յառաջ»ին :

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 27 ՄԱՅԻՍ
SAMEDI 27 MAI 1961

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

37ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9112 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4913

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Այս տարի եւս հայրենիքէն հեռու, տարագրութեան մէջ կը տօնենք Հայաստանի անկախութեան տարեդարձը :

Քառասունհերեք տարիներ անցան այն օրէն ի վեր, երբ հերոսական հայ ժողովուրդը հրաշք մը գործեց Արարատեան դաշտին մէջ :

Այն սեւ օրերուն, երբ Հայութիւնը մահու եւ կենաց օրեր կ'ապրէր, երբ մէկ միլիոն նահատակներ կը զոհուէին յանուն ազգութեան, երբ դարաւոր թշնամին Հայկական Դատը խսպառ թաղելու իր մոլուցքին մէջ հսկայ բանակներ կը ղրկէր սահմանին միւս կողմը, հայ ժողովուրդի բեկորները, տեղացի թէ գաղթական, այր թէ կին, երիտասարդ էլ՝ տարեց, առանց դաւանանքի ու դաւանափարի խտրութեան, համախմբուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշին շուրջ, մէկ սիրտ մէկ հոգի : Եւ անձնազոհ հրամանատարներու ղեկավարութեան տակ, ռազմադաշտ նետուելով, առիւծի պէս կռուեցան ու յաղթեցին :

Վեց դարու վրէժը խոացած էր Սարդարապատի, Ղարաքիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի ճակատներուն վրայ օրհասական կռիւ մղող քաջարի հայորդիներու բազուկներուն մէջ :

Լքուած բոլորէն, բարեկամէն ու հարեւանէն : Կտրուած արտաքին աշխարհէն : Զրկուած ռազմական օժանդակութենէ եւ պարենաւորման միջոցներէ : Անյոյս վիճակի մէջ դատապարտուած մեռնելու եւ խսպառ բնաջնջուելու, հայ ժողովուրդը գերբնական ուժով մը ոտքի կանգնեցաւ՝ դիւցազնական մահը գերադասելով անարգ ստրկութենէն :

Ու իր դարաւոր պատմութեան գրքին մէջ փառաւոր եւ յաւէտ յիշատակելի էջ մը արձանագրեց ոսկի տառերով :

Այդ էջը կը կոչուի՝ 1918 ՄԱՅԻՍ 28 : Փառապանծ թուական՝ որ կը խորհրդանշէ Հայկական վերածնունդը :

Այդ օրն է, որ հիմը դրուեցաւ Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան :

Այդ օրն է, որ դարերու գերութենէն վերջ, հայ ժողովուրդը քանդեց գինքը կաշկանդող լուծն ու շղթաները եւ տէր դարձաւ իր ճակատագրին :

Երկրագունդի քարտէսին վրայ այլեւս լոկ աշխարհագրական վերացական անուն մը ըլլալէ դադրելով, շօշափելի իրականութիւն մը դարձաւ Հայաստան :

Նոր դարագլուխ մը բացուեցաւ Հայութեան համար :

Հայկական Դատը դադրեցաւ «Բարենորոգումներ»ու հարց ըլլալէ, ու գտաւ իր վերջնական սահմանումը, — Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան, ամբողջական Հայութեամբ :

Մայիս 28ին է, որ մեր պապերու պատմական հողերու մէկ մասին վրայ կերտեցինք սեփական հայրենիք, տիրացանք նուիրական եռագոյն դրօշակին, խորհրդանշան մեր անկախութեան : Ունեցանք Ամենայն Հայոց կառավարութիւն : Խորհրդարան : Բանակ : Դեսպան : Հիւպատոս : Դարձանք «Հայաստանի քաղաքացի» : Ճամբորդեցինք հայկական անցագրով : Թղթակցեցանք հայկական նամականիշով : Ունեցանք հայկական թղթադրամ :

Մտանք քաղաքակիրթ ազգերու մեծ ընտանիքին մէջ, անկախութեան բոլոր ստորոգելիներով : Մեր դիւանագիտական ներկայացուցիչները կանաչ սեղաններու շուրջ նստած աշխարհի մեծերուն հետ՝ դաշնագիր ստորագրեցին :

Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը նուիրագործուեցաւ միջազգային մուրհակով մը, որ կը կոչուի Սեւրի դաշնագիր :

Երեսուն ամիս միայն ճնչեց անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը : Երեսուն ամիս, որու ընթացքին կառավարութիւնը մէկ կողմէ նուիրուեցաւ ոչինչէն պետական կազմակերպութիւն ստեղծելու, պատերազմի չորս ահռելի տարիներու բացած վէրքերը դարմանելու, գաղթականները տեղաւորելու, որբերն ու այրիները խնամելու, սովին ու համաճարակներուն դէմ մաքառելու : Մանաւանդ՝ սահմաններն ընդարձակելու եւ միատարր ու միաձոյլ հայրենիք մը կերտելու :

Սակայն շուտով խորշակը փչեց հարաւէն ու հիւսիսէն : «Բարեկամ» ու թշնամի ձեռք ձեռքի տուած խեղդեցին մանուկ Հայաստանը, որ կրկին ինկաւ օտար բռնակալութեան լուծին տակ :

Քառասունմէկ տարիէ ի վեր հայ ժողովուրդը, երկրին մէջ, նուիրուած է շինարարական աշխատանքի, հակառակ խորթ ու դաժան վարչաձեւի մը պարտադրած դժնդակ պայմաններուն :

Սփիւռքի հայրենակարօտ Հայութիւնը իր աչքերն ուղղած է կոթողին, որ ստեղծուեցաւ 1918 Մայիս 28ին :

Զորս տասնեակ տարիներէ ի վեր ի զուր կը սպասէ սահմաններու ընդարձակման — ներքին թէ արտաքին, որպէսզի գոնէ իրականանայ Միացեալ Հայաստանը : Եկուոր իշխանութիւնը ցարդ ո՛չ մէկ թիզ հող կրցաւ աւելցնել ա՛յն Հայաստանին վրայ, որուն տիրացաւ կարմիր սուիններու ուժով :

Երկաթէ վարագոյր մը իրարմէ կը բաժնէ Սփիւռքն ու հայրենիքը : Չկա՛յ ազատութիւն :

Անկախութեան տարեդարձին առթիւ, անգամ մը եւս կը կրկնենք հանդիսաւորապէս, որ

Հայկական Դատը չէ լուծուած դեռ :

Հայ ժողովուրդը պահանջատէր է :

Հողային պահանջ ունի Թուրքիայէն, որ բռնագրաւած է իր պատմական հայրենիքը :

Բարոյական պահանջ ունի աշխարհի մեծերէն, որոնց դատին համար այնքան զոհեր է տուած :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իբրեւ հարազատ արտայայտիչը հայ բազմաչարչար եւ անիրաւուած ազգի քաղաքական պահանջներուն, պիտի շարունակէ կանգնիլ անոր կողքին, այն հաստատ հաւատքով, որ անպայման պիտի ծագի արշալոյսը, պիտի կրկնուի 1918ի Մայիսեան հրաշքը եւ պիտի իրականանայ Անկախ եւ Միացեալ Հայաստանը :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

ՓԱՌԵՐԳ ՀԱՅՈՑ ԵՌԱԳՈՅՆԻՆ

Դրօ՛շ դժբախտ, կարմիր-կապոյտ ու դեղին
Որուն՝ մեր խոց յոյսը պահ մ'յանձնեցաւ,
Մէջըդ պարուրէ, մեր հաւատքն եւ ցաւ,
Մե՛րն ես, մեզի՛ պէտք է օր մը, նորէն
Դարձընես զանոնք, երբ Ազգն համօրէն
Պահանջէ քեզի յանձնածն այդ աւանդ,
Գանձն իր կեանքին, իր հոգւոյն մանաւանդ :

Ապակեսեննեակն ինծի կ'երեւի
Սուրբ վայր մը հիմա· գըլխու վերեւի
Ձախն հնգաստեղեան՝ անոր տաճարի
Շուքն է հազցուցեր· մէկ մէկ կամարի
Կը նմանին ահա նեղ ամբարձաձիգ
Սա պատուհանները, իրենց թափանցիկ
Երկնագոյն շղարշէ վարագոյրներով,
Որ կազմեր են հոն ամպեղէն մի ծով :
Դուրսի բարձր ու լայն Բուխանիս ծառն
Որ արիւն ու բոց կը հագնի ամառն,
Երփնապակիի պատկեր մ'է ահա,
Լուսամուտներու բիւրեղին վրայ :

Անկէ՛զ մորենի, ո՛հ, Ազգիս Հայոց
Ան կը նըկարէ ցաւերուն հրնոց :
Իր բոցին շառայլը ծաթեր է ներս,
Կը նշմարեն զայն տամկացած աչերս,
Դարբինի արոյր արձանիկին վրայ,
Որ շըմինէին վրայ կը բարձրանայ :
Բռնկած բայց չայրող ծառը, հոն կանգնուն,
Սալին վրայ հակած այս կտրինն անքուն,
Խորհրդանշանքը չե՞ն մեր ցեղին :
Մոսկուա՛, Ըստամպօլ, արեան հեղեղին
Դահիճներն այդ զոյգ, քող երգեն, պարեն,
Նայուածքնին կուրցած արեան շըպարէն :

Դուն, քաջ եւ արի Ազգ իմ սիրական,
Թո՛ղ, թո՛ղ վիշտիդ լացը՝ կոծն ու կական,
Ճակատագիրիդ սալին վրայ հակած,
Հաւատքով, սիրով, յոյսով անկասկած
Պինդ աշխատանքով եւ վստահութեամբ
Կոփէ՛ քու բախտը, ու դուն, տըխո՛ւր ամպ,
Որ մեր աչքերէն, զերդ ափ մը փոշի,
Ծածկեցիր երբեմն երկինքը յոյսի,
Հեռացի՛ր այլ եւս, որ դարձեալ տեսնենք
Հայրենիքին աստղը անոյշ՝ աննենգ :

ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔ. ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՎԻԱՆԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻՆ

ԲԱՅՑ ՄԻՇՏ ԼՌՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՏԻՐԷ

Հինգշաբթի օր երկու նոր նիստեր ոչ մէկ նորութիւն բերին : Տարակոյս չկայ սակայն թէ բան մը կ'անցնի կը դառնայ, բայց բանբերները կ'ըսեն.— Ընդհանուր խօսքեր, ընդհանուր հարցերու շուրջ :

Առաջին նիստը տեւած էր ժամը 10·30էն 13·30, երկրորդը 15էն 15·42, Զուիցերացիներու խնդրանքով որոնք չէին ուզեր որ Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատուիրակները շատ ուշ վերադառնան, Ժընեւ : Ֆրանսական պատուիրակութեան բանբերը, Թրիպօ հաստատեց թէ «ոչ առաջարկ, ոչ ալ հակառաջարկ եղած էր», բայց պատուիրակութեան պետը՝ Լուի Ժոքս Փարիզ կուգար անգամ մը եւս : Ոմանք կ'ըսեն թէ ներկայ ըլլալու համար է, Պելժիոյ Թագաւորին եւ Թագուհիին ի պատիւ տրուած ընդունելութեանց : Սակայն բոլորին կարծիքն այն է թէ «բան մը կ'անցնի կը դառնայ Էվիան» եւ Ժոքս եկած է տը Կոլի հետ խօսելու : Եւ այս խոր լռութեան առջեւ, ենթադրութիւնները կը բազմանան : Ոմանց համար Ժոքս - Քրիմ Պելգասըմ հանդիպում մը անկարելի չէ, ուրիշներ կը կարծեն թէ ինքնորոշման եւ Սահարայի մասին, տեսակէտները իրարմէ շատ հեռու են, կան նաեւ կարծիքները որոնց համաձայն Ալժ. Ազատ. Ճակատը անհրաժեշտ կը գտնէ Պեն Պելլայի ներկայութիւնը բանակցութեանց համար եւ Ժընեւի հաւաստի աղբիւրներու համաձայն Ռապաթ եւ Թունուզ դիմում մը պիտի կատարեն Փարիզի կառավարութեան մօտ, որպէսզի Պեն Պելլա Էվիան փոխադրուի :

Ամէն պարագայի մէջ, մէկ օր դադարով նիստերը վերջնական հանգամանք ստացած են եւ ժողովները տեղի կ'ունենան օրընդմէջ :

× Քապիլիոյ մէջ, Ֆրանսացի զինուորներու ջարդը կը շարունակուի : Զինուորներ, որոնք կը հետապնդէին իրենց ընկերներուն ոճրագործները սպաննուեցան : Ահաբեկչական արարքները կը շարունակուին նաեւ Ալժերիոյ զանազան քաղաքներու եւ Փարիզի մէջ ուր մահափորձ մը եղաւ մզկիթին վրայ եւ մահմետական պաշտօնեայ մը վիրաւորուեցաւ :

Ահաբեկչական արարքներ տեղի ունեցած են նաեւ 13րդ եւ 18րդ թաղամասերուն մէջ :

× Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն յայտարարութիւն մը ըրած է ուր կը յայտնէ թէ «Էվիանի ժողովին բացումը մեծ յաղթանակ մըն է եւ տը Կոլ ստիպուած եղած է ընդունելու ԱՀԱԿի ներկայացուցչական հանգամանքը» :

× Ալժէի տեղեկատուութեան գրասենեակի պետը՝ Քու Տը Ֆերժաք յայտարարեց թէ ռազմադաշտը երեսուն օրուան սահմանափակուած է :

× Դրամատուներու պաշտօնեաները գործադուլի որոշում տուին Մայիս 31ին համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒԼԻՍ 3ԷՆ սկսեալ զինուորական ծառայութեան պիտի կանչուին այն երիտասարդները որ ծնած են 1941 Սեպտեմբեր 9էն Նոյեմբեր 30, բացի օդային ճիւղին պատկանողներէն որոնք պիտի կանչուին մինչեւ Օգոստոս մէկ :

ՔԵՆԸՏԻ միլիոններ կ'ուզէ Խորհրդարանէն դէմ դնելու համար համայնավար վտանգին, օգնելու համար թերաճ երկիրներուն եւ վերջապէս Ռուսերէն առաջ լուսին երթալու համար, (9 միլիառ տոլար միայն դէպի լուսին ճամբորդութիւնը ապահովելու համար) : Միացեալ Նահանգներու նախագահը անդրադառնալով իր յառաջիկայ հանդիպումներուն, յիշատակեց տը Կոլը.— «Հաճոյքով կը մտածեմ այն խօսակցութեանց մասին զորս պիտի ունենամ Ֆրանսայի փառաւոր ղեկավարին, արեւմտեան աշխարհի նաւապետին՝ նախագահ տը Կոլի հետ» :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Թագաւորը ամուսնացաւ իր սիրած, անգլուհի աղջկան հետ որ մահմետական դարձաւ եւ «Մունա էլ Հիւսէյն» (Հիւսէյնի փափաքը) անունը ստացաւ, բայց թագուհի պիտի չըլլայ այլ միայն թագաւորին կինը : Թագուհիի տիտղոսը եւ դիրքը պիտի պահէ մայր - թագուհին :

ՇՈՒԷՏԻՈՅ Պիրճիթա իշխանուհին (լուտերական) Մայիս 30ին պիտի ամուսնանայ գերման կաթողիկէ Եոհան Կէորկ Ֆոն Հոհընցոլերն իշխանին հետ : Քաղաքային պսակը կատարուեցաւ Ստոքհոլմի մէջ :

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ Մարկարէթ զաւակի մը կը սպասէ աշնան համար, հաղորդուեցաւ պաշտօնապէս, Լոնտոնէն :

ՕՓԵՐԱՅԻ մէջ ալ տը Կոլ քսան վայրկեան սպասեց Պելժիոյ արքայական զոյգին : Նախորդ գիշերը արդէն, Լուվրի մէջ, Նախագահը 25 վայրկեան սպասած էր Պօտուէնի եւ Ֆապիոլայի, այս վերջինին հագուստին պատճառով : «Դիւանագիտական» մեծ հարց մը ծնած է այդ հագուստին յապաղումով հասնելուն համար եւ պատասխանատուները կը փնտռուին : Ուրբաթ առաւօտ, Պօտուէն հաղորդեց թէ թագուհին անհանգիստ է եւ պիտի չկարենայ մասնակցիլ օրուան հանդիսութեանց : Ֆապիոլա կոկորդէն կը տառապի :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հրթիռ - օդանաւը ԻՔՍ 15, արագութեան մրցանիշը կոտրեց ժամական 5·423 քիլոմեթրով :

ՄԱՅԻՍ 28էն սկսեալ նոր կառախումբեր պիտի բանին զանազան գիծերու վրայ : Փարիզ - Նիս (ժամը 22·15ին), Փարիզ - Թորինօ - Հռոմ (20·13) : Ամառուան այս նոր ժամանակացոյցին մանրամասնութիւններուն համար լաւագոյն է դիմել Երկաթուղիի Ընկերութեան :

"ԳՈՐԾՍ ԿԷՍ ՄՆԱՑ"

ԽՄԲ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լոնտոնի Նաւասարդեան ենթակոմիտէն, որ առաւելապէս կը բաղկանայ համալսարանական երիտասարդներէ, Լոնտոն հրաւիրած էր Շ. Նարդունին՝ իբրեւ Մայիս 28ի հանդիսութեան բանախօս: Ահաւասիկ արտասանուած ճառը այդ առթիւ.—

Սիրելի երիտասարդներ,

60 – 70 տարիներ առաջ, հայ երիտասարդներ երեւցած են հիւսիսային – արեւմտեան Եւրոպայի այս անկիւնը:

Ուսանող չէին անոնք, ոչ ալ առեւտրական, ոչ ալ գաղթական: Զուրկ նիւթական միջոցներէ, ընդհանրապէս նաեւ այն պատրաստութենէն՝ զոր անգլիական համալսարանները կուտան ձեզի, անոնք հրապարակագրութիւն կ՚ընէին, այստեղ, «առ ի լուսաբանութիւն ժողովրդական կարծեաց ի վերայ տանջանաց Հայոց Թշուառ ազգին», կամ «առ ի յաջողու պաշտպանութիւն հայ դատին»:

Ներողամիտ եղէք, սիրելի երիտասարդներ, եթէ ուսումնասիրելով այդ ձեռնարկները՝ ընդվզում պատճառեն ձեզի կատարուած թերութիւնները: Թերեւս կասկածիք ոմանց լրջութեան վրայ, իմանալով որ «Հայոց Թշուառ ազգին տանջանքները» պատմելու համար՝ եկեր են մինչեւ Լոնտոն եւ, այստեղ, հրատարակեր են... Ապտակ անունով թերթ մը,— խօսքը յեղափոխական ապտակի մասին չէ, այլ... կատակերգական: Թերեւս ապշիք դէմ յանդիման ոմանց տհասութեան, իմանալով որ «Հայոց Թշուառ ազգին» այս զաւակները, ճիշդ է որ դեռ պատանի, ուզեր են պատանի մնալ միշտ, հրատարակելով Պատանի խորագրուած թերթ մը. «Մենք, կ՚ըսեն անոնք, դեռատի ուսանողներ, Անգլիոյ նման քաղաքակիրթ երկրի մը մէջ գտնուելու բարեբախտութիւնն ունենալով՝ ձեռք զարկինք այսպիսի համեստ ծաւալով ու պարունակութեամբ թերթի մը հրատարակութեան»: Ահա թէ ինչո՛ւ խուլ կը մնան քաղաքական կամ կուսակցական հետաքրքրութեանց առջեւ, անտարբեր՝ ազգային ցաւերու եւ մտահոգութեանց: Կան սակայն աւելի հասուններ, որոնք կը յաւակնին կամուրջ ծառայել ընդմէջ Հայաստանի եւ Եւրոպայի՝ ջանալով ձեւ տալ հայկական հարցին, որ դեռ չունէր իր պայծառ դիմագիծը, նոյնիսկ Ձերազի մտքին մէջ: Յաւակնութիւնը բառ է դեռ, առանց խորութեան, առանց հորիզոնի, առանց համայնապատկերի, փոյթ չէ թէ Նոր Կեանք գրուած ըլլայ իրենց թերթին անկենդան արտայայտութեանց ցուցափեղկին վրայ:

Միտքերու մէջ միգամած էր՝ բայց պատճառը Լոնտոնի մառախուղը չէր:

Պէտք է խոստովանիլ, սիրելի երիտասարդներ, թէ դեռ մինչեւ առաջին աշխարհամարտին սկիզբը՝ ազգային հանգանակ բանաձեւուած չէր հայ քաղաքական միտքը: Հարստահարութեանց պատմական թաքրիրներուն միօրինակ եւ ամուլ լեզուին տակ աւետարանական սումիսիոնի մը փիլիսոփայութիւնը հաշտ կ՚ընթանար Իմթիյազ կամ Օսմանիէ ականակուռ շքանշաններու հետ:

Ով ի՞նչ կրնար մտածել եւ սպասել՝ երբ երկու հզօր կայսրութիւններ, երկու քողոսներ՝ ինչպէս կ՚ըսեն, ապառաժի նման կը ծանրանային Հայաստանի վրայ: Պատահեցաւ, սակայն, անսպասելին:

Առաջին աշխարհամարտը սարսեց, ցնցեց եւ փշրեց այդ ապառաժները: Եւ երբ վերջ գտաւ առաջին աշխարհամարտը, ո՛վ զարմանք եւ զարհուրա՛նք, արեւելեան Հայաստան անկախութեան տիրացած էր, իսկ արեւմտեան Հայաստան աւերակ, բնիկ ժողովուրդը կիսովին բնաջնջուած, միւս կէսը երկրէն դուրս նետուած:

Եւ ահա դուք, սիրելի երիտասարդներ, հիւսիսային – արեւմտեան Եւրոպայի այս անկիւնը ինկած՝ անհատապէս աւելի բախտաւոր պայմաններու մէջ, անգլիական համալսարաններու մտաւորական նպաստովը հպարտ, կը տօնէք ինչ որ երազ էր ձեր հայրերուն համար, աւելի ճիշդ կը մեծարէք «Գործ մը որ կէս է մնացած»:

Ձեր հայրերը 60 – 70 տարի առաջ, այստեղ, մամուլ էին հիմներ եւ մէկ կողմէ քաղաքակիրթ աշխարհի ուշադրութիւնը կը բեւեռէին հայ ժողովուրդին վրայ, միւս կողմէ դիմադրութեան կը հրաւիրէին ժողովուրդը Բարձր Հայքէն մինչեւ Կիլիկիա: Անյոյս էր այդ կռիւը, որ, սակայն, պսակուեցաւ անկախութեան հրաշքով: Ձեզի պիտի պակսի՞ հաւատքը, տեսնելու կամ հետապնդելու համար որ ամբողջանայ երազը:

Ինչո՞ւ պակսի, սակայն:

Դուք ունիք ամէն բախտաւորութիւն՝ հաւատալու համար ազգային երազին ամբողջացման,— ունիք երիտասարդութիւն, ունիք համալսարանական կրթութիւն, ունիք միջազգային բարեկամութիւններ: Պայման է որ ունենաք նաեւ աշխատանքի ծրագիր:

Ուրիշ ժողովուրդներ կը տօնեն իրենց ազատագրութեան օրը՝ հրճուելու համար միայն: Եթէ կ՚ուզէք՝ աւելի ամրացնելու համար անկախութեան գաղափարը: Իսկ մենք կը տօնենք մեր ազատագրութեան օրը, Մայիս 28, իբրեւ պատմական յիշատակ, առաւել զօրացնելու համար մեր պայքարը յանուն ամբողջական Հայաստանի: Որպէսզի աճի եւ զօրանայ հաւատքը մեր ժողովուրդին հոգիին մէջ:

Ոմանց համար՝ քաղաքական ձեռնթափութեան տարազ է դարձած խօսքը. «Անելիք չունինք»: Այլոց համար՝ թելադրական աշխատանքի հանգանակ է դարձած խօսքը. «Գործս կէս մնաց»:

Այս երկրորդ ճակատին վրայ շարունակ կը լսուի աղաղակը. «Լա կէռ քոնթինիւ»:

Երիտասարդնե՛ր, եկած եմ ձեզի կրկնելու այս խօսքը. «Պատերազմը կը շարունակուի՛»:

Առաջին ճակատամարտը չահեցան ձեր հայրերը: Այնպէս ըրէք որ ձեզի՛ վիճակի շահիլ երկրորդը:

Առաջին յաղթանակի այս օրով՝ թող ձեր համախմբումը առիթ մը դառնայ ոչ միայն ներշնչուելու Մայիս 28ի նշանակութեամբ եւ ոգիով, այլ եւ պատրաստելու գաղափարներու կեդրոնացում, աշխատանքի ծրագիր, ռազմավարութեան յատակագիծ:

Առաջին յաղթանակը մեզի տուաւ արեւելեան Հայաստան մը, — Հայաստան մը՝ որու սպասած չէինք երբեք: Անիկա դարձաւ պոյով – պոսով պետութիւն, երբ յանկարծ վարչաձեւ փոխեց ոչ թէ կամովին, այլ հարկադրաբար: Կը մատնանշեմ այս կէտը մասնաւոր դիտումով, — Հայաստանի առաջին հանրապետութիւնը ստեղծուած է հայ ժողովուրդին կամքով, եւ ղեկավարութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Բոլշեւիկ չկա՛ր այդ օրերուն բովանդակ Կովկասի մէջ,—Ռուսը մեկնած էր, «Քեռին» լքած էր մեզ, «Խաչպաշտը» խաչը կոտրած՝ հեռացած էր, «դէպի տուն» վազեր էին անոնք: Մինակ մնացեր էինք գայլին դէմ: Կռուեցանք ժանիքներով, կոտոշներով, ճանկռտելով, խածնելով, եւ տէր դարձանք Հայաստանի, — այս Հայաստանը Ռուսին ձեռքէն չէր որ խլեցինք, այլ գայլին երախէն: Թող չմեղադրեն մեզ՝ եթէ, ռուսական մակընթացութիւնը սկըսելէ ետք, պահ մը չուզեցինք հիւսիսի աշխարհակալին վերադարձնել մեր արիւնով վաստկուած հողերը: Վասնզի ատիկա պիտի նշանակէր ըսել.

— Ռուս աղբա՛ր, այս հողերը ձեզի տալու համար էր որ դէմ դրինք Թուրքին:

Այն ատեն, ապահով եմ որ երկրաշարժ պիտի պատահէր եւ մեր նահատակներուն ոսկորները պիտի պատժէին մեզ՝ թափելով մեր գլխուն վրայ:

Զօրութեամբ իրաց, ինչպէս կ՚ըսէին հին իմաստունները, խորհրդային դարձաւ Հայաստանը՝ զոր խլեր էինք Թուրքին բերնէն: Եթէ Ռուսն ըլլար խլողը, Կարսն ալ պէտք է խլէր իր «արքատաշին» ձեռքէն: Ընդհակառակն:

Հայը խլեց, Ռուսը խլրդեց:

Ահա պատմութիւնը: Բոլշեւիկները ուզեն՝ թող ընդունին, ուզեն՝ թող չընդունին,— մե՛նք պիտի գրենք մեր պատմութիւնը, եւ ոչ թէ օտարը:

Այժմ, սիրելի երիտասարդներ, ձեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ շատ կարեւոր կէտի մը վրայ: Հայաստանի կազմութեան այս վէճով, կամ Հայաստանի արդի կացութեան մասին յայտնուած տարակարծութեանց հետեւանքով՝ մոռացութեան տրուած է թրքահայ դատը: Հայաստանը Հայաստան է, խորհրդային կամ ոչ, բայց կէ՛ս – Հայաստան է, ... բելի հայրենակիցներ, եւ ա՛յս է որ ... մոռցուի ամուլ վէճերու մէջ: Չեմ ուզեր մեղադրել մէկը կամ միւսը՝ այդ մոռա... ցութեան համար: Բայց չեմ ուզեր ըն... դունիլ նաեւ մեղադրանքը, զոր պատ... մութիւնը պիտի կատարէ վաղը, ... «Թաղեցիք Հայաստան մը, արեւմտեան հայկական բնաշխարհը, թէ՛ բնակչու... թիւն, թէ՛ պատմական իրաւունքներ, յիշատակարաններ, կէս – Հայաստան մը ընդունելու համար իբրեւ փոխարի... նութիւն»:

Մեռելներով փոխարինութիւնը ... անբարոյ առեւտո՛ւրն է, զոր պիտի մեր... ժէին կատարել Զօլուններն անգամ:

Մենք մեռել – ծախող չենք, սիրելի ե... րիտասարդներ, — մենք Հայ ենք: Տէր կանգնելու համար մեր մեռելներուն, հարկ է պահանջել այն հողերը, զորս ոռոգած են մեր հերոսները իրենց արեամբ մինչեւ վերջին կաթիլը թափելով: Մայիս 28 չի նշանակեր կէսը գնել կէսը ... լով: Մենք խնձոր չկիսեցինք՝ կէսը ... լու համար Թուրքին:

« Գործս կէս մնաց» ըսաւ այն որ մարմնացնէր Հայութեան երազը:

Ո՞վ պիտի հետապնդէ ամբողջութեան իրաւունքը: Մնացեալը մանրամասնութիւն է: Ո՞վ պիտի ամբողջացնէ Անդրանիկին Գործը,— ահա օրուան նախապատիւ հարցը:

Կը պատասխանեմ. — Դո՛ւք, սիրելի երիտասարդներ, դուք որ ահա կանգներ էք հիւսիսային – արեւմտեան Եւրոպայի այն անկիւնը, ուր, ատենօք, ձեր հայրերը մամուլ էին հիմներ եւ ... գային իրենց իրաւունքները կը պաշտ... պանէին աւելի անյոյս պայմաններու մէջ:

Ձեզի հետ, պահանջատէր կը մնայ ... եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պետութ... շինող այս ճարտարապետը, մեր ժողո... վուրդին ազատութեան կարապետը, — ... կուսակցութեանց նահապետը, — ... պիտի խօսիմ այս կազմակերպութ... մասին՝ հնչեցնելով պատմութեան ... ճարին զանգակներուն ղօղանջը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՈՀԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔ ՎԱՍՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱԶԳԻՍ ՀԱՅՈՑ

ԽՄԲ.— Թորգոմ Պատրիարք Պատր... տած է «Գոհաբանական մաղթանք վասն Հայաստանի Հանրապետութեան». Այս մաղթանքը կը կատարուէր եկեղե... ցիին մէջ, մասնաւոր արարողութեամբ մը՝ որ յուզիչ է իրապէս:

Այն օրերուն... «հայկական էր եկե... ղեցին», ինչպէս նկարագրած է բանա... տեղծը: Ըստ մեր արքեպիսկոպոսներու որոնք գիտեն սրտեռանդ ոգեկոչել Աբրահամի, Իսահակի եւ Յակոբի Աստուա...

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաքէլեանի ձեռագիրներէն)

ԵՐԳ ՀՐԱԺԵՇՏԻ

Դու համայնից վայր սիրական
Որբան լուսոյ եւ վեհ տաճար,
Յարգանք եւ փառք տանք քո անուան,
Կեա՛ց մեր սիրովն ընդմիշտ անճառ:
Ո՛վ մեր վարժարան
Ներսէս – Շուշանեան:

Քու ջերմ գրկէն մեզ ջամբեցիր
Առատ քո կաթ, մեղր անուշակ
Տալով շնորհիւս երկնափիր
Ծաղիկ բուրեան, հեզ մանիշակ:
Ով մեր վարժարան, եւն.

Մեկնինք իբէն այժմիկ սակայն
Ո՛ խախաղիկ մեր հանգրստոց,
Կ'ուխտենք այլ մենք ե՛ւ առյապայն,
Պատկառ մրնալ անուանդ դպրոց:
Ո՛վ մեր վարժարան ···

Արտասուաթոր հրաժեշտ մեր տանք
Բարեաւ մընաս տուն երջանիկ,
Այս՛ մեր ըլլայ հուսկ պաղատանք՝
Անեղին աջ քեզ զօրավիգ:
Ո՛վ մեր վարժարան ···

ՔԱՆԻ ՄԸ ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ

(Շրջանաւարտ Ներսէս – Շուշանեան վարժարանէն)

Երուանդ Տ. Անդրէասեան, Գրիգոր Կունճուկեան (Մկրտիչ Եպիսկ. Աղաւնունի), Գրիգոր Մխալեան, Աստուածատուր Հաքէլեան (Անանիա Վ.), Մինաս Աէ – մէրճեան, Տոքթ. Խոսրով Հայրապետեան, Արտաշէս Սերոբեան՝ Արսլանպէկ – ցի (Մուշեղ Եպիսկ. յետոյ կարդաթող), Յակոբ Տրէզեան (Դիոնեսիոս քահանայ), Միքայէլ Պաղտասարեան (Տիմոթէոս քահանայ), Մկրտիչ Պիլիճեան (Թորգոմ Արք. Գուշակեան), Կարապետ Խաչերեան (բժիշկ), Գրիգոր Սարայտարեան, Հաճի Միքայէլ Մխալեան, Յակոբ Ալոճեան, Առաքել Առաքելեան, Ղազարոս Նահապետեան, Բժ. Յարութիւն Պազիրկեան – եան (Միրտէկերդցի), Յակոբ Թէօլէօլ – եան, Բժ. Զաքար Հայրապետեան, Բժ. Հայրապետ Հայրապետեան, Բժ. Արմէնակ Թէօլէօլեան, Վարդան Զուլֆերեան, Բժիշկ Մկրտիչ Թէօլէօլեան, Նազարէթ Քիւթնէրեան (դեղագործ), Ստեփան Մարկոսեան, Զաքար Զաքարեան, Արամ, Արտաշէս եւ Աստիկ Դատաւորեան, Գեղամ Պիլիճեան, Սարգիս Տընկլիկեան (Սարունի), Երուանդ Թոփուզեան, («Բանուոր», կախուած՝ Պոլիս 1915ին), Վահրամ Պապոյեան(«Միխիկ»), Հրանտ Տ. Անդրէասեան, Միհրան Շրիկոյեան (Թովմաս քհնյ. Շիկահեր) եւն.:

1907, Օգոստոս 16, Հինգշաբթի, Ազգ. Ներսէս – Շուշանեան երկսեռ վարժարանին 25ամեայ յոբելեանի հանդէսը կատարուեցաւ երկսեռ ընթացաւարտներու նախաձեռնութեամբ կառուցուած «Հանդիսասրահ»ին մէջ, ի ներկայութեան Նիկոմիդիոյ կառ. պաշտօնէութեան, քահանայ հայրերուն, Թաղ. խորհրդոյ, երեւելեաց, ընթացաւարտներու, հիւրերու եւ ընտրեալ բազմութեան մը, ըստ հետեւեալ կարգացոյցի.—

Քայլերգ Համիտէ: Երգ՝ երկսեռ ընթացաւարտներէ: Դպրոցական տեղեկագիր Թաղ. խորհրդոյ՝ Մինաս Մալեան: Բաշխում վկայանաց ընթացաւարտ կարգին՝ Ա. Հաքէլեան (Անանիա վրդ.): Նուագ:

Բացում յոբելենական հանդէսին՝ Աղասի Տէր Մկրտիչեան:

Աղօթք Կայս. կառավարութեան համար (Թուրքերէն) Ա. Տ. Մ.:

Նուագ:

Տեղեկագիր ընթացաւարտ մասնախումբին՝ Գրիգոր Մխալեան: Վարժարանին հին պատմութիւնը մինչեւ 1882, Կարապետ Ա. քհնյ. Մխալեան: Վարժարանին վերջին 25ամեայ շրջանը՝ Թորգոմ Ծ. Վ. Գուշակեան:

Երգ:

Ի դիմաց ընթացաւարտներու՝ Երուանդ Տ. Անդրէասեան: Ի դիմաց վարժարա... հին սաներուն՝ Փրոֆ. Աբրահամ Տ. Յակոբեան: Ի դիմաց Բիւթանիոյ բարձր... վարժարանի՝ Վեր. Տր. Ռ. Չէմպըր:

Ուղերձներ՝ Յովհ. Ա. քհնյ. Մկրտ... Եղիշէ Եպիսկ. Դուրեան, Վահան ... Պարտիզակցի, ընթերցում նամակներ... Փակում նախագահ Առաջնորդ ... զանէն:

ԾԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պախճէճուխ՝ որ եւ Պարտիզակ՝ գիւ... ղիս նախնի հիմնարկութեան, եկեղեց... շինութեան, վարժարանի սկզբնական ... ուցման եւ Փիրենեան Յովհաննէս ... հատակ »կոչեցեալ եաննելոյն պատմ... թեան վերաբերմամբ՝ այնչափ տեղեկ... թիւն ունինք միայն, որչափ կրցած է ... ւանդել իր տեսակին մէջ միակ պատմ... թեամբը հանդուցեալ Կարապետ ... Տ. Գրիգորեան, «որ ի նոյն գեղջ... Տեառն 1846 եւ Հայոց ՌՄՂԵ: ...

Հանգուցեալ սոյն Տ. Գրիգորեան ... Տ. Կարապետ յօրջօրջուած) քահանայ ... ձեռագիրը, մաքուր թուղթի վրայ ... ուած, ունի իր չահեկանութիւնը եւ ... ժանի է լուրջ նկատառութեան, ... գովելի եռանդեամբ լի, կրցած է ... ցումն ընել «անցեց անցելոց ...

Ա. ՀԱՔԷԼԵԱՆ

(6 Շար.

ծը, նոյնիսկ «սուրբ» կոչել··· Ստալինը, խորք կը մնայ դեռ ազգային դրօշը : կուտանք Թորգոմ պատրիարքին մաղ– թանքը, եւ երբ օր մը առիթը ներկայա– նայ՝ կը նկարագրենք նաեւ թէ ի՛նչպէս դրօշ ու բանակ կ'օրհնէին էջմիածնի կա– թողիկոսները :

Մինչեռ ժողովուրդն սպասէ ի Տա– ճարին, Ուխտ Եկեղեցւոյն իջանէ Թափօ– րիւ յԱռաջնորդարանէն : Ոմն ի դպրաց գնայ յառաջոյ, բարձեալ տանելով խա– չափայտ պայծառափայլ, եւ մանկունք երկու ունին մոմակալս երկուսեան : Պա– տանիք երկու յաջմէ եւ այլք երկու ի ձախմէ նոցա ունին բարձր դրօշս չորս, յորոց վերայ նկարեալ են նշանակք Հա– յաստանեայց : Զհետ նոցա գնան դպիրք, մի առ մի, զոյգ կարգաւ, ապա սարկա– ւագունք բուրվառակիրք, ապա երկու քահանայք կիսազգեստիւ, որք ի վերայ սեղան տանին զմասն ի խաչափայտէն, եւ զմասունս սրբոյ Լուսաւորչին եւ ԶԵՌԱԳՈՅՆ ԴՐՕՇ ԱԶԳԻՍ ՀԱՅՈՑ, ա– պա քահանայք եւ ի վերջոյ եպիսկոպոսն, նախագահ զգեցեալ ըստ աստիճանի :

Եւ յիջանելն երգեն ամենեքեան զաշ– խարհիւ :

Եւ հասեալ ի դուռն Տաճարին, զկայ առնու անդէն Թափօրն : Յայնժամ եր– կիրն, որ ի մէջ տաճարին, սկսանի նը– ւագել եւ դպիրքն երգեն համաձայն ընդ նմա, յամրաքայլ յառաջեալ մինչեւ ի խորք ատեան դասին :

(Այնուհետեւ կը սկսին օրհնութիւն– ները, սաղմոսները, շարականները) :

Եպիսկոպոսն ի բեմէն կարդասցէ զհե– տագայ աղօթսն տուն առ տուն, եւ միում միում ի տանցն պատասխանեսցեն դը– պիրք եւ ժողովուրդն ըստ գրելոցն ի ներքոյ ·

Եպիս·— Փա՛ռք քեզ, Հայր Ամենա– կալ, որ պարգեւեցիր մեզ զօրս այս տե– սանել բարեաւ եւ խաղաղութեամբ :

Դպիրք·— Օրհնեա՛լ է Աստուած :

Եպիս·— Գոհութիւն զՔէն, Միածին Որդի, որ զչարչարակիցսդ քո զԱզգ մեր եւ զԵկեղեցի ի մահահանգոյն տառա– պանացն ազատեալ, հաղորդակիցս արա– րեր փառաց յարութեան քո :

Դպիր·— Օրհնեա՛լ է Աստուած :

Եպիս·— Բարեբանութիւն Քեզ, Հոգիդ Սուրբ Աստուած, որ վերստին ծաղկե– ցուցեր յԱզգի մերում զկաւազան իշխա– նութեան հարցն մերոց :

Դպիր·— Օրհնեա՛լ է Աստուած :

(Կը շարունակուի այս աղօթքը փոխա– սացութեան ձեւով, յետոյ եպիսկոպոսը կը կարդայ բուն աղօթքը) :

Եպիս·— Օրհնեա՛, Տէր, եւ զդրօշս զայս, զի որպէս ի նախնումն աղեղն օրհնութեան եղեւ յամպս ի վերայ լե– րինն Արարատայ, յետ ջրոյն հեղեղին, եւ նշանակ ուխտի քո յաւիտենական ընդ մարդիկ :

Օրհնեա՛, Տէր, եւ զաշխարհ մեր եւ զերկիր հայրենի, զի յորում զառաջինն հաստատեցեր զտեղի դրախտին երանու– թեան : Օրհնեա՛, Տէր, զամենայն բան բարի, որ ի նմին, եւ զկոչումն իւր զբը– խովին, զանունդ Հայաստան :

Հայաստանի անուն ցանկալի, ձայն գերովական եւ փարելի, երկնաւոր եր– գոյն նուագաց արժանի, յորում ամենայն յուշք անցելոյն եւ յուշք ապառնեացն պահին, զոր ոչ կարացին հանել քերել ի չրթանց մերոց մանաւանդ թէ եւ ի սր– տից բուռնք աշխարհիս եւ դիպուածք ժամանակաց, հնչեսցէ՛ այժմ ծագաց ի ծագս երկրի, եւ որք ի հեռաստանեայ սահմանս աշխարհի սփռեալ կան նժդե– հութեամբ, ամենայն Հայկազունք, ի լուր նորա՝ որպէս ամպս թռուցեալս ձա– գախառն երամովին եկեսցեն առ նա, զի փրկութիւն Տեառն ի հաս մեզ :

Եւ դուք ժողովուրդ Հայոց, որդիք Հայկայ եւ որդեգրեալք եկեղեցւոյս Հա– յաստանեայց, առէք զպարագլխութիւն հաւատոյդ դիք ի գլուխս ձեր զպատ– ւարտ յուսոյն, արի՛ք ընդ առաջ, եւ եր– գեսցուք ամենեքեան :

Թշուառ հայրենիք, ո՛հ, դու լաս հերիք,
Հոսես արտասուս քո հեզիկ հեզիկ,
Ո՛հ, թող հանդարտի հառաչանքդ ու
լաց,
Թող լըռէ տխուր մուսայդ ողբասաց :

Քօղըդ ա՛ռ մէկդի, թող աչքըդ ժպտի
Դէմ մայրակարօտ քո հայ պանդըխտի,
Որ ձեռն ի ճակատ, մէջ օտար վայրաց,
Կուլայ քո վսեմ փառքըդ անմոռաց :

Հայրենիք, քո սիրտըդ բացուր ծաղիկ,
Քո շուրջըդ ներկեց այգըդ գեղեցիկ.
Ե՛լ, ե՛լ, արջնաթոյր այդ ամպոց սաւանէն
Որ վեց դարէ վեր գլուխըդ ծածկեն :

Ե՛լ, ե՛լ, ձեռքըդ տուր, որդին քո եմ ես,
Տուր որ համբուրեմ սիրով սրտակէզ,
Եւ ես սիրտ մ'ունիմ, տամ զանի յօժար,
Զոր Հայութիւնն ինձ տուաւ քեզ համար :

ԹՈՐԳՈՄ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

ԱՂԱՉԱՆՔՈՎ

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՁԵՌՔ ՉԻ ԲԵՐՈՒԻՐ

—o—

Համաշխարհային մեծ պատերազմում մեր ազգը ներկայացաւ համայն մարդ– կութեան առջեւ ոչ միայն որպէս տառա– պող, հալածուող եւ մարտիրոս ժողո– վուրդ, այլ եւ յանդուգն եւ հերոսական, կռուող մարդկային քաղաքակրթութեան եւ իր անկախութեան համար : Հայ ազգի զաւակները հերոսաբար կռուել են հա– մաշխարհային պատերազմի բոլոր ճա– կատներում եւ լաւագոյն կերպով կա– տարել իրենց պարտքը հարազատների եւ աշխարհի առջեւ :

Նրանք իրենց յանդուգն կռիւներով ա– պացուցին որ արժանի են անկախ հայ– րենիքի : Այդ նպատակի համար Հայերը կռուել են նախ ֆետայիներով, ապա կա– մաւորական խմբերով, ու հիմա կազմա– կերպուած կանոնաւոր բանակով, որ ու– նի իր զօրավարները, գնդապետները եւ քաջարի զինուորները : Այդ բանակը կա– տարել է իր սուրբ գործը եւ կատարում է հէնց այս րոպէում Զանգեզուրի լեռ– ներում : Նա կռւում է ձիւնի եւ ցուրտի մէջ՝ զրկուած ամէն բանից, նոյնիսկ հա– ցուստից : Եւ այդ վիճակի մէջ մեր հե– րոսական բանակը փայլուն յաղթանակ է տարել մեր դարաւոր թշնամու դէմ Զան– գեզուրում :

Սիրեցէք այդ բանակը որ հերոսաբար մեր ազատութեան համար մարտնչում է : Ես շատ բանակներ եմ տեսել եւ կարող եմ ասել որ հպարտ լինելու ենք մեր բա– նակով, որ չունենալով այն բոլոր մի– ջոցները եւ յարմարութիւնները որ ունին եւրոպական բանակները, այնուամենայ– նիւ յառաջ կը տանի իր հերոսամարտը՝ զոհաբերելով իր կեանքը հայրենիքի ա– զատագրութեան համար :

Սիրեցէք այդ բանակը : Յարգեցէք հերոսամարտի մէջ ընկած զինուորների սրբազան յիշատակը : Այդ բանակի դիւ– ցազնական կռիւներով հայ ժողովուրդը Արարատեան երկրում պարզեց ազատու– թեան դրօշը, որ ծածանում է այսօր Մասիսի ստորոտում, մեր նախնեաց բը– նակավայրում :

Մի ազգ ազատութեան եւ անկախու– թեան արժանի լինելու համար պէտք է ցոյց տայ մարտական կորով, եւ կռւով ու զէնքով ստանայ այն : Աղաչանքով ու պաղատանքով ազատութիւն ձեռք չի բերւում, այլ յանդգնութեամբ եւ քա– ջութեամբ : Բայց միեւնոյն ժամանակ այդ ազատութեան համար ժողովուրդը պէտք է մէկ սրտով եւ մէկ հոգիով նը– ւիրուի նոյն գործին, եթէ ոչ մեր քա– ջարի բանակի բոլոր զոհաբերութիւնները կարող են անցնել ապարդիւն :

ԶՕՐ· ԲԱԳՐԱՏՈՒՆԻ

« ԱԶԱՏՆ ԱՍՏՈՒԱԾ ԱՅՆ ՕՐԻՑ »

—o—

Միք· Նալբանդեանի տտանաւորն է աչքիս առջեւ :

Մեծ բանաստեղծը հայրենասիրական ոգիով գրած է այս տողերը :

Կը նկարագրէ Ազատութեան ոգին եւ զգացումը, որ մանկութենէն ի յայտ կուգայ, հայր ու մայր յորջորջելէ ա– ռաջ :

« Ազատութիւն գոչեց թոթով իմ ման– կական բերանից » :

Որքան մեծնայ, այնքան կը յառաջա– նայ այս ոգին, մանաւանդ ուսումնասի– րելով նախնեաց պատմութիւնը, որ ե– ղած է ընդվզումի երկար շղթայ մը ընդ– դէմ ստրկութեան եւ ամէն ազգի բռնա– պետներու դէմ :

Քանի Մայիս 28եր անցուցած է Ազգը եւ դեռ պիտի ունենայ քանի իր հաւատ– քը եւ կորովը չի պակսիր :

Մահ կամ ազատութիւն, — ահա իր նշանաբանը, զոր պիտի չմոռնայ երբեք, քանի որ վճռած է պայքարիլ ու չափուիլ իր թշնամիին դէմ, ժամանակին ներած միջոցներով, ազատագրելու համար մայր երկիրն ապօրէն մաքսաւորներէն :

Մայիս 28ի յաղթանակը, որ ամէն Հա– յու սրտի մէջ քանդակուած է, այնքան թանկագին զոհողութիւններով ձեռք բերուած, այլեւս պատմական իրողու– թիւն է : Ատոր համար այս օրուան մէջ կը վերանորոգենք մեր ուխտը, կը սրբա– գործենք մեր իտէալը, կ'արծարծենք դարերու տեւացող հուրը, կ'ոգեկոչենք մեր հերոսները :

Կա՞յ աւելի քաղցր բան քան Ազատու– թեան սէրը, — նորածին մանուկը իր թոթով լեզուով Ազատութիւն կը բաղ– ձայ, ու ծերունին ազատ օդ առնել կ'ու– զէ : Ահա թէ ինչու որքան նոր Մայիս 28ը ունենայ, այնքան մեր հաւատքն ալ կ'աւելնայ, հոգ չէ թէ մեր մազերը ճեր– մըկին :

ՄԷՆ – ՍԷ

ԱՐԻՒՆ ԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ···

—o—

Այս իրիկուն, իմ շրթները, սիրոյ եւ մահուան չափ հզօր են, իմ բարի եւ բո– ցավառ ժողովուրդ :

Ահա, պատմութեանդ մեծագոյն թը– ւականներէն մէկը, ազատութեանդ ծը– րա՜նք օրը :

Մայիս 28ի յաղթական ոսկեփայլ թը– ւականը :

Քու դարաւոր պայքարներուդ, անմա– հական զոհերուդ պսակը, նոր օրերու մեր հպարտութիւնը :

·Թող ոք երգեմ, իմ ծարաւ շրթներովս, Մայիսեան «Երգ – երգոց»ը :

Այսօր կը ցնծան ու կը հրճուին Հա– յերը ամէնուրեք, կը պարեն ծաղիկնե– րու ծովուն մէջ :

Արիւնով եւ արցունքով ոռոգուած է հողդ : Բոնօրէն յափշտակուած էր «հա– լալ» վաստակդ : Մայիս 28 վերջ կը դնէ այդ հարստահարութեանց :

Եւ մեր հոգիներուն առջեւ կը բանայ հրաշալի արշալոյսներ :

Ահա թէ ինչ վկայութիւն կուտայ զը– րագէտը իր անուշ խօսքով·—

Ինչ էլ գրի կեանքը գրքում
Սրտով կանգուն մեր օրերի,
Մէկ լուսաւոր կէտ է մնում,
Փարոսը վառ Հայաստանի :

Ս· ԸՆՏՐԻԿԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (206)

ՀԱՅՈՑ ԹԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

— Հոգ չէ, արքայ, որ սպարապետը զժգոհեց, Բագրատունի ասպետը վշտա– ցաւ : Կ'անցնի ամէնը եւ կը մոռացուի : Կըգայ օրը իրենք եւս կը դատապարտեն ատամբակ վարմունքը նոյա : Հոգ չէ նաեւ, որ քահանայապետը սրտնեղեց : Այլ կերպ չէր կարող, վասնզի երաշխա– ւոր եղած նոցա ··· Քահանայապետը, ցաւօք, չի թափանցում մեր վիճակի խոր– քը :

Նա հոգում է միայն իր եկեղեցու շա– հը··· Սակայն, դու եղար իրաւացի, ար– քայ, եւ այսուհետ կը լինես առաւել ի– րաւացի, եթէ բարեկամ մնաս պարսից : Մինչ այս Արշակը լսում էր հանդիստ, առանց որեւէ շարժում անելու, բայց վերջին պարսից բառը լսելով՝ նա դէմքը խոժոռեց եւ աչքերը յառեց ներքինու ծաղկատար երեսը :

— Թող այդ պարսից բարեկամութիւ– նը, Տէր – Մարդպետ : Առաւել օգտակար կը լինէր ասէիր, թէ ի՛նչպէս վերականգ– նեմ իմ աւանս : Կարո՞ղ ես օգնել ինձ ··· քո խորհրդով հարկաւ :

Հայր – Մարդպետը շուրթերը ծամծը– մեց : Աւանը երբեք նրա սրտովը չէր ե– ղել եւ այժմ էլ խորհուրդ տալ դժուա– րանում էր, ուստի ասաց ·

— Քո իմաստութիւնդ, արքայ, այդ կ'իմանայ առաւել ···

« Աղուէս, — մտածեց Արշակը, — միշտ խուսափում է խօսք ասել աւանիս մասին· վախենում է մարդեր պահանջեմ իր կալուածներից եւ ցանկանում է ամէն գնով բարեկամ մնանք պարսից, որպէսզի իր մեծ կալուածները մնան անվնաս» :

Նախարարների դէպքից յետոյ Արշա– կին շարունակ զբաղեցնում էր մի սեւե– ռուն միտք՝ վերականգնել Աւանը, ա– մէնից առաջ շինելով նրա պարիսպները : Եթէ Աւանը հէնց սկզբից ունենար պա– րիսպ՝ երբեք չէր վնասուի ··· Նախա– րարները մտենալ չէին համարձակուի ··· Այժմ պէտք է սկսել պարիսպներից : Եւ այդ անելու համար անհրաժեշտ պի– տի լինէր նորից հաւաքել մեծ թուով գործաւորներ ու մշակներ երկրի բոլոր կողմերից, նաեւ Կամսարականի եւ միւս– ների ծառաներին : Ու շինել արագ ·· Այո, վերականգնել ի հեճուկս թշնա– միների ··· Իսկ Հայր Մարդպետը խու– սափում է խօսել··· Արշակը նրան կան– չել էր խօսելու նաեւ Մերուժանի մասին, թէ ի՛նչ պատիժ տալ «այդ չարամիտ ըս– տամբակին», սակայն քանի որ Մարդպե– տը խուսափեց Աւանի մասին խօսելու — դա տհաճ եղաւ Արշակին եւ նա չուզեց շարունակել :

Պէտք է ասել նաեւ, որ ապստամբ նա– խարարների կոտորածից յետոյ Արշակը մտածում էր, թէ այսուհետ հանդարտու– թիւն կը տիրի իր երկրում, միւս նախա– րարները այլեւս չեն համարձակուի խօ– սել ու գործել իր դէմ, իր գահի դէմ, եւ ինքը կը վերականգնի Աւանը՝ այժմ ար– դէն ներհակ նախարարների մարդկան– ցով···

Միայն թէ կարողանայ կալանել եւ պատժել Մերուժանին եւ Տարօնի տէր Վահան Մամիկոնեանին, որ շարունակ չարիք են խորհում իր դէմ ··· Արշակին թւում էր, թէ նրանց, մանաւանդ Մե– րուժանին պատժելուց յետոյ միայն կը լինի խաղաղութիւն եւ ներքին ապահո– վութիւն, ինչ եւ անհրաժեշտ է Աւանը վերականգնելու եւ բերդն աւարտելու համար :

— Բերդը, այո, աւարտել բերդը ··

Այդ օրերին էր ահա, այսինքն դէպքից հազիւ մի ամիս անցած, երբ յատուկ սուրհանդակներ Բիւզանդիայից միջնա– բերդ բերին երկու նամակ, մէկը Անդոք իշխանից էր՝ ուղղուած Արշակին, միւսը Փառանձեմ Պապից՝ մօրը :

Անդոք իշխանը իր երկար նամակում դժգոհութիւն էր յայտնում որ Արշա– կը պատժել է խռովարարներին, այլա– պէս « նոքա պիտի խանգարէին երկրի կարգն ու կառավարումը, յարուցանելով շարունակական խռով ու արգելք» :

Ցաւելով էր գրում Աւանի վնասների մասին եւ յոյս էր յայտնում, որ այսու– հետ, խառնակիչների վերացումով, եր– կիրը խաղաղելով, հնարաւոր է եւ պէտք է վերականգնել այդ «կարի կարեւոր» քաղաքը պարսից ճանապարհին՝ իր բեր– դով : Իշխանն իր նամակում խորհուրդ էր տալիս թագաւոր փեսային՝ զօրացնել բանակը, միաբանել «մնացեալ նախա– րարաց, վասնզի ունես հարեւաններ, իսկ հարեւանը երբեք բարեկամ չի լինում» ··· «Զօրաւոր բանակդ, որ զօրացնէս երկիրը հայրենի», — կրկնել էր իշխանը նամակի վերջում :

Նամակը հաճելի եղաւ Արշակին · դա նրան ուրախացրեց նաեւ, որ, իշխան ա– ներոջ ասելով, բիւզանդական արքունի– քը նոյնպէս գոհ էր, որ Արշակը վերա– ցրել է «պարսկամէտ նախարարաց», եւ դա գնահատում էին որպէս բիւզանդա– կան բարեկամութեան ապացոյց ··· գոհ է մնացել անգամ Վաղես կայսրը ···

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար·)

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ

Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ խաչի օդափոխութեան կայանին

Կը նախագահեն Պ. Պ. ՔՈԼԼԱՎԵՐԻ (Թաղապետական խորհրդատու և Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետ) եւ ԹՈՒԹԷՆ (Սեւրանի քաղաքապետ)

Կիրակի 4 Յունիս, Լիվրի – Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Սօսի պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հաղորդակց. միջոցներ.— էկլիզ Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը *եւ իջնել* Մէրի տը Լիվրի Կարկան :

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը :

Մուտք 4 Ն. Ֆ.

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ ԱԼՖՈՐԻՎԻ Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Մայրերու տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Հայրապետական Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս առթիւ Ուրբաթ երեկոյ եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ տեղի ունեցաւ օրհնու – թիւնը ութ մատաղցու ոչխարներու, որ Կիրակի Ս. պատարագէն յետոյ, իբրեւ աւանդական հոգեճաշ պիտի բաշխուի հաւատացեալ ժողովուրդին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թորիկեան ընտանիքները խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն Մարբերդի Հայր. Միութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր այն հայրենակիցներուն, ո – րոնք գրաւոր կամ անձամբ յարգեցին՝ ողբացեալ ՏԻԿԻՆ ԺՈԶԷՖԻՆ ԽԱՉԱ – ՏՈՒՐԵԱՆԻ յիշատակը :

Այս առթիւ կը ծանուցանեն թէ ողբաց – եալին մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգիստ պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր Եկե – ղեցին : Կը հրաւիրուին ողբացեալին յի – շատակը յարգողները :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Մարիամ (Էրզրումաբնակ) կը փնտռէ իր եղբայրը : Անունը՝ Յուսուֆ, արհեստով նալպանտ, *մօրը՝ անունը Աս – լի, հօրը անունը՝ Մելքոն, 1915ի աքսո – րէն քանի մը ամիս առաջ Էրզրումէն մեկ – նած են Թրքական արտօնագրով* (վէսի – քա) *Թողով քոյրը՝ Մարիամ Թուրք ըն – տանիքի մը մօտ : Ներկայիս Փա – րիզ է, Լուր ունեցողներէն գրել՝ Յա – ռաջ»ին :*

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Եր – կուշաբթի ժամը 21ին՝ Քաւէի վերնա – յարկը :

Պիտի խօսի գրագէտ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒ – ՆԻ, որ նոր վերադարձած է Ճափոն կա – տարած իր ճամբորդութենէն :

Նիւթն է՝ «Ճափոն, այնպէս ինչպէս որ տեսայ ամսուան մը ընթացքին» :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

27 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ

Place Saint-Sulpice — Métro Saint-Sulpice

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆ

Ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Ուսանողական Միութեան ներկայացուցիչները :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Կը մասնակցին Օր. Ֆարշիեան՝ *ձայն– պատկերասփիւռի Ա. մրցանակ (դաշ – նակ)*, Օր. Շ. Պէնկեան եւ Ա. Քիւփէլեան՝ *(երգ)*, Օր. Ա. Թարոն, Ժ. Աչըկեօզ – եան եւ Ճերահեան *(մենապար եւ զոյգ* պար*)*, Նահապետեան քոյրեր՝ *(երգ)*, Ընկ. Հապէշեան *(արտասանութիւն) եւ քառեակ մը որ պիտի նուա – գէ ազգային եւ ժողովրդական երգեր :*

Կէս գիշերէն կը սկսին եւրոպական պարերը :

ROBERTO SETO vedette des disques "Vogue"

Նուագախումբին առաջնորդութեամբ :

Առատ եւ ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով :

Խօսնակ՝ Ընկ. Ե. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ Մուտք 5 Ն. Ֆ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Ալհամպրայի *մէջ*, 340 Պուլվար Շավ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մար – սէյլի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցու – թեամբ ազգային կազմակերպութեանց :

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը խօսին Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ եւ Տիկ. ՕՏԷԹ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Ուղերձ՝ Նոր Սերունդի կողմէ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին

Կը մասնակցին.— ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍ – ԵԱՆ (երգ), ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ (դաշ – նակ) :

Ինչպէս նաեւ.— Մ. Սիմոնեան, էքէր – եան, Ս. Թիւթէլեան, Վ. Ճառայեան :

Եւրոպական պարեր

Francis Carrias

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ յարակից սրահներուն մէջ :

Խօսնակ.— Ընկ. Կ. Յարութիւնեան : *ՃՈԽ ՊԻՒՖԷ*

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ՝ Վիէնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի, *մասնակցու – թեամբ* Նոր Սերունդի, Կապոյտ խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու եւ հայրենակցական միու – թեանց :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Սէրքլը Քաթոլիք սրահին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՐԱԳ ԼՈՒՍԱ – ՐԵՒԵԱՆ :

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին կարող ուժերու կողմէ : Կը նուագէ Օր. Նազե – նիկ Զաքարեան :

Երգ, արտասանութիւն եւ կենդանի պատկեր մը՝ Նոր Սերունդի *կողմէ :*

Մուտքը ազատ է :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

3 Յունիս, Շաբաթ գիշեր :

Կը խօսի Պ. ՁԳՈՒՔՃԵԱՆ

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Րիւ Ժէի սրահը :

Կը նախագահէ Ընկ. ՆՇԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երգ՝ Օր. Անժէլ Կարապետեան *(Լիոնի երաժշտանոցէն)* :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի, մասնակցութեամբ Նոր Սե – րունդի :

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, Քաղաքապետարանին թատրոնին մէջ :

Կը նախագահէ Ընկ. ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒ – ՑՈՒՄՃԵԱՆ (Սէն Շամոնէն) :

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մաս – նակցութիւնը կը բերեն.—

ԵՐԳ.— Տիկին Սիրարփի Փըրզիկեան, Օր. Էլիզապէթ Սարգիսեան :

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Օր. Խաչիկեան, Ս. Պօյաճեան, Շահինեան, Փըրզիկեան *(Նոր Սերունդ)* :

ՆՈՒԱԳ (զոյգ կիթառ).— Ղազարոս – եան, Շահինեան *(Նոր Սերունդ)*, Պ. Շա – ւարշ Պօյաճեան *(Նոր Սերունդ)* :

Ջաւէշտ մը Ռոմանի խումբէն, ղեկա – վարութեամբ դերասան Քէփէնէկեանի :

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին :

Կը խօսի Ընկ. Պ. ՁԳՈՒՔՃԵԱՆ

ՓՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

4 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք :

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱՃԵԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ կին մը, շուրջ 60 *տարեկան, տա – րեց տիկնոջ մը ընկերութիւն ընելու եւ միասին բնակելու համար՝ Փարիզի մեր – ձաւոր արուարձանի մը մէջ : Լաւ վար – ձատրութիւն :*

Գրել «Յառաջ»ի, որ պիտի փոխանցէ :

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՄԱՅԻՍ
DIMANCHE 28 MAI 1961

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9113 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4914

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ Է ՄԵՐ ԵՌԱԳՈՅՆԸ

Պատմական օրերու մէջ կ'ապրինք : Ցնցատակելի դարձակէտ մը կը բոլորէ աշխարհ :

Համայն մարդկութիւնը «միջազգայնականութեան» մեծ հալոցին մէջ ի մի ձուլելու նշանաբանը սնանկացած է այլեւս :

Ազգայնական գաղափարները օր ըստ օրէ աստիճան մը աւելի գետին կը շահին մտքերու մէջ :

Ժողովուրդներու ինքնորոշման, անկախութեան եւ ազատութեան սկզբունքը միջազգային դիւանագիտութեան օրակարգի թիւ մէկ խնդիրն է դարձած :

Խաւարակուռն Ափրիկէի եւ Հեռաւոր Ասիոյ բազմազոյն ու բազմալեզու ազգերուն մէջ արթնցած է հայրենասիրական զգացումը :

Երէկի ստրուկ ու գերի ցեղերը հետզհետէ կը տիրանան անկախութեան : Ոմանք արիւն թափելով : Ուրիշներ շնորհիւ տիրապետող պետութեանց բարեացակամութեան :

Անոնք առնուազն եօթանասուն տարի ետ են մնացած հայ ժողովուրդէն, որ իր ազատագրական կռիւներուն ձեռնարկեց տասնեւիններորդ դարուն, երբ ուրիշներ խոր քունի մէջ էին դեռ :

Մեր հերոսական պայքարներուն թագն ու պսակն եղաւ 1918 Մայիս 28ը :

Երեք տասնեակ տարիներու ընթացքին, հայ ժողովուրդը իր մէկուկէս միլիոն զաւակները իբրեւ ողջակէզ մատոյց ազատութեան աստուծոյն :

Այնքան սուղ գնեցինք մեր անկախութիւնը :

Ո՛չ մէկ ազգ անցեալին մէջ այնքան զոհ տուած, այնքան արիւն թափած է յանուն անկախ հայրենիքի, որքան հայ ազգը :

Ո՛չ մէկ ազգ ներկայիս, վստահ ենք նաեւ՝ ապագային, իր համրանքի կէսը կը զոհէ — կամ պիտի զոհէ — տիրանալու համար ազատութեան :

Քանի՛ քանի ազգեր, մեր աչքերուն առջեւ, կ'ազատագրուին, քաղաքակիրթ աշխարհի մեծ ընտանիքին մէջ կը մտնեն, առանց կաթիլ մը արիւն թափելու յանուն անկախ ու ազատ հայրենիքի :

Երջանի՜կ ազգեր :

Ու դժբա՛խտ հայ ազգ :

Շա՛տ տեսան ա՛յնքան անկարելի զոհողութեանց գնով մեր ձեռք բերած անկախութիւնն ու ազատութիւնը :

Ու խեղդեցին, իր սաղմին մէջ, մեր մանուկ Հանրապետութիւնը : Մարեցին լոյսը, որ ծագած էր յաւիտենական Արարատի կատարէն, երբ արիւնը հեղեղման հասած էր անոր ստորոտը փռուած դաշտերուն մէջ :

Ու կրկին դարձանք ստրուկ եւ հպատակ, պարտադրուած կրելու խորթ վարչաձեւ մը, որ ամէն բանէ առաջ կ'ուրանայ ո՛չ միայն ազգերու անկախութեան իրաւունքը, այլ ոտնակոխ կ'ընէ մարդու տարրական ազատութիւնները :

Մինչ Հայութեան կէսը՝ տարագիր, ցրուած աշխարհի չորս հովերուն եւ ապաստանած եօթը ծովերու ափերուն, սրտառուչ ջերմեռանդութեամբ եւ անհուն խրոխտով կ'ոգեկոչէ իր անկախութեան 43րդ տարեդարձը, անդին, հայրենիքին մէջ, այդ անկախութեան կործանման տարեդարձը «կը պանծացնեն»՝ թատերական հանդիսութեամբ, օտար [illegible] նախագահութեամբ, «կոմ–[illegible] փառաբանելով :

Եւ, ո՛վ հեգնութիւն, ազատ աշխարհի մէջ տակաւին կան մարդիկ ու կազմակերպութիւններ, սարկաւիտ ու նահանջող, որ Մայիս 28ին կը հակադրեն Նոյեմբեր 29ը, այս չարաշուք թուականը ներկայացնելով իբրեւ սկզբնաւորութիւնը Հայաստանի եւ Հայ ժողովուրդի «ազատութեան ու անկախութեան» :

Եթէ ազատ ու անկախ ենք, ո՞ւր են մեր դեսպաններն ու հիւպատոսները :

Ո՞ւր է մանաւանդ մեր ազգային դրօշակը : Ինչո՞ւ հայկական պաշտելի եռագոյնն ալ չի փողփողեր ՄԱԿի շէնքին առջեւ, ուր 101 մեծ ու պզտիկ անկախ ազգերու դրօշակները կը ծածանին յաղթական :

Ո՞ր քաջն է որ պիտի կրնայ պատասխանել :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒԶԱԾԸ ՅՍՏԱԿ Է

ԺՈՔՍ ՊԱՐԶԵՑ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ

Շաբաթ օր, Պելքասէմ Քրիմ, մասնակցելով երկու պատուիրակութեանց ժողովին չորրորդ նիստին, գիտէ այլեւս թէ ինչ կ'ուզէ իր խօսակիցը՝ Լուի Ժոքս : Արդարեւ Ալժերական հարցերով զբաղող նախարարը Ուրբաթ օր մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին բացատրեց Ֆրանսայի սպասածը Էվիանի ժողովէն : Նոյն առաւօտ, Ժոքս տեսնուած էր նախագահ տը Կոլի հետ :

200 լրագրողներ եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատուիրակները ուշի ուշով հետեւեցան Լուի Ժոքսի խօսքերուն : Նախարարը հաստատեց թէ ինքնորոշման համար երաշխիքներ անհրաժեշտ են, եւ բացատրեց թէ Ֆրանսա ինչ կը հասկնայ այդ երաշխիքներով.— «Ձեւեր, ձեւակերպութիւններ, մեթոտներ, կարգադրութիւններ, որոնցմով անկեղծ, պարկեշտ եւ ժողովրդավար հանրաքուէ կարելի է ապահովել : Այս ձեւակերպութիւնները հիմնուած են երեք գլխաւոր կէտերու վրայ.— Ա) Ոչ մէկ հանրաքուէ կրնայ ըլլալ ցորչափ կռիւները չեն դադրած : Պէտք է նաեւ որ ազատութեանց բնական գործադրութեանց վերադարձը կատարուի.— ազատութիւն արտայայտուելու, ազատութիւն երթեւեկելու : Բ) Պէտք է որ ճշգրիտ համաձայնութիւն մը գոյութիւն ունենայ կողմերու միջեւ այն ձեւին շուրջ որով ընակչութեանց կարծիքը պիտի առնուի.— ընտրական ցանկ, ընտրական եղանակ, քուէարկութեան ձեւ եւն. : Գ) Պէտք է համաձայնիլ հանրաքուէի հսկողին մասին :

Նախարար Ժոքս բացատրեց նաեւ ֆրանսական ռազմադաշտը.— «միակողմանի բարեկամեցողութեան փաստ մըն է, որուն նպատակն է արգիլել որ արիւնը հոսի : Ըստ պարագաներուն է որ կրնանք շարունակել» : Յայտնեց թէ երկու հազար Մահմետականներ արդէն ազատ արձակուած են եւ մինչեւ Յունիս 15 անոնց թիւը վեց հազարի պիտի հասնի : Խօսելով Պեն Պելլայի մասին, նախարարը ճշդեց.— «Եթէ Պեն Պելլայի իրաւական վիճակը փոխուած չէ, անհատական վիճակը փոխուած է : Այցելութիւններ կրնայ ստանալ եւ հեռաձայնել Արդարութեան նախարարին արտօնութեամբ» : Ժոքս յայտնեց նաեւ թէ տը Կոլի Սեպտեմբեր 16ի երեք առաջարկները (ֆրանսականացում, միութիւն, անջատում) միշտ ի զօրու են : Ֆրանսա համակարծիք չէ որ Ալժերիա մասերու բաժնուի : Այդպէս ըսուեցաւ ատեն մը այն պարագային համար երբ «անձկութիւնը, վախը եւ անվստահութիւնը իշխելով մտքերու մէջ, նման լուծումի մը մասին կարելի էր մտածել : Կ'ուզեմ ըսել, թէ եթէ յաջողութիւն մը կարելի է բաժանումին մէջ, ինչպէս Հնդկաստան, յաջողութիւն կրնայ ըլլալ նաեւ այն պետութեանց մէջ որոնք հիմնուած են բազմաթիւ համայնքներու համաձայնութեամբ, պետութիւններ զորս կարելի «բազմահամայնական» կոչել՝ Զուիցերիա, Լիբանան օրինակներ են, նաեւ Կիպրոս, վերջապէս Քանատա որ վճռական օրինակ մըն է : Ֆրանսա պատրաստ է նախատեսելու Ալժերիոյ համար, ամբողջական ինքնավարութիւն մը, ներքին թէ արտաքին : Ասոր մէջ պարտաւորութիւն չկայ, ոչ մէկ բան կը պահանջենք» :

Ժոքս ծանրացաւ նաեւ համայնքներու կացութեան վրայ «հոս նիւթին մէջն ենք : Ալժերիան, ինը միլիոն մահմետական է եւ մէկ միլիոն ոչ մահմետական, ինչ ալ ըլլայ լուծումը, հարցը պէտք է անկեղծօրէն դնենք, մեր պատասխանատուութիւնն է : Ոչ մէկ բան կրնայ տեւական, ի զօրու, ամուր ըլլալ եթէ բախտին ձգուի» : Ժոքս խօսեցաւ նաեւ կրկնակ հպատակութեան մասին, շեշտեց թէ ֆրանսական քաղաքացիութիւնը երբեք չի կորսուիր, եթէ ենթական ինք չուզէ» :

Այս բոլորին պիտի պատասխանէր Շաբաթ օր, Պելքասէմ Քրիմ :

× Օրանի ոստիկանապետը հազիւ ինքզինքը փրկեց առջի գիշեր, երբ կ'ուզէր անձամբ դիտել ցուցարարները : Յաջորդ օրը որոշեց որ քաղաքը հանրապետական գունդերը պաշտպանեն (Սէ Էռ Էս) փոխանակ ոստիկաններու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՕՏՈՒԷՆ եւ Ֆապիոլա Պրիւսէլ վերադարձան, Շաբաթ : Ուրբաթ օր մինչ թագուհին անկողնոյ կը ծառայէր, թագաւորը այցելեց Սիմքայի գործատունը ուր ընդունուեցաւ Փուասիի քաղաքապետ՝ Լեւոն Թուխլաճեանի կողմէ, որ նախագահն է նաեւ Իզերի եւ Ցլանտրի Նախկին Ռազմիկներու Միութեան :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ ֆութպոլի ֆրանսական եւ թրքական զինուորական խումբերու հանդիպումին առթիւ, թուրքերը ցոյց տուին իրենց «քաղաքակրթութիւնը» նախատինքներ եւ պարապ շիշեր նետելով ֆրանսացի խաղացողներուն վրայ որ 0ի դէմ 1ով կը յաղթէին : Թուրքերը որ «փոքր ժողովուրդներու ազատութեան եւ անկախութեան ախոյեան» կը թուին ըլլալ «Ալժերիա՛, Ալժերիա» պոռացին ֆրանսացի խաղացողներուն : Հանդիպումին կը նախագահէր Զօր. Կիւրսէլ ...:

ԱԹԷՆՔԻ ազգայնական մամուլը կը պատասխանէ Փրաւտայի այն յօդուածին, որ կ'անդրադառնար վարչապետ Քարամանլիսի հակահամայնավար ճառին : Յունական մամուլը կը գտնէ, թէ այդ ձեւով Խորհ. Միութիւնը միջամուխ կ'ըլլայ երկրի մը ներքին հարցերուն եւ թէ կառավարութեան հակահամայնավար պայքարը ոչ մէկ կապ ունի Յունաստանի յարաբերութիւններուն ընկերվարական երկիրներու հետ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Չինաստանի կառավարութիւնը իր 150րդ «լուրջ ազդարարութիւնը» ներկայացուց Միացեալ Նահանգներու իր հողերուն եւ ջուրերուն վրայ կատարուած թռիչքներուն առթիւ :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ Տիւսելտորֆ՝ Հանտսպլաթ թերթին Մոսկուայի թղթակիցը արտաքսուեցաւ երկրէն որովհետեւ քաղաքական եւ տնտեսական լուրեր քաղած է, «ապօրէն կերպով» :

ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ նախագահը Սուքարնօ Փրակա հասաւ, չորս օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար :

ԱԹԷՆՔԷՆ Ատիս-Ապապա մեկնած պահուն Քոնթ տը Փարին յայտարարեց թէ իր ճամբորդութեան նախաձեռնութիւնը ինք իսկ ունեցած է, բայց եւ այնպէս իր այցելութիւնները Միջին Արեւելքի զանազան երկիրները թոյլ կուտան, որ պետական ղեկավարներուն փոխանձէ տը Կոլի բերանացի ողջոյնները եւ զանոնք լուսաբանէ Ֆրանսայի քաղաքական եւ տնտեսական դիրքին կարգ մը կէտերուն վրայ :

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը, Լորտ Հիում, յայտարարեց Լիզպոնայի մէջ թէ «Անկոլայի հարցին լուծումը Փորթուկալի կողմէ պէտք է գտնուի» : Բրիտանական նախարարը փառաբանած է ձերմակներու կատարած քաղաքակրթական գործը Ափրիկէի մէջ եւ յայտնած թէ գաղթատէր պետութեանց դատապարտումը անտեղի եւ անարդար է :

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ արձակուրդներու առթիւ Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ արկածի հետեւանքով մեռեալներու թիւը՝ ութսունի հասաւ եւ 2642 վիրաւորներու թիւը :

ՊԵԼՃԻՈՅ արտաքին նախարարը Սփաք, յայտարարեց թէ Եւրոպայի քաղաքական միութիւնը աւելի սերտ պէտք է ըլլայ.— «Հռոմի համաձայնութիւնը «եղած Եւրոպան» չի ներկայացներ, գէշ չէ, բայց հանգրուան մըն է դէպի քաղաքական Եւրոպա» : Երբ իրեն հարց տրուեցաւ թէ Հասարակաց Շուկայի եւ Ազատ Փոխանակութեան գօտիի պետութիւնները կրնա՞ն միանալ, Սփաք պատասխանեց.— «Անգլիոյ որոշումներէն կախում ունի» :

«ՔՈՒՊԱ համայնավար չէ» ըսաւ Գարլոս Օլիվարէս Սանչէզ, որ յատուկ առաքելութեամբ Պրազիլիա կը գտնուի :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ բանակը (Բունտըսվեռը) Եւրոպայի ամենէն զօրաւոր բանակը պիտի ըլլայ վաղը : Գերմանիա Անգլիայէն երկու հարիւր միլիոն անգլիական ոսկիի զէնք գնած է :

ՀԱՍԱՆ Բ. առջի օր բացաւ Քազապլանքայի Ընկերակցութեանց Համափրիկեան Համագումարը :

ԲԱԼԼԱԴ

Ասում են, իբրեւ, խարոյկի վրայ
Ջահել ըմբոստի մի սիրտ են այրել :

Ասում են, իբրեւ, մոխիրը նրա
Խարոյկից հանել ու մօրն են տարել :

Մայրը լացել է այն մոխրի վրայ,
Ու երբ արցունքն է ընկել այն մոխրին՝
Կենդանացել է զաւակը նրա ...

×

... Եւ տարիք անցան, բայց իր կտրիճին
Մտքից չհանեց մայրը մի վայրկեան
Եւ հանգչող աչքը. որդու ճամբեքին՝
Մի բուռ հող դարձաւ սիրտը մայրական :

Բայց ամէն գարուն՝ մօր գերեզմանին
Երկու կապուտակ ծաղիկ են բացւում.
Նրանք աչքերն են մօր կարօտագին,
Որ միշտ իր որդու ճամբեքն են պահում :

×

Չգիտեն, մայր իմ, ինչո՞ւ ես դալուկ,
Չեն տեսել օրերն այն սովալլուկ ...:

Չգիտեն, որ դու անցած մի աշնան
Վերջին տերեւն ես, որ այս գարնան մէջ,
Հրաշքով փրկուած տերեւի նման
Ջուգում ես դեռ իմ յոյսի ծառը խեղճ :

Չգիտեն, որ դեռ վառւում են անշէջ
Երեք պատերազմ երկու աչքիդ մէջ :

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

"ԳՈՐԾՍ ԿԷՍ ՄՆԱՑ"

Բ.

Շա՛տ է քննադատուած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,— ի՞նչ փոյթ, ո՛րքան քննադատեն, այնքան կը զօրանայ, ո՛րքան ձաղկեն, այնքան կ'ուռճանայ :

Աստուա՛ծ անգամ իր հակառակորդները ունի, — անաստուածնե՛րը :

Բայց երբեմն չափը կ'անցընեն այս քննադատները, որոնք, առաւելապէս ոչընչաքեայ քան յոռեգոյն, երկինքը կը չափեն թիզով եւ ծովին ջուրը՝ ափով, ընդվզո՛ւմ պատճառելով այս մեծ կուսակցութեան :

Թոյլ տուէք, սիրելի երիտասարդներ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նմանցնեմ Պօղոս առաքեալին :

Ժամանակ մը շատ հակառակորդներ ունեցաւ այս կորովի մարդը, մրցակիցներ կամ նախանձորդներ, որոնք կը մեղադրէին Տարսոնցին, կը քննադատէին կատարած գործերը, կը ծաղրէին առաքելութիւնը: Այնքան որ ընդվզեցա՛ւ Պօղոս ի վերջոյ, եւ ուզեց որ քիչ մըն ալ ի՛նք խօսի ի՛ր աշխատանքներուն մասին, փոյթ չէ թէ պարծենայ :

— « Եւ ես փոքր մի ինչ պարծեցայց » (Բ. Կոր. ԺԱ. 16) :

Այստեղ հրաշալի է վկայութիւնը գրաբար լեզուով :

— « Եբրայեցի՞ք իցեն, — եւ ե՛ս :
Իսրայելացի՞ք իցեն,— եւ ե՛ս :
Զաւակ Աբրահամո՞ւ իցեն, — եւ ե՛ս :
Պաշտօնեայք Քրիստոսի՞ իցեն,— առաւել եւս ես» :

Յետոյ համեմատութեան կը դնէ ինքզինք, ըստ որակի եւ նկարագրի, իր հակառակորդներուն հետ :

— Եթէ վաստակօք,— առաւել:
Եթէ գանիւք,— եւս առաւել:
Եթէ բանտիւ,— աւելի քան զնոսա :
Եթէ մահուամբք,— բազում անգամ» :

Յետոյ կը թուէ կերած ծեծը կամ կրած խոշտանգումները.

— « Ի Հրէից՝ հնգիցս քառասուն միով պակաս առի :
Երիցս ձաղկեցայ :
Մի անգամ քարկոծ եղէ :
Երիցս նաւակոծ եղէ» :

Յետոյ կը թուէ վտանգները եւ տառապանքները ճանապարհորդութեան ընթացքին.

— « Վիշտս՝ ի գետոց :
Վիշտս՝ յաւազակաց :
Վիշտս՝ յազգէ :
Վիշտս՝ ի հեթանոսաց :
Վիշտս՝ ի քաղաքի :
Վիշտս՝ յանապատի :
Վիշտս՝ ի ծովու :
Վիշտս՝ ի սուտ եղբարց » :

Եւ կը վերջացնէ. «Թող զայլ նեղութիւնսն» : Աքանչելի մեր գրաբարին արտայայտչական խտութիւնը պարզելու եւ պայծառացնելու համար՝ աշխարհաբարի վերածենք Պօղոսի այս ջատագովականը :

— Անոնք որ կը քննադատեն զիս, կ'ըսէ, ինչո՞վ աւելի են ինձմէ: Եբրայեցի՞ են,— ես ալ Եբրայեցի եմ: Աբրահամի թոռնե՞ր են,— ես ալ եմ: Քրիստոսի՞ կը ծառայեն,— ես՝ իրենցմէ աւելի : Վերջապէս աւելի աշխատած եմ, աւելի բանտ մտած եմ, աւելի ծեծ կերած եմ, քառասունէն մէկ պակաս կոչուած ծեծին տեսակը վայելած եմ հինգ անգամ, իսկ մէկ անգամ ալ քարկոծութեան ենթարկուած, ու կարելի չէ դեռ թուել տառապանքները, զորս կրած եմ հայրենակիցներէս եւ հեթանոսներէն, կամ անցնելով գետերէն եւ անապատներէն՝ ճանապարհորդութիւններուս ընթացքին :

Եւ հիմա փոխադրեցէք Պօղոսի պարծենալու այս պատմութիւնները Հ. Յ. Դաշնակցութեան վրայ .

— Կախաղանը քի՞չ տեսաւ Դաշնակցութիւնը: Անութներուն տակ տաք հաւկիթ սեղմե՞լը, ամորձիքները տրորե՞լը, եռացած ջուրի մէջ մխրճե՞լը, քարիւղով այրե՞լը, սուրով յօշոտե՞լը, մորթը քերթե՞լը, եղունգներուն տակ ասեղ խոթե՞լը :

Եթէ դուք կը կարծէք թէ անվտանգ բան մըն էր Դաշնակցական ըլլալը, կը նշանակէ թէ չէք ճանչնար Թուրքը բարբարոսական իր տաղանդին մէջ:

Հակառակ դժոխային կացութեան, որուն կը մատնուէր ամէն Հայ՝ դառնալով Դաշնակցական, այս մեծ կուսակցութիւնը կազմակերպուեցաւ, գործեց, քալեց պատմութեան դարպասներուն մէջ՝ յաճախ իբրեւ նոր Սասունցի Դաւիթ մը : Այժմ թոյլ տուէք որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւս ըսէ. «Փոքր մի ինչ պարծեցայց» :

— Այս կուսակցութիւնն է որ կորեց Խալիլ պէկին գլուխը՝ դաշտին մէջ դդում կտրելու ձեւով: Որ սատակեց գետին փռեց Թալէաթը, Ճեմալը, Ազմին, Պէհաէտտին Շաքիրը, Սայիտ Հալիմը եւ մնացեալ շուները, որոնց անունը գիտէք: Այս կուսակցութիւնն էր դարձեալ որ մաքրեց հայ մատնիչները, եւ երբ Հնչակեանները չկրցան մաքրել իրենց մէկ վիժուկը, Դաշնակցական դնդակը Թալէաթին ծոցը ղրկեց Հմայեակ Արամեանց կոչուած եպերելին :

Վերջապէս Հայ Յեղափոխականներու Դաշնակցութիւն կը կոչուի այն դպրոցը, ուրկէ շրջանաւարտ եղան Գէորգ Չաւուշները, Սերոբ – Աղբիւրները, Անդրանիկները, Մուրատները, Սեպուհները եւ Սուրբ Զէնքին նուիրեալ բիւրաւորներ, որոնց գործունէութիւնը ծանօթ է պատմութեան :

Ահա այս գործիչներով ու գործունէութեամբ է որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հասաւ, դեռ հազիւ երեսուն տարեկան, պետութիւն մը ճարտարապետելու փառքին: Այդ փառքը կուտամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, վասնզի հիմա ոչ ոք կ'ուզէ տէր կանգնիլ Մայիս 28ին,— նայեցէք ձեր շուրջը, Ռամկավար կա՞յ, Հնչակեան կա՞յ, Բարեգործական կա՞յ, Եկեղեցի կա՞յ: Բայց բոլոր այս մարդիկը ցայգաթիթեռ դարձած էին երէկ՝ պարելու համար ճեղնաջահին շուրջ, որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն : Բոլոր այս մարդիկը յառաջ կը փութային՝ կը վազէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան մօտ ... աջ – համբոյրի համար: Բոլոր այս մարդիկը կռիւ կ'ընէին երէկ՝ տեղ գրաւելու համար Պատուոյ սեղանին շուրջը կամ դեսպան նշանակուելու համար աշխարհի որեւէ մէկ անկիւնը : Այսօր բոլոր ատոնք «շարաշ» պոռացող դարձեր են սեղանի մը շուրջ, որու «թամատան» օտար է :

Սիրելի երիտասարդներ, կարեւոր չէ թէ վաթսունէն վեր ի՛նչ կ'ըսեն մարդիկ, իրենց ըսելիքը ըսած – վերջացուցած սերունդն է ատիկա: Զիս կը հետաքրքրէ թէ ի՛նչ կ'ըսէ եւ կը մտածէ երեսունէն վար տարիքի մը մէջ,— ձեր սերունդի՛ն է իրաւունքը դատելու եւ վճռելու, վասնզի ձեր սերունդն է որ անելիք ալ ունի, ասելիք ալ ունի :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, այսօր, կը ներկայանայ ձեզի ըսելու համար թէ երեսուն տարին լրացուցած չէր դեռ՝ երբ հիմը կը դնէր Մայիսեան Հանրապետութեան: Երկրորդ երեսունը լրացուցած չէր՝ երբ կը կազմակերպէր « Հոգեկան Հայրենիքը», որ այսօր կը բաբախէ մամուլով ու դպրոցներով, ու փեթակի պէս կ'աշխատի Մերձ. Արեւելքի մէջ՝ հիւրընկալ ժողովուրդներու ծոցը :

Միշտ նոյն Մայիսեան Հանրապետութեան կամ Հոգեկան Հայրենիքին ներշնչումով՝ անհաւասարելի դպրութիւններու մէջ կ'ուռճանան Կապոյտ Խաչերը կամ Համազգայինի ջիլերը : Եւ բոլոր այս կազմակերպութիւնները վառ կը պահեն ցանկութիւնը, աւանդութիւնը, պատմութիւնը, որոնց կուտանք Մայիս 28 անունը: Հայկական արտասահմանը, այսօր դարձած է սքանչելի համերգ մը, Մերձ. Արեւելքէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա կ'երգուի Ծիծեռնակը, իր բոյնը շինող՝ բայց միշտ իր հին բոյնին կարօտով աշխատող ծիծեռնակը: Եւ այդ համերգին տաղանդաւոր ղեկավարն է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, պարծա՛նք Հայութեան :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄՕՐ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Մայր մը կը հսկէր իր մանկիկին օրրանին վրայ, վախէն դողալով որ անհա կը մեռնի . տժգո՛յն, շատ տժգոյն էր փոքրիկը, մանրիկ աչուկները արդէն փակած, շնչառութիւնը թեթեւ, երբեմն երբեմն կը հեւար քիչ մը աւելի ուժով, կարծես կը հառաչէր, եւ այն ատեն մայրը կը ծռէր իր մանկիկին վրայ շատ աւելի վիշտով :

Իուրը վարնուեցաւ. Ներս մտաւ խեղճ ծերունի մը. փաթթուած խոշոր սարապի մը մէջ. այն տեսակներէն որ շատ տաք կը պահեն. իսկապէս հարկաւոր էր, ո՛րքան ցուրտ էր : Դուրսը ամէն բան ծածկուած էր ձիւնով ու սառով, եւ այնպիսի քամի մը կար որ դէմքը կը սառեցնէր :

Քանի որ ծերը ցուրտէն կը դողար, եւ տղան ալ այդ վայրկեանին քնացած էր, մայրը կրակին վրայ ջուր դրաւ տաք թէյ մը պատրաստելու խեղճ ծերուկին համար: Ծերունին նստած էր օրօրոցին քով եւ կ'օրօրէր . մայրիկը նստաւ մօտիկը, նայելով իր փոքրիկ հիւանդին, որ խոր կը շնչէր, առաւ իր ափին մէջ անոր թաթիկը :

— Ըսէ՛, դուն ալ չե՞ս կարծեր որ զաւակս ինծի պիտի մնայ, հարցուց մայրը, Աստուած չի՛ կրնար ուզել զայն զրկել :

Ծերը, որ ճիշդ Մահն էր, շարժեց գլուխը այնպիսի կերպով որ կրնար թէ այո՛ եւ թէ ո՛չ նշանակել: Մայրը ծռեց գլուխը եւ արցունքները կ'իջնէին այտերն ի վար, գլուխը ծանրացաւ – երեք օր եւ երեք գիշեր էր որ չէր քնացած – եւ մրափեց... ո՛հ, բայց վայրկեան մը միայն ... ցնցուեցաւ, դողալով ցուրտէն, եւ ոտքի ցատկեց: «Ի՞նչ պատահեցաւ...», գոչեց, եւ շուրջը նայեցաւ, ամէն կողմ : Մարդը չկար այլեւս, իր մանկիկն ալ չկար. ծերը տարած էր:

Անկիւնը, հին ժամացոյցը կը մրմռար եւ կը հեւար. կապարէ խոշոր ծանրոցը իջած էր վար գրեթէ գետին, եւ պո՛ւմ, ծանրոցը վար ինկաւ եւ ժամացոյցը կեցաւ :

Խեղճ մայրը դուրս ելաւ տունէն վազելով եւ սկսաւ կանչել իր մանուկը:

Դուրսը ձիւնին մէջ կին մը նստած էր, սեւ լայն զգեստով. եւ կինը ըսաւ. «Մահը տունդ մտած էր. տեսայ որ տղադ առած կը փախչէր. ծերը հովէն պէս արագ կը վազէ, եւ երբեք առածը ետ չի տար» :

— Ըսէ՛ միայն թէ ո՛ր ճամբով գնաց, պաղատեցաւ մայրը. ցոյց տուր ուղղութիւնը եւ պիտի գտնեմ :

— Ես գիտեմ, ըսաւ սեւեր հագած կինը, բայց եթէ կ'ուզես որ ըսեմ պէտք է երգես ինծի բոլոր այն օրօրները որ կ'երգէիր տղադ քնացնելու համար: Շատ կը սիրեմ զանոնք. արդէն լսած եմ, որովհետեւ ես Գիշերն եմ, եւ տեսած եմ կրած ատեն թափած արցունքներդ:

— Բոլորը, բոլորն ալ պիտի երգեմ, ըսաւ մայրը, բայց զիս մի՛ բռներ, ձգէ որ հասնիմ ետեւէն, ձգէ որ նախ գտնեմ մանկիկս :

Բայց գիշերը լուռ եւ անշարժելի մնաց. իսկ մայրը գալարեց ձեռքերը, երգեց ու լացաւ. երգերը շատ էին, բայց շատ աւելի էին արցունքները: Վերջապէս Գիշերը ըսաւ .

— Աջդ բռնէ եւ անցիր եղեւիններու այդ սեւ անտառը, տեսայ որ այդ ուղղութեամբ դարձաւ Մահը քու մանուկիդ հետ :

Անտառին խորը ճամբաները կը խաչաձեւէին, այնպէս որ մայրը չէր գիտեր ո՛ր կողմը բռնել: Հոն կեդրոնը կար մացառ մը որ ոչ տերեւ ոչ ալ ծիլ ունէր, որովհետեւ խոր ձմեռ էր, ճիւղերէն ալ սառեր կախուեր էին:

— Զտեսա՞ր արդեօք Մահուան անցնիլը մանկիկիս հետ :

— Այո, ըսաւ Թուփը. բայց պիտի չըսեմ թէ որ ճամբան բռնած է, մինչեւ որ զիս չտաքցնես քու սրտիդ վրայ. կը մսիմ որ կը սառիմ :

Եւ նա ուժով ուժով սրտին սեղմեց փշոտ թուփը, որպէսզի լաւ տաքնայ, փուշերը կը մտնէին իր մարմնին մէջ, այնպէս որ արիւնը դուրս կը ցայտէր խոշոր խոշոր կաթիլներով: Իսկ մացառին սկսաւ կանաչ տերեւներ արձակել, ծիլերը սկսան դուրս գալ ձմեռուան ցուրտ գիշերուան մէջ, այնքան ջերմութիւն ունի վշտոտ մօր մը սիրտը: ռնին ցոյց տուաւ բռնելիք ճամբան :

Այսպէս հասաւ ընդարձակ լճի մը եզերքը, ուր ոչ նաւ ոչ նաւակ կար նալ անցնելու : Մակերեսին սառը այնքան թանձր չէր որ դիմանար. ջուրը այնչափ ցած էր որ յոյս անցքի հուն մը գտնելու :Եւ սակայն էր անցնիլ երթալու համար իր մանուկին Այն ատեն փորձեց խմել լճին ջուրը Այս բանը աշխարհիս վրայ ոչ մէկը նար ընել, բայց խեղճ մայրը համար որ կրնար հրաշք մը պատահիլ :

— Ո՛չ, ասով բան չես շահիր, լիճը. նայինք, թերեւս կրնանք ձայնութեան մը գալ: Ես կը սիրեմ հարներու հաւաքածոյ մը ունենալ. քու աչքերդ տեսածներուս մէջ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաքէլեանի ձեռագիրներէն)

Մանաւանդ ունի իր մէջ, մաքուր եւ ոչ նուազ խնամեալ հայկաբանութեան դրոշմը, իմա գրաբար լեզուն :

Ուրեք, ուրեք, սակայն, ի պատմագրութեանս՝ կան մէջբերումներ եւ դիտողագրեր՝ ի Տէր Յովհաննէս աւագ քհ. Մկրեանի, որոնք ծառայած են աղօտ երեւցածները ճշդելու, թերութիւններն ուղղելու եւ «զուղեղն եւ զստոյգն յայտ առնելու համար »: Ի վերջ մատենիս նոյն ինքն Տ. Մկրեան Հայր գրած է « Զեկուցում» մը, իբր լուսաբանութիւն եւ ամբողջացում գործոյն, ի գրոց լեզու, յամին 1868 Յունիս 1 :

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԳԻՒՂԻՍ

Մեր ձեռք գտնուած եւ պատմութեանս առաջնորդ գրուածքին հեղինակը, Կարապետ Աւագ քհնյ. Տ. Գրիգորեան, կ'ըսէ թէ բազմիցս մեղադրած ենք նախկին բնակիչները գիւղիս, որ տեղ մը, « ի վիմի, կամ յեզր մատենի իմիք» , չեն նշանակած ոչ հիմնարկութիւնն գիւղիս եւ ոչ Ս. եկեղեցւոյն՝ որի սմա: Սակայն անմեղադրելի կը գտնէ զանոնք, որովհետեւ բեկեալ սրտով՝ թողլով իրենց հայրենիքը եւ ինչքը՝ եկեր հաստատուեր են հոս, խրճիթներ են շիներ, եւ չունենալով անդորր սիրտ եւ անդրաղ խորհուրդներ, չեն կարողացեր ձեռնհաս ըլլալ եւ տեղ մը նշանակել իրենց գաղթը հայրենիքէն: Բայց որպէսզի ինքը ազատ մնայ ապագայի բասրանքէն՝ ապաւինելով ի շնորհս Ս. Հոգւոյն եւ բազմամեայ ծերունիներու բերանէն քաղելով, գրած է զայն, ինչ որ աւանդութիւն է հաւանաբար :

Ղազի Սուլթան Մուրատ Դ. (գահակալութիւն տաճկ. 1932 = 1622 թուականին) Բաբելոնի վրայ պատերազմի գացած ժամանակ Նիկոմիդիոս քաղաքը հասնելուն, կը տեսնէ շուրջանակի գիւղակներ ու ագարակներ: Անկէ ցոյց կուտան նաեւ մեր գիւղին տեղը, «իբր զորջ մի բացեալ ի մէջ անտառախիտ ծառոց», եւ կը հարցնէ թէ ի՞նչ է այն տեղը, որ նման է «Պարտիզակի», վասն զի գիւղացիք դեռ նոր եկած ու հաստատուած էին հոն եւ գիւղը անուն չունէր տակաւին : Սուլթան Մուրատի այդ խօսքին վրայ մեր գիւղը կոչուեցաւ « Պարտիզակ » , Թուրքերէն՝ «Պաղչէճուխ», եւ զի նախկին բնակութիւն նոցին եղեալ է ի հարաւակողմն աղբերն, (Գօնաքի՝ հիւքիւմէթի աղբիւրն, որ կայ ցարդ), որ է մերձ Ս. եկեղեցին, յարեւելից կողմ նորին » :

(Արժան կը համարիմ յիշել թէ կայ մի ուրիշ աւանդութիւն յեղյեղուած, որուն համեմատ մեր նիք գաղթած ըլլան Սեբաստիոյ վաղի), Պարտիզակ գիւղէն, որ թիւն ունի ներկայիս Ս. Յակոբ եկեղեցւ ցիով: Գաւառաբարբառն ալ նոյնինքն բարբառին: Գէթ այդպէս կարծեն շատեր) :

ԱԶԳԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՑԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Շատ դժուար է եւ երկար հետա թիւն պէտք է Պարտիզակի բնակ ցեղագրութիւնը ընելու համար: յիշատակարաններ կը պակսին այդ սին :

Մեր բնագաւառի նախնի հայերը վոր էին, ինչպէս գիտենք պատմութենէն, իրենց ցեղերու ծագումին եւ ապա բաժանման կամ ւելման պատկերը գծել ճիւղաւորեալ ու մը նման, որուն արմատին պառկած կը ներկայացնէին հայր նահապետը, եւ ոստերուն – ճիւղ վրայ՝ անոր սերունդը էին.:

Ա. ՀԱՔ

(7 Շար.)

փայլուններն են. եթէ կ'ուզես լալ եւ թողուս որ իմ մէջս իյնան, քեզ անդին կողմը կ'անցընեմ, հոն ուր է Մահուան ջերմանոցը եւ ուր կը փոխադրէ իր բոյսերը եւ ծառերը, որոնցմէ ամէն մէկը մարդկային կեանք մըն է :

— Ա՛խ, ինչեր պիտի չտայի քեզի, երթալու համար հոն ուր է մանկիկս, ըսաւ մայրը լալով. չատ աւելի լացաւ, այնպէս որ իր աչքերը ինկան լճին խորը եւ երկու յորդի գոհարներ եղան: Այն ատեն լիճը զինքը առաւ ու փոխադրեց միւս ափը, ուր մղոններով երկար հիանալի եւ զարմանալի շէնք մը կար :

Կարելի չէր ըսել թէ անտառներով եւ քարայրներով լեռ մըն էր, թէ մարդկային գործ մ'էր. խեղճ մայրը սակայն չէր կրնար տեսնել, որով լալէն լալէն ա'լ աչք չէր մնացած :

— Հիմա ո՞ւր պիտի գտնեմ Մահը որ իմ որդեակս փախցուց, կը հառաչէր :

— Դեռ հոս չհասաւ, ըսաւ Գերեզմաններու Պառաւը, որուն յանձնուած էր Մահուան ջերմանոցին պահպանութիւնը, ինչպէս կրցար մինչեւ հոս հասնիլ, ո՞վ օգնեց քեզի :

— Աստուած ինծի օգնեց, պատասխանեց մայրը, նա ողորմած է, դուն ալ պիտի գթաս իմ վրաս, ըսէ՛, ո՛ւր կրնամ գտնել զաւակս :

— Բայց ես չեմ ճանչնար քու մանկիկդ, պատասխանեց կինը, իսկ դուն չես տեսներ...: Շատ ծաղիկներ եւ շատ բոյսեր թառամեցան այս գիշեր. քիչ ատենէն Մահը կուգայ հոս տնկելու: Գիտես որ ամէն մարդ իր վիճակին համաձայն իր կեանքին ծառը կամ ծաղիկը ունի. երեւոյթով բոլոր միւս բոյսերուն պէս են, բայց ներսը սիրտ մը կը բաբախէ. մանուկներու սրտերն ալ կը բաբախեն: Ականջ դիր ուշադրութեամբ սրտի բաբախիւններուն, թերեւս ճանչնաս քու զաւակդ : Բայց ի՞նչ պիտի տաս ինծի որ ըսեմ քեզի թէ յետոյ ինչ պէտք ես ընել:

— Տալիք ալ բան չմնաց. ըսաւ խեղճ մայրը, բայց քեզի համար մինչեւ աշխարհիս ծայրն ալ պիտի երթամ :

— Աշխարհիս ծայրը ընելիք մը չունիմ, պատասխանեց կինը, բայց կրնաս ինծի քու սեւ երկար մազերդ տալ, դուն ալ անշուշտ գիտես թէ գեղեցիկ են, կը սիրեմ. փոխարէն կուտամ իմ ճերմակ մազերս, վերջապէս բան մըն են :

— Եթէ այդ է միայն ուզածդ, ըսաւ նա, ուրախութեամբ կուտամ, ու տուաւ իր գեղեցիկ սեւ մազերը, փոխարէն առաւ պառաւին ձիւնի պէս սպիտակ մազերը :

Յետոյ գացին Մահուան մեծ ջերմանոցը, ուր կ'աճէին, տարօրէն խառն ծառեր եւ ծաղիկներ: Ապակիէ պատսպարաններու ներքեւ կային փափուկ յակինթներ, քիչ մը անդին քաջվարդի տունկեր, ծառերու պէս զօրաւոր: Կային ջրային բոյսեր ալ, մաս մը թարմ, ուրիշներ կէս մը թառամած. Ջրային օձեր մէջերնին բոյն կը դնէին, եւ սեւ խեցգետիններ կ'եղլէին ծղօտներուն վրայ :

Կային հիանալի արմաւներ, սօսիներ, յետոյ քիչ անդին ծաղկած գեղակարոս եւ կոտեմ :

Ամէն ծառ, իւրաքանչիւր տունկ ունէր յատուկ անուն մը. ամէն մէկը մարդկային կեանք մըն էր: Դեռ կ'ապրէին այդ անձերը, ոմանք Չինաստանի, ոմանք Կրոէյլանտիայի մէջ, երկրիս ամէն մէկ անկիւնը: Կային հսկայ ծառեր, փոքրիկ թաղարներու մէջ, կարծես սեղմուած էին, եւ կարծես թաղարները ճաթելու վրայ ըլլային: Երբեմն երբեմն կը հանդիպէիր փափուկ փոքրիկ ծաղիկի մը՝ պարարտ ածուի մը մէջ. չորս կողմը մամուռով պատած, գուրգուրանքով խնամուած :

Խեղճ մայրը կը ծռէր ամէնէն ցած բոյսերուն վրայ, լսելու համար անոնց սրտերուն մարդկային բաբախիւնը. եւ միլիոն միլիոններու մէջէն ճանչցաւ իր զաւակը :

— Ահաւասիկ, պոռաց ու ձեռքը երկնցուց կապտորակ քրքումի մը որ թարշամած հակած էր վար մէկ կողմը:

— Մի դպչիր ծաղկին, սաստեց պառաւը, այլ մէկդի կեցիր, հոն, եւ երբ հասնի Մահը, գիտեմ չ'ուշանար, մի թողուր որ բոյսը վերցնէ. ի հարկին սպառնացիր որ կը հանես միւս բոյսերը, ատով կը սկսի մտահոգուիլ: Ամէնուն համար պէտք է հաշիւ տայ Աստուծոյ առջեւ, որովհետեւ ոչ մէկ բոյս կարելի է փրցնել առանց Իր հաճութեան :

Յանկարծ սառած հովի հոսանք մը զգացուեցաւ, ու խեղճ կոյր մայրը հասկցաւ որ Մահն էր որ կը մօտենար :

— Ի՞նչպէս կրցար մինչեւ հոս, գալու ճամբան գտնել, հարցուց Մահը, ի՞նչպէս յաջողեցար ինծմէ առաջ գալ :

— Ես Մայր մըն եմ, պատասխանեց :

Մահը երկարեց իր երկար բազուկը վերցնելու համար փափուկ ծաղիկը, բայց մայրը ուժով բռներ էր վրան իր ձեռքերը՝ պաշտպանելու համար ամէն գնով, դողալով վախէն՝ մի գուցէ որեւէ մէկ տերեւը վնասուի: Մահը այն ատեն փչեց ձեռքերուն վրայ. ան զգաց որ այդ շունչը ամէնէն սառն հովէն աւելի պաղ էր, եւ ձեռքերը ինկան առանց ուժի :

— Դուն չես կրնար ինծի դիմանալ :

— Բայց Աստուած կարող է, պատասխանեց մայրը :

— Ես կ'ընեմ միայն ինչ որ Նա կ'ուզէ, ըսաւ Մահը, ես Իր պարտիզպանն եմ, կ'առնեմ բոլոր իր տունկերը եւ իր ծաղիկները եւ կը փոխադրեմ Դրախտի մեծ պարտէզը, անծանօթ երկիր մը, թէ հոն ինչպէս կ'աճին, ինչ վիճակի մէջ ե՛ն, քեզի չեմ կրնար ըսել :

— Տո՛ւր ինծի զաւակս, ըսաւ մայրը եւ պաղատեցաւ եւ լացաւ, յետոյ ձեռքերովը բռնեց երկու սքանչելի ծաղիկներ որ իր քովն էին, ու պոռաց Մահուան. Նայէ որ կը փրցնեմ բոլոր տունկերդ, որովհետեւ յուսահատած եմ :

— Մի դպչիր անոնց, գոռաց Մահը, դուն կ'ըսես թէ դժբախտ ես, եւ կ'ուզե՞ս որ ուրիշ մայր մը քեզմէ աւելի դժբախտ ըլլայ :

— Ուրիշ մա՛յր մը, մրմնջեց թշուառ կինը, եւ անմիջապէս թողուց ծաղիկները:

— Առ քու աչքերդ, ըսաւ Մահը. լճին խորէն հանեցի, այնքան կը փայլէին ... չէի գիտեր որ քու աչքերդ ըլլային. ա՛ռ —հիմա առաջուընէ աւելի լաւպէտ տեսնես— ու նայէ այս հորին մէջ, քեզի պիտի ըսեմ այդ երկու ծաղիկներուն՝ որ կ'ուզէիր փրցնել, անունները, պիտի տեսնես բոլոր մարդկային ապագան, բոլոր կեանքը. պիտի տեսնես ինչ որ կ'ուզէիր աւրել կամ փճացնել :

Նայեցաւ հորին մէջ եւ զմայլեցաւ տեսնելով թէ ինչպէս մէկը օրհնութիւն էր աշխարհի վրայ, որքան բարիք եւ երջանկութիւն կը սփռէր իր չուրջը : Տեսաւ միւսին ալ ճակատագիրը. եւ ծայրէ ծայր թշուառութիւն եւ չարիք, տառապանք եւ վիշտ :

— Երկուքն ալ Աստուծոյ հաճութեան համաձայն են, ըսաւ Մահը :

— Ո՞րն է դժբախտութեան ծաղիկը, եւ ո՞րն է երջանկութեան ծաղիկը, հարցուց մայրը :

— Ա՛հ, չեմ ըսեր, պատասխանեց Մահը, միայն այսչափ կրնաս գիտնալ ինծմէ որ երկու ծաղիկներէն մէկը քու զաւկիդ ծաղիկն էր. մէկը իր ճակատագիրն էր, եւ թէ դուն տեսար անոր ապագան :

Այն ատեն մայրը սարսափէ բռնուած պոռաց .

— Երկուքէն ո՞րն էր իմ որդւոյս ապագան, ըսէ, խնայէ անմեղին, փրկէ իմ փոքրիկս ամէն աղէտէ, տար եթէ կ'ուզես, տար Աստուծոյ արքայութիւնը : Մոռցիր իմ արցունքներս, մոռցիր ինչ որ ըսի, ինչ որ ըրի ...:

— Չեմ հասկնար, ըսաւ Մահը, դուն քու մանկի՞կդ կ'ուզես, թէ պէտք է հետս տանիմ՝ դէպի անծանօթը :

Մայրը զալարեց ձեռքերը, ինկաւ ծունկերուն վրայ եւ պաղատեցաւ Աստուծոյ .

— Մտիկ մի՛ ըներ ինծի, եթէ երբեք ես կ'աղաչեմ հակառակ քու կամքիդ, որ լաւագոյնն է. մտիկ մի ըներ ...

Եւ գլուխը ծռեց կուրծքին վրայ :

Մահը տարաւ անոր զաւակը անծանօթ երկիրը :

ԱՆՏԵՐՍԸՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՎԱՐՁԱԿԱՌՔ ՄԸ ԹՈՊՐՈՒՔԻ ՀԱՄԱՐ

Un Taxi pour Tobrouk

—o—

Պոչ ժողովուրդեան՝ կոչ յաջողութեան :

Շարժարուեստի նոր գործի մը յաջողութիւնը չափող երեւոյթներէն մէկն է՝ սրահներու մուտքին առջեւ պոչ բռնող ժողովուրդին կարգի երկարութիւնը : Այս նախնական, գործնական եւ ստէպ անսխալական դատողութեամբ, այս միջոցիս Փարիզի մէջ ցուցադրուող չարժանկարի ժապաւէններուն ամէնէն յաջողը կը դասուի՝ Շարլ Ազնաւուրի դերակատարութեամբ հրապարակ ելած « Վարձակառք մը Թոպրուքի համար » գործը :

Այս նոր ժապաւէնը, իր ամբողջութեան մէջ պիտի ներկայացնէ եւ վերլուծէ՝ չարժարուեստի մասնագէտ մեր աշխատակիցը :

Իբրեւ արուեստի եզական լուր, բայցն ալ կ'արժէ յիշատակել որ այս յաջող ժապաւէնին մասնակցողներուն՝ մեծատառ անուններուն երեքը հայկական են:

Շարլ Ազնաւուր՝ որու անունը պարերգի հեղինակներու աշխարհէն եկք, այսօր հոմանիշ է չարժարուեստի աշխարհի մէջ դերասանական մեծութեան :

Ժ. Մարտիկեան՝ ժապաւէնին ձայնանցքի անթերի արձանագրութեան ճարտարագէտը :

Ժորժ—Տիրան Կառվարենց՝ երաժշտութեան հեղինակը, զաւակը մեր երգարաններուն մէջ ալ իր անունը ձգած, վաղամեռ բանաստեղծ եւ դաստիարակ Գէորգ Կառվարենցի :

Երաժիշտ Ժ. Տ. Կառվարենց, տասնեակ մը տարիներու յամառ եւ անվհատ աշխատութեամբ, վերջերս սկսած էր ճանչցուիլ իր յաջող պարերգներով : Երկարատեւ ժապաւէնի մը երաժշտութեան իր այս յաջող յօրինումը մեծ կարելիութեանց դուռը կը բանայ, այդ մարզին մէջ նորեկ հայ երաժշտին առջեւ :

Ժապաւէնը պատկերագրութիւնն է Բ. աշխարհամարտի սկզբնական օրերուն՝ Լիբիոյ անապատին մէջ պատահած զինուորական դրուագի մը: Պատմուածքը կը սկսի Ծննդեան մօտ օր մը եւ օրացուցային մօտեցումով՝ Կառվարենց օգտագործած է ֆրանսական աւանդական Օրհներգի մը եղանակը: Ըստ պատմուածքին՝ երգին յաջորդական զարգացումը, փառաւոր քայլերգի մը վերածումը, մէջ ընդ մէջ ինքնատիպ երաժշտական նախադասութիւններու եւ չեշտերու հիւսքը, մասնակի մէջբերումներու անակնկալ գործածութիւնը, ընդհանուրին պարզ ու ճարտար գործիաւորումը երաժշտական գունաւոր եւ տպաւորիչ էջեր կը կազմեն: Երաժշտութիւն մը, որ լաւագոյն կերպով կ'ընդգծէ, կը մեկնէ եւ լեզու կը հանէ լուռ նկարները :

Անապատի աւազին վրայ պատահածի մը համար Կառվարենցի գրած երաժշտութիւնը աւազի վրայ գրուած չէ եւ անոր հետքը երկար կրնայ մնալ չարժարուեստի երաժշտութեան մարզին մէջ :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (207)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Իսկ երիտասարդը Պապը գրում էր թագուհի մօրը, թէ ինքը, Անդոք իշխանի՝ պապիկի հոգացողութեամբ, շարունակում է ուսանել գիտութիւններ յոյն իմաստասէրներից, որոնց ճեմարանները յաճախում է կանոնաւորապէս եւ սիրով, վանքի գրաւիչ են նոցա տուած գիտանքը՝ երկրի եւ տիեզերքի մասին ...

Պապը գրում էր, որ այդ ճեմարանները յաճախում են նաեւ տարբեր երկրներից եկած արքայազուն եւ իշխանազուն պատանիներ, որոնց շատերի հետ բարեկամացել է արդէն, նոյնիսկ այն աստիճան, որ միասին մակոյկով գնում են ծովի հեռուներում զբօսնելու ... Այնուհետեւ գրում էր, թէ կարօտ է ամէնքին ու երկրին, ապա աւելացրել էր, որ կազդոյր է... եւ մօրը թւում էր, թէ այդ մի հատիկ բառով Պապը կամեցել է ասել, թէ իր առողջական վիճակը կատարեալ է :

Դա հարկաւ ուրախացնում էր Փառանձեմին, սակայն նամակի մէջ նրան անհանգստացրեց մի հանգամանք, ոչ միայն անհանգստացրեց, այլեւ համակեց մեծ երկիւղով. Պապը մակոյկով գնում է զբօսնելու ... ծովի հեռուներում ... Արկածի վտանգաւոր ձեռնարկութիւն ... Ո՞վ է նրան թոյլատրել այդ անելու. եւ ինչո՞ւ պապիկը՝ իշխան Անդոքը, չի արգելում այդ, — մտածում էր Փառանձեմը տագնապած: — Ծովը հանդարտ, անշարժ ցամաք չէ. ծովը անկայուն է եւ դաւաճան ... Ի՞նչպէս Պապը չի հասկանում այդ ...:

Մտածելով՝ Փառանձեմի տագնապը հասաւ այն աստիճանին, որ նա խորհեց նամակ գրել հօրը, որպէսզի խստիւ արգելի Պապին «ծովային զբօսանքներ» կատարելու, մանաւանդ փոքր չէ, այլ խելահաս, այժմ արդէն անգամ կնոջ, երեխայի տէր ... Եւ անհանգստութիւնից Փառանձեմը գնաց իսկոյն ամուսնու մօտ եւ նամակը տուեց նրան կարդալու :

— Ահաւասիկ, տես : Պապը գրում է, թէ ծովում զբօսանքներ է կատարում : Կարելի՞ է միթէ... Որքան զգուշացրել եմ... Մինչեւ այժմ չէր գրում այսօրինակ բաներ ...

— Չէր գրում հաւանաբար, քանի դեռ վարժ չէր թիավարութեան, — նկատեց Արշակը :

— Այդ ինձ չի մխիթարում, արքայ : Պէտք է գրենք, որ հեռու մնայ վտանգից ...

Փառանձեմի ձայնի մէջ, տագնապից բացի, կար աղերսագին մի բան :

Ամուսինները նորից կարդացին նամակները, վերակարդացին: Փառանձեմը, բացի «ծովային զբօսանք»ի երկիւղից, ուրախ էր նաեւ, որ հարազատները, երկար ընդմիջումից յետոյ, նամակ էին գրել, եւ երկրորդ՝ առողջ էին: Արշակը, սակայն, որքան էլ նամակներից գոհ, այսուամենայնիւ առանձին ուրախութիւն չէր արտայայտում եւ, եթէ երբեմնակի նրա աչքերում շողում էր այդ ուրախութիւնը, դրա տակ միշտ նկատւում էր մի ներքին ծանր մտահոգութիւն: Այդ մռայլութիւնը Փառանձեմը նկատում էր վաղուց, ապստամբ նախարարների ըմբոստութիւնից յետոյ, եւ չէր կարողանում պարզել, թէ ի՞նչ մտքեր են զբաղեցնում նրան կամ որտեղի՞ց է այդ թախիծը :

— Արքայ, դու խորհում ես անվերջ եւ ինձ առաջուայ պէս մասնակից չես անում խոհերիդ, ասաց Փառանձեմը, երբ աւարտեցին իրենց զրոյցը նամակների չուրջը: — Ի՞նչն է արդեօք տխրութեանդ պատճառը: Ինչո՞ւ չես վստահում յայտնել ինձ ... Միթէ՞ ես անկարող եմ որեւէ կերպ օգնել քեզ, արքայ ... Թշնամիներդ չկան այլեւս. դու նորից կարող ես կառուցել քո Աւանը, քո բերդը ... Ուրե՞մն ...

— Այո, Փառանձեմ, ես նորից կը կառուցեմ իմ Աւանը, իմ բերդը, — Ծանր սկսեց Արշակը :— Սակայն խորհում եմ, թէ ինչո՞ւ աւագներից ոմանք հեռացան մայրաքաղաքից : Միթէ՞ նոքա եւս դատապարտում են ինձ Ներսէսի նման : Միթէ՞ կարծում են, թէ այդ ամէնը ես կատարեցի վրէժի համար ...

Ի դէպ Ներսէս Կաթողիկոսը, որ նզովելով հեռացաւ պալատից, մի քանի օր յետոյ մեկնեց Բիւզանդիա՝ եկեղեցական կարեւոր մի ժողովի մասնակցելու : Կատարուածից բարկացած էր այնքան, որ անգամ հարկ չէր համարել արքունիքին յայտնել իր մեկնումը: Արշակը վշտացաւ այդ անտեսումից, բայց ... ահա Անդոք իշխանը գրում էր, թէ կայսրը յոյն եպիսկոպոսների հետ նրան եւս աքսորել է ինչ որ կղզի ...

— Նրանք անշուշտ սխալւում են, արքայ, — ասաց Փառանձեմը չեշտով, — թէ Սմբատ ասպետը եւ թէ միւսները:

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրացը իր խնձոյքին առթիւ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Յակոբեան հարիւր Ն. Ֆ., Գ. Ալիքսանեան 30, Տոքթ. Պօղոսեան, Եղօ Մինասեան, Սուքիաս Պապիկեան, Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան, Աւ. Սրապեան, Թոքատի Հայր. Միութիւն քսանական Ն. Ֆ., Երանոս Մանուկեան 15 Ն. Ֆ., Տիկին Գարճեան, Տէր եւ Տիկին Ամիրխանեան, Տիկին Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգորեան, Տէր եւ Տիկին Թովմասեան, Յար. Շիրվանեան, Տէր եւ Տիկին Թարոն, Ս. Շահինեան, Ղազար Դանիէլեան տասնական Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Աղաւնուհի Թորգոմեանի (ծընեալ Թէրզիպաշեան) մահուան առթիւ, Ինճեճեան եւ Գէորգեան ընտանիքները, փոխան ծաղկեպսակի յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Աղքատախնամին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Երկուշաբթի ժամը 21ին՝ Քաթէի վերնայարկը:

Պիտի խօսի գրագէտ ԶԱՐԵՀ ՈՐԲՈՒՆԻ, որ նոր վերադարձած է Ճափոն կատարած իր ճամբորդութենէն:

Նիւթն է՝ «Ճափոն, այնպէս ինչպէս որ տեսայ ամառուան մը ընթացքին»:

ԿՈՉ

Իսիի, Պիյանքուրի, Պուլոնեի, Մէօտոնի, Վանվի, Մալաքոֆի եւ Քլամարի Հայութեան

Սիրելի հայրենակիցներ,

Անհրաժեշտութիւն մը դարձած էր Փարիզի կեդրոնին մէջ ունենալ Հայ Մշակոյթի Տուն մը, ուր կարելի ըլլար կեդրոնացնել այս լոյս քաղաքի ազգային եւ մտաւորական ամէն կարգի աշխատանքները:

Այսօր այլեւս իրականութիւն դարձած է ինչ որ ծրագիր էր երէկ:

Կեդրոնական յանձնախումբը Փարիզի հայաշատ թաղամասին մէջ (17 Րիւ Պլէօ) գնած է քառայարկ շէնք մը եւ իւրաքանչիւր յարկը յատկացուած որոշ նպատակի մը:

Վերաշինուած են երեք սահներ, ուր արդէն իսկ տեղի կ'ունենան դասախօսութիւններ, լսարաններ, եւ հաւաքոյթներ:

Կաթիլ կաթիլ ստացուած գումարները հնարաւորութիւն տուած են շէնքի գնման եւ վերանորոգման:

Սակայն տակաւին կան լրացուցիչ աշխատանքներ, ինչպէս՝ լուացարաններ, կեդրոնական ջերմութիւն, լրացած յարկաբաժիններու կահաւորում, եւայլն, որոնց համար տակաւին բաւական գումարներու կարիք կայ:

Որպէսզի մեր շրջանը իր պատուաւոր բաժինը բերէ այս ձեռնարկին, կազմեցինք հանգանակիչ յանձնախումբ մը եւ ներկայիս կոչ կ'ուղղենք մեր շրջանի Հայութեան ազգային զգացումներուն, որպէսզի իւրաքանչիւրը իրեն համար նուիրական պարտականութիւն նկատէ սիրայօժար մասնակցելու սոյն կարեւոր նպատակին:

Յանձնախումբիս անդամները պիտի դիմեն մեր շրջանի բոլոր ազգայիններուն, եւ վստահ են որ ձեռնարկը մօտիկ ըլլալով բոլորի սրտին եւ իւրաքանչիւրը պիտի ուզէ իր բաժինը ունենալ անոր յաջողութեան մէջ:

Հայ Մշակոյթի Տունը ոչ միայն դաւութիւ պատիւ բերող ձեռնարկ մըն է, այլ նաեւ կոչուած է սրճարաններու անկիւններէն փրկելով իր սեփական Տան մէջ հաւաքել հայ երիտասարդութիւնը:

Իսիի հանգանակիչ յանձնախումբ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները. ժամը 10–12:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հայ. Ազգ. Միութեան, Կապոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդին:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս:

Hôtel d'Europe, Place Bellecour

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ս. Կարապետեան, Ա. Յարութիւնեան, Պ. Մ. Չափարեան (արտասանութիւն), Օր. Անժել Կարապետեան (Լիոնի Երաժշտանոցէն մեներգ) եւ Նոր Սերունդի երգչախումբը

Պարերը կը սկսին ժամը 23ին:

Օրուան խօսնակ՝ Ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Մուտք 3 Ն. Ֆ.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի Վարուժան կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին:

Յունիս 3ին, Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Մուտքը ազատ է

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին:

Կը խօսի Ընկ. Պ. ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

4 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

×

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Վարդան ենթակոմիտէն կը տօնէ Յունիս 3, Շաբաթ երեկոյ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ

Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ Խաչի օդափոխութեան կայանին

Կը նախագահեն Պ. Պ. ՔՈԼԼԱՎԵՐԻ (Թաղապետական խորհրդատու և Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետ) եւ ԹՈՒԹԷՆ (Սեւրանի քաղաքապետ)

Կիրակի 4 Յունիս, Լիվրի – Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Սօսի պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի տը Լիվրի Կարկան:

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը:

Մուտք 4 Ն. Ֆ.

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՄԱՅԻՍ
MARDI
30 MAI
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9114 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4915

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Նախագահական ընտրութեանց նախօրեակին, Քենըտի խոստացած էր զինք ընտրողներուն, որ համբորդութեանց պիտի չձեռնարկէ եւ Այզընհաուըրի վերապահուած վիրաւորանքներուն պիտի չենթարկէ իր անձը։

Սակայն, դէպքերու գահավէժ ընթացքը պարտադրեց, որ Քենըտի հրաժարի իր նախնական որոշումէն։ Այս շաբաթ Եւրոպա կուգայ։ Սկիզբը յայտարարուած էր, թէ միայն տը Կոլի հետ պիտի տեսակցի ու անմիջապէս պիտի վերադառնայ Մ. Նահանգներ։ Սակայն հետզհետէ հաստատուեցաւ, թէ Խրուշչեւի հետ ալ հանդիպում պիտի ունենայ։ Քենըտիի ժամանակացոյցը բաւական խըճողուած է։

Նախ։ Մայիս 31էն Յունիս 2, սերտիւ բայց ծանրակշիռ տեսակցութիւններ պիտի ունենայ տը Կոլի հետ։ Ըստ «Նիւ Եորք Հերալտ»ի, Ֆրանսայի Նախագահը հարց պիտի տայ Քենըտիի, թէ պատրա՞ստ է Պերլինի համար պատերազմելու։ Քենըտի ալ պիտի ուզէ գիտնալ, թէ Ֆրանսա իր կողմէ ի՞նչ աջակցութիւն պիտի բերէ եթէ Պերլինի դժուարին հարցը պատերազմի դուռ բանայ։

Քենըտի եւ տը Կոլ, գլուխ գլխի բազմաթիւ տեսակցութիւններ պիտի ունենան այս երեք օրերուն ընթացքին։

Յատկանշական է Քենըտիի ընկերացող անձերուն հանգամանքը։ Արտաքին նախարար Տին Րըսքըն պաշտ, նախագահական չքախումբին մաս կը կազմեն Չարլզ Պոհլըն, խորհրդային հարցերու մասնագէտ եւ խորհրդական. Ֆոյ Քոհլէր՝ եւրոպական հարցերու մասնագէտ. Նից՝ միջազգային ապահովութեան խնդիրներու մասնագէտ, ինչպէս նաեւ Սպիտակ Տան կապուած օդային ու ծովային կըցորդները։

Ապա, Յունիս 3ին եւ 4ին Վիէննայի մէջ ժամադրուած են Մ. Նահանգներու նախագահն ու Խ. Միութեան վարչապետը։

Քենըտի – Խրուշչեւ հանդիպման դիւանագիտական պատրաստութիւնները սկսած էին Մարտ ամիսէն. իսկ կ'ըսուի թէ գաղափարը ծնունդ առած էր Նոյեմբեր ամսուն՝ Քենըտիի ընտրութենէն առաջ։

Ամերիկացիներն ու Ռուսերը կը ճշդեն, թէ այս հանդիպումը բանակցութեան բնոյթ պիտի չունենայ, այլ՝ տեսակէտներու փոխանակութիւն մըն է միայն անոր նպատակը։ Խօսակցութեանց գըլխաւոր առանցքը պիտի կազմէ հիւլէական համաձայնութիւն մը, որ նախապայման մըն է զէնքի ապազինում։ Հաւանական է, որ երկու մեծերու այս հանդիպումէն ծնունդ առնէ նաեւ Զօրս Մեծերու վերին ժողով մը։ Մաքմիլըն բոլորովին համակարծիք է այսպիսի ժողովի մը, եւ ամէն կերպ կը քաջալերէ Քենըտին։ Մինչեւ Զօր. տը Կոլ եւ Ատընաուըր ո՛չ Մաքմիլընի լաւատեսութիւնն ունին, ո՛չ ալ իր աճապարանքը։

Քենըտի – Խրուշչեւ հանդիպման վայրին ընտրութիւնը կարելի է խորհրդանշական նկատել։ Մինչեւ Մայիս 1955, Աւստրիան, աւելի մեծ չափերով, կը նմանէր Պերլինի այսօրուան պատկերին, ուր ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական եւ ռուսական զրահեան բանակները երկիրը բաժնած էին իրարու մէջ։ Երկար բանակցութիւններէ ետք, Խ. Միութիւնն ու արեւմտեան երեք երկիրները համաձայնութիւն կնքեցին, Աւստրիայէն քաշեցին իրենց բանակները։ Անոր վրայ, երկրին Երեսփ. Ժողովը որոշեց, որ Աւստրիա տեւականապէս չէզօք երկիր մը պիտի ըլլայ։ Իրականութեան մէջ, սակայն, Աւստրիացիք ուրիշ երկընտրանք չէին կրնար ունենալ, քանի որ խաղաղութեան դաշինք կնքելու եւ իրենց բանակները Աւստրիայէն հեռացնելու համար Ռուսերը պայման դրած էին, որ երկիրը չէզօք յայտարարուի։

Եւ վերջապէս, վերադարձի ճամբուն վրայ, Քենըտի պիտի տեսակցի նաեւ Մաքմիլընի հետ (Յունիս 5)։

Ո՛չ Արեւելքի եւ ո՛չ ալ Արեւմուտքի մէջ չափազանցեալ քարոզչութիւն չկատարուեցաւ Քենըտիի եւրոպական այս շրջապտոյտին մասին. թերեւս այն պատճառով, որ չեն ուզեր անգամ մը եւս ծանր յուսախաբութեան մատնել աշխարհը. սակայն կասկածէ դուրս է, թէ շատ բան կախում ունի տը Կոլ – Քենըտի եւ մանաւանդ Խրուշչեւ – Քենըտի հանդիպումներէն։

ԷՎԻԱՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԺՈՔՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

—o—

«Լռութեան քաղաքականութիւնը» միշտ ի զօրու կը մնայ Էվիանի բանակցութեանց համար։ Ֆրանսական եւ ալժերական պատուիրակութեանց բանբերները կը բաւականան միայն ընդհանուր խօսքերով։ Իրողութիւն է սակայն, որ ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահին յայտարարութիւնները որոշ չափով պարզեցին մթնոլորտը։ Զուիցերական մամուլը չափազանց լաւատես է, եւ այս յայտարարութիւնը կը նկատէ բանակցութեանց բուն սկիզբը։ Թունուզեան «Աֆրիք Աքսիոն» շաբաթաթերթը կը գրէ, թէ «Ժոքսի առջին նպատակն էր իր խօսակիցներուն վստահութիւնն ու յարգանքը շահիլ. իր այս նպատակին հասած է»։

Սակայն օրակարգի երեք գլխաւոր հարցեր կան, որոնք կրնան երկարաձգել եւ դժուարացնել համաձայնութիւնը։ Այս հարցերն են՝ Ալժերիոյ Եւրոպացի բնակչութեան ապագան, Սահարայի խնդիրը եւ ինքնորոշման համար տրուելիք ապահովութիւնները։

Այս ուղղութեամբ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի բանբերը, Մալէք, մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, թէ ինքնորոշման սկզբունքը պէտք է գործադրուի Ալժերիոյ ամբողջ հողամասին համար, եւ ոչ թէ սահմանափակուի Ալժերիոյ մէկ մասով։

Ինչ կը վերաբերի Ալժերիոյ Եւրոպացիներուն, Մալէք յայտարարեց. «Անոնք, որոնք կ'ուզեն Ալժերիոյ մէջ ապրիլ, աշխատիլ, եւ Ալժերացի դառնալ, ամէն ապահովութիւն պիտի ունենան, որպէսզի կարենան հաւասարութեան եւ ազատութեան մէջ ապրիլ. իրաւունքներու եւ պարտականութեանց ազատութեան մէջ։ Իսկ անոնք, որոնք կ'ուզեն պահել իրենց ֆրանսական հպատակութիւնը, օտարներու վերապահուած օրէնքներու պիտի ենթարկուին, ըստ որոնց պիտի յարգուին ու ճանչցուին իրենց հիմնական իրաւունքները»։

× Կը սպասուի, որ ալժերական պատուիրակութեան նախագահը, Պելքասեմ Քրիմ եւս յայտարարութիւն մը ընէ։

× Ալժերիոյ մէջ կը շարունակուին ահաբեկչական արարքները։ Այսպէս, կիրակի օր, Ալժէի ծովեզերեայ ճաշարաններէն մէկուն մէջ ռումբ մը պայթեցաւ. քսան հոգի վիրաւորուած են, որոնցմէ հինգը՝ ծանր վիճակի մէջ կը գտնուին։ Իրիկուան՝ քաղաքին սրճարաններէն մէկուն մէջ ալ ռումբ մը պայթեցաւ. մէկ հոգի մեռած եւ վեց հոգի ծանր վիրաւորուած են։ Օրանի մէջ մահմետական նպարավաճառ մը ատրճանակի հարուածներով սպաննուած է. Կոնստանդինի շրջանին մէջ ըմբոստները կեցուցած են համբորդատար կառք մը եւ մահմետական մը ու եւրոպացի մը առեւանգած։ Պոնի մէջ, բազմաթիւ ռումբեր պայթած են։ Նմանօրինակ արարքներ արձանագրուած են նաեւ Ալժերիոյ շատ մը ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Այս բոլոր ահաբեկումներուն ալ հեղինակները ալժերացի ըմբոստներն են։

× Փարիզի արուարձաններէն Պուլոնեի եւ Օպերվիլիէի մէջ ալ Հիւս. Ափրիկեցիներ սպաննած են ոստիկան մը եւ քաղաքային ոստիկան մը։ Ոճրագործներէն միայն մին ձերբակալուած է. միւսները յաջողած են փախուստ տալ։

× Գաղտնի Բանակի կազմակերպութեան կը վերագրուին Շաբաթ եւ կիրակի օր պայթած ռումբերը, փարիզեան զանազան արուարձաններու մէջ, որոնցմէ երկուքը Քուրպըվուայի քաղաքապետին տան եւ խանութին առջեւ։ Միայն նիւթական վնասներ կան։ Քուրպըվուայի քաղաքապետը Միութիւն Նոր Հանրապետութեան կուսակցութեան անդամ է։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ ՏԱՐԻ ՄԸ ԵՏՔ

●

Շաբաթ օր 261 ձայնով (2 ձեռնպահ) Թուրքիոյ Ազգ. ժողովը վաւերացուց նոր սահմանադրութիւնը։ Ճիշդ տարի մը առաջ էր (Մայիս 27) որ զինուորական շարժում մը իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէր, կարգուսարքը վերահաստատելու եւ ժողովրդավարութիւնը վերակենդանացնելու համար։ Շարժումին ղեկավարները կը յայտարարէին թէ որքան կարելի է շուտ, ընտրութիւններ պիտի կատարուին եւ իրենք քաշուին հրապարակէն։ Բայց «փոխանցման» այդ շրջանը միշտ կ'երկարէր։ Տարի մը անցաւ արդէն եւ Կիւրսէլ միշտ կը մնայ գործի գլուխ, մօտակայ ընտրութեանց հաւանականութեան մասին միշտ կրկնելով իր խոստումը։ Այս տարուան մը ընթացքին պէտք է ընդունիլ նաեւ թէ Կիւրսէլ ցոյց տուաւ որ նոր իշխանութիւնը այնքան զօրաւոր եւ ամուր հիմերու վրայ չէ դըրուած եւ կառավարութեան կամ Կոմիտէի անդամներու մէջ կատարուած բազմաթիւ փոփոխութիւնները ամէնէն ցայտուն ապացոյցն էին խախուտ կացութեան։ Զերբակալութիւնները կը բազմանային մինչ նոր վարչաձեւը կ'ուզէր փաստել թէ ինք է հաւատարիմ յաջորդը Քեմալ Աթաթիւրքի եւ գործի գլուխ անցած է վերահաստատելու համար անոր վեց սկզբունքները պետութեան համար, որ պէտք է ըլլայ.— ժողովրդական, աշխարհական, ազգային, պետական, հանրապետական եւ յեղափոխական։

Նորերուն համար, Թուրքիոյ նախորդ ղեկավարները անտեսած էին մանաւանդ այս վերջին հանգամանքը եւ Թուրքիա դադրած էր յեղափոխական ըլլալէ մըրճուելու համար «պահպանողականութեան» մէջ, այդ իսկ պատճառով «ընկերվարական» հով մը սկսած էր փչել զանազան խաւերու մէջ.— Աշխատավարձքի յաւելումի պահանջ, պայքար՝ աշխատանքի արժանապատուութեան եւ անհատական ազատութեանց ամրապնդման համար։ Ազգ. Միասնականութեան կոմիտէն, իրեն իբրեւ առաքելութիւն տուաւ.— Տալ ժողովրդ. զանգուածին իր ուզած ընկերային բարելաւումները։

Այդ ուղղութեամբ, աշխատանքներ սկսան։ Հրովարտակ մը զօրակոչ կը հաստատէր ազգային դաստիարակութեան համար։ Ուրիշ մը տուրքերու բարեփոխում մը մէջտեղ կը հանէր ստիպելով որ ունեւորները յայտարարեն իրենց ինչքերը։ Բժշկութիւնը կ'ազգայնացուէր եւ վերջապէս կեդրոնական կոմիտէ մը պաշտօն ստացած է կարգ մը հնգամեայ ծրագիրներ պատրաստել, որոնք գործադրութեան պիտի անցնին 1962ին։

Ազգ. ժողովին քուէարկած սահմանադրութիւնը որ պիտի վաւերացուի Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին կողմէ հետեւեալ նոր սահմանումը կուտայ թըրքական պետութեան համար.— «Թուրքիան ընկերային, ժողովրդավար, աշխարհական հանրապետութիւն մըն է հիմնուած ընկերային արդարութեան վրայ»։

Մնացեալը պատմութիւնը թող ըսէ...։

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

*

Մայիս 28ի 43րդ տարեդարձը սովորական փայլով տօնուեցաւ Փարիզ եւ այլուր։

Շաբաթ իրիկուն հոծ բազմութիւն մը հետզհետէ լեցուց 6րդ Թաղապետարանի սրահը։

Օրուան նախագահն էր Ընկ. Հրանտ Սամուէլ, կը բանախօսէր ընկեր Աշոտ Իսահակեան։ Ուղերձներով, երիտասարդութեան խօսքը բերին Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Ուսանողական Միութեան ներկայացուցիչները։ Գեղարուեստական բաժինէն ետք, եւրոպական պարերը տեւեցին մինչեւ լոյս։

Նոյն խանդավառութիւնը կը տիրէր Վիէնի եւ Վալանսի մէջ, ուր խուռներամ բազմութիւն մը եկած էր, նոյն հաւատքով, ոգեկոչելու Հայաստանի Հանրապետութեան փառապանծ տարեդարձը։

Անկախութեան տարեդարձը նոյն ոգեւորութեամբ յիշատակուեցաւ նաեւ Մարսէյլի, Կրընոպլի, եւ Լոնտոնի մէջ։

Այս բոլոր հանդիսութեանց մանրամասնութիւնները՝ առանձին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻՐԱՆԱՅԻ (Ալպանիոյ մայրաքաղաքը) մէջ մահուան դատապարտուած են չորս անձեր, որոնց մէջ կը գտնուի նախկին փոխ–ծովակալ մը՝ Թերնօ Սէյքօ. հինգ ուրիշներ դատապարտուած են 15էն 25 տարուան բանտարկութեան։ Ամբաստանութիւնը կ'ըսէ, թէ կը դաւէին Պետութեան ապահովութեան դէմ եւ լրտեսութիւն կ'ընէին Մ. Նահանգներու, Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ հաշւոյն։

ՆԱԽԿԻՆ ԶՕՐԱՎԱՐՆԵՐ Շալի եւ Զէլլէրի դատավարութիւնը սկսաւ երէկ Փարիզի մէջ։ Երկուքն ալ պիտի ջանան փաստել, թէ Փարիզը գրաւելու և իշխանութեան գլուխ անցնելու նպատակ չունէին։

ՍՊԱՀԱՆԻ (Պարսկաստան) շրջանին մէջ եօթը հոգի սպաննուեցան հակամարտ ցեղերու միջեւ տեղի ունեցած կռուի մը ընթացքին։ Վարչապետը՝ Ալի Ամինի հերքեց այն տարաձայնութիւնները, թէ յեղափոխութիւն մը ծայր տուած է Իրանի մէջ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն, թէ Խըրուշչեւ Ուքրանիա եւ Չեխոսլովաքիա մեկնեցաւ, ուրկէ պիտի անցնի Վիէննա՝ Քենըտիի հանդիպելու համար։ Խորհրդային վարչապետին կ'ընկերանան Կրոմիքօ եւ Մենչիքով։ Արեւմտեան Գերմանիոյ մամուլին կարծիքով, համայնավար «վերին ժողով» մը պիտի գումարուի Փըրակայի մէջ՝ այս շաբթու ընթացքին։

ՍԹԻՎԸՆՍԸՆ, ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակութեան նախագահը, «մասնաւոր առաքելութեամբ» պիտի այցելէ Հարաւ. Ամերիկայի երկիրները։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութեան առաջարկով, գերմանացի տնտեսագէտ մը՝ Շախթ, հրաւիրուած է երկրին ելեւմուտքը կազմակերպելու։

«ԳՈՐԾՍ ԿԷՍ ՄՆԱՑ»

(Գ. եւ վերջին մաս)

Վաստակաւոր այս կազմակերպութիւնը եթէ այսօր հոմանիշ դարձած է Մայիս 28ի գաղափարին, փառքի չարաշահութիւն մը չէ երբեք:

Ազնիւ գաղափար է ազատութիւնը, ինքն իր տունը ունենալու համար, իր տունին մէջ իշխելու համար՝ ինչպէս ինք կը կամենայ, ինքն իրեններով ապրելու եւ ուրախանալու համար՝ ազնիւ մարդը իր կեանքն ալ կուտայ, վասնզի չկայ աւելի վսեմ ցանկութիւն:

Հայ ժողովուրդն ալ ունի այդ ցանկութիւնը, — մեղաւո՞ր է: Իսկ եթէ մարդիկ կան, որ իրենց շահերուն վնասաբեր կը համարին նման ցանկութիւն մը, — լա՛ւ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կ'առնէ զայն, կուրծքին կը սեղմէ սեփականութեան արժէքով: Ատով Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ Հայաստանի անկախութիւն կը դառնան հոմանիշ, — չարաշահութի՞ւն է թէ գաղափարի հաղորդութիւն եւ հաւատարմութիւն, օ՛ դրուժաններ եւ պատեհապաշտներ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը պէտք չունի փառք գողնալու, — ունեցածը աւելի է արդէն մէկ կուսակցութեան համար: Արտասահմանի մէջ, բոլոր հայ կուսակցութիւնները, Ռամկավար, Հնչակեան, Համայնավար, մէջն ըլլալով նաեւ Բարեգործականը, նաեւ Եկեղեցին, պէտք է միանան՝ որպէսզի հաւասարին ուժերը Հ. Յ. Դաշնակցութեան հետ: Գործունէութիւնը կշիռքի մէջ դնելու հաշիւով, Բարեգործականի «Հինգշաբթի» կոչուած կէս-օրեայ դպրոցները եթէ պիտի հաշուէք՝ յաղթեցիք, այլապէս համրա՞ծ էք Դաշնակցութեան հիմնած ու ղեկավարած դպրոցները: Իսկ մամո՞ւլը, — մամուլ ունի՞ Բարեգործականը: Գրաւ կը դնեմ որ արտասահմանեան ամբողջ հակադաշնակցական մամուլը Ակնցիներուն ծանօթ «Թուղթէ պատին» չափ ալ գործ չի տեսներ:

Անհաւասիկ այս կենդանի ուժը, այս գործօն կազմակերպութիւնը, արտասահմանեան անձնանուէր եւ յաղթական աշխատանքը կը կոչուի Մայիս 28:

Ձեմ հասկնար թէ Լէնինի կուսակցութիւնը ինչո՛ւ հակառակ է Մայիս 28ին, Մարքսի ո՞ր փիլիսոփայական տեսութեամբ: Գիտենք թէ մեր արտին որոմը Մայիս 28ին կը հակադրէ Նոյեմբեր 29ը, որ դժբախտ զուգադիպութեամբ մը՝ Կիլիկեան անկախութեան վախճանին թուականն է: Մենք թուականի պաշտամունք չունինք, — եթէ գոհացուին մեր ազգային ցանկութիւնները, սրտայօժա՛ր կը տօնենք ո՛ր թուականը որ կ'ուզէք, կը տօնենք Նոյեմբեր 29ը, եթէ հարկ է՝ բոլոր ամիսներուն 29ը, բայց նախ տուէք մեր ուզածը:

Ի վերջոյ, ի՞նչ է, սակայն, մեր ուզածը:

Որպէսզի հանգչի ազգային հերոսը իր գերեզմանին մէջ, վերջ դնել իր ցաւի աղաղակին, «Գործս կէս մնաց»:

Ամէն Հայ այս ցաւով կը տառապի հիմա: Ուրեմն.

Ամբողջացնել Հայաստանը համաձայն հայ ժողովուրդին պատմական եւ կենսական իրաւունքներուն, — առաջին պահանջ:

Ստեղծել Հայաստանի մէջ պայմաններ, որպէսզի հայ ժողովուրդը զարգանայ եւ զարգացնէ իր ընդունակութիւնները եւ տաղանդը, — երկրորդ պահանջ:

Սիրելի երիտասարդներ, — մենք, վաթսունը անց, շուտով կը թողունք պատմութեան բեմը: Վաղը դուք եւս կը թողուք բեմը: Կ'երթան սերունդները՝ յաջորդելով հանդերձ իրարու: Կը մնայ սակայն բեմը, որ Հայաստանն է՝ հայ ժողովուրդին ուսերուն վրայ կառուցուած:

Խորհրդային գրէք բեմին վրայ թէ ուրիշ բառ, անձրեւն ու ժամանակը կը սրբեն կը մաքրեն: Կը մնայ միշտ Հայաստան անունը: Պարթեւներն են թափեր վրան, Պարսիկներն են թափեր, Յոյներն են թափեր, Հռովմայեցիներն են թափեր, Արաբներն են թափեր, Թուրքերն են թափեր, Ռուսերն են թափեր վրան, բայց չեն կրցեր սրբել անունը, — Հայաստան: Յաճախ պակսեր ենք՝ փոքրամասնութիւն կոչուելու չափ, կարելի չէ եղած սակայն մոռցնել անունը կամ սրբել, — միշտ կարդացուեր է Հայաստան: Ինչո՞վ է գրուած, — մելանո՞վ, արինո՞վ, Աստուծոյ ստեղծած ո՞ր խորհրդաւոր նիւթով: Ձեմ գիտեր, բայց գիտեմ թէ չի սրբուիր Հայաստան անունը: Ալլին կուգայ, Վէլին կուգայ, Լէնին կուգայ, Ստալին եւս կուգայ, — բոլորը կուգան ու կ'երթան, կը մնայ Հայաստան:

Տաղանդաւոր ժողովուրդ, — պատմութի՛ւնը վկայ, — տանուտէր եւ ոչ վարձակալ, որ տուեր է լեզու մը՝ որ կրնայ սեղան նստիլ աշխարհի մեծերուն հետ, որ տուեր է քաղաքակրթութեան բոլոր ծաղիկները, ճարտարապետութիւն, երաժշտութիւն, նկարչութիւն, թատրոն, որ վերջին վկայութեամբ մը՝ ռուսական համալսարանները կը փայլեցնէ առաջնակարգ գիտնականներով, Մայիսի այս օրը կը ներկայանայ քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն եւ կ'ըսէ. — Գարո՛ւն է, թողէք որ ծաղկիմ: Մինչեւ ե՞րբ սպասեմ ձմրան մէջ: Բանա՛մ ծաղիկներս, սփռեմ անուշահոտութիւնս, գգուեմ ձեր աչքերը, երազնե՛ր բանամ:

Տեսէ՛ք, բացուեր են նշենիները, դեղձի, սալորի, ծիրանի ծառերը:

Մայի՛ս է, թողէք որ ե՛ս ալ ծաղկիմ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՎԱՐՁԱԿԱՐՔ ՄԸ ԹՂԹՐՈՒՔԻ ՀԱՄԱՐ

Այս ժապաւէնին թատերաբեմն է Լիբիոյ անապատը պատերազմի օրերուն: Չորս ֆրանսացի զինուորներ, գերման բանակատեղիին վրայ յանդուգն ձեռնարկ մը գլուխ հանելէ յետոյ, կը ջանան վերադառնալ իրենց բանակավայրը: Բայց անապատը մահացու թշնամի մըն է որուն դէմ դնելու միակ միջոցը, տոկալն է: Տարաւն ու յոգնութիւնը տաժանելի: Խումբին ենթասպան, կողմնացոյցի գործածութեան շատ ալ ծանօթ չըլլալով, չորս զինուորները կ'ընթանան հոտառութեան եւ բնազդի ճամբով եւ այս անապատի աւազներուն վրայ: Հորիզոնէ հորիզոն, նոյն միապաղաղ տարածութիւնը ուր կը փշրուին մարդկային կորովն ու դիմադրականութիւնը: Այս հոգեկան յուսաբեկ վիճակին մէջ է որ իրենց ոտքերը կը քաշքշեն ժապաւէնին 4 հերոսները երբ յոյսի աղբիւր մը կը ներկայանայ: Աւազին վրայ, բլրակի մը կողքին, չորս գերման զինուորներ, ուրախ զուարթ կը զրուցեն: Քիչ մը անդին, ինքնաշարժ մը, լեցուն խմիչքով եւ ուտելիքով: Մէկ խօսքով երազ մը, իրականութեան հագուստներ հագած: Վարանումի ժամանակ չէ: Ֆրանսացիք, աննշմար դիրք կը բռնեն ու զէնքերնին ուղղելով … մէկ, երկու, երեք, չորս … կը մաքրեն չար թշնամիները: Այս ըսպանդէն կ'ազատի, գերմանացի սպայ մը որ ինքնաշարժին ետեւը ըլլալով, վրիպած էր եկուորներու ուշադրութենէն: Ուստի կառաւանը ճամբայ կ'ելլէ հինգ հոգիով: Բնականաբար ճամբու ընթացքին սատանան կը մտնէ մէկ երկու ֆրանսացի զինուորներուն մտքին մէջ: Նամանաւանդ ջուրը սկսած է պակսիլ եւ հինգերորդ բերան մը աւելորդ նկատուիլ: Բայց ֆրանսացի ենթասպան կ'ուզէ կիրարկել պատերազմական օրէնքները: Գերի մը չի մեռցուիր, ու այդ սկզբունքն ալ կը պարտադրէ քաղցած զինուորներուն: Ճիշդ է որ ճամբորդութեան ընթացքին թշնամի սպան դադրած է թշնամի ըլլալէ, քանի կը բաժնէ միւսներուն ճակատագիրը, ու ենթակայ է նոյն սպառնացող վտանգին. անօթութեան եւ մասնաւորաբար ծարաւին: Ժապաւէնին հեղինակները ծանրացած են այս կէտին վրայ ու զայն դարձուցած իրենց խորհրդածութեանց հիմնական առանցքը: «Ինչ դժուար է թշնամի մը մեռցնել, զինքը մօտէն ճանչնալէ յետոյ» կ'ըսէ Միշէլ Օտեար որ հեղինակն է ժապաւէնին տրամախօսութիւններուն, իր հերոսին բերնով: Մարդկային է այս տեսակէտը, բայց զայն իւրացնելու համար պէտք է ընդունիլ նաեւ որ կարելի է պատերազմ ընել մարդկային զգացումներով: Այս խորհրդածութիւնները կը հեռացնեն մեզ նիւթէն ուր տրուած է մեզ ընդունիլ ներկայացուած պարագան առանց փորձելու ընդհանրացնել զայն: Ընդունինք որ Միշէլ Օտեարի սրամիտ խօսքերը լայնօրէն օժանդակած են ժապաւէնին յաջողութեան, մոռցնել տալով մեզ որ, ըստ …, բեմադիրն է ժապաւէնի մը բուն հեղինակը: Այսուհանդերձ յաջող ժապաւէն մըն է այս որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած են ծանօթ ֆրանսացի եւ գերման դերասաններ: Լինօ Վանթիւրան, իր …գարկութեամբ, ժան Կապէնը կը յիշեցնէ: Մեծ դերասանի մը գծած ճամբով երթալը ու անոր արտայայտութեան ձեւերը ընդօրինակելը, նոյնիսկ յաջող կերպով, իսկական արուեստագէտի մը համար նպատակ չի կրնար ըլլալ: Ցաւալի որ այս դերասանն ալ, որուն մօտ … խմորը եւ ոչ ալ արժէքը կը պակսի, անդրադառնայ այս իրողութեան ու աւելի ինքնատիպ դարձնէ իր խաղարկութիւնը: Քրիւկէրը՝ գերման զինուորականի դերին մէջ, գիտէ համակրելի դառնալ: Յաջող են նաեւ ֆրանսացի միւս երկու դերասանները:

Գալով Շարլ Ազնաւուրին, ան դերասան մը որ պէտք չունի առաջին կարգի վրայ երեւնալու իր արժէքը ցուցադրելու համար: Իր մտածուած լռութիւնները, նայուածքները, իր չափաւոր արտայայտութիւնները զինք առաւելապէս … կը դարձնեն այս ժապաւէնին մէջ: Ա… քան երբեք, կարելի է ըսել, որ մեծ… դային շարժանկարը դեռ շատ պիտի … մէ իր բազմատաղանդ ծառայութիւններուն:

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Այս տարի եւս Վասպուրականցիները տօնեցին իրենց հերոսամարտին 46րդ տարեդարձը, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Անհրաժեշտ է յիշել թէ Վասպուրականցիները կ'աշխատին յաւերժացնել հերոսամարտի ոգին՝ ձայն տալով բոլոր կուսակցութեանց, այնպէս կը ստեղծուի առիթ մը իրենց սրահներէն ներս տեսնելու ամէն հոսանքի եւ գաղափարի մարդիկ: Տաղաւարի կարդ անցած այս տօնը գուրգուրանքի առարկան է Վասպուրականցիին: Ամէն ջանք կը թափուի վառ պահելու համար ազգային միացեալ կամքի եւ համերաշխութեան ոգին: Եւ միեւնոյն ատեն յարգանքի տուրքը տալու հաղորդուելով այն հերոսներուն, որոնք ինկան պատերազմի ճակատին վրայ:

Հանդէսը բացուեցաւ Բամ փորոտանով եւ Մարսէյեզով, որոնց ընկերացան Գ. Ջէօրէքճեան ջութակով, իսկ Օր. Ջէօրէքճեան դաշնակով: Օրուան նախագահը Պ. Պանտիկեան ներկայացուց հերոսամարտի ոգին եւ կուսակցութեանց տարած աշխատանքը:

46 տարիներ անցած են մեր հերոսամարտի թուականէն: Հեռու ենք մեր հայրենի երկրէն, սակայն կը տօնենք եւ պիտի տօնենք յիշատակը մեր անմահ հե…

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ. Վրդ. Հաքէլեանի ձեռագիրներէն)

Մենք աւանդութենէն միայն գիտենք թէ Պարտիզակի գաղութը ի սկզբան կը բաղկանայ եղեր եօթը ընտանիքէ, (եօթը եղբայր – համշիրակներ): Ասոնք եկեր հաստատուեր են խրճիթներու մէջ, աղքատ, խեղճ վիճակով …

Հազիւ երեք հարիւր տարիներու (1600 1905) հնութեան դրոշմն ունեցող Պարտիզակ գիւղիս ազգաբնակութեան վրայ եթէ աղօտ՝ բայց վաւերական տեղեկութիւններ ունինք, այն ալ միայն կը պարտինք մեր խոհական, ծերունի աւագերեց Կարապետ քհնյ. Մխալեանի պրպտող մտքին, վառ յիշողութեան եւ հետաքրքրութեանց: Տէր հայրը մեր ամբողջ բնակչութիւնը, իր ծագումէն մինչեւ ներկայս, հարիւր քսան ցեղի կը հասցնէ եւ կ'եզրակացնէ թէ շուրջ երկու հարիւր տարի առաջ, մեր գիւղին մէջ 70 – 80 տուն միայն բնակչութիւն կար: Գիւղին բազմամարդութիւնը հարիւր տարիէն աւելին եղած է: Հսկայ յառաջդիմութիւն … ծննդոց:

Ձեռագիր իր «Ազգաբանութիւն»էն, զոր աչքէ անցուցինք, ստորեւ կը դնենք նմոյշներ. —

1) Մխալեանք՝ 14 ընտանիք, 2) Կոշտեանք՝ չորս ընտանիք, 3) Քուստիկեանք՝ 21 ընտանիք, Քէօսէեանք՝ 11 ընտանիք, 5) Քէօսէ – Բութուլեանք՝ ութ ընտանիք, 6) Օղլնեանք Օղլն Սարը օղլու Յակոբեան հինգ ընտանիք, 7) Օղլնեանք՝ Օղլն սարը օղլու Աբգարեան հինգ ընտանիք:

Սոյն ազգացեղաբանութիւնը կը ցուցնէ թէ նախապէս մէկ ընտանիք կը կազմէին Մխալեանք — Կրտշեանք — Քուստիկեանք: Ժամանակի ընթացքին՝ խնամութեամբ առանձին տներ կազմեր են:

Այսպէս եւ միւսները: Բայց ի՞նչպէս կրցեր է հաշտեցնել զանոնք եւ մերձեցում մը յառաջ բերել անոնց մէջ: Պատճառը, կ'եզրակացնէ Տէր Հայրը, այդ ցեղերուն իրարու բաւականին նմանիլը, դիմագիծերով, կազմուածքով, նկարագրով, տուները ժամանակաւ իրարու մօտ ու կից շինուած ըլլալով, ստացուածքները՝ պարտէզ, այգի, արտ, անտառ, իրարու սահմանին մէջ ըլլալով են:

ՆԱԽԿԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Պարտիզակ հաստատուելէն ժամանակ մը ետքը, մեր նախնիք մատուռ մը շիներ են, յանուն Սրբոյ Մծբնայ Հայրապետի, որ հրոյ ճարակ կ'ըլլայ: Հազիւ կարող կ'ըլլան ազատել Աւետարան մը: 1724ին (ՌՃՀԳ), կը կառուցանեն քիչ մը աւելի մեծը, որ տաղաւար օրերուն նեղ կուգայ եղեր ժողովուրդին: 1901 Յունուար 13ին այս եկեղեցին ալ կը սկսին քակել ու կը ձեռնարկեն նորի մը շինութեան, բայց գործը յանկարծական ըլլալով եւ եղանակին անյարմարութեան պատճառով, բոլոր որմերը ցեխով կը շինեն, բացի խորաններուն կամարներէն: Շինութիւնը կ'աւարտի բուն բարեկենդանին, շաբաթ: «Եռանդագին սէրը ամբողջ ժողովուրդին, արանց եւ կանանց, երիտասարդներու եւ աղջիկներու, իբրեւ տարմ մեղուաց, փութաջանութիւն մը ունեցան, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն քար եւ ջուր կրելու … ամսօրեայ ժամանակի մը մէջ, ոչ անձրեւ, ոչ ձիւն տեղաց, միայն ցուրտ կ'ընէր», ինչպէս կը գրէ Յովհ. քհնյ. Մկրեան: (Ամփոփուած՝ Արշ. Հ.):

Կրկին շինութիւն Ս. Եկեղեցւոյ, (որ ըստ կարծեաց՝ չորրորդ):

Եկեղեցին ձմեռնային ժամանակի մէջ շինուած ըլլալուն հետեւանքով, քիչ ժամանակ ետքը, պատռուածքներ կ'երեւային, որմերը կը խախտէին, քարերը իրարմէ կը բաժնուէին, ինչ որ աներեւակութիւն կ'առթէր ամէնուն: Ուստի հարկ կ'ըլլայ կրկին հրովարտակով մը վերսկսիլ կառուցումը (այժմու) եկեղեցին: Այդ ատեն Թուրքիոյ գահակալն էր Սուլթան Մահմուտ Բ. որու օրով կ'ապրէր արքունի փողերանոցի գործակալ Պէզճեան Յարութիւն Ամիրան:

Պարտիզակէն պատգամաւորութիւն մը գլխաւորութեամբ Կարապետ աղա Մ…եանի, որ սիրելին ու բարեկամն էր …րային, 1830ին կը մեկնի Պոլիս հրովարտակը ստանալու համար: Երեք օր …իր իսկ ձեռքով Մկրեան աղային յանձնէ շինութեան հրովարտակը: … Նորոգութիւնը կը սկսի 1830 Յուլիս …ին, երբ չորս կանգուն խորութեամբ, …իսկ լայնութիւն հիմանց որմոց՝ իրր … րեք կանգուն: Սակայն մտահոգութիւն կը մատնուին, վասն զի պատերը … լու համար նախ աւազ պէտք է, որ … հետ խառնուի, երկրորդ նիւթն է … ըստ Թրքաց՝ օք թաշը, որով պիտի … ուին լուսամուտ պատուհանները, … ները եւ որմերուն անկիւնները: … կուքն ալ չկան Պարտիզակի մէջ: … Հարաւ արեւմտակողմը Աւազուտը (Գումլուգ), բայց չէին վստահէր … ճարտարապետն ու արհեստաւորները … ստուգեն այդ աւազին օգտակարութիւնը … կը սկսին գրաստներով կրել: Իսկ … թաշը լուսածը՝ քարահանքի մը … Գարամուսալի մօտ: Շատ աղաչ…րով քանի մը քարեր կ'առնեն անկէ … րովհետեւ կառավարական շինութիւններու համար կը գործածէին զանոնք … ատեններս), բայց չէ բաւեր:

Ա. ՀԱՔԷԼԵԱՆ

(8 Շար.)

...ուններուն, որոնք զոհուեցան Հայրենիքի ազատութեան սիրոյն : Արիւնարբու Թշնամին կը կարծէր թէ 24 ժամէն Վանի ժողովուրդը պիտի բնաջնջուի սակայն Վասպուրականցին որ իր յեղափոխականի անունը առացեր էր Խրիմեան Հայրիկէն, Փորթուգալեանէն եւ անոնց արժանաւոր աշակերտներէն, որ տակաւին չէր մոռցած 1860ի 800 հերոս երիտասարդներու զուարթ ջարդը, վրէժխնդրութեամբ լեցուած, իրենց ղեկավարներու առաջնորդութեամբ երեք կուսակցութիւններու միացեալ ուժով ճակատեցան պատնէշներու վրայ գերազանց ուժերու դէմ, վճռելով յաղթել կամ մեռնիլ : Թշնամին ամէն միջոցի դիմեց, խաբէութեամբ, յետոյ ուժով, ընկճելու համար անոնց կռուելու կամքը, սակայն չյաջողեցաւ : Երեսուն օրեր ու գիշերներ, Վասպուրականցին առանց սնունդի եւ տարիքի խտրութեան, մէկ մարդու պէս ծառացաւ Թշնամի ուժերու դէմ, եւ յաղթեց : Մայիս երեքը ոսկի տառերով պիտի արձանագրուի մեր պատմութեան մէջ եւ մենք հպարտութեամբ կը պատմենք մեր նոր սերունդին այս հերոսամարտը, որ փառաւոր էջ մը կը դրուէ հայ ազատագրական պայքարի պատմութեան մէջ : Նախագահը հրաւիրեց հանդիսականները, որ մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգեն յիշատակը բոլոր հերոսներուն :

Երկրորդ խօսքը տրուեցաւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան ներկայացուցիչ Պ. Սրապեանին.— Օսմանեան կայսրութեան ոճրային ծրագիրն էր բնաջնջել Հայերը : Երբ ծայր տուին հալածանքն ու ջարդերը, սկսան գոյամարտերը, Մուսատաղ, Ագտաղ, Հաճըն, Շապին Գարահիսարը : Այսպէս դէպքերը իրարու յաջորդեցին Պոլսոյ քաղաքական կախաղաններէն մինչեւ Սարտարապատը : Մենք արտասահմանի մէջ մեծ դաս մը ունինք առնելիք, մեր մեծ բանաստեղծին խօսքը՝ « Այնքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, Թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք» : Կամ նոյնպէս, «Հայ ապրինք եղբայրք մարդկութեան մէջը, Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը » : Արտասահմանի մէջ մեր գործն է ազգային, համագործակցական աշխատանք :

Խօսքը Հ. Յ. Դ. ներկայացուցիչ Պ. Թաթոեանինն է որ ծանրացաւ կուսակցութեանց տարած աշխատանքներուն վրայ :

— Ազատութեան վսեմ գաղափարը ծընած է ժողովուրդներու հետ, որ զայն պահելու համար զոհողութեան գերագոյնը կը կատարէ : Մեր գրական պատմութիւնը լեցուն է այս հերոսական դրուագներով : Մեր առաջին պատմահայրը, Մովսէս Խորենացին, իր Հայկի ու Բէլի պատմութեամբ. մինչեւ Սխամանթօ, ազատութիւն երգած են : Վասպուրականցին ազատութեան անունը առած է յեղափոխական ղեկավարներէն : Մայիս երեքով նոր շրջան մը կը բանայ մեր ազատագրական պայքարի պատմութեան մէջ :

Վերջին խօսքը տրուեցաւ օրուան բանախօս Ամերիկայի Համավասպուրականի հիմնադիրներէն Պ. Արսէն Թէրլէմէզեանի :

— Հայոց պատմութեան մէջ ահաւոր ու սեւ թուական մը արձանագրուեցաւ 1915 Ապրիլ 24ին : Անարգ եւ ոճրագործ ժողովուրդ մը Թուրքը՝ ծրագրած էր բնաջնջել Հայութիւնը : 1915ի պատերազմը առիթ տուաւ իրեն իրագործելու ցեղասպանութեան իւ դիւային ծրագիրը, սկսաւ Պոլսոյ մէջ մտաւորականներէն : Մէկ գիշերուան մէջ ձերբակալեցին մեր ընտրանին, յետոյ սկսաւ տեղահանութիւնը ժողովուրդը կոտորուեցաւ ճամբաներու վրայ, անապատներուն մէջ : Ունեցանք հերոսամարտեր ինքնապաշտպանութեան համար, Շապին Գարահիսար, Ուրֆա, Մուսատաղ, Ագտաղ, Վասպուրական եւ այլ տեղեր : Օր մը հերոսական այս կռիւները պիտի անցնին Վարդանանցներու կարգը : Կանգ առնելով հերոսամարտին վրայ, ըսաւ .— Փաստ է որ Վասպուրականցին կռուեցաւ օրինակելի քաջութեամբ մը : 60 – 70ական թուականներէն զարթօնքը սկսած էր Վասպուրականի մէջ : Հայրիկ եւ Փորթուգալեան յեղափոխութեան գաղափարը արծարծեցին, 90ի կոտորածը, 800 երիտասարդներու ջարդը եթէ պահ մը ընկճեց Վասպուրականցին, բայց չուտով սթափեցաւ, ուժգին թափով ոտքի կանգնեցաւ, պատնէշի վրայ բարձրացաւ Ապրիլեան առաւօտ մը եւ Մայիս 3ի առաւօտը ողջունեց յաղթանակով :

Բանախօսը մատնանշեց այս հերոսամարտին վաստակը, վեց զարու գերութենէ ետք Վանի բերդին վրայ ծածանեցաւ հայկական ազատագրութեան դրօշը եւ այս յաղթանակով ազատուեցան աւելի քան հարիւր հազար Հայեր, Վանի կռիւները մէկ ամիս զբաղեցուցին Թուրք բանակը :

Երեւան եւ Արարատեան դաշտը ապաստանած Վասպուրականցին, մարտունակ ու ազատագրական գաղափարով կլանուած, 1918 Մայիսեան ճակատագրական կռիւներու մէջ ունեցաւ գործօն մասնակցութիւն :

Ուղերձներ ղրկած էին Ուրֆայի Հայր. Միութիւնը, եւ Վիէնի Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը : Փարիզէն վեթերան ընկեր Պ. Ղեւոնդ Մելոյեան չէր մոռցած իր շնորհաւորական հեռագիրը, «Կեցցէ հերոսամարտի ոգին » : Յաջող էր գեղարուեստական բաժինը :

Երգեց Օր. Ալիս Շամիրեան, Պ. Զէօրէքճեանի ընկերակցութեամբ, «Ախթամարը» : Արտասանեցին Վանիկ Նազարեան՝ Ահարոնեանի «Մասիս»ը :

Օր. Մարի Նազարեան՝ Զարենցէն : Նաեւ Վանիկ Խլոյեան (Վիէն) : Փոքրիկն Ծօշխանեան ձեռնադաշնակով նուագեց քանի մը կտորներ : Մեծերու կողմէ արտասանեցին Օր. Սեդա Թիւթելեան եւ Պ. Վահրամ Ճառայեան (Նոր Սերնդական) Աւետիս Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը :

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ ՄԷՋ ԱԶԳ. ԵՐԿՐԴ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԸ ԲԱՑՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Առաջնորդ Սրբազանին Յուշագիրը Ազգ. Կաւառական Ժողովին

Լիբանանի Հայոց Գաւառական Ժողովի վերջին նիստին, Թեմակալ Առաջնորդ Գերշ. Տ. Խորէն Արք. Բարոյեան ներկայացուց յուշագիր մը՝ Պուրճ Համուտի մէջ ազգային երկրորդական վարժարան մը հաստատելու մասին :

Իր յուշագրին մէջ, Սրբազան Առաջնորդը նախ կը թուէ երկրորդական վարժարանի մը բացումը՝ անհրաժեշտ եւ իրագործումը՝ կարելի դարձնող տուեալները : Այսպէս.

1.— Պուրճ – Համուտի հայաբնակ արուարձաններուն մէջ, ներկայիս Հայութիւնը ունի ութ ազգային մանկապարտէզ – նախակրթարաններ եւ յարանուանութեանց պատկանող երեք վարժարաններ : Այդ բոլոր նախակրթարաններէն շրջանաւարտ կ՚ելլեն տարեկան միջին հաշուով 175 աշակերտ : Այս վերջիններէն կարելի է շատ դիւրութեամբ 60 – 70 ընտրեալ աշակերտ – աշակերտուհիներ ընդունիլ ազգ. երկրորդական վարժանի մը մէջ :

2.— Երկրորդական վարժարանի հիմնադրութեան ծրագիրը կը դիւրանայ այն իրողութեամբ, որ Նոր Մարաշ թաղին մէջ արդէն գոյութիւն ունի ազգապատկան հող մը՝ 1092 քառ. մեթր տարածութեամբ, որ կրնայ բաւական համարուիլ երկրորդական վարժարանի մը կառուցման համար, գետնայարկով եւ Ա. եւ Բ. յարկերով : Գետնայարկին մէկ մասը ձգելով սիւնազարդ բաց վիճակով, եւ բակը բաւարար՝ պասքէթ – պոլի դաշտի մը համար :

Առաջնորդարանը արդէն պատրաստել տուած է վերոյիշեալ հողին տարածութեան համապատասխան շէնքի մը յատակագիծը, կցեալ երեք յատակագծերով, որ կը բովանդակէ վարչական յարկաբաժին մը, ինը դասարաններ, գիտական աշխատանոց, մատենադարան եւ սրահ, աշակերտներու զբօսանքի եւ մարզանքի վայրեր :

3. — Երկրորդական վարժարանի ուսմանց ընդհանուր ծրագիրը հարկ է, որ բովանդակէ հինգ տարեշրջաններ, Է. — ԺԱ. դասարաններ :

4.— Վարժարանի աշակերտները Է. դասընթացքի վերջաւորութեան կը ներկայանան լիբանանեան պետական սերթիֆիքայի քննութեանց, եթէ նախապէս նախակրթարաններուն մէջ չեն ներկայացած : Եւ Ը. դասարան կ՚ընդունուին միայն այն աշակերտները, որոնք յաջողապէս կ՚անցընեն իրենց լիբանանեան սերթիֆիքայի քննութիւնները, յաջորդ բարձրագոյն դասարաններուն մէջ հետեւելու համար արաբերէնի բարձրագոյն դասընթացքներուն, մինչեւ պաքալորիա :

ԺԱ. դասարանի շրջանաւարտները պիտի մասնակցին :

Ա) Կամ լիբանանեան պաքալորիայի քննութեանց արաբերէնի, ֆրանսերէնի եւ գիտական այլ առարկաներու մէջ, իբրեւ անհրաժեշտ պետական պահանջ :

Բ) Եւ կամ՝ անգլիական «Ճեներըլ Սըրթիֆիքէյթ աւ էտիւքէյշըն»ի (Ճի. Սի Ի.) առաջին աստիճանի («Օրտինըրի Լեւըլ») քննութեանց :

Ազգային երկրորդական վարժարանի ԺԱ. դասարանի շրջանաւարտները քննութեամբ պիտի ընդունուին Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի կամ Հայկազեան գոլէճի «Ֆրէշմըն» դասարանները : Իսկ եթէ Լիբանանեան պաքալորիայի կամ « Ճի. Սի. Ի. Աւտանստ Լեւըլ»ի քննութիւնները անցուցած են՝ սոֆոմոր դասարանը :

5.— Երկրորդական վարժարանը կարելի է, Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութեանց համաձայն, կառավարել Ուսումնական Խորհուրդին կողմէ ընտրուած եւ առոր խորհրդակով ազգային ժողովականութեան ենթակայ առանձին հոգաբարձութեամբ կամ խնամակալութեամբ մը — հինգ կամ եօթը անձերէ կազմուած, որոնց ժողովին կը մասնակցի, ի պաշտօնէ, տնօրէնը, նախագահութեամբ Թեմակալ Առաջնորդին կամ իր ներկայացուցիչին .

Վարժարանի շէնքին եւ կահաւորման ու սարքաւորման սկզբնական ծախք կը նախատեսուի. — շէնքին համար 90 – 100 հազար լիբ. ոսկի : Տարեկան պիւտճէն կրնայ բարձրանալ 75 – 80 հազար լիբ. ոսկիի, որուն ընդհանրապէս վաթսուն հազարը կարելի է գանձել աշակերտներէն :

Սրբազանը իր տեղեկագիրը կը վերջացնէ յայտնելով .

« Հայ ժողովուրդը, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ, վերջին չուրջ քառասուն տարիներուն, յաջողեցաւ կառուցանել բազմաթիւ եկեղեցիներ ու նախակրթարաններ : Ժամանակը հասած է, որ հայ ժողովուրդը ազգովին եւ ազգանուէր բարերարներով մտահոգ ըլլայ՝ այդ նախակրթարաններէն շրջանաւարտ պատանիները առաջնորդելու հայեցի մթնոլորտով ջերմացած երկրորդական վարժարաններ, քանի որ ազգային մեծագոյն բարերարութիւնը նոր սերունդի դաստիարակութիւնն է : Կրթութեան համար ծախսուած դրամը ողորմութիւն տրուած դրամի պէս կորսուող գումար մը չէ, այլ ազգային բարոյական շահարկումի դըրուած դրամագլուխ մըն է, որ դարձեալ ազգին պիտի վերադառնայ՝ նոր սերունդի կեանքին մէջ երեսուն, վաթսուն եւ հարիւր տոկոսով բազմապատկուած ու պտղաւորուած » :

Եղան պարեր հայ արենոյշներու կողմէ : Պարեց Պ. Նահապետեան հայկական պարեր : Ներկայացուցին զաւեշտ մը «Ծոյլ Ամուսինը» : Ամէնէն ետքը սկսան եւրոպական պարերը եւ տաք մթնոլորտը շարունակուեցաւ մինչեւ կէս գիշեր :

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (208)

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Իսկ Վասակ սպարապետը, ճշմարիտ է, թէպէտեւ հաւան չէ կամսարականների կոտորածին, բայց երբեք չի լքի քեզ ... եւ այդպէս միւսները : Նոքա մնում են պալատում եւ կատարում են իրենց պարտքը : Հայր – Մարդպետը անգամ, թէեւ պարսկասէր, լսել եմ, դժգոհ չէ բնաւ... Իսկ Գնունի եղբայրները՝ Դատիթը եւ Զենոնը նուիրուած են քեզ. լիովին ըմբռնել են, որ դու կատարեցիր ոչ քեզ համար, այլ երկրի ապահովութեան : Հետեւաբար պատճառ չունես, արքայ, սրտաբեկութեան :

— Ունեմ, Փառանձեմ, ունեմ, եւ լուրջ առաւել, քան կարող ես կարծել, — խօսեց Արշակը այս անգամ ձայնը փոխելով եւ ծայր մտահոգ եղանակով :— Տաս օր առաջ լուր առայ, որ Մերուժանը եւ Վահան Մամիկոնեանը, լսելով ապստամբների պատիժը, դիմել են փախուստի... Այն մարդը, որ հրահրում ու բորբոքում էր նախարարների թշնամանքը իմ դէմ, ապաստանել է Տիզբոն :

— Առաւել լաւ, — աշխուժացաւ թագուհին : — Թշնամիդ հեռացել է երկրից եւ այսուհետ չի խառնակի ուրիշներին, չի վնասի երկրին ու քեզ :

Արշակին շուրթերին երեւաց մի կոտրուած ժպիտ :

— Ոչ, թագուհիս, նա այնտեղից կը խառնակի աւելի : Կ՚ուզէի, որ մնար իր ոստանում եւ ես նրան պատժէի այնպէս, որ յաւէտ մոռանար իր տոհմը իր բանսարկու բնոյթը :

Ճշմարիտ է, Փառանձեմ, ես ընկճեցի նախարարաց պառակտող ոգին, եւ, յոյսով եմ, այժմ երկիրը կ՚ամրանայ անարգել : Բնաւ երկիւղ չունեմ, որ Սպանդարատ Կամսարականը ընտանեօք անցել է Բիւզանդիա. նա վտանգաւոր չէ այնքան, որքան Մերուժանը դաւաճէր : Սա, որ միշտ օգնող զօրք է տուել ապստամբներին եւ չար մտքեր թելադրեց նոցա, — նոյնը կարող է անել այժմ՝ հեռուից : Իմացիր, Փառանձեմ, քանի ապրում է այդ դիւածին հոգին, նա հանգիստ չի թողնի մեզ ...

— Նա փախել է անշուշտ վախից արքայ, — ասաց Փառանձեմը, — ուստի հազիւ թէ ի վիճակի լինի նոր դաւեր լարելու : Թւում է ինձ՝ դա ծանր խոհերի առիթ պէտք չէ դառնայ քեզ համար : Մերուժանն այլեւս անվնաս է, եւ լաւագոյն է մենք զբաղուենք մեր այլ հոգերով ...

Փառանձեմը ցանկանում էր ամէն կերպ ցրել ամուսնու տխրութիւնը, ուստի, եւ յիշեցրեց, որ պէտք է գրել Բիւզանդիոնից ստացուած նամակների պատասխանը, ու ինքը շուտով դուրս եկաւ որդուն զգուշացնող նամակ գրելու :

Իսկ Արշակը դարձեալ մնաց իր մտքերի հետ : Մերուժանի եւ Վահան Մամիկոնեանի փախուստը լսելու օրից նա շարունակ մտածում էր նրանց կալանելու մասին : Սակայն ի՞նչպէս գլուխ բերել այդ, եւ ի՞նչ հնարով — այս էր կարեւորը : Արշակն զգում էր, որ Մերուժանը պարսից արքունիքում անշուշտ դաւեր է նիւթելու իր դէմ, ուստի եւ պէտք էր կանխել ...

Ապստամբ նախարարների կոտորածից անցել էր գրեթէ մի ամիս եւ երկիրը, ոչ թէ այդ օրուանից, այլ զինադադարից սկսած, խաղաղ էր արդէն : Ամէնքը, գիւղացի թէ շինական, արհեստաւոր թէ քաղաքացի, գոհ էին, որ պատերազմը վերջացաւ. Նրանք բնաւ սրտի մօտ չընդունեցին, որ թագաւորը պատժեց նախարարներին. Նրանց համար կարեւորը խաղաղութիւնն էր, աւելի շուտ այն, որ այժմ անխափան կարող էին զբաղուել իրենց գործերով. շինականները՝ վարել, ցանել եւ հնձել հանգիստ. Թող բերքի մի մասը տանեն նախարարները, եկեղեցին, արքունիքը, միայն թէ պատերազմ չլինի... Ահա ինչու գոհ էին, որ պատերազմ չկայ :

Շինականները մինչ այդ գիտէին, որ թշնամի լինում էր օտարը, պատերազմ սկսում է օտարը, բայց ներսի թշնամութիւնը, ներքին պատերազմը նոր էր ամէնքի համար եւ ... ծանր ու անհասկանալի : Արշակին պատմել էին, թէ ժողովրդի մէջ նախարարների սպանութեան մասին ասում էին. «Թող սատկեն ... իրենք եղան պատճառ, որ արիւն թափուեց » : Ուստի եւ դատապարտում էին .

— Նզովք պատերազմին ... Աստուած հեռու պահի մեր որդոց ու թոռներաց, — ասում էին շատերը խաչակնքելով :

Ոչ միայն շինականները, ամէնքը կարծում էին, թէ պատերազմը վերջացաւ եւ այսուհետեւ կը լինի խաղաղութիւն. իսկ Արշակը գտնում էր, թէ Հայոց Աշխարհի խաղաղութիւնը տեւական կարող է համարել այն օրից, երբ արժանի պատիժը կտայ Մերուժանին եւ նրա բարեկամ Մամիկոնէից իշխան Վահանին, որ նոյնպէս զօրք էր տուել Արշակաւանի դէմ ու նոյնպէս փախել ապաստանել է Իրան :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իր օդափոխութեան կայանին համար, երեք հարիւր Ն. Ֆ. Տիկին Աստղիկ Հախնազարեանէ իր ամուսնոյն Սմբատ Հախնազարեանի մահուան Ե. տարեդարձին առթիւ: Տիկին Արաքսի Մալաքեանէ 50 Ն. Ֆ.:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Կալոսեանի մահուան առթիւ Պ. Պ. Սէրժ Սարգիսեանէ, Նշան Դարբինեանէ, Արամ Րէիզեանէ եւ Յովհ. Ֆրէնկեանէ տասնական Ն. Ֆ.: Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Պ. Նազար Իշխանեանէ եւ Աւետիս Գույումճեանէ տասնական Ն. Ֆ. իրենց զաւակներուն ամուսնութեան առթիւ :

×

ԼԻՈՆԻ Եկեղեց. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյն խորանին շինութեան.— Պ. Պ. Ա. Համբարձումեանէ 5000 Ն. Ֆ., Հիւսիսեանէ 2500 Ն. Ֆ.:

×

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Հանգ. Ժողէֆ Տավուտի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճնկրտրեանէ հարիւր Ն. Ֆ., Պ. Նշան Պետրոսեանէ յիսուն, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Տիւյմէճեանէ երեսուն Ն. Ֆ.:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄ

Ողբ. Տավուտի Թաղման առթիւ Մարսէյլի Աղքատախնամը շնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Ա. Ջրբաշեանէ 15 Ն. Ֆ., Պ. Պ. Մինաս Պօղոսեանէ 15, Յակոբ Փափազեանէ տասը, Հայկազ Փայթոնճեանէ, Տաճատ Խաչիկեանէ, Մելքոն Պօղոսեանէ հինգական Ն. Ֆ.:

Այս առթիւ Աղքատախնամի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տիկին Տավուտի եւ զաւակներուն : Նոյն նուիրատուները նոյնքան գումար նուիրած են քաղաքիս հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյն, կարելի է ստանալ Պ. Յ. Փափազեանէ :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 101 Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը : Կարեւոր օրակարգ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15.30-ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը կը հրաւիրէ ծնողքները, որ օր առաջ արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար :

Արձանագրութիւնները կը կատարուին ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ, ժամը 16–18 Միութեան գրասենեակը :

Համաձայն պետական օրէնքին, կ'ընդունուին միայն մանչեր 6–13 տարեկան, իսկ աղջիկներու համար 6–14: Արձանագրութիւնները կը փակուին Յունիս 15ին:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը կը հրաւիրէ ծնողքները որպէսզի արձանագրեն իրենց զաւակները օդափոխութեան կայանի համար, մանչերը 6–13 եւ աղջիկները 6–14 տարեկան :

Փափաքողները արձանագրութեան համար դիմեն՝ 23 Պուլվ. Պօմոն, Տիկին Մ. Տօլպաշեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼ

ԱՆԴՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՆՈՐԱԲԱՑ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի ժամը 16ին Սալ Մազընօ 90 ՌԻՒ Տ'ՕՊԱՆԵԸ

Ներկայ կ'ըլլայ՝

ԳԵՐՊ. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Կը նախագահէ՝

Պ. ԱՐԱՄ ՇԵԽԻԿԵԱՆ

Թատերական ներկայացում

Խմբերգ, արտասանութիւն մանկապարտէզին սան – սանուհիներուն կողմէ :

Հայկական պարեր մեծերու եւ պզտիկներու կողմէ, ղեկավարութեամբ Օր. Ա. Շահմիրեանի :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն Պ. Ս. Պօղոսեան, Օր. Ս. Թիւթէլեան, Պ. Էճնէրճեան, Ա. Ակինեան :

ՀԱՆԴԷՍ – ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաժողովը կազմակերպած է Միութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ, հանդէսհացկերոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 11, Կիրակի կէս օրին, Լա Վառէն, «Օ Շարօ տէ զ'Իլ»ի հաճելի շրջավայրին մէջ:

Սեղաններու թիւը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի կանուխէն արձանագրուիլ, լեցնելով հետեւեալ կտրոնը և զայն ղրկելով մեր հասցէին, առ առաւելն մինչեւ Յունիս 2ը:

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

TRO. 03.18

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ.:

(Վճարում կարելի է ընել դրամատան կամ փօսթի չէքով) :

Paris C. 8019-72

Վճարումը ստացուելէ յետոյ կը ղրկուի մասնակցութեան տոմսերը եւ Շարօ տէ զ'Իլի հաղորդակցութեան միջոցները ցոյց տուող փլանը :

Անուն եւ մականուն

Հասցէ

Մասնակցողներու թիւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հայ. Ազգ. Միութեան, Կապոյտ խաչին եւ Նոր Սերունդին :

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս :

Hôtel d'Europe, Place Bellecour

Կը խօսի ԸՆԿ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ս. Կարապետեան, Ա. Յարութիւնեան, Պ. Մ. Զափարեան (արտասանութիւն), Օր. Անժել Կարապետեան (Լիոնի Երաժշտանոցէն, մեներգ) եւ Նոր Սերունդի երգչախումբը

Պարերը կը սկսին ժամը 23ին :

Օրուան խօսնակ՝ ԸՆԿ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Մուտք 3 Ն. Ֆ.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի Վարուժան կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին :

Յունիս 3ին, Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ :

Մուտքը ազատ է

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին :

Կը խօսի Ընկ. Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

4 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք :

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

×

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Վարդան ենթակոմիտէն կը տօնէ Յունիս 3, Շաբաթ երեկոյ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի ՆՊԱՍՏ

Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ խաչի օդափոխութեան կայանին

Կը նախագահեն Պ. Պ. ՔՈԼԼԱՎԵՐԻ (Թաղապետական խորհրդատու և Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետ) եւ ԹՈՒԹԷՆ (Սեւրանի քաղաքապետ)

Կիրակի 4 Յունիս, Լիվրի – Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Սօսի պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆի

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ Փան թէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի տը Լիվրի Կարկան :

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը :

Մուտք 4 Ն. Ֆ.

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանի բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս չորսին: Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները. ժամը 10–12 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբերդի Մարսէյլի մասնաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զոխուրեանի ագարակը :

ԼԸ ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

«Ժէօնէս է Աքսիոն» Հայկ. Ընկերութեան կազմակերպած բանակումներուն արձանագրութիւնները սկսած են : Առաջին շրջան՝ Յուլիս ամիս, 7 – 15 տարեկաններու համար, երկսեռ, երկրորդ շրջան՝ Օգոստոս 1–12, 14էն վեր եղողներուն համար, երկսեռ: Բանակումները տեղի կ'ունենան Լը Ֆոյի գիւղին մէջ (Իզեռ):

Արձանագրութեան համար դիմել,

ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ,

6, Place de la Rotonde
St. Jérôme . MARSEILLE, 13
Tél. : 62-85-10

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՄԱՅԻՍ — MERCREDI 31 MAI 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9115 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4916

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԻ ՄԸ ՎԵՐՋ

Տարի մը անցաւ 1960 Մայիս 27ի Թըրքական յեղափոխութենէն ի վեր։

Ափ մը զինուորականներ յաջողեր էին ժամին մէջ կազմակերպել դաւադրական ծրագիր մը եւ գաղտնի պահել զայն մինչեւ վերջին վայրկեանը։

Այդ օրերուն Ատնան Մենտերէս կը գտնուէր իր փառքի գագաթնակէտին վրայ։ Անպատիժ կը ցրուէր Պոլսոյ եւ Անգարայի համալսարանական ուսանողներու ցոյցերը։ Ցաղթական շրջապտոյտներ կը կատարէր Անատոլուի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, ուր հարիւր հազարաւոր մարդոց ու կիներու համակրական ընդունելութեան կ'արժանանար։

Նման յաղթանակի մը վաղորդայնին է, որ ամենազօր վարչապետը ձերբակալուեցաւ քանի մը սպաներու ձեռքով եւ բանտ առաջնորդուեցաւ։ Իրմէ առաջ Հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայար յեղափոխական զինուորականներուն անձնատուր էր եղած, անփառունակ կերպով։

Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, որ Հալքի մենատիրական – բռնակալական վարչաձեւին վերջ տալու ծրագրով իշխանութեան գլուխ էր եկած 1950ին, արժանաւոր ժառանգորդը դարձաւ անոր եւ ամբողջ տասը տարի միահեծան կառավարեց երկիրը։

Անուրանալի է, որ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ որոշ յաջողութիւններ արձանագրեց անկեալ կառավարութիւնը։ Քորէայի պատերազմին մասնակցութեամբ վարկ շահեցաւ, ճամբայ բանալով Ատլանտեան Ուխտին մէջ ընդունուելուն։ 1953ին Պալքանեան Ուխտին, 1955ին Պաղտատի Ուխտին գլխաւոր առանցքը կազմեց։

1953 Մայիս 30ին յաջողեցաւ Մոլոթովի ստորագրութեամբ պաշտօնական հաւաստիք ստանալ, որ Հայաստան ու Վրաստան հողային ոչ մէկ պահանջ ունին Թուրքիայէն։

Մասնաւոր կարեւոր յաջողութիւն մը ձեռք բերաւ Կիպրոսի հարցին մէջ, կղզիի թուրք բնակչութեան շահերը պաշտպանելու իրաւունք ստանալով։

Սակայն ներքին ճակատին վրայ իր անփոյթ քաղաքականութեան հետեւելով երկիրը հասցուց սնանկութեան դուռը։ Ամերիկեան տոլարները մսխուեցան։ Ջեղծարարութիւնն ու կաշառակերութիւնը գերագոյն աստիճանի հասան։ 1955 Սեպտեմբեր վեցի հակայոյն եւ հակահայ նախճիրները բոլորովին խայտառակեցին զինք աշխարհի առջեւ։

Վերջին տարիներու ընթացքին «ժողովրդավարական» սկզբունքներէն ո՛չ մէկ հետք էր մնացած Թուրքիոյ մէջ։ Ջրնջուած էին բոլոր ազատութիւնները։ Բանտերը լեցուած էին լրագրողներով, որոնք համարձակեր էին քննադատել Մենտերէսն ու իր վարչաձեւը։

Այսպիսի վարկաբեկուած կառավարութիւն մըն էր, որ «լուծարք»ի ենթարկուեցաւ 38 հոգինոց զինուորական խմբակի մը կողմէ։

Նորեկները իրենց իբրեւ պետ ընտրեցին տարեց զօրավար մը՝ Ճէմալ Կիւրսէլ, որ մէկ տարիէ ի վեր կը կառավարէ երկիրը ծանր պայմաններու տակ, կուրծք տալով իր ընկերներուն եւ անկեալ իշխանութեան կողմնակիցներու սադրանքներուն միանգամայն։

Իշխանութեան գլուխ անցած օրը հանդիսաւորապէս յայտարարած էր, որ երեք ամիսէն ժողովրդավարական դրութեամբ ընտրութիւններ կատարելով, պետութեան ղեկը պիտի յանձնէր ոչ – զինուորականներու։

Կիւրսէլ չկրցաւ յարգել իր խոստումը։

Տարի մը վերջ, տակաւին յեղափոխական «Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէ»ն է, որ փաստօրէն կը կառավարէ երկիրը։

Սահմանադիր Ժողովը, ընտրուած ոչ – ժողովրդավարական սկզբունքներով, ամիսներու աշխատանքէն վերջ խմբագրեց նոր Սահմանադրութիւն մը, որ յեղափոխութեան առաջին տարեդարձին օրը, Մայիս 27ին վաւերացուեցաւ՝ 261 քուէով, այսինքն միաձայնութեամբ։ Ձեռնպահ մնացեր էին երկու երեսփոխաններ միայն։

Հակառակ այս քուէարկութեան, յայտնի չէ տակաւին թէ ե՞րբ տեղի պիտի ունենան խորհրդարանական ընտրութիւնները եւ ե՞րբ հրապարակէն պիտի քաշուի յեղափոխական կոմիտէն, որուն վաւերացման պիտի ենթարկուի Նոր Սահմանադրութիւնը, որպէսզի գործադրելի դառնայ։

Ցեղափոխութենէն տարի մը վերջ ալ տակաւին բնականոն վիճակ չէ ստեղծուած Թուրքիոյ մէջ։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱԼԻ ԵՒ ԶԵԼԼԵՐԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

«ՈՒԶԵՑԻՆՔ ՄԵՐ ԽՕՍՔԻՆ ՏԷՐԸ ԸԼԼԱԼ ԵՒ ՓՐԿԵԼ ԱԼԺԵՐԻԱՆ» Կ'ԸՍԷ ՇԱԼ

Զինուորական Բարձրագոյն Ատեանին առջեւ սկսաւ նախկին զօրավարներ Շալի եւ Զելլէրի դատավարութիւնը։ Ատեանին նախագահը, Փաթէն, հարցաքննութեանց սկսելէ առաջ նախամեծար համարեց խօսքը տալ գլխաւոր ամբաստանեալին՝ Շալի, որպէսզի «ազատ կերպով բացատրութիւն տայ ոճրապարտ նըկատուած իր արարքին նախորդող պարագաներուն մասին»։

Շալ սկսաւ.— «Ալժերիոյ մէջ քաղաք. պատերազմ մըն է, որ կը մղենք եւ միայն զօրքն է, որ ալժերական ժողովուրդներուն հետ յարաբերութեան մէջ ըլլալուն համար լաւագոյնս կը ճանչնայ անոնց իրական զգացումները։ Ըսուեցաւ, թէ բանակը կշիռք ունեցած էր 1958 Սեպտեմբեր 28ի հանրաքուէին արդիւնքին մէջ. այս՝ անժխտելի է, քանի որ այդ պահուն մեր ամբողջ գործունէութիւնը հիմնուած էր ֆրանսական Ալժերիոյ գաղափարին վրայ։ Սակայն Ալժ. Ազատ. Ճակատն ալ իր կողմէ ճնշում բանեցուցած էր. մահուան սպառնալիքով արգիլած էր քուէարկութեան մասնակցիլ։ Հակառակ ասոր, մահմետականները քուէատուփերուն առջեւ ներկայացան. իրենց քուէները տուին ղեկավարի մը, Ֆրանսայի, եւ գիտէին թէ այս ձեւով իրենց ճակատագիրը կ'որոշեն։ 1958ին մահմետականները մեծ չափերով մեզի յարած էին։ 1960ին ըմբոստները գրեթէ պարտուած էին եւ կրնայինք քաղաքականութիւն մը պարտադրել։ Օգոստոսի վերջերուն ընդունած էի Զօր. տը Կոլի այցելութիւնը, որ խօսեցաւ ինքնորոշման սկզբունքին մասին։ Ապա եկաւ Սեպտեմբերի ճառը։ Եւրոպացիները իրենք զիրենք կորսնցուցին. չէին հասկնար այս քաղաքականութիւնը, որ, ինչ կը վերաբերի ինծի, լաւ կը գտնէի, բայց որ լաւ ընդունելութիւն չէր գտներ բանակին կողմէ։ Բանակը կ'ըսէր, թէ չարժեր սպաննուիլ եթէ ի վերջոյ Ալժերիան պիտի անջատուի Ֆրանսայէն։ Իսկ մահմետականները կը կարծէին թէ պիտի լքուին, եւ սկսած էին իրենց վերաբերմունքը փոխել։ Պէտք է ըմբռնել, թէ այնքան ատեն որ խաղաղութիւն չի տիրեր, Ալժերիան կամ Ֆրանսայի հետ պիտի ըլլայ, կամ Ֆրանսայի դէմ»։

Շարունակելով իր բացատրութիւնները, Շալ պատմեց, թէ ինչպէս 1960 Մարտին Ալժէի շրջակայքի վիլայային պետերը, տեսնելով, որ պատերազմը վերջացած է Ալժ. Ազատ. Ճակատին համար, իրեն հետ յարաբերութեան մէջ մըտան իրենց խոստացուած «քաջերու խաղաղութիւնը» կնքելու համար։

Այս պետերը Յունիս 11ին ալ ներկայացան Հանր. Նախագահին։ Սակայն, երբ Յունիս 14ին Նախագահը նոր կոչ ուղղեց «ԱՀԱԿ»ին, բանակցութիւն վարող ըմբոստներէն Սի Սալահ սպաննուեցաւ ուրիշ 480 համախոհներու հետ՝ Ալժ. Ազատ. Ճակատի իր միւս ընկերներուն կողմէ։ «Այս ձեւով անհետացան բարեկամեցողութիւն ունեցողները։ Մեր զէնքերուն ուժով ձեռք բերուած խաղաղութեան քովէն անցած եղանք։ Ինչո՞ւ։ Բանակը չհասկցաւ»։

Այս ձախողութեան պատասխանատուն, ըստ Շալի, կառավարութիւնն է։ Սակայն այստեղ, Ընդհ. Դատախազը միջամտեց եւ պահանջեց որ այս հարցին լուսաբանութիւնը եւ վկաներուն ունկնդրութիւնը դռնփակ կատարուի։

Շալ, ապա պատմեց, թէ ինչպէս հեռացաւ բանակէն, քանի որ համաձայն չէր կառավարութեան քաղաքականութեան։ Երբ կը հաստատուի, թէ Էվիանի բանակցութիւնները տեղի պիտի ունենան, զանազաններ կուգան զինք գտնել եւ հաստատել, թէ պէտք է գործի լծուիլ քանի զինուորական կացութիւնը անխախտ մնացած է։ «Որոշումս տուի Ապրիլ 11ի մամուլի ասուլիսէն ետք։ Յաջորդ օրը որոշեցինք գործի անցնիլ Ապրիլ 20ին։ Մեր ծրագիրը պարզ էր– ընդհանուր յարձակում՝ քանի մը շաբթուան ընթացքին խաղաղեցման գործը յաջողելու համար։ ... Ձախողեցանք. ա– իրողութիւն է։ Այսօր կը կարծուի, թէ պատճառը այն էր, որ մէկ կողմէ հաւատարիմ բանակ կար, իսկ միւս կողմէն՝ ըմբոստ բանակ։ Սակայն այս հակառակութիւնը դէպքերէն վերջ միայն երեւան եկաւ։ Կային անոնք, որ «այո» ըսին, անոնք՝ որ «այո» չըսին. բայց մատի վրայ կարելի է համրել անոնք, որ որոշ կերպով «ոչ» ըսին։ Ձեր ամբողջ բանակն է, որ պիտի դատէք։ Կ'ըսեն թէ բանակին միասնականութիւնը խախտեցինք. սակայն իր միակ միասնականութիւնը յուսահատութիւնն է։ Հնազանդութիւն, պարտականութիւն, կարգապահութիւն՝ այո, ցմահ։ Բայց ոչ՝ մինչեւ խոստմադրժութիւն, որ տարիներէ ի վեր մեր հանապազօրեայ հացն է... Վերջացուցի, պարոն նախագահ»։

Շալ չափազանց յուզուած է. ինչպէս նաեւ ունկնդիրները. սակայն Ատեանին նախագահը կը յիշեցնէ, թէ զինուորի մը առաջին պարտականութիւնը կառավարութեան հանդէպ հաւատարմութիւնն է։ Նափոլէոնի զինուորներն ալ յաճախ կը դժգոհէին, սակայն պատճառ մը չէր, որ օրինականութենէն դուրս ելլէին։ Նախագահը ապա հարց կուտայ Շալի, թէ աւելցնելիք խօսք ունի՞։

— Պէտք է ըսեմ, որ եթէ բազմաթիւ սպաներ կանչած չըլլային զիս, Ալժերիա չէի երթար։ Պիտի կորսնցնէինք Ալժերիան, մինչ կրնայինք պահել զայն։ Չեմ ժխտեր, որ ապօրինի արարք մը գործեցի, սակայն սրտիս եւ խղճիս համաձայն վարուեցայ՝ երեսունը ութը տարուան հաւատարիմ ծառայութենէ ետք։ Թերեւս սխալ ըրի, բայց հայրենիքիս լաւութեան համար ըրի։

Զելլէր, որ մինչ այդ փորձած էր բացատրութիւններ տալ, սակայն յուզումին պատճառով ստիպուած էր ընդհատել, այժմ ոտքի կը կանգնի.

— Մեր ըրածը անկասկած շատ ծանրակշիռ էր. հակառակ է մեր բոլոր աւանդութեանց եւ սկզբունքներուն։ Սակայն մենք բանբերները եղանք սպաներու ընտրանիի մը, որ մեզի պէս կը խորհի։ Եւ ըսուած չէ, որ մեր արարքը ապարդիւն պիտի ըլլայ։

Նախագահը.— Բայց ի՞նչպէս կրցաք ձեր գործը վստահիլ օտարներէ բաղկացած զօրախումբի մը։ Անհաճոյ է այս։

Շալ.— Իրենց բոլոր սպաները Ֆրանսացի են։ Գիտէին թէ զինուորները պիտի ենթարկուին եւ միւս կողմէ բոլոր դռները պիտի բացուին իրենց առջեւ։

Նախագահը.— Յարումը ձեր ըսածին չափ ալ ընդհանուր չէր, քանի որ սպանեալ մը եւ վիրաւորներ եղան։ Հրաբուխի մը վրայ կը գտնուէիք։ Չմտածեցի՞ք այն վտանգներուն մասին, որուն կ'ենթարկէիք երկիրը։

Շալ.— Ոչ մէկ ատեն, ոչ իսկ պահ մը, մայր երկրին մէջ գործողութեան անցնելու մասին մտածեցինք։

Նախագահը.— Վաւերաթուղթ մը կայ սակայն, ձեր խմբակին կողմէ ստորագրուած, որուն մէջ կը յայտնէք թէ կառավարութիւնը ապօրինի է։

Շալ.— Թերեւս. սակայն մեր նպատակը ալժերական հողամաս էր միայն։

Նիստին վերջաւորութեան, ներկայ ընդհ. հրամանատար Զօր. Կամպիէ կուգայ վկայել յանուն անոնց, որոնք չմիացան Շալի եւ ընկերներուն շարժման։ Պատմեց, թէ ինչպէս, այս ըմբոստութեան հետեւանքով, բանակը կորսնցուցած է իշխանութեանց ու զուգէ, նաեւ ազգին վստահութիւնը։

— Բանակը կորսնցուցած չէ երկրին վստահութիւնը. պատասխանեց Ատեանին նախագահը։

Ասոր վրայ փակուեցաւ առաջին նիստը։

× Ալժէի ըմբոստութեան ատեն, չորս նախկին զօրավարները աշխատանքը հետեւեալ ձեւով բաժնած էին իրարու մէջ։ Շալ, որպէս ընդհանուր զօրավար, ստանձնած էր բանակին հրամանատարութիւնը։ Ժուհօ ստանձնած էր քարոզչութեան վերին հսկողութիւնը։ Զելլէր պիտի զբաղէր տնտեսական ու ելմտական հարցերով։ Սալան իրեն վերապահած էր վարչական բաժինն ու ժողովուրդը առաջնորդելու գործը։

Ֆրանսական մամուլը զանազան ձեւերով կը հակազդէ այս դատավարութեան որ տեղի կ'ունենայ այն ատեանին մէջ ուր դատուեցան Մառէշալ Փեթէն եւ Փիէր Լավալ։ Իւմանիթէ եւ Լիպերասիոն կը գտնեն որ ամբաստանեալները իբրեւ «հաւատարիմներ» կը դատուին եւ ոչ դաւաճաններ, մինչ աջակողմեան թերթերը վեր կը հանեն Շալի եւ Զելլէրի խօսքերը։

Ալժէի թերթերուն արգիլուած է այս դատավարութեան մասին գրել իրենց առաջին էջին վրայ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԱԶՄԱԴԱԴԱՐԻ տասը օրուան ընթացքին 113 մահափորձեր եղած են Ալժէի մէջ, 85 մեռեալներ կան եւ 121 վիրաւորներ, մեռեալներու մէջ քսան զինուորներ կան։ Նոյն ժամանակամիջոցին 163.860 հոգիներ, որ ցարդ համախմբուած էին, բաժնուած են եւ 2726 բանտարկեալներ արձակուած։

«ԱՀԱԿ»ի բանբերը յայտարարեց թէ Էվիանի 5րդ նիստին խօսակցութիւնները կատարուեցան «հասկացողութեան փոխադարձ մտահոգութեամբ»։

ԱՄՀ-Ի ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ միջեւ տնտեսական կարեւոր համաձայնութիւն մը կնքուած է, ըստ որուն Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը 13 միլիոն տոլարի արժէքով ցորեն եւ ալիւր պիտի գնէ Մ. Նահանգներէն։

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒՆՔԷ ԵՐԿՈՒՆՔ

Կ'ըսեն, «ոմանք ի նոյանէ»․—

Կ'արժէ՞ այդքան պանծացնել Մայիս 28ը: Պարզապէս պատահմունք: Դէպքերու դասաւորում, որ իրեն հետ բերաւ յուսախաբութիւն, աւեր եւ արիւն: Եւ ի՞նչքան կրցաւ տեւել, — ոչ իսկ երեք տարի: Եթէ Ռուսն ալ օգնութեան հասած չըլլար ···

— Մի՛ փրփրիր եւ լսէ՛, ցամաք հոգի: Սորվէ՛ լսել:

Եթէ առիթը ունեցած ես պատմութիւն թղթատելու, գոնէ ժամանակակից պատմութիւնը սերտելու, պիտի տեսնես բազմաթիւ նման «պատահմունքներ»: Շատ-շատերը այսօրուան ազատ ու անկախ ազգերէն իրենց փրկութիւնը կը պարտին այդպիսի դասաւորումներու: Աշխարհ մը կը բռնկի, ամբողջ ժողովուրդներ կրակը կ'իյնան: Ճակատներ կը փայլատակին ու կը խորտակուին, ուրիշներ կը բոցավառին ու կը յաղթանակեն: Դժուար է դիտական ճշգութեամբ նախատեսել ճակատամարտներու ելքը: Շատ բան կախում ունի աշխարհագրական, զինուորական, նիւթական ազդակներէ: Իսկ այդ բոլորէն վերեւ՝ բարոյական կորովն է որ կը սրէ նայուածքները, եւ աւիշ կը հոսեցնէ երակներուն մէջ:

Արդ, մէկդի դնելով բոլոր յարակից դէպքերը, — Ռուսին փախուստը, Թուրքին դաւերը, հարեւաններուն խաղերը եւ ուրիշ բազմթիւ պարագաներ,— 1918 Մայիսի վերջերը, ճակատագրական շըրջանի մը մէջ, կռիւ եղա՞ւ թէ ոչ: Օրհասական ճակատամարտներ մղուեցա՞ն նախնական, անբաւական միջոցներով, բայց գերագոյն վճռականութեամբ, — Մահ կամ Ազատութիւն: Այս կամ այն դրօշին տակ եւ կամ առանց դրօշի: Ֆետայիներով եւ կանոնաւոր զինուորներով: Հինով ու Նորով: Ե՛ւ արեւելքի, ե՛ւ արեւմուտքի քաջերով: Գոյամարտ՝ 10 – 12·000ով, ընդդէմ Թշնամի բանակի մը որ կը հաշուէր 30-35·000:

Եւ այս բոլորը յանգեցա՞ն ելքի մը, հող չէ թէ ոլոր – մոլոր: Ունեցա՞նք ափ մը հող մեր ոտքին տակ: Իսկ այդ ափ մը հողը չէ՞ր որ վառեց հոգիները, միեւնոյն ատեն սրելով դաւադիր եւ Թշնամի ախորժակները, հարաւէն թէ հիւսիսէն:

Եւ ի՞նչպէս կ'ունենայիք դուք այսօրուանը, թող կոչուի խորհրդային, եթէ կազմուած չըլլար երէկուանը:

Ի՞նչպէս կը համրէիք այսքան միատարր ժողովուրդ, մեր հայրենի ժառանգութեան մէկ մասին վրայ: Կ'ունենայի՞ք այսօրուան Երեւանը, առանց այն սկզբնական եւ հերոսական աշխատանքին որ թափուեցաւ անասելի թշուառութեանց եւ անհնարին դժուարութեանց մէջ, չեղածէն բան մը ստեղծելու առաջադրութեամբ ···

Լսէ՛, սերտէ եւ պատասխանէ:

×

Կ'ըսեն ուրիշներ, միշտ «ի նոյանէ»․—

Ընդունինք թէ արդար են այդ բոլորը: Բայց, դուք Դաշնակցականներդ, անկախութեան հռչակման օրը դարձուցեր էք մենաշնորհ: Միեւնոյն ատեն՝ մարտակոչ, օրուան իշխանութեան դէմ:

Դուք ձեր փառասիրութիւնները յագեցընել կ'ուզէք:

— Զա՛րկ, բայց մտիկ ըրէ, գպիրդ իմ ամենագէտ: Մինչեւ Պոլսոյ վերջին արտագաղթը (1922) եւ անկէ վերջն ալ քանի մը տարի շարունակ միասին կը տօնէի՞ք այս տօնը: Ամէն տեղ շարք – շարք բանախօսներ բեմ կ'ելլէի՞ն,— կղերական, Դաշնակցական, Ռամկավար, Հնչակեան: Բոլորն ալ կը պանծացնէի՞ն զայն, իբրեւ ազգային պարծանք: Նոյնիսկ հռչակաւոր Քաջազնունին, զոր միշտ օգնութեան կը կանչէք, շատ բնական եւ նուիրական պարտականութիւն մը չհըռչակե՞ց Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, ընդունելով հանդերձ Նոյեմբեր 29ը (Դեկտեմբեր 2):

Արդ, ինչո՞ւ կէս ճամբան մնացիք դուք:

Ինչո՞ւ այսօր խոտելի կը գտնէք երէկուան պաշտելին:

Ձեր երէկուան դի՞րքը կեղծիք էր թէ այսօրուանը: Ի՞նչ բան փոխուեցաւ ժութեան մէջ:

Նոր բանե՞ր սորվեցաք․ ուրախ ենք, աւելին սորվեցէք: Բայց, ի՞նչպէս կրնաք ուրանալ պատմական երկունքը, այնքան դժոխային պայմաններու մէջ:

Երկունքը երկունք ըլլալէ կը դադրի՞, երախայ մը գուրգուրանքի, հոգածութեան իրաւունքէն կը զրկուի՞, պարզապէս մուրի մէջ ծնած, տաժանելի մանկութիւն մը անցուցած ըլլալուն համար:

Իսկ երբ դուք տէր չէք ըլլար ո՛չ օրհասական պայքարին, ո՛չ կատարուած գերմարդկային ճիգերուն, ո՛չ հերոսական խոյանքին, ո՛չ ալ թափած արիւնին, կամ տէր կ'ըլլաք ակռաները թափած կեսուրներու պէս, կէս բերան, — ինչո՞ւ մեղաւոր կ'ըլլայ Դաշնակցութիւնը:

Անո՞ր համար որ հասակաւոր կանգնած իր ետեւէն քաշելով անհամար բազմութիւններ, կը յայտարարէ,

— Ես կը խոնարհիմ կատարուած մեծագործութեան առջեւ: Ես թոյլ չեմ տար որ տգէտ կամ քինախնդիր մարդիկ նսեմացնեն, մոռացութեան մատնեն երէկուան երկունքը: Իմ հոգիս կը խայտայ ոգեկոչելով յիշատակը հազարաւոր քաջերու որոնք արիւրար մարտնչեցան, իրենց եղունգներով ճանկռտեցին ռազմադաշտի հողերն ու ժայռերը, եւ ստեղծեցին խարիսխ մը,— ափ մը հող:

Ես, Դաշնակցութիւն, ամէն տարի տարի տօնելով չահուած յաղթանակը, միեւնոյն ատեն աչքերս կ'ուղղեմ Երեւան եւ կը յիշեցնեմ, — Աճեցո՛ւր, լրացո՛ւր սահմանը, եւ կառավարէ այնպէս ինչպէս որ կը տրամադրեն այս ժողովուրդին հիմնական շահերը: Նոյն երկունքն է որ կը շարունակուի, եւ վա՛յ անոր որ չըմբռներ պատմութեան վճիռը:

Տ․

Մայիս 1937

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Յաճախ կը լսենք թէ գրական նոր սերունդ չի հասնիր: Այսինքն նոր սերունդ մը, որ հայկական գրական աւանդութիւնները շարունակէ, երէկուան եւ այսօրուանսաններուն միջեւ կամուրջի դերը կատարէ եւ մեր մայրենի լեզուին գեղեցկութիւնները նորանոր ստեղծագործութիւններու մէջ ներկայացնէ:

Այս դառն ճշմարտութիւնը աւելի շեշտուած իրականութիւն մը դառնալ սկսաւ այն օրէն ի վեր, երբ մեր երիտասարդութիւնը ֆրանսական բարձրագոյն դպրոցներու հետեւեցաւ եւ դասընթացքներն աւարտեց: Եւ իբրեւ հետեւանք, նոր սերունդ մը կազմուիլ սկսաւ, որուն համար մայրենի գրականութիւնը օտար էր բոլորովին եւ իբրեւ նիւթ չէր հետաքրքրեր զինքը:

Առանց յիշելու եւ անդրադառնալու ծագումով Հայ, բայց ֆրանսական գրականութեան մէջ անուն ունեցող դէմքերուն, նկատելի երեւոյթ մըն է, որ այսօր աւելի քան բազմաթիւ են անոնք, որոնք՝ շնորհիւ իրենց ստացած ֆրանսական կրթութեան, բանաստեղծութեան եւ գրական ուրիշ սեռերու կը բերեն իրենց վաստակին արդիւնքը:

Այս անգամ պիտի ներկայացնենք անոնցմէ մէկ քանին, բանաստեղծութեամբ եւ գրական խորհրդածութիւններով իրենց կատարած փորձերուն, որոնց կը հետեւին հետեւողականութեամբ եւ լըրջութեամբ:

Առաջինը որ մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ, Ալիս Խաչատուրեանն է, երեք բանաստեղծական գրքոյկներով․ — «Վերջալոյսի հրախաղութիւններ» (1956), «Գիշերուան նուագահանդէսը» (1957) և «Աշխարհի երգը» (1960) երեքն ալ Տէպրէս հրատարակչական տան խնամուած տպագրութեամբ: Ընդամէնը վաթսուն քերթուածներ, որոնք հեղինակին նկարչական քննադատի դրօշմը կրելէ զատ, արդիական բանաստեղծութեան վաւերական պատկերը կը ցոլացնեն, խորհրդապաշտ ձգտումներով, ինչպէս իր ընտրած խորագիրները նոյնիսկ: Անշուշտ այս քերթուածներուն մէջ մեզի ընտանի եւ դասական բանաստեղծութեան խորքը պիտի չփնտռենք, որոնք յղկուած են արուեստի պահանջներուն համաձայն, միշտ մնալով ներդաշնակութեան մէջ, ինքնիրեն հաւատարիմ, առանց մտահոգ… սակայն հասկնալի դառնալու հիմնական… սկզբունքով:

Չեմ գիտեր թէ Ալիս Խաչատուրեան… կը հետեւի՞ այն տեսակէտին, թէ բա… նաստեղծութիւն մը անհասկնալի մն… լով, կը դառնայ արուեստի գործ: Որով… հետեւ դրուածքերթուածներէն քանի… հատին հայերէնի վերածումն իսկ դը… ուարութեան պիտի մատնէր թարգմանի… չը անկարելի ըլլալով թափանցել խորքին… եւ իմաստ մը կեդրոնացնել: Անիկա եր… ւոյթ մըն է արդիականութեան … խորհրդանիշ, որուն նմոյշներն ալ յա… ճախ կը դիմաւորենք հայ բանաստեղ… ներուն մօտ ատենէ մը ի վեր:

×

Մեր խորհրդածութեան առարկայ պի… տի դառնայ նաեւ այս անգամ ուրիշ եր… տասարդ հեղինակ մը, իր իմաստասիր… կան խորհրդածութիւններով, որուն գր… քին խորագիրն է «Կարնէ տ'էկզօտ… ԹԲԻզմ», զոր կարելի է թարգմանել «… սակեդրոնացումի յուշատետր» հեղի… կըն է Հանրի Սփէր, բուն անունով Եդ… ուարդ Պասմաճեան:

Հրատարակիչը՝ Տէպրէս հրատարակ… չական տունը:

Այս գործը դժուար է գրականութեան… որեւէ սեռի աշխատանք նկատել: Ա… ձակ, երբեմն բանաստեղծական թեք… քով, եւ մանաւանդ իմաստասիրական… խորհրդածութիւններու օրագրութի… մը, յուշատետրի ձեւով: Ժամանակակից… մտածողներուն, միջազգային փորձա… ներուն ազդեցութիւնն ու տպաւորու… թիւնները կը յայտնուին այս գրքին մէ… Մի՛շտ խռացած, մի՛շտ սեւ գաղա… փարներով:

Երիտասարդի մը հոգեկան վիճակը… պատկերացնէ այս հատորը, որ ժամա… նակակից մեծ արուեստագէտներէ … թերցումներուն ազդեցութեան տակ, … ալ մտածումներն ու տագնապները… ներկայացնէ: Անձնատուր յոռետեսու… թեան, որովհետեւ իր երիտասարդու… նըն անցուցած է թշուառութեան … ութիւն, ինչպէս կը խոստովանի, … նատուր աննպատակ եւ անիմաստ … ներու, սպառած է իր վերջին փամփու… տը, գաղափարներու գերզգայուն … բութեան մէջ, պատկերացնելով … շրջանի հիւանդութեան մը ախտանշ… ները, որովհետեւ կը գտնուի անկ… ընթերցումներու ազդեցութեան տակ… Իր «Յուշատետրը» կը ներկայացնէ 195… 1956 տարիներուն տխուր պատահա… րը, ինչպէս հարազատ մօր մը մահը… միջազգային ծանօթ գրագէտներու գա… ղափարներուն պատկերացումը, օրը օրի… արձանագրելով:

Հանրի Սփէրի մտածումները, սերու… դի մը մտածումներն են, մանաւանդ… յոռետես մտածումները: Վերջին պատե… րազմին յաջորդող տարիներուն մտայ… նութիւնները նաեւ, ոչ միայն վաղուան…

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՆԱՆՉ ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ

(Քաղուած՝ Անանիա Ծ․ Վրդ․ Հաքէլեանի ձեռագիրներէն)

Ուստի ուրիշ տեղ կը փնտռեն: Պաշ Իսկէլէի եւ Սէյմէնի նաւահանգիստներուն մէջէն կը հանեն մեծ քարեր: Ուր զուգադիպութեամբ կը գտնեն հարիւրաւոր տարիներ առաջ պահուած քարեր, չէնքերու մնացորդներ, այրուած քարեր, երբեմն մարմար: Յետոյ կը կանգնին եկեղեցւոյ մէջ գտնուած սիւները (Օգոստոս ամսուն), ու կը ծածկեն առաստաղը: Բուն Բարեկենդանին, երբ ծեփերը աւարտած էին, 1831 Մարտ 15ին, Անառակին Կիրակին, եկեղեցիին օծումը կը կատարուի ձեռամբ Ստեփանոս Արք․ի, վիճակին առաջնորդ (Աղաւնի Ստեփանոս): Հետզհետէ կը լրացուին պակաս մասերը: Կը շինուին աջակողմեան պահարանը, շրջապատ մեծ պարիսպը եւ սենեակները: Շինութեան ամբողջական ծախք եղեր է 331·500 մարղիլ, ղրուշ, 663 քսակ:

Տաճարին դրան վրայ հետեւեալ արձանագրութիւնը կը կարդանք․— «Շնորհիւ Տեառն պայծառ կառուցաւՍ․ Եկեղեցիս յանուն Սրբոյն Յակոբայ Մծբնայ Հայրապետի» ի պատրիարքութիւն Մեծի Պոլսոյ Տեառն Կրպ․ի արք․ եւ յԱռաջնորդութեան վիճակիս Տեառն Ստեփանոսի Արք․ի, Տէր Վարձատրեսցէ սաա եւ ի Յարութիւն կենաց՝ գերախտաւոր Սորին, եւ ամենայն արդիւնաւոր ժողովրդս:

Յամի Տեառն 1831 Մարտի 31 »:

ՆԱՀԱՏԱԿԸ (Ս․ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ)

Որդին էր Պարտիզակցի Փիրենեան Ստեփան անուն աղքատ մարդու մը, մայրը՝ Թագուհի կը կոչուէր: Յովհաննէս իբրեւ մշակ կը ծառայէր Թրքական Խօրճիւն գիւղին մէջ, այլազգի մը մօտ: Ուրպէսզի կրօնքը ուրանայ, բազում տանջանքներու կ'ենթարկեն զինքը: Կը տանին մինչեւ Նիկոմիտիա եւ Պոլիս: Անլուր նախատինք, վիշտ, մահալլուկ հարուածներ, որոնց կը դիմադրէ համակերպութեամբ եւ աներկիւղ: Օրեր ետքը կը բերուի Պարտիզակ, ուր թութի մը ծառէն վար կը կախուի, «առ սէր Քս․ի եւ Անոր կրօնին» 1838ին:

Երանելիին նահատակութենէն ութ տարի ետքը, 1846ին Պոլսէն Պարտիզակ կուգայ վառօդապետ Յովհաննէս ամիրա Տատեան, որ իր անձնական ծախքով շինել կուտայ գերեզման մը մարմարինէ սրբատաշ քարերով, որ կայ ցարդ, վըրան գեղեցկահիւս ներբողեան մը: Երկար տարիներ մշտավառ կանթեղ մը կը պլպլար նահատակին տապանաքարին վրայ, եկեղեցիին հիւսիսակողմը: «Ու մենք դեռ տղայ՝ ջերմիկ ու բարեպաշտիկ հաւատքով մը առլցուած, կը տեսնէինք լոյսին դողդղալը՝ Սրբոյն ուրուականին շուրջ»: (Մեր օրերուն չկար այդ կանթեղը, դպրոցական աղջնակներ, անոր վրայ ծաղապատիկ, կափ, թուրա, (օսլէ) կը խաղային (Արշ․ Հ․):

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԱՆՁԵՐ, ԱՆՑՔԵՐ, ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԵՒՆ․ (1840 – 1905)

Այս մասը կուտանք ամփոփուած (Արշ․ Հ․):

1841 – 1856, զանազան արձանագրութիւններ կը գտնենք, գլխաւորաբար եկեղեցւոյ սնտուկի պահանջներուն, թաղային խնդիրներու եւ անհատական սինէքթներու վերաբերմամբ, որոնք կը սկըսին «Զօրութիւն գրոյս» բանաձեւով եւ յաճախ՝ «Ես պարտական՝ մատնահարեցի» ստորագրութեամբ: Պօղոս եպիս․, որ փոխանորդ է այս ատենները, 12 ժողովականներու հետ, քանիցս ժողովի գտնուած եւ վաւերացուցած է տրուած որոշումները: Նմոյշ մը՝ այդ որոշումներէն․ «Պէտպէօ Ալէքսանի Մկրտիչն եկեղեցւոյ պատուէրին հակառակ, Կիրակի առտու, եկեղեցին չաւարտած, խանութ բացեր էր․ միւտիւրը հափիս ըրեր էր, այս հարէքէթներէն մատէ՝ պլօշ Յովնէսի տղին հետ զումար խաղցեր էր, չօրպաճին ու միւտիւրը վրայ համբե… կրկին բանտ դրեր են, ժողովք կանչե… ցան, պատուէր եղաւ, մայրն երաշխա… ւոր եղաւ, թէ չէ՝ մայրն ալ տղան … պիտի պատժուին հրապարակաւ» (18… Դեկտեմբեր 18ի օրագրութենէն):

×

Ստեփանոս Արք․ Մաղաքեան․— … ղապահ անուանեալ 1855ին: … պաշտօնավարութիւն մը ունեցած է … մաշու եւ Նիկոմիտիոյ մէջ: … Համաճարակէն վարակուելով, վախճա… նեցաւ Պարտիզակ, ուր Յովհաննու… հատակին առընթեր, վիճակիս … առաջնորդը՝ Ստեփանոս Արք․ Յովակ… եան, դամբարան մը կանգնել … հետեւեալ արձանագրութեամբ․—

« Ստեփանոս Արք․ Եպիսկ․ Մաղաք… Աստարագարցւոց,
Ծնեալ ի Ս․ Հ․ Թաղն …
Յամի Տեառն 1801:
Վախճանի յԱռաջնորդութեան … Պարտիզակ 1865 Օգոստոս 24, … զայս շիրիմ կանգնէ՝ երախտագէ… ւով
Առաջնորդ վիճակին Նիկոմիդիոյ
Ստեփանոս Արք․ Յովակիմեան Նի… միդիացի, 1901 Մայիս 1․ երանի … քիկ որք սուրբ են սրտիւք, … զԱստուած, տեսցին »:

Ա․ ՀԱՔԷԼԵ…

(9 Շար․)

այլեւ մանաւանդ այսօրուան անստուգութիւնը կը բնորոշեն : Կեանքին աննպատակ իմաստը այդ երիտասարդութիւնը յոռետեսութեան կը մղէ : Կը մեղադրենք այդ երիտասարդութիւնը, առանց երեւոյթին պատճառները քննելու եւ բացատրելու : Հանրի Սփէր մէկն է անոնցմէ, որոնք կանուխէն ոչնչացուցած են իրենց գրական փորձերը, եւ դժգոհ են ներկայէն, որովհետեւ անտեսուած ըլլալու դառնութիւնն ու յուսախաբութիւնն ունին : Այս հոգեբանութիւնը, յատկանիշը չէ՞ արդեօք արդի երիտասարդ սերունդին, որուն ներկայացուցիչներէն մէկն ալ Սեպուհ Սխեռեանն է, ծագումով հայ ֆրանսագիր մը, որուն «վէպ»ը, «Երեւակայածին համանուագ» խորագրով, մանաւանդ իր վերջաբանով մեր մատնանշած հիւանդութեան մէկ ուրիշ ախտանշանն է :

Հնդկահայ հարուստ վաճառականի մը զաւակն է Սինի, քսանեւչորս տարեկան, ջութակահար եւ ուսանող ճարտարապետութեան : Պէյրութի ուսանող – ուսանողուհիներու կեանքէն փոքրիկ « վէպ » մըն է, չըսելու համար նորավէպ մը : Առաջին իսկ հանդիպումէն Սինի կը սիրահարի Սիրունին, դաշնակահար եւ երաժշտութեան հետեւող մը, ինչպէս Սինին, որ ունի իր անձնական փիլիսոփայութիւնը հոգիի, դրախտի եւ դժոխքի մասին : Կը փոխադրուին եւ չուտով կ'ամուսնանան Կալկաթայի մէջ, ուր աշխատանքի, սիրոյ եւ երաժշտութեան մէջ կ'անցընեն իրենց ժամանակը : Բայց Սիրուն ձանձրախտ բռնուելով, իրեն կը թուի թէ բանտարկեալի մը մենակեաց կեանքը կ'ապրի : Սինի կը մեկնի Սան Ֆրանսիսքօ, նոր կեանք մը սկսելու համար : Ճամբան կը հանդիպի Հունգարուհի Եւային, ինք ալ դաշնակահար, որուն հետ կ'ամուսնանայ եւ միասին կը մեկնին Արեւելք, Ճափոն, այն պահուն, երբ 1945ին Հիրոշիմայի վրայ կ'արձակուի ատոմիք ռումբը : Սինի արդէն մոռցած է Սիրունը, բայց այս վերջինը կը պահէ երբեմնի յիշատակները, եւ կը ջանայ կատարելագործել իր դաշնակը եւ անով վերադառնել իր առաջին սիրոյ ենթական եւ որուն կը հանդիպի հիւանդանոցի մը մէջ, հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած, խենթութեան անձնատուր վիճակի մը մէջ : Նոյն վիճակին կ'ենթարկուի նաեւ Սիրուն, եւ նոյն հիւանդանոցին մէջն է :

Ինչպէս կը տեսնեն մեր ընթերցողները համառօտ էջերու մէջ, բազմաթիւ իրադարձութիւններ կան, վիպական անցուդարձերով հարուստ : Իբրեւ եզրակացութիւն՝ վերջաբանին մէջ կը ներկայացուի քսաներորդ դարու մարդկային էակին կեանքը, տեսակ մը համանուագ, երբ կը վերջանայ ենթականերու եւ կեանքը ֆիզիքական եւ հոգեկան յիմարութեամբ, եւ քաղաքակրթութեան սնանկութեամբ, — դարաշրջանի հիւանդութիւնը, այս ալ :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԱԶԳԵՐՈՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

—o—

Ազգերու Թատրոնի ներկայացումները այս տարի կը թուին շատ բան կորսնցուցած ըլլալ նախորդ տարիներու իրենց փայլէն :

Եօթը տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող այս կազմակերպութեան յայտագիրները սովորաբար կազմուած կ'ըլլային մեծ մասամբ համաշխարհային թատրոնի անուանի երկերով, այս տարի սակայն, Ազգերու Թատրոնի խաղացանկին մէջ լայն բաժին յատկացուած է ժողովրդական պարերու, երգի եւ փոլքլորիք արտայայտութեանց :

Մինչդեռ նախընթաց շրջաններուն ժողովուրդին հրամցուեցան Շէյքսփիր, Շիլլէր, Զեխով, Կոլտոնի եւայլն, այս տարի Ազգերու Թատրոնը բաւականացած է ցարդ միայն Տոստոյեվսքիով, որուն, ինչպէս գրած էինք, Վախտանկովի Թատրոնին կողմէ ներկայացուած, «Ապուշը» մեծ յաջողութիւն ունեցաւ :

Ռուս մեծ հեղինակին՝ Տոստոյեվսքիի ստեղծագործութիւնները իրաւացի կերպով համաշխարհ. հռչակ կը վայելեն : Անոր բոլոր երկերը թարգմանուած են Արեւմուտքի եւ Արեւելքի բազմաթիւ լեզուներով եւ իւրաքանչիւր նոր սերունդ խոր հիացումով ըմբոշխնած է անոր ստեղծագործութիւններուն առթած վայելքը :

Տոստոյեվսքին, որ մեր օրերու ամէնէն բարդ եւ ամէնէն հակասական հեղինակներէն մէկն է, իր վէպերուն մէջ շօշափած է այնքան բարդ եւ բազմակողմանի հարցեր, արտացոլած է իր դարաշրջանը այնքան մեծ վարպետութեամբ, որ կրցած է նոր երակներ մտցնել մարդու հոգեկան ըմբռնումին մէջ, եւ ատոր համար ալ ռուս մեծ հեղինակին բոլոր գործերը մեծ անդրադարձում ունեցած են բովանդակ աշխարհի դրականութեան վրայ :

Շատեր հոգեբան անուանած են Տոստոյեվսքին, հիմնուելով անոր հերոսներուն մօտ գոյութիւն ունեցող հոգեկան ապրումներու մանուածապատ նկարագրին վրայ : Եւ սակայն, Տոստոյեվսկին, հակառակ իր բարդ ու գրեթէ անհասկնալի ոճին, մազաչափ անգամ չէ հեռացած իրապաշտութենէն : Ատոր ապացոյցը այն է, որ 1880ին, հեղինակը ինքն իսկ, անդրադառնալով իր գրականութեան, յայտարարած է. «Զիս հոգեբան կ'անուանեն, եւ սակայն, ճիշդ չէ ատիկա : Ես միայն իրապաշտ մըն եմ, բառին բարձրագոյն իմաստով. այսինքն, կը պատկերացնեմ մարդկային հոգիի բոլոր ծալքերը ...» :

Ազգերու Թատրոնի լաւագոյն մէկ ներկայացումն է նաեւ այս միջոցիս Սառա – Պերնարի բեմին վրայ ներկայացուած Տոստոյեվսքի «Ոճիր եւ Պատիժ»ը, զոր կը ներկայացնեն Արեւմտեան Գերմանիոյ Ազգային Թատերախումբին դերասանները :

« Ոճիր եւ Պատիժ»ը համաշխարհային գրականութեան մէջ, աչքի զարնող գործ մըն է : Ռասքոլնիքով, երիտասարդ ուսանող մը, ոճիր մըն է գործած : Անիկա ոճրագործ չէ ծնած, օժտուած է մարդկային բոլոր ազնիւ ու վեհանձն առաւելութիւններով, եւ սակայն, իր թշուառ կեանքը, իր օրական հացի կարօտ ըլլալը, մղած են զինքը սպաննելու ծերուկ հասարակ կին մը, անոր ունեցած հարստութիւնը իւրացնելով թշուառութենէն ազատելու առաջադրութեամբ :

Ոճիրէն ետք կը սկսի Ռասքոլնիքովի պատիժը : Անիկա ամէն օր կռիւ կը մղէ իր խղճմտանքին հետ : Իր շուրջիններուն իւրաքանչիւր շարժուձեւին, ամէն մէկ ակնարկին մէջ անիկա կը կարծէ նշմարել ակնարկութիւն մը իր գործած ոճիրին առնչութեամբ : Իր ներաշխարհին մէջ մղուող այդ պատերազմէն պարտուած դուրս կուգայ Ռասքոլնիքով : Կը դիմէ արդարութեան, բառ առ բառ կը խոստովանի իր ոճիրը՝ բոլոր մանրամասնութիւններով : Մարդկային արդարութիւնը կը հաճի նրբացուցիչ պարագաներ գտնել երիտասարդին ոճրապարտ արարքին մէջ ու կը դատապարտէ զայն ութ տարի Սիպերիան բերդարգելութեան : Հոն, Սիպերի մէջ, Ռասքոլնիքովի նոր կեանքը ամբողջովին կը կլանուի երիտասարդուհիի մը՝ Սօֆիի անձով, անոր հետ ունեցած իր նամակագրութիւններով նոր աշխարհ մը կը ստեղծուի իրեն համար, որ բոլորովին մոռցնել կուտայ իրեն իր թիապարտի դժնդակ կեանքը :

Գերմանացի դերասանները, որոնք կատարելապէս իւրացուցած են բեմական արուեստի նրբութիւնները, ունեցած են ճկուն խաղարկութիւն մը, եւ սակայն, ըստ Ֆրանսական մամուլի թատերական քննադատներու կարծիքին, գերմանացի դերասաններուն պակսած է սլաւական շունչը, կարենալ լիովին պատկերացնելու համար ռուսական բարքերու ճշգրիտ դիմագիծը :

Այսուհանդերձ, «Ապուշ»էն ետք, Տոստոյեվսքիի այս նոր գործով, Ազգերու Թատրոնը կարծես կը մտնէ իր իրական հունին մէջ :

Ազգերու Թատրոնը այս տարի տակաւին իր վերջին խօսքը չէ ըսած : Կը սպասուի անգլիական եւ մանաւանդ իտալական թատրոններու ներկայացումներուն, որոնք նախանցեալ տարիներուն այնքան յաջող գործեր ներկայացուցած էին :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԻ ՄԸ ԵՂԵՐԱԿԱՆ ՄԱՀԸ

—o—

Ամերիկայի ինքնապաշտպանութեան գլխաւոր միջոցներէն մէկն ալ կը կազմեն «Ազգային Օդանաւորդներու Սահմանապահներու Գունդերը», որոնք կը հսկեն թշնամիի անակնկալ յարձակման առաջքը առնելու համար :

Մէյճր Ճորճ Զաքմաքեան, Միչիկըն նահանգի Ազգային Օդանաւորդներու Գունդին 107րդ գումարտակին մէջ զօրածաղիր աւագ պաշտօնատար էր : Փորձառու օդանաւորդ էր, նաեւ գլխաւոր ուսուցիչ այս նահանգին օդանաւորդներուն :

Իր այս պաշտօնով, գացած էր Ֆլորիտա, ընթացիկ գործերով :

Վերադարձին, իր ճէթ ինքնամուղ օդանաւը մեքենայի խանգարում մը կ'ունենայ եւ անթելի միջոցով այս պարագան կը յայտնէ կեդրոնին :

Հրահանգ կը ստանայ լքելու օդանաւը և անկարգելով իջնելու, սակայն մինչ այդ օդանաւը կը հասնի բազմամարդ շրջան մը, ոչ հեռու Տիթրոյթէն եւ կրակ կ'առնէ թեւերէն :

Օդանաւորդ Զաքմաքեան կը մտածէ, որ օդանաւը իր բախտին ձգելու պարագային, կրնար իյնալ քաղաքի շէնքերուն վրայ եւ շատ մը մարդոց մահուան պատճառ դառնալ : Այդ իմաստով կը հեռախօսէ իր կեդրոնին եւ կը ջանայ հաշմանդամ օդանաւը կայան հասցնել, վըտանգելով իր կեանքը :

Վայրէջքի պահուն կը պատահի եղերական արկածը, որովհետեւ իր հաւասարակշռութիւնը այլեւս կորսնցուցած օդանաւը, ուղիղ ճամբէն հազիւ տասը քայլ հեռու, կ'իյնայ փոսի մը մէջ, կը պայթի, կտոր կտոր ընելով դժբախտ վարիչը :

Ողբացեալը ծնած էր 23 Մարտ 1924-ին, Տիթրոյթի մէջ : Զաւակն էր քաղաքին յարգուած ազգայիններէն կիւրինցի Երուանդ եւ Եղիսաբէթ Զաքմաքեանի :

Ընդհանուր պատերազմին 3200 ժամ թռչելու փորձառութիւն ունէր եւ մէկ քանի տասնեակ թշնամի օդանաւեր տապալած էր : Ինքնամուղ (ճէթ) օդանաւերը հնարուելէն ի վեր, ժամական 1700 մղոն արագ սուրացող այս կարգի օդանաւով ճամբորդելու եւ կռուելու փորձառութիւնը ունէր :

Արկածալից մահէն ետք, ամբողջ երեք օր, իր զինակիցները, մասնաւոր կարգով, պահակ կեցան իր դագաղին առջեւ, իսկ թաղման օրը, 150ի չափ զինուորական պաշտօնեաներ, — հրամանատար մը, ծովային հրամանատար մը, տասնեակներով հազարապետներ, գնդապետներ եւ տեղակալներ, թէ եկեղեցիին մէջ եւ թէ դուրսը, ինչպէս նաեւ գերեզմանոցը բացառիկ յարգանքներ մատուցեցին անոր յիշատակին :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ՀԱՅՈՑ ԲԵՐԴԸ

—o—

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԳԼՈՒԽ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Արշակը փորձով համոզուեց, որ երկրին այնքան չի վնասում օտարին յարձակումը, որքան ներքին կռիւը, ուստի ցանկանալով ցանկանում էր արմատախիլ անել այդ աղէտի հնարաւորութիւնը : Մտածելով, որ ներհակ նախարարները, լինեն երկրում, թէ երկրից դուրս, միշտ վնասելու են իրեն եւ երկրին, գտնում էր, թէ ինչ գնով էլ լինի, պէտք է վերացնել «մեքենայող չարին»՝ Մերուժանին :

Արշակը Անդեղայ իշխանիկի պատմածներից գիտէր արդէն, որ դժգոհ նախարարներին զօրավիգ էր լինում Մերուժանը եւ որ սրա հրամաններն են ոգեւորում նրանց : Տակաւին Կոգովիտի կռուերի օրերին, երբ իմացաւ, որ Մերուժանը զինական ուժ է ուղարկում ապստամբներին օգնութեան, — մտածեց, որ իր գլխաւոր թշնամին նա է՝ Մերուժանը. պէտք է ուրեմն կալանել նրան եւ պատժել աւելի խիստ, քան պատժեց միւսներին :

Ու Արշակին այնպէս էր թւում, թէ մինչեւ չպատժի Մերուժանին, չի կարող հանգիստ ձեռնամուխ լինել Աւանի եւ բերդի կառուցման : Պէտք էր նախ պատժել չարին, ապա սկսել Աւանի վերականգնումը ...

Այո, նա կը շինի նորից իր Աւանը՝ աւելի չքեղ, աւելի ամուր, որ նա դառնայ իրօք անխորտակ բերդ, որպէսզի պաշտպանի Հայոց Աշխարհը ամէն արհաւիրքից, որպէսզի ոչ մի պարսիկ չհամարձակուի ոտ դնել Երկիրը Հայոց :

Արշակին այժմ զբաղեցնում էին երկու խնդիր. պատժել Մերուժանին եւ նորոգել քաղաքը, որից յետոյ, նրան թւում էր, խաղաղութիւնը կը թագաւորի իր երկրում :

Բայց եղան նոր եւ աւելի ծանր դէպքեր :

×

Այս խոհերի մէջ էր Արշակ Թագաւորը, երբ մի օր սահմանից լուր եկաւ, թէ Իրանից՝ արքայից – արքայ Շապուհի կողմից մի պատգամաւորութիւն է գալիս Վաղարշապատ :

Լուրն անակնկալ էր հետեւաբար առաջ բերեց մեծ հետաքրքրութիւն. թէ Թագաւորը եւ թէ ամէն ոք, ով լսեց, տարակուսում էին, թէ ի՞նչ նպատակով կամ ի՞նչ առաքելութեամբ է գալիս այդ դեսպանութիւնը. նոր պատերա՞զմ է պատրաստում Շապուհը եւ դաշնակի՞ց է փնտռում, թէ կայ այլ մի բան ... ամենայն դէպս, մինչեւ կը պարզուէր այդ ամէնը, պէտք էր կատարել ընդունուած կարգը. եւ Արշակը Հայր – Մարդպետին կարգադրեց, որ, երկու հոգի առնելով, գնա եկողներին ընդառաջ եւ ընդունի պատուով :

Եւ երկու օր յետոյ, իրօք, այդ դեսպանութիւնը եկաւ եւ տեղաւորուեց միջնակարգի հիւրատանը : Եկողներից մէկը Շապուհի պալատականներից էր, միւսները ազնուականներ էին : Բոլորը երկար սրածայր դղակներ ունէին՝ դառան գանգրամազ մորթուց կարած, եւ բրդեայ լայն, յորդածալ թիկնոցներ : Մօրուքները միատեսակ սեւ էին եւ ձիգ սեպաձեւ :

Դրանց ուղեկցում էր մի ամբողջ թիկնապահ գունդ՝ զինուած նետ – աղեղով ու տեգերով : Զինուորներն ունէին թաղիքէ լաւագոյն բղուղաձեւ գլխարկներ :

Դեսպանութիւնը, արքունի հիւրատանը հանգիստ առնելուց յետոյ, երկրորդ օրը ներկայացաւ պալատ : Ընդունելութեանը նախապէս հաւաքուել էր Հայոց աւագանին. այդտեղ էր սրահայեաց Վասակ սպարապետը, լուրջ ու ծանրախոհ հազարապետ Դաւիթ Գնունին, նրա եղբօրորդի Զենոն Գնունին, Երիտասարդ բայց ճերմակահեր Աղամ Գնթունին, Ռշտունեաց երկարահասակ Մեհենդակ իշխանը, որ մի գլխով բարձր էր բոլորից, վերջապէս ծաղկաւէր դէմքով ներքինի Հայր–Մարդպետը եւ ուրիշներ :

Արշակը նստել էր գահին. նրա կողքին՝ մի աստիճան ցածր տեղ էր բռնել Թագուհին, ապա աւագները կարգով՝ իրենց դիրքի եւ աստիճանի համեմատ : Չնայած Արշակը յունական լեզուի չափ գիտէր եւ պարսկերէն, բայց եւ այնպէս հրաւիրել էին երկու թարգման հայ իշխաններից, որ հարկ եղած դէպքում օգնեն հասկանալու պարսից պատգամաւորների ասածները, որովհետեւ պարսից պաշտօնական անձիք երբեմն սիրում էին խօսել հին ու խրթին ոճերով :

Երբ ամէնքն արդէն հաւաքուել եւ տեղ էին բռնել գահասրահում՝ պալատի արարողապետը, ներս գալով, յայտարարեց.

— Պարսից Շապուհ արքայից – արքայի բանագնացներ՝ իշխան Դեն – Միր, իշխան Միր – Մուշկ, իշխան Վեր – Շաբան, արքայից արքայի դպիր Սուր – Սուրի, զօրավար Ջահարի :

ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պ. Մ. Առաքելեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ս. Թէհլիրեան սրահին, Մասիս Ժամկոչեանի յիշատակին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Սէն Ժերոմի մասնաճիւղին կողմէ:

Այս Շաբաթ երեկուն ժամը 21էն մին-չեւ կէս գիշեր Սէն Ժերոմի եկեղեցիին կից սրահին մէջ:

Ջերմ մթնոլորտ եւ հաճելի անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուին ընկերուհիներ ի-րենց ընտանիքներով եւ բոլոր Թաղեցի-ները անխտիր:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Գրիգոր Դաւիթեան կը նուիրէ քսան Ն. Ֆ. Պանեէօ Քաչանի կրթական մարմ-նոյն Տիկին Մարի Գարակէօզեանի մահ-ուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՀԱՆԴԷՍ – ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնա-ժողովը կազմակերպած է Միութեան 55րդ տարեդարձին առթիւ, հանդէս-հացկերոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Յունիս 11, Կիրակի կէս օրին, Լա Վա-ռէն, «Օ Շաթօ տէ գ'Իլ»ի հաճելի շրջա-վայրին մէջ:

Սեղաններու թիւը սահմանափակ ըլլա-լով, կը խնդրուի կանուխէն արձանագր-ուիլ, լեցնելով հետեւեալ կտրոնը եւ զայն ղրկելով մեր հասցէին, առ առաւելն մին-չեւ Յունիս 2ը:

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)
TRO. 03.18

ՃԱՇԱԳԻՆ 25 Ն. Ֆ.:

(Վճարում կարելի է ընել դրամատան կամ փոստի չէքով):

Paris C. 8019-72

Վճարումը ստացուելէ յետոյ կը ղրկուի մասնակցութեան տոմսերը եւ Շաթօ տէ գ'Իլի հաղորդակցութեան միջոցները ցոյց տուող փլանը:

Անուն եւ մականուն

Հասցէ

Մասնակցողներու թիւ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Պանեէօ Քաչանի տարեվերջի դպրոցա-կան հանդէսը այս Կիրակի ժամը 3ին, Պանեէօյի ֆրանսական դպրոցի սրահին մէջ (Սալ Բրեօ):

Կը նախագահէ Պ. ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Զափահաս աշակերտները պիտի ներ-կայացնեն

ՉԱՐՇԸԼԸ ԱՐԹԻՆ ԱՂԱ

Երգ, պար, արտասանութիւն եւ զա-նազան հաճելի անակնկալներ, ղեկավա-րութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Հռիփսիմէ Պալըգճեանի:

Տոմսերը ապահովել կանուխէն:

ԵՐԵՒԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻ ԺԱՄԵՐ

Եւրոպայի երկիրները ապրող Հայե-րուն համար Երեւանի ձայնասփիւռի նոր ալիքները.— Ամէն Չորեքշաբթի եւ Կիրա-կի առաւօտները ժամը 9ին՝ (13 – 19 եւ 25 մեթր կարճ ալիքներով):

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Շաւիլի եկեղեցիի անուան տօնակատարութեան առթիւ հանդիս. Ս. Պատարագ պիտի մատուցուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբերդի Մարսէյլի մասնաճիւ-ղի տարեկան դաշտահանդէսը Յուլիս 9ին, Զոխուրեանի ագարակը:

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Լիոնի եւ շրջակայից Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութիւնը կը հրաւիրէ Լիոնա-հայ գաղութը, ընդհ. ժողովի Յունիս 4-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազ-գային Տան մեծ սրահը:

ՕՐԱԿԱՐԳ.— 1. — Հաւաքական հրա-ժարական Ազգ. Միութեան Կեդր. վար-չութեան: 2.— Համարատուութիւն տասնամեայ գործունէութեան, նիւթա-կան եւ բարոյական: 3.— Կազմութիւն ընտրողական յանձնախումբի եւ հաշուե-քննիչ մարմնի: Կը յանձնարարուի այս առթիւ ըլլալ կարգապահ եւ մանաւանդ ճշդապահ:

Ի դիմաց Լիոնի եւ Շրջակայից Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան
Ա. ատենադպիր Յ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
Բ. ատենապետ Հ. ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 43-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին, մասնակցութեամբ Հայ. Ազգ. Միութեան, Կապոյտ խաչին եւ Նոր Սերունդին:

Այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30էն մինչեւ լոյս:

Hôtel d'Europe, Place Bellecour

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ս. Կարապետեան, Ա. Յարութիւնեան, Պ. Մ. Զափարեան (արտասանութիւն), Օր. Անժել Կարապետեան (Լիոնի Երաժշտանոցէն, մեներգ) եւ Նոր Սերունդի երգչախումբը

Պարերը կը սկսին ժամը 23ին:

Օրուան խօսնակ՝ Ընկ. Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

Մուտք 3 Ն. Ֆ.

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սէն Շամոնի Վարուժան կոմիտէի, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարդգէս խումբին:

Յունիս 3ին, Շաբաթ ժամը 20.30ին, Ժան տ'Արք սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝ Ընկեր ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ:

Մուտքը ազատ է

×

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Վարդան ենթակոմիտէն կը տօնէ Յունիս 3, Շաբաթ երեկոյ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Խանասոր խումբին:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 5էն մինչեւ 10, Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս:

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ: Առատ կերուխում, ճաշագին 10 Ն. Ֆ.: Մուտքը ազատ է:

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

4 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՉ ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 4ին:

Կը խօսի Ընկ. Պ. ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
Լ Ը Փ Է Ք

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
1961 – 1962
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ

Ուսման ծրագիրն է դասական ընթացք (քուր քլասիք):

Պայմաններու եւ որեւէ լուսաբանու-թեան համար դիմել գրաւոր կամ հեռա-ձայնով վարժարանի տեսչութեան:

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
LE PECQ (S. et O.) Tél. 963-01-72

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի-տէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերնե-րը այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 101 Ա-վընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրա-հը: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 15.30-ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրա-կարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն ճըշ-դապահ ըլլալ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՍԵՒՐԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ
Ի ՆՊԱՍՏ

Փարիզի Մշակոյթի Տան եւ Կապոյտ խաչի օդափոխութեան կայանին

Կը նախագահեն Պ. Պ. ՔՈԼԼԱՎԵՐԻ (Թաղապետական խորհրդատու և Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետ) եւ ԹՈՒԹԷՆ (Սեւրանի քաղաքապետ)

Կիրակի 4 Յունիս, Լիվրի – Կարկանի քաղաքապետարանի սրահին մէջ

Մասնակցութեամբ Սօսի պարախումբին, ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւթնէրեանի

Նուագախումբ՝ ՊԵՐՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Հաղորդակց. միջոցներ.— Էկլիզ Փան թէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Մէրի տը Լիվրի Կարկան:

Կը հրաւիրուի Փարիզի եւ արուարձաններու Հայութիւնը:

Մուտք 4 Ն. Ֆ.

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆԻՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ի նպաստ իր բարեսիրական ու կրթական ձեռնարկներուն:

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՅՈՒՆԻՍ 11
Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ
ԼԸ ՓԷՔ
3, Avenue Grandchamp

×

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 11ին

Բացօթեայ հիւրասիրութիւն, ճաշ ժամը 13ին՝ ընթրիք ժամը 19ին:

Ծոխ ճաշացուցակ՝ մատչելի գիներով:

Գեղարուեստական բաժին եւ զբօսալի խաղեր:

Հաղորդակցութեան միջոցներ.—

ՇՈԳԵԿԱՌՔ՝ Սէն Լազարէն մեկնելով իջնել Սէն – Ժերմէն – ան – Լէյի կայարանը (ՈՉ Լը Փէք), առնել թիւ 258 հանրակառքը եւ իջնել Էրմիթաժ:

ՀԱՆՐԱԿԱՌՔ՝ Փոն տը Նէօյիէն 258 թիւը եւ իջնել Էրմիթաժ: